

Ministerstvo spravedlnosti České republiky

NÁVRH OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

(Část první až čtvrtá)

Návrh pracovní komise

Hlavní zpracovatelé:

Prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš

Doc. JUDr. Michaela Zuklínová, CSc.

Důvodová zpráva

I. Obecná část

1. Vývoj soukromého práva. Zhodnocení platné právní úpravy

A. Vývoj právní úpravy soukromého práva

1. Právní řády demokratických států kontinentální Evropy setrvávají na dualistickém pojetí práva soukromého a veřejného. Na povahu a vymezení kritéria oddělujícího obě tyto právní sféry vznikla zejména v 19. a 20. stol. řada teorií, které se však zpravidla upínají jen k některým významným prvkům typickým pro tento právní dualismus. Soukromé právo bývá tradičně definováno jako právo, které slouží zájmům individua, naproti tomu veřejné jako právo, které slouží zájmům celku.¹⁾ Moderní organická teorie tvrdí v podstatě totéž, když zdůrazňuje, že soukromé právo se zabývá osobou jako jednotlivcem a jeho stykem s jinými jednotlivci, kdežto pro právo veřejné má význam, zda se na právním poměru účastní alespoň jeden subjekt jako nositel veřejné moci, tj. jako ten, kdo má tomu odpovídající pravomoc nebo odpovědnost nebo kdo je jako nositel veřejné moci organizován.

2. Soukromé právo u nás dlouho nebylo kodifikováno jako celek. Mělo to řadu důvodů, které na tomto místě netřeba uvádět. Práce na kodifikaci soukromého práva byly zahájeny až v 18. stol. při formování moderního státu. Významné bylo zřízení kompilační komise Marií Terezií v r. 1753. První výstup kodifikačních prací označovaný jako *Codex Theresianus* (1766) se nesetkal s úspěchem, a tak první obecný občanský zákoník platný na našem území byl přijat až za Josefa II. (1786); tento tzv. josefínský občanský zákoník obsahoval jen obecnou část a rodinné právo. Celkově bylo obecné právo občanské kodifikováno na počátku 19. stol. v podobě známého obecného zákoníku občanského (ABGB) z r. 1811, který u nás platil do r. 1950 a v Rakousku i Lichtenštejnsku platí dosud, byť v důsledků novel a dalších změn v různých podobách.

Rakouský obecný zákoník občanský je stále hodnocen jako pozoruhodné a myšlenkově konzistentní dílo spočívající na koherentním filosofickém základu. Platil však jen na území Českého království, nikoli (vyjma krátkou periodu v polovině 19. stol.) na Slovensku. Protože v důsledku toho byla Československá republika od svého vzniku zatížena jevem dvojího práva českého a slovenského, bylo základním cílem rekodifikačních snah za první Československé republiky na tomto poli odstranění těchto dvou právních oblastí a vytvoření unifikované úpravy občanského práva. Rekodifikační práce byly zahájeny v r. 1920. Jejich cílem bylo navázat na tradice ABGB s respektem k vnitřní hodnotě rakouského zákoníku a jít cestou jeho mírně modernizace. Vládní návrh československého občanského zákoníku byl hotov v r. 1937, vládní osnova však nebyla vzhledem k dalšímu politickému vývoji přijata.

Jak ABGB, tak i vládní osnova z r. 1937 vycházely z existence právního dualismu a konstruovaly zákoník jako *obecný* zákoník občanský, jako základní kodex soukromého práva, jehož úkolem je shrnout hlavní masu pravidel vztahených k soukromým právním záležitostem společným všem osobám a také k osobám vůbec, k právním jednáním vůbec a k věcem vůbec. K tomuto obecnému základu se vztahují *zvláštní* soukromá práva, např. právo obchodní, autorské, směnečné a šekové a další.

Politická situace nebyla vládní osnově občanského zákoníku z r. 1937 příznivá ani po druhé světové válce. Formou zvláštních zákonů byly v r. 1947 a 1948 z osnovy vytrženy a jako dílčí přijaty jen některé úpravy týkající se mezinárodního práva soukromého a práva stavby.

3. K celkové revizi existující zákonné úpravy se přistoupilo až v letech 1949 - 1950, tedy po politických změnách nastalých v důsledku státního převratu z r. 1948 a pod přímým ideologickým vlivem totalitní moci, která tradice a vzor konvenční právní úpravy kontinentální Evropy odmítla jako »měšťácké právo« a jala se přebudovat zdejší právní řád podle sovětského vzoru. Ideovým východiskem bylo usnesení ÚV KSČ z června 1948. Při tvorbě nového právního řádu byly přijaty základní zásady sovětského práva a ze sovětského práva byla přejata i řada institutů a konkrétních právních ustanovení.²⁾

Na úseku soukromého práva došlo nejprve k oddělení rodinného práva od obecného práva občanského (zák. č. 265/1949 Sb.) a vzápětí také k rekodifikaci zbývajících částí občanského práva (zák. č. 141/1950 Sb.). Skutečnost, že rodinné právo bylo od občanského práva odděleno jako "legislativně samostatné, od občanského práva odlišné právní odvětví, představuje jeden z nejhlubších a nejzávažnějších praktických a ideologických rozdílů, jimiž se socialistický systém práva liší od systému práva buržoazního."³⁾ Zároveň se rezignací na začlenění pracovní smlouvy do občanského zákoníku otevřel prostor pro kodifikaci socialistického pracovního práva.

Tyto posuny však byly jen jedním u mnoha výrazů daleko hlubší a podstatnější změny spočívající v odmítnutí existence soukromého práva vůbec s argumentem, že uznat za socialismu existenci soukromého práva by znamenalo uznat také existenci soukromého zájmu jednotlivce hodného právní ochrany, i kdyby kolidoval s obecným zájmem dělnické třídy na budování socialismu, což není možné, protože pak by se soukromé právo stalo útočištěm zbytků kapitalismu.⁴⁾ Po celé totalitní období byl právní dualismus vykazován do oblasti buržoazního práva jako výraz třídního antagonismu s tím, že v socialismu nemá místo, neboť zde je nahrazen jednotlým socialistickým právem.⁵⁾ Toto právo bylo ve své podstatě právem vystavěným veřejnoprávní metodou: jeho cílem bylo umožnit voluntaristické zásahy veřejné moci do soukromého života.

Tím byla ideologicky zdůvodněna celková sovětizace našeho práva. Na poli někdejšího soukromého práva byl

¹ *Ius civile est quod ad singulorum utilitatem spectat, ius publicum est quod ad statum rei Romanae spectat* (Ulpianus, (D 1, 1, 2).

² Boura, F., Přednášky o československém právu, 1. vydání, Praha: Rudé právo, 1956, s. 15.

³ Knapp, V., Systém československého socialistického práva v historii čtyřiceti let, Právník, 1985, s. 445 an.

⁴ Knapp, V., Právo veřejné a soukromé, Právník, 89, 1950, s. 82 an. a tam s. 99 - 100.

⁵ Např. Kučera, E. et al., Základy obecné teorie státu a práva. Část A - Úvod do socialistického práva, 3. vydání, Praha: Ústav státní správy, 1989, s. 53.

jednak otevřen prostor k vytváření samostatných kodexů a tzv. komplexních právních úprav, jednak byla i tradiční soukromoprávní odvětví upravována metodami práva veřejného. V důsledku toho občanské právo ztratilo svůj tradiční charakter; ze soukromoprávní disciplíny, kterou zčista jasně přestalo být, se změnilo v jednu z kategorií "státního práva", jak to otevřeně vyjádřil Zd. Fierlinger vysvětlením, že "základem socialistického občanského práva musí být zásada veřejnoprávní, musí jí být dána možnost státu zasahovat do soukromých smluv a podříditi je zájmům celku."⁶ Občanské právo bylo pojato jako aktivní zbraň plánovací a finanční disciplíny,⁷ která pomáhá upevňovat a rozvíjet hospodářské a na nich založené politické vztahy a pomáhá rozvoji aktivního rozmachu socialistické výstavby.⁸ Proto o občanském zákoníku z r. 1950, který se otevřeně přihlásil k inspiraci tehdejší sovětským právem stalinské diktatury, tehdejší ministr spravedlnosti Štefan Rais v Národním shromáždění důvodně prohlásil, že se co do principů "liši od principů starého buržoazního občanského zákoníku stejně zásadně jako náš lidový stát se liší od staré předmnichovské buržoazní republiky." Nejdůležitějšími institucemi nového občanského práva byly socialistické vlastnictví a hospodářský plán.

Působnost zákoníku byla redukována na úpravu majetkových práv a některých nemajetkových práv, pokud s majetkovými právy souvisí. Toto základní pojetí občanského práva, typické pro totalitní koncepci sovětského typu, je zásadně odlišné od evropské kontinentální konvence. Uvedené pojetí, opevněné o primitivní materialismus, se od 50. let do současné doby ve své podstatě nezměnilo,⁹ a konzervuje stav pro demokratické poměry vůbec nepřijatelný.

4. Zákoník z r. 1950 však nastavil další obecná i konkrétní myšlenková schémata, která v oboru občanského práva přetrvávají dodnes. Jeho celková kolektivistická (veřejnoprávní) koncepce, budovaná z třídního hlediska, vycházela ze zásad důrazu na státní vlastnictví, na priority státního plánu, jemuž byl podřízen veškerý hospodářský život, a důrazu na potlačování a postupné likvidace soukromého hospodaření. Obecná část důvodové zprávy k zákoníku z r. 1950 se v tom směru odvolává na hlavní zásady sovětského práva, jak byly vyjádřeny ve stalinské ústavě z r. 1936. Těmto hlediskům byla podřízena úprava všech institutů v novém zákoníku. Základní přístupy této koncepce byly později vzaty za základ rekodifikace a v novém občanském zákoníku ještě prohloubeny a doplněny dalšími deformacemi. Tak myšlenkový základ občanského zákoníku z r. 1950 sahá přes desetiletí až do současné doby a v mnohém ovlivňuje i nyní platnou občanskoprávní úpravu.

Příkladem může být pravidlo, podle něhož se plně způsobilostí nabyvat práv a zavazovat se nabyvá zásadně až dovršením osmnácti let věku, v oboru pracovního práva však již dovršením patnáctého roku věku, které bylo poprvé zavedeno právě zákoníkem z r. 1950 (§ 12 odst. 2). Účelem tohoto normativního řešení bylo omezení vlivu rodičů na dospívající děti s odůvodněním, které uvádí důvodová zpráva, že o potřebnou opravu chybného rozhodnutí dítěte se postarají referáty práce a sociální péče. Jiným příkladem může být opuštění superficiální zásady, podle níž jsou nemovitými věcmi pozemky včetně všeho, co je na nich vystavěno, přijetím zásady opačné (§ 25 občanského zákoníku z r. 1950) s ohledem na zemědělskou politiku státu a v zájmu vynucené kolektivizace zemědělství. Dalším může být opuštění tradiční úpravy společenské smlouvy a její nahrazení smlouvou o sdružení (§ 489 a násl. občanského zákoníku z r. 1950) koncipovanou jako nový smluvní typ s výslovně vyjádřeným záměrem zabránit "vytváření ryze kapitálových podnikatelských útvarů fyzických osob", jak uvádí důvodová zpráva k těmto ustanovením. Uvedené normativní konstrukce, vedle nichž lze uvést desítky dalších, jsou součástí platného práva do dnešní doby.

Přestože občanský zákoník z r. 1950 znamenal ve vývoji našeho občanského práva "hluboký přerыв"¹⁰ oddělující je významně jasnou diskontinuitou jak od tuzemských tradic, tak od evropské kontinentální konvence, formálně zachoval některé tradiční instituty (právo stavby, věcná břemena, výměnek, pacht, odkaz aj.) byť je naplnil třídním obsahem.

Vedle obsahových hledisek třeba zmínit i hledisko formální. Patrně i zásluhou účasti některých právníků vědecky činných za první československé republiky (Křemář, Andres) měla formální vyjádření zákonných ustanovení vysokou úroveň.

Účelem občanského zákoníku z r. 1950 nebyla jen sovětizace občanského práva, ale také jeho unifikace, odstranění teritoriální duality českého a slovenského práva na československém státním území. To vedlo tam, kde to třídnímu přístupu nebránilo, anebo kde mu to vyhovovalo, k příklonu k slovenským právním tradicím, ať již se to týkalo obsahu (zejména v oblasti dědického práva) nebo terminologie (např. pokud se jedná o pojem a pojetí právního úkonu).

5. Po přijetí ústavního zákona č. 100/1960 Sb. označovaného za "ústavu vítězného socialismu" bylo na úrovni ÚV KSČ přijato usnesení z 8. 12. 1960, jímž bylo rozhodnuto o základních principech nové úpravy socialistického práva a které prejudikovalo další oslabení role občanského zákoníku a vytvoření samostatných kodexů občanského, pracovního, hospodářského a dalších.

Zatímco ještě občanský zákoník z r. 1950 reprezentoval hlavní kodex pro právní oblast, které se před únorovým státním převratem smělo říkat "soukromé právo", byla při vytvoření nového právního řádu vybudovaného podle stranické direktivy v letech 1963 až 1965 demontována funkce občanského zákoníku jako obecného kodexu. Rekodifikace občanského a rodinného práva, jakož i nové utvořené zákoníky hospodářský, mezinárodního obchodu

⁶ Fierlinger, Z., Za socialistický právní řád, Právník, 89, 1950, s. 429 - 450. Fierlinger tak prohlásil naplno, co bylo pro socialistické právo evidentní.

⁷ Knapp, V., Hlavní zásady československého socialistického občanského práva, 1. vydání, Praha: SNPL, 1958, s. 3.

⁸ Boura, F., Přednášky o československém právu, 1. vydání, Praha: Rudé právo, 1956, s. 15.

⁹ Srov. Knapp, V. et al., Učebnice občanského a rodinného práva, sv. I., 1. vydání, Praha: Orbis, 1953, s. 14 a Knappová, M. - Švestka, J. et al., Občanské právo hmotné, sv. I., 3. vydání, Praha: ASPI, s. 52.

¹⁰ Srov. Knapp, V., Dvě cesty československého práva: kontinuita a diskontinuita (1918, 1948), Právník, 1979, s. 283.

a zákoník práce, byly pojaty jako samostatné, obecnou povahu neměl žádný z nich, nýbrž každý z nich byl zvláštním zákoníkem, samostatně upravujícím určitou výšeč společenských vztahů. To vyvolalo celkové roztržštění právní úpravy. Jeho základní projev byl v tom, že došlo bez zvláštních věcných důvodů k násobení úprav jednotlivých právních institutů v autonomních kodexech (úprava subjektivit, uzavírání smluv, promlčení, náhrady škody atp.).

6. Výsledkem těchto pronikavých změn bylo totální (obsahové i formální) odchýlení občanského zákoníku z r. 1964 od evropské kontinentální konvence. Teoretickou koncepcí jeho institutů byl marxismus leninismus a ideologicky byla úprava zákoníku zaměřena na "živé socialistické vztahy", jimž vzhledem k této koncepci staré právní formy nevyhovovaly. Co do ideologické důslednosti se nová úprava dokonce snažila překonat sovětský vzor. Občanský zákoník z r. 1964 byl pojat především jako kodex spotřebitelského práva. I tomu byla podřízena jeho celková koncepce, odlišující právní vztahy typické pro socialismus, které byly preferovány, a právní vztahy pro socialismus atypické, jimž byla věnována co nejménší pozornost, anebo jejichž úprava byla vůbec pomínuta.

Vznikl tak kodex, který programově prohloubil odklon od tradic evropského kontinentálního práva s cílem upravit občanské právo s novým obsahem a v nových formách s odůvodněním, že se vztahy, které jsou předmětem úpravy občanského zákoníku, nejpodstatněji změnil vlivem socialistické hospodářské soustavy a proto, jak uvádí obecná část důvodové zprávy k němu, byl občanský zákoník pojat tak, aby se hodil jen na společenské vztahy vznikající na půdě socialistické hospodářské soustavy.

Koncepčně se nový občanský zákoník odmítl přizpůsobovat formám vyhovujícím nesocialistickým sektorům. Základní ideologické zdůvodnění nového pojetí občanského zákoníku představovala doktrína jednoty a vzájemné podmíněnosti zájmů občana a socialistické společnosti, vyjádřené tak, že společnost (stát) se o jednotlivé občany stará a každý občan má naopak plnit všechny své povinnosti vůči společnosti (státu), zejména povinnost pracovat ve prospěch společnosti a státu. Občanské právo bylo pojato jako nástroj řízení společnosti, který chrání třídní zájmy a hodnoty. Z toho důvodu tento občanský zákoník chápal společenské poměry občanů navzájem jako druhotné; jako prioritní viděl poměry mezi občany a socialistickými organizacemi, jimž se zákoník věnoval v daleko širší míře.

Z téhož důvodu se občanský zákoník z r. 1964 také odklonil od dispozitivit vlastní úpravy a sledoval zásadu, že všechna jeho ustanovení jsou kogentní, vyjma těch, v nichž je výslovně dovoleno se od příslušného ustanovení odchýlit.¹¹⁾ V praxi se však toto hledisko nikdy plně neprosadilo a i v podmínkách totalitního státu bylo odmítáno pro rozpor se základním principem občanské svobody.¹²⁾

Zároveň došlo oproti zákoníku z r. 1950 k dalšímu zúžení věcné působnosti zákoníku, neboť již nebyl pojat jako všeobecný předpis upravující majetkové vztahy vůbec, ale již jen jako zákon upravující majetkové vztahy v oblasti občanské spotřeby.

V úpravě právního postavení osob, a zejména u člověka, bylo hledisko preference autonomie vůle potlačováno. To vedlo např. k přijetí zásady absolutní neplatnosti při vadách právních jednání. Instituce neplatnosti neměla sloužit ochraně zájmů osob, ale k ochraně právního stavu (socialistické zákonitosti). Až novelou č. 131/1982 Sb. byla institucionalizována i relativní neplatnost právních úkonů, avšak jen jako rozsahem velmi omezená výjimka z pravidla. Z téhož důvodu bylo zavedeno pravidlo o absolutní neplatnosti dohody, kterou se někdo vzdává práva, jež mu může vzniknout teprve v budoucnosti, neboť opačné řešení by prý bylo v rozporu s pravidly socialistického soužití. Podobně byl posíleno využívání institutu prekluze na úkor promlčení atd.

Tomuto ideologickému uchopení látky byly podrobeny systematika, úprava jednotlivých institutů a terminologie celého předpisu.

Systematika zákoníku byla pojata zcela ojedinelým způsobem. Jeho části druhá, třetí a čtvrtá, nazvané "Socialistické společenské vlastnictví a osobní vlastnictví", "Osobní užívání bytů, jiných místností a pozemků" a "Služby" neměly v jiných právních kulturách obdoby (později přijal jistou nápodobu tohoto řešení občanský zákoník bývalé NDR).

Co do obsahu se nový zákoník pokoušel vybudovat zcela nové instituty. Odmítl např. vzít za hlavní smluvní typy kupní smlouvu a smlouvu o dílo s odůvodněním, že při těchto tradičních smlouvách stojí proti sobě subjekty s rozpornými zájmy, zatímco nový zákoník má tyto akty upravit "v rámci širších souvislostí vztahu občana ke společnosti." Proto byla např. koupě upravena nikoli jako smlouva, kterou se za úplatu převádí vlastnické právo, ale jako služba obyvatelstvu. Podobně byla např. odmítnuta úprava zástavního práva, v němž byl spatřován "typický institut kapitalistické společnosti, sloužící především finančnímu a obchodnímu kapitálu," který se pro vztahy socialistické společnosti nehodí, a byla nahrazena novým institutem omezení převodu nemovitosti. Příkladů z tohoto okruhu je celá řada.

Bylo-li jedním ze základních přístupových hledisek tvůrců občanského zákoníku z r. 1950 ke zpracování občanskoprávní materie zjednodušování úpravy tradičních právních institucí a provedení zásadních změn jejich obsahu s odůvodněním, že zákon musí být pojat třídně a musí být dělnické třídě srozumitelný, byla pro občanský zákoník z r. 1964 typická tendence tyto tradiční právní instituce vůbec potlačit. Úprava držby a vydržení, sousedských práv, odkazů, vydědění a dalších byla odmítnuta s argumentem, že se jedná o právní instituce buržoazního práva, které jsou pro vyspělého socialistického člověka bez významu. Některé z nich, nikoli však všechny potřebné, byly do občanského zákoníku, zpravidla v deformované podobě, vráceny novelou č. 131/1982 Sb.

¹¹ Kratochvíl, Z. et al., Nové občanské právo, 1. vydání, Praha: Orbis, 1965, s. 37.

¹² Knapp, V. et al., Učebnice občanského práva, sv. I., 1. vydání, Praha: Orbis, 1965, s. 120, Knapp, V., Filosofické problémy

socialistického práva, 1. vydání, Praha: Academie, 1967, s. 248 an.

Vyjádření socialistického obsahu občanského zákoníku měla sloužit i nová právní terminologie. Tak byly např. tradiční občanskoprávní pojmy »osoba« a »strana« nahrazeny veřejnoprávním (procesním) výrazem »účastník«, kategorii dobrých mravů nahradila »pravidla socialistického soužití«, »svěprávnost« byla nahrazena »způsobností k právním úkonům«, »bezdůvodné obohacení« »neoprávněným majetkovým prospěchem«, atd.

Občanský zákoník z r. 1964 byl za totalitní éry několikrát drobně novelizován; jeho zásadní obsah se podstatně nezměnil.

7. Po událostech z listopadu 1989 bylo vzhledem k změnám společenským, politickým a hospodářským podmínkám zcela zřejmé, že platný občanský zákoník novým poměrům nemůže vyhovět, neboť z jeho osmi částí byly relativně použitelné sotva tři, a to ještě za podmínky jejich podstatných změn.

Za této situace se přistoupilo k nouzovému překlenutí bodů mezi zcela nevyhovující právní úpravou a budoucí novou úpravou, jímž byla urychlená a obsáhlá novelizace občanského zákoníku s cílem provizorně vyřešit tehdy aktuální nedostatky pro období do celkové rekonstrukce občanského práva. Řešení, které bylo zvoleno, představovala obsáhlá novela přijatá jako zák. č. 509/1991 Sb.

Novelizace byla vydávána za koncepční změnu, fakticky však (z různých příčin subjektivní i objektivní povahy) významně přispěla ke konzervaci dosavadní koncepce socialistického právního systému v soukromoprávní oblasti a v různých směrech i k uchování ideologických stereotypů vlastních socialistickému občanskému právu. Protože podrobnosti v tom směru uvádí pasáž 1.B. obecné části důvodové zprávy, zdůrazňují se zde jen dva základní momenty.

Za první: Po r. 1990 se legislativní práce v soukromoprávní oblasti soustředily zejména na přípravu obchodního zákoníku, neboť obchodní právo mělo a muselo být nově konstituováno namísto dosavadního hospodářského práva. Modernizaci občanského zákoníku nebyl přisuzován význam tak podstatný. Proto se novela občanského zákoníku provedená zákonem č. 509/1991 Sb. systematicky zaměřila zejména na řešení poměru občanského a obchodního zákoníku budovaného na zásadě, jak důvodová zpráva k zák. č. 509/1991 Sb. výslovně uvádí, že se počítá "s tím, že obchodní zákoník upraví jen ty obchodní vztahy, které jsou specifické pro obchod a vyhne se duplicitám s občanským zákoníkem", který bude sloužit jako *lex generalis* subsidiárně aplikovatelný i pro právo obchodní. První důsledek toho byl, že nedotčeny zůstaly samostatné kodifikace práva rodinného a pracovního, přičemž důvodová zpráva uvedla ve prospěch tohoto řešení vědecky nekorektní argumenty. Druhý důsledek vyvolala mj. neprovázanost a nekoordinovanost legislativních prací na přípravě novely občanského zákoníku a na přípravě obchodního zákoníku, která vedla k tomu, že obchodní zákoník zvolil vůči občanskému zákoníku řadu duplicitních řešení, často i v podobě tzv. komplexních úprav, které jsou paradoxně typické právě pro totalitní právní myšlení.

Za druhé: Hlavními inspiračními zdroji novely, která měla za cíl přiblížit naše právo standardům tradičních soukromoprávních úprav, byly paradoxně zejména tuzemské zdroje ze socialistické éry, totiž normativní úpra-

vy obsažené jednak v občanském zákoníku z r. 1950, jednak v zákoníku mezinárodního obchodu z r. 1963. Tak novela č. 509/1991 Sb. přinesla jen mírné zlepšení, zejména tím, že změnila především ustanovení o věcných právech a obligacích tak, aby byla ústavně konformní a opticky se přiblížila alespoň zčásti evropské konvenci. Zásadní a podstatné - byť jen dílčí - změny představovalo odstranění základu úpravy rozlišující různé formy vlastnictví a nahrazení ustanovení o službách úpravou obecných obligačních institutů a jednotlivých smluvních typů. Odstraněny byly také nejkřiklavější projevy socialistické právní terminologie vytvořené v 60. letech. Avšak některá typická schémata totalitních právních konstrukcí zůstala i nadále uchována. Zřejmé to bylo např. ve zjednodušování úprav důležitých právních institucí (často i ve zjednodušování již tak zjednodušených úprav obsažených v zákoníku z r. 1950). Novela např. ponechala nedotčenu zásadu absolutní neplatnosti právních úkonů, přestože jeden z jejích inspiračních zdrojů - na socialistické poměry celkem liberální zákoník mezinárodního obchodu (zák. č. 101/1963 Sb.) - tuto zásadu značně oslaboval, nebylo k jeho řešení přihlédnuto a uchovalo se stávající pojetí.

8. V průběhu 90. let 20. stol. a v prvních letech 21. stol. byl občanský zákoník novelizován více jak třemi desítkami novel.

Především se jednalo o novelizace sledující aproximaci našeho občanského práva směrnícím EU a evropským standardům. Tyto nové dílčí úpravy provedené s větším či menším zdarem však vstoupily do existujícího systému a v různých směrech se mu přizpůsobily. Např. v případech, kde evropské právo spojuje různá pochybení pouze s neúčinností nebo relativní neplatností, vidí naše právo výsledek v absolutní neplatnosti právního úkonu, čímž často novou úpravu obrací proti jejímu účelu a oslabuje tak zamýšlenou ochranu slabší strany.

Iniciátory dalších dílčích změn občanského zákoníku byly zájem praxe nebo její potřeba o zkvalitnění právní úpravy. Často se ale stalo, že změny tohoto druhu byly v občanském zákoníku provedeny bez hlubší analýzy a bez zohlednění širších souvislostí, nejednou jen se zřetelem k zájmu nebo míře znalostí iniciátora novely. Výsledkem jsou změny v právní úpravě vedoucí k nedomyšlenostem, destabilizaci zákona a k právní nejistotě. Např. jen samotná úprava zástavního práva jako významného nástroje zajištění úvěru byla v průběhu deseti let zásadně změněna třikrát, aniž se dospělo k vyváženému výsledku. Podobně bylo např. jen mimochodem a značně ledabyle upraveno právo nezbytné cesty (§ 151o odst. 3 obč. z.) způsobem, který naprosto neodpovídá řešením přijatých právními kulturami kontinentální Evropy.

9. Žádná z dílčích novel občanského zákoníku provedených po roce 1991 do současné doby nepřekonala významem ani rozsahem novelu č. 509/1991 Sb. Tato novela byla ve své době chápána jako provizorium nastolující jen dočasné řešení, které mělo zajistit časový prostor pro rekonstrukci.

První rekonstrukční pokus se uskutečnil ještě za existence Československa před rokem 1993, kdy byl na Úřadu vlády ČSFR vypracován pod vedením profesorů V. Knappa a K. Planka návrh paragrafového znění občanského zákoníku. Po rozdělení federace další práce na tomto projektu v České republice ustaly. Návrh byl vzat

za základ dalších rekonstrukčních prací ve Slovenské republice, kde byl dopracován profesory K. Plankem a J. Lazárem a v r. 1997 předložen vládou do Slovenské národní rady. Odtud byl však bez projednání stažen.

V polovině 90. let minulého stol. byl pod gescí Ministerstva spravedlnosti ČR vypracován pod vedením profesora F. Zoulíka návrh koncepce nového občanského zákoníku, publikovaný posléze v odborném tisku (Právní praxe, XLIV, 1996, č. 5-6). Práce na tomto návrhu později rovněž ustaly. Projekt nebyl doveden ani do stadia věcného záměru.

Z rozhodnutí ministra spravedlnosti O. Motejla z ledna 2000 byly práce na přípravě nového občanského zákoníku obnoveny, resp. zahájeny jako nové, bez přímé vazby na předchozí dva pokusy. Na tomto podkladě byl vypracován věcný záměr rekonstrukce, který byl schválen vládou dne 18. dubna 2001. Z tohoto věcného záměru vychází předkládaný návrh paragrafového znění občanského zákoníku.

B. Zhodnocení platné právní úpravy

1. Platný občanský zákoník se výrazně odchyluje od standardů právní kultury kontinentální kultury i od tuzemských právních tradic, odmítnutých po státním převratu z r. 1948. Funkční, systematické, obsahové i výrazové pojetí platného občanského zákoníku koncepčně v zásadě stále odpovídá některým přístupům, které nastolila socialistická legislativa v 50. a 60. letech minulého století.

2. Ideový základ platného zákoníku konvenuje materialismu marxleninského pojetí. To se koncepčně projevuje tím, že úprava občanského zákoníku obsahově stále odpovídá některým tezím vyjádřeným dříve v zásadách občanskoprávních vztahů v někdejších člancích I. až VII. občanského zákoníku z r. 1964 (dnes již zrušených), dále se tyto přístupy projevují i použitou metodou úpravy a vymezením věcné působnosti občanského zákoníku.

Za prvé: Občanský zákoník byl postaven na myšlence jednoty zájmů společnosti a jednotlivce (zájmy jednotlivce byly podřízeny zájmům celku). Tomu odpovídalo pojetí občanského práva jako nástroje řízení společnosti (zájem jednotlivce byl podřízen zájmu státní moci). Logika tohoto pojetí byla opřena o systém jednotně řízené hospodářské soustavy. Ta byla sice před patnácti lety opuštěna, v občanském zákoníku však zůstaly zachovány významné právní nástroje, které jí sloužily.

a) Občanský zákoník stíhá až na několik řídkých výjimek každou vadu právního úkonu absolutní neplatností (zejména § 37 až 40), k níž veřejná moc přihlíží i bez návrhu a bez zřetele k projevenému zájmu dotčené strany, navíc z důvodů zvláště v § 39 nebývale široce formulovaných. Tato konstrukce nesleduje ochranu soukromého zájmu osoby, nýbrž ochranu zájmu státu na zachování právního stavu. Občanské zákoníky z okruhu evropské kontinentální právní kultury vycházejí ze zásady relativní neplatnosti, ponechávající na soukromé vůli dotčené osoby, zda se neplatnosti dovolá. Absolutní neplatnost se v těchto kulturách uplatňuje jen ve výjimečných případech porušení dobrých mravů nebo v zájmu zachování veřejného pořádku.

Zájem jednotlivce byl podřízen centrálně formulovanému zájmu společnosti. Dnes sice občanský zákoník neobsahuje ustanovení, podle nichž z občanskoprávních vztahů vznikají osobám povinnosti také vůči společnosti nebo ustanovení, že projevy vůle musí být vykládány ve shodě se státním plánem, skryté konstrukce podřízené tomuto záměru však v zákoníku zůstaly. Jedná se především o četné případy nařízení posuzovat výkon soukromých práv a povinností z hlediska objektivně (společensky) posuzované účelnosti; jsou to např. § 135b, 142, 442 nebo 770, která jsou typickými ustanoveními totalitního práva.

c) Koncepci občanského práva jako nástroje řízení společnosti odpovídá i pojetí četných případů prekluze soukromých práv (§ 504, 509, 608, 610, 626, 639, 649, 655, 675, 683, 691, 699, 753, 763, 711 a další). Prekluze výrazně omezuje nakládání s právy vzniklými ze soukromého styku a v tak širokém měřítku byla zavedena k ochraně někdejšího socialistického sektoru. Z toho důvodu zvolil zejména obchodní zákoník v obdobných souvislostech jiná řešení.

d) Občanský zákoník z r. 1964 sledoval jako svůj hlavní cíl preferenci ochrany socialistického (zvláště státního) vlastnictví. Nejvýraznější deformace z tohoto okruhu byly odstraněny, i když stát zůstává v občanskoprávních vztazích v určitých směrech i nadále zvýhodněn. Zejména se jedná o ust. § 135 občanského zákoníku, podle něhož věc bez pána připadá výlučně do vlastnictví státu a zneumožňuje se nabytí vlastnictví nálezci. Jiným - a zásadně významnějším - projevem téhož přístupu je přehlíživý postoj k člověku jako soukromému vlastníkov, odrážející se zejména v úpravě práva dědického.

Za druhé: Občanský zákoník z r. 1964 byl projektován jako jako zvláštní kodex upravující určité majetkové vztahy.

Zaměření věcné působnosti bylo zachováno do současné doby. Ust. § 1 odst. 2 platného občanského zákoníku prohlašuje majetkové vztahy osob (vedle ochrany osobnosti) za základní předmět úpravy kodexu a úpravě majetkových vztahů věnuje drtivou většinu svých ustanovení.

Tím se platná úprava významně odchyluje od tradičních kodifikací civilního práva, které se věnují shrnutí hlavní masy pravidel vztahujících se k soukromým právním záležitostem společným všem osobám a také k osobám vůbec a k věcem vůbec. Z toho vyplývají zejména tyto důsledky:

Vzhledem k tomu, že v právních vztazích majetkové povahy mají osoby zásadně rovné postavení, hlásí se platný občanský zákoník k rovnosti jako ke své hlavní zásadě (§ 2).¹³ Tento přístup je metodologicky vadný, protože základ konstrukce soukromého a občanského práva není v principu rovnosti, ale v principu autonomie vůle. Neboť paradoxně i základní majetkové právo - právo vlastnické - není co do svého obsahu výrazem principu rovnosti, ale výrazem autonomie vůle. Zejména však podcenění prin-

¹³ Srov. též Knappová, M. - Švestka, J. et al., Občanské právo hmotné, sv. I., 3. vydání, Praha: ASPI, s. 41 a 47 zdůrazňující prioritu zásady rovnosti. Naproti tomu Fiala, J. et al., Občanské právo hmotné, 3. vydání, Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, s. 18 zdůrazňují prvořadý význam zásady autonomie vůle.

cipu autonomie vůle vede k nedocení základní funkce soukromého a občanského práva, kterou je umožnit svobodné rozvíjení soukromého života.

Metodologicky je koncepce principu rovnosti účastníků jako první zásady občanskoprávních vztahů vadná i z toho důvodu, že vede k závěru o rovném právním postavení fyzických a právnických osob. Tím se základní přístupové schéma k pojetí soukromých práv a povinností deformuje.

Člověk a právnická osoba principiálně nejsou a nemohou být obecně v rovném právním postavení. Člověk má ze své podstaty nezadatelná přirozená práva. Zákon nelimituje základní práva člověka, nýbrž naopak základní práva člověka představují limit pro zákon (D. Hesselberger). Tak to také vyjadřuje Listina základních práv a svobod a celý český ústavní pořádek. Naproti tomu základ juristického postavení právnických osob je odlišný; z něho také vyplývají jiné právní důsledky. Právnická osoba je umělý organizační útvar vytvořený člověkem a sloužící jeho zájmům. Na rozdíl od člověka, jehož právní osobnost pozitivní právo uznává (uznat musí), právnické osobě její právní osobnost pozitivní právo poskytuje (dát může). Odtud se odvozuje naprosto odlišné právní postavení obou skupin právních subjektů, o jejichž právní rovnosti nelze mluvit ani ve sféře osobních práv, ani v celé sféře práv majetkových. Tato rovnost se uplatňuje, a to ještě nikoli bezvýjimečně, v oblasti práv věcných a oblihačnických.

Uvedený schématický přístup, založený svého času naukou socialistického práva, vedl jako jedna z příčin dekonstrukce systému soukromého práva vůbec a ke konstituci samostatných kodifikací rodinného a pracovního práva s odůvodněním, že princip rovnosti není určující ani pro právo rodinné, ani pro právo pracovní.

Důraz na majetkové vztahy vede především k podcenění významu statusových otázek a úpravy osobních práv vůbec, jimž i starý obecný zákoník občanský z r. 1811 věnoval (včetně práva rodinného) zhruba čtvrtinu svých ustanovení. Moderní občanský zákoník Québecu věnuje jen úpravě právního postavení člověka a jeho osobním právům na 300 ustanovení a rodinnému právu dalších 250. Proti tomu náš platný občanský zákoník věnuje osobním právům člověka 9 ustanovení. Rovněž rodinné právo, byť je mu - systematicky vadně - věnován zvláštní zákon kodexového typu, je celkově poddimenzováno. I tyto přístupy odrážejí celkový zjednodušený materialismus v přístupu socialistického práva k člověku, který měl pro totalitní stát význam především jako pracovní síla a jako spotřebitel.

e) Jednoduchý materialismus jako základní myšlenkové hledisko, pod jehož zorným úhlem byl občanský zákoník koncipován, vede také na jedné straně k celkovému schematismu právní úpravy, na druhé straně vyvolává scholasticky komplikované konstrukce, znesnadňující praktický život.

Jedním z mnoha příkladů může být odmítnutí právní relevance zůstavitelových podmínek a příkazů v závěti s argumentem, že mrtvý nemá vůli, takže ani k jeho příkazům nelze po jeho smrti přihlížet¹⁴⁾ a že musí být dědici

umožněno, aby se zděděným majetkem - tedy s majetkem, který nevytvořil - naložil podle svého hospodářsky co nejučelněji. Tím je mj. oslabena mezigenerační solidarita, o jejíž zachování standardní občanské zákoníky naopak pečlivě dbají. Jiným příkladem může být pojetí věci v právním smyslu omezené jen na hmotné předměty, z něhož naše občanské právo vychází od roku 1950 s argumentem, že dosavadní pojetí práv jako věcí nehmotných "odporuje lidovému chápání" (DZ k § 23 zák. č. 141/1950 Sb.). Odtud postupně vznikla tripartice předmětů právních vztahů jako věcí, práv a jiných majetkových hodnot (§ 118 obč. z.), promítnutá do řady právních konstrukcí.

Za třetí: Koncepce platného občanského zákoníku jako kodifikace zaměřené v první řadě na úpravu majetkových vztahů, opřené o zásadu rovnosti jako o první ze svých zásad, iniciovala rozpad tradiční soustavy soukromého práva na dílčí "samostatná" odvětví a na soubor dílčích "samostatných" kodexů opřených o koncepci komplexních úprav, typickou pro totalitní právní myšlení. "Samostatná" zákonná právní úprava autonomně kodifikovaného rodinného a pracovního práva, jakož i četné tzv. komplexní úpravy nejen v obchodním zákoníku, ale i ve speciálních zákonech, vycházejí stále z někdejšího sovětského (marxisticko-leninského) pojetí socialistického právního systému, který byl na našem území propracován daleko důsledněji, než v tehdejší SSSR, a setrvávají na něm, ač se od něho jiné státy střední a východní Evropy odklonily a opuštěn byl i v samotném Rusku.

Existující úprava je poplatná extremistické právní politice totalitní éry, podle níž i samo pojetí občanského zákoníku jako generálního předpisu soukromého práva je buržoazní právní abstrakce a fikce, že jednotný občanský kodex soukromého práva kodifikován být nemá, a která poukazovala na to, že mají být podle sovětského vzoru kodifikovány jednotlivé právní oblasti. Koncepční stanovisko v tom směru přednesl ještě před druhou světovou válkou na půdě parlamentu poprvé 16. 4. 1937 poslanec KSČ Vladimír Clementis a po nastolení totalitního systému bylo také důsledně uskutečněno.

Konkrétní výsledky jsou zejména tyto:

a) Stále přetrvává samostatný zákon o rodině (č. 94/1963 Sb.), který odděluje úpravu nemajetkových vztahů v rodině (s výjimkou výživného) od úpravy vztahů majetkových. Jedná se o zákon, který ideologicky navázal na předcházející zákon o právu rodinném z r. 1949 ztotožňující se se zásadami sovětského rodinného práva, a setrval na jeho základních principech, doplněných po r. 1989 některými nekonceptními zásahy. Toto pojetí bylo možné za situace, kdy rodina sehrávala úlohu spotřebního společenství a kdy měl stát ambici získat a udržet si na život rodiny rozhodující vliv.

b) Stále přetrvává samostatný zákoník práce v podobě - podobně jako v případě zákona o rodině - jako relikv totalitního právního systému, který v tradičních právních řádech nemá obdoby. Smyslem totalitární koncepce pracovního práva bylo, byť pod rouškou zdůrazňování jeho ochranné funkce, řízená exploatace pracovních sil a zajišťování jejich reprodukce; sloužilo jako nástroj udržování a zneužívání závislosti obyvatelstva na totalitním režimu. V tom se tzv. socialistické pracovní právo obsahově nelišilo od pracovního práva pravicových diktatur

¹⁴⁾ Holub, R. et al., Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědic-
ké, Orbis: Praha, 1957, s. 27 a 178.

(svým způsobem bylo pracovní právo kodifikováno s obdobným ideologickým zdůvodněním ve fašistické Itálii, nacistickém Německu, frankistickém Španělsku atp.).

c) Myšlenková schémata nastavená u nás v 50. a 60. letech se revitalizují i v některých přístupech nové legislativy. Typickým příkladem jsou řešení přijatá obchodním zákoníkem, jehož úprava, zejména v oblasti závazkových vztahů, hledá řešení v přebujelých a vůči občanskému zákoníku paralelních úpravách komplexního charakteru.

K obdobným řešením v podobě "samostatných" a "komplexních" právních úprav tendují i další zákonné úpravy.

Výsledkem je stav dlouhodobě neudržitelný. Obrací se proti člověku a proti jeho zájmům; do značné míry bezúčelně obtěžuje a prodražuje každodenní činnosti soukromého života.

Půjčí-li si člověk peníze od souseda, vezme-li si úvěr od banky, dostane-li zálohu na mzdu od svého zaměstnavatele, pak podle platné právní úpravy jeho dluhy vzniklé z těchto tří právních skutečností podléhají třem zcela odlišným obecným právním režimům, ať již se jedná o uzavření smlouvy, výklad jejích ustanovení, o zajištění nebo splnění závazku, následky porušení smlouvy, promlčení atp.

Taková řešení vytvářejí sofistikovaně samoučelné právní konstrukce vyhovující snad jen úzce specializovaným odborníkům ke zdůrazňování jevových znaků a z nich odvozovaných paradigmat výjimečnosti určitých právnických disciplín; ve standardních právních řádech jsou neznámá.

2. Hlavní principy navrhované právní úpravy

A. Obecně

1. Návrh sleduje celkový příklon k evropským kontinentálním konvencím. Politická restituce ideje dualismu práva soukromého a veřejného, z níž vychází rovněž náš ústavní pořádek, jakož i obecné přijetí ideje soukromého práva v duchu evropských právních tradic novodobou českou právní doktrínou, vyžadují důsledný obrat směrem od marxisticko-leninské koncepce právního systému a jeho funkcí. To vyžaduje i odpovídající kodexovou úpravu navazující na tuzemské právní tradice, jak se vyvíjely do roku 1948, a stejně tak i na standardy států, jejichž právní řády náležejí do oblasti kontinentální právní kultury.

2. Základním obecným ideovým zdrojem rekodifikace je vládní návrh občanského zákoníku bývalého Československa z r. 1937, který nebyl jako zákon přijat kvůli událostem následujícím po mnichovské dohodě. Z koncepčního hlediska má význam, že tento vládní návrh sledoval modernizační revizi rakouského obecného zákoníku občanského (ABGB) z r. 1811 v jeho konfrontaci s novějšími evropskými zákoníky, zejména německým a švýcarským. Se zřetelem k tomu třeba zdůraznit, že se jednalo o návrh myšlenkově soudržný, s jasným filosofickým zájmem převzatým z rakouského zákoníku, koncepčně navazující na tradice středoevropského právního myšlení.

3. Je přirozené, že návrh občanského zákoníku připravený před sedmdesáti lety nemůže být plně inspirujícím legislativním materiálem pro současnost, neboť v mnohém zastaral. Naopak, musel být podroben podstatné obsahové

revizi. Revizní práce vycházejí ze tří základních myšlenkových zdrojů. Jimi jsou:

a) kritické vyhodnocení vývoje občanského a soukromého práva platného na našem území od počátku 19. stol. do současnosti, včetně příslušných literárních výstupů;

b) kritické vyhodnocení závažnějších občanských kodexů z okruhu evropské kontinentální kultury (zejména se jedná o zákoníky rakouský, švýcarský, německý, dále italský, nizozemský, polský; z nejmodernějších úprav se bere v úvahu občanské zákoníky Québecu a Ruska, přihlíží se rovněž k zákoníku francouzskému, belgickému, španělskému i portugalskému, rovněž k občanskému právu Lichtenštejnska a některým dalším úpravám);

c) úprava příslušných mezinárodních smluv a směrnic přijatých na úrovni Evropské unie, jakož i návrhy vznikající na této úrovni.

B. Hlavní principy

1. Svůj základní cíl osnova vidí ve vytvoření standardního občanského zákoníku kontinentálního typu. Hlavní přístupová hlediska, o něž se návrh zákoníku opírá, jsou konvence, diskontinuita, integrace.

a) Cílem je vytvořit zákoník co do celkového pojetí i co do úpravy jednotlivých základních institutů konvenční vůči standardním úpravám kontinentální Evropy s respektem k tradici středoevropského právního myšlení. Vychází se mimo jiné z faktu, že základem evropské právní kultury je římské právo, jehož instituty mají zejména v oblasti majetkových práv rozhodující vliv i na moderní občanské zákoníky, stejně tak se bere v úvahu skutečnost, že se občanské právo jednotlivých evropských států od některých romanistických přístupů ve svých normativních konstrukcích odklonilo nebo je rozvinulo pod kritériem prakticity řešení.

Avšak ani k římskému právu, ani k jednotlivým aktuálně platným zahraničním úpravám návrh tohoto občanského zákoníku nepřistupuje jako k dogmatům a nerecipuje je bezmyšlenkovitě, nýbrž po předchozím kritickém vyhodnocení a po obsáhlejší komparativní analýze.

b) Je-li cílem vytvořit kodex srovnávací se s evropskou kulturní konvencí, nelze navázat na paradigmat totalitárních právních přístupů k regulaci soukromého života dosud uchovaná v platném občanském zákoníku ve značném počtu a zhusta mylně chápaná - pod vlivem jejich působení na několik generací po dobu čtyř desítek let - jako výraz tuzemských juristických zvláštností a specifických tradic. Na četné případy z tohoto okruhu poukazuje zejména zvláštní část důvodové zprávy. Pokud má české soukromé právo v integrující se Evropě obstát, má pro ně klíčový význam jeho kategorický rozchod s právními tradicemi totalitarismu. V tomto smyslu je jedním z hlavních programových cílů navrhovaného zákoníku diskontinuita vůči "socialistickým" občanským zákoníkům z let 1950 a 1964.

c) Hledisko respektu ke konvenčním přístupům i záměr rozejít se s myšlenkovým světem "socialistického" práva nejsou samoučelné. Obojím se sleduje docílit integrující funkci občanského zákoníku.

Nezbytný předpoklad pro dosažení tohoto cíle je myšlenková integrace občanského zákoníku samotného. Ideovým východiskem platného občanského zákoníku z r. 1964 je dobově chápané marxisticko-leninské materi-

alistické pojetí; to ztratilo odůvodnění rozchodem s doktrínou státního dirigismu, zasahující až ke kofenům společnosti včetně soukromých záležitostí osob, která motivovala toto myšlenkové východisko věcně. Opuštěním totalitní koncepce různých druhů a forem vlastnictví (socialistické, osobní, soukromé) ztratil ideologický základ "socialistické" kodifikace i své formálně logické odůvodnění. Proto se navrhovaný občanský zákoník rozchází s hlediskem primitivního materialismu: jeho myšlenkové ukotvení je v respektu k osobnosti člověka jako svobodného individua způsobilého žít podle svého a rozhodovat o svých soukromých záležitostech samostatně.

Otázka integrity není spojena jen se samotným občanským zákoníkem, ale úzce souvisí s osudem celého soukromého práva. Ve standardních právních rádech kontinentálně evropského typu plní občanský zákoník funkci "systémově integrujícího ohniska"¹⁵ a opěrného pilíře. Tak tomu je dnes v Evropě od Portugalska až po Rusko. Záměr je vrátit k tomuto modelu rovněž Českou republiku. To především vyžaduje změnit věcnou působnost občanského zákoníku tak, aby její koncepce odpovídala evropským standardům.

Základní direktivy pro myšlenkové pojetí navrhovaného zákoníku obsahují Listina základních práv a svobod a Ústava České republiky. Vzhledem k osobní a věcné působnosti občanského zákoníku se jedná zejména o respekt k neporušitelnosti přirozených práv člověka s poučením z dob, kdy lidská práva a lidské svobody byly v našem státě potlačovány, o trvalé přihlížení k principům právního státu, a o stálý zřetel na demokratické tradice českého právního myšlení i na standardy, na nichž stojí občanské právo evropských demokratických států.

2. Návrh sleduje obnovit pojetí občanského zákoníku jako obecného kodexu. Cíl je v restituci obecného kodexu soukromého práva a vytvoření podmínek pro rozchod s přežívající tradicí totalitního právního myšlení udržujícího existenci "samostatných" a "komplexních" zákonných úprav na soukromoprávním poli a generujících jejich další vznikání a rozvoj. Tyto přístupy soukromé právo jako celek destabilizují, chaotizují a ve svém synergickém efektu oslabují a popírají jeho funkce.

3. Navrhuje se obnovení občanského zákoníku jako kodexu soukromého práva. Proto se opouští pojetí, že ze vzájemného soukromého styku osob vznikají také jejich práva a povinnosti vůči společnosti (státu). Návrh vychází z koncepce, že účel občanského zákoníku je upravit soukromá práva osob vzniklá z jejich vzájemného styku mezi sebou.

4. Osnova se rozchází s koncepcí, že funkcí občanského práva a občanského zákoníku je působit jako nástroj řízení společnosti. Zásada kolektivismu je soukromému právu cizí; soukromé právo je ze své povahy individualistické.

Návrh vychází z ideje, že funkční určení soukromého práva je sloužit člověku jako prostředek k prosazování jeho svobody. Účel občanského kodexu je umožnit i garantovat svobodné utváření soukromého života, a ponechat tedy co nejširší prostor svobodné iniciativě jednot-

livce. Proto také osnova klade zásadní důraz na hledisko autonomie vůle.

Se zřetelem k tomu se za první princip soukromého práva nepokládá rovnost osob, ale princip autonomie vůle. Hledisko rovnosti osob nemůže být určující v první řadě, protože důraz na zásadu rovnosti jako určující pro občanské právo neodpovídá skutečnému stavu.

Akcent na zásadu rovnosti jednak zastírá přirozenou nerovnost mezi fyzickými a právními osobami, neboť mezi nimi nemůže být právně, především v oblasti osobních práv, rovnosti nikdy dosaženo, jednak pomíjí hledisko ochrany slabší strany, která je pro soukromé právo stejně významná jako zásada rovnosti. Preference této zásady totalitním zákonodárstvím, vedla k popření základní funkce občanského zákoníku, k rozbití jednoty soukromého práva a k ideologickému popření jeho existence.

Návrh občanského zákoníku vychází z faktu, uznaného i českým ústavním pořádkem, že přirozená svoboda člověka má přednost před státem v tom smyslu, že stát není tvůrcem svobody člověka, ale jejím ochráncem. I podle čl. 8 Listiny základních práv a svobod stát člověku svobodu nedává, nýbrž zaručuje mu ji. Z tohoto pojetí vychází hledisko autonomie vůle. Autonomie vůle je pojata jako způsob určení a utváření vlastního právního postavení jednotlivce z jeho iniciativy a v důsledku jeho chťení. Je-li první hodnotou právního státu svobodný člověk a ochrana jeho přirozených práv, plyne z toho pro soukromé i občanské právo nezbytnost ponechat co nejširší prostor jeho rozhodnutí, jak je z vlastní iniciativy projeví a uskuteční. A protože člověk nejčastěji sdílí své soukromé záležitosti s jinými osobami, je základním soukromoprávním nástrojem pro uspořádání těchto záležitostí dohoda. Smlouvě a smluvní svobodě se tudíž ponechává rozsáhlý prostor; zákon vystupuje jako *ultima ratio* jen tam, kde dohoda vůbec není možná, anebo nedojde-li k ní. Tento koncept vychází ze zásadních kautel našeho ústavního pořádku, jak je vyjadřují česká Ústava (čl. 2 odst. 4) i Listina základních práv a svobod (čl. 2 odst. 4).

5. Návrh bere za své konvenční pojetí, že úlohou občanského zákoníku je shrnout hlavní masu právních pravidel vztahujících se k soukromým právním záležitostem společným všem osobám, tedy k osobám vůbec, k věcem vůbec a k právním jednáním vůbec.

Opouští se tedy pojetí civilního kodexu, podle něhož má občanský zákoník upravovat majetkové vztahy (případně i vztahy jiné, mají-li majetkový aspekt), které se zřetelem na totalitní pojetí funkcí státu a práva vytvořilo naše zákonodárství v 50. a 60. letech minulého století, a to způsobem i mezi státy někdejšího sovětského bloku celkem ojedinělým. Respektuje se naopak standardní koncepce občanského zákoníku jako kodifikace upravující postavení osob a jejich soukromá práva a soukromé povinnosti vznikající z jejich vzájemného styku.

6. Pokud se jedná o soukromá práva, přidržuje se osnova jejich tradičního rozdělení na práva osobní a na práva majetková. Tomu odpovídá i návrh vnitřního členění zákoníku. Osobním právům se věnují především první a druhá část zákoníku, majetkovým především částí třetí a čtvrtá. Pátá část, která shrnuje ustanovení společná, přechodná a závěrečná, má především technickou povahu.

¹⁵ Švestka, J. in Švestka, J. - Jehlička, O. - Škárková, M. et al., Občanský zákoník. Komentář, 9. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 13.

Osu celé úpravy představuje člověk a jeho zájmy. Právní postavení člověka jako jednotlivce, včetně úpravy práv výlučně a přirozeně spjatých s jeho osobou, je klíčové téma první části zákoníku. Otázky spojené s jeho rodinou a rodinnými vztahy upravuje druhá část; jeho majetku a osudu tohoto majetku po smrti člověka se věnuje třetí část. Čtvrtá část upravuje obligační právo, tedy práva a povinnosti vzniklá člověku vůči jiným z jeho soukromého styku s jinými osobami.

Antropocentrické pojetí občanského zákoníku však nepomíjí téma právnických osob jako dalšího subjektu soukromých práv a povinností. Z toho důvodu také zejména obecná část věnuje úpravě postavení právnických osob značnou pozornost s tím, že tato úprava má platit subsidiárně pro všechny právní osoby podle českého právního řádu, neboť v občanském, nikoli v obchodním zákoníku nebo jiném zákoně, má být ze systémového hlediska těžiště úpravy statusových otázek právnických osob. Vychází se ale z pojetí, že právní osoby vytvářejí lidé proto, aby sloužily jejich zájmům. Nefinguje se tudíž rovnost obou skupin subjektů, neboť ta fakticky není a v řadě případů není ani možná. Zjevný rozdíl je v konstrukci osobních práv, dále se jedná o rozsáhlou oblast práva rodinného a dědického, nehledě k tomu, že ani při určitých typech smluv nemohou právní osoby jako určitá smluvní strana vůbec vystupovat (při nájmu obydlí, při výměnku, smlouvě o důchodu apod.).

7. Celkové ideové pojetí návrhu občanského zákoníku se koncepčně rozchází s koncepcí vytvořenou totalitním státem, navazuje na filosofické zázemí kontinentálních i národních tradic a usiluje o "uskutečňování ideálů evropanství".¹⁶⁾

C. Všeobecně ke skladbě, úpravě institutů a názvosloví

1. Rozvržení kodexu na pět základních částí si vyžádalo vnitřní uspořádání těchto částí do dílčích systematických celků. Podle tuzemských legislativních zvyklostí se jednotlivé části zákonů dělí na hlavy, díly a oddíly. Než vzhledem k rozsahu i obsahu jednotlivých oddílů se objevila potřeba vytvořit v rámci některých z nich ještě jednu úroveň členění. Proto byly uvnitř některých oddílů vytvořeny zvlášť označené pododdíly.

Pro snazší orientaci se k označení jednotlivých institutů nebo významnějších zákonných opatření využívá rubrik k označení jednotlivých paragrafů nebo jejich skupin. Nepřejímá se však praxe německé legislativy, podle níž je zvlášť pojmenováván každý jednotlivý paragraf; v naznačeném směru se osnova přidržuje dávné tuzemské tradice.

Nadpisům částí, hlav, dílů a pododdílů, jakož i rubrikám označujícím skupiny paragrafů nebo jednotlivé paragrafy věnovala přípravná komise zvláštní péči, ježto jsou miněny jako názvy dílčích oddělení zákona.

2. Snahu o přehlednost navržené úpravy neodráží jen celkové rozvržení látky, ale i stavba jednotlivých paragrafů osnovy. Byla přijata zásada, že jeden paragraf má zásadně obsahovat nanejvýš dva odstavce a že jeden odstavec paragrafu má v zásadě obsahovat nanejvýš dvě věty.

Ač nebylo možné dodržet tyto zásady v každém jednotlivém případě ze systematických důvodů s ohledem na potřebu ucelenosti úpravy určitých skutkových podstat v jednotlivých ustanoveních, přece jen ji naplňuje více než devět desetin všech ustanovení osnovy, zatímco paragrafy o třech odstavcích se vyskytují řidce a ty rozsáhlejší jsou v osnově zcela ojedinělé.

3. Příbuzné nebo tématicky spjaté instituty nejsou řazeny od důležitých k méně důležitým (hledisko významu je relativní), ale od jednodušších ke složitějším a od obecných k zvláštním. Tak např. v osnově návrh úpravy držby předchází vlastnické právo, darování předchází koupi, výpůjčka předchází nájem, po nájmu následuje licence, atp.

4. Návrh úpravy jednotlivých institutů bere v úvahu platné právo, ale nevychází z něho jako z dogmatu. Jak se v obecné rovině uvádí výše a jak se v podrobnostech dokládá na jednotlivých místech ve zvláštní části důvodové zprávy, řada institutů platného občanského práva byla od 50. a 60. let minulého století deformována podle potřeby totalitního státu a po r. 1989 uchována z pohodlnosti či z nepochopení. V těchto případech se navrhuje vrátit se - na základě analýzy platné i starší úpravy a po přihlídnutí k vývojovým tendencím zahraničních právních řádů - k jejich klasickému a konvenčnímu pojetí, obohacenému případně o některé moderní prvky.

5. Osnova se snaží o terminologickou jednotnost, a užívá tedy co možná pro stejné pojmy stejná slova a pro různé pojmy slova různá. Opouští se tudíž např. ztotožňování smlouvy se závazkem nebo závazku s dluhem atp., neboť ani zákon nemůže měnit smysl slov. Slovem »smlouva« tudíž označuje jen určitá právní skutečnost, z níž vzniká závazek, »závazkem« se rozumí obligace, »dluhem« povinnost k plnění ze závazku vzniklá apod.

Z týchž příčin se osnova i vyhýbá homonymům a polysemům. Proto se např. rozlišuje »ustanovení« (právního předpisu) a »ustavení« (např. do funkce), slovo »věc« se užívá jen k označení věci v právním smyslu, nikoli však již k označení záležitosti, pro niž se volí právě jen termín »záležitost«.

Někdy se ze stylistických důvodů, zejména s ohledem na úhlednost a zvučnost textu, anebo se zřetelem k jazykovým uzancím dopouštějí od uvedené zásady odchylky tam, kde nemohou vzniknout pochybnosti o jasném významu slov. Tak např. slovo »právo« označuje právo subjektivní i subjektivní, podobně se jako »zůstavitel« označuje jak osoba, která činí opatření pro případ své smrti, tak osoba již zemřelá, po níž se dědí. V těchto případech lze smysl snadno pochopit ze souvislosti, v nichž je slovo užito. Stejně tak, mluví-li se v osnově o »vzniku smlouvy« a o »uzavření smlouvy«, nemohou vzniknout pochybnosti, co je tím míněno.

Zákonná úprava občanského práva u nás byla v 50. a 60. letech minulého století budována podle vzoru a metod práva veřejného. Tyto vlivy se u nás uchovaly při utváření legislativních textů z oboru práva soukromého dosud. Osnova se vrací k tradičnímu vyjadřování, zásadně se vyhýbá např. formulaci »je povinen« (vykonat, zaplatit, doručit atd.), ale volí pro vyjádření povinnosti rozkazovací způsob, např. (necht') »vykoná«, »zaplatí«, »doručí« atp. Obdobně se šetří s obratem »je oprávněn«, namísto něhož se volí »může«, »má právo« apod.

¹⁶⁾ Švestka, J. in Švestka, J. - Jehlička, O. - Škárková, M., Občanský zákoník. Komentář, 9. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 18.

Mluví-li se o »zákonech«, rozumí se tím jen zákony, nikoli všechny právní předpisy (pro ně se právě volí označení »právní předpisy«). Výrazem »zákon« se rozumí jakýkoli zákon, »tímto zákonem« se rozumí občanský zákoník a »zvláštním zákonem« každý zákon odlišný od občanského zákoníku. Osnova se však, vyjma řídkých a zvláště závažných případů, kde to vyžaduje srozumitelnost textu, vyhýbá výslovným odkazům na existenci speciální úpravy ve zvláštních zákonech či odkazům na možnost takových úprav, neboť se vzhledem k zásadě *lex specialis derogat generali* jedná o pravidlo samozřejmé, které by v důsledku toho muselo být jinak uváděno v každém jednotlivém ustanovení.

Osnova se přidržuje legislativní uzance, že zákon, případně právní předpis »stanoví«, zatímco právní jednání, zejména smlouva, »určuje«.

Návrh zákonného textu se co možná vyhýbá cizím slovům. Je-li možné nahradit cizí slovo bez obtíží českým, preferuje se takové řešení (např. »zapsaný« místo »registrovaný«, »nakládat« místo »disponovat«, »umístění« místo »instalace« apod.). Avšak v těch případech, kde cizí termín v českém právu zdomácněl (např. »orgán«, »forma«, »informace«), anebo kde jej lze pro jeho přesný význam využít lépe než výraz původem český (např. »prekluze«, »detence«, »kooptace«, »bojler«), nechová se osnova puristicky. V několika vzácných případech, kdy se v příslušných odborných kruzích běžně používá nečeský výraz, sice zdomácnělý a spisovným jazykem neosvojený, ale kdy ani správný český výraz obecně užíván není, byl v osnově užit spisovný český výraz a v závorce pro lepší srozumitelnost doplněn příslušný technický termín, např. »spřaženě (on-line)«.

6. Osnova sleduje důsledně rozlišení právních domněnek (vyvratitelných i nevyvratitelných) a fikcí a v tom směru volí jednotnou dikci shodnou s klasickou českou právní terminologií. Výrazem »má se za to, že« se označuje vyvratitelná právní domněnka, připouštějící důkaz opaku. Výrazem »platí, že« se označuje nevyvratitelná právní domněnka. Výrazem »považuje se za« nebo »hledí se na« se označuje právní fikce.

7. Vzhledem k tomu, že spojka »nebo« může mít význam slučovací i vylučovací, usiluje osnova odstranit pochybnosti tím, že slovo »nebo« (bez čárky) užívá výhradně ve slučovacím významu, zatímco s vylučovacím významem se používá výraz »anebo« (s čárkou), případně »nebo« (s čárkou). Při formulaci »A nebo B« bude skutková podstata normy naplněna, ať již nastane jedna či druhá možnost či nastanou-li obě zároveň, zatímco při formulaci »A, nebo B« se počítá s tím, že může nastat právě jen jedna, anebo právě jen druhá alternativa.

Návrh zákoníku se vrací ke klasické (tradiční) české právní terminologii, od níž se občanské zákoníky z r. 1950 a 1964 postupně odvrátily zavedením jednak některých slovákismů při unifikaci českého a slovenského práva (např. »právní úkon«, »výpůjčka«, »neopomenutelný dědic«), jednak právnických neologismů podmíněných totalitní ideologií nebo na tuto ideologii se odvolávajících (např. »účastník« místo »osoba«, »způsobilost k právním úkonům« místo »svěprávnost«, »návrh na uzavření smlouvy« místo »nabídka«, »smlouva o sdružení« místo »společenská smlouva« apod.). Ale ani v tomto směru

návrh nesleduje samoúčelný purismus a bere v úvahu věcné důvody.

N á v r h

ZÁKON

ze dne .....

Občanský zákoník

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

OBECNÁ ČÁST

Hlava I

Předmět úpravy a její základní principy

Díl 1

O soukromém právu

§ 1

(1) Ustanovení právních předpisů upravující vzájemná soukromá práva a povinnosti osob vytvářejí ve svém souhrnu soukromé právo. Uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného.

(2) Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby upravit soukromá práva a povinnosti odchýlně od zákona; k ujednáním porušujícím veřejný pořádek, dobré mravy nebo právo týkající se postavení osoby, včetně práva na ochranu osobnosti se však nepřihlíží.

K § 1:

Ustanovení v prvním odstavci formuluje dvě základní pravidla, která jsou pro soukromé právo klíčová. V tom směru se osnova inspirovala rakouským (ABGB, § 1) a francouzským (CC, čl. 7) občanským zákoníkem.

Předně se vymezuje, co je soukromé právo. Občanský zákoník má být, jak dále plyne z celého konceptu osnovy i z doslovného znění některých jeho ustanovení, pojat jako základní zákon (univerzální kodex) soukromého práva, tudíž musí být z jeho ustanovení patrné, čeho je základním kodexem. To má velký význam i proto, že osnova navrhuje prohlásit subsidiární působnost občanského zákoníku i pro ty oblasti, kam zvláštní úpravy speciálních předpisů soukromého práva nesahají.

Dále se navrhuje výslovně vyjádřit ústřední zásadu duality soukromého a veřejného práva. Pro naše prostředí je navržená formulace zvlášť významná, neboť uvedená zásada byla dlouhá desetiletí popírána konstitucí jednotného socialistického práva. S tradicemi tohoto přístupu se praxe dosud nevyvíjela.

Předpis § 1 nechce a nemůže být vědeckou definicí soukromého práva nebo právní disciplíny. Neuvádí nic jiného, než že ta pozitivněprávní ustanovení, jež upravují práva a povinnosti osob vzniklá z jejich soukromého styku, spadají do sféry soukromého práva. Soukromé právo se může definovat jen vymezením vůči právu veřejnému a na kvalifikaci rozdílu bylo vystavěno několik teorií, z nichž nejznámější jsou zájmová, mocenská a organická.

Ač se např. naše ústavní soudnictví stále přiklání k teorii mocenské, osnova ji za svou přijmout nemůže, protože jsou též takové veřejnoprávní poměry, které na nadřízenosti a podřízenosti vybudovány nejsou. Návrh se proto přiklání k pojetí, že soukromé právo zahrnuje ustanovení o vzájemných soukromých právech a povinnostech osob, přičemž obecné určení, která práva a které povinnosti jsou soukromé, se ponechává právní vědě, a naopak konkrétní určení téhož, tedy určení pro jednotlivý případ, se ponechává judikatuře.

Osnova si neklade za cíl jít v tomto základním a obecném vymezení do větších podrobností, protože bere zřetel i na skutečnost, že určitý právní poměr, považovaný dnes za privátní, může být následně akceptován jako předmět úpravy práva veřejného či naopak.

Druhý odstavec věnuje pozornost metodě úpravy soukromého práva a zdůrazňuje, že tato úprava je zásadně dispozitivní a jen výjimečně kogentní. Navržená formulace vychází z té části § 2 odst. 3 současného občanského zákoníku, která odpovídá evropským standardům. Opouští však příliš svazující omezení svobody soukromého právního styku povahou jednotlivých zákonných ustanovení, neboť takové zcela neurčitá charakteristika svádí k nepřiměřeným zásahům do soukromé sféry. Proto se navrhuje stanovit bližší kritéria vylučující možnost odchýlit se od zákona opřena o kategorie veřejného pořádku, dobrých mravů a ochrany osobnosti. V tom směru se osnova inspirovala zejména švýcarským zákoníkem. Nový je v tomto směru důraz na ochranu osobnosti a také (po vzoru Švýcarska, Francie, Belgie a dalších států) na veřejný pořádek. Veřejný pořádek se osnova nepokouší blíže definovat, neboť to v právní normě není možné, stejně jako není možné právní normou definovat dobré mravy. Orientačně lze vyjít z pojetí, že veřejný pořádek není kategorie vlastní jen právu veřejnému, nýbrž že se jedná o kategorii prostupující celé právo, a že se jedná o pravidla, na nichž leží právní základy společenského řádu zdejší společnosti.

Osnova tedy odmítla možnost použít výctu kogentních ustanovení, jak to učinil § 263 obchodního zákoníku, protože se jedná o pokus, který jednak v praxi selhal, jednak nebere v úvahu fakt, že v soukromém právu může společenský vývoj vést časem k posunům v náhledu na povahu některých ustanovení. Z téhož důvodu se tu nepřijímá ani někdejší konstrukce § 5 někdejšího zákoníku mezinárodního obchodu, který prohlásil za dispozitivní všechna ustanovení, vyjma těch, u nichž bylo výslovně prohláшено, že se od nich nelze odchýlit, nehledě již k tomu, že se ani tato normativní konstrukce neukázala jako efektivní. Nelze rovněž ztrácet se zřetele, že § 1 odst. 2 nemá normativní význam jen pro úpravu občanského zákoníku, ale pro soukromé právo celé.

§ 2

(1) Soukromé právo chrání osobnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.

(2) Soukromé právo přijímá za své zásady, že

- a) každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i cti, důstojnosti a soukromí;

- b) rodina požívá zvláštní zákonné ochrany;
- c) nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu; nikdo však také nesmí bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti k újmě druhých;
- d) daný slib zavazuje; smlouvy mají být splněny;
- e) vlastnické právo je chráněno zákonem a jen zákon může stanovit, jak vlastnické právo vzniká a zaniká, a že
- f) nikomu nelze odepřít, co mu podle zákona náleží.
- g)

(3) Soukromé právo vyvěrá také z dalších zásad, obecně uznaných za přirozené zásady právní.

K § 2:

Celé ustanovení má význam interpretační a otevírá tak blok paragrafů, jimiž se stanovují hlavní směrnice pro hledání a poznání skutečné zákonodárcovy vůle. Základní myšlenka, z níž se zde vychází, je idea, že zákon nepodložený velkými principy je stvořen jen k tomu, aby se překrucoval nebo vnucoval, a následkem toho jeho paragrafy stihá osud ustanovení jen přechodných.¹⁷⁾ Toto riziko se osnova snaží odvrátit metodou dále popsanou.

Prvním odstavcem se kodex soukromého práva přihlašuje k zásadám práva přirozeného a staví na nich. Jiný přístup nemohl být se zřetelem k Listině základních práv a svobod ani zvolen. Listina již v preambuli uznává neporušitelnost přirozených práv člověka a k jusnaturalistické koncepci lidských práv se, stejně jako Ústava, sama hlásí.¹⁸⁾ Toto pojetí se neomezuje jen na formulaci § 2 odst. 1, které nelze chápat jako proklamaci, ale jako vyjádření účelu zákona a vodítko pro řešení složitých právních případů (*hard cases*). Hledisko vyjádřené v tomto ustanovení rezonuje celou osnovou - i když v prvé hlavě Části první ze zřejmých příčin nejzřetelněji. Civilní kodex nemůže jít cestou odchylky od zásad našeho ústavního pořádku. Avšak vzhledem k tomu, že legislativní praxe v oboru soukromoprávního zákonodárství je zhusta jiná (nehledě již k tomu, že je řada jednotlivých norem privátního práva zahrnutá v předpisech, obsahujících rovněž normy práva veřejného), je důležité, aby se zákoník k této otázce vyjádřil jasně a zřetelně. Sám princip, jenž tvoří obsah § 2 odst. 1 není nový. Hlásila se k němu už na konci 18. stol. Hortenova osnova občanského zákoníku,³ třebaže do konečné verze Obecného zákoníku občanského z r. 1811, vzhledem k politickým poměrům absolutistického státu, katalog přirozených práv člověka zahrnut nebyl. Ani dnes netřeba jít v tomto směru do velkých podrobností, byť z jiných důvodů. Plnit funkci charty lidských práv dnes u nás již občanský zákoník nemá, tento úkol je svěřen jinému právnímu předpisu a civilní kodex může Listinu základních práv a svobod jen provádět a provést.

¹⁷ Camus, A., Člověk revoltující, Československý spisovatel, Praha 1995, str. 135.

¹⁸ Pavlíček, V. a kol., Ústava a ústavní řád České republiky, 2. díl, Práva a svobody, Linde, Praha str. 34. Srov. dále Filip, J., Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva, 2. vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 50 a další,

³ Srov. k tomu např. Ofner, J., Der Ur-Entwurf und die Beratungs-Protokolle des Oesterreichischen Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche, Alfred Hölder, Wien 1889, str. V.

V druhém odstavci jsou koncentrovány ty právní zásady, k nimž se osnova považuje za správně soustředěně přihlásit. Sleduje se při nich hodnotová stupnice, k níž celá stavba zákoníku lne. Důraz na obecné zásady právní však osnova zákoníku podtrhla i na jiných místech a některé další zvláště zmiňuje jinde (např. zákaz šikány, ochranu dobré víry atd.). Osnova zdůrazňuje též, že není v moci zákona kodifikovat všechny obecné právní zásady, a vystřihává se rizika svádět praxi k mylnému pojetí, že za závazné právní zásady zákoník uznává jen ty, o nichž sám mluví. Z toho důvodu se v tomto ustanovení in fine rovněž podtrhává, že soukromé právo pramení také z dalších obecně uznaných zásad přirozeného práva, na něž musí být brán zřetel.

§ 3

(1) Každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě se zásadami obecně uznanými za přirozené zásady právní a se zřetelem k hodnotám, které tyto zásady chrání. Kde by se výklad jednotlivého ustanovení pouze podle slov s těmito zásadami rozešel, musí jim ustoupit.

(2) Zákonným ustanovením nelze přikládat jiný význam, než jaký plyne z vlastního smyslu slov v jejich vzájemné souvislosti a z jasného úmyslu zákonodávce. Nikdo se však nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu.

(3) Výklad a použití právního předpisu nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění.

K § 3:

Navržené ustanovení sleduje dvojitý účel. Předně se hlásí k trvale platné Celsově myšlence *Scire leges non hoc est verba eorum tenere, sed vim ac potestatem* (znát zákony neznámá držet se jejich slov, ale pochopit jejich účinnost a sílu). Vzhledem k tomu se stanoví, že právo není samotočelné a že se připíná k určité hodnotové soustavě, vyjádřené ve shodě s naším ústavním pořádkem právě a především zásadami práva přirozeného. Základní smysl je v pojetí, že přirozená práva člověka představují limit pro zákon, a nikoli obráceně. V tom směru se čelí zejména bezhodnotovému právnímu formalismu, jehož masivní nástup v 90. letech působí mnoho škod. Uvedený formalismus má různé příčiny, z nichž do popředí významně vystupuje tradice výkladu zákona, jaká byla typická zejména pro období tzv. socialistického práva.

Zároveň však osnova usiluje čelit i tendencím k možné libovůli při výkladu zákona, a to právě nařízením, že zákonným ustanovením nelze přikládat jiný smysl, než jaký odpovídá jejich slovům a jasnému (to jest zřejmému, jasně projevenému a z textu zákona interpretací odvoditelnému) zákonodárcově úmyslu. Rozlišuje se tudíž mezi literou zákona a jeho duchem v tom smyslu, že litera zákona je jen celkový smysl holých slov. "Význam slov totiž, skoro všech, je buď v nich samých nebo v přeneseném jich užívání velmi různý a může znamenati velmi mnoho. Ale význam zákona nemůže být než jeden." Předpokládá se, že úmysl zákonodávce je vždy spravedlnost. Mezi literou a duchem zákona však není rozpor: duch zákona pomáhá odhalit pravý význam slov zákon-

ných ustanovení.¹⁹⁾ Proto navržené ustanovení zdůrazňuje, že zákon nelze vykládat jen z jeho slov, ale nutno přihlížet především k jeho smyslu. Zákonodárce si musí být vědom, že slova zákona nemusí vždy dokonale vyjádřit jeho úmysl, a proto ukládá soudci, aby tato slova zvažoval, poměřoval je právními principy, nespokojil se jen s gramatickým výkladem a hledal skutečný obsah zákona.

V třetím odstavci se navrhuje stanovit, že skutečného smyslu zákona třeba šetřit nejen při výkladu zákonných ustanovení (interpretaci), ale také při jejich používání (aplikaci). Tím nejobecnějším kritériem je hledisko spravedlnosti. Zdůrazňuje se, že povaze soukromého práva odpovídá to hledisko, že musí přijmout za své konstrukce přijatelné pro obvyčejné lidské citění a se zřetelem k citu obywatelstva pro spravedlnost musí být tyto konstrukce také aplikovány.

§ 4

Zneužití práva k újmě jiných není dovoleno.

K § 4:

Ustanovení směřuje proti zneužití zákona a zakazuje je.

§ 5

(1) Není-li dále jinak stanoveno, má se za to, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka a schopnost užívat jej v právním styku s běžnou péčí a opatrností a že to od ní každý může v právním styku důvodně očekávat.

(2) Čini-li zákon určitý právní následek závislý na mínění nebo na existenci pochybnosti, má se na mysl mínění, jaké si důvodně osvojí, a pochybnost, jakou důvodně pojme osoba případu znalá při zvážení jeho zřejmých okolností.

§ 6

(1) Kdo se přihlásí, veřejně nebo ve styku s jinými, k odbornému výkonu jako příslušník určitého stavu nebo povolání, dává tím najevo, že je s to jednat s potřebnou znalostí a pečlivostí. Jedná-li bez této odborné péče, jde to k jeho tíži.

(2) Proti vůli dotčené strany nelze zpochybnit povahu nebo platnost právního jednání jen proto, že jednal ten, kdo nemá ke své činnosti potřebné oprávnění, anebo komu je činnost zakázána.

K § 5 a 6:

Celé soukromé právo směřuje svou úpravou v první řadě k běžnému člověku. Není však možné pod rouškou jeho ochrany jako jednotlivce podlamovat nezbytnou ochranu třetích osob. Proto se navrhuje stanovit, že každý může ve styku s jinou svéprávnou osobou důvodně předpokládat, že se jedná o osobu průměrné inteligence, která jedná s běžnou pečlivostí a opatrností. Obdobné hledisko se navrhuje přijmout jako obecné pro rozhodnutí, závisí-li právní následek na mínění určité osoby nebo na existenci pochybností. Skutkové podstaty, jež činí právní závěr na

pochybnostech nebo na úsudku určité osoby, jsou poměrně časté. Dnešní i navrhovaná zákonná úprava spojuje právní následek nejednou s tím, zda určitá osoba něco měla či mohla vědět, anebo jaké pravidlo má být aplikováno, jsou-li pochybnosti. Proto se stanoví, že takové kritérium musí být do určité míry objektivizováno, aby se zajistila minimální předvídatelnost a schopnost vyhodnocení, zda bylo naplněno.

Něco jiného je, bude-li se jednat o osobu, která se veřejně přihlašuje k určitému stavu nebo povolání. Po osobě, která se takto chová, lze důvodně požadovat, aby také jednala s využitím těch nadprůměrných znalostí a dovedností a s takovou neobvyklou pečlivostí, jaké vyžaduje onen stav nebo ona profese. V daném případě nehraje roli, zda ten, kdo se takto chová, má či nemá příslušné podnikatelské oprávnění, je-li ho třeba, ale to, jak jej z jeho přičinění vnímají jeho partneři, zejména klientela. Nechová-li se taková osoba tak, jak vyžaduje *lex artis*, musí nést případné následky. Šlo-li z její strany jen o předstírání určitého zvláštního postavení, nemůže nikdo zpochybnit platnost právních jednání při té příležitosti učiněných, vyjma případ, kdy se to shoduje v vůli oklamané strany.

§ 7

Má se za to, že ten, kdo určitým způsobem právně jednal, jednal v dobré víře.

K § 7:

Navrhované ustanovení presumuje ve shodě se všemi právními řádmi evropské kontinentální tradice existenci dobré víry. Kdo dobrou víru popírá, musí v tom směru unést důkazní břemeno. Dosud platný občanský zákoník je jediným evropským občanským zákoníkem, který obecnou zásadu presumpce dobré víry neupravil.

§ 8

(1) Právní ochrana nenáleží, byl-li porušen právní předpis, zneužito právo nebo bylo-li jednáno rozporně s dobrými mravy. Právní ochrana naopak náleží tomu, k jehož újmě bylo právo porušeno nebo zneužito, a to i jednáním proti dobrým mravům.

(2) Nikdo nemůže mít prospěch z toho, že porušil právo jiného nebo že nejednal v dobré víře.

K § 8:

Ustanovení vyjadřuje zásadu, že nikdo nemůže těžit z vlastní nezákonnosti nebo obmyslnosti. Ochrana náleží naopak osobě, proti níž tato nezákonnost nebo obmyslnost směřuje. *Mala fide* nelze získat právem aprobovanou výhodou.

Díl 2

Užití předpisů občanského práva

§ 9

(1) Občanský zákoník upravuje osobní stav osob.

(2) Občanský zákoník dále upravuje soukromá práva a povinnosti osobní a majetkové povahy, pokud je neupravují zvláštní právní předpisy. Co těmito předpisy není upraveno, řídí se občanským zákoníkem.

¹⁹⁾ Srov. *Hobbes, T., Leviathan*, Melantrich, Praha 1941, s. 299 n.

K § 9:

Zde se vyjadřuje jako vůdčí pravidlo, že občanský zákoník je kodex, těžiště veškerého soukromého práva, k němuž se sbíhají a pod jehož vlivem jsou i všechna soukromoprávní ustanovení, byť je obsahují jiné zákony nebo další předpisy. To přirozeně není dáno tím, že by zákoník (kodex) byl formálně předpisem vyšší právní síly než "obyčejný" zákon - neboť z hlediska jeho právní síly je i zákoník obyčejným zákonem - ale předmětem úpravy občanského zákoníku a principem subsidiarity, tj. pravidlem, že ustanovení občanského zákoníku jsou aplikovány na soukromoprávní poměry osob potud, pokud je neupravují speciální zákony.

Pojetí občanského zákoníku jako univerzálního kodexu a charty soukromých práv sledují dvě základní opatření. Za prvé se stanoví, že občanský zákoník upravuje osobní stav osob. Je tedy v důsledku toho vyloučeno, aby se úprava statusových otázek ocitla mimo občanský kodex. Za druhé se normuje, že občanský zákoník je zákonem subsidiárně aplikovatelným pro celé soukromé právo ve všech aspektech, o nichž speciální soukromoprávní předpisy nestanoví od občanského zákoníku odchylky.

§ 10

(1) Nelze-li právní případ rozhodnout pro nedostatky výslovné úpravy tohoto zákona nebo jiného právního předpisu, posoudí se podle ustanovení, které se týká případu co do obsahu a účelu posuzovanému případu nejbližšímu.

(2) Není-li takové ustanovení či zůstane-li i potom pochybné, jak právní případ rozhodnout, posoudí se po důkladném uvážení všech jeho okolností podle přirozených zásad právních a zvyklostí občanského života.

(3) Nelze-li právní případ řešit podle odstavců 1 a 2 či trvají-li pochybnosti i nadále, posoudí se podle normy, jakou by pro něj s přihlédnutím k závěrům právní nauky a k ustálené soudní praxi vytvořil sám soudce, pokud by byl zákonodárcem; nemůže však rozhodnout výrokem obecným a normativním.

(4) Pravidla odstavců 1 a 2 nelze použít při řešení statusových otázek.

K § 10:

Základní instrukce k výkladu zákona dává § 10.

Komplex pravidel shrnutých do tohoto ustanovení se záměrně, kategoricky, a také v logické návaznosti na § 2, rozchází s Robespierovou maximou, že "Slovo »soudní tvorba práva« musí být vymýceno z našeho slovníku." Tato zásada je totalitnímu právnímu myšlení blízká, jak je známo rovněž z nedávné české zkušenosti, pohříchu i současnosti. S těmito neblahými tradicemi je nezbytné se rozejít nejen s ohledem na jejich kořeny, ani proto, že princip popření soudcovské tvorby práva ani v totalitních právních systémech nenašel plné uplatnění (jako princip nepůsobí), ale především z toho důvodu, že snahy o jeho prosazování působí retardačně na juristické myšlení i na celkovou právní kulturu, vedou k nespravedlnostem při aplikaci práva, a tudíž i k sociálně škodlivým efektům.

Předně přikazuje, není-li výslovného ustanovení, použít analogii (na mysl se má tzv. *analogia legis*). Toto je tradiční juristické řešení příkazu nalézt v zákoně i jeho latentní obsah, které má své kořeny již v zákonodárství josefínské doby. Návrh § 10 odst. 1 přejímá dosavadní konstrukci § 853 stávajícího občanského zákoníku.

Není-li ani analogie použitelná, musí být případ posouzen podle přirozených zásad právních a zároveň dle zvyklostí občanského života, protože přirozené zásady právní nejsou žulové monolity, ale sociálním vývojem se postupně mění, resp. se mění nahlížení na ně, a tím i to, jak se chápou. Přestože ve svém celku představují přirozenoprávní principy pevný základ úpravy soukromého práva, musí být na ně vždy nahlíženo *sub specie societatis*, neboť základní úkol i účel práva je vést společenské poměry k racionálnímu uspořádání.

Pravidla právě uvedená budou zásadně postačující k tomu, aby jednotlivý případ, jehož právní základ není zpočátku zcela jasný, byl postaven na půdu juristicky dostatečně pevnou. Může se ale stát, že pochybnosti budou přetrvávat i nadále, neboť pro kauzu mohou být relevantní různé principy ocitnuvší se ve vzájemném konfliktu a bude nutné rozhodnout se, kterému dát nakonec přednost. Může se také stát, že případ bude vzhledem k odstavci 5 podle analogie vůbec neřešitelný, a že ani poukaz na právní principy neposkytne dostatečné vodítko - např. ocitne-li se ve hře několik právních zásad téže síly, z nichž každá bude směřovat k jinému závěru. Ale ani za takových situací nemůže právo mlčet. Tehdy se navrhuje nařídít, obdobně jako v čl. 1 občanského zákoníku Švýcarska (*Zivilgesetzbuch; ZGB*), aby soudce formuloval a priori normu, podle níž případ posoudí. Tím není řečeno, že by soudce vytvářel objektivní právo ve smyslu juristicky obecně závazných precedentů, neboť osnova jej navrhuje pověřit k aplikaci hypotetické normy jen k posouzení jednotlivého případu (*ad hoc*), tedy k postupu, který je dnes označován jako *analogia legis*. Toto pojetí odpovídá zásadě, že zákon mluví povšechně, je však třeba pamatovat i na to, že se "přihodí něco mimopovšechného, a tehdy je správné tam, kde zákonodárci, poněvadž mluvil všeobecně, něco opominul a pochybil, opominutí opravit, jak by řekl i sám zákonodárci, kdyby byl přítomen, a jak by byl ustanovil, kdyby o tom vědel."²⁰ Při této činnosti však není možné ponechat volné pole libovůli. Proto soudce musí přihlídnout k závěrům právní vědy a k ustálené soudní praxi a se zřetelem k nim formulovat své stanovisko. Nenařizuje se, aby soudcovské stanovisko odpovídalo dosavadní soudní praxi nebo doktríně, ale odchýlí-li se od nich, musí to být náležitě vyargumentováno. Ačkoli zákoník předpokládá soudcovské dotváření práva a do jisté míry k němu i vybízí, stanoví mu zároveň jisté meze, neboť osnova nechce opustit limity kontinentálního právního systému, kam české právo patří. Proto se podle vzoru čl. 5 Code civil zakazuje judikovat jednotlivý případ výrokem obecným a normativním.

Statusové otázky jsou tradičně záležitostí výslovné zákonné úpravy. Proto se vylučuje možnost použít při jejich řešení analogii nebo postup podle přirozených zásad právních. Přesto však nelze ignorovat prudký rozvoj

²⁰ *Aristoteles*, *Etika Nikomachova*, Rezek, Praha 1996, str. 146.

postmoderní společnosti, který přináší nové situace a předkládá před právo nové - jím dosud vůbec nepředvídané - problémy k řešení. (Příkladem může být umělé oplodnění, na něž svého času právní úprava reagovala až se zpožděním, stejně jako dnes může takovým příkladem být vědecky a biologicky možné klonování člověka apod.) Je proto namístě pootevřít prostor k řešení takových případů, na něž aktuální úprava nepamatuje a pamatovat nemůže. Zamýšlí se proto umožnit, aby tyto mimořádné situace vyřešil soudce postupem podle § 10 odst. 3.

§ 11

Ustanovení, které upravuje výjimku z obecného pravidla, lze použít jen na případy jím předvídané.

K § 11:

Aplikovatelnost výjimečného ustanovení nelze interpretační extenzí co do dosahu rozšiřovat. Tato výkladová zásada platí v právní vědě za samozřejmou. Praxe se však proti ní často prohřešuje, a proto se jeví jako účelné vtělit ji přímo do zákonného textu.

§ 12

Rozhodnutí vynesená o jednotlivých právních případech nemohou být co do svých právních účinků vztahována na jiné případy nebo jiné osoby, ledaže zákon výslovně stanoví opak.

K § 12:

Tzv. právní věty judikátů mají význam interpretační a sociologický, nejsou však autonomním pramenem práva. Důsledkem toho je princip vyjádřený v druhém odstavci. Jím se vylučuje přiznat rozhodnutí jednotlivého právního případu vlastnost precedentu. Rozhodnutí vztahovaná k jednotlivému právnímu případu mohou být co do svých závěrů právně závazně vztahována k jiným případům jen tehdy, stanoví-li tak zákon (normativní konstrukce tohoto druhu se objevují zejména v zákonné úpravě poměrů kapitálových obchodních společností). Také tato osnova k podobným opatřením vzácně přistupuje. Omezení tohoto ustanovení se vztahuje jen na právní účinky judikátu vydaného k jednotlivému případu, nevylučuje tedy faktický vliv soudní praxe a usuálního výkladu zákona justici: naopak, s tímto fenoménem osnova počítá a bere jej v úvahu. Stejně tak se omezení § 12 netýká právního významu nálezů Ústavního soudu ČR, jejichž význam a speciální právní režim zůstává nedotčen.

§ 13

Ke zvyklostem lze hledět, pokud se jich zákon dovo-lává.

K § 13:

Ustanovení vylučuje po vzoru § 10 rakouského občanského zákoníku (ABGB) pro okruh obecného soukromého práva aplikovatelnost právních obyčejů jako pramene práva. Z toho důvodu osnova nečiní rozdílu mezi právními obyčejí a zvyklostmi a staví je vzájemně na-roveň. Ze zvyklostí lze odvozovat oprávnění a povinnosti

osob jen tam, kde na ně zákon odkáže. V ostatních případech mohou sloužit jen jako interpretační pomůcka.

Zvyklosti mají nepochybně značný význam v obchodním styku tuzemském i mezinárodním. Pokud se jedná o tuzemský obchodní styk, poukazuje se na zvyklosti ve zvláštních ustanoveních. Právní význam zvyklostí ve vztazích mezi podnikateli, resp. v právu obchodním a také v mezinárodním obchodě upraví obchodní zákon.

Díl 3

Ochrana soukromých práv

§ 14

(1) Každý, kdo se cítí ve svém právu zkrácen, může se domáhat ochrany u soudu nebo jiného orgánu vykonávajícího veřejnou moc (dále jen „orgán veřejné moci“) a ten má povinnost dbát, aby odepřením spravedlnosti nedošlo k újmě.

(2) Orgán veřejné moci, je-li právo ohroženo nebo porušeno, může zásah též předběžně zakázat nebo uložit, aby byl obnoven předešlý stav.

(3) Není-li v zákoně stanoveno něco jiného, je tímto orgánem veřejné moci soud.

K § 14:

V právním státě má osoba dotčená ve své soukromoprávní sféře právo žádat po státu závazně, aby se jí dostalo účinné, a tedy mj. i včasné pomoci. V právním státě má prvořadou úlohu v tom směru soud.

Je-li tu takový orgán nadaný veřejnou mocí, pak musí dbát, aby se tomu, kdo se na něho obrací, dostalo včasného rozhodnutí odpovídajícího zákonu. Nepostupuje-li k tomu povoláná veřejná moc takto, jestliže s rozhodnutím otálí, pak se osoba, která se na soud nebo správní či jiný orgán obrací ocitá ve stavu nejistoty a trpí tím újmu. Z toho důvodu se toto ustanovení vyžaduje, aby příslušný orgán postupoval tak, aby osoba dožadující se rozhodnutí nezůstala ve stavu nejistoty po dobu neúměrnou povaze konkrétního případu. Odepřením spravedlnosti ve smyslu prvního odstavce přirozeně není vydání rozhodnutí, kterým se navrhovatel nevyhoví, ale případ, kdy veřejná moc nekoná, ač podle zákona a povahy věci konat má.

§ 15

Ochrana pokojného stavu

(1) Došlo-li k zřejmému zásahu do pokojného stavu, lze žádat ochranu u soudu nebo jiného orgánu veřejné moci příslušného podle zvláštního zákona. Ten rušení pokojného stavu zakáže nebo nařídí obnovení předešlého stavu. Návrh lze podat nejpozději do třiceti dnů ode dne, kdy k zásahu došlo, jinak právo ochrany zaniká.

(2) Při rozhodování o pokojném stavu se předpisy o řízení před správními úřady použijí v rozsahu a způsobem, které neodporují obsahu a účelu tohoto ustanovení. Zejména musí být dbáno, aby stranám nevznikala nedůvodná újma zbytečnou pochybovačností nebo úzkostlivostí.

(3) Příklad se rozhodne se zřetelem k jeho naléhavosti, nejpozději do patnácti dnů od podání návrhu. Organ veřejné moci se omezi na zjištění, zda tu byl pokojný stav a zda jej ten, proti němuž návrh směřuje, narušil silou nebo lstí, ledaže se jedná o svépomoc. Posuzování jiných otázek je z tohoto projednání vyloučeno.

§ 16

(1) Rozhodnutí musí být vydáno a vyvěšeno na úřední desce ihned poté, co byl právní případ rozhodnut. Vyvěšením na úřední desce je rozhodnutí vykonatelné.

(2) Vyžaduje-li to ochrana soukromí nebo jiný zvlášť důležitý důvod, lze rozhodnout, že rozhodnutí nebude na úřední desce vyvěšeno. V takovém případě příslušný orgán veřejné moci rozhodne o vykonatelnosti rozhodnutí.

§ 17

(1) Postup podle § 15 a § 16 nevyklučuje právo domáhat se ochrany u orgánu veřejné moci podle § 14.

(2) Postup podle § 15 a § 16 je vyloučen, zasahuje-li se do pokojného stavu při výkonu veřejné moci podle ustanovení zákonů z oboru práva veřejného. V pochybnostech se však předpokládá, že se rušiteli působnosti k takovému výkonu nedostává.

K § 15 až 17:

Účelem soukromého práva je chránit klidné soužití osob. Proto chrání pokojný stav bez zřetele na míru jeho právní aprobece, protože nelze připustit, aby lidé řešili své spory rvačkou. Navíc v privátních vztazích záleží především na soukromé vůli dotčených osob, zda proti situacím právem reprobovaným samy zasáhnou. Vyvinou-li se nastalé poměry v stav, který se ve vzájemném vztahu dotčených i vůči okolí jeví jako pokojný, poskytuje se mu jako pokojnému stavu ochrana, dokud soud nebo jiný k tomu kompetentní orgán veřejné moci v řádném řízení věc podle práva neposoudí a nerozhodne, že se tu jedná o porušení práva, jež musí být odstraněno, takže v tom směru je svépomoc vyloučena.

Dojde-li k zásahu do pokojného stavu, nelze jej proti vůli dotčené osoby trpět a veřejná moc musí dotčenému přispěchat na pomoc efektivním způsobem. Z řady důvodů se přejímá pojetí dosavadní zákonné úpravy (§ 5 obč. z.) a rozhodování o zásazích do pokojného stavu se ponechává příslušným orgánům veřejné správy, určeným zvláštním zákonem, v daném případě tedy obcím. Obecní úřady jsou bezprostředně seznámeny v poměry v obci a jsou tedy nejbliže k zjištění, zda v daném případě nastal pokojný stav. Osnova nesleduje obnovení někdejší působnosti soudů v této oblasti, protože změna soudní soustavy, k níž v důsledku výrazného zvětšení okresů v minulosti došlo, sídlo okresních soudů v řadě případů i ve vlastním okrese vzdálila od řady obcí, tudíž to, co je pro obecní úřad v místě notorií, nutně by u soudu musilo být předmětem dokazování, což by celé řízení zformalizovalo a prodloužilo.

Bezprostřední zásah do pokojného stavu, je-li mu odporováno, vyžaduje promptní reakci státu. Tomu odpovídá i zvláštní úprava řízení ve věci i vyhlašování rozhod-

nutí a také jasný příkaz zákona, že veškerá zjištění musí být omezena jen na přezkum, byl-li tu pokojný stav a zda došlo k jeho narušení. Vylučuje se proto možnost stran namítat a dokazovat případnou existenci nějakého soukromého oprávnění. Tato otázka je v tomto řízení bez relevance a případné rozhodnutí o ní náleží soudu, jehož pravomoc v daném směru nijak dotčena není.

Postupem podle § 15 a násl. se nelze bránit tam, kde do pokojného stavu zasahuje moc veřejná. Mohou však nastat situace, kdy pod záminkou výkonu veřejné moci dojde k zásahu do pokojného stavu za jiným než veřejným účelem. Se zřetelem k čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod i k čl. 2 odst. 3 Ústavy je proto třeba v pochybnosti chránit soukromou sféru osob.

§ 18

Svépomoc

(1) Každý si může pomoci k svému právu za podmínek uvedených v odstavcích 2 nebo 3 sám, je-li ohrožen a je-li zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě.

(2) Hrozí-li neoprávněný zásah do práva bezprostředně, je každý, kdo je takto ohrožen, oprávněn odvrátit jej úsilím a prostředky, jež se osobě v jeho postavení musí vzhledem k okolnostem jevit jako přiměřené. Tím není dotčen § 14 odst. 1.

(3) Směřuje-li svépomoc jen k zajištění práva, které by jinak bylo zmařeno, musí se ten, kdo k ní přikročil, obrátit bez zbytečného odkladu na orgán příslušný podle § 14.

K § 18:

Po osobě, jejíž soukromá práva jsou dotčena, nelze vážně žádat, aby trpně čekala na pomoc státu nebo orgánu nadaného veřejnou mocí, když ta nepřichází, anebo vzhledem k akutnosti nebezpečí ani nemůže přijít včas. Proto se navrhuje stanovit podmínky pro výkon svépomoci a vychází se ohroženému vstříc.

Proto se navrhuje změnit koncept současné právní úpravy pocházející ze socialistického období a formulovat dvě zvláštní skutkové podstaty. Druhý odstavec opouští dosavadní rigidní kritérium objektivně posuzovaného »přiměřeného způsobu«, jímž má být svépomocí nepřiměřený zásad odvrácen, ale přichází s konstrukcí, že dovolenost způsobu svépomoci je podmíněna tím, jak by se přiměřenost jevila osobě v postavení ohrožené strany. Třetí odstavec upravuje po vzoru německého zákoníku (BGB, § 230) a některých dalších kodexů případ svépomoci sledující zajištění práva (např. při zadržení zloděje).

Hlava II Osoby

Díl 1 Všeobecná ustanovení

§ 19

(1) Právní osobnost má ten, kdo je způsobilý mít v mezích právního řádu práva a povinnosti.

(2) Svěprávný je ten, kdo je způsobilý vlastním jednáním nabývat pro sebe práva a zavazovat se k povinnostem. Svěprávná osoba je za své jednání odpovědná.

§ 20

Právní osobnosti ani svěprávnosti se nikdo nesmí vzdát zcela ani zčásti. Nikdo se nesmí vzdát své svobody, ani si ji omezit v míře odporující zákonu nebo dobrým mravům.

§ 21

(1) Práva může mít a vykonávat jen osoba. Pouze osobě lze uložit povinnost a jen vůči ní lze vymáhat plnění povinnosti.

(2) Svěřuje-li někdo právo nebo ukládá-li povinnost tomu, co osoba není, přičte se právo nebo povinnost osobě, již podle povahy právního případu náleží.

§ 22

Osoba je fyzická anebo právnická.

§ 23

(1) Zahraniční osoba je člověk s bydlištěm a právnická osoba se sídlem mimo území České republiky.

(2) Právní způsobilost, kterou má jiná než fyzická zahraniční osoba podle právního řádu, podle něhož byla založena, má rovněž v oblasti českého právního řádu. Právním řádem, podle něhož byla tato osoba založena, se řídí i její vnitřní právní poměry a ručení členů nebo společníků za její závazky.

§ 24

(1) Každý člověk má vrozená, již samotným rozumem a citem seznatelná přirozená práva. Zákon stanoví jen meze jejich uplatňování a způsob ochrany.

(2) Přirozená práva, která se váží k osobnosti člověka, jsou nezczizitelná a nelze se jich vzdát. Na činy, jimiž se tak stane, se hledí jako by vůbec nebyly.

§ 25

Právnická osoba je organizovaný útvar, jež za právnickou osobu prohlásí nebo uzná zákon.

§ 26

Stát se v oboru soukromého práva považuje za právnickou osobu. Zvláštní zákon stanoví, jak stát jedná.

§ 27

(1) Osoba blízká je příbuzný v řadě přímé, sourozenec, manžel a zapsaný partner. Osoby blízké jsou i

osoby, které spolu trvale žijí jako manželé, ač jimi nejsou. Jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní.

(2) Stanoví-li zákon k ochraně třetích osob zvláštní podmínky nebo omezení pro převody majetku, pro jeho zatížení nebo pro jeho přenechání k užití jinému mezi osobami blízkými, platí tyto podmínky nebo omezení i pro obdobná jednání mezi právnickou osobou a členem jejího statutárního orgánu nebo tím, kdo právnickou osobu podstatně ovlivňuje jako její člen nebo na základě dohody či jiné skutečnosti.

K § 19 až 27:

Jedním z klíčových pojmů právního řádu je pojem osoby, tedy právního subjektu, bodu, k němuž se vztahují práva a povinnosti jako účinky právního řádu. S osobou je spojena kategorie právní osobnosti (*personnalité juridique, juridical personality*). Přesto, že základní ustanovení o právní osobnosti je společné (a z hlediska pozitivního práva tomu ani nemůže být jinak), rozlišuje osnova při celkovém pojetí různý charakter právní osobnosti člověka a právnických osob.

Rozdíl je v tom, že člověk má přirozené a mezinárodně uznané právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost (srov. čl. 6 Všeobecné deklarace lidských práv; srov. dále Pakt o občanských a lidských právech č. 120/1976 Sb.). Pozitivní právo tudíž nemá možnost odmítnout uznání právní osobnosti člověka. Naproti tomu právnické osoby obdobné přirozené právo na vlastní právní osobnost nemají a je věcí státu přizná-li různým entitám tohoto druhu způsobilost mít práva a povinnosti.

V souladu s tradičním pojetím osnova rozlišuje způsobilost mít práva a povinnosti a způsobilost práva a povinnosti vlastním jednáním nabývat (svěprávnost). Tradičním jednoslovným označením »svěprávnost« se současně nahrazuje dosavadní výraz »způsobilost k právním úkonům«, neboť osnova opouští pojem právního úkonu. Označení »svěprávnost« je navíc věcně správné, neboť vyjadřuje, že kdo je s to vlastním jednáním nabývat subjektivní práva a zavazovat se k povinnostem, je osobou svého práva (*sui iuris*).

Osnova též reaguje na nešvar, jímž se v novodobé legislativě s nebyvalou četností přičítají práva, zejména však povinnosti entitám postrádajícím právní subjektivitu (nejčastěji orgánům či organizačním složkám právnických osob). Pro ten případ se konstatuje, že útvary tohoto typu práva a povinnosti nemají a stanoví kritérium pro nalezení povinnostního subjektu, jímž nemůže být nic jiného, než povaha věci. Není úkolem zákona řešit v tom směru podrobnosti, neboť při individuálních situacích rozhodují jejich konkrétní okolnosti.

Návrh § 23 respektuje tradiční dělení osob na osoby fyzické a právnické. Protože fyzická osoba je totožná s člověkem, používá osnova synonymicky označení »člověk«. Obecné nadužívání pojmu »fyzická osoba« bylo v našem zákonodárství zavedeno po roce 1990 jako nouzová náhražka dosavadního a zcela nevhodného státoprávního »občan«, nedocenilo se však, že se jedná o termín

vlastní zejména právu mezinárodního obchodu, zatímco tradiční občanské zákonodárství se tomuto pojmu vyhýbá a používá jej zřídka. (Tuto tradici respektoval ještě občanský zákoník z r. 1950, který o fyzické osobě mluvil pouze na jediném místě.) Občanské zákoníky kontinentálního systému používají jako základní termín přirozená osoba (Německo, Švýcarsko, Nizozemí, Lichtenštejnsko aj.) či fyzická osoba (Itálie, Polsko, Rusko aj.), vždy však velmi střídavě na jednom či dvou místech s tím, že normativní text nejčastěji pracuje se slovy jako jsou člověk, lidé, dítě, nezletilý, manžel, zůstavitel atd. Osnova sleduje stejnou metodu.

Návrh § 24 se inspirovává slavným § 16 ABGB, nepřejímá jej však doslovně, protože doba osvícenského racionalismu, jemuž byl koncept § 16 ABGB podřízen, pomínila některá další relevantní hlediska. Avšak stejně jako obecný zákoník občanský staví i osnova svou koncepci na jusnaturalistickém hledisku. Proto odlišuje nahlížení práva na lidi jako fyzické osoby a na právnické osoby jako subjekty umělé (fiktivní).

Ve shodě s touto koncepcí zákoník jen bere na vědomí, že člověk je subjekt přirozených práv, jež zákon může jen respektovat a uznat a případně, v zájmu celku a racionálního uspořádání a fungování demokratické společnosti, omezit (regulovat), kdežto právnickou osobu, aby se subjektem práva stala, musí zákon za takovou prohlásit a konstituovat. Osnova tudíž odmítá antropologizaci právnických osob a bere za své hledisko, že právnické osoby jsou umělé lidské útvary, které jsou vytvořeny proto, aby sloužily zájmům člověka, nikoli proto, aby mu byly ve všem postaveny naroveň; rovnost fyzických a právnických osob přichází v úvahu jen v majetkových otázkách, a to ještě ne ve všech.

Důstojnost člověka, jeho hodnota jako osoby, je ústřední prvek, k němuž celková koncepce osnovy zákoníku lne a jež jako nejvyšší hodnotu sleduje chránit.

Naproti tomu o právnických osnovách má být normováno, že jimi jsou jen ty, které za takové zákon prohlásí nebo uzná. V tom směru tedy osnova přejímá stávající pojetí § 19 odst. 2 písm. d) platného občanského zákoníku. Upřesňuje však, nezbytnou vlastnost právnické osoby jako organizovaného útvaru, neboť to je jeden ze základních předpokladů jejich relevantní existence.

Se státem jako subjektem soukromých práv a povinností počítá § 26. Osnova vychází z pojetí, že na stát třeba pohlížet jako na právnickou osobu, byť jeho postavení je do jisté míry specifické, vzhledem k jeho faktické pozici i k funkcím, které stát plní. V té souvislosti se poukazuje na nálezy Ústavního soudu sp. zn. III ÚS 495/02 ze 4. 3. 2004.²¹⁾ Postavení státu vystupujícího v soukromoprávním vztahu nelze bez dalšího ztotožňovat s postavením soukromníka, protože stát i v takovém postavení nedisponuje skutečně autonomní vůlí, jeho jednání se musí vždy řídit zákonem, i když stát zastupují z jeho pověření jiné subjekty. Při posuzování pozice státu v soukromoprávních vztazích nelze proto cele abstrahovat od druhé dimenze státu, tj. od té, v níž vykonává svou hlavní funkci, tedy státní moc. Osnova nemá ambice upravovat

podrobnosti, co se týká vystupování státu v soukromoprávních poměrech, a odkazuje na speciální zákonnou úpravu (dnes v zák. č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích).

Díl 2

Fyzické osoby

Oddíl 1

Základní ustanovení

§ 28

Člověk má právní osobnost od narození až do smrti.

§ 29

Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to odpovídá jeho zájmům. Narodí-li se mrtvé, hledí se však, jako by nikdy nebylo. Má se za to, že se dítě narodilo živé.

K § 28 a 29:

V zásadních otázkách osnova respektuje dosavadní stav. Pouze upřesňuje některé otázky, které dosud výslovně upraveny nebyly.

U počatého dítěte se pro případ jeho zrození jako živého finguje toto zrození ke dni jeho početí, především však pouze v ohledu konstituce práv tohoto dítěte vůči třetím osobám (zejména se bude jednat o nabytí dědictví nebo daru). Ustanovení tudíž nelze uplatnit v neprospěch nascitura. Díkce zákona však nemůže mluvit jen o oprávněných nascitura, protože subjektivní práva od povinností často nelze striktně oddělit. Z toho důvodu byla do osnovy převzata formulace NWB, podle níž se na nascitura hledí jako na osobu, pokud to odpovídá jeho zájmům.

Toto normativní řešení odpovídá staré zásadě *nasciturus iam pro nato habetur quotiens de commodis eius agitur* (ten, kdo se má narodit, pokládá se již za narozeného, kdykoli se jedná o jeho prospěch). Pro případ pochybnosti se nevyvratitelnou domněnkou uzavírá, že se dítě narodilo živé. Obdobně např. ABGB v § 22, nizozemský občanský zákoník (NBW) v čl. 2, polský (KC) v čl. 9 aj.

§ 30

Důkaz smrti

(1) Smrt člověka se prokazuje veřejnou listinou vystavenou po prohlédnutí těla mrtvého předepsaným způsobem.

(2) Není-li mrtvého těla, prohlásí člověka za mrtvého i bez návrhu soud, pokud člověk byl účasten takové události, z níž se vzhledem k okolnostem jeví jeho smrt jako jistá. V rozhodnutí uvede soud den, který platí za den jeho smrti.

§ 31

Závisí-li právní následek na skutečnosti, že určitá osoba přežila jinou osobu, a není-li jisto, která z nich ze-

²¹⁾ Sbirka nálezů a usnesení, sv. 32, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 303 an.

mřela jako první, má se za to, že všechny zemřely současně.

§ 32

(1) Není-li známo, kde člověk zemřel, má se za to, že se tak stalo tam, kde bylo nalezeno jeho tělo.

(2) Za místo, kde zemřel člověk prohlášený za mrtvého, platí to, kde naposledy pobýval živý.

K § 30 až 32:

Zánik právní osobnosti člověka se pojí s jeho smrtí. Navrhuje se proto upravit, co je z hlediska hmotného práva jako důkaz smrti právně významné. Obvykle se důkaz smrti provádí úmrtím listem; není-li to možné, provede důkaz smrti z úřední moci soud.

Pokud z okolností plyne důvodný a nepochybný závěr, že určitý člověk zemřel jako oběť události označované běžně za neštěstí, ač tu jeho mrtvé tělo není, vede se důkaz jeho smrti, a den takové události se považuje i za den jeho smrti. Ustanovení volí obecnou klauzuli, jaká je vzhledem k delší tradici u nás vžita a nepoužívá kauzistický výčet, který by ostatně nemohl být ani úplný, a ponechává na soudci, aby vyšetřil konkrétní okolnosti jednotlivého případu a podle směrnice zákona rozhodl.

Platný občanský zákoník na rozdíl od práva německého a rakouského či od občanských zákoníků Švýcarska, Itálie, Španělska, Portugalska, Polska a řady dalších kodexů neobsahuje standardní právní domněnku současné smrti několika osob, není-li jisto, přežila-li určitá z nich osobu jinou (při autohavárii apod.). Vzhledem k tomu a vzhledem k jejímu praktickému významu se navrhuje tuto domněnku znovu upravit.

Statusových otázek člověka se dotýká i otázka místa jeho smrti. Proto se navrhuje stanovit pravidla pro určení místa, kde člověk zemřel.

O prohlášení za mrtvého normují ustanovení zvláštní.

§ 33

Změna pohlaví

(1) Změna pohlaví člověka následkem lékařských a kosmetických zákroků nastává dnem, který jako den změny pohlaví potvrdí příslušné zdravotnické zařízení.

(2) Zdravotnické zařízení oznámí orgánu, který vede matriku, že se pohlaví určité osoby změnilo.

(3) Změna pohlaví nemá na osobní stav člověka, zejména na jeho rodinné poměry vliv; manželství však zaniká.

K § 33:

Po vzoru občanského zákoníku provincie Québec (CCQ) se v základních ustanoveních o právních poměrech člověka pamatuje i na případ změny pohlaví. Vychází se z pojetí, že taková změna je faktický stav a že se jeho právní účinky musí připínat k okamžiku, kdy z lékařského hlediska fakticky nastane. Osnova však nezamýšlí upravit zvláštní režim lékařského a kosmetického zákroku tohoto druhu, protože z hlediska obecného práva občanského i v tomto směru postačí obecná úprava osob-

nostních práv. Změna pohlaví musí být zapsána také do matriční knihy (o čemž výslovné ustanovení v zákoně o matrikách chybí). Změnou pohlaví se právní postavení člověka - vzhledem k rovnosti pohlaví - obecně nemění; tato změna však má však za právní následek zánik manželství.

§ 34

Zletilost

(1) Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Svéprávnost může omezit jen soud. Jen soud může rozhodnout, že člověk není vůbec s to právně jednat. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku.

(2) Před nabytím zletilosti se svéprávnosti nabývá emancipací, nebo uzavřením manželství. Svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.

K § 34:

Osnova rozlišuje svéprávnost a zletilost.

Zletilosti nabývá člověk dosažením osmnácti let věku. Rozlišení osob na zletilé i nezletilé se tedy pojí s jediným kritériem, kterým je dosažení určitého věku.

Naproti tomu svéprávnost je schopnost samostatně právně jednat, vlastním jednáním nabývat subjektivní práva a povinnosti. Klasické označení »svéprávnost« zachoval ještě občanský zákoník z r. 1950; opuštěno bylo zákoníkem z r. 1964 z ideologických důvodů a v zájmu vytvoření socialistické právní terminologie, která standardní jednoslovné právní pojmy nahrazovala termíny více-slovnými (např. místo »nájemné« se zavedla »úhrada za užívání bytu«, podobně se místo »svéprávnost« zavedla »způsobilost k právním úkonům«). Označení osoby jako svéprávné se vyjadřuje, že je svého práva (*sui iuris*), nikoli práva cizího (*alieni iuris*). Obdobně označují tuto právní vlastnost i jiné evropské jazyky.

Nabytím zletilosti nabývá člověk zpravidla i svéprávnosti, není to však bezvýjimečné, protože svéprávnosti lze nabyt i před dosažením zletilosti (emancipací, sňatkem), stejně jako zletilý člověk může svéprávnosti pozbyt. V té souvislosti se navrhuje normovat obecné pravidlo, že svéprávnost člověka může omezit jen soud. Podrobnosti upravují zvláštní ustanovení.

§ 35

Každý člověk odpovídá za své jednání, je-li s to posoudit je a ovládnout. Kdo se vlastní vinou přivede do stavu, v němž by jinak za své jednání odpovědný nebyl, odpovídá též za jednání v něm učiněná.

K § 35:

Ustanovení obsahuje obecnou zásadu, podle níž každý odpovídá za své jednání v míře odpovídající stupni vlastní svéprávnosti (jeho schopnosti posoudit vlastní jednání a ovládnout je), a to i tehdy, přivede-li se vlastní vinou do stavu, v němž by jinak odpovědný nebyl.

Osnova opouští pojetí odpovědnosti jako hrozby sankcí. Tato konstrukce opanovala od 70. let minulého

století českou právní doktrínu po dlouhých diskusích v 50. a 60. letech a spojuje nástup odpovědnosti s porušením právní povinnosti. Osnova se naopak přiklání k pojetí odpovědnosti v duchu tradic antické a křesťanské civilizace, podle nichž člověk odpovídá za své jednání v plném rozsahu, a odpovídá tedy především za splnění povinnosti. Vzhledem k tomu se v návrhu slovo »odpovědnost« používá jen velmi zřídka, protože zákonný text vystačí ve většině případů s termínem povinnost. Odstraňuje se tak nedůslednost současných formulací platného občanského zákoníku, který termín »odpovědnost« používá v různých významech a často i zbytečně.

Nezletilí

§ 36

(1) Nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním, která jsou povahou přiměřená jeho rozumové a volní vyspělosti odpovídající věku.

(2) Se souhlasem zákonného zástupce, jež mu je udělen ve shodě se zvyklostmi občanského života k určitému právnímu jednání nebo k dosažení určitého účelu, je nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, schopen v mezích souhlasu sám právně jednat, ledaže zvláštní ustanovení předepisují jinak. Souhlas může být omezen, nebo vzat zpět. Je-li zákonných zástupců více, postačí, projeví-li vůči třetí osobě souhlas byt' i jen jediný z nich.

(3) Má se za to, že nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k jednání jež nevyžaduje písemnou formu a při němž je zároveň plněno.

§ 37

(1) Udělí-li zákonný zástupce nezletilého, který nenabyl plné svéprávnosti, souhlas k samostatnému provozování obchodního závodu (dále jen „závod“) nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti, je ten způsobilý k jednáním, jež jsou s ní spojena. K platnosti souhlasu se vyžaduje přivolení soudu.

(2) Přivolení soudu nahrazuje podmínku dosažení určitého věku, stanovenou případně pro výkon určité samostatné výdělečné činnosti zvláštními předpisy.

(3) Souhlas může zákonný zástupce odvolat jen s přivolením soudu.

§ 38

(1) Zákonný zástupce může udělit nezletilému, který nenabyl plné svéprávnosti, souhlas, je-li to ve shodě se zvyklostmi občanského života, aby pro jiného provedl jednotlivou službu nebo jiný výkon, neuškodí-li to jeho zdraví, morálce nebo vzdělávání. Tehdy je nezletilý způsobilý k právním jednáním spojeným s takovým závazkem.

(2) Souhlas může být omezen, nebo vzat zpět.

§ 39

(1) Nezletilý, který dovršil patnáct let, může se souhlasem zákonného zástupce uzavřít jako zaměstnanec pracovní smlouvu. Není-li souhlas zákonným zástupcem

udělen, rozhodne o udělení souhlasu na návrh nezletilého soud.

(2) Uzavřením pracovní smlouvy nezletilý nabývá způsobilost činit vše, co je spojeno s uplatňováním práv a s plněním povinností z pracovního poměru, včetně členství v odborové organizaci.

(3) Nezletilého, podléhajícího povinné školní docházce, nelze zaměstnávat takovými pracemi, které by mu bránily v plném využití možnosti jeho vzdělávání.

(4) Zvláštní zákon stanoví, kterými jednotlivými povinnostmi nelze nezletilého zaměstnance zatížit.

§ 40

Nezletilý mladší patnácti let není způsobilý uzavřít úplatnou smlouvu, na jejímž základě lze nabýt vlastnické právo ke zvířeti v zájmovém chovu, ledaže s tím jeho zákonný zástupce nebo soud vyjádří souhlas.

§ 41

Nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, není nikdy, bez ohledu na obsah ostatních ustanovení, způsobilý jednat samostatně v těch záležitostech, k nimž by i jeho zákonný zástupce potřeboval přivolení soudu.

K § 36 až 41:

Návrh zákonné úpravy způsobilosti právně jednat u nezletilých, kteří se nestali svéprávnými emancipací nebo uzavřením sňatku, ovládají dvě hlavní zásady.

Předně je to hledisko, že nezletilý má způsobilost k právním jednáním odpovídajícím jeho individuální vyspělosti. Na druhé straně se stanoví, že je vyloučeno, aby nezletilý sám a samostatně podstupoval takové činy, k nimž by i jeho zákonný zástupce potřeboval souhlas soudu. Třebaže paragrafově znění návrhu tento pojem nezavádí, vrací se osnova ke koncepci částečné svéprávnosti nezletilých.

Mezi těmito krajními limity se mohou vyskytnout různé variabilní situace. Pro návrh úpravy jejich právního rámce byly vzorem zejména občanské zákoníky německý (BGB) a nizozemský (NBW).

Základní myšlenka osnovy se opírá o fakt, že zákonní zástupci, zpravidla tedy rodiče, jsou ti, kdo nezletilého nejlépe znají a spolu s ním dokáží nejlépe posoudit jeho rozum, vůli a další individuální schopnosti. Proto se navrhuje stanovit, že souhlasí-li zákonný zástupce, aby nezletilý něco učinil, ať již se bude jednat o jednotlivý čin nebo i o komplex jednání, tentokrát ale vždy vztažený k určitému konkrétnímu účelu, má nezletilý bez dalšího způsobilost v těchto záležitostech právně jednat. Navrhované opatření sleduje zejména ochranu třetích osob. Oboje se však váže na podmínku, že povolení k těmto aktivitám a charakter (náročnost a rozsah) jednání nezletilého nevybočují z mezí zvyklostí společenského života. Udělený souhlas může být omezen nebo vzat zpět, přirozeně že jenom s důsledky ex tunc.

Tyto obecné konstrukce doplňují ještě tři zvláštní.

Prvá má svůj vzor v § 112 BGB a sledují preferenci individuality konkrétního člověka. Návrh § 37 umožňuje, aby zákonný zástupce udělil nezletilému povolení k sa-

mostatně výdělečné činnosti. Vzhledem k závažnosti tohoto opatření pro nezletilého i pro osoby třetí (důsledkem je posun ve vymezení způsobilosti nezletilého právně jednat) se vyžaduje, aby záležitost byla objektivně posouzena a rozhodnuta soudem. Tuto nebo obdobnou konstrukci platné občanské právo vůbec nezná; opuštěna byla v roce 1950 s konstatací, že se jedná o pojetí, jež "v naší společnosti, která likviduje soukromé kapitalistické podnikání, nemůže přijít v úvahu."²²⁾

Druhá konstrukce (§ 38 a § 39) má rovněž svůj hlavní vzor v německém BGB, tentokrát v jeho § 113. Pokud se jedná o návrh § 38, odráží běžnou zkušenost praktického života, že si lidé vzájemně pomáhají a poskytují si úsluhy, a to i za odměnu. Nezletilí z toho nejsou vyháti, naopak v praxi dochází často k tomu, že i takové osoby dojdou sousedovi nebo známému na nákup, pomohou při pracích na zahradě a pod. Jeví se jako účelné dát jednáním tohoto druhu právní rámec, aby bylo též zřejmé, zda z nich plynou právní následky, a pokud ano, jaké.

Návrh § 39 řeší pracovníprávní subjektivitu. Otázka je statusová. Podle věcného záměru občanského zákoníku má být úprava všech statusových otázek z oboru soukromého práva soustředěna do civilního kodexu. Statusové záležitosti nelze řešit speciálními předpisy mimo občanský kodex. Stávající úprava zákoníku práce vychází z pojetí, že patnáctiletý člověk nabývá pracovníprávní subjektivitu nepodmíněně. Tato konstrukce nerespektuje stupeň psychosociální vyspělosti patnáctiletého člověka a oslabuje rodinné vazby. Do našeho práva byla zavedena občanským zákoníkem z r. 1950 s odůvodněním, že práce je občanskou povinností a že děti starší než 15 let jsou již s to v zájmu společnosti ji plnit, s tím že oslabení rodičovských práv mělo být vyvažováno starostmi referátů práce a sociální péče (srov. důvodovou zprávu k § 12 zák. č. 141/1950 Sb.). Účelem bylo oslabit soudržnost rodiny a co nejdříve využít pracovní sílu člověka k potřebě totalitního státu a podle jeho potřeb. Tyto důvody nelze pro současné společenské uspořádání uznat za relevantní.

Třetí zvláštní konstrukce je obsažena v § 40. Promítnut je zde závazek České republiky vyplývající pro ni z Evropské dohody o ochraně zvířat v zájmovém chovu (č. 19/2000 Sb. m. s.), včetně výhrady, kterou při přijetí úmluvy Česká republika učinila k jejímu čl. 6. Co je zájmový chov, není v osnově definováno, neboť pojmové vymezení zájmového chovu obsahuje sama dohoda v čl. 1, kde je zájmový chov definován jako držení zvířete člověkem, zejména v jeho domácnosti, pro jeho potěšení a jako společníka.

§ 42

Emancipace

(1) Nezletilý, který není plně svéprávný, může navrhnout soudu, aby jej prohlásil za svéprávného. Návrh může podat i zákonný zástupce nezletilého, tehdy však lze prohlásit nezletilého za svéprávného, jen souhlasí-li s tím nezletilý.

(2) Soud před vydáním rozhodnutí vyslechne zákonné zástupce nezletilého a každou osobu, která má nezletilého v péči, a vyžádá si stanovisko orgánu péče o dítě.

(3) Soud návrhu vyhoví, dosáhl-li nezletilý věku 16 let, souhlasí-li s návrhem zákonný zástupce nezletilého i orgán péče o dítě a je-li osvědčena schopnost nezletilého sám se živit a obstarat si své záležitosti. V ostatních případech soud návrhu vyhoví, je-li to z vážných důvodů v zájmu nezletilého.

K § 42:

Tradiční právní systémy vycházely z pojetí, že lze v určitých případech nezletilému "přidat", resp. prominout léta (*venia aetatis*), a v důsledku toho jej učinit svéprávným dříve, než dosáhne určité věkové hranice. Naše právo tento institut opustilo v r. 1950 s odůvodněním, že toto řešení není po snížení věku pro dosažení zletilosti na 18 let již namístě, a nadále umožnilo dosáhnout plně způsobilosti k právním úkonům před dosažením věku 18 let jen uzavřením manželství. Nelze však přehlížet, že vyspělé právní řady pro zvláštní případy, byť i ony snížily obecnou hranici pro dosažení zletilosti (obvykle na 18 nebo 19 let), znají řešení, jak nezletilým umožnit, aby svéprávnosti dosáhli dříve (např. Rakousko, Španělsko, Québec, Rusko).

Navrhuje se proto upravit i v našem občanském právu institut přiznání svéprávnosti (emancipace) nezletilému, přičemž inspirací jsou zejména moderní ruská a québecká úprava. Podle návrhu má být nezletilý soudně prohlášen za svéprávného, navrhne-li to on sám, anebo zákonný zástupce s jeho souhlasem. Jsou-li splněny podmínky dosažení věku 16 let, souhlasu zákonných zástupců a orgánu péče o dítě a osvědčení, že nezletilý je s to sám se živit a obstarat si své záležitosti, předpokládá se, že nebude důvod pro delší soudní řízení, neboť soud má mít povinnost za těchto okolností návrhu vyhovět. Vyskytnou-li se zvláštní případy, bude věcí soudu, aby zvážil, nakolik návrh odpovídá zájmům nezletilého a jsou-li pro jeho emancipaci vážné důvody.

Oddíl 2

Omezení a zbavení svéprávnosti

§ 43

(1) K omezení svéprávnosti nebo k jejímu zbavení lze přistoupit jen v zájmu osoby, jíž se to týká, po jejím shlednutí a s plným uznáváním jejích práv a její osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzat v úvahu stupeň neschopnosti člověka postarat se o své vlastní záležitosti.

(2) Svéprávnost člověka může omezit a svéprávnosti člověka zbavit jen rozhodnutí soudu způsobem, který stanoví zákon.

§ 44

(1) Soud zbaví člověka svéprávnosti, je-li neschopný právně jednat pro duševní poruchu, která není jen přechodná, anebo pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, psychotropních látek nebo podobných pří-

²² Knappová, M., Právní subjektivita a způsobilost k právním úkonům v československém občanském právu, 1. vydání, Praha: NČSAV, 1961, s. 48.

pravků či jedů (dále jen „závislost na návykové látce“), anebo na hráčské vášni.

(2) Je-li člověk z důvodů uvedených v odstavci 1 neschopný právně jednat jen v některých záležitostech, soud rozhodne i o tom, v jakém rozsahu jeho svéprávnost omezí.

(3) V rozhodnutí musí být uvedeno, jak je svéprávnost člověka dotčena, jinak nemá právní účinky.

(4) Jakmile se změní okolnosti, soud své rozhodnutí bezodkladně změní nebo zruší, a to i bez návrhu.

(5) Není-li jiný důvod pro přezkoumání vydaného rozhodnutí, soud je z úřední povinnosti přezkoumá každé tři roky a posoudí, zda jsou důvody pro omezení svéprávnosti nadále dány.

§ 45

Soud ustaví opatrovníka tomu, jehož svéprávnost byla omezena, podle ustanovení tohoto zákona o zastoupení.

§ 46

(1) Svěprávný může vyjádřit v očekávání vlastní nezpůsobilosti právně jednat přání, aby jeho opatrovníkem byla ustavena určitá osoba. Prohlášení o tom může učinit v listině, opatřené datem a potvrzené dvěma svědky, anebo ve veřejné listině.

(2) Prohlášení může být později odvoláno. Pro odvolání prohlášení platí obdobně ustanovení odstavce 1. Tytéž účinky má, pokud listinu obsahující prohlášení zničí ten, kdo je učinil.

(3) Svědky mohou být jen osoby, které na prohlášení a jeho obsahu nemají zájem a nejsou nevidomé, neslyšící, němé nebo neznalé jazyka, v němž je prohlášení učiněno. Svědci musí prohlášení podepsat a být s to potvrdit schopnost prohlašujícího jednat, stejně jako i povahu jeho jednání.

(4) Nastane-li důvod k omezení svéprávnosti člověka učinivšího takové prohlášení, může ten, kdo byl povolán za opatrovníka, navrhnout v řízení o omezení svéprávnosti soudu, aby jej za opatrovníka ustavil.

(5) Je-li osoba povolána za opatrovníka k opatrovnictví podle zjištění soudu způsobilá a pokud se svým ustavením souhlasí, soud ji musí opatrovníkem ustanovit.

(6) Je-li prohlášení nebo jeho odvolání pro nedostatek formalit neplatné, soud k němu přihlédne, není-li příčiny pochybovat o vůli toho, kdo je učinil.

§ 47

(1) Rozhodne-li soud o omezení svéprávnosti člověka pro jeho závislost na návykové látce, anebo na hráčské vášni, může se zřetelem k jeho zájmům a s plným uznáváním jeho osobní jedinečnosti rozhodnout i o jeho ambulantním nebo ústavním ochranném léčení.

(2) Ochranné léčení trvá, dokud to vyžaduje jeho účel.

(3) Soud po nařízení ochranného léčení, nenastane-li dříve jiný důvod pro přezkoumání vydaného rozhodnutí nebo pro propuštění z ústavního léčení, z úřední povinnosti své rozhodnutí přezkoumá každé tři roky a posoudí, zda jsou důvody ochranného léčení nadále dány.

(4) V případě ústavního ochranného léčení nelze rozhodnout o odnětí práva obracet se na soud s návrhy na propuštění z ústavního léčení; před skončením řízení o předěšlém návrhu však nelze podat návrh nový. Nerozhodne-li soud o návrhu do roka od jeho podání, platí, že ústavní ochranné léčení končí. Ústav, v němž je navrhovatel umístěn, jej do tří dnů od uplynutí této lhůty z ochranného léčení propustí a vydá mu o tom potvrzení v písemné formě.

(5) O propuštění z ústavního léčení rozhoduje soud, který je nařídil.

§ 48

(1) Platnost právních jednání učiněných před rozhodnutím o omezení svéprávnosti zůstává nedotčena. Soud však může v průběhu řízení o omezení svéprávnosti předběžným opatřením svěřit třetí osobě provedení určitých jednotlivých právních jednání nebo správu majetku, je-li to nutné, aby se zabránilo vážné újmě.

(2) Osoba omezená ve svéprávnosti nemůže v rozsahu omezení právně jednat.

§ 49

(1) Neplatnost právního jednání učiněného nesvéprávnou osobou nelze namítat, schválí-li je dodatečně opatrovník, anebo i jednající osoba sama, pokud mezitím svéprávnosti opět nabyla.

(2) Nelze namítat, že se nestalo anebo že je neplatné právní jednání učiněné nesvéprávnou osobou samostatně v nevýznamných a běžných záležitostech každodenního života.

K § 43 až 49:

Zachováno je pojetí omezení svéprávnosti i zbavení svéprávnosti člověka. Protože se při omezení svéprávnosti jedná o podstatný zásah do přirozených práv člověka, musí být jasně regulován a svěřen do výlučné soudní jurisdikce.

Zároveň se pojetí tohoto institutu rozchází s koncepcí totalitního práva. Obdobně jako čl. 256 občanského zákoníku provincie Québec (CCQ) se navrhuje stanovit, že omezit člověka ve svéprávnosti nebo zbavit ho svéprávnosti lze jen v zájmu osoby, o níž se jedná (nikoli prioritně v zájmu jejího okolí).

Nenavrhuje se stanovit marnotratnost jako zvláštní důvod pro omezení nebo zbavení svéprávnosti, ani jako zvláštní důvod pro nařízení ochranného léčení. Je tomu proto, že na odstranění rizik, spojených s marnotratností, pro společné jmění manželů pamatuje zvláštní úprava v druhé části zákoníku o právu rodinném. Žije-li marnotratník sám, pak není žádný důvod zasahovat do jeho

osobní svobody a omezovat možnosti jeho dispozic s vlastním majetkem. Speciální odchylky se navrhuje upravit v rámci dědického práva.

Návrh konstrukce § 47 sleduje nově umožnit, ve shodě s návrhem slovenského zákoníku z r. 1997, aby civilní soud nařídil také ústavní léčení. Dosud tuto možnost měly jen trestní soudy (§ 72 tr. zák.), což vyvolává v soukromém životě praktické problémy, zejména jedná-li se o osobu, která se ze své vůle léčení podrobit nechce. Nové normativní řešení obsahem odpovídá intencím Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod [čl. 5 odst. 1 písm. e)] a jeví se jako vhodné, protože stávající úprava v § 191a až 191g o.s.ř. nekryje plně situace, o něž se tu jedná.

Jak při prvním, tak i při druhém z uvedených opatření jsou konstruována zvláštní zajištění k ochraně člověka, jehož se zásah týká. I při nařízení ochranného léčení musí být brány v úvahu respektabilní zájmy člověka i jeho individualita a důvodnost trvání ochranného léčení musí být pravidelně prověřována. Návrh minimální periodicity tří let vychází ze současné právní úpravy. Návrhy koncepčně odpovídají stanovisku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Matter ca. Slovensko*.

Navrhuje se podle vzoru čl. 2166 a násl. CCQ zavést možnost svéprávného člověka projevit závazně vůli, kdo má být jeho opatrovníkem pro případ, že nebude s to spravovat vlastní záležitosti. Vzhledem k závažnosti prohlášení a též i jeho odvolání, se pro ně stanoví přísnější formální náležitosti. Je-li prohlášení učiněno a osoba povoláná za opatrovníka s ním souhlasí, soud je prohlášením vázán (vázán je ovšem i jeho odvoláním) a omezí se jen na přezkum, zda je tato osoba způsobilá pro ustanovení opatrovníkem. Soud musí zjistit, zda se jedná o osobu schopnou spravovat s nezbytnou dávkou pečlivosti záležitosti jiné osoby. Dále se samozřejmě zaměří i na přezkum otázky, zda tu nehrozí konflikt zájmů.

Speciálně je řešena neplatnost jednání učiněných nesvéprávnou osobou. Osnova se v tom směru inspiruje občanskými zákoníky québeckým a polským. Omezení svéprávnosti působí *ex nunc*. Proto nemůže mít účinky na nic z toho, co z vůle dotčeného právně nastalo dříve. Není ovšem vyloučeno, aby byl shledán jiný důvod neplatnosti takových jednání.

Pokud se jedná o běžné úkony každodenního života, znejistila by možnost dovolávat se jejich neplatnosti stav právní jistoty a vedlo by ke kverulantským efektům s nevalným praktickým významem. Proto se zavádí fikce jejich platnosti, resp. se zakazuje namítat, že jsou neplatné.

Oddíl 3 Nezvěstnost. Prohlášení za mrtvého

Pododdíl 1 Nezvěstnost

§ 50

(1) Soud může prohlásit za nezvěstného svéprávného člověka, který opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje. Soud uvede v rozhodnutí den, kdy nastaly účinky prohlášení nezvěstnosti.

(2) Prohlášení za nezvěstného se může stát na návrh osoby, která na tom má právní zájem, zejména manžela nebo jiné blízké osoby, spoluvlastníka, zaměstnavatele nebo korporace, na níž má tento člověk účast.

§ 51

(1) Kdo byl prohlášen za nezvěstného, není tím dotčen ve své právní existenci. Hledí se však na něho, jako by nebyl, při těch právních jednáních, k nimž je jinak potřebné udělení jeho souhlasu, přivolení, odevzdání hlasu nebo jiného aktivního projevu vůle, ledaže se jedná o záležitost jeho osobního stavu. Kdo jedná, dotýká se záležitostí nezvěstného, tak musí činit též se zřetelem k jeho zájmům.

(2) Na právní jednání, k němuž došlo bez souhlasu nebo jiného nezbytného projevu vůle nezvěstného poté, co opustil své bydliště, avšak dříve, než byl za nezvěstného prohlášen, přestože toto prohlášení bylo bez zbytečného odkladu navrženo, se hledí jako na jednání učiněné s odkládací podmínkou vydání rozhodnutí jímž byl prohlášen za nezvěstného.

§ 52

Manžel nebo opatrovník člověka prohlášeného za nezvěstného, může po roce navrhnout soudu, aby nezvěstného zbavil práva nabývat majetková práva.

§ 53

(1) Prohlášení za nezvěstného pozbývá účinků, jakmile ten, kdo byl prohlášen za nezvěstného vejde ve styk s osobou, na jejíž návrh byl za nezvěstného prohlášen nebo s osobou, která má zájem na tom, zda je osoba nezvěstná či není. Na jeho návrh soud prohlášení zruší a v rozhodnutí uvede, kdy prohlášení za nezvěstného pozbylo účinky.

(2) Prohlášení pozbývá účinků též dnem, který platí za den smrti nezvěstného.

§ 54

Kdo byl prohlášen za nezvěstného, nemůže namítat neplatnost nebo neúčinnost právního jednání učiněného za jeho nepřítomnosti, k němuž došlo za účinků takového prohlášení, proto, že se při nich projev jeho vůle nevyžadoval.

§ 55

Bude-li za nezvěstného prohlášen ten, kdo ustavil správce svého majetku, nejsou tím dotčena práva a povinnosti ustaveného správce. To neplatí, jestliže tento správce není znám, odmítne jednat v zájmu nezvěstného, svá jednání v zájmu nezvěstného zanedbává, anebo jednat vůbec nemůže.

K § 50 až 55:

Ustanovení blíže upravují situace, kdy se člověk stane nezvěstný. Rozlišují se přitom na jedné straně případy, kdy člověk sice je nezvěstný, ale z okolností neplyne, že jeho smrt není nepochybná, a na straně druhé naopak případy, kdy vystoupí vážné pochybnosti, zda je nezvěstný

ještě naživu. Návrh ustanovení § 50 až § 55 se zabývá prvním okruhem případů.

Stává se, že člověk opustí své bydliště a nejsou o něm zprávy, kde se nalézá, ač nejsou důvody pochybovat, že je stále naživu. Takového nezvěstného za mrtva prohlásit nelze. Je ale nutné respektovat praktické potřeby života, který se nemůže zastavit se zřetelem k tomu, že se člověk odpovědný za své chování a řádný stav rodinných, zaměstnaneckých, podnikatelských a jim podobných poměrů, do nichž vstoupil, nezachová podle obvyklých zásad občanského soužití. Proto se jako nový institut zavádí po vzoru čl. 112 a násl. CC a čl. 84 a násl. CCQ prohlášení za nezvěstného.

Za nezvěstného lze soudně prohlásit na návrh každého, kdo na tom má právní zájem (tedy osoby fyzické i právnické), pouze člověka zletilého a svéprávného, pokud takový člověk sám před opuštěním bydliště neprovedl efektivní opatření o svém majetku. O deklaraci nezvěstnosti soud nemůže rozhodnout z úřední povinnosti. Hmotněprávní účinky takového prohlášení jsou v tom, že jím je vyloučena nezbytnost, aby se administrativně náročnou cestou zajišťovalo nahrazení jeho přivolení nebo souhlasu k právním činům dalších osob v záležitostech rodiny nebo rozličných majetkových dispozic. Také v korporacích, kde se rozhoduje podle principu váhy hlasů se na nezvěstného hledí, jako by nebyl a s jeho hlasy se nepočítá. Zvláštní hmotněprávní důsledek prohlášení nezvěstnosti je upraven pro účely prohlášení za mrtvého. V ostatním jsou práva člověka prohlášeného za nezvěstného nedotčena - zejména jeho osobního stavu se takové rozhodnutí nemůže dotknout - a správu jeho věcí vykonává opatrovník, jehož lze ustavit každému nezvěstnému (ať již nezvěstnost byla deklarována čili nic) podle zákonných ustanovení o zastoupení. Účinky deklarace nezvěstnosti končí, jakmile se člověk za nezvěstného prohlášený opět fakticky ujme svých záležitostí. K jeho návrhu soud prohlášení zruší ex tunc, tedy jen s deklaratorním významem. Také při zániku právní osobnosti člověka ztrácí deklarace nezvěstnosti právní účinky, tentokrát však o tom nelze vydat zvláštní rozhodnutí.

Pododíl 2

Domněnka smrti

§ 56

(1) Na návrh osoby, která na tom má právní zájem soud prohlásí za mrtvého člověka, o němž lze mít důvodně za to, že zemřel, anebo člověka nezvěstného.

(2) Prohlášení člověka za mrtvého má stejné právní účinky jako smrt. Bude-li za mrtvého prohlášen manžel, zaniká jeho manželství dnem, který byl v rozhodnutí o prohlášení za mrtvého určen jako den jeho smrti.

§ 57

(1) Člověka může pro nezvěstnost prohlásit za mrtvého soud z úřední povinnosti, anebo na návrh osoby, která na tom má právní zájem, jestliže z okolností vyplývají vážné pochybnosti, zda je ještě živ, ačkoli jeho smrt není nepochybná.

(2) V rozhodnutí o prohlášení za mrtvého pro nezvěstnost, uvede soud též den, který nezvěstný zřejmě nepřežil. Má se za to, že tento den je dnem jeho smrti.

§ 58

Člověka, který byl prohlášen za nezvěstného, lze prohlásit za mrtvého nejdříve po uplynutí pěti let počítaných od konce roku, v němž bylo k prohlášení došlo. Nelze to však učinit, objeví-li se v průběhu této doby zpráva, z níž lze soudit, že nezvěstný je dosud naživu. V takovém případě se postupuje podle § 59 nebo 60.

§ 59

(1) Člověka, který opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje, avšak nebyl za nezvěstného prohlášen, lze prohlásit za mrtvého nejdříve po uplynutí sedmi let od konce roku, v němž se objevila poslední zpráva, z níž lze usuzovat, že byl ještě naživu.

(2) Člověka, který se stal nezvěstným před dovršením osmnáctého roku věku, nelze prohlásit za mrtvého před uplynutím roku, v němž uplyne dvacet pět let od jeho narození.

§ 60

Člověka, který se stal nezvěstným jako účastník události, při níž byl v ohrožení života větší počet osob, lze prohlásit za mrtvého nejdříve po uplynutí tří let od konce roku, v němž se objevila poslední zpráva, z níž lze usuzovat, že byl v průběhu těchto událostí ještě naživu.

§ 61

(1) Vrátili-li se člověk, který byl prohlášen za mrtvého, anebo stane-li se jinak známým, že je naživu, obnovuje se takovým zjištěním jeho právní osobnost, jako by za mrtvého nikdy prohlášen nebyl; manželství se však neobnovuje.

(2) Odstavec 1 se použije obdobně, stane-li se známým, že je naživu člověk prohlášený za mrtvého na základě důkazu smrti.

K § 56 až 61:

Standardním způsobem lze smrt člověka prohlásit po lékařském ohledání jeho těla. Při zjištění smrti se vystaví úmrtní list podle předpisů práva správního. Mohou však nastat a musí být hmotněprávně řešeny též ty situace, kdy tu mrtvé tělo není, a přesto není s ohledem na jistotu smrti nebo její vysokou pravděpodobnost rozumná pochybnost, že dotčený člověk zemřel. Hmotněprávní stránka těchto záležitostí musí být náležitě upravena, protože je stávající úprava v druhé větě § 7 odst. 2 dosavadního obč. z. i ve spojení s procesní úpravou v § 195 až 200 o.s.ř. zcela nedostatečná, nehledě již k tomu, že platný zákoník v citovaném ustanovení neodůvodněně směřuje dva instituty, totiž důkaz smrti a domněnku smrti. Návrh nové úpravy se inspirovává zejména úpravou rakouského zákona o prohlášení za mrtvého.

Plyne-li z okolností, že jsou vážné pochybnosti, zda je nezvěstný ještě živ (nezvěstnost sama o sobě tedy nesta-

čí), lze jej prohlásit za mrtva. Pro ten účel se stanoví s ohledem na různé okolnosti lhůty v trvání tří, pěti a sedmi let v závislosti na charakter rozhodné události. Zvláštní ochrana se přitom - po vzoru rakouské úpravy - poskytuje těm, kdo se stali nezvěstnými jako nezletilí; je nelze prohlásit za mrtvé dříve, než uplyne pětadvacet let od jejich narození. Vedle této podmínky musí být ovšem splněna podmínka lhůt stanovených v příslušných ustanoveních.

V návaznosti na uvedené případy je nutné řešit situaci, kdy byl člověk prohlášen za mrtvého, ale následně se ukáže, že je ještě živ.

Oddíl 4

Jméno a bydliště člověka

Jméno člověka a jeho ochrana

§ 62

(1) Jméno člověka je jeho osobní jméno a příjmení, jakož i rodné příjmení, které mu podle zákona náleží. Každý člověk má právo užívat své jméno v právním styku, stejně jako právo na ochranu svého jména a na účtu k němu.

(2) Člověk, který užívá jiné jméno než své vlastní, nese následky omylů a újmy z toho vzniklých.

(3) Jak člověk jméno nabývá a jak je lze upravit nebo změnit, stanoví zvláštní zákon a ustanovení práva rodinného.

§ 63

(1) Člověk, který byl v právu ke jménu dotčen zpochybnutím svého práva nebo který pro neoprávněné užití svého jména utrpěl újmu, se může domáhat u soudu zdržení se takového jednání nebo odstranění jeho následků a přiměřeného zadostiučinění.

(2) Je-li dotčený nepřítomen nebo je-li nesvéprávný, nezvěstný či nemůže-li se z jiné podobné příčiny brát za ochranu vlastního jména sám, může toto právo uplatnit jeho manžel, potomek nebo rodič, ledaže dotčený, ač je svéprávný, jim nebo soudu dá jasně najevo, že si takové uplatnění nepřeje.

(3) Je-li pro to důvod spočívající v důležitém zájmu na ochraně rodiny a týká-li se neoprávněný zásah příjmení, může se ochrany domáhat samostatně manžel nebo jiná osoba dotčenému blízká, byť do jejich práva ke jménu přímo zasaženo nebylo.

§ 64

Pseudonym

(1) Člověk může pro určitý obor své činnosti nebo i pro soukromý styk vůbec přijmout pseudonym.

(2) Pokud někdo právně jedná pod pseudonymem, není to na újmu platnosti právního jednání, je-li zřejmé, kdo jednal, a druhá strana nemá pochybnost o osobě jednajícího.

(3) Vejde-li pseudonym ve známost, požívá též ochrany jako jméno.

K § 62 až 64:

Občanský zákoník musí upravit člověka právo člověka na jméno, zejména ale na jeho ochranu. Osnova sleduje dosavadní právní pojetí, výrazně je však prohlubuje a rozšiřuje. Protože tvorbu a nabytí jména stejně jako úpravy a změny upravuje zákon o matrikách a protože není příčiny tuto úpravu měnit, jen se na tuto úpravu odkazuje, stejně jako se zde odkazuje i na právo rodinné, které stanoví, jak se jméno může změnit v souvislosti se vznikem a zánikem manželství.

Navrhuje se stanovit pravidlo, že člověk má právo na užívání svého jména v právním styku. Užívá-li někdo jiné jméno než své vlastní (tj. buď jméno cizí nebo smyšlené), musí nést následky omylu nebo újmy, která tím na straně dalších osob vznikne (obdobně čl. 56 CCQ).

Při neoprávněných zásazích do práva na jméno rozlišuje osnova dvě situace. Za prvé se jedná o případ, kdy někdo zpochybňuje něčí právo na jeho jméno. Za druhé o případ, kdy někdo v důsledku neoprávněného použití jeho jména utrpí újmu. V tom případě dotčené osobě náleží zdržovací nebo odstraňovací žaloba. Pokud se jedná o právo na náhradu nemajetkové nebo majetkové újmy, řeší osnova tyto otázky jednotně v rámci závazků z deliktů.

Osnova však zamýšlí ochranu jména rozšířit. Za situace, kdy objektivní důvody brání dotčenému bránit se sám, přiznává se ve stejném rozsahu žalobní právo také jeho nejbližším příbuzným. Zároveň se respektuje, že odporovat neoprávněným zásahům do jména je především věcí dotčené osoby, a proto se jí umožňuje zabránit, aby takové řízení bylo zahájeno či aby se v něm pokračovalo.

Vzhledem k tomu, že jedním z cílů osnovy je přispět k upevnění rodinných vazeb a posílení soudržnosti rodiny, navrhuje se po vzoru čl. 8 občanského zákoníku italského (C.c.) založit zvláštní ochranu tam, kde neoprávněný zásah do jména jedné osoby podstatně zasahuje vážnost celé rodiny.

Pseudonym je v platném právu dosud chráněn jen autorským zákonem (§ 7) a zákonem o ochranných známkách (§ 9). Osnova mu zamýšlí poskytnout širší ochranu, za podmínky, že vejde ve známost. Návrh mluví záměrně o přijetí pseudonymu, nikoli o jeho vytvoření, neboť jako pseudonym lze přijmout i pojmenování vytvořené pro určitého člověka někým jiným, jak je typické zejména u přezdivek. Stejně tak se záměrně mluví o známosti pseudonymu, nikoli o jeho obecné známosti, protože pro právní následek musí být rozhodující posouzení konkrétní situace, nikoli paušálně zvolené kritérium.

Hledisko právní jistoty třetích osob zesiluje jasné pravidlo o platnosti právních jednání učiněných pod pseudonymem. Obecný zájem na spravedlivém a rozumném uspořádání konkrétních právních poměrů nemůže preferovat neplatnost právních jednání jen proto, že byla učiněna pod pseudonymem.

§ 65

Bydliště

(1) Člověk má své bydliště v místě, kde se zdržuje s úmyslem žít tam s výhradou změny okolností trvale. Důkazy takového úmyslu jsou jeho prohlášení a okolnosti případu. Přechodné vzdálení nepůsobí změnu bydliště.

(2) Pokud člověk nemá bydliště, považuje se za jeho bydliště místo, kde žije. Jestliže takové místo nelze zjistit, anebo je lze zjistit jen s nepoměrnými obtížemi, považuje se za jeho bydliště místo, kde měl bydliště naposledy.

K § 65:

Osnova stanoví kritéria pro určení bydliště, přičemž vychází z tradičního pojetí, že rozhodují aspekty faktické, nikoli administrativní. Nevylučuje se možnost člověka mít bydliště na více místech.

Dále se v navrženém ustanovení konstruuje cestou fikce i bydliště pro člověka, který skutečně bydliště nemá. Vychází se přitom z pojetí, že každý má právo žít podle svého, není však možné, aby tento způsob života byl na újmu okolí, a aby tudíž třetí osoby byly mj. též neúměrně zatěžovány pátráním po jeho bydlišti. Tato úprava má značný význam pro doručování, plnění a řadu dalších případů.

Oproti dosavadní úpravě se osnova vyhýbá legální definici domácnosti vzhledem k tomu, že »domácnost« se i za nynějšího stavu chápe ve dvou významech (jako pospolitost spoluzijících osob i jako zařízení bytu). Který z těchto významů mají na mysli jednotlivá ustanovení osnovy, vyplývá z jejich formulace nebo z kontextu.

Oddíl 5 Osobnost člověka

Pododdíl 1 Všeobecná ustanovení

§ 66

Každý může žít podle svého, neporušuje-li tím práva jiných.

§ 67

(1) Chráněna je osobnost člověka, včetně všech jeho přirozených práv.

(2) Ochrany požívají zejména život a zdraví člověka, jeho důstojnost, vážnost a čest, soukromí a projevy osobní povahy.

(3) Věcný hodnotící úsudek o člověku není způsobilý dotknout se jeho cti a důstojnosti.

§ 68

(1) Ten, jehož osobnost byla dotčena, se může domáhat aby bylo upuštěno od neoprávněného zásahu, byl odstraněn jeho následek a přiměřeného zadostiučinění.

(2) Týká-li se nedovolený zásah činnosti člověka v právnícké osobě, může na jeho ochranu vystoupit i tato právnícká osoba, za jeho života však s jeho souhlasem. Souhlasu není třeba, nemůže-li člověk pro nepřítomnost či nemohoucnost projevit svou vůli.

(3) Po smrti člověka je k ochraně jeho osobnosti oprávněna kterákoli z osob jemu blízkých.

§ 69

(1) Při nedovoleném zásahu do osobnosti člověka, který není plně svéprávný, musí podat návrh podle § 68 orgán veřejné moci příslušný podle zvláštního zákona bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděl, že k takovému zásahu došlo a že zákonný zástupce takový návrh nepodal.

(2) Kdykoli se tento orgán veřejné moci dozví o zásahu do osobnosti člověka, který není plně svéprávný, a o zásahu lze mít důvodně za to, že je nedovolený, musí se bezprostředně poté dotázat zákonného zástupce, zda podal návrh na ochranu osobnosti dotčené osoby. Neprokáže-li zákonný zástupce podání návrhu, má se za to, že návrh nebyl podán.

(3) Povinnosti podle odstavce 1 se nelze zprostit slibem zákonného zástupce, že návrh podá v budoucnosti.

K § 66 až 69:

Návrh respektuje jusnaturalistický koncept celé kodifikace. Osobnost člověka se nechápe jako "přívěsek" právní subjektivity, ale právní subjektivita je naopak pojata jako důsledek osobnosti člověka jako takového. Z toho důvodu osnova sleduje cíl zákonné garancie všech přirozených práv člověka, ať již jsou v zákoně výslovně vzpomenuta čili nic. Tím je odklizen aplikační problém, který v obdobné souvislosti vyvstal ve vazbě na § 16 ABGB. Z téže příčiny se výčet osobnostních práv člověka konstruuje jako demonstrativní.

Navrhuje se konkretizací zásad čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR výslovně stanovit, že každý člověk má právo žít podle svého, což je základní princip pro soukromoprávní sféru vůbec.

Naproti tomu se v návrhu těchto ustanovení osnovy výslovně neuvádí, kterých osobnostních práv se člověk vzdát nemůže. To plyne jednak z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a z Evropské úmluvy, jednak z našeho ústavního pořádku. Pokud jde konkrétně o soukromoprávní úpravu, postačí stejnému účelu v plném rozsahu obecná ustanovení v úvodních pasážích osnovy.

Právo na ochranu osobnosti náleží tomu, jehož osobnost byla nedovoleným zásahem dotčena. Týká-li se však zásah činnosti člověka v právnícké osobě, obnovuje se ve shodě s § 14 původního znění obč. z. a v intencích věcného záměru zákonné pojetí možnosti právnícké osoby vystoupit na obranu dotčeného, je-li mrtev nebo nemohoucí; jinak jen s jeho přivolením. Po smrti dotčeného náleží žalobní právo osobám v právním postavení osob blízkých, neboť dosavadní úprava nešetřila osobnost dotčeného v potřebném rozsahu (ochrana je např. odňata bezdětným svobodným osobám, jejichž rodiče již zemřeli).

K ochraně některých dílčích oprávnění plynoucích z osobnostního práva (vzhledem k integritě člověka jako přirozené osobnosti nelze mluvit o "několika" osobnostních právech, ježto z jednoty lidské osobnosti plyne, že to je jediné právo) postačí generální klauzule, někdy i ve spojení se speciálními ustanoveními kodexu jinde, popř. s oporou či doplňujícím významem takových speciálních ustanovení. Jiná dílčí oprávnění, zejména právo na těles-

nou integritu a právo na soukromí a na ochranu projevů osobní povahy jsou upravena podrobněji. Do této skupiny patří i právo na jméno, které je ze systematických důvodů upraveno výše.

Osnova navrhuje řešit i zvláštní ochranu nesvéprávných. V souladu s principem ochrany slabší strany se navrhuje, aby příslušný orgán veřejné moci, povoláný k tomu zvláštním zákonem zasáhl ve prospěch ochrany osobnosti nesvéprávného člověka, neučiní-li tak jeho zákonný zástupce. Tato ochrana není vztažena jen k dětem, ale i k zletilým, jejichž svéprávnost byla omezena soudním rozhodnutím, proto je zařazena do obecné části osnovy, nikoli do části o rodinném právu. Vzhledem k závažnosti zásahů proti tělesné integritě člověka při tzv. domácím násilí, se civilněprávní ochrana osobnosti člověka musí uplatnit i v souvislosti s trestním řízením (jedná se zejména o případy, kdy zákonný zástupce nesvéprávného, do jehož osobnosti bylo zasaženo, odmítne udělit souhlas k trestnímu stíhání podle § 163 tr. ř. a o uplatnění práv poškozeného v trestním řízení.

Pododdíl 2 Právo na tělesnou integritu

§ 70

- (1) Člověk je nedotknutelný.
- (2) Mimo případ stanovený zákonem nikdo nesmí zasáhnout do integrity jiného člověka bez jeho souhlasu uděleného s vědomím o povaze zákroku a jeho možných následcích.
- (3) Souhlas nelze udělit, má-li být výsledkem zásahu závažná újma, ledaže je takový zásah podle všech okolností nutný v zájmu života nebo zdraví dotčeného člověka.

§ 71

- (1) Lidské tělo a jeho části nesmí být jako takové zdrojem majetkového prospěchu.
- (2) Lidské tělo je pod ochranou i po smrti člověka.

§ 72

- (1) Kdo chce provést zákrok na jiném člověku, musí jej poučit o povaze zákroku a jeho možných následcích způsobem, kterému bude s to porozumět.
- (2) Poučení musí být přiměřeným způsobem i ten, za něhož souhlas uděluje jeho zákonný zástupce. Zákonný zástupce musí být před udělením souhlasu poučen v rozsahu a způsobem uvedených v odstavci 1 a souhlas může udělit, je-li to k přímému prospěchu osoby, která není schopna dát souhlas sama.

§ 73

- (1) Nejedná-li se o případ uvedený v § 75, musí být souhlas při zákroku, který zdravotní stav člověka nevyžaduje nebo při kterém má být oddělena část těla, která se již neobnoví, udělen v písemné formě.

- (2) V písemné formě musí být udělen též souhlas k lékařskému pokusu na člověku.

- (3) V písemné formě musí souhlas udělit i ten, kdo svoluje k lékařskému zákroku na těle jiného. To neplatí, projevuje-li rodič souhlas se zákrokem na nezletilém dítěti, ledaže jde o některý z případů uvedených v odstavci 1.

§ 74

- (1) Udělený souhlas může být odvolán. I v případech, kdy se pro souhlas požaduje písemná forma, postačí jeho ústní odvolání.

- (2) Při nejistotě, zda byl souhlas se zákrokem udělen v případech, kdy pro něho není písemná forma předepsána, se má za to, že souhlas udělen byl.

- (3) Při nejistotě, zda byl souhlas ústně odvolán, se má za to, že k odvolání nedošlo.

§ 75

Je-li člověk v náhlém a patrném nebezpečí života a nelze-li příslušný souhlas ve stavu nouze získat, lze okamžitě zakročit, je-li to nezbytné ve prospěch zdraví dotčeného. Jakmile je to možné, musí mu být vysvětleny povaha a možné následky zákroku.

§ 76

- (1) Za člověka, který souhlas udělit nemůže pro neschopnost projevit vůli, byť jen přechodnou, a který nemá zákonného zástupce, udělí souhlas přítomný manžel; případně jiná přítomná osoba, která o něho osvědčí mimořádný zájem. Za nepřítomnosti takové osoby se vyžaduje souhlas manžela, a není-li, souhlas rodiče nebo jiné osoby blízké, jestliže je lze bez obtíží zjistit a zastihnout a je-li zřejmé, že nehrozí nebezpečí z prodlení.

- (2) Při udělení souhlasu nebo při zákroku podle odstavce 1 bude brán zřetel na dříve vyslovená přání osoby, do jejíž integrity má být zasaženo.

§ 77

Kdo je starší dvanácti let, může v obvyklých záležitostech udělit souhlas k zákroku na svém těle také sám, jedná-li se o zákrok nezanechávající trvalé nebo vážné následky.

§ 78

- (1) Bez přivolení soudu nelze provést zákrok na nezletilém, který dovršil patnáct let, a ač nenabyl svéprávnosti, zákroku vážně odporuje, třebaže zákonný zástupce se zákrokem souhlasí. Soud může k zákroku přivolit v zájmu nezletilého po jeho shlednutí a s plným respektováním jeho individuality, vyžaduje-li to zdravotní stav nezletilého.

- (2) Nesouhlasí-li zákonný zástupce s provedením zákroku na nezletilém starším patnácti let, lze zákrok provést jen s přivolením soudu.

- (3) Ustanovení § 75 není odstavci 1 a 2 dotčeno.

§ 79

Ustanovení § 78 se použije obdobně i při provádění zákroků na zletilých nesvéprávných osobách.

§ 80

Byl-li byl zákrok proveden na člověku, který byl ve stavu, kdy nemohl posoudit, co se s ním děje, a nedal sám k takovému zákroku souhlas, musí být, jakmile se jeho stav změní, poučen o povaze a možných následcích a rizicích zákroku způsobem, kterému bude s to porozumět.

§ 81

Každý je oprávněn rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem a o tom, může-li být jeho tělo podrobena pitvě. Jen zákon může stanovit, kdy přání nemusí být respektováno.

§ 82

(1) Člověk je oprávněn rozhodnout, jak má být pohřben. Nezanechá-li o tom výslovně rozhodnutí, postupuje se při určení způsobu pohřbu podle přání manžela zemřelého, a není-li ho, podle přání jeho dětí; není-li ani jich, pak podle přání rodiče. Jestliže zemřelý nemá manžela, děti, ani rodiče, rozhodne o pohřbu zemřelého ten, komu případně pozůstalost.

(2) Náklady pohřbu a opatření pohřebiště se hradí z pozůstalosti. Pokud pozůstalost nestačí ke krytí nákladů toho způsobu pohřbu, jaký si zesnulý přál, musí být pohřben alespoň slušným způsobem podle místních zvyklostí.

(3) Zvláštní zákon stanoví, jakým způsobem a na čí náklady bude pohřben člověk, jehož pozůstalost ke krytí nákladů pohřbu nestačí a není-li nikdo ochoten uhradit náklady pohřbu dobrovolně.

§ 83

Zemře-li člověk, aniž projeví nesouhlas s pitvou, platí, že s jejím provedením souhlasí.

§ 84

(1) Kdo si nepřeje, aby po jeho smrti bylo jeho tělo pitváno, запиše své stanovisko do rejstříku vedeného podle zvláštního zákona.

(2) Nesouhlas s pitvou lze prohlásit vůči zdravotnickému zařízení s účinky vůči tomuto zařízení. Nastoupí-li člověk s vědomím tohoto zařízení do zdravotní péče dále, sdělí zdravotnické zařízení jeho nesouhlas s pitvou dalšímu zdravotnickému zařízení.

§ 85

(1) Nesouhlas s pitvou lze také odvolat. Odvolává-li jej člověk ve zdravotnickém zařízení, učiní o tom prohlášení v listině opatřené datem a potvrzené dvěma svědky, anebo ve veřejné listině.

(2) O svědčích platí § 46 odst. 3 obdobně.

K § 70 až 85:

Osnova se věnuje ve zvýšené míře otázkám tělesné integrity člověka a její ochrany. Respektuje se, že dílčí otázky z tohoto okruhu upravují nebo mohou upravit speciální zákony (např. zákon o zdravotní péči). Nelze však přehlížet, že problematika je širšího rozsahu, a nelze ji zužovat jen pod zorný úhel výkonu pouze některých úzce

specializovaných povolání. Respektabilní je přitom v prvé řadě integrita člověka jako základní hodnota.

Předně se vytyčují tři hlavní pravidla spojená s principem nedotknutelnosti člověka: za prvé, zásadně nelze zasáhnout do integrity jiného člověka bez jeho souhlasu; za druhé, lidské tělo nesmí být zdrojem finančního nebo jiného majetkového prospěchu; za třetí, i po smrti člověka je jeho tělo pod právní ochranou.

Pokud se jedná o zásahy do těla živého člověka, nelze tuto problematiku zužovat jen na případy lékařské péče. Tato problematika zasahuje i další činnosti, vykonávané profesionálně i laicky, prováděné na lidském těle (kosmetické zákroky včetně tetování, piercingu atp., výkon léčitelské praxe, laicky prováděné zdravotní zákroky apod.).

Navrhuje se vyjít z pojetí, že do integrity člověka lze zasáhnout jen poté, co k tomu udělal souhlas poskytnutý na základě srozumitelně podané informace o povaze zásahu a jeho možných následcích. Za nesvéprávného uděluje souhlas jeho zákonný zástupce, avšak i nesvéprávnému musí být přiměřeným způsobem o zásahu do jeho těla vysvětleno. Pro určité případy se pro udělení souhlasu vyžaduje písemná forma.

Bere se v úvahu ochrana dospívajícího člověka v závislosti na jeho vyspělosti. Proto se navrhuje, aby v nezávažných případech mohl nezletilý starší dvanácti let rozhodovat samostatně. Zejména se však navrhuje brát jako respektabilní vůli člověka, který dovršil 15 let, pokud se ze závažných důvodů střetne s vůlí jeho zákonného zástupce. To má platit obdobně také v případech, kdy má být zasazeno do integrity zletilý nesvéprávné osoby.

V určitých případech nelze souhlas k zákroku vyžádat, ani je-li člověk svéprávný. Pamatuje se proto jednak na stavy nouze, kdy je člověk v nebezpečí života a je nutné okamžitě zakročit, aniž je možné ztráct čas vysvětlováním, jednak na případy, kdy člověk ani nemůže projevit svoji vůli (např. pro ztrátu vědomí) a projev jeho vůle nemůže substituovat ani souhlas přítomné nebo bez rizika prodlení dosažitelné osoby blízké. Za těchto situací však povaha a možné následky zákroku musí být dotčené osobě vysvětleny následně.

Zásada, že se ochrana osobnosti vztahuje i na tělo mrtvého člověka, je doktrinárně uznávána již delší dobu. Výslovně však formulována nebyla, proto se osnova přiklání k jasnému ustanovení v tom smyslu. Výrazem respektu k této zásadě je návrh nové úpravy, odrážející jednu ze zjevných tendencí osnovy, spočívající v důrazu na úctu k člověku a jeho přirozeným právům. Z toho důvodu musí mít váhu i slovo člověka vyjadřující přání, jak má či nemá být s jeho tělem po jeho smrti naloženo. Návrh ustanovení, podle něhož musí být respektováno přání člověka, jak má být pohřben, se inspirované především úpravou v čl. 42 CCQ.

Při projednávání návrhu věcného záměru zákoníku vzešel z odborných komisí při Ministerstvu spravedlnosti ČR podnět, aby bylo člověku dovoleno závazně stanovit, zda má být po smrti jeho tělo pitváno a projevit v tom směru přání. V tom směru byl věcný záměr dopracován, a následně i schválen. Se zřetelem k tomu se navrhuje zakotvit právo člověka projevit vůli, že s pitvou nesouhlasí. Osnova přitom v tomto případě (obdobně jako i ve srovnatelných jiných případech) výslovně neuvádí samozřejmou zásadu, že obecný předpis občanského zákoníku ne-

zasahuje tam, kde zvláštní právní předpisy z oboru veřejného práva nařizují provedení pitvy z důvodů zdravotních nebo policejních. V těchto případech se bez pochybnosti uplatní nařízení zvláštního právního předpisu.

Nakládání s částmi lidského těla

§ 86

(1) Člověk, jemuž byla odňata část těla, má právo dozvědět se, jak s ní bude naloženo.

(2) Bez souhlasu člověka nelze použít části jeho těla k účelům zdravotnickým nebo výzkumným, anebo k účelům povahou neobvyklým.

(3) O tom co má původ v lidském těle platí obdobně to, co o částech lidského těla.

§ 87

Člověk může přenechat část svého těla jinému jen za podmínek stanovených zvláštním zákonem.

K § 86 a 87:

Nakládání s částmi lidského těla podléhá speciální právní úpravě. Proto se osnova omezuje jen na formulaci základních obecných pravidel. Odejme-li se člověku část těla - a to nepřichází v úvahu jen při lékařských zákrocích - má právo dozvědět se, co se s ní stalo, požádá-li o takovou informaci. Osnova vychází z pojetí, že průměrný člověk může mít důvodně za to, že s odňatými částmi jeho těla (nemusí se nutně jednat např. o amputovanou končetinu, ale např. i o vlasy ostříhané mu holičem apod.) bude naloženo obvyklým způsobem. Má-li s nimi být naloženo jinak, vyžaduje se s tím jeho souhlas.

Pododdíl 3

Ochrana podoby a soukromí člověka

§ 88

(1) Zachytit jakýmkoli způsobem podobu člověka tak, aby podle zobrazení jej bylo možné určit jeho totožnost, je přípustné jen s jeho svolením. Rozšiřovat zobrazení člověka lze jen s jeho svolením.

(2) Kdo svolí k zobrazení své podoby za okolností, z nichž je zřejmé, že bude šířeno, svoluje též k jeho rozmnožování a rozšiřování obvyklým způsobem, jak je možno vzhledem k okolnostem případu předpokládat.

§ 89

(1) Nikdo nesmí zasáhnout do soukromí jiného, nemá-li k tomu zákonný důvod. Zejména nelze bez svolení člověka narušit jeho soukromé prostory, jinak sledovat jeho soukromý život nebo pořizovat o tom zvukový nebo obrazový záznam, využívat takové či jiné záznamy pořízené o soukromém životě člověka osobou třetí, anebo takové záznamy o jeho soukromém životě šířit.

(2) Stejnou měrou jsou chráněny i soukromé písemnosti osobní povahy.

§ 90

(1) Kdo svolil k použití písemnosti osobní povahy, podobizny nebo zvukového či obrazového záznamu týkajícího se člověka nebo jeho projevu osobní povahy, může svolení odvolat, a to i když je udělil na určitou dobu.

(2) Bylo-li svolení udělené na určitou dobu odvoláno, aniž to odůvodňuje podstatná změna okolností nebo jiný rozumný důvod, nahradí odvolávající škodu z toho vzniklou osobě, které byl svolení udělil.

§ 91

(1) Není třeba svolení, použijí-li se písemnost osobní povahy, podobizna nebo zvukový či obrazový záznam na základě zákona k úřednímu účelu.

(2) Podobizna nebo zvukový či obrazový záznam se mohou bez svolení člověka také pořídit nebo použít přiměřeným způsobem též k vědeckému nebo uměleckému účelu a pro tiskové, rozhlasové, televizní nebo obdobné zpravodajství.

(3) Taková použití však nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy člověka.

K § 88 až 91:

Ochrana podoby a soukromí člověka mají být podle osnovy zajištěny zvláštními normativními konstrukcemi. Obsahem, jak také plyne z navrhované úpravy, se právo na podobu a právo na soukromí odlišují, zejména tím, že podoba člověka nepožívá ochrany jen v soukromí. Návrh úpravy vychází z dosavadního pojetí v § 11 a 12 současného občanského zákoníku s některými upřesněními provedenými ve shodě se závěry doktríny.²³⁾

Ochrana práva na podobiznu se upřesňuje ve dvou směrech. Předně se navrhuje stanovit reprobeci jakéhokoliv neoprávněného zobrazení člověka, z něhož jej lze identifikovat. Dále se stanoví právní pravidlo, že souhlasem s vlastním vyobrazením člověk uděluje souhlas též k jeho obvyklému a s ohledem na okolnosti případu zároveň i předvídatelnému rozšíření podobizny.

Rovněž ochrana soukromí člověka vychází ze standardního pojetí. Záměrně se zakazuje narušit "soukromé prostory", nikoli "obydlí" člověka, protože právo na soukromí zasahuje nejen místo, kde člověk bydlí, ale také místo, kde vykonává svou obvyklou profesi. V tom směru se odkazuje na stanovisko Výboru pro lidská práva.²⁴⁾

Vzhledem k prioritě osobnostního práva jako nejvyšší hodnoty se navrhuje umožnit výslovnou úpravou odvolání souhlasu s použitím či šířením záznamů osobní povahy. Takové odvolání však nemůže jít k tíži osoby důvodně spoléhající, že souhlas odvolán nebude, proto jí musí být přiznána náhrada škody, vznikne-li jí nějaká. Záměrně se přitom mluví jen o škodě, nikoli o újmě, neboť náhrada nemajetkové újmy se za této situace přiznat nemíní.

Společné pravidlo vztahující se jak k podobě, tak k soukromí člověka, přejímá v podstatě beze změny stáva-

²³ Zejména Knap, K. - Švestka, J., Ochrana osobnosti podle československého občanského práva, Panorama, Praha 1989.

²⁴ Srov. Sudre, F., Mezinárodní a evropské právo lidských práv, Masarykova univerzita, Brno 1997, str. 186.

jící konstrukci § 12 odst. 2 a 3 nynějšího občanského zákoníku s tím, že normativní obsah dosavadního § 12 odst. 1 je systematicky zařazen jinam.

Díl 3 Právnícké osoby

Oddíl 1 Základní ustanovení

§ 92

(1) Právnícká osoba má právní osobnost od svého vzniku do svého zániku.

(2) Zakladatelské právní jednání vyžaduje písemnou formu.

§ 93

(1) Právnícká osoba má práva a povinnosti, která jsou slučitelná s její povahou jako právnícké osoby.

(2) V rozsahu uvedeném v odstavci 1 je právnícká osoba schopna právně jednat bez zřetele na stanovený předmět činnosti.

§ 94

Zahraniční právnícká osoba může na území České republiky působit za stejných podmínek a ve stejném rozsahu jako česká právnícká osoba.

§ 95

Právnícké osoby vedou účetnictví podle zvláštního zákona; nejsou-li povinny vést účetnictví, vedou spolehlivé záznamy o svých majetkových poměrech.

K § 92 až 95:

Osnova si klade za cíl sjednotit a shrnout do kodexu základní a obecně použitelná pravidla o právníckých osobách. Dosavadní stav, kdy v některých otázkách přejímá kodexovou úlohu zákoník obchodní, a to formálně (§ 761 odst. 2) i fakticky (např. úpravou v § 13 odst. 1 nebo odst. 4, v § 24 apod.), je neúnosný. Stejně tak je neúnosné stávající pojetí občanského zákoníku, který obecné úpravě právníckých osob věnoval mizivý počet ustanovení, neboť to generuje přebujelá a nepřehledná zvláštní právní úpravy věnované jednotlivým zvláštním formám právníckých osob.

Akceptuje se, respektuje a upřesňuje dosavadní pojetí, podle něhož může být subjektem práva jenom ten organizovaný útvar, který za právníckou osobu prohlásí zákon. Vzhledem k tomu, že se zachovává u právníckých osob jejich stupňovitě vznikání i zanikání, vymezené na jedné straně založením a vznikem, na straně druhé zrušením a zánikem, musí být stanoveno, že právní subjektivitu má právnícká osoba od svého vzniku až do svého zániku.

Způsobilost právnícké osoby mít práva a povinnosti a její schopnost právním jednáním je nabývat se - ve shodě s koncepcí nastolenou u nás v r. 1991 - nemá být ani nadále vázána na její zvolený nebo zapsaný předmět činnosti. Osnova tedy nepřítakává doktríně *ultra vires*.

Není ale možné učinit co do rozsahu způsobilosti mít práva a povinnosti absolutní rovnítko mezi osobami fyzickými a právníckými, protože jsou právní jednání, která právnícká osoba ze své juristické povahy učinit nemůže (např. testovat o svém majetku nebo osvojit člověka). Jinak než její právní povahou svéprávnost právnícké osoby omezena není, protože musí být respektován princip její majetkové autonomie. Zároveň se bere zřetel na fakt, že určité právnícké osoby mohou být vlastním speciálním zákonným režimem v určitých směrech ve svéprávnosti omezeny, takže nemohou podstupovat některá jednání, která by jinak - tedy v obecném soukromoprávním režimu - vykonávat mohly. To platí např. pro veřejné vysoké školy nebo pro penzijní fondy, ale např. i pro nadace, jak se v osnově samotné dále navrhuje normovat.

Zásada majetkové autonomie platí pro právnícké osoby jako typická. V návaznosti na to se vyžaduje, aby každá právnícká osoba vedla přinejmenším spolehlivé záznamy o svých majetkových poměrech.

Ve shodě s věcným záměrem mají být po obecné úpravě právníckých osob zařazena ustanovení o spolku a o nadacích prohlášena za subsidiárně použitelná na právnícké osoby jednak korporativního, jednak fondového typu. Osnova však upouští od kodifikování bipartice korporací a fundací jako uzavřené. Jednak ji sama prolamuje úpravou věnovanou ústavům, jednak nechce bránit dalšímu vývoji.

Ustavení právnícké osoby

§ 96

Právníckou osobu lze ustavit právním jednáním zakladatelů, zákonem, anebo rozhodnutím orgánu veřejné moci.

§ 97

(1) Zakladatelské právní jednání určí alespoň název, sídlo právnícké osoby, účel, k němuž se právnícká osoba zakládá, jaký má právnícká osoba statutární orgán a jak se vytváří, nestanoví-li to zákon přímo. Určí též, kdo jsou první členové jejího statutárního orgánu.

(2) Pro zakladatelské právní jednání se vyžaduje písemná forma.

(3) Neuvede-li se, na jaký čas se právnícká osoba ustavuje, platí, že je ustavena na neurčitou dobu.

§ 98

(1) Více zakladatelů zakládá právníckou osobu přijetím stanov nebo jinou smlouvou. Přestane-li být některý ze zakladatelů smluvní stranou, založení právnícké osoby se nezrušuje, pokud zbývající zakladatelé počtem a vlastnostmi odpovídají zákonu.

(2) Zákon stanoví, ve kterých případech lze právníckou osobu založit i právním jednáním jedné osoby (zakladatelská listina).

§ 99

(1) Právnícká osoba vzniká dnem, k němuž byla zapsána do veřejného rejstříku.

(2) Právnícká osoba zřízená zákonem vzniká dnem jeho účinnosti, nestanoví-li zákon něco jiného.

§ 100

(1) Zákon stanoví, ve kterých dalších případech není k vzniku právnické osoby potřebný zápis do veřejného rejstříku. I taková právnická osoba podléhá evidenčnímu zápisu do veřejného rejstříku.

(2) Zvláštní zákon stanoví, ve kterých případech je k založení, nebo ke vzniku právnické osoby potřebné státní přivolení.

§ 101

Do veřejného rejstříku se o právnické osobě zapíše den jejího vzniku, den jejího zrušení s uvedením důvodu a den jejího zániku, dále její název, sídlo a předmět činnosti a také jméno a bydliště nebo sídlo každého člena statutárního orgánu spolu s uvedením způsobu, jakým tento orgán za právnickou osobu jedná, a údajů o dni vzniku nebo zániku jejich funkce. Pokud dojde k změnám zapsaných skutečností, musí být orgánu, který vede veřejný rejstřík, bez zbytečného odkladu oznámeny a do veřejného rejstříku rovněž bez zbytečného odkladu zapsány.

§ 102

Za právnickou osobu lze jednat jejím jménem již před jejím vznikem. Kdo takto jedná, je z tohoto jednání oprávněn a zavázán sám; jedná-li takto více osob, jsou oprávněny a zavázány společně a nerozdílně. Právnícká osoba může účinky těchto jednání pro sebe do tří měsíců od svého vzniku převzít. Převezme-li je, dá dalším zúčastněným najevo, že tak učinila. V takovém případě platí, že je z těchto jednání oprávněna a zavázána od počátku.

§ 103

(1) Neplatnost zakladatelského právního jednání právnické osoby může soud vyslovit jen před jejím vznikem. Po vzniku právnické osoby se nelze domáhat určení, že nevznikla, a nelze z toho důvodu zrušit rozhodnutí, jímž byl povolen její zápis do veřejného rejstříku.

(2) Jakmile se přeměna právnické osoby stane účinnou, nelze rozhodnout, že přeměna nenastala, ani vyslovit neplatnost právního jednání, které k přeměně vedlo.

§ 104

(1) Po vzniku právnické osoby soud prohlásí právnickou osobu za neplatnou, i bez návrhu, jestliže

- a) její zakladatelské právní jednání vůbec chybí,
- b) bylo její založení neplatné podle § 119,
- c) právnickou osobu založilo méně osob, než je k tomu podle zákona třeba nebo
- d) žádný ze zakladatelů právnické osoby není plně svéprávný.

(2) Za neplatnou prohlásí soud též právnickou osobu, jejíž zakladatelské právní jednání nemá náležitosti nezbytnou pro právní existenci.

(3) Dnem, kdy je právnická osoba prohlášena za neplatnou, vstupuje do likvidace.

§ 105

Před rozhodnutím podle § 103 poskytne soud právnické osobě přiměřenou lhůtu k zjednání nápravy, jedná-li se o závadu, kterou lze odstranit.

§ 106

Řízení podle § 103 nelze zahájit, pokud od vzniku právnické osoby uplynuly tři roky.

§ 107

Prohlášení právnické osoby za neplatnou nemá vliv na platnost právních jednání, která učinila.

K § 96 až 107:

Ustanovení zařazená pod marginální rubriku označenou "Ustavení právnické osoby" jsou shrnuta obecná ustanovení týkající vznikání právnické osoby. Termín »ustavení« kryje jak založení právnické osoby soukromým právním jednáním, tak i její zřízení zákonem nebo rozhodnutím orgánu veřejné moci.

Jako obecný model se zachovává se osvědčená dvouřadovost ustavování právnických osob spočívající v jejich založení soukromoprávním jednáním nebo zřízením veřejnoprávním rozhodnutím a v jejich vzniku, včetně přihlídnutí k zvláštnostem zřízení právnické osoby zákonem a k některým dalším specifickým případům.

Pro zakladatelský úkon vzniklý ze soukromé iniciativy se volí název »zakladatelské právní jednání«, jímž může podle okolností být buď smlouva, nebo zřizovací (zakladací) listina. Osnova opouští dosavadní termín »zakladatelský dokument« užívaný zejména stávajícím obchodním zákoníkem, protože slovo »dokument« značí listinu (doklad) o úkonu, nikoli úkon samotný. Smlouva nebo jiné zakladatelské jednání není dokumentem, dokument je jen dokladem, že se taková jednání udála.

Podrobnosti o zakladatelském právním jednání stanovuje § 97. Pro zakladatelské právní jednání se i nadále vyžaduje písemná forma. V odst. 1 se stanoví hlavní náležitosti zakladatelského právního jednání, při nichž se sleduje, není-li jiné (speciální) úpravy, požadavek zachytit v něm základní obecně uznané pojmové znaky právnické osoby, tj. její pojmenování, určení jejího sídla a účelu. Pokud se jedná o vnitřní organizaci, omezuje se tu osnova na minimální požadavek, jímž je určení statutárního orgánu, neboť požadavek na právnickou osobu jako organizovanou entitu byl vznesen již dříve. Ust. § 98 výslovně řeší otázku odstoupení některého z více zakladatelů od zakladatelské smlouvy a právní důsledky takového odstoupení. Těto otázky se platná právní úprava nevěnuje a dosavadní mlčení zákona vyvolává nejasnosti.

Pro úpravu vzniku právnické osoby se přijímá i nadále jako obecný a osvědčený princip registrační. V návaznosti na to se navrhuje stanovit údaje, které musí být zapsány do každého veřejného rejstříku o každé právnické osobě. Slovo "alespoň" naznačuje, že se nevyklučují další požá-

davky speciálních ustanovení, jaké ostatně i osnova sama jinde sama vznáší.

Pokud se jedná o úpravu založení a vzniku právnických osob, je pamatováno je na zpřísnující výjimky, kdy je třeba k založení nebo vzniku určitých právnických osob zvláštní státní povolení, jak je tomu např. u burz, bank nebo u právnických osob zabývajících se kolektivním investováním. Výjimky zmírňující, upravené dosud vznikání odborových organizací a organizací zaměstnavatelů (popř. jejich svazů) v osnově zvláště upraveny nejsou, jednak proto, že se navrhuje zavést režim volného zakládání pro spolky obecně, především ale z toho důvodu, že pro zvláštní právní režim odborových organizací a organizací zaměstnavatelů obsahuje dostatečný základ příslušné mezinárodní smlouvy. Se zřetelem k čl. 8 Paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (č. 169/1991 Sb.), k čl. 5 Evropské sociální charty, ale hlavně s ohledem na čl. 7 Úmluvy o svobodě sdružování a ochraně práva odborově se organizovat (č. 489/1990 Sb.), vznik těchto organizací na registraci vázán být nemůže.

Ust. § 102 přejímá z dosavadního práva společností úpravu jednání za tzv. předběžnou společnost. Normativní úprava tvořící se právnické osoby není totiž omezena jen na obchodní společnosti a družstva, jak to činí naše stávající zákonodárství, nýbrž se jedná o problematiku obecnou, která vyžaduje také generálně použitelné normativní řešení. Zvláštní význam to má v případech právního jednání za právnickou osobu, která je teprve založena nebo dokonce jen projektována, ale již je jejím jménem jednáno s třetími osobami, protože pro takové případy je třeba garantovat jistotu těch, s nimiž bylo takto jednáno. Z toho důvodu se obecná úprava právnických osob inspiruje článkem 7 První směrnice ES o společnostech²⁵ s plným zachováním jeho smyslu a bez zbytečně rigorózních nánosů stávajícího § 64 obch. z. Účelnost návrhu tohoto opatření je v tom, že se jedná o problematiku aktuální pro všechny právní formy vytvářejících se právnických osob. Je-li dnes jednáno za ještě nevzniklé právnické osoby, spojuje praxe takové právní jednání s jeho neplatností, což není účelné.

Smysl navržené úpravy je ten, že zakládá solidaritu osob, které jednaly jménem tvořící se právnické osoby, pro případ, že právnická osoba po svém vzniku účinky těchto jednání pro sebe ex tunc nepřevzme. Nad rámec směrnice se jen stanoví tříměsíční lhůta pro převzetí takto učiněných jednání vzniklou právnickou osobou, neboť nelze třetí osoby ponechávat po delší dobu v nejistotě, jaký je právní stav. Směrnice výslovně povoluje, aby se ti, kdo za předběžnou právnickou osobu jednali, s druhou stranou dohodli, že následek jejich solidarity při nepřevzetí účinků jednání vznikající se právnickou osobou nastane, popř. že nastane jiný než právě tento právní následek. U směrnice je takové výslovně upravené povolení učiněné ad hoc nezbytné, v občanském zákoníku však není namístě, protože i v tomto ohledu platí obecná direktiva § 1 odst. 2, jež v naznačeném směru nevylučuje smluvní dispozici stran.

Návrh § 104 přejímá a generalizuje funkční pravidlo obchodního práva o neplatnosti společnosti (§ 68a). I toto pravidlo se jeví způsobilé pro generalizaci v zájmu prak-

tické potřeby. Vznikne-li právnická osoba, tedy pravidelně registrací ve veřejném rejstříku, jeví se jako neúčelné a otfásající právní jistotou veřejnosti ponechat právní možnost prohlásit ji následně za neexistující. Vyvolalo by to otfesy existujících právních vztahů. Podle navržené úpravy vstoupí právnická osoba, která bude prohlášena za neplatnou, do likvidace a její majetkové poměry budou tudíž vypořádány řízeným postupem. Takové řešení poskytne dostatečnou ochranu jejím věřitelům i případným společníkům neplatné právnické osoby, a tím se proti dosavadnímu stavu zvýší právní bezpečnost.

Název

§ 108

- (1) Jménem právnické osoby je její název.
- (2) Název musí být způsobilý odlišit právnickou osobu od jiné osoby a obsahovat označení její právní formy.
- (3) Název nesmí být klamavý.
- (4) Pokud zákon právnické osobě přikazuje užití v názvu určité označení, nemohou jiné osoby takové označení bez zákonného důvodu používat.

§ 109

(1) Název může obsahovat jméno člověka, jenž právnickou osobu založil nebo k němuž má právnická osoba vzhledem k svému účelu zvláštní vztah. Název korporace může obsahovat též jméno jejího člena, a to i když mu později členství v ní skončí.

(2) Jméno člověka nelze v názvu použít bez jeho svolení.

(3) Kdo souhlasil s použitím svého jména v názvu právnické osoby, může souhlas odvolat, a to i když jej udělil na určitou dobu, ledaže se strany dohodly jinak. Ustanovení § 90 odst. 2 platí obdobně.

§ 110

Název právnické osoby může obsahovat též některý příznačný prvek názvu jiné právnické osoby, pokud ta je jejím zakladatelem nebo členem nebo má-li k ní jiný významný vztah. I v tom případě musí být veřejnost s to oba názvy dostatečně rozlišit.

§ 111

(1) Právnická osoba dotčená v právech k svému názvu se může domáhat aby bylo upuštěno od neoprávněného zásahu, byl odstraněn jeho následek a aby jí bylo poskytnuto přiměřené zadostiučinění.

(2) Stejná ochrana náleží právnické osobě proti tomu, kdo bez zákonného důvodu zasahuje do její pověsti nebo soukromí, ledaže se jedná o účely vědecké či umělecké nebo o tiskové, rozhlasové, televizní nebo obdobné zpravodajství. Ani takový zásah nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy právnické osoby.

K § 108 až 111:

²⁵ 68/151/CEE z 9. března 1968.

Osnova zamýšlí zavést obecná pravidla o názvech právnických osob, třebaže označování podnikajících právnických osob zapsaných do obchodního rejstříku bude i nadále podléhat zvláštní úpravě firemního práva. Úprava obchodní firmy bude i nadále náležet obchodnímu zákonu.

Formulace v § 108 označující název právnické osoby jako její jméno je prakticky účelná a odpovídá zásadě legislativní ekonomie, neboť vzhledem k ní odpadne v textu právních předpisů dosud užívaná těžkopádná formule "jméno fyzické osoby nebo název právnické osoby", již bude možné nahradit prostým "jméno osoby", anebo jen slovem "jméno".

V obecné soukromoprávní úpravě se navrhuje stanovit tři hlavní principy. Prvním je požadavek na distinktivitu názvu právnické osoby, který obsahuje i zákaz zaměnitelnosti. Druhým zákaz klamavosti názvů právnických osob. Třetím pak přípuštění použití jména člověka v názvu právnické osoby a stejně tak i použití části názvu právnické osoby v názvu právnické osoby jiné, ovšem jen za stanovených podmínek. Pokud se jedná o posledně uvedený princip, opouští se meze dosavadního úzkého výměru v § 11 odst. 5 obch. z., kde se počítá jen s případným uvedením jména společníka nebo člena v názvu právnické osoby; nově se navrhuje umožnit i uvádění jmen dalších lidí v názvech právnické osoby; musí však jít o člověka, který má k právnické osobě zvláštní vztah - pokud by tato zvláštní podmínka nebyla splněna, jednalo by se o název klamavý a zákonně úpravě odporující.

Návrh § 110 zobecňuje dosavadní pravidlo § 11 odst. 6 obch. z. Není to totiž jen případ ekonomicky vzájemně propojených podnikatelských subjektů (koncernových spojení), kdy je namístě dát tomu eventuálně výraz i v názvech takto spojených osob. Mohou totiž být i četné případy další (např. bude-li se jednat o spolkové svazy, o spolek s pobočnými spolky, o různé nadace založené týměž zakladatelem atd.), jimž je vhodné dát obecný normativní rámec.

Osnova zamýšlí nadále chránit jméno (název) právnické osoby. Ve shodě s věcným záměrem se rozšiřuje ochrana dalších práv spojených s právní osobností právnické osoby, přičemž se opouští dosavadní termín »dobrá pověst«, neboť ten nutně navazuje otázku, která pověst je "dobrá" a může-li mít např. vydavatel určitých tiskovin (např. bulvárního nebo erotického charakteru) vůbec "dobrou" pověst. Jaká pověst právnické osoby si zaslouží ochranu, musí plynout z konkrétních okolností případu a z logického obsahu zákona.

§ 112

Sídlo

(1) Sídlo musí být určeno adresou, kde právnická osoba sídlí skutečně, tedy místem, kde se nalézá její hlavní správa. Neurčí-li právnická osoba za tím účelem jiné místo, je její sídlo i tím místem, kde se veřejnost může s právnickou osobou stykat.

(2) Uvádí-li právnická osoba jako své sídlo jiné místo než své sídlo skutečné, může se každý dovolat i jejího skutečného sídla. Proti tomu, kdo se dovolává sídla zapsaného ve veřejném rejstříku, nemůže právnická osoba namítat, že její skutečné sídlo je v jiném místě.

(3) Sídlo právnické osoby může být v bytě, jen odpovídá-li to povaze a rozsahu její činnosti.

(4) U právnické osoby zapisované do veřejného rejstříku postačí, pokud její zakladatelské právní jednání uvede namísto adresy sídla název obce, kde je její sídlo. K zápisu do veřejného rejstříku právnická osoba ohlásí plnou adresu svého sídla.

Přemístění sídla

§ 113

(1) Právnická osoba, která má sídlo v zahraničí, může přemístit své sídlo na území České republiky. Podmínkou pro to je, že to připouští právní řád státu, v němž právnická osoba má dosud své sídlo, a byla-li založena podle práva jiného státu, také tento právní řád.

(2) Vnitřní poměry právnické osoby uvedené v odstavci 1 se i po přemístění jejího sídla do tuzemska řídí právním řádem státu, podle něhož byla založena. Tímto právním řádem se řídí i ručení jejích společníků nebo členů jejích orgánů vůči třetím osobám, které však nesmí být nižší, než stanoví české právo pro tutěž nebo obdobnou právní formu právnické osoby.

§ 114

Právnická osoba, která má sídlo v České republice, může přemístit své sídlo do zahraničí. Podmínkou pro to je, že to připouští právní řád státu, do něhož právnická osoba zamýšlí své sídlo přemístit, a byla-li založena podle práva jiného státu, také tento právní řád.

§ 115

Přemístění sídla je účinné ode dne jeho zápisu do příslušného rejstříku.

§ 116

Ustanovení § 113 až § 115 platí obdobně pro zřizování a přemísťování poboček právnických osob.

K § 112 až 116:

Sídlo právnické osoby je upraveno s akceptací teorie sídla faktického. Osnova se rozchází s nedůslednou koncepcí, která ztotožňuje sídlo a adresu, a v tom směru přejímá pojetí stávajícího § 19c obč. z. Adresa není sídlo, ale označení sídla. Také adresa, kterou právnická osoba uvádí své sídlo, se musí shodovat se skutečným sídlem, které je vymezeno sídlem správy, tedy místem, kde lze nalézt činovníky pověřenými každodenní péčí o pravidelný chod právnické osoby. Adresa sídla musí být dána ve veřejnou známost za tím účelem, aby bylo možné právnickou osobu kontaktovat. Je-li právnická osoba registrována ve veřejném seznamu, vyhovuje plně této funkci již zveřejnění adresy v rejstříku a není nezbytné uvádět ji také v jejím zakladatelském aktu; zde postačí uvést jen obec, kde právnická osoba sídlí. Osnova v té souvislosti mluví o právnických osobách »zapisovaných« do veřejného rejstříku, čímž je pravidlo vztaženo i na ty právnické osoby, které zápisu podléhají, byť samotný zápis ještě není proveden. Tím pro právnické osoby odpadávají zbytečné náklady spojené s měněním zakladatelského aktu

při změně jejího sídla v téže obci; právnická osoba jen do rejstříku ohlásí změnu adresy a ta do něho bude zapsána jako zvláštní údaj podléhající evidenci.

V globalizujícím se světě nelze bránit přeshraničným změnám sídel právnických osob a zřizováním a přemísťováním jejich poboček. Z toho důvodu se navrhuje upravit přemístění sídla právnické osoby ze zahraničí do tuzemska a naopak, jakož i stanovit, ke kterému dni je přemístění sídla účinné. Absolutní volnosti však brání návrh § 139 zakazující právnické osoby, které narušují veřejný pořádek.

§ 117

(1) Právnická osoba uvede na listině, kterou použije při právním jednání s jinou osobou, svůj název a své sídlo. Uvede rovněž, ve kterém rejstříku je zapsána a pod jakou značkou; pokud právnická osoba není zapsána v žádném rejstříku uvede své identifikující číslo.

(2) Na listině podle odstavce 1 lze uvést další údaje, nejsou-li způsobilé vyvolat u veřejnosti o právnické osobě klamavý obraz.

K § 117:

Každá právnická osoba vstupuje v právní styk s veřejností. Ukládá se jí tedy, aby na svých písemnostech uvedla základní údaje o své totožnosti. Navržené opatření sleduje posílení jistoty v právním styku tak, aby každý, na koho se právnická osoba obrací, měl jistotu, kdo s ním jedná, a má-li zájem, pak i možnost zjistit ve veřejném rejstříku o právnické osobě případné další údaje. Norma má dopadnout jen na případy konkrétních právních jednání, nikoli tedy např. na reklamní sdělení apod.

§ 118

Účel právnických osob

(1) Právnickou osobu lze ustavit ve veřejném, nebo v soukromém zájmu. Tato její povaha se posuzuje podle její hlavní (statutární) činnosti.

(2) Zákon stanoví, ke kterým účelům lze založit právnickou osobu jen při splnění zvláštních podmínek.

§ 119

(1) Zakazuje se založení právnické osoby, jejichž účelem je porušení práva nebo dosažení nějakého cíle nezákonným způsobem, zejména je-li jejich účelem

- a) popření nebo omezení osobních, politických nebo jiných práv osob pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení,
- b) rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti,
- c) podpory násilí, nebo
- d) řízení orgánu veřejné moci nebo výkonu veřejné správy bez zákonného zmocnění.

(2) Zakazují se rovněž právnické osoby ozbrojené nebo s ozbrojenými složkami, ledaže se jedná o právnické osoby zřízené zákonem, jimž zákon ozbrojení nebo vy-

tvoření ozbrojených složek výslovně povolí, nebo o právnické osoby, které nakládají se zbraněmi v souvislosti se svým podnikáním podle zvláštního zákona, anebo o spolky, jejichž členové drží nebo užívají zbraně pro sportovní nebo kulturní účely či k myslivosti.

(3) Založení zakázaných právnických osob je neplatné.

§ 120

Podrobnosti o právních poměrech právnických osob zakládaných za účelem činnosti politické, náboženské, anebo za účelem činnosti spočívající v podnikání stanovují zvláštní zákony. Totéž platí pro odborové organizace a organizace zaměstnavatelů.

K § 118 až 120:

Pojmovým znakem právnické osoby je účel její existence. Ustanovení § 118 se zaměřuje na dva hlavní obecné aspekty tohoto jevu. Předně se stanoví (obdobně čl. 298 CCQ), že existence právnické osoby může sledovat zájem buď privátní, nebo veřejný zájem. Co je právnická osoba práva veřejného, osnova ve shodě s argumentací ve věcném záměru zákona ponechává stranou, neboť o tom není ani v právní vědě dosaženo shody. Kromě toho pro účel úpravy soukromého právního styku osob tato otázka podstatná není. Známé normativní definice veřejnoprávních právnických osob, např. v čl. 11 italského Codice civile, trpí nedostatky a problém důsledně neřeší. Lze tedy mít důvodně za to, že legální definice by otázku nevyřešila. Návrh zákoníku také nemíní řešit teoretické spory.

Především však platí, že pro kruh soukromého práva je vzhledem k zásadě rovnosti subjektů v principu lhostejné, které právnické osoby jsou soukromoprávní a které veřejnoprávní. Pro soukromé právo má význam jen, kdo je osobou, tj. kdo má právní subjektivitu.

Dále se navrhuje stanovit okruh činností právnickým osobám vůbec zakázaných. Vychází se přitom z úpravy dosavadního § 4 zák. č. 83/1990 Sb., který se ovšem zatím vztahuje jenom na korporace o jedné právní formě. To vedlo k následným duplicitním úpravám [např. § 68a odst. 2 písm. b) obch. z.] nebo ke vzniku nežádoucích mezer.

Pokud se jedná o návrh § 120, pamatuje se jím na to, že určitým právnickým osobám musí být ponechána speciální úprava.

Návrh ustanovení je formulován tak, že i podnikání charakterizuje jako jednu z činností právnických osob. Odpadne tudíž dosavadní těžkopádné vyjadřování »předmět činnosti nebo podnikání« či podobná sousloví, k nimž legislativní technika zatím přistupuje.

§ 121

Veřejná prospěšnost

(1) Status veřejné prospěšnosti se přizná právnické osobě, která

- a) svou činností sleduje dosažení obecného blaha jako veřejně prospěšný cíl,
- b) vykonává veřejně prospěšnou činnost nebo poskytuje veřejně prospěšnou podporu za předem určených a rovných podmínek pro každého a

c) jejíž zisk bude podle zakladatelského právního jednání v podstatné části použit pro výkon těch veřejně prospěšných činností, pro něž je založena,

(2) Status veřejné prospěšnosti se odejme právnické osobě, která se svou činností odchýlí od ustanovení odstavce 1 písm. a) nebo b) nebo se svým ziskem naloží v rozporu s ustanovením odstavce 1 písm. c).

§ 122

(1) Zákon stanoví, za jakých dalších podmínek a jakým způsobem se právnické osobě přizná nebo odejme status veřejné prospěšnosti. Je-li takový status přiznán nebo odňat, vyznačí se to ve veřejném rejstříku, v němž je taková právnická osoba zapsána.

(2) Zákon stanoví, v jakém rozsahu, za jakých podmínek a jakým způsobem se veřejně prospěšná právnická osoba může ucházet o zvláštní výhody, které podle zákona náleží jen osobám se statusem veřejné prospěšnosti.

K § 121 a 122:

Podle připomínky z pracovní komise Legislativní rady vlády pro právo občanské má zákoník upravit též status obecné prospěšnosti právnických osob. Taková úprava v kodexech není neobvyklá (viz např. § 21 BGB), a proto se navrhuje vtělit ji do navrhovaného zákoníku. Vzhledem k bipartici »veřejný - soukromý« osnova nemluví o obecné prospěšnosti, ale o prospěšnosti veřejné. Roussevský akcent na obsah veřejné prospěšnosti se však míní zachovat (srov. termín »obecné blaho« použitý v navrhované úpravě).

Orgány právnické osoby

§ 123

(1) Zákon stanoví, popřípadě zakladatelské právní jednání určí, jakým způsobem a v jakém rozsahu vytvářejí orgány právnické osoby její vůli. Právnická osoba si tvoří orgány individuální nebo kolektivní. Poctivost nebo nepoctivost právnické osoby se posuzuje podle poctivosti nebo nepoctivosti jejích orgánů.

(2) Kdo působí v některém orgánu právnické osoby, je jeho členem. Členem orgánu může být osoba zletilá a svéprávná, která není úpadcem podle zvláštního zákona. Jedná-li se však o právnickou osobu, jejíž hlavní činnost se týká osob nezletilých nebo nesvéprávných, může být členem orgánu právnické osoby i osoba nezletilá nebo nesvéprávná; to neplatí, je-li účelem právnické osoby dosahování zisku.

(3) Hledí-li se na ustavení osoby do funkce člena orgánu právnické osoby, jako by se nestalo, anebo bylo-li ustavení shledáno neplatným, nedotýká se to práva nabytého v dobré víře.

§ 124

(1) Kolektivní orgán rozhoduje o záležitostech právnické osoby ve sboru za přítomnosti nebo jiné účasti prosté většiny členů. K přijetí rozhodnutí postačuje prostá většina hlasů.

(2) Při hlasování má každý člen jeden hlas.

(3) K žádosti toho, kdo návrhu rozhodnutí odporuje, mu bude umožněno zaznamenat jeho odchýlný názor.

(4) Byl-li návrh přijat za neúčasti některého z členů, je tento člen oprávněn dozvědět se obsah rozhodnutí.

§ 125

(1) Zakladatelské právní jednání nebo vnitřní předpis právnické osoby může stanovit, že se jednotlivým členům kolektivního orgánu rozdělí jeho působnost podle určitých oborů činnosti. Tím se však kolektivní orgán nezabývá dohledu nad tím, jak jsou i tyto záležitosti vedeny.

(2) Zakladatelské právní jednání může stanovit pro schopnost orgánu usnášet se vyšší počet zúčastněných, vyžádat pro přijetí rozhodnutí vyšší počet hlasů nebo stanovit postup, kterým lze měnit způsob rozhodování orgánu.

(3) Zakladatelské právní jednání může připustit rozhodování orgánu i mimo zasedání písemně nebo s využitím technických prostředků.

(4) Zakladatelské právní jednání může určit pro případ dosažení rovnosti hlasů při rozhodování orgánu právnické osoby, že v takovém případě rozhoduje hlas předsedajícího.

§ 126

(1) Kdo přijme funkci člena orgánu právnické osoby, přijme tím závazek vykonávat ji osobně. To nebrání, aby člen, který nemůže být nepřítomen při zasedání orgánu, písemně zmocnil pro jednotlivý případ jiného jeho člena k odevzdání hlasu s pokynem, jak má hlasovat.

(2) Kdo přijme funkci člena orgánu právnické osoby, zavazuje se, že bude funkci vykonávat s potřebnými znalostmi, pečlivě a s nezbytnou loajalitou. Kdo při výkonu funkce zjistil nebo musel zjistit, že není s to jednat s touto péčí, a nevyvodí z toho pro sebe následky, dopouští se nedbalosti.

(3) Co do obsahu funkce, se má za to, že strany mezi sebou sjednaly příkazní smlouvu.

§ 127

Člen orgánu může ze své funkce odstoupit prohlášením došlým právnické osobě. Závazek k výkonu funkce zanikne uplynutím dvou měsíců od dojití rezignačního prohlášení, pokud se strany nedohodnou jinak.

K § 123 až 127:

V obecných ustanoveních o orgánech právnické osoby se předně navrhuje stanovit, že ony to jsou, jimiž právnická osoba vytváří a projevuje svoji vůli (viz např. čl. 55 ZGB). Návrh úpravy v § 123 odst. 2 sleduje zjednodušení legislativní mluvy; v důsledku jeho dikce postačí stručně mluvit jen o členech orgánu právnické osoby, nikoli o "orgánech právnických osob nebo jejich členech".

V § 124 a 125 jsou formulována hlavní pravidla o rozhodování orgánu právnické osoby, je-li kolektivní, a v

o vzniku a zániku funkce člena orgánu. Zároveň se v § 126 vymezuje i hlavní obsah závazku člena orgánu vůči právnické osobě s tím, že podrobnosti ze systematických důvodů upraví v části třetí ustanovení o příslušných smluvních typech.

Předpisy těchto ustanovení vycházejí z dosavadní úpravy v § 66 obch. z., která je v našem právu nejpracovanější, ale odstraňuje některé její nejasnosti a nedostatky. V prvé řadě se navrhuje stanovit, že na překážku povinnosti k osobnímu výkonu funkce není případný imperativní mandát udělený pro jednotlivý případ zasedání jinému členu téhož orgánu. Dále se navrhuje v § stanovit, že porušením péče řádného hospodáře je mj. i situace, kdy určitá osoba přijme funkci člena orgánu nebo v ní setrvává, byť musí vědět, že na ni znalostmi nebo z jiných důvodů nestačí.

Jednání právnické osoby

§ 128

(1) Kdo za právnickou osobu jedná, musí dát najevo, co jej k tomu opravňuje, neplyne-li to již z okolností případu.

(2) Kdo za právnickou osobu podepisuje, připojí k jejímu názvu svůj podpis. Člen orgánu nebo zaměstnanec připojí též údaj o své funkci nebo zařazení. Neučiní-li to, nezpůsobuje to neplatnost právního jednání, je-li jinak patrné, komu lze právní jednání přičíst.

§ 129

(1) Učiní-li za právnickou osobu člen jejího orgánu vůči druhé osobě právní jednání způsobem zapsaným do veřejného rejstříku, nelze vůči této osobě namítat, že právnická osoba nepřijala potřebné usnesení, anebo že přijaté usnesení bylo stíženou vadou. To neplatí, když druhá osoba o nedostatku věděla nebo vědět musela.

(2) Jedná-li se o právnickou osobu nezapsanou do veřejného rejstříku, rozhoduje, jak byl stanoven způsob právního jednání při jejím ustavení.

§ 130

Statutárnímu orgánu náleží veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání nebo zákon nesvěří jinému orgánu právnické osoby. Statutární orgán je způsobilý zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech. Avšak ani statutární orgán nemůže právnickou osobu zavázat v rozporu s § 93.

§ 131

(1) Je-li statutární orgán kolektivní, zakladatelské právní jednání upraví, jak jeho členové vystupují za právnickou osobu navenek. Neurčí-li to, platí, že každý jeho člen zastupuje právnickou osobu samostatně.

(2) Má-li právnická osoba s kolektivním statutárním orgánem zaměstnance, musí být jeden člen pověřen působností statutárního orgánu v personálních otázkách včetně záležitostí zaměstnanců.

§ 132

(1) Nemá-li právnická osoba ustaven statutární orgán nebo neobsadí-li jej dostatečným počtem členů bez zbytečného odkladu tak, aby orgán mohl o záležitostech právnické osoby rozhodovat, ustaví jí soud opatrovníka, a to i bez návrhu, kdykoli se o tom při své činnosti dozví.

(2) Stejně tak soud ustaví opatrovníka právnické osobě, a to i bez návrhu, jsou-li zájmy člena statutárního orgánu v rozporu se zájmy právnické osoby a právnická osoba nemá jiného člena orgánu schopného za ni jednat.

§ 133

(1) Učiní-li za právnickou osobu člen jejího orgánu vůči druhé osobě právní jednání způsobem zapsaným do veřejného rejstříku, nelze vůči této osobě namítat, že právnická osoba nepřijala potřebné usnesení, anebo že přijaté usnesení bylo stíženou vadou. To neplatí, když druhá osoba o nedostatku věděla nebo vědět musela.

(2) Jedná-li se o právnickou osobu nezapsanou do veřejného rejstříku, rozhoduje, jak byl stanoven způsob právního jednání při jejím ustavení.

§ 134

(1) Právnickou osobu zastupují její zaměstnanci nebo členové v rozsahu, jaký je vzhledem k jejich zařazení nebo funkci obvyklý. Stanoví-li vnitřní předpis právnické osoby něco jiného, je tím její zástupce vázán. Vůči třetím osobám může mít případně omezení účinky, jen pokud jim muselo být známo.

(2) Podle zákona platí takový rozsah zástupčího oprávnění, jaký se jeví veřejnosti.

§ 135

(1) Zaměstnanec nebo člen právnické osoby může právnickou osobu zastupovat bez zvláštního zmocnění jen v záležitostech, které se týkají předmětu její činnosti. V pochybných případech platí, že zvláštní zmocnění nebylo třeba.

(2) Právnickou osobu zavazuje právní jednání, při němž její zaměstnanec nebo člen překročil své zástupčí oprávnění, jen pokud právnická osoba toto překročení schválí. Nesouhlasí-li s překročením, oznámí to bez zbytečného odkladu poté, co se o tom dozvěděla, osobě s níž bylo jednáno. Neučiní-li to, platí, že překročení schválila. Takový následek však nenastane, pokud osoba, s níž bylo jednáno, měla a mohla z okolností případu bez pochybností poznat, že zaměstnanec nebo člen právnické osoby své zástupčí oprávnění zřejmě překračuje.

K § 128 až 135:

V obecných ustanoveních o orgánech právnické osoby se předně navrhuje stanovit, že ony to jsou, jimiž právnická osoba vytváří a projevuje svoji vůli (viz např. čl. 55 ZGB). Návrh úpravy v § 123 odst. 2 sleduje zjednodušení legislativní mluvy; v důsledku jeho dikce postačí stručně mluvit jen o členech orgánu právnické osoby, nikoli o "orgánech právnických osob nebo jejich členech".

V § 124 a 125 jsou formulována hlavní pravidla o rozhodování orgánu právnické osoby, je-li kolektivní, a v o vzniku a zániku funkce člena orgánu. Zároveň se v § 126 vymezuje i hlavní obsah závazku člena orgánu vůči právnické osobě s tím, že podrobnosti ze systematických důvodů upraví v části třetí ustanovení o příslušných smluvních typech.

Předpisy těchto ustanovení vycházejí z dosavadní úpravy v § 66 obch. z., která je v našem právu nejpracovnější, ale odstraňuje některé její nejasnosti a nedostatky. V prvé řadě se navrhuje stanovit, že na překážku povinnosti k osobnímu výkonu funkce není případný imperativní mandát udělený pro jednotlivý případ zasedání jinému členu téhož orgánu. Dále se navrhuje v § stanovit, že porušením péče řádného hospodáře je mj. i situace, kdy určitá osoba přijme funkci člena orgánu nebo v ní setrvává, byť musí vědět, že na ni znalostmi nebo z jiných důvodů nestačí.

Zrušení právnické osoby

§ 136

(1) Právnická osoba se zrušuje právním jednáním, uplynutím doby nebo splněním účelu, pro který byla ustanovena a z dalších důvodů stanovených zákonem.

(2) O zrušení právnické osoby z její vůle rozhoduje její příslušný orgán.

§ 137

(1) Po zrušení právnické osoby se vyžaduje její likvidace, ledaže celé její jmění nabývá právní nástupce, nebo stanoví-li zákon jinak.

(2) Neplyne-li z právního jednání o zrušení právnické osoby, zda je rušena s likvidací nebo bez likvidace, platí, že je zrušena s likvidací.

§ 138

Kdo rozhodl o zrušení právnické osoby s likvidací, může své rozhodnutí změnit, pokud ještě nedošlo k naplnění účelu likvidace. Kdo rozhodl o přeměně právnické osoby, může své rozhodnutí změnit, dokud se přeměna nestane účinnou.

§ 139

S likvidací se právnická osoba zrušuje uplynutím doby, na kterou byla založena,

- a) dosažením účelu, pro který byla založena,
- b) dnem uvedeným v dohodě o zrušení právnické osoby, jinak dnem účinnosti této dohody,
- c) dnem právní moci rozhodnutí orgánu veřejné moci, nestanoví-li se v rozhodnutí den pozdější.

§ 140

(1) Soud na návrh toho, kdo na tom osvědčí právní zájem, zruší právnickou osobu a nařídí likvidaci právnické osoby

- a) která je déle než dva roky nečinná nebo která nemá déle než dva roky statutární orgán schopný usnášet se,

- b) která již nadále nesplňuje předpoklady vyžadované pro vznik právnické osoby zákonem,
- c) která vyvíjí nezákonnou činnost v takové míře, že to závažným způsobem narušuje veřejný pořádek, nebo
- d) stanoví-li tak zákon.

(2) Umožňuje-li zákon soudu zrušit právnickou osobu z důvodu, který lze odstranit, soud jí před vydáním rozhodnutí stanoví přiměřenou lhůtu k jeho odstranění.

§ 141

(1) Bez likvidace se právnická osoba zrušuje dnem, kdy rozhodnutí jejího příslušného orgánu, nebo smlouva o přeměně právnické osoby nabude účinnosti.

(2) Bez likvidace se právnická osoba dále zrušuje byl-li na její majetek prohlášen konkurs, pak jeho zrušením po splnění rozvrhového usnesení, anebo jeho zrušením pro nedostatek majetku, nebo byl-li podán návrh na prohlášení konkursu na majetek právnické osoby, zamítnutím návrhu pro nedostatek majetku.

(3) Byla-li právnická osoba zrušená podle odstavce 2 a po skončení konkursního řízení nějaký majetek, vstoupí do likvidace; k věcem vyloučeným z konkursní podstaty se nepřihlíží.

Přeměna právnické osoby

§ 142

(1) Přeměnou právnické osoby je fúze a rozdělení rozštěpením.

(2) Přeměny se účastní buď jedna právnická osoba, anebo je zúčastněných právnických osob více.

(3) Při přeměně alespoň jedna ze zúčastněných osob zaniká a její práva a povinnosti přechází na nástupnickou právnickou osobu.

§ 143

Za přeměnu právnické osoby se považují též rozdělení odštěpením a změna právní formy.

§ 144

(1) Při přeměně musí být stanoven rozhodný den, od něhož se jednání zanikající právnické osoby z účetního hlediska považuje za jednání uskutečněné na účet nástupnické právnické osoby.

(2) K rozhodnému dni sestaví zanikající právnická osoba konečnou účetní závěrku jako účetní závěrku řádnou nebo mimořádnou. Ke dni předcházejícímu rozhodný den sestaví nástupnická právnická osoba zahajovací rozvahu.

§ 145

(1) Přeměna právnické osoby zapisované do veřejného rejstříku nastává dnem zápisu do veřejného rejstříku. V takovém případě se rozhodný den stanoví tak, aby nepředcházel den podání návrhu na zápis přeměny do veřejného rejstříku více než devět měsíců.

(2) Jsou-li zúčastněné osoby zapsány do veřejného rejstříku zapsány v různých obvodech, podá se návrh na zápis přeměny v kterémkoli obvodu; orgán veřejné moci rozhodne jediným rozhodnutím o všech zapisovaných skutečnostech k těmto dnem. Po právní moci rozhodnutí o povolení zápisu se provedou příslušné zápisy ve veřejných rejstřících i v dalších obvodech.

§ 146

(1) Fúze se děje sloučením, anebo splynutím.

(2) Při sloučení alespoň jedna ze zúčastněných právnických osob zaniká a její práva a povinnosti přecházejí na jinou ze zúčastněných právnických osob.

(3) Při splynutí zanikají všechny zúčastněné právnické osoby a na jejich místě nově vzniká další právnická osoba, na niž přecházejí práva a povinnosti všech zúčastněných právnických osob.

§ 147

(1) Právnická osoba se rozštěpením rozděluje se založením nových právnických osob, anebo sloučením. Právnická osoba se může založit i odštěpením, anebo spojením více způsobů rozdělení.

(2) Pokud rozdělením rozdělována právnická osoba zaniká a její práva a povinnosti přecházejí na několik nástupnických právnických osob, pak

- a) jsou-li na rozdělení nástupnické právnické osoby zúčastněny jako osoby již existující, jedná se o rozštěpení sloučením,
- b) mají-li nástupnické právnické osoby rozdělením teprve vzniknout, jedná se o rozštěpení se založením nových právnických osob.

(3) Při rozdělení právnické osoby odštěpením se rozdělována právnická osoba neruší, ani nezaniká, ale vyčleněná část jejích práv a povinností přechází na existující nebo nově založenou nástupnickou osobu.

§ 148

V případech uvedených v § 147 rozhodne příslušný orgán právnické osoby, kteří zaměstnanci zanikající právnické osoby se stanou zaměstnanci jednotlivých nástupnických osob.

§ 149

Nestanoví-li zákon něco jiného, mohou fúzovat a rozdělovat se jen právnické osoby o téže právní formě.

§ 150

(1) Při změně právní formy se neruší ani nezaniká právnická osoba jejíž právní forma se mění, pouze se mění její právní poměry a, jde-li o korporaci, pak také právní postavení jejích členů.

(2) Není-li den zpracování změny právní formy rozvahovým dnem podle zvláštního zákona, vyhotoví právnická osoba při změně právní formy mezitímní účetní závěrku. Údaje, z nichž je sestavena účetní závěrka ke dni zpracování změny právní formy, nesmí předcházet den rozhodnutí právnické osoby o změně právní formy více než tři měsíce.

§ 151

O rozdělení právnické osoby odštěpením a o změně právní formy právnické osoby lze rozhodnout, jen stanoví-li tak zákon.

K § 136-151:

Návrh většiny ustanovení pod marginální rubrikou "Zrušení právnické osoby" vychází, stejně jako návrh dalších ustanovení věnovaných zrušení, zániku a likvidaci právnických osob, především z úpravy rušení obchodních společností v dosavadním obchodním zákoníku (zejména § 68, 69 a § 70 až 75a), která je v současném právu zatím nejpracovnější a jejíž podstatná část platí subsidiárně pro právnické osoby již dnes, avšak generalizují ji tak, aby byla nově formulovaná řešení použitelná pro právnické osoby všech právních forem.

Osnova vychází z pravidla, že se právnická osoba obvykle zrušuje dobrovolně (většinou je právní důvod zrušení v rozhodnutí jejího příslušného orgánu) a že pravidelným důsledkem zrušení právnické osoby je její likvidace. Obecně se akceptuje zásada přijatá dříve obchodním právem, že rozhodnutí o vstupu společnosti lze revokovat. Vyjíměčně přichází v úvahu i nucené zrušení právnické osoby s likvidací, o němž rozhoduje soud, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody (dlouhodobá nečinnost, ztráta předpokladů vyžadovaných pro vznik právnické osoby, nezákonné aktivity apod.)

Bez likvidace se právnická osoba ruší při přeměně, protože pak její jmění přechází jako celek na právního nástupce, a v některých zvláštních případech, které souvisí zejména s konkursním řízením.

Osnova zamýšlí umožnit obecně všem právnickým osobám přeměňovat se. V základním modelu (§ 142) jsou přeměnami fúze a rozdělení rozštěpením, při nichž nejméně jedna zúčastněná právnická osoba zaniká a celé její jmění přechází na právního nástupce nebo na několik právních nástupců. Návrh § 142 volí právní fikci, podle níž se za přeměny považují i změna právní formy a rozdělení odštěpením. Pro tyto zvláštní případy je typické, že při nich nedochází k zrušení a zániku právnické osoby, a tudíž se o přeměnu *stricto sensu* nejedná, z praktických důvodů je však výhodné vztáhnout i na tyto případy ustanovení o přeměnách, neboť je to v zájmu transparentního průběhu těchto operací.

Společná ustanovení o právnických osobách charakterizují jednotlivé způsoby přeměn. Navrhuje se zde také upravit pravidla, která jsou všem přeměnám společná. Přeměna právnických osob zapisovaných do veřejného rejstříku nabývá účinky zápisem do veřejného rejstříku. Vzhledem k tomu se jeví jako praktické stanovení rozhodného dne. To je účelné pro právnické osoby, které vedou účetnictví, a které tedy musí uskutečnění přeměny také účetně připravit; to vyžaduje stanovení pevného data, k němuž se změny v účetnictví provedou. Datum, k němuž nastanou právní účinky přeměny, určit za rozhodný den není v drtivé většině případů možné, protože není známo, ke kterému dni bude přeměna do rejstříku zapsána.

Fúze a rozdělování odštěpením se navrhuje připustit obecně, obecně se však také navrhuje přijmout zásadu - která může být ovšem prolomena speciálními úpravami -

že k těmto přeměnám může dojít jen mezi právníckými osobami o téže právní formě. Naproti tomu rozdělení právnícké osoby odštěpením a změna právní formy má být možná jen přípustí-li tak zvláštní úprava.

Zejména ochrana třetích osob vyžaduje, aby se přeměny právníckých osob uskutečnily podle dosti podrobných pravidel. Návrh ustanovení společných pro všechny právnícké osoby obsahuje jen základní směrnice, protože přeměny právníckých osoby korporativního a nadačního typu se co do způsobu provedení podstatně liší. Návrh detailnější úpravy přeměn je z toho důvodu také v dalších oddílech odlišně řešen pro spolky a pro nadace.

Ohledně zániku právníckých osob se ponechává nedotčeno osvědčené pravidlo, podle něhož právnícká osoba zapsaná do veřejného rejstříku zaniká výmazem z něho.

§ 152

Zánik právnícké osoby

(1) Právnícká osoba, která vznikla zápisem do veřejného rejstříku, zaniká dnem, ke kterému byla z veřejného rejstříku vymazána.

(2) Nestanoví-li zvláštní zákon jinak, zaniká právnícká osoba, která nevznikla zápisem do veřejného rejstříku, skončením likvidace.

Likvidace

§ 153

(1) Právnícká osoba vstupuje do likvidace dnem, kdy je zrušena anebo kdy je prohlášena za neplatnou. Právnícká osoba zapsaná ve veřejném rejstříku ohlásí bez zbytečného odkladu svůj vstup do likvidace k zápisu do veřejného rejstříku.

(2) Účelem likvidace je vypořádat majetek zrušené právnícké osoby (likvidační podstatu), vyrovnat dluhy věřitelům a naložit s čistým majetkovým zůstatkem, jenž vyplývá z likvidace (s likvidačním zůstatkem) podle zákona.

(3) Po dobu likvidace užívá právnícká osoba svůj název s dodatkem „v likvidaci“.

§ 154

(1) Při vstupu do likvidace ustaví příslušný orgán právnícké osobě likvidátora. Likvidátor musí splňovat stejné požadavky, jaké zákon předepisuje pro členství ve statutárním orgánu právnícké osoby. Ustavením přechází na likvidátora působnost statutárního orgánu v rozsahu uvedeném v § 160 a za výkon své funkce odpovídá stejně jako člen statutárního orgánu.

(2) Likvidátor se ustaví také tehdy, zanikne-li funkce dosavadního likvidátora ještě před zánikem právnícké osoby.

(3) Neustaví-li si právnícká osoba likvidátora rozhodnutím podle odstavců 1 nebo 2, platí, že likvidátorem byli ustaveni všichni členové statutárního orgánu právnícké osoby.

§ 155

(1) Může být ustaveno i několik likvidátorů.

(2) Pro rozhodování likvidátorů o záležitostech právnícké osoby, pro jejich jednání za ni a pro určení vzájemných práv a povinností likvidátora a právnícké osoby se použijí obdobně § 123 až 127 a § 130 až § 134.

§ 156

(1) Právnícké osobě, která vstoupila do likvidace, aniž jí byl ustaven likvidátor podle § 154, jmenuje likvidátora soud, a to i bez návrhu. Soud jmenuje likvidátora též, rozhodl-li sám o zrušení právnícké osoby.

(2) Na návrh osoby, která na tom osvědčí právní zájem, soud odvolá likvidátora, který řádně neplní své povinnosti, a jmenuje nového likvidátora.

(3) Pokud nebyl podán jiný návrh, či nelze-li návrhu vyhovět, může soud při postupu podle odstavců 1 nebo 2 likvidátorem jmenovat i bez jeho souhlasu člena statutárního orgánu. Takový likvidátor nemůže ze své funkce odstoupit. Může však navrhnout soudu, aby jej funkce zprostil, prokáže-li, že na něm nelze spravedlivě požadovat, aby funkci vykonával.

(4) Nelze-li likvidátora jmenovat ani podle odstavce 3, jmenuje ho soud z osob zapsaných do seznamu správců konkursní podstaty.

(5) Třetí osoby musí likvidátorovi, kterého jmenoval soud, poskytnout součinnost v tom rozsahu, v jakém mají povinnost poskytnout součinnost správci konkursní podstaty podle zvláštního zákona.

§ 157

Ustavením likvidátora do funkce se pozastavuje působnost statutárního orgánu; právo odvolat likvidátora z funkce tím však není dotčeno.

§ 158

Jen soud může odvolat z funkce likvidátora, kterého do funkce jmenoval.

§ 159

(1) Likvidátorem může být jen osoba fyzická nestanoví-li zákon jinak.

(2) Může-li být podle zákona likvidátorem právnícká osoba, musí určit člověka, který bude funkci likvidátora vykonávat v jejím zastoupení.

(3) Jména a bydliště nebo sídla osob uvedených v odstavcích 1 a 2 se zapíší do veřejného rejstříku. Má-li právnícká osoba více likvidátorů, musí být rovněž určeno a zapsáno, zda za právníckou osobu jednají společně nebo samostatně.

(4) Odměnu a způsob její výplaty určuje likvidátorovi ten, kdo jej ustavil.

§ 160

(1) Činnost likvidátora může sledovat jen účel, jaký odpovídá povaze a cíli likvidace. V souladu s tím likvidátor plní dluhy právnícké osoby, uplatňuje její pohle-

dávky a přijímá pro ni plnění, zastupuje právnickou osobu před soudy a jinými orgány, uzavírá smíry a dohody o změně nebo zrušení práv a povinností a i jinak uplatňuje její práva.

(2) Nové smlouvy může likvidátor sjednat, jen je-li toho třeba k splnění povinností právnické osoby dříve vzniklých nebo je-li to nutné k uchování likvidační podstaty či vhodné pro její dočasné využití.

§ 161

Nejedná-li se o případ § 163, likvidátor v průběhu likvidace přednostně uspokojí pohledávky zaměstnanců z pracovního poměru.

§ 162

(1) Likvidátor oznámí vstup právnické osoby do likvidace všem známým věřitelům.

(2) Likvidátor bez zbytečného odkladu zveřejní nejméně dvakrát za sebou alespoň s dvou týdním odstupem oznámení podle odstavce 1 společně s výzvou pro věřitele, aby přihlásili své pohledávky ve lhůtě, která nesmí být kratší než tři měsíce od druhého zveřejnění.

§ 163

(1) Likvidátor sestaví ke dni vstupu právnické osoby do likvidace zahajovací likvidační účetní rozvahu a soupis jmění právnické osoby.

(2) Soupis jmění likvidátor vydá proti úhradě nákladů každému věřiteli, který o to požádá.

§ 164

Zjistí-li likvidátor v průběhu likvidace, že právnická osoba je předlužena, podá bez zbytečného odkladu návrh na prohlášení konkursu na její majetek, ledaže se jedná o případ uvedený v § 165.

§ 165

(1) Jedná-li se o případ § 141 odst. 3 a likvidační podstata nepostačuje k splnění všech dluhů, likvidátor z výtěžku uhradí v první skupině náklady likvidace, ve druhé skupině ze zůstatku uspokojí pohledávky zaměstnanců z pracovního poměru, posléze hradí ve třetí skupině pohledávky ostatních věřitelů.

(2) Není-li možné plně vyrovnat pohledávky v téže skupině, uspokojí se poměrně.

§ 166

(1) Nezdaří-li se v přiměřené době celou likvidační podstatu zpeněžit, vyrovná likvidátor z částečného výtěžku přednostně náklady a pohledávky z první a pak z druhé skupiny, je-li to možné; tím není dotčen § 165 odst. 2. Poté likvidátor nabídne věřitelům pohledávek třetí skupiny likvidační podstatu k převzetí na úhradu dluhů. O věřiteli, který se k nabídce likvidátora nevyjádří do dvou měsíců, platí, že nabídku přijal.

(2) Nezdaří-li se v přiměřené době zpeněžit likvidační podstatu ani zčásti, anebo nejsou-li z částečného výtěžku pohledávky první a druhé skupiny zcela vyrovnány,

likvidátor nabídne likvidační podstatu k převzetí podle odstavce 1 všem věřitelům.

(3) O věřiteli, který se k nabídce likvidátora nevyjádří do dvou měsíců, platí, že nabídku přijal.

§ 167

(1) Věřitelům, kteří převezmou likvidační podstatu, náleží každému podíl určený poměrem výše jejich pohledávek; ve zbytku jejich pohledávky zanikají.

(2) Odmítne-li některý z věřitelů účast na převzetí likvidační podstaty, jeho pohledávka zaniká.

§ 168

(1) Odmítnou-li věřitelé likvidační podstatu převzít, jejich pohledávky zanikají a likvidační podstata přechází dnem zániku právnické osoby na stát. To likvidátor bez zbytečného odkladu oznámí orgánu příslušnému podle zvláštního zákona.

(2) Bez zřetele k § 165 až § 167 náleží věřiteli, který je podle zvláštního zákona věřitelem odděleným, uspokojení z jistoty, kterou byla jeho pohledávka zajištěna. Nebude-li oddělený věřitel takto plně uspokojen ve své pohledávce, náleží mu ve zbytku plnění podle § 165 až § 167.

§ 169

(1) Jakmile likvidátor dokončí vše, co předchází naložení s likvidačním zůstatkem, nebo předání likvidační podstaty podle § 166, anebo oznámení podle § 168, vyhotoví konečnou zprávu o průběhu likvidace, v níž zejména uvede, jak bylo s likvidační podstatou naloženo, a popřípadě též návrh na použití likvidačního zůstatku. K těmto dnem likvidátor vyhotoví účetní závěrku.

(2) Konečnou zprávu, návrh na použití likvidačního zůstatku a účetní závěrku předloží likvidátor ke schválení tomu, kdo jej ustavil do funkce. Kdo se stal likvidátorem podle § 154 odst. 3, předloží konečnou zprávu, návrh na použití likvidačního zůstatku a účetní závěrku tomu orgánu právnické osoby, která má působnost jej odvolat z funkce, popřípadě působnost jej kontrolovat. Není-li takový orgán, předloží likvidátor tyto doklady a návrhy ke schválení soudu.

(3) Neschválení dokumentů uvedených v odstavci 1 nebrání výmazu právnické osoby z veřejného rejstříku.

§ 170

(1) Z likvidačního zůstatku nelze vyplácet zálohy ani jej jinak použít, dokud nebudou uspokojeny nároky všech věřitelů, kteří své pohledávky přihlásili včas podle § 162.

(2) Je-li pohledávka sporná nebo není-li ještě splatná, lze likvidační zůstatek použít, jen byla-li věřiteli poskytnuta dostatečná jistota.

§ 171

(1) Likvidace končí použitím likvidačního zůstatku podle zákona, pokud z likvidace likvidační zůstatek vylučuje. Nabytá-li právnická osoba dědictví nebo odkaz

s podmínkou, doložením času nebo s příkazem, dodrží likvidátor tato omezení. Jestliže však právnická osoba obdržela účelově vázané plnění z veřejných rozpočtů, použije likvidátor příslušnou část likvidačního zůstatku podle rozhodnutí orgánu, který plnění poskytl; obdobně likvidátor postupuje, jestliže právnická osoba obdržela plnění účelově vázané k dosažení veřejně prospěšného cíle.

(2) V ostatních případech likvidace končí převzetím majetku věřiteli podle § 166 nebo oznámením podle § 168.

(3) Do 30 dnů od skončení likvidace podá likvidátor návrh na výmaz právnické osoby z veřejného rejstříku.

§ 172

Zjistí-li se ještě před výmazem právnické osoby z veřejného rejstříku její dosud neznámý majetek nebo objeví-li se potřeba jiných nezbytných opatření, likvidace neskončí a likvidátor tento majetek vypořádá nebo provede další nezbytná opatření. Po ukončení těchto jednání postupuje podle § 169 a 171; ustanovení § 138 použít nelze.

§ 173

(1) Zjistí-li se dosud neznámý majetek právnické osoby po jejím výmazu z veřejného rejstříku, nebo objeví-li se jiný zájem hodný právní ochrany, soud na návrh toho, kdo osvědčí právní zájem, zruší zápis o výmazu právnické osoby, likvidaci obnoví a jmenuje likvidátora. Po právní moci rozhodnutí příslušný orgán zapíše do veřejného rejstříku obnovení právnické osoby, skutečnost, že je v likvidaci, a údaje o likvidátorovi.

(2) Ke dni obnovení právnické osoby likvidátor sestaví zahajovací likvidační účetní rozvahu a provede soupis dodatečně zjištěného jmění právnické osoby.

(3) Při obnovení likvidace proto, že byl zjištěn dosud neznámý majetek právnické osoby, se obnoví pohledávky, které zanikly podle § 167 a § 168.

K § 152 až 173:

Obecná úprava se věnuje jen bližší úpravě likvidace, protože zrušení právnické osoby bez likvidace (fúzi nebo rozdělení) musí vykazat různý právní režim pro právnické osoby korporativního a fondového typu. Úprava likvidace se s drobnými úpravami a upřesněními přejímá z dosavadního obchodního zákoníku, protože tamější úprava likvidace je zdařilá. Byla však koncipována jako generální, subsidiárně platná pro všechny právnické osoby, což je v rozporu s celkovým pojetím občanského zákoníku jako ústředního kodexu soukromého práva.

Významnější novinkou je zavedení obecného pojmu »likvidační podstata« jako termínu párového k známému pojmu »konkursní podstata«, jehož použití zjednoduší mluvu zákona, aniž to je na újmu její přesnosti. Nejedná se terminologickou novinkou; týž pojem použil již dříve zákon o bankách v § 36 odst. 5. Hlavní povinností likvidátora je likvidační podstatu zpeněžit. Proto se osnova věnuje i této problematice, neřeší však otázky vzniku vlastnictví k převáděným majetkovým kusům, ani otázky spojené se smluvním právem, protože v těch směrech se

uplatní obecná úprava o nabytí vlastnického práva smlouvou.

Ve vztahu k osobě likvidátora a k výkonu jeho funkce osnova nezamýšlí stávající úpravu přejímanou z nynějšího obchodního zákoníku zásadně měnit a sleduje jen některá dílčí upřesnění. Především se navrhuje zavést zákonnou automatiku pro obsazení likvidátorské funkce v případě, že si právnická osoba při dobrovolném zrušení sama likvidátora neustaví. Pro ten případ se zamýšlí stanovit, že tehdy se stane likvidátorem z moci zákona každý člen statutárního orgánu právnické osoby. Nová zákonná konstrukce tím odlehčí justici, protože dosud v těchto případech musí rozhodovat soudy, a zrychlí a zefektivní celkový průběh likvidace. Dále se jedná o návrh pravidla příkazující analogickou aplikaci některých ustanovení o statutárních orgánech i na likvidátora.

Pokud se jedná o povinnosti likvidátora, nemění se oproti dosavadní úpravě jejich pojetí. Pouze návrh ustanovení § 169 sleduje vyjasnění otázky, komu likvidátor předkládá ke schválení dokumenty, jimiž se likvidační proces uzavírá (konečnou zprávu, návrh na použití likvidačního zůstatku a účetní závěrku). Jedná se o otázku, jejíž odpověď je v praxi nejasná a o správném řešení existují interpretační spory. Proto se navrhuje stanovit, že tyto dokumenty předkládá likvidátor ke schválení tomu, kdo jej ustavil do funkce; jmenuje-li jej tedy soud, bude soud rovněž schvalovat příslušné dokumenty. Toto pravidlo se uplatní jako obecné, nelze je však použít u obchodních společností nebo družstev, jejichž společníkům nebo členům musí být ponechána možnost rozhodnutí, neboť na zjištění likvidačního zůstatku váží jejich majetkové nároky. V tom směru se předpokládá speciální úprava v obchodním zákoně.

Další významnější posun je v úpravě § 172 a 173, které sice koncepčně odpovídají stávajícímu § 75b obch. z., ale lépe a sociálně užitečněji odlišuje oproti této úpravě skutkové podstaty v prvním a druhém odstavci. Je-li totiž neznámý (nelikvidovaný) majetek právnické osoby zjištěn ještě před jejím výmazem z veřejného rejstříku, nemá opodstatnění, aby o obnovení likvidace rozhodoval soud: o to se právnická osoba v likvidaci musí postarat sama. Nezbytnost obnovy právnické osoby a její likvidace po jejím výmazu řeší nyní § 166. Není však omezena jen na dodatečné zjištění nelikvidovaného majetku, ale - a to ve shodě s pojetím švýcarské právní praxe²⁶ - se zamýšlí možnost obnovy právnické osoby otevřít i pro případ nějakého jiného zájmu hodného právní ochrany. Jaký zájem to má být, se nezamýšlí blíže vymezovat, to závisí na jednotlivostech konkrétního případu a na stanovisku soudní praxe.

²⁶ Forstmoser, P. - Meyer-Hayoz, A., Einführung in das schweizerische Aktienrecht, Verlag Stämpfli & Cie, Bern, 1980, str. 107.

Oddíl 2
Korporace

Pododdíl 1
Obecně o korporacích

§ 174

(1) Korporaci vytváří společenství osob.

(2) O právnické osobě tvořené společenství osob i účelově vyčleněným majetkem platí, že je korporace. Také o právnické osobě tvořené jediným členem platí, že je korporace.

§ 175

(1) Právní poměry korporací se spravují ustanoveními o jejich jednotlivých právních formách. Nejsou-li taková ustanovení, použijí se na tyto poměry ustanovení o spolku, vyjma § 184 odst. 1 a 3, 194 až 197, 221, 222, 227, 228, 236, 250, 261 a 262.

(2) Jedná-li se o veřejnoprávní korporace, nelze postupovat podle odstavce 1, vylučují-li to zásady veřejného práva nebo povaha takové korporace.

K § 174 a 175:

Ve shodě s věcným záměrem zákoníku budou ustanovení o spolku subsidiárně použitelná na všechny právnické osoby korporativního typu. Proto musí ustanovením o spolku předcházet obecná ustanovení o korporacích vůbec.

V § 142 se vyjadřuje princip obecné použitelnosti předpisů o spolku na další korporace. Subsidiarita zákonů ustanovení o spolku však nemůže být neomezená a v osnově se navrhuje omezení dvojího druhu.

Předně se jedná o taxativní výčet ustanovení, která na další korporace bez dalšího subsidiárně aplikovatelná nejsou. Tento katalog obsahuje § 175. Předně se navrhuje stanovit, že se pro korporace obecně neuplatní subsidiární použitelnost ustanovení o různých druzích členství ve spolku a o zřizování organizačních jednotek s vlastní právní subjektivitou. Toto opatření sice nevylučuje, aby se takováto řešení pro určité právní formy právnických osob (např. pro politické strany a pro politická hnutí, pro církevní organizace), ale musí se tak stát speciální zákonou úpravou, která zřizování vedlejších právnických osob povolí. Stane-li se tak, potom budou i pro tyto případy subsidiárně aplikovatelná i ustanovení o pobočném spolku, ledaže to zvláštní zákon vyloučí. Dále se ze zřejmých důvodů vylučuje i subsidiární použitelnost ustanovení o vzniku spolku. Vyloučena je též subsidiární aplikace o dílčích členských schůzích a shromáždění delegátů. Opět však v dané souvislosti platí obdobně totéž, co bylo řečeno o pobočných spolcích: pokud ve vztahu k některým právnickým osobám (typicky např. ohledně družstev) zvláštní zákon připustí konání dílčích členských schůzí nebo shromáždění delegátů, pak se v těch směrech, které tato případná speciální úprava nepokryje, budou ustanovení občanského zákoníku o těchto schůzích a shromáždění aplikovatelná subsidiárně. Dále se navrhuje vyloučit subsidiární aplikovatelnost ustanovení o námitkách proti rozhodnutí rozhodčí komise a o vykonatelnosti tohoto

rozhodnutí. Vyloučena je i subsidiarita úpravy nuceného zrušení spolku, neboť se jedná o ustanovení, které má speciální povahu. Druhý limit je upraven ve vztahu ke korporacím veřejného práva. Tady není možné vyloučit subsidiaritu dalším kazuistickým výčtem, ale odkazem na povahu veřejnoprávních korporací a na zásady veřejného práva.

§ 176

(1) Korporace může mít jediného člena, připouští-li to zákon. V takovém případě jediný člen korporace v ní nemůže z vlastní vůle ukončit členství, ledaže v důsledku toho na jeho místo vstoupí nová osoba.

(2) Klesne-li počet členů korporace pod počet stanovený zákonem, soud ji i bez návrhu zruší a rozhodne o její likvidaci. Nejprve jí však poskytne přiměřenou lhůtu k zjednání nápravy.

§ 177

(1) Přijetím členství v korporaci přejímá každý přistupující člen povinnost chovat se vůči korporaci čestně a zachovávat její stanovy. Korporace jej nesmí zvýhodňovat a musí plně šetřit jeho členská práva a oprávněné zájmy.

(2) Jestliže některý z členů zneužije v soukromé korporaci svůj hlas k újmě celku, rozhodne soud na návrh toho, kdo prokáže právní zájem, že k hlasu tohoto člena nelze pro určitý případ přihlížet. Není-li návrh podán do tří měsíců ode dne, kdy byl hlas zneužit, právo podat návrh zaniká.

K § 176 a 177:

Podle obecného chápání je korporace společenstvím (nejméně tedy dvou) osob. Zdůrazňuje se tedy, že unipersonální korporace je jako legální myslitelná jen na základě zvláštní zákonné úpravy výjimečného charakteru. Vzhledem k tomu, že jsou pro určité právní formy korporací předepsány minimální počty členů (např. u osobních obchodních společností nebo u družstev), navrhuje se stanovit již v obecné úpravě jako logický důsledek porušení této podmínky nutnost soudního zrušení korporací, jejichž počet členů klesne pod zákonné minimum. Nemělo by však praktický smysl přistupovat k takovému opatření bezprostředně a rušit někdy i pracně budovanou, léta trvající a funkční strukturu. Proto má být právnické osobě dána možnost, aby v přiměřené době zjednala ve svých členských poměrech nápravu.

Ust. § 177 přejímá myšlenku dosavadního § 56a obch. z., která tam nemá místo, protože se nejedná o speciální pravidlo pro obchodní společnosti, ale o obecnou zásadu dopadající na všechny právnické osoby korporativního typu. Návrh zjednodušuje normativní vyjádření tohoto pravidla, aniž to je na újmu obsahu, zejména však zavádí efektivní sankci za zneužití hlasů v korporaci. Dosavadní úprava svádí k tomu, aby se jako sankce za zneužití většiny nebo menšiny hlasů uplatnilo jen právo na náhradu škody, což je korporaci nejméně málo platné. Proto se navrhuje založit pravomoc soudu k rozhodnutí, že k zneužívajícím hlasům nebude přihlédnuto. Záměrně se v tom

směru navrhuje stanovit, že se tak má stát "pro určitý případ", neboť každou situaci nutno posoudit jednotlivě; krom toho onen "určitý případ" může ležet v minulosti i v budoucnosti.

Pododdíl 2

Spolek

§ 178

(1) Alespoň tři osoby vedené společným zájmem mohou založit k jeho naplňování spolek jako samosprávný a dobrovolný svazek členů a spolčovat se v něm.

(2) Spolky mohou být členy dalších spolků. Vytvoří-li spolky nový spolek jako svůj svaz, jehož účelem je uplatňování společného zájmu sdružených spolků, musí být v jeho názvu obsaženo označení vyjadřující svazovou povahu spolku.

§ 179

(1) Nikdo nesmí být nucen k účasti ve spolku a nikomu nesmí být bráněno vystoupit z něho.

(2) Členové spolku neručí za jeho dluhy.

(3) Vstup do spolku nelze podmínit vkladem.

§ 180

Název spolku musí obsahovat slovo „spolek“ nebo jině označení vyjadřující, že se jedná o spolek..

§ 181

Hlavní činností spolku může být jen uspokojování a ochrana těch zájmů, k jejichž naplňování je spolek založen. Podnikání nebo jiná výdělečná činnost hlavní činností spolku být nemůže.

§ 182

(1) Vedle hlavní činnosti může spolek vyvíjet též vedlejší hospodářskou činnost spočívající v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti, pokud je její účel v podpoře hlavní činnosti nebo v hospodárném využití spolkového majetku.

(2) Zisk z činnosti spolku lze použít pouze pro spolkovou činnost, včetně správy spolku.

K § 178 až 182:

Ve shodě s věcným záměrem se navrhuje zrušit podstatnou část zák. č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, v platném znění, s tím, že institucionální úprava spolků bude zahrnuta do kodifikace jako úprava obecně aplikovatelná na veškeré právnické osoby typu korporace tam, kde speciální zákony o jejich právních formách nestanoví odchylky. Zároveň se osnova vrací k tradičnímu pojmosloví a ve shodě s doktrinární kritikou²⁷⁾ opouští dosavadní umělý a zcela nevhodný zákonný termín »občanské sdružení« a nahrazuje je klasickým »spolek«.

Spolek je vymezen důrazem na jeho základní znaky, jimiž jsou samospráva, dobrovolnost členství, oddělení

majetkových sfér spolku a jeho členů s vyloučením zákonného ručení členů spolku za spolkové dluhy i vkladové povinnosti členů vůči spolku a spolkovou činností jako hlavní (statutární) činností spolku. Vedle hlavní činnosti spolek může sice vykonávat i činnost vedlejší, a to i výdělečnou, ale jen za účelem podpory vlastní spolkové činnosti - i při hospodárném využití majetku spolku bude konečným efektem výdělku rovněž podpora spolkové činnosti, včetně správy spolku.

Ustavení spolku

§ 183

(1) Spolek se zakládá dohodou zakladatelů o stanovách.

(2) Stanovy obsahují alespoň

- a) název a sídlo spolku,
- b) jeho účel vymezením spolkové činnosti,
- c) povinnosti, které mají členové vůči spolku, popřípadě určení způsobu, jak jim budou takové povinnosti ukládány,
- d) ustanovení o orgánech spolku,
- e) způsob svolávání členské schůze,
- f) způsob, jak se ustavují i odvolávají z funkcí členové statutárního orgánu a jak spolek zastupují,
- g) způsob použití likvidačního zůstatku, nebo určení, jak se tento způsob stanoví, a
- h) případné vymezení vedlejší hospodářské činnosti.

§ 184

(1) Určí-li stanovy, že členství je různého druhu, vymezí zároveň práva a povinnosti, která se pojí s jednotlivými druhy členství.

(2) Stanovy mohou zřídit ve spolku další orgány, zejména rozhodčí komisi nebo zvláštní kontrolní orgán činný ve sboru nebo jednotlivcem.

(3) Stanovy mohou založit pobočný spolek jako organizační jednotku spolku, anebo určit, jakým způsobem se pobočný spolek zakládá a který orgán o založení pobočného spolku rozhoduje.

§ 185

(1) Stanovy lze přijmout i usnesením ustavující schůze jako orgánu tvořícího se spolku. Ustanovení o členské schůzi se použijí obdobně.

(2) Má-li se konat ustavující schůze, nejméně tři osoby jako přípravný výbor vypracují návrh stanov a svolají vhodným způsobem další zájemce o založení spolku k ustavující schůzi. Ze svolání ustavující schůze musí být patrný alespoň místo a čas jejího zahájení, skutečnost, že se na ní bude jednat o založení spolku včetně vymezení jeho spolkové činnosti a případných podmínek pro členství ve spolku, dále pak i údaj, kde a kdy je možné nahlédnout do návrhu stanov.

§ 186

Každý, kdo se dostaví na ustavující schůzi a splňuje podmínky pro členství ve spolku, se запиše do listiny přítomných, podepíše se k údajím o svém jménu a bydlišti ne-

²⁷⁾ Např. *Telec, I.*, Spolkové právo, C. H. Beck, Praha 1998, str. 9.

bo sídlu. Správnost a úplnost listiny přítomných ověří osoba pověřená k tomu přípravným výborem. Platí, že osoby zapsané v listině přítomných podaly řádnou přihlášku do spolku.

§ 187

(1) Ustavující schůzi zahájí osoba pověřená k tomu přípravným výborem. Sdělí ustavující schůzi počet přítomných a seznámí ji s jednáními, která přípravný výbor v zájmu spolku již učinil. Dále navrhne ustavující schůzi pravidla pro její jednání a volbu předsedajícího i případných dalších činovníků.

(2) Ustavující schůze volí členy těch orgánů, které podle určení zákona a stanov zvolit má.

(3) Ustavující schůze přijímá usnesení prostou většinou hlasů přítomných v době hlasování.

(4) Kdo hlasoval proti přijetí návrhu stanov, může od přihlášky do spolku odstoupit. O tom musí být učiněn záznam v listině přítomných opatřený podpisy odstupujícího a toho, kdo záznam učinil.

§ 188

Dostaví-li se na ustavující schůzi jen členové přípravného výboru, nelze ji konat. Členové přípravného výboru však mohou uzavřít dohodu o stanovách podle § 183 odst. 1.

§ 189

(1) Zakládají-li stanovy různé druhy členství ve spolku různého druhu, vyžaduje se k usnesení podle odstavce 1, pokud mění práva nebo povinnosti členů s určitým druhem členství, i souhlas prosté většiny přítomných členů s tímto druhem členství.

(2) Zakládají-li stanovy různé druhy členství v pobočném spolku různého druhu, vyžaduje se, aby návrh změny stanov, pokud mění práva nebo povinnosti členů pobočného spolku s určitým druhem členství, schválila členská schůze pobočného spolku. Pro přijetí jejího usnesení platí odstavec 2 obdobně.

§ 190

Stanovy musí být uloženy v úplném znění v sídle spolku, případně též na dalším místě určeném stanovami, k volnému nahlédnutí veřejnosti v době určené stanovami, jinak každý pracovní den v obvyklých provozních hodinách. To neplatí, je-li spolek vzhledem ke svým členům uzavřený.

§ 191

(1) Spolek vzniká přijetím stanov.

(2) Spolek do šedesátí dnů po svém vzniku podá příslušnému orgánu veřejné moci ohlášku spolku do veřejného rejstříku. Ohlášku za spolek podává jeho statutární orgán

(3) Členové přípravného výboru, a byl-li ustaven statutární orgán spolku, pak spolu s členy přípravného výboru i členové statutárního orgánu, ručí společně a ne-

rozdílně za závazky spolku vzniklé do zápisu podle odstavce 2.

K § 183 až 191:

Pojetí založení a vzniku spolku recipuje s nezbytnými upřesněními dosavadní úpravu zákona č. 83/1990 Sb. Spolek je založen dohodou o stanovách, uzavřenou buď konvenčním způsobem nebo přijetím stanov na ustavující členské schůzi.

Pro dohodu o stanovách se navrhuje spokojit se s požadavkem prosté písemné formy s tím. Obsah stanov je proti dosavadnímu stavu upřesněn. Po vzniku spolku lze stanovy měnit jen usnesením členské schůze.

Navrhuje se stanovit podrobnosti o ustavující členské schůzi, přičemž je jasně řečeno, že se tu nejedná o žádné indiferentní shromáždění, ale o spolkový orgán, který se podřizuje i zákonným ustanovením o členské schůzi spolku.

V kontextu tradičních evropských demokracií se jeví jako neúnosné pokračovat v dosavadní praxi spojující vznik spolků s registrací stanov příslušným orgánem veřejné moci, jímž je podle současné úpravy ministerstvo vnitra. Toto pojetí odpovídá praxi policejního státu, zavedeno bylo v někdejší habsburské monarchii v období bachovského absolutismu (samotné Rakousko tuto praxi již dávno opustilo) a v našem státě se z různých příčin uchovalo do současné doby. Osnova i v tomto směru sleduje obecnou zásadu, že funkcí soukromého práva je umožnit svobodné rozvíjení soukromého života. Se zřetelem k tomu a po vzoru švýcarské, nizozemské a dalších evropských úprav se navrhuje stanovit, že spolek vzniká přijetím stanov. Navrhuje se tedy zavést systém volného zakládání spolků, v jehož důsledku bude mít zápis spolku do veřejného rejstříku jen deklaratorní účinky.

Při tomto řešení musí být dostatečnou měrou chráněny osoby vstupující s již vzniklým, ale dosud nezapsaným spolkem v právní styk. Ve shodě s osvědčenými přístupy právních řádů jiných evropských států se tedy navrhuje stanovit pořádkovou lhůtu pro podání návrhu (ohlášky) na zápis spolku do veřejného rejstříku. Zejména se však navrhuje založit solidární ručení spolkových činovníků, odpovědných za podání ohlášky, za dluhy spolku vzniklé od vzniku spolku až do jeho registrace.

§ 192

Spolkový rejstřík

(1) Spolkový rejstřík je každému přístupný. Každý do něho může nahlížet a pořizovat si z něho opisy, kopie a výpisy. Příslušný orgán vydá na požádání žadateli opis nebo výpis ze zápisu ve spolkovém rejstříku nebo potvrzení o tom, že v tomto rejstříku zápis není.

(2) Skutečnosti zapsané ve spolkovém rejstříku jsou účinné vůči každému ode dne, kdy byl zápis proveden. Proti tomu, kdo jedná v důvěře v zápis ve spolkovém rejstříku, nemůže ten, jehož se zápis týká, namítat, že zápis neodpovídá skutečnosti.

§ 193

Sbírka listin

(1) Součástí spolkového rejstříku je sbírka listin obsahující

- a) stanovy spolku v platném úplném znění,
- b) podpisový vzor osob oprávněných spolek zastupovat jako člen orgánu upraveného zákonem, anebo jako vedoucí organizační složky podniku nebo prokurista podle zvláštního zákona, jakož i doklad o vzniku a zániku funkce těchto osob,
- c) rozhodnutí o zrušení spolku,
- d) rozhodnutí soudu o jmenování opatrovníka spolku,
- e) rozhodnutí soudu o prohlášení nebo povolení vyrovnání a rozhodnutí o ukončení konkursu nebo vyrovnání, jakož i rozhodnutí o jmenování konkursního nebo vyrovnacího správce a doklad o ukončení jejich funkce.

(2) U pobočného spolku se do sbírky listin založí rozhodnutí o jeho založení. V ostatním se použije obdobně odstavec 1.

(3) Spolek nebo pobočný spolek doručí příslušnému orgánu bez zbytečného odkladu listiny podléhající založení do sbírky listin. Rozhodnutí soudu, která se zakládají do sbírky listin, založí do sbírky listin soud.

K § 192 a 193:

Dosavadní praxe spojená s registrační činností spolků ministerstvem vnitra, pokud se týká informování veřejnosti, postrádá v naznačeném směru zákonný podklad, což v právním státě nelze přijmout. Stejně tak nelze přijmout absenci zákonného vymezení právní relevance údajů v rejstříku spolků vůči třetím osobám. Oba tyto nedostatky se navrhuje odstranit konstrukcí tohoto ustanovení, které sleduje jak zpřístupnění informací obsažených ve spolkovém rejstříku, tak i zakotvení materiální publicity údajů do spolkového rejstříku zapsaných. Název registru spolku jako spolkového rejstříku byl vytvořen analogicky k označením dalších veřejných rejstříků z tohoto okruhu (obchodní rejstřík, nadační rejstřík). Navrhuje se, aby součástí spolkového rejstříku byla sbírka listin podobně, jak tomu je v obdobných případech.

Pobočný spolek

§ 194

(1) Právní osobnost pobočného spolku se odvozuje od právní osobnosti spolku hlavního. Pobočný spolek má práva a povinnosti a je s to nabývat je právním jednáním pod vlastním názvem v rozsahu určeném stanovami. Překročí-li pobočný spolek rozsah svých oprávnění, je z jeho jednání oprávněn a zavázán hlavní spolek.

(2) Hlavní spolek ručí za dluhy spolku pobočného a pobočný spolek ručí za dluhy hlavního spolku. Více pobočných spolků téhož hlavního spolku ručí za jeho dluhy společně a nerozdílně; zároveň ručí spolu s hlavním spolkem společně a nerozdílně za dluhy kteréhokoliv z pobočných spolků.

§ 195

Název pobočného spolku musí vyjadřovat, že se jedná o pobočný spolek hlavního spolku. Dále musí obsahovat i příznačný prvek názvu hlavního spolku.

§ 196

Pobočný spolek vzniká zápisem provedeným příslušným orgánem na návrh hlavního spolku. Návrh musí obsahovat i údaj o statutárním orgánu pobočného spolku a o tom, které osoby jsou členy tohoto orgánu. O zápisu pobočného spolku příslušný orgán vyrozumí hlavní i pobočný spolek. V ostatním platí § 191 obdobně.

§ 197

Zrušením hlavního spolku se zrušuje i pobočný spolek. Zánikem hlavního spolku pobočný spolek zaniká.

K § 194 až 197:

Spolkové organizace mohou již dnes zřizovat - a mohly tak činit i v minulosti - organizační jednotky s vlastní právní subjektivitou. Tyto vedlejší právnické osoby zák. č. 83/1990 Sb. zcela nevhodně²⁸⁾ označuje jako »organizační složky«. Tato terminologie se opouští a osnova zavádí pojem pobočného spolku.

Protože je pobočný spolek právnická osoba s odvozenou subjektivitou, záleží v prvé řadě na spolkových stanovách, zda bude vůbec zřízena - a pokud ano, v jakém rozsahu bude způsobilá právně jednat. Vzhledem k tomu, že stanovy mohou tuto způsobilost v různých směrech omezit a že toto omezení má povahu interního opatření právnické osoby, nemohou taková opatření vést k újmě třetích osob. Odtud se odvíjí princip, že jednání pobočného spolku mimo meze jeho vlastní způsobilosti nemá za následek neplatnost, ale přímou závazanost hlavního spolku. Není totiž pro právní stát přijatelné, aby porušení interních pravidel určité právnické osoby bylo k újmě jiných osob. Takové porušení nemůže tudíž vyvolat sankční důsledek pro toho, s kým bylo jednáno, ale jen pro osobu, která se porušení právní povinnosti dopustila (ve formě povinnosti k náhradě škody či jinak)

Označení »pobočný spolek« je název druhový. Osnova nezamýšlí spolkům nařizovat, aby své složky takto in concreto označovaly (zvoleno může být např. i označení »sekce«, »základní organizace«, »místní organizace« apod.); z názvu pobočného spolku však musí být nezbytně seznatelné, že se jedná o osobu se subjektivitou jen odvozenou. Distinktivní složka názvu spolku musí též obsahovat poukaz na sounáležitost pobočného spolku k spolku hlavnímu.

Zřízení pobočného spolku jako vedlejší právnické osoby vyžaduje - vzhledem ke zkušenostem z praxe²⁹⁾ - nezbytná opatření v zájmu právní bezpečnosti a ochrany veřejnosti. Dosavadní stav, kdy neexistuje možnost hodnověrného ověření vzniku a trvání organizačních složek občanských sdružení s právní subjektivitou, vede k nega-

²⁸⁾ Srov. též *Telec, I.*, Spolkové právo, C. H. Beck, Praha 1998, str. 148.

²⁹⁾ *Chalupa, L.*, Právní subjektivita organizačních jednotek občanských sdružení podle zák. č. 83/1990 Sb., Právní rádce, 1998, č. 1, str. 9 a násl.

tivním efektům. Proto se navrhuje jít cestou registrace pobočných spolků, přičemž právní subjektivita pobočného spolku vznikne až zápisem do spolkového rejstříku.

Zřízení pobočného spolku nemůže vést k oslabení kredibility spolkového jmění v neprospěch věřitelů a k poškozování jejich zájmů. Zároveň se však ukazuje jako neschůdná myšlenka sledující zachování jednotnosti spolkového jmění i při zřízení pobočného spolku. Takové pojetí by bylo teoreticky vadné (jmění jedné právnické osoby by bylo při takovém řešení podmnožinou jmění právnické osoby jiné). Mimo to by však jeho akceptace vedla i k prakticky neschůdným situacím, neboť by tím bylo znemožněno řešení případných majetkových sporů mezi pobočným a hlavním spolkem nebo mezi několika pobočnými spolky téhož hlavního spolku. Proto se respektuje oddělení majetkových sfér hlavního a pobočného spolku, stanoví se však vzájemné ručení hlavního spolku za závazky spolku pobočného a naopak. Jen u tohoto pravidla však nebylo možné zůstat, proto se navrhuje stanovit vzájemná ručební solidarita při existenci několika pobočných spolků u téhož hlavního spolku, takže za dluhy hlavního spolku ručí společně a nerozdílně všechny jeho pobočné spolky a za dluhy kteréhokoli z pobočných spolků bude ručit hlavní spolek společně a nerozdílně spolu s ostatními pobočnými spolky.

Členství

§ 198

(1) Členství ve spolku se váže na osobu člena; ne-
je převést, ani nepřechází na právního nástupce.

(2) Člen spolku nemůže výkon členství přenechat
jiné osobě.

(3) Je-li členem spolku právnická osoba, vykonává
svá členská práva statutárním orgánem, neurčí-li zvlášt-
ního zástupce. Jméno a bydliště zástupce právnické osoby
spolek запиše do seznamu členů spolku spolu s údaji o
členství právnické osoby.

§ 199

(1) Po vzniku spolku může členství v něm vznik-
nout jen přijetím za člena.

(2) Členskou přihláškou vyjadřuje uchazeč o člen-
ství bez výhrad vůli být vázán stanovami od okamžiku
svého přijetí za člena spolku.

(3) O přijetí za člena rozhoduje orgán spolku k to-
mu povoláný stanovami. Neurčí-li stanovami takový orgán,
rozhoduje o přijetí za člena statutární orgán spolku.

§ 200

Vznikem členství v pobočném spolku vzniká
členství v hlavním spolku.

§ 201

(1) Stanovy mohou určit výši a splatnost členského
příspěvku, anebo určí, který orgán spolku určí výši a
splatnost členského příspěvku a jakým způsobem.

(2) Stanovy mohou vázat členství na zaplacení
členského příspěvku.

Seznam členů

§ 202

(1) Vede-li spolek seznam členů, určí stanovy, ja-
kým způsobem spolek provádí v seznamu zápisy a výma-
zy týkající se členství osob ve spolku. Stanovy dále určí,
jak bude seznam členů spolku zpřístupněn, anebo že se-
znam zpřístupněn nebude, vyžaduje-li to povaha spolku
nebo charakter jeho činnosti.

(2) Každý člen, a to i bývalý, obdrží od spolku na
jeho náklady potvrzení s výpisem ze seznamu obsahující
údaje o své osobě; namísto zemřelého člena může o po-
tvrzení požádat jeho manžel, dítě nebo rodič.

(3) Seznam může být uveřejněn se souhlasem
všech členů; při uveřejnění neúplného seznamu musí být
z něho patrné, že je neúplný.

K § 198 až 202:

Předpisy o členství ve spolku vycházejí z dosavadní
úpravy, ale rozšiřují ji a odstraňují některé nedostatky.

Členství ve spolku má povahu osobního poměru, trva-
le ani dočasně nepřenosného na jinou osobu, a vylouče-
ného z přechodu v rámci právního nástupnictví. Ke vzni-
ku členství může dojít dvěma způsoby: zvláštním způso-
bem vzniká členství u zakládajících členů spolku, u nichž
se nevyžaduje, aby podávali zvláštní členskou přihlášku.
Za trvání spolku však členství v něm může vzniknout jen
na základě podání a přijetí členské přihlášky. Ze způsobů
zániku členství upravuje osnova vystoupení, vyloučení a
zánik členství pro neplacení členského příspěvku.

Při vyloučení osnova předpokládá vnitřní přezkoum
rozhodnutí o vyloučení v rámci spolkové organizace,
ovšem vyjma případy, kdy o vyloučení rozhoduje členská
schůze nebo rozhodčí komise. Rozhoduje-li o vyloučení
jiný orgán, má mít vylučovaný právo žádat, aby členská
schůze jeho vyloučení přezkoumala. Stanovy spolku k
tomu účelu mohou zřídit také rozhodčí komisi. V každém
případě však náleží vyloučenému soudní ochrana, ať již o
jeho vyloučení rozhodla členská schůze (či rozhodčí ko-
mise) při přezkumu, anebo usnesla-li se členská schůze
sama na vyloučení přímo. Tím se zároveň odstraňuje ne-
logičnost stávajícího § 15 odst. 1 zák. č. 83/1990 Sb., je-
hož dikce vede k závěru, že o soudní přezkoum nelze žá-
dat, není-li ve spolku vnitřní přezkoum institucionalizován.
Mění se lhůta k podání návrhu (opouští se subjektivní
lhůta 30 dní a objektivní 6 měsíců) ve prospěch sjednoce-
ní této a analogických konstrukcí v ostatních korporacích.
Rozdílně od dosavadní úpravy osnova v ustanovení o
soudní ochraně člena spolku výslovně nezmiňuje, že k
rozhodnutí o návrhu je příslušný soud okresní, protože
toto pravidlo plyne již z ustanovení § 9 o.s.ř., kam také
systematicky patří.

Nově se navrhuje upravit jako zvláštní právní zařízení
seznam členů spolku. Seznam členů slouží spolkovým
záležitostem a v praxi je také běžně zaváděn. Proto se je-
ho základní zákonný rámec jeví jako účelný a vhodný.
Osnova nemíni nařizovat každému spolku, aby tento se-
znam vedl. Rozhodne-li se však spolek seznam vést, musí
jeho základní rámec upravit stanovy.

Z úpravy obsahu členství se tato skupina paragrafů věnuje jen otázce členských příspěvků, protože jinak v základní rovině plně postačí obecná úprava o korporacích s tím, že se úprava dalších otázek ponechává stanovám.

Zánik členství

§ 203

(1) Členství ve spolku zaniká

- a) vystoupením,
- b) vyloučením,
- c) dalšími způsoby uvedenými ve stanovách nebo v zákoně.

(2) Stanovy mohou spojit zánik členství s nezaplacením členského příspěvku. V takovém případě však musí být dlužník spolkem po splatnosti členského příspěvku vyzván k jeho úhradě v dodatečné lhůtě, kterou určí stanovy, jinak ve lhůtě šedesáti dnů. Nezaplátí-li člen členský příspěvek ani dodatečně, uplynutím této lhůty jeho členství zaniká. Spolek člena o zániku jeho členství vyrozumí.

§ 204

Člen může ze spolku vystoupit prohlášením učiněným na členské schůzi, anebo prohlášením doručeným spolku. Členství ve spolku končí podle určení stanov; jinak oznámením prohlášením.

§ 205

(1) Neurčí-li stanovy další důvody, lze člena ze spolku vyloučit pro závažné porušení povinností stanovených v § 177, pokud člen ani po písemné výzvě spolku nezjedná v přiměřené lhůtě nápravu. Na možnost vyloučení musí být člen ve výzvě upozorněn.

(2) O vyloučení lze rozhodnout do jednoho roku ode dne, kdy důvod pro vyloučení nastal.

(3) Rozhoduje-li o vyloučení člena jiný orgán spolku, rozhodnutí o vyloučení se doručí vyloučenému členu.

§ 206

Neurčí-li stanovy jinak, může návrh na vyloučení podat písemně s uvedením okolností a důvodů kterýkoli člen.

§ 207

(1) Neurčí-li stanovy jiný kolektivní orgán, rozhoduje o vyloučení člena výbor. Člen musí mít příležitost se s návrhem na vyloučení seznámit, žádat o jeho vysvětlení a uvést i doložit vše, co mu je k prospěchu. Je-li ve spolku zřízena kontrolní komise, předem se k návrhu na vyloučení vyjádří.

(2) Pokud o vyloučení člena rozhoduje jiný orgán spolku než členská schůze, může člen do patnácti dnů od doručení rozhodnutí písemně navrhnout, aby je členská schůze přezkoumala, a uvést pro to důvody. Stanovy mohou určit, že takový návrh přezkoumá namísto členské schůze rozhodčí komise. Jestliže rozhodnutí o vyloučení odporuje stanovám nebo zákonu, příslušný orgán je zruší; jinak je potvrdí. Ustanovení § 206 odst. 3 platí obdobně.

§ 208

Vyloučený člen může do tří měsíců od doručení konečného rozhodnutí spolku o svém vyloučení navrhout soudu, aby rozhodl o neplatnosti vyloučení; jinak toto právo zaniká. Nebylo-li mu rozhodnutí doručeno, může člen návrh podat do tří měsíců ode dne, kdy se o něm dozvěděl, nejdéle však do jednoho roku ode dne, kdy byl po vydání rozhodnutí zánik jeho členství vyloučením zapsán do seznamu členů, jinak toto právo zaniká.

Organizace spolku

§ 209

(1) Orgány spolku jsou statutární orgán (výbor nebo předseda) a členská schůze, případně též kontrolní komise a rozhodčí komise. Stanovy určí, zda statutárním orgánem je výbor nebo předseda. Stanovy mohou pro orgány spolku určit také jiná označení, pokud tím nevzbudí klamný dojem o jejich povaze, popřípadě zřídí další orgány spolku.

(2) Za výbor jedná jeho předseda, neurčí-li stanovy jinak.

§ 210

(1) Členem orgánu spolku může být jen člen spolku. Pokud členství ve spolku náleží právnické osobě, může za člena v orgánu spolku navrhnout svého zaměstnance, člena nebo člena svého orgánu. Za plnění jeho povinností vzniklých z výkonu funkce v orgánu spolku tato právnická osoba ručí.

(2) Členství v orgánu spolku, není-li jen čestné, je vázáno na funkční období určené stanovami. Neurčí-li stanovy jinou dobu, je funkční období pětileté.

(3) Stanovy mohou určit, že kolektivní orgán spolku, volený členskou schůzí, pokud počet jeho členů neklesl pod polovinu, může kooptovat náhradní členy do konání nejbližší členské schůze. Zvolila-li členská schůze podle stanov náhradníky, doplní příslušný orgán chybějícího člena z řad náhradníků způsobem upraveným ve stanovách.

§ 211

Členy výboru nebo předsedu volí a odvolává členská schůze, ledaže stanovy určí jinak.

K § 209 až 211:

Základní úprava vnitřní organizace spolku respektuje široké pojetí spolkové autonomie a samosprávy. Osnova počítá s tradiční triádou orgánů spolku, tj. s členskou schůzí jako orgánem nejvyšším, se statutárním orgánem, ať již kolektivním nebo individuálním, a s orgánem kontrolní a revizní povahy, který však zásadně obligatorní není. Osnova mezi orgány spolku zahrnuje fakultativně též rozhodčí komisi, jejíž poměry musí být rovněž upraveny na úrovni zákona, vzhledem k vykonatelnosti jejich rozhodnutí.

Vnitřní organizace spolku je především jeho věcí. Proto se ponechává na stanovách, jak spolek své orgány

označí, jaké orgány spolek nad rámec zákonného minima zřídí a jak v podrobnostech upraví jejich působnost.

Jedním ze základních principů spolkové samosprávy je pravidlo, že členem orgánu spolku může být jen osoba, jíž náleží členství ve spolku; jedná-li se o osobu právnickou, pak její delegát, za jehož činy však vysílající právnická osoba ručí.

Požadavkem spolkové demokracie je zásadní vyloučení možnosti ustanovení členů spolkových orgánů natrvalo. Demokratické uspořádání spolku předpokládá jasnou vazbu mezi statutárním orgánem a členskou schůzí. Z toho důvodu se navrhuje stanovit, že členská schůze má přímý nebo nepřímý vliv na obsazení statutárního orgánu. Krom toho náleží členské schůzi kontrola toho, jak si statutární orgán vede.

Členská schůze

§ 212

(1) Nejvyšší orgán spolku je členská schůze. Náleží jí určit hlavní zaměření činnosti spolku, schválit výsledek hospodaření spolku včetně příslušné účetní závěrky, hodnotit činnost dalších orgánů spolku i jejich členů a rozhodnout o zrušení spolku s likvidací nebo o jeho přeměně, jakož i další působnosti vyplývající ze stanov.

(2) Zasedání členské schůze se koná nejméně jedenkrát do roka.

(3) Zasedání členské schůze svolává statutární orgán spolku.

§ 213

(1) Zasedání členské schůze musí být svoláno z podnětu

- a) alespoň třetiny členů spolku, neurčí-li stanovy k tomu účelu počet nižší, anebo
- b) kontrolního orgánu spolku.

Podnět musí obsahovat údaj o zmocněnci pro právní styk se spolkem a návrh pořadu jednání.

(2) Nesvolá-li statutární orgán spolku členskou schůzi do třiceti dnů od doručení podnětu, může ten, kdo podnět podal, svolat členskou schůzi na náklady spolku sám. Soud může na návrh zmocněnce uvedeného v podnětu spolku nařídit, aby mu spolek na tyto náklady vyplatil přiměřenou zálohu.

§ 214

(1) Neurčí-li stanovy jiný způsob, svolá se členská schůze k zasedání pozvánkou zasloupanou členům ve lhůtě určené stanovami, jinak nejméně třicet dnů před jeho konáním, na adresy uvedené v seznamu podle § 202. Z pozvánky musí být zřejmé místo, čas a pořad zasedání.

(2) Je-li zasedání svoláno podle § 213, může být jeho pořad proti návrhu uvedenému v podnětu měněn jen se souhlasem toho, kdo podnět podal.

(3) Místo a čas zasedání členské schůze se určí tak, aby co nejméně omezovaly možnost členů účastnit se.

§ 215

(1) Kdo zasedání členské schůze svolal, může je odvolat nebo odložit stejným způsobem, jakým bylo svoláno. Stane-li se tak méně než týden před oznámeným datem zasedání, nahradí spolek členům, kteří se na zasedání dostavili podle pozvánky, účelně vynaložené náklady.

(2) Je-li zasedání svoláno podle § 213, může být odvoláno či odloženo jen na návrh nebo se souhlasem toho, kdo k němu dal podnět.

§ 216

(1) Každý člen je oprávněn účastnit se zasedání členské schůze, uplatňovat návrhy i protináměry a požadovat i dostat na něm vysvětlení záležitostí spolku, vztahuje-li se požadované vysvětlení k předmětu jednání členské schůze. Požaduje-li člen na zasedání členské schůze informaci o skutečnostech, které zákon uveřejnit zakazuje nebo jejichž prozrazení by spolku způsobilo vážnou újmu, nelze mu ji poskytnout.

(2) Každý člen má při zasedání členské schůze jeden hlas, ledaže stanovy určí jinak.

§ 217

(1) Členská schůze je schopna usnášet se za účasti prosté většiny členů spolku a přijímá svá rozhodnutí prostou většinou hlasů přítomných v době usnášení, neurčí-li stanovy vyšší počet. Hlasuje se veřejným hlasováním, neurčí-li stanovy jinak.

(2) Hlasuje se nejprve o protináměru člena, neurčí-li stanovy jinak.

(3) Určí-li stanovy při úpravě různých druhů členství ve spolku, že s určitým druhem členství je spojen hlas jen poradní, nepřihlíží se k nim pro účely odstavce 1. Tím není dotčeno ustanovení § 189 odst. 2.

§ 218

(1) Zasedání členské schůze zahájí osoba pověřená k tomu svolavatelem. Není-li to možné, zahájí je jedna z osob přítomných za svolavatele zasedání. Není-li možné ani to a neurčí-li stanovy jinak, zahájí ji kdokoliv z přítomných členů.

(2) Kdo zasedání členské schůze zahájí, ověří rovněž, je-li schopna usnášet se. Poté zajistí volbu předsedy zasedání a případně i dalších činovníků, pokud jejich volbu vyžadují stanovy.

(3) Předseda projedná celý pořad jednání tak, jak byl ohlášen, ledaže se členská schůze sama usnese na předčasném ukončení zasedání.

(4) Záležitost, která nebyla zařazena na pořad jednání členské schůze při ohlášení jejího zasedání, lze rozhodnout jen za účasti a se souhlasem všech členů spolku oprávněných o ni hlasovat.

§ 219

(1) Statutární orgán spolku zajistí vyhotovení zápisu ze zasedání členské schůze do třiceti dnů od jejího

ukončení, neurčí-li stanovy lhůtu kratší. Není-li to možné, vyhotoví zápis ten, kdo zasedání předsedal, nebo koho tím pověřila členská schůze.

(2) Ze zápisu musí být patrné, kdo zasedání svolal a jak, kdo je zahájil, kdo mu předsedal, jaké případné další činovníky členská schůze zvolila, jaká usnesení přijala a kdy byl vyhotoven. Přílohy zápisu tvoří listina přítomných a doklad o svolání zasedání, pokud byly vyhotoveny písemně.

(3) Každý člen spolku může nahlížet do zápisů ze zasedání členské schůze za podmínek určených stanovami. Neurčí-li stanovy jinak, lze toto právo vykonat v sídle spolku každý pracovní den v běžnou provozní dobu.

§ 220

Na usnesení členské schůze, které se přiči dobrým mravům, nebo mění stanovy tak, že jejich obsah odporuje donucujícím ustanovením zákona, se hledí, jako by nebylo přijato.

§ 221

Dílčí členské schůze

(1) Stanovy mohou určit, že se zasedání členské schůze bude konat formou dílčích členských schůzí, případně též, o kterých záležitostech tímto způsobem rozhodnout nelze. Připustí-li stanovy zasedání dílčích členských schůzí, rovněž určí období, v němž se všechna zasedání musí konat. Při rozhodování se počítají hlasy odevzdané na všech dílčích členských schůzích.

(2) Dílčí členské schůze nemohou rozhodovat o zrušení spolku.

§ 222

Shromáždění delegátů

(1) Stanovy mohou z organizačních důvodů, zejména se zřetelem k počtu členů spolku, určit, že působnost členské schůze plní shromáždění delegátů. V tom případě též stanoví, v jakém rozsahu ji plní.

(2) Každý delegát musí být volen stejným počtem hlasů. Není-li to dobře možné, mohou stanovy předepsat pro volbu delegátů rozumnou odchylku.

§ 223

Náhradní zasedání členské schůze

(1) Není-li členská schůze na svém zasedání schopna usnášet se, může statutární orgán nebo ten, kdo původní zasedání svolal, svolat novou pozvánkou ve lhůtě patnácti dnů od předchozího zasedání členskou schůzi na náhradní zasedání. Z pozvánky musí být zřejmé, že se jedná o náhradní zasedání členské schůze. Náhradní zasedání členské schůze se musí konat nejpozději do šesti týdnů ode dne, na který bylo zasedání členské schůze předtím svoláno.

(2) Na náhradním zasedání může členská schůze jednat jen o záležitostech zařazených na pořad předchozího zasedání, rozhodnutí však může přijmout, i za účasti

libovolného počtu členů, ledaže stanovy určí něco jiného.

(3) Obdobně se postupuje, rozhoduje-li členská schůze na zasedání dílčích členských schůzí či rozhoduje-li namísto ní shromáždění delegátů.

(4) Stanovy mohou určit, že náhradní zasedání členské schůze musí být svoláno povinně, a to i jen pro určité případy. Stanovy mohou konání náhradního zasedání členské schůze rovněž vyloučit, anebo i stanovit, o čem na náhradním zasedání členské schůze rozhodnout nelze.

§ 224

Neplatnost usnesení členské schůze

(1) Každý člen spolku nebo ten, kdo na tom má zájem hodný právní ochrany, může navrhnout soudu, aby rozhodl o neplatnosti usnesení členské schůze pro jeho rozpor se zákonem nebo se stanovami.

(2) Právo podat návrh zanikne uplynutím tří měsíců

- a) ode dne, kdy se konalo zasedání členské schůze,
- b) nebylo-li zasedání členské schůze řádně svoláno, a navrhovatel se ho z toho důvodu nemohl zúčastnit, ode dne, kdy se navrhovatel o usnesení dozvěděl nebo mohl dozvědět, anebo
- c) ode dne, kdy se navrhovatel dozvěděl nebo mohl dozvědět o usnesení, které bylo uvedeno v zápisu ze zasedání členské schůze, ač je členská schůze nepřijala, nejpozději však do jednoho roku od vyhotovení zápisu,

(3) Má se za to, že se zasedání členské schůze konalo v den uvedený v zápise ze zasedání a že zápis byl vyhotoven v den, kterým je datován.

§ 225

(1) Soud neplatnost usnesení nevysloví, došlo-li k porušení zákona nebo stanov, aniž to mělo závažné právní následky, a je-li v zájmu spolku, hodném právní ochrany, neplatnost usnesení nevyslovit.

(2) Soud neplatnost usnesení nevysloví ani tehdy, bylo-li by tím bylo podstatně zasaženo do práva třetí osoby nabytého v dobré víře.

§ 226

(1) Člen, jehož základní členské právo spolek porušil při svolání zasedání členské schůze nebo při jejím zasedání závažně porušil jeho členské právo, náleží přiměřené zadostiučinění.

(2) Namítne-li to spolek, soud právo podle odstavce 1 nepřizná, nebylo-li uplatněno

- a) ve lhůtě pro podání návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení, anebo
- b) byl-li tento návrh zamítnut z důvodů podle § 224 do tří měsíců ode dne právní moci rozhodnutí o zamítnutí návrhu.

§ 227

Pro členskou schůzi, dílčí členskou schůzi a pro shromáždění delegátů se nepoužijí § 125 až 127.

§ 228

(1) Stanovy spolku se mohou odchýlit od ustanovení § 213 až 223 a § 225.

(2) K ustanovení stanov, které vyloučí právo člena účastnit se zasedání členské schůze, omezí zákonná práva menšiny členů, vyloučí působnost členské schůze seznámit se s činností dalších orgánů spolku, s výsledkem hospodaření spolku či s účetní závěrkou nebo rozhodnout o přeměně spolku se nepřihlíží.

K § 212 až 228:

Ustanovení o členské schůzi především kogentně vymezují její minimální působnost a práva členů spolku v souvislosti s členskou schůzí, jakož i podmínky neplatnosti usnesení. Dále dispozitivně stanoví způsob svolávání členské schůze, způsob jejího zasedání, průběh zasedání a požadavky na vyhotovení nezbytné dokumentace o zasedání členské schůze.

Osnova ve shodě s tendencemi, které nastoupilo v r. 2000 obchodní právo, rozlišuje členskou schůzi jako orgán a její jednotlivá zasedání a na rozdíl od dosavadní obchodněprávní úpravy je v tom směru terminologicky důsledná.

Novinkou, která však odpovídá standardním kontinentálním úpravám, je konstrukce navržená v § 220. Obecně platí, že usnesení nejvyššího orgánu korporativně strukturované právnické osoby, byť odporuje právnímu předpisu nebo stanovám, nelze prohlásit za neplatné i po uplynutí neúměrně dlouhé doby, neboť by to složitě strukturované poměry těchto právnických osob znejistovalo a destabilizovalo. Tomu odpovídá i obecná konstrukce neplatnosti usnesení členské schůze. Tato obecná úprava však není použitelná pro mimořádné případy, které zamýšlí řešit právě ustanovení § 220. Předně se jedná o případ, kdy se usnesení členské schůze ocitne v rozporu s dobrými mravy, protože takovou situaci nemůže a nesmí sanovat pouhé plynutí času. Podobná situace však nastává v případech, kdy usnesení členské schůze změní stanovovy tak, že se ocitnou v rozporu s kogentními ustanoveními zákona.

Stanovám se ponechává na vůli, zda umožní konání členské schůze formou dílčích schůzí, anebo institucionalizují-li namísto členské schůze shromáždění delegátů. Rovněž v úpravě náhradního zasedání členské schůze se stanovám ponechává široká autonomie.

Neplatnosti usnesení členské schůze se věnují § 224 a násl. s poučením z dosavadního vývoje obchodního práva. Podle obecné konstrukce může návrh na soudní vyslovení neplatnosti usnesení členské schůze podat každý člen spolku. Osnova rovněž nevidí nutnost konstruovat v tomto směru po vzoru § 131 dosavadního obchodního zákoníku aktivní legitimaci správce konkursní podstaty a vyrovnacího správce, protože členské schůzi z povahy věci nenáleží činit dispozice s majetkem spolku, tudíž se její usnesení nemohou přímo dotknout spolkového jmění. Učiní-li taková jednání zástupci spolku, lze jejich případnou závadnost napadnout jiným způsobem.

Podle obecné konstrukce lze návrh na soudní prohlášení neplatnosti usnesení podat v tříměsíční prekluzivní lhůtě. Speciálně se pak řeší zvláštní situace, v nichž je nezbytné poskytnout členům spolku zvláštní ochranu.

Na druhé straně osnova v případě konfliktu individuálního zájmu člena spolku a kolektivního zájmu spolku jako korporace preferuje obecnější zájem této korporace na stabilitě jejich poměrů. Obdobně se sleduje i ochrana dobré víry třetích osob, kterou vnitřními konflikty spolku nelze otrásat zásahem do jejich právního postavení. Ani v těchto případech však nelze ponechat případné porušení práva spolkem bez sankce, a proto se navrhuje poskytnout dotčenému členu možnost domoci se vůči spolku satisfakce za eventuální porušení jeho členských práv. Vychází se přitom z pojetí, že taková sankce přináší větší efektivitu než paušálně přijímané rozhodnutí o neplatnosti usnesení.

Osnova bere v úvahu, že řízení o neplatnost usnesení členské schůze nemusí vždy skončit rozhodnutím ve věci samé. Přitom jsou myslitelné případy, že tu je zájem dalších členů spolku dosáhnout jasného vyřešení konfliktu. Tehdy je třeba takovému zájmu poskytnout ochranu, jíž by se jim jinak nedostalo.

Kontrolní komise

§ 229

(1) Kontrolní komise má alespoň tři členy.

(2) Kontrolní komise pověří svého člena k zastupování spolku pro případ, že

- a) spolek uplatňuje práva proti členu statutárního orgánu nebo
- b) všichni členové statutárního orgánů uplatňují právo proti spolku.

§ 230

(1) Kontrolní komise zejména

- a) kontroluje, zda jsou členské a hospodářské záležitosti spolku řádně vedeny,
- b) dohlíží na účetnictví spolku a přezkoumává účetní závěrku, stejně jako výroční zprávu, má-li ji spolek povinnost zpracovat, a vyjadřuje se k nim,
- c) dohlíží, zda spolek vykonává svou činnost v souladu s právními předpisy a stanovami,
- d) upozorňuje statutární orgán na zjištěné nedostatky a navrhuje mu jejich odstranění,
- e) nejméně jedenkrát ročně podává zprávu členské schůzi o své činnosti.

(2) Členové kontrolní komise mohou při výkonu její působnosti nahlížet do účetních knih a dalších dokladů spolku. Mohou požadovat od členů dalších orgánů spolku nebo od jeho zaměstnanců vysvětlení k jednotlivým záležitostem.

§ 231

(1) Členy kontrolní komise volí a odvolává členská schůze.

(2) Neurčí-li stanovy další omezení, není funkce člena kontrolní komise slučitelná s funkcí člena statutárního orgánu nebo likvidátora.

§ 232

Určí-li stanovy, že kontrolní nebo revizní činnost ve spolku vykonává orgán tvořený jednotlivcem, použijí se na takový orgán § 230 odst. 1 přiměřeně a § 230 odst. 2 a § 231 odst. 1 a 2 obdobně.

K § 229 až 232:

Kontrolní komise není obligatorním orgánem spolku. Stanovám je ponecháno na vůli, zřídí-li ji, anebo zda ve spolku zřídí jiný kontrolní nebo revizní orgán, zejména individuální, popřípadě bude-li mít vůbec nějaký orgán tohoto typu.

Rozhodčí komise

§ 233

(1) Členy rozhodčí komise volí a odvolává členská schůze. Rozhodčí komise má alespoň tři členy.

(2) Členem rozhodčí komise může být jen bezúhonná osoba starší osmnácti let, která ve spolku nepůsobí jako člen jeho jiného orgánu.

(3) Pokud nikdo nenavrhl vyslovení neplatnosti usnesení členské schůze o volbě člena rozhodčí komise, platí s výhradou změny okolností, že byl zvolen člen bezúhonný.

§ 234

(1) Do působnosti rozhodčí komise náleží rozhodnutí o vyloučení člena ze spolku. Rozhoduje též spory mezi členem a spolkem o placení členských příspěvků a další sporné záležitosti náležející do spolkové samosprávy v rozsahu určeném stanovami.

(2) Rozhodčí komise může záležitost projednat a rozhodnout jen za přítomnosti prosté většiny svých členů, nejméně však tří.

§ 235

Řízení před rozhodčí komisí upravuje zvláštní zákon.

K § 233 až 235:

Spolek může zřídit pro účely rozhodování sporných záležitostí z oboru spolkové samosprávy rozhodčí komisi. Zamýšlí se přiznat rozhodnutí rozhodčí komise vykonatelnost. Z toho důvodu je nutné upravit podrobněji nejen řízení před komisí, včetně formalit rozhodnutí spolu s nezbytnou evidencí rozhodovaných záležitostí, ale i soudní přezkoumání rozhodnutí rozhodčí komise. Tyto otázky však nemohou být předmětem úpravy občanského práva hmotného, a proto se jejich úprava vyhrazuje zvláštnímu zákonu.

Zrušení spolku

§ 236

(1) Zjistí-li příslušný orgán, že spolek

- a) vyvíjí činnost uvedenou v § 119 odst. nebo
- b) vyvíjí jako hlavní činnost podnikání nebo jinou výdělečnou činnost, nebo
- c) nutí osoby k členství ve spolku nebo k účasti na jejich činnosti nebo k jeho podpoře nebo brání členům ze spolku vystoupit, nebo neprodleně na to spolek upozorní a vyzve jej, aby od takové činnosti v přiměřené době upustil.

(2) Pokračuje-li spolek přes výzvu v činnosti uvedené v odstavci 1, soud rozhodne o jeho zrušení s likvidací a ustanoví spolku likvidátora. Pro jmenování likvidátora se použije obdobně § 156 odst. 3 a 5 a § 238.

(3) Tímto ustanovením není dotčen § 140.

K § 236:

Vzhledem k obecné úpravě zrušení právnických osob i vzhledem k tomu, že podle jiných ustanovení spolkového práva rozhoduje o dobrovolném zrušení spolku členská schůze, řeší § 236 jen nucené zrušení rozhodnutím orgánu veřejné moci. V tom směru se přejímá základní zaměření platné úpravy v dosavadním § 12 zák. č. 83/1990 Sb. v platném znění, ale nově navržené ustanovení navazuje na obecnou úpravu v § 139 a zároveň se ve shodě se závěry doktrinární kritiky odstraňují některé nedostatky platné úpravy.

Likvidace spolku

§ 237

(1) Při zrušení spolku s likvidací sestaví likvidátor soupis jmění podle § 163 a zpřístupní jej v sídle spolku všem členům. Neurčí-li stanovy nic jiného, musí být soupis jmění zpřístupněn v sídle spolku každý pracovní den v běžnou provozní dobu.

(2) Likvidátor vydá soupis jmění každému členu, který o to požádá proti úhradě nákladů.

§ 238

(1) Nelze-li ustavit likvidátora podle obecných ustanovení a nebyl-li podán jiný návrh, anebo nelze-li mu vyhovět, ustaví soud likvidátorem i bez jeho souhlasu některého z členů kontrolního orgánu. Není-li to možné, ustaví soud likvidátorem i bez jeho souhlasu některého člena spolku.

(2) Likvidátor ustavený podle odstavce 1 nemůže z funkce odstoupit, může však navrhnout soudu, aby jej z funkce zprostil, prokáže-li, že na něm nelze spravedlivě požadovat, aby funkci vykonával.

§ 239

(1) Neurčí-li stanovy jinak, zpeněží likvidátor likvidační podstatu pouze v tom rozsahu, v jakém to je nutné pro splnění dluhů spolku.

(2) S likvidačním zůstatkem naloží likvidátor podle stanov.

(3) Neurčí-li stanovy, jak má být s likvidačním zůstatkem naloženo, převede jej likvidátor ve prospěch spolku, který má shodný nebo obdobný účel. Není-li to možné, převede likvidátor likvidační zůstatek ve prospěch obce, v níž má spolek sídlo. Jestliže obec nabídku do dvou měsíců od jejího doručení nepřijme, přechází likvidační zůstatek na stát.

(4) Pokud likvidační zůstatek převezme obec nebo stát, mohou jej použít jen k plnění veřejně prospěšných cílů.

K § 237 až 239:

Likvidace spolku se podrobuje především obecné úpravě v ustanoveních § 152 až 172. Zvláštní ustanovení spolkového práva řeší jen dílčí a specifické otázky. Předně se jedná o publicitu soupisu jmění spolku. Dále se doplňuje pravidlo o ustanovování likvidátora při nuceném zrušení spolku. Konečně se zvláštním způsobem řeší naložení s likvidační podstatou spolku.

Cílem likvidace spolku není vzhledem k účelu spolkového jmění rozdělení likvidačního zůstatku mezi členy spolku. Proto také není nutné zpeněžovat likvidační podstatu celou. Likvidace spolku sleduje jen očištění spolkového jmění od dluhů; další majetek spolku pak není namísto měnit na peníze, ale zachovat jej pro užitečný účel spolkového charakteru.

Fúze spolků

§ 240

(1) Smlouvu o fúzi uzavírají zúčastněné spolky jako smlouvu o sloučení spolků nebo jako smlouvu o splynutí spolků.

(2) Smlouva o fúzi obsahuje údaje o názvu, sídle a identifikujícím čísle zúčastněných spolků s uvedením, který spolek je zanikající a který je nástupnický a rozhodný den.

(3) Pokud dochází v důsledku sloučení ke změně stanov nástupnického spolku, obsahuje smlouva o sloučení spolků také dohodu o této změně.

(4) Smlouva o splynutí spolků obsahuje též dohodu o stanovách nástupnického spolku.

§ 241

(1) Zúčastněné spolky si před uzavřením smlouvy o fúzi navzájem zpřístupní své majetkové evidence a poskytnou další informace a písemnosti potřebné pro posouzení právních a hospodářských důsledků fúze.

(2) Kdo se seznámí s údaji podle odstavce 1, zachová mlčenlivost o skutečnostech, které zákon zakazuje uveřejnit nebo jejichž prozrazení může zúčastněnému spolku způsobit vážnou újmu.

§ 242

Společně s návrhem smlouvy o fúzi vyhotoví členové statutárních orgánů zúčastněných spolků i zprávu vysvětlující hospodářské a právní důvody i důsledky fúze.

§ 243

(1) Členové kontrolních orgánů zúčastněných spolků přezkoumají účetnictví každého ze zúčastněných spolků a vyhotoví zprávu o skutečnostech, které jsou předmětem jejich účetnictví, včetně stanoviska

- a) k návrhu smlouvy o fúzi,
- b) k hospodářským důsledkům fúze a
- c) ke zprávě podle § 242.

(2) Nemá-li některý ze zúčastněných spolků kontrolní orgán, splní povinnosti podle odstavce 1 písm. a) a b) členové jeho statutárního orgánu.

§ 244

(1) Zpráva podle § 242 nebo § 243 může být vyhotovena i jako společná pro všechny zúčastněné spolky.

(2) Zpráva podle § 242 nebo § 243 nemusí být vyhotovena, jsou-li všichni členové zúčastněného spolku členy jeho statutárního nebo kontrolního orgánu, anebo pokud s tím souhlasí všichni členové zúčastněného spolku.

§ 245

Zasedání členské schůze, kterému bude návrh smlouvy o fúzi předložena ke schválení, musí ten, kdo je svolává, ohlásit nejméně třicet dnů před jeho konáním. V této lhůtě musí být zpřístupněny všem členům

- a) návrh smlouvy o fúzi,
- b) návrh úplného znění stanov nástupnického spolku,
- c) výkaz majetku a závazků všech zúčastněných spolků ne starší než šest měsíců a
- d) zprávy podle § 242 a 243, ledaže jejich vyhotovení není podle § 244 nutné.

Neurčí-li stanovy nic jiného, musí být tyto dokumenty členům zpřístupněny v sídle spolku každý pracovní den v běžnou provozní dobu.

§ 246

(1) Zúčastněné spolky zveřejní nejméně třicet dnů před zasedáním členské schůze společně oznámení, v němž uvedou, jakých spolků se fúze týká a jaký spolek se stane nástupnickým spolkem.

(2) Jedná-li se o spolek, který není příjemcem plnění z veřejného rozpočtu, má zanedbatelný počet věřitelů a jehož celková výše dluhů je zanedbatelná, postačí, doručí-li oznámení známým věřitelům.

§ 247

Přihlásí-li věřitel zúčastněného spolku pohledávku do šesti měsíců ode dne, kdy se zápis fúze stal vůči němu účinným, má právo na dostatečnou jistotu, zhorší-li se dobytnost pohledávky. Prokáže-li věřitel, že se v důsledku fúze dobytnost pohledávky zhorší podstatným způsobem, má právo na dostatečnou jistotu ještě před zápisem fúze do spolkového rejstříku.

§ 248

(1) Návrh smlouvy o fúzi schvalují členské schůze zúčastněných spolků. Členská schůze může návrh smlouvy o fúzi jen schválit nebo odmítnout.

(2) Ten, kdo za zúčastněný spolek návrh smlouvy o fúzi podepisuje, připojí k podpisu kromě náležitostí uvedených v § 128 odst. 2 také údaj, že návrh smlouvy schválila členská schůze spolku a kdy se tak stalo. Smlouva o fúzi je přijata usnesením členské schůze posledního ze zúčastněných spolků o schválení návrhu smlouvy o fúzi a jejím podpisem za tento spolek.

(3) Zasedání členských schůzí zúčastněných spolků může být svoláno i jako společné. Tehdy členská schůze zúčastněných spolků hlasují o návrhu smlouvy o fúzi odděleně. Pokud se však po schválení návrhu smlouvy o fúzi volí členové orgánů nástupnického spolku, mohou členská schůze zúčastněných spolků rozhodnout, že budou o těchto členech hlasovat společně.

(4) Jestliže stanovy nástupnického spolku zakládají některým členům zanikajícího spolku zvláštní druh členství, vyžaduje se k platnosti usnesení členské schůze též oddělené hlasování členů, kteří mají získat tento druh členství.

§ 249

Návrh na vyslovení neplatnosti smlouvy o fúzi lze podat jen společně s návrhem na neplatnost usnesení členské schůze schvalujícího tuto smlouvu. Právo domáhat se neplatnosti má jen zúčastněný spolek nebo osoba oprávněná podat návrh na vyslovení neplatnosti členské schůze.

§ 250

(1) Návrh na zápis fúze do spolkového rejstříku podávají společně všechny zúčastněné spolky. Jedná-li se o fúzi splynutím, podepíší návrh také členové statutárního orgánu nástupnického spolku.

(2) Na základě návrhu provede příslušný orgán zápis fúze tak, že k témuž dni vymaže ve spolkovém rejstříku zanikající spolky, poznamená, kdo je jejich právní nástupce, a

- a) při fúzi sloučením poznamená u nástupnického spolku den účinnosti sloučení a názvy, sídla a identifikující čísla spolků, které se s nástupnickým spolkem sloučily, a případné další změny u nástupnického spolku, pokud v důsledku fúze nastaly,
- b) při fúzi splynutím provede zápis nástupnického spolku a poznamená u něho názvy, sídla a identifikující čísla spolků, které jsou jeho právní předchůdci.

§ 251

Po zápisu fúze do spolkového rejstříku nelze smlouvu o fúzi změnit nebo zrušit.

§ 252

Zápisem fúze nabývají členové zanikajícího spolku členství v nástupnického spolku.

§ 253

(1) Nepodají-li zúčastněné spolky návrh na zápis fúze do šesti měsíců ode dne, kdy byla smlouva o fúzi uzavřena, může ten ze zúčastněných spolků, který byl připraven návrh podat, od smlouvy o fúzi odstoupit. Odstoupí-li od smlouvy i jen jedna strana, zanikají tím závazky všech stran, založené smlouvou.

(2) Nepodají-li zúčastněné spolky návrh na zápis fúze do jednoho roku ode dne, kdy byla smlouva o fúzi uzavřena, platí, že od smlouvy odstoupily všechny zúčastněné spolky.

(3) Společně a nerozdilně se spolkem, který způsobil, že návrh na zápis fúze nebyl podán včas, nahradí ostatním spolkům škodu z toho vzniklou členové jeho statutárního orgánu.

K § 240 až 253:

Také úprava fúzi spolku navazuje na obecnou úpravu v § 142 a násl. Fúze spolků nejsou v platném právu upraveny, a protože se jedná o záležitost osobního statusu, chybějící zákonný rámec spojování a slučování spolků neumožňuje. Praktickými postupy lze sice již za stávající úpravy dospět k obdobnému, nikoli však stejnému výsledku, tyto postupy jsou však právně náročnější a komplikovanější, než jak to umožní navržená úprava.

Spolkové právo vyžaduje určitou míru podrobnosti zvláštní úpravy. Specifický charakter spolků jako soukromých korporací vyžaduje blíže řešit jednak uzavírání smluv o fúzi a jejich schvalování, jednak specifické dopady těchto spolkových přeměn na členské otázky. Zároveň je nutné pamatovat i na důslednou ochranu věřitelských zájmů. Totéž platí i o rozdělování spolků. Návrh úpravy přeměn spolků zohledňuje dosavadní vývoj analogické úpravy v právu obchodních společností; rozdíl je však v celkovém pojetí, zejména v tom smyslu, že je navržená úprava liberálnější než tomu je u právnických osob podnikatelské orientace. Navržená úprava bude subsidiárně použitelná pro všechny právní osoby korporativního typu.

Ust. § 240 upravuje základní náležitosti obou subtypů smlouvy o fúzi. Tuto smlouvu schvalují členské schůze fúzujících spolků. V nezbytném rozsahu jsou upravena některá předšmluvní jednání zúčastněných spolků: před sjednáním fúze musí zúčastněné spolky navzájem poznat své majetkové poměry, aby mohly vyhodnotit rizika celé operace.

Ustanovení § 241 a násl. vyžadují, zvláště pro účely informovanosti členů spolku a v zájmu možnosti členské schůze přijmout rozhodnutí na základě dostatečných informací, aby příslušné orgány spolku projekt fúze vyhodnotily i obhájily, a podaly o tom zvláštní zprávu. Zároveň se vylučuje nezbytnost takového administrativního zatížení spolkového života tam, kde tyto zprávy objektivně nejsou třeba. Z úpravy obchodních společností se však pro spolky nepřejímá pravidlo, že členové spolku mohou příslušné spolkové orgány zprostit povinnosti vypracovat příslušné zprávy písemným prohlášením s úředně ověřeným podpisem. Takové opatření se pro spolkový život jeví jako nefunkční, a členy spolku i spolek samotný by

administrativně zatížilo víc, než samo vypracování zprávy.

Ustanovení 249 obsahuje pravidla pro zápis fúze do spolkového rejstříku spolků. Sankční následky otálení s podáním návrhu na zápis fúze řeší § 253.

Rozdělení spolku

§ 254

(1) Při rozdělení sloučením uzavírají zúčastněné spolky smlouvu o rozdělení.

(2) Smlouva o rozdělení obsahuje

- a) údaje o názvu, sídle a identifikujícím čísle zúčastněných spolků s uvedením, který spolek je zanikající a které jsou nástupnické,
- b) určení, jaký majetek a dluhy zanikajícího spolku přejímají nástupnické spolky,
- c) určení, kteří zaměstnanci zanikajícího spolku se stávají zaměstnanci jednotlivých nástupnických spolků,
- d) rozhodný den.

(3) Dochází-li v důsledku rozdělení sloučením ke změně stanov některého z nástupnických spolků, obsahuje smlouva o rozdělení také dohodu o této změně.

(4) Nestanoví-li smlouva o rozdělení jinak, nabývá každý člen zanikajícího spolku ke dni účinnosti rozdělení členství ve všech nástupnických spolcích.

§ 255

(1) Při rozdělení se založením nových spolků vyhotoví rozdělovaný spolek projekt rozdělení.

(2) Projekt obsahuje

- a) údaje o názvu, sídle a identifikujícím čísle zúčastněných spolků s uvedením, který spolek je zanikající a které jsou nástupnické,
- b) určení, jaký majetek a dluhy zanikajícího spolku přejímají nástupnické spolky,
- c) určení, kteří zaměstnanci zanikajícího spolku se stávají zaměstnanci jednotlivých nástupnických spolků,
- d) návrh stanov nástupnických spolků,
- e) rozhodný den.

(3) Nestanoví-li projekt rozdělení jinak, nabývá každý člen zanikajícího spolku ke dni účinnosti rozdělení členství ve všech nástupnických spolcích.

§ 256

Není-li ze smlouvy o rozdělení nebo z projektu rozdělení zřejmé

- a) jaký majetek přechází z rozdělovaného spolku na jednotlivé nástupnické spolky, platí, že se nástupnické spolky stávají spoluvlastníky takového majetku,
- b) jaké dluhy přecházejí z rozdělovaného spolku na jednotlivé nástupnické spolky, platí, že se nástupnické spolky stávají z těchto dluhů zavázány společně a nerozdílně.

§ 257

(1) Jedná-li se o rozdělení sloučením, použijí se § 240 až 244 obdobně.

(2) Jedná-li se o rozdělení se založením nových spolků, pak

- a) statutární orgán rozdělovaného spolku spolu s projektem rozdělení vyhotoví i zprávu vysvětlující hospodářské a právní důvody i důsledky rozdělení a
- b) kontrolní orgán vyhotoví zprávu o skutečnostech, které jsou předmětem majetkové evidence spolku a zaujme v ní stanovisko k návrhu projektu rozdělení, k hospodářským důsledkům rozdělení a ke zprávě podle písm. a).

(3) Nemá-li rozdělovaný spolek kontrolní orgán, splní povinnosti podle odstavce 2 písm. b) členové jeho statutárního orgánu; tehdy však nevyhotoví stanovisko ke zprávě vyhotovené podle odstavce 2 písm. a).

(4) Zpráva podle odstavce 2 písm. a) nebo b) nemusí být vyhotovena, pokud jsou všichni členové rozdělovaného spolku členy jeho statutárního nebo kontrolního orgánu, anebo pokud s tím všichni členové rozdělovaného spolku souhlasí.

§ 258

(1) Zasedání členské schůze, kterému budou ke schválení předloženy smlouva o rozdělení nebo projekt rozdělení musí být svoláno nejméně třicet dnů před jeho konáním.

(2) Ve lhůtě podle odstavce 1 musí být zpřístupněny v sídle spolku

- a) jedná-li se o rozdělení sloučením, návrh smlouvy o rozdělení a doklady uvedené v § 245 odst. 1 písm. b) až d),
- b) jedná-li se o rozdělení se založením nových spolků, projekt rozdělení, výkaz majetku a závazků rozdělovaného spolku, zahajovací rozvahy nástupnických spolků a zprávy podle § 257 odst. 2 nebo 3, ledaže jejich vyhotovení není podle § 257 odst. 4 nutné.

Neurčí-li stanovou nic jiného, musí být tyto dokumenty členům zpřístupněny v sídle spolku každý pracovní den v běžnou provozní dobu.

§ 259

(1) Nejméně třicet dnů před zasedáním členské schůze zveřejní rozdělovaný spolek oznámení, v němž uvede, jakého spolku se rozdělení týká a které spolky se stanou jeho spolky nástupnickými. V oznámení rozdělovaný spolek též upozorní věřitele na jejich právo podle § 266.

(2) Ustanovení § 246 odst. 2 se použije obdobně.

§ 260

(1) Smlouvu o rozdělení schvalují členské schůze zúčastněných spolků. Ustanovení § 248 odst. 3 se použije obdobně.

(2) Projekt rozdělení schvaluje členská schůze rozdělovaného spolku.

(3) Členská schůze může smlouvu o rozdělení nebo projekt rozdělení jen schválit, nebo odmítnout.

(4) Zakládají-li stanovy nástupnických spolků některým členům rozdělovaného spolku zvláštní druh členství, vyžaduje se k platnosti usnesení členské schůze též oddělené hlasování členů, kteří mají získat tento druh členství.

(5) Mají-li podle smlouvy o rozdělení nebo podle projektu rozdělení nabyt členství v některém nástupnickém spolku jen někteří členové rozdělovaného spolku, vyžaduje se k platnosti usnesení též oddělené hlasování těchto členů.

§ 261

(1) Rozdělovaný spolek podá návrh na zápis rozdělení do spolkového rejstříku. Jedná-li se o rozdělení sloučením, podají společný návrh spolek rozdělovaný i nástupnický.

(2) Na základě návrhu provede příslušný orgán zápis rozdělení tak, že k témuž dni vymaže ve spolkovém rejstříku zanikající spolek, poznamená, kdo je jeho právní nástupce, a

- a) při rozdělení sloučením poznamená u nástupnického spolku den účinnosti rozdělení sloučením a název, sídlo a identifikující číslo spolku, který se s nástupnickým spolkem sloučil, a případné další změny u nástupnického spolku, pokud v důsledku přeměny nastaly,
- b) při rozdělení se založením nových spolků provede zápis nástupnických spolků a poznamená u něho název, sídlo a identifikující číslo spolku, který je jeho právním předchůdcem.

§ 262

Po zápisu rozdělení do spolkového rejstříku nelze smlouvu o rozdělení ani projekt rozdělení změnit nebo zrušit.

§ 263

(1) Nepodají-li při rozdělení sloučením zúčastněné spolky návrh na zápis rozdělení do šesti měsíců ode dne, kdy byla smlouva o rozdělení uzavřena, může ten ze zúčastněných spolků, který byl připraven návrh podat, od smlouvy o rozdělení odstoupit. Odstoupí-li od smlouvy i jen jedna strana, zanikají tím závazky všech stran, založené smlouvou.

(2) Nepodají-li při rozdělení sloučením zúčastněné spolky návrh na zápis rozdělení do jednoho roku ode dne, kdy byla smlouva o rozdělení uzavřena, platí, že od smlouvy odstoupily všechny zúčastněné spolky.

(3) Společně a nerozdílně se spolkem, který způsobil, že návrh na zápis přeměny nebyl podán včas, nahradí ostatním spolkům škodu z toho vzniklou společně a nerozdílně i členové jeho statutárního orgánu.

§ 264

Nepodá-li rozdělovaný spolek při rozdělení se založením nových spolků návrh na zápis rozdělení do jednoho

roku ode dne, kdy bylo rozhodnutí o rozdělení přijato, ruší se marným uplynutím lhůty rozhodnutí o rozdělení.

§ 265

(1) Každý z nástupnických spolků ručí společně s ostatními nástupnickými spolky za dluhy přešlé z rozdělovaného spolku na další nástupnický spolek.

(2) Dá-li si rozdělovaný spolek ocenit své jmění posudkem znalce ustanoveného mu soudem podle zvláštního zákona, a to včetně odděleného ocenění jmění přecházejícího na jednotlivé nástupnické spolky, a splní povinnost zveřejnění podle § 259, ručí každý nástupnický spolek za dluhy podle odstavce 1 jen do výše čistého jmění nabytého rozdělením.

(3) Právo z ručení podle odstavců 1 a 2 nemohou uplatnit věřitelé, jimž se dostalo jistoty podle § 266.

§ 266

Přihlásí-li věřitel zúčastněného spolku pohledávku do šesti měsíců ode dne, kdy se zápis rozdělení stal vůči němu účinným, má právo na dostatečnou jistotu, pokud prokáže, že se dobytnost pohledávky zhorší. Prokáže-li věřitel, že se v důsledku rozdělení dobytnost pohledávky zhorší podstatným způsobem, má právo na dostatečnou jistotu ještě před zápisem rozdělení do spolkového rejstříku.

§ 267

(1) Každému, jehož právní zájmy jsou rozdělením dotčeny, musí být dána do jednoho měsíce od doručení žádosti podané kterémukoli ze zúčastněných spolků informace, jaké jmění přechází rozdělením na jednotlivé nástupnické spolky.

(2) Dlužník zaniklého spolku, jemuž se nedostane informace, kdo je v důsledku rozdělení jeho věřitelem, může plnit kterémukoli z nástupnických spolků.

(3) Věřitel zaniklého spolku, jemuž se nedostane informace, kdo je v důsledku rozdělení jeho dlužníkem, může požadovat plnění od kteréhokoli z nástupnických spolků.

K § 254 až 267:

Zrcadlově k úpravě fúzi je upraveno rozdělování spolků. Rozlišuje se přitom úprava rozdělení sloučením, které vyžaduje uzavření smlouvy mezi rozdělovaným spolkem a nástupnickými spolky, a rozdělení se založením nových spolků, kde zanikající spolek vyhotovuje projekt rozdělení, jehož součástí je i konstituce stanov nově vznikajících nástupnických spolků.

Při rozdělení musí být zvláštní pozornost věnována majetkovým otázkám právě proto, že rozdělovaný spolek má několik právních nástupců, a majetkové vypořádání nemusí být provedeno důsledně. Z toho důvodu se řeší také otázky nabytí aktiv a pasiv (jmění) zanikajícího spolku nástupnickými spolky v případech, kdy přechod určitých položek smlouva o rozdělení nebo projekt rozdělení důsledně neřeší. V téže souvislosti se pamatuje na specifickou ochranu věřitelů.

Obdobně jako u fúzí je i při úpravě rozdělení řešen zápis rozdělení do rejstříku spolků a právní následky otálení s podáním návrhu na tento zápis.

Oddíl 3 Fundace

Pododdíl 1 Obecně o fundacích

§ 268

(1) Fundaci vytváří majetek vyčleněný k určitému účelu.

(2) Činnost fundace se váže na účel, k němuž byla zřízena.

§ 269

Fundace je zřízena zakladatelským právním jednáním nebo zákonem, v nichž musí být určeny též její majetkové zajištění a účel.

§ 270

(1) Právní poměry fundací se spravují ustanoveními o jejich jednotlivých právních formách. Nejsou-li taková ustanovení, použijí se na tyto poměry ustanovení o nadacích.

(2) Vnitřní poměry fundace upravuje její statut.

K § 268 a 270:

Pro právnické osoby fondového typu se ve shodě s § 88 odst. 1 volí souhrnné označení »fundace«. Jedná se o pojem v normativním jazyku významově neobsazený, v obecném jazyce nepoužívaný, ale dlouhodobě známý spisovně češtině. V obecném významu nejde jen o synonymní označení nadací, ale též o obecné pojmenování majetkového základu věnovaného nějakému společenskému účelu.³⁰⁾ Může být tedy funkčně využit k společnému pojmenování nadací i fondů, když výraz "fundace" svým zněním připomíná názvy obou skupin těchto právnických osob, a nadto se jeví jako vhodné antonymum k výrazu »korporace«.

Ust. § 270 odkazuje na subsidiární použití ustanovení o nadacích pro všechny fundace. Tím se vyřeší četné nesnáze, když zejména zákony o různých fondech stíhá riziko neúplné úpravy, v důsledku čehož se mezery v zákoně překonávají jen obtížně.

Pododdíl 2 Nadace

§ 271

(1) Zakladatel zakládá nadaci k trvalé službě účelu užitečnému společensky nebo hospodářsky. Ten může spočívat v podpoře veřejnosti nebo jednotlivě či jinak určeného okruhu osob.

(2) Účelem nadace nesmí být finanční či jiná podpora politických stran a politických hnutí, ani jiná účast na jejich činnosti.

§ 272

(1) Nadace neslouží výdělečným účelům.

(2) Nadace může podnikat, slouží-li výtěžky jejího podnikání jen k podpoře jejího účelu

a) určil-li to v souladu se zakladatelským právním jednáním její statut a

b) představuje-li podnikání pouhou vedlejší činnost.

(3) Nadace nesmí převzít přímo nebo nepřímo vedení obchodní společnosti, ani sama nebo spolu s jinými vystupovat vůči obchodní společnosti jako ovládající osoba. Stane-li se tak, jsou neúčinné hlasy, které za tím účelem uplatní.

(4) Nadace nesmí být neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.

§ 273

(1) Název nadace obsahuje slovo "nadace", nebo "nadání".

(2) Pravidelnou součástí názvu nadace je označení poukazující na její účel; název nadace může též obsahovat jméno osoby.

K § 271 až 273:

Návrh nové právní úpravy nadací jedná jednak přihlíží k dosavadnímu vývoji právní úpravy od roku 1990 až do zpracování návrhu novely zák. č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, jednak hledá inspiraci zejména v právní úpravě Rakouska, Německa, Itálie, Nizozemí, Québecu a Polska. Osnova však, rozdílně od stručných úprav německé, italské nebo québecké, jde ve shodě s tuzemskou tradicí cestou detailnější úpravy.

Zachovává se koncept nadace jako právnické osoby soukromého práva tvořené účelovým sdružením majetku, který má trvale svými výnosy sloužit užitečnému cíli, vyjma podpory politických stran a hnutí. Trvalý charakter odlišuje nadace od nadačních fondů, jejichž úprava má být zachována i nadále.

Podle vzoru práva rakouského, italského, německého atd. se navrhuje rozšířit dovolený účel nadací z výlučně veřejně prospěšného účelu i na účel dobročinný. Dobročinný účel je zaměřen na podporu bytí i omezeného okruhu osob potřebujících pomoc. Tím se umožní mj. i zakládání tzv. rodinných nadací. Osnova tedy sleduje uvolnění právní koncepce nadací co do vymezení jejich účelu, nepřiklání se však k absolutně liberálnímu pojetí některých evropských a mimoevropských právních řádů (např. dánského či lichtenštejnského), podle nichž je jen na vůli donátora (zřizovatele), jak cíl nadace vymezí.

Navrhuje se zachovat zásadu, že výdělečný účel je povaze nadací cizí. Zároveň se však shodně s moderními vývojovými trendy (srov. např. rakouský zákon o soukromých nadacích z r. 1993 nebo čl. 1256 québeckého zákoníku z r. 1991) nadacím nezakazuje podnikání, nesmí však jít o hlavní činnost nadace a výnos z podnikání může být použit jen k podpoře jejího účelu. Ve shodě s ra-

³⁰⁾ Slovník spisovného jazyka českého, díl I., Academia, Praha 1989, str. 527.

kouským zákonem se vylučuje, aby nadace převzala obchodní vedení společnosti nebo aby přijala postavení neomezeně ručícího společníka obchodní společnosti.

Navrhuje se připustit, aby tyto právnické osoby používaly k označení své právní formy slova vedle "nadace" také historického leč dobře srozumitelného označení slovem "nadání". Zákaz dalším osobám používat tato označení v jejich názvu zde zvlášť stanoven není, protože je stanoven obecně vzhledem k zákazu klamavosti názvu právnických osob.

Založení nadace

§ 274

(1) Nadace se zakládá nadační listinou, kterou může být zakládací listina nebo závěť.

(2) Zakládací listinu nadace pořizuje jedna osoba nebo více osob.

(3) Stojí-li na straně zakladatele nadace více osob, považují se za zakladatele jediného a v záležitostech nadace musí jednat jednomyslně; odmítá-li některá z těchto osob souhlas bez vážného důvodu udělit, nahradí jej k návrhu kterékoli z ostatních zakládajících osob svým rozhodnutím soud.

(4) Nadační listina vyžaduje formu veřejné listiny.

§ 275

(1) Zakládací listina nadace obsahuje

- a) název a sídlo nadace,
- b) jméno zakladatele a jeho bydliště nebo sídlo,
- c) vymezení účelu, pro který se nadace zakládá,
- d) údaj o výši vkladu, případně o jeho předmětu, který se každý zakladatel zavazuje do nadace vnést,
- e) údaj o výši nadačního kapitálu,
- f) počet členů správní rady i jména a bydliště jejich prvních členů a údaj, jakým způsobem členové správní rady za nadaci jednají,
- g) počet členů dozorčí rady i jména a bydliště jejich prvních členů, případně, není-li dozorčí rada zřízována, jméno a bydliště prvního revizora,
- h) pravidlo pro omezení nákladů nadace podle § 314, anebo určení, že pravidlo má být určeno statutem nadace,
- i) určení správce vkladů a
- j) podmínky pro poskytování nadačních příspěvků, případně okruh osob, jimž je lze poskytnout, nebo okruh činností, jež nadace může vzhledem k svému účelu vykonávat, anebo určení, že tyto náležitosti stanoví statut nadace.

(2) Nadační listina obsahuje i údaj o identifikujícím čísle zakladatele a identifikující čísla fyzických osob v ní uvedených.

§ 276

(1) Při založení nadace závětí se do nadace vnáší vklad ustavením nadace za dědice nebo zřízením odkazu.

(2) Závěť jako nadační listina obsahuje

- a) název nadace,
- b) vymezení účelu, pro který se nadace zakládá,

- c) údaj o výši vkladu, popřípadě o jeho předmětu,
- d) stanovení pravidla pro omezení nákladů nadace podle § 314, anebo určení, že pravidlo má být stanoveno statutem nadace,
- e) údaj o výši nadačního kapitálu a
- f) podmínky pro poskytování nadačních příspěvků, případně okruh osob, jimž je lze poskytnout, anebo určení, že tyto náležitosti stanoví statut nadace.

(3) Neobsahuje-li závěť další náležitosti, které pro nadační listinu vyžaduje § 275, určí osobu, která jako vykonavatel závěti tyto náležitosti doplní a zařídí vznik nadace.

(4) Uvádí-li závěť

- a) osoby ve funkcích uvedených v § 275 písm. e), f) nebo h) a tyto osoby již nežijí nebo nejsou způsobilé své funkce zastávat, nebo
- b) některý předmět vkladu, jenž již není v pozůstalosti, vykonavatel závěti opraví nebo doplní nadační listinu. Není-li to pro překážku uvedenou v odstavci 4 písm. b) možné, protože vklad do nadace neodpovídá výši příkazu § 290 a není tu další osoba, jež by se chtěla na vzniku nadace podílet, je zakladatelský záměr zůstavitele zmařen a vykonavatel závěti je zproštěn svých povinností.

§ 277

Není-li vykonavatel závěti v závěti určen, platí, že zůstavitelovo pověření k doplnění chybějících náležitostí nadační listiny a k obstarání vzniku nadace bezplatně přijal notář, který závěť sepsal. Jestliže již nevykonává notářský úřad, platí, že zůstavitelovo pověření k doplnění chybějících náležitostí nadační listiny a k obstarání vzniku nadace bezplatně přijala notářská komora, jejímž členem byl notář v den, kdy závěť sepsal.

§ 278

Není-li vykonavatel závěti znám, je-li neznámého pobytu, odmítne-li vznik nadace zařídít, nemůže-li jednat, přecházejí jeho povinnosti na soudního komisaře ustaveného v řízení o dědictví podle zvláštního zákona. Tyto povinnosti přecházejí na soudního komisaře též, nepodá-li vykonavatel závěti návrh na zápis nadace do nadačního rejstříku do tří měsíců od smrti zůstavitele.

§ 279

Neuvádí-li nadační listina předmět vkladu, platí, že vklad je peněžitý.

K § 274 až 279:

Založení nadace se děje právním jednáním, jimž je podle povahy věci zakládací listina nebo závěť. Termín "zakládací listina" se volí z té příčiny, že je třeba pojmově odlišit "zakladatelskou listinu" jako obecný termín (§ 98) od jednostranného zakladatelského jednání, jimž se zakládají právě nadace. Osnova opouští mylnou koncepci ustanovení § 3 dosavadního zákona o nadacích a nadačních fondech č. 227/1997 Sb., které rozlišuje nadační listiny jednostranné a kontraktuální. Ve shodě s převažujícím míněním se opouští "málo životaschopná" úvaha, která jako "ojedinělý názor" prosazuje smluvní charakter

erekční listiny nadace pořízené několika osobami.³¹⁾ Neosobní povaha nadace svým charakterem vylučuje úpravu budoucích vztahů mezi jejími zřizovateli (jak je tomu u právnických osob budovaných na principu korporace), tudíž i při více zřizovatelích téže nadace půjde o jejich shodný projev vůle jednosměrně orientovaný k zřízení nadace. Dosavadní řešení, analogicky vycházející z právní povahy jednání sledujícího založení korporace, není u nadací namístě.

Od zakladatelské listiny lze před vznikem nadace odstoupit, resp. jej lze následným projevem vůle zrušit. Zrušit lze i nadační listinu zřízenou závětí. Zákoník nezamýšlí tuto otázku výslovně zmiňovat, protože takové řešení plyne z povahy věci. Stojí-li zakladatelské straně více osob, pak odstoupení kterékoli z nich vyvolává zrušení celé nadační listiny.

Se zřetelem k pojetí nadační listiny jako jednostranného právního jednání se vychází z jednoty zakladatelského substrátu nadace i za situace, že jej tvoří více osob. Skupina několika zakladatelů nadace se považuje za zakladatele jediného. (Obdobně např. rakouský zákon z r. 1993 v § 3 odst. 2.)

Zachovává se koncepce zřízení nadace jak zakladací listinou, tak závětí. Pro obě tato jednání se zachovává společné označení "nadační listina" i požadavek pořídit je ve formě notářského zápisu.

Zakladací listina je co do obligatorních náležitostí upravena rigidně, nově je upraven požadavek na údaj o nadačním kapitálu a o správci vkladů.

Návrh ustanovení o zřízení nadace závětí vychází z dosavadní zákonné úpravy v tom smyslu, že určité náležitosti, které musí obsahovat zakladací listina nadace, závěť obsahovat nemusí a mohou být upraveny dodatečně. Při zřízení nadace *mortis causa* se mohou vyskytnout situace, kdy testátor nebude moci z různých důvodů určit některé náležitosti zakladatelského právního jednání (např. sídlo nadace). Pro tyto případy musí být určena osoba, která doplní nadační listinu a zařídí zápis nadace do nadačního rejstříku.

Osnova vychází z pojetí, že je třeba vyjít donátorskému záměru testátora maximálně vstřícně, a proto v § 277 konstruuje nevyvratitelnou domněnku vzniku závazku notáře, který závěť sepsal a pomínl určení vykonavatele závěti jako obligatorní náležitosti nadační listiny, zařídí vznik nadace sám. Není-li to již možné proto, že notář v aktuální době již nebude vykonávat notářský úřad, nastoupí na jeho místo notářská komora, jejímž členem byl v době sepsání závěti. Odporovalo by základním principům spravedlnosti, kdyby následkem opomenutí notáře byla neplatnost nadační listiny, neboť tak by byl sankcionován nevinný, který navíc již nemůže svůj zájem naplnit, a tím by byl zmařena jeho vůle, ač se při věnování části majetku sociálně užitečnému účelu jedná o postoj vysoce morální. Z téhož důvodu osnova sleduje zakotvit i nouzové řešení v § 230 odst. 6 pro případ, že určený vykonavatel závěti nežije, není svéprávný, odmítá přijmout mandát k zřízení závěti, anebo je-li nečinný.

§ 280

Statut nadace

- (1) Statut nadace upraví alespoň
  - a) způsob jednání orgánů nadace,
  - b) podmínky pro poskytování nadačních příspěvků, případně též okruh osob, kterým je lze poskytovat,
  - c) způsob, jakým se nadační příspěvky poskytují.
- (2) Statut nadace může vydat její zakladatel spolu s nadační listinou. Neučiní-li tak, vydá statut do třiceti dnů ode dne vzniku nadace správní rada.
- (3) Nadace svůj statut zpřístupní ve svém sídle v obvyklých provozních hodinách; každý je oprávněn do statutu na požádání nahlížet a pořizovat si jeho opisy nebo výpisy z něho.

K § 280:

Ustanovení sleduje úpravu statutu nadace. Zachovává se princip, že statut je základní právní a organizační dokument nadace, který normativně upravuje jednak její vnitřní poměry, jednak i některé aspekty vztahů nadace k třetím osobám, především podmínky pro poskytování nadačních příspěvků a případně i okruh destinátářů. V úpravě statutu se vychází vstřícně možné zakladatelské iniciativě zřizovatele nadace, a nevylučuje se tudíž, aby statut vydal společně s nadační listinou.

§ 281

Nadace vzniká dnem zápisu do nadačního rejstříku.

K § 281:

Vznik nadace se spojuje ve shodě s návrhem obecné úpravy a souladně s dosavadním právním stavem se zápisem nadace do nadačního rejstříku.

§ 282

Změna účelu nadace

- (1) Po vzniku nadace může být její účel změněn jen s přivolením soudu na návrh nadace.

S podáním návrhu musí souhlasit správní rada a dozorčí rada nadace. Stanovisko člena orgánu, který s podáním návrhu nesouhlasil, musí být v zápisu ze zasedání správní rady nebo dozorčí rady zaznamenáno s uvedením důvodů.

- (2) Nadace, které byl přiznán status veřejné prospěšnosti podle ustanovení § 121, zveřejní bez zbytečného odkladu po podání návrhu vhodným způsobem oznámení o navrhované změně svého účelu s uvedením soudu, který o návrhu rozhoduje, a poučením, že ten, jehož zájmu se návrh změny účelu nadace týká, se může u soudu dovolat do jednoho měsíce od zveřejnění oznámení.

- (3) Soud návrhu přivolí a dosavadní účel nadace nahradí účelem podobným tak, aby co nejvíce šetřil úmysl zakladatele, je-li dosažení dosavadního účelu nadace nemožné nebo obtížně dosažitelné následkem okolností zakladateli neznámých nebo pro zakladatele nepředvída-

³¹⁾ Bližší rozbor Hurdík, J., Problémy nadačního práva, Masarykova univerzita, Brno 1994, str. 133 a násl.

telných. Soud o přivolení k návrhu nerozhodne před uplynutím lhůty dle odstavce 2.

K § 282:

Podstata nadace je v tom, že má podle projeveného úmyslu svého zakladatele sloužit trvale určitému účelu. Stane-li se tento účel nemožný pro následnou a nepředvídatelnou změnu okolností, ztratila by, nebýt jiné úpravy, nadace důvod své existence a musela by být zrušena. Paušální zavedení takového následku by však mohlo vést k nemístným tvrdostem. Proto se navrhuje umožnit změnu účelu nadace za rigorózně stanovených podmínek, jejichž existenci musí ověřit soud, kterému má při rozhodování o změně účelu nadace náležet také poslední slovo. Zvláštní zřetel přitom musí být brán na úmysl zakladatele; z toho plyne, že zakladatel musí být v řízení slyšen, pokud je ještě naživu, či - jedná-li se o právnickou osobu - pokud existuje.

Nadační rejstřík

§ 283

(1) Nadační rejstřík vede soud určený zvláštním zákonem k vedení obchodního rejstříku (dále jen "rejstříkový soud").

(2) Nadační rejstřík je veřejný seznam, do kterého se zapisují údaje o nadacích, o nichž to stanoví zákon. Nadace do nadačního rejstříku též zakládají svůj statut, výroční zprávu a zprávu dozorčí rady o činnosti nadace. Při změně statutu založí nadace do nadačního rejstříku také jeho úplné znění.

(3) Nadační rejstřík je každému přístupný. Každý do něho může nahlížet a pořizovat si z něho opisy, kopie nebo výpisy. Soud na požádání vydá žadateli opis nebo výpis ze zápisu v nadačním rejstříku nebo potvrzení o tom, že v rejstříku zápis není.

(4) Skutečnosti zapsané v nadačním rejstříku jsou účinné vůči každému ode dne, kdy byl zápis proveden. Proti tomu, kdo jedná v důvěře v zápis v nadačním rejstříku, nemůže ten, jehož se zápis týká, namítat, že zápis neodpovídá skutečnosti.

(5) Založením statutu nadace do nadačního rejstříku nastávají účinky uvedené v odstavci 4 také ve vztahu k údajům uvedeným v § 280 odst. 1 písm. b) a c).

§ 284

(1) Do nadačního rejstříku se zapisují

- název, sídlo a identifikující číslo nadace,
- jméno zakladatele a jeho bydliště nebo sídlo,
- účel nadace,
- výše nadačního kapitálu,
- předměty vkladů do nadace s uvedením výše jednotlivých vkladů a určením, zda se jedná o vklad do nadační jistiny nebo do ostatního majetku nadace,
- dary do nadační jistiny s uvedením předmětu a výše jednotlivých darů,

- jména a bydliště členů správní rady a údaj, jakým způsobem členové správní rady nadací zastupují,
- jména a bydliště členů dozorčí rady, případně jméno a bydliště revizora,
- smlouva o obhospodařování, tvoří-li nadační jistinu i investiční nástroje obhospodařované osobou oprávněnou poskytovat investiční službu podle zvláštního zákona, a údaj o zřízení zvláštního účtu, který slouží k obhospodařování investičních nástrojů na základě této smlouvy,
- prohlášení konkursu nebo povolení vyrovnání a ukončení konkursu nebo vyrovnání, jakož i jméno a bydliště, nebo sídlo konkursního nebo vyrovnacího správce a údaje o vzniku i zániku jeho funkce.

(2) V případě, že je předmět vkladu do nadace nebo nadační dar peněžitý, zapíše se do nadačního rejstříku údaj o zvláštním účtu, kde je vklad nebo dar složen.

(3) Je-li předmět vkladu do nadace nebo nadační dar nepeněžitý, uvede se v nadačním rejstříku jeho popis a hodnota.

(4) Jsou-li předmětem zápisu do nadačního rejstříku údaje o osobě, obsahuje zápis i údaj o jejím identifikujícím čísle.

§ 285

O pobočkách zahraničních nadací se do nadačního rejstříku zapisují

- název zahraniční nadace a její sídlo,
- označení a umístění pobočky a její identifikující číslo,
- účel pobočky,
- údaj o rejstříku, do něhož je zahraniční nadace zapsána, případně údaj, že zahraniční nadace zápisu do takového rejstříku nepodléhá,
- údaje uvedené v § 284 odst. 1 písm. g) a jméno a bydliště vedoucího pobočky,
- zrušení a zánik zahraniční nadace, a byla-li zrušena s likvidací, pak také identifikační údaje o likvidátorovi, o jeho působnosti a o vzniku a zániku jeho funkce, jakož i údaj o skončení likvidace,
- údaje uvedené v § 284 odst. 1 písm. i), případně údaje o jiném obdobném řízení týkajícím se zahraniční osoby,
- uzavření pobočky v České republice.

Sbírka listin

§ 286

(1) Součástí nadačního rejstříku je sbírka listin obsahující

- nadační listinu a statut nadace v úplném znění,
- podpisový vzor osob oprávněných nadací zastupovat jako člen orgánu upraveného zákonem, anebo jako vedoucí organizační složky závodu nebo prokurista podle zvláštního zákona, jakož i doklad o vzniku a zániku funkce těchto osob,
- výroční zprávu,
- rozhodnutí o zvýšení nebo snížení nadačního kapitálu,
- rozhodnutí o zrušení nadace,

- f) rozhodnutí soudu o jmenování opatrovníka nadaci,
- g) rozhodnutí soudu o prohlášení konkursu nebo povolení vyrovnání a rozhodnutí o ukončení konkursu nebo vyrovnání, jakož i rozhodnutí o jmenování konkursního nebo vyrovnacího ;a doklad o ukončení jejich funkce.

(2) U pobočky zahraniční nadace se do sbírky listin zakládají

- a) doklad o zřízení a o zrušení pobočky,
- b) podpisový vzor vedoucího pobočky, jakož i doklad o vzniku a zániku jeho funkce,
- c) výroční zpráva nadace v části týkající se činnosti pobočky,
- d) nadační listina, statut či obdobné listiny, jimiž byla zahraniční nadace založena, v úplném znění,
- e) osvědčení rejstříku země sídla zahraniční nadace o jejím zápisu do něho, případně prohlášení, že zahraniční nadace takovému zápisu nepodléhá.

(3) Nadace doručí rejstříkovému soudu bez zbytečného odkladu listiny podléhající založení do sbírky listin. Rozhodnutí soudu, která se zakládají do sbírky listin, založí do sbírky listin soud.

§ 287

(1) Návrh na zápis nadace do nadačního rejstříku podává zakladatel nebo osoba určená podle § 276 odst. 3, 277 nebo 278. Použijí-li tyto osoby k podání návrhu zmocněnce, musí být pravost podpisu zmocnitele na plné moci ověřena.

(2) K návrhu správní rady opatřenému ověřenými podpisy se do nadačního rejstříku bez zbytečného odkladu zapíše i změny zapisovaných skutečností.

(3) Soudy a jiné orgány upozorní rejstříkový soud vždy na neshodu mezi skutečným stavem a stavem zápisů v nadačním rejstříku, jakmile tato skutečnost při jejich činnosti vyjde najevo.

(4) Odporuje-li obsah zápisu v nadačním rejstříku donucujícimu ustanovení zákona, vyzve rejstříkový soud nadaci, již se zápis týká, ke zjednání nápravy. Pokud pro nečinnost nadace nelze nápravu zjednat ani postupem rejstříkového soudu podle zvláštního zákona, soud nadaci zruší a nařídí její likvidaci, je-li to v zájmu ochrany třetích osob.

K § 282 až 287:

Při návrhu úpravy nadačního rejstříku osnova zamýšlí recipovat s drobnými upřesněními právní úpravu dosavadní. Opouští se přitom odkaz na subsidiární použití ustanovení o obchodním rejstříku na nadační rejstřík, protože takové řešení je přijatelné pro speciální zákon, nikoli však pro obecný soukromoprávní kodex.

Osnova vychází z dosavadního stavu, podle něhož vedou nadační rejstřík soudy.

Vklady do nadace

§ 288

(1) Správce vkladů složí vklad s peněžitým předmětem na zvláštní účet u banky, který za tím účelem pro nadaci a na její jméno zřídí. Banka neumožní nakládat s peněží složenými na tento účet před vznikem nadace, ledaže je prokázáno, že založení nadace bylo neplatné; byla-li nadace založena závětí, prokáže se neplatnost jejího založení rozhodnutím soudu.

(2) Nepeněžitý předmět vkladu do nadace nesmí sloužit jako zástava a musí splňovat předpoklad trvalého výnosu.

(3) Je-li předmět vkladu nepeněžitý, nelze výši vkladu určit v nadační listině vyšší částkou, než jakou činí hodnota předmětu vkladu stanovená v posudku znalce.

§ 289

(1) Tvoří-li předmět vkladu cenný papír, může jeho hodnotu stanovit též osoba spravující cenné papíry na základě zvláštního zákona.

(2) Byl-li cenný papír pořízen na veřejném trhu, lze jeho hodnotu stanovit také kurzem vyhlášeným ke dni jejich pořízení; to však jen tehdy, jestliže od jeho pořízení do podání návrhu na zápis vkladu do nadačního rejstříku uplynul nanejvýš jeden měsíc a za předpokladu, že nadace k návrhu připojí potvrzení obchodníka s cennými papíry o ceně jeho pořízení.

(3) Tvoří-li předmět vkladu podílový list, lze jeho hodnotu stanovit kurzem vyhlášeným ke dni jejich pořízení; to však jen tehdy, jestliže od jeho pořízení do podání návrhu na zápis vkladu do nadačního rejstříku uplynul nanejvýš jeden měsíc a za předpokladu, že nadace k návrhu připojí potvrzení investiční společnosti o ceně, za kterou byl pořízen.

(4) Tvoří-li předmět vkladu cenný papír znějící na zahraniční měnu, stanoví se jeho hodnota při postupu podle odstavců 1 až 3 za použití přepočtu podle kurzu stanoveného Českou národní bankou ke dni jeho pořízení.

§ 290

Do nadace se před jejím vznikem vnesou jako nadační jistina vklady alespoň ve výši 500 000 Kč.

§ 291

(1) K přijetí vkladu do nadace před jejím vznikem je povolán ten, koho nadační listina určí jako správce vkladů. Pokud funkce ustaveného správce vkladů zanikne, ustaví zakladatel nebo osoba určená podle § 276 odst. 3, 277 nebo 278 nového správce vkladů. Není-li to možné, ustaví nového správce vkladů správní rada nadace.

(2) Předáním vkladu správci vkladů je vklad splacen. Vlastnické právo k předmětu vkladu nabývá nadace dnem svého vzniku, ledaže zákon váže nabytí vlastnického práva k předmětu vkladu na zápis do veřejného seznamu; v takovém případě je nadace nabývá až tímto zápisem.

(3) Tvoří-li vklad do nadace nemovitost, předá zakladatel správci vkladů spolu s nemovitostí písemně prohlášení o vnesení vkladu. Podpis zakladatele na prohlášení musí být úředně ověřen. Vlastnické právo k nemovitosti zapsané v katastru nemovitostí podle zvláštního zákona (dále jen „katastr“) se pro nadaci zapisuje na návrh doložený tímto prohlášením.

§ 292

(1) Správce vkladů v písemné formě potvrdí vnesení vkladů do nadace a uvede v něm, kdo vklad do nadace vnesl, kdy se tak stalo, jaký je předmět vkladu a jaká je souhrnná výše vkladů. Pokud v potvrzení uvede vyšší rozsah plnění, než k jakému skutečně došlo, pak správce vkladů ručí až do výše rozdílu věřitelům nadace za její závazky po dobu pěti let od vzniku nadace.

(2) Správce vkladů předá převzatý předmět vkladu nadaci bez zbytečného odkladu po jejím vzniku, včetně plodů nebo užitků takového předmětu.

(3) Nevznikne-li nadace, vrátí správce vkladů předmět vkladu tomu, kdo jej do nadace vnesl, včetně plodů a užitků takového předmětu.

(4) Právní jednání, které správce vkladů učinil po dobu správy, zavazují i osobu, které byl předmět vkladu předán podle odstavce 2 nebo 3. O právech a povinnostech správce vkladů platí § 126 obdobně.

K § 288 až 292:

Vkladům do nadace věnuje osnova velkou pozornost, protože považuje za nezbytné maximálně ochránit majetkový substrát nadace před rizikem jeho fiktivního vytvoření nebo nadhodnocení.

Osnova se inspirovává dosavadní úpravou obchodních společností a rozlišuje terminologicky i pojmově »vklad« a »předmět vkladu«. Vklad je souhrn věcí (hodnot) vnášených do nadace, předmět vkladu je jednotlivá věc, která se vnesením vkladu na nadaci vlastnický převádí. Z toho důvodu může být i jeden vklad tvořen několika předměty. Ve vazbě na to se rozlišuje též výše vkladu a hodnota předmětu vkladu.

Je-li předmět vkladu peněžité, musí být před vznikem nadace vázán na účet u banky. Je-li nepeněžité, musí splňovat předpoklad trvalého výnosu a nesmí být zatížen zástavním právem.

Nepeněžité předmět vkladu musí být znalecky oceněn a jeho výše nesmí být stanovena vyšší částkou, než jaká odpovídá hodnotě jeho předmětu. Pokud však je tímto předmětem cenný papír, bylo by mnohdy zbytečné oceňovat jej znalecky, a proto se zamýšlí umožnit stanovení jeho hodnoty také alternativním způsobem.

Zachovává dosavadní pojetí, které vyžaduje výše všech vkladů do nadace alespoň v sumě 500 000 Kč. Souhrnná výše všech vkladů odpovídá počáteční výši nadačního kapitálu.

Ust. § 291 a § 292 recipují z dosavadní úpravy funkcí správce vkladů, upřesňují však úpravu jeho postavení. K převzetí vkladů pro nadaci musí být konkrétně určena určitá osoba, a to již v nadační listině.

§ 293

(1) Po vzniku nadace lze nadační jistinu rozmnožit nadačními dary nebo rozhodnutím správní rady podle § 301.

(2) Platí, že dar rozmnožuje nadační jistinu, ledaže z vůle dárce nebo z povahy daru plyne dárčův úmysl přispět do ostatního majetku nadace.

K § 292:

Ustanovení § 293 je základním ustanovením o rozmnožení nadačního jistiny po vzniku nadace. K tomu může dojít především nadačními dary, pro něž se analogicky uplatní zákonná ustanovení o vkladech do nadace. Dále se umožňuje učinit tak rozhodnutím správní rady upraveným v § 301.

Majetek nadace a nadační kapitál

§ 294

Majetek nadace tvoří nadační jistina a majetek ostatní.

§ 295

(1) Nadační jistinu tvoří soubor předmětů vkladů do nadace, popřípadě nadačních darů.

(2) Nadační jistina musí mít celkovou hodnotu alespoň ve výši 500 000 Kč po celou dobu trvání nadace.

§ 296

Peněžní vyjádření nadační jistiny je nadační kapitál.

§ 297

Nadace používá svůj majetek v souladu s účelem uvedeným v nadační listině i ve statutu a za podmínek tam určených k poskytování nadačních příspěvků a k úhradě nákladů na vlastní správu.

§ 298

(1) Co je v nadační jistině, nelze zastavit, ani jinak použít k zajištění pohledávky.

(2) Co tvoří nadační jistinu, nelze zeizít.

(3) Pokud nadace provozuje závod, neuplatní se omezení podle odstavce 1 v rozsahu potřebném pro plynulý provoz závodu.

K § 294 až 298:

Skupina těchto ustanovení se věnuje majetkovým poměrům nadace. Majetek nadace tvoří v první řadě nadační jistina jako soubor vkladů do nadace, a také nadačních darů a věcí, o něž může být nadační jistina rozmnožena po vzniku nadace. Ve shodě s dosavadní úpravou se i nadále požaduje, aby nadační jistina dosahovala minimálně hodnoty 500 000 Kč.

Pro peněžní vyjádření nadační jistiny se navrhuje označení »nadační kapitál«. Navrhuje se nově, aby do nadačního rejstříku nebyla zapisována nadační jistina (jako souhrn konkrétních majetkových kusů v oceněné hodnotě), protože faktický majetkový substrát se co do hod-

noty v časově mění a tyto změny by musely být bez zbytečného odkladu do nadačního rejstříku zapisovány, ale aby tam byla zapsána výše nadačního kapitálu. Jeví se totiž jako potřebné vyjádření souhrnu těchto hodnot k určitému časovému okamžiku fixovat v podobě nadačního kapitálu jako fixního čísla stanoveného k tomuto okamžiku, na něž faktické výkyvy v hodnotách věcí, z nichž nadační majetek sestává, nebudou mít vliv.

Zásady zachování nadačního majetku i nadačního kapitálu jsou v osnově vyjádřeny jednak tím, že přijetí nadačního daru bude mít pravidelně za následek zvýšení nadačního kapitálu v příslušné míře, jednak návrhem normativních konstrukcí, podle nichž může být nadační kapitál zvýšen, případně musí být snížen v závislosti na případných hodnotových pohybech, dotýkajících se nadační jistiny. Změna výše nadačního kapitálu bude zapisována s konstitutivními účinky do nadačního rejstříku. Případný pokles hodnoty nadačního majetku pod 500 000 Kč ovšem nemůže být do výše nadačního kapitálu promítnut, nýbrž musí být - nezdáří-li se nadační jistinu včas doplnit na zákonný limit - řešen zrušením nadace s likvidací nebo její přeměnou.

Nadační jistina je nezczitelná a nelze ji ani zastavit či jinak použít k zajištění pohledávky. V tom směru se navrhuje zachovat dosavadní úpravu. Přísná pravidla vztahená k nadační jistině se však nemohou uplatnit za situace, kdy nadace provozuje závod. Proto se navrhuje stanovit, že se v takovém případě příslušné zákazy neuplatní v rozsahu potřebném pro plynulý provoz závodu.

Nadace má vedle nadační jistiny rovněž ostatní majetek, který nepodléhá zpřísněnému režimu uplatňovanému vůči nadační jistině.

§ 299

Nadace nakládá s nadační jistinou s odbornou péčí v obdobném rozsahu a obdobným způsobem, jaký tento zákon stanoví pro prostou správu cizího majetku. Vyžadují-li ustanovení o prosté správě cizího majetku k určitému právnímu jednání souhlas beneficiáře, může nadace, neurčuje-li nadační listina něco jiného, postoupit taková právní jednání s předchozím přivolením soudu.

K § 299:

Současná úprava nadací detailně stanoví, jak nadace mohou s nadační jistinou nakládat a často jde do neúměrných podrobností. Vzhledem k tomu, že osnova za prvé zamýšlí liberalizovat celkový rámec úpravy nadací zejména umožněním vzniku nadací rodinného typu a nadací provozujících závod a že osnova za druhé obsahuje v závěru třetí části návrh obsáhlé obecné úpravy správy cizího majetku, navrhuje se obecně odkázat na obdobné použití těchto pravidel. Z nich vyplývá, že majetek podrobně upravené správy cizího majetku musí být zásadně zachován, že nesmí být měněno jeho účelové určení a že - tvoří-li jej peníze - může být investován způsobem obecně považovaným za rozumný. Navržené ustanovení nijak nebrání tomu, aby nadační listina či statut jednotlivých nadací stanovily podmínky přísněji, vyžaduje-li to zájem zakladatele nebo jiná konkrétní potřeba.

Odkazové ustanovení dopadá pouze na nadační jistinu, nikoli na ostatní majetek nadace, netýká se tudíž např. poskytování nadačních příspěvků.

§ 300

(1) Roční účetní závěrka, mimořádná účetní závěrka a konsolidovaná účetní závěrka podléhá ověření auditorem, činí-li nadační kapitál více než pět milionů korun, nebo stanoví-li tak nadační listina nebo statut nadace

(2) Účetní závěrka podléhá ověření auditorem též, rozhoduje-li se podle ní o zvýšení nebo snížení nadačního kapitálu, nebo o přeměně nadace.

K § 299:

Z platné úpravy se navrhuje převzít pro uvedené případy požadavek ověření účetních závěrek auditorem. Nově má být audit účetní závěrky vyžadován, má-li být podkladem pro rozhodnutí o změně výše nadačního kapitálu, nebo pro rozhodnutí o přeměně nadace.

§ 301

Zvýšení nadačního kapitálu

(1) Po schválení účetní závěrky uvedené v § 300 může správní rada rozhodnout o rozmnožení nadační jistiny a o zvýšení nadačního kapitálu z vlastních zdrojů.

(2) Rozhodnutí lze přijmout do šesti měsíců ode dne, k němuž byly zjištěny údaje, z nichž byla účetní závěrka sestavena, za předpokladu, že

- a) auditor ověřil účetní závěrku bez výhrad,
- b) zvýšení nadačního kapitálu nebude vyšší, než kolik činí rozdíl mezi výší vlastních zdrojů financování majetku nadace vykazovaných v rozvaze na straně pasiv a nadačním kapitálem,
- c) ke zvýšení nadačního kapitálu nebudou použity vlastní zdroje, které jsou účelově vázány a jejichž účel není nadace oprávněna měnit a
- d) nadační jistina bude současně rozmnožena o věc, která splňuje předpoklad trvalého výnosu, jejíž hodnota zjištěná podle § 288 odst. 3 nebo § 289 se rovná rozsahu zvýšení nadačního kapitálu nebo o peníze v částce rovnající se rozsahu zvýšení nadačního kapitálu.

(3) Rozhodnutí o rozmnožení nadační jistiny a zvýšení nadačního kapitálu obsahuje

- a) částku, o niž se nadační kapitál zvyšuje,
- b) označení zdroje, z něhož se nadační kapitál zvyšuje, podle struktury vlastních zdrojů financování majetku nadace v účetní závěrce a
- c) popis věci, o kterou se rozmnožuje nadační jistina, spolu s údajem o její hodnotě a s uvedením způsobu, jak byla tato hodnota stanovena.

(4) Zjistí-li nadace z jakékoliv následně sestavené účetní závěrky snížení vlastních zdrojů, vychází správní rada při rozhodování o zvýšení nadačního kapitálu z této účetní závěrky.

§ 302

Pozbude-li nadace některou část nadační jistiny nebo klesne-li podstatně její hodnota, nadace bez zbytečného odkladu doplní nadační jistinu, anebo sníží v rozsahu odpovídající ztrátě základní kapitál.

§ 303

Snížení nadačního kapitálu

(1) Nezakazuje-li to nadační listina, může nadace snížit nadační kapitál zkrácením nadační jistiny, pokud to vyžaduje zájem na hospodárnějším naplňování jejího účelu. Snížit nadační kapitál lze nanejvýš o částku odpovídající pětině výše nadačního kapitálu v průběhu pěti let. Snížením nadačního kapitálu nelze přímo ani nepřímo krýt náklady správy nadace.

(2) Nadační kapitál nelze snížit pod částku 500 000 Kč.

(3) Rozhodnutí o snížení nadačního kapitálu obsahuje částku, o kterou se nadační kapitál snižuje, a důvod, ze kterého se snižuje.

Společná ustanovení

§ 304

Klesne-li podstatně hodnota nadační jistiny nebo pozbude-li nadace některou její část, nadace bez zbytečného odkladu nadační jistinu doplní; není-li to dobře možné, sníží nadační kapitál v rozsahu odpovídajícím ztrátě.

§ 305

(1) O zvýšení a o snížení nadačního kapitálu rozhoduje správní rada po udělení předchozího souhlasu dozorčí rady.

(2) O rozhodnutí správní rady podle odstavce 1 musí být pořízena veřejná listina.

§ 306

Zvýšení nebo snížení nadačního kapitálu nabývá účinky zápisem do nadačního rejstříku.

K § 301 až 306:

Zavedení institutu nadačního kapitálu vyžaduje úpravu rozhodování o jeho zvýšení nebo snížení. Působnost rozhodnout o zvýšení nebo snížení nadačního kapitálu se svěřuje správní radě s tím, že ta potřebuje k takovému rozhodnutí předchozí souhlas dozorčí rady. Ze zřejmých důvodů se možnost snížit nadační kapitál omezuje jen na mimořádné případy.

Přidružený fond

§ 307

(1) Každý může nadaci svěřit do správy jako přidružený fond majetek způsobilý být nadačním darem a pověřit nadaci k jeho použití k účelu, který odpovídá poslání nadace.

(2) Účelem přidruženého fondu nesmí být finanční či jiná podpora politické strany nebo politického hnutí.

§ 308

(1) Smlouva o přidruženém fondu obsahuje označení majetku, který jej tvoří a vymezení účelu jeho použití. Smlouva vyžaduje písemnou formu.

(2) Ve smlouvě může být určeno, zda nadace vykonává správu přidruženého fondu za úplatu, a pokud ano, v jaké výši se úplata sjednává, nebo jakým způsobem bude určena. Neuvede-li smlouva o přidruženém fondu, zda nadace vykonává správu úplatně či bezúplatně, platí, že je úplata za správu přidruženého fondu sjednána způsobem určeným stejně, jak nadace hradí podle statutu zveřejněného v den uzavření smlouvy náklady vlastní správy.

(3) Neuvede-li smlouva o přidruženém fondu, jaká práva a jaké povinnosti nadace při správě přidruženého fondu má, uplatní se obdobně určení těchto práv a povinností, jaká má nadace k nadační jistině.

(4) Smlouva o přidruženém fondu může stanovit, že jej nadace bude spravovat pod zvláštním označením. Označení přidruženého fondu musí obsahovat slova "přidružený fond" a musí být uváděno současně s názvem nadace, která jej spravuje.

§ 309

(1) Z nakládání s přidruženým fondem vznikají práva a povinnosti pouze spravující nadaci.

(2) Spravující nadace eviduje majetek v přidruženém fondu odděleně a odděleně o něm účtuje.

§ 310

Neurčí-li smlouva o přidruženém fondu jinak, naloží likvidátor v případě zrušení nadace s likvidací s přidruženým fondem tak, aby jeho právní povaha a účel byly i nadále zachovány.

K § 307 až 310:

Ustanovení o přidruženém fondu reflektují koncept tzv. "nesamostatných nadací". Přidružený fond je sice - rovněž jako nadace - vytvářen majetkovým souborem, postrádá však právní subjektivitu, přestože může být zvláštním způsobem označen. Osnova neobsahuje výslovné určení, že fond není právnickou osobou, protože to vzhledem k § 25 principiálně není potřeba; je proti zásadám legislativní techniky stanovovat, že určitý právní následek nenastane, když se pro to, aby nastal, vyžaduje pozitivní zákonné určení.

Vzhledem k zvláštnímu účelovému určení přidruženého fondu jako "nesamostatné nadace", kdy vlastník svěřuje jako donátor již existující nadaci majetek uvedený pouze do správy, a zůstává tudíž jeho vlastníkem, musí být speciálně vyřešeny důsledky vzniku oprávnění a povinností vázaných na tento majetek a vzniklých po dobu správy.

Protože se při svěření určitého majetku pro ujednaný účel předpokládá, že zájem donátora sleduje trvalost ta-

kového použití tohoto majetku - právě proto, že musí jít o věc způsobilou být jinak předmětem nadačního daru - musí tedy splňovat předpoklad trvalého výnosu - vychází osnova z koncepce, že ani případné zrušení spravující nadace s likvidací nemá mít zásadně za následek odnětí přidruženého fondu jeho původně určenému účelu. Z té příčiny se navrhuje stanovit likvidátorovi povinnost, aby při zrušení nadace s likvidací přenesl správu tohoto fondu na jinou k tomu způsobilou osobu.

Nadační příspěvek

§ 311

(1) Nadace nesmí nadační příspěvek poskytnout osobě, která je členem jejího orgánu.

(2) Nadační příspěvek může ten, komu byl poskytnut, použít jen ve shodě s podmínkami určenými nadací v jejím statutu. Osoba, která nadační příspěvek získala, prokáže nadaci na požádání, jak jej použila.

(3) Přijetí nadačního příspěvku v rozporu s odstavcem 1, anebo jeho použití v rozporu s odstavcem 2 zakládá povinnost vydat jej nadaci jako bezdůvodné obohacení podle části čtvrté tohoto zákona.

§ 312

(1) Nadace nesmí poskytnout nadační příspěvky, je-li výše vlastních zdrojů financování majetku nadace vykazovaných v rozvaze na straně pasiv nižší než výše nadačního kapitálu upravená podle odstavce 2, nebo byla-li by nižší než upravená výše nadačního kapitálu v důsledku poskytnutí nadačních příspěvků.

(2) K výši nadačního kapitálu se připočtou pro účely stanovené v odstavci 1

- a) zvýšení nadačního kapitálu v důsledku přijetí nadačního daru nebo v důsledku rozhodnutí podle § 301 nezapsaného do nadačního rejstříku a
- b) vlastní zdroje, které jsou účelově vázány a jejichž účel není nadace oprávněna měnit.

§ 313

Osoba, která přijala v dobré víře nadační příspěvek poskytnutý v rozporu s § 312, není povinna jej vrátit.

K § 311 až 312:

Rovněž návrh nové úpravy nadačních příspěvků vychází z dosavadního zákonného pojetí, upřesňuje však některé dosud neřešené aspekty.

Poskytování nadačních příspěvků stanoveným způsobem je hlavní činností nadace. Podmínky pro poskytnutí nadačních příspěvků určuje statut nadace; s ohledem na zveřejnění statutu v nadačním rejstříku a na právní účinky tohoto zveřejnění lze vycházet z účinnosti zveřejněných podmínek pro poskytování příspěvků vůči veřejnosti. Nadační příspěvek lze poskytnout jednorázově, anebo i opakovaně, a to buď na neurčito (např. formou renty), anebo i na určitý čas (např. formou stipendia). Zřídít lze i důchodové nadace atd. Do těchto otázek osnova nezasahuje, protože je věcí autonomie vůle zřizovatele nadace a také nadace samotné, jak tyto otázky ve statutu vyřeší.

Ustanovení § 312 sleduje princip zachování nadačního kapitálu a brání, aby nadační příspěvky byly vypláceny na jeho úkor. Ustanovení § 313 chrání dobrou víru destinátářů, což je zvláště významné ve vazbě na návrh znění § 283 odst. 5. Ale tam, kde dobrá víra příjemce příspěvku chybí, anebo bude-li příspěvek použit rozporně s jeho určeným účelem, vznikne destinátáři povinnost příspěvek nadaci vrátit.

Náklady správy

§ 314

(1) O nákladech na vlastní správu účtuje nadace odděleně od nadačních příspěvků.

(2) Nadační listina nebo statut nadace určí, že celkové roční náklady na správu nadace nesmí převýšit určité procento

- a) celkových ročních výnosů nadačního majetku,
- b) hodnoty ročně poskytnutých nadačních příspěvků, nebo
- c) nadačního kapitálu podle jeho stavu k 31. prosinci téhož roku.

(3) Pravidlo určené pro omezení nákladů na vlastní správu nadace lze změnit nejdříve po uplynutí pěti let.

K § 314:

Vzhledem k základnímu určení nadací je důležité omezit jejich možnosti čerpat vlastní zdroje pro svoji potřebu. V tom směru se přejímá dosavadní úprava. Návrh zákonné konstrukce brání tomu, aby nadace nekontrolovatelně a svévolně odčerpávaly ze svého majetku zdroje na vlastní režii.

Výroční zpráva

§ 315

(1) Nadace vyhotoví výroční zprávu do konce šestého měsíce od uplynutí předcházejícího kalendářního roku.

(2) Výroční zpráva obsahuje přehled o veškeré činnosti nadace včetně zhodnocení této činnosti. Přílohou výroční zprávy je roční účetní závěrka.

(3) Ve výroční zprávě nadace uvede alespoň

- a) přehled o vlastním majetku a závazcích,
- b) údaje o osobách poskytnuvších nadační dar v hodnotě vyšší než 10 000 Kč,
- c) přehled o tom, jak byl majetek nadace použit,
- d) přehled o osobách, kterým byl poskytnut nadační příspěvek v hodnotě vyšší než 10 000 Kč, včetně zhodnocení, zda a jak byl nadační příspěvek použit,
- e) zhodnocení, zda nadace při svém hospodaření dodržela pravidla pro poskytování nadačních příspěvků podle § 311 a 312 a pro omezení nákladů na vlastní správu podle § 314,
- f) zhodnocení základních údajů roční účetní závěrky a výrok auditora spolu se závažnějšími informacemi ze zprávy auditora, je-li nadace povinna mít účetní závěrku ověřenou auditorem.
- g)

- h) (4) Vyjde-li po uveřejnění zprávy najevo skutečnost, jež odůvodňuje opravu zprávy, nadace opravu bez zbytečného odkladu provede a uveřejní.

§ 316

(1) Právo žádat, aby údaje o jeho osobě nebyly ve výroční zprávě uvedeny, má ten, kdo nadaci poskytl dar. Stejně právo má i příjemce nadačního příspěvku. Při poskytnutí nadačního příspěvku v hodnotě vyšší než 10 000 Kč, může žádat o zachování anonymity jen člověk, jenž dostal nadační příspěvek z humanitárních důvodů, zejména z důvodů zdravotních.

(2) Nadace zachová anonymitu, doručí-li jí oprávněné osoby žádost před schválením výroční zprávy. Člověk, jenž dostal nadační příspěvek z humanitárních důvodů však může uplatnit své právo na anonymitu kdykoli, jestliže jej nadace o jeho právu při poskytnutí příspěvku nepoučila; má se za to, že poučení nebylo dáno.

§ 317

Nadace výroční zprávu uveřejní do 30 dnů od jejího schválení správní radou v nadačním rejstříku a zpřístupní ji také ve svém sídle. Statut nadace může stanovit též další způsoby uveřejnění výroční zprávy.

§ 318

Každý může v nadačním rejstříku do výroční zprávy nahlížet a činit si opisy a výpisy. Stejně právo lze uplatnit také v sídle nadace v obvyklých provozních hodinách.

K § 315 až 318:

Významným prostředkem sledujícím zajištění veřejné kontroly nad činností nadací je výroční zpráva s předepsaným obsahem. Zvláštní konstrukce § 316 sleduje ochranu soukromí dárců i některých destinatářů, kteří mohou uplatnit závazný požadavek na zachování vlastní anonymity. Tento požadavek však lze uplatnit jen do okamžiku, než správní rada nadace výroční zprávu schválí, protože není možné nadaci nutit, aby kvůli opožděně vzneseným požadavkům na zachování anonymity zprávu opakovaně přepracovávala. V té souvislosti je však třeba brát zřetel na postavení člověka, který získal od nadace vyšší příspěvek z humanitárních důvodů, zejména zdravotních, s ohledem na jeho přirozenou vděčnost, emotivní závislost na přispěvateli apod. Proto se navrhuje stanovit, že taková osoba musí být o možnosti žádat zachování vlastní anonymity poučena již při poskytnutí příspěvku; nestane-li se tak, zachovává se jí oprávnění domáhat se ochrany vlastního soukromí a zachování anonymity kdykoli. Výroční zpráva musí být uveřejněna v nadačním rejstříku a v sídle nadace.

Správní rada

§ 319

- (1) Správní rada je statutární orgán nadace.
- (2) Správní rada má alespoň tři členy.

§ 320

(1) Způsobilost být členem správní rady má zletilá a svéprávná osoba, která je bezúhonná ve vztahu k účelu nadace.

(2) Kdo je vůči nadaci v pracovněprávním nebo obdobném poměru, není po dobu trvání takového poměru způsobilý být členem správní rady.

(3) Členem správní rady nemůže být ten, kdo je již členem dozorčí rady nadace.

(4) Nadační listina nebo statut nadace mohou stanovit další podmínky pro členství ve správní radě.

§ 321

- (1) Funkční období členů správní rady je tříleté.
- (2) Nadační listina může vyloučit opakovanou volbu členů správní rady.

§ 322

(1) Nadační listina může stanovit, že určitý počet členů správní rady musí být zvolen z kandidátů navržených správní radě osobami určenými nadační listinou, případně osobami určenými způsobem tam stanoveným.

(2) Správní rada volí a odvolává své členy sama.

§ 323

(1) Člena správní rady, který porušil zákon způsobem narušujícím pověst nadace, anebo který porušil závažně nebo opakovaně nadační listinu nebo statut, odvolá správní rada z funkce do jednoho měsíce ode dne, kdy se o důvodu k odvolání dozvěděla, nejpozději však do šesti měsíců ode dne, kdy tento důvod nastal. Nedojde-li k odvolání v této lhůtě, odvolá člena správní rady z funkce soud na návrh dozorčí rady nebo na návrh osoby, která osvědčí právní zájem.

(2) Člen správní rady může být odvolán i z dalších důvodů, stanoví-li je nadační listina.

(3) Je-li odvolání člena správní rady v rozporu se zákonem, nadační listinou nebo statutem, může se odvolaný člen dovolat u soudu neplatnosti odvolání ve lhůtě do tří měsíců ode dne, kdy mu rozhodnutí o odvolání bylo doručeno, jinak právo zaniká.

§ 324

(1) Zanikne-li členství ve správní radě, zvolí správní rada nového člena do tří měsíců. Neučiní-li to, jmenuje nového člena správní rady soud na návrh dozorčí rady nebo na návrh osoby, která osvědčí právní zájem, na dobu, dokud správní rada nezvolí nového člena.

(2) Soud jmenuje nového člena správní rady i bez návrhu, je-li správní rada pro pokles počtu svých členů neschopna usnést se na nové volbě.

K § 317 až 322:

Navrhuje se zachovat dosavadní označení statutárního orgánu nadace jako správní rady i dosavadní koncepcie tohoto orgánu jako kolektivního s počtem dělitelným

třemi, vzhledem ke konstrukci pravidelné částečné obměny členů správní rady v zájmu zachování kontinuity řízení a správy nadace.

Standardním způsobem se navrhuje stanovit způsobilost k výkonu funkce ve správní radě nadace. Se zřetelem k vzoru dosavadní úpravy se navrhuje neměnit délku funkčního období členů správní rady, ani stávající způsob ustavování členů rady do funkce a jejich odvolávání z funkce.

Byl-li někdo ustaven členem správní rady, aniž pro to splňuje podmínky určené zákonem nebo případně i statutem, zakládá to právní neexistenci volby. Tato neexistenice se však nemůže dotknout práv nabytých v dobré víře.

Dozorčí rada

§ 325

Dozorčí rada je kontrolní a revizní orgán nadace.

§ 326

Dozorčí rada musí být zřízena, činí-li nadační kapitál více než 5 000 000 Kč, anebo nařizuje-li to nadační listina či statut nadace.

§ 327

(1) Nestanoví-li statut podle určení nadační listiny dozorčí radě další působnost kontrolní nebo revizní povahy, dozorčí rada

- a) dohlíží, zda správní rada vykonává působnost podle zákona a ve shodě s nadační listinou i statutem,
- b) kontroluje plnění podmínek stanovených pro poskytování nadačních příspěvků,
- c) upozorňuje správní radu na zjištěné nedostatky a podává návrhy na jejich odstranění,
- d) kontroluje, jak je vedeno účetnictví a přezkoumává roční, mimořádnou a konsolidovanou účetní závěrku,
- e) vyjadřuje se k výroční zprávě a
- f) nejméně jedenkrát ročně podává správní radě zprávu o své kontrolní činnosti.

(2) Dozorčí rada zastupuje nadaci v řízení proti členu správní rady. Za tím účelem pověří jednoho ze svých členů.

(3) Dozorčí rada v souvislosti s výkonem působnosti

- a) nahlíží do účetních knih a jiných dokladů nadace,
- b) svolá zasedání správní rady, je-li to v zájmu nadace, pokud tak k návrhu dozorčí rady neučiní předseda správní rady.

§ 328

(1) Pro způsobilost k členství v dozorčí radě platí § 320 odst. 1 a 2 obdobně.

(2) Způsobilost být členem dozorčí rady nemá ten, kdo je oprávněn nadaci zastupovat ve funkci, která se zapisuje do nadačního rejstříku.

(3) Nadační listina nebo statut nadace mohou stanovit další podmínky pro členství ve správní radě.

(4) Byl-li někdo zvolen členem dozorčí rady, aniž splňuje podmínky uvedené v odstavci 1 a 2, hledí se na volbu, jako by se nestala.

(5) Přestane-li člen správní rady splňovat podmínky uvedené v odstavci 1 až 3, jeho funkce tím okamžikem zaniká; zánik své funkce je povinen oznámit nadaci bez zbytečného odkladu.

§ 329

Pro ustavení dozorčí rady, volbu a odvolání jejích členů a pro funkční období členů dozorčí rady platí obdobně § 321 až 324.

K § 325 až 329:

U velkých nadací (s nadačním kapitálem nad 5 000 000 Kč) a u těch nadací, kde to odpovídá vůli jejich zřizovatele, musí být zřízena dozorčí rada jako kolektivní kontrolní a revizní orgán. I v tomto směru se vychází z dosavadní úpravy, která se jen v některých směrech upřesňuje. Základní odchylka od dosavadní úpravy spočívá v principu, že se osnova odklání od dosavadní konstrukce, podle níž členy dozorčí rady nadace volí správní rada. Toto pojetí zachovat není možné, protože nelze přistoupit na řešení, že statutární orgán právnické osoby rozhoduje o personálním obsazením toho orgánu, který jej má kontrolovat.

Revizor

§ 330

(1) Není-li zřízena dozorčí rada, vykonává její působnost podle § 327 revizor.

(2) Nadační listina může stanovit, že funkci revizora bude vykonávat právnická osoba, jejíž předmět činnosti umožňuje výkon kontrolní a revizní činnosti, a že tuto funkci bude vykonávat i po neurčitou dobu.

§ 331

(1) Neuplatní-li se postup podle § 330 odst. 2, platí pro způsobilost být revizorem § 320 obdobně.

(2) Funkční období revizora je tříleté. Nadační listina může stanovit jinou délku funkčního období, nejvýše však v trvání pěti let.

§ 332

(1) Revizora volí správní rada. Ustanovení § 322 odst. 1 platí obdobně.

(2) Revizora, který porušil závažně nebo opakovaně nadační listinu nebo statut, anebo který porušil zákon způsobem narušujícím pověst nadace, odvolá správní rada z funkce do jednoho měsíce ode dne, kdy se o důvodu k odvolání dozvěděla, nejpozději však do šesti měsíců ode dne, kdy tento důvod nastal. Nedojde-li k odvolání v této lhůtě, odvolá členu správní rady z funkce soud na návrh osoby, která osvědčí právní zájem.

K § 330 až 332:

Ve shodě s dosavadní úpravou se zachovává funkce revizora pro ty nadace, v nichž se dozorčí rada nezřizuje. V návrhu této úpravy se zachovává pojetí, podle něhož revizora jmenuje správní rada nadace. Rizika z toho plynoucí nelze odvrátit konstrukcí, že by revizor nadace sám jmenoval svého nástupce, zřizovateli se však umožňuje minimalizovat je tím, že v nadační listině pověří výkonem revizní funkce k tomu způsobilou právnickou osobou, anebo že se využije konstrukce § 322 odst. 1.

Zrušení nadace s likvidací

§ 333

Správní rada rozhodne o zrušení nadace s likvidací a zvolí likvidátora, není-li trvale možné, aby nadace nadále plnila svůj účel.

§ 334

(1) Soud zruší i bez návrhu nadaci s likvidací a ustaví jí likvidátora též, jestliže nadace

- a) vyvíjí činnost uvedenou v § 121,
- b) nadace závažně nebo opakovaně jedná v rozporu s § 271 odst. 2, § 272 nebo s § 311,
- c) došlo ke snížení hodnoty nadační jistiny pod 500 000 Kč,
- d) nadační jistina nepřináší trvale žádný výnos a nadace nemá jiný majetek, a proto nemůže sloužit svému účelu nebo
- e) nadace neodůvodněně neposkytuje nadační příspěvky.

Před vydáním rozhodnutí soud poskytne nadaci přiměřenou lhůtu k zajištění nápravy.

(2) Pro jmenování likvidátora se použije § 156 odst. 3 a 5 obdobně.

(3) V případě uvedeném v odstavci 1 písm. c) lze o zrušení nadace rozhodnout nejdříve po uplynutí jednoho roku od konce účetního období, v němž k poklesu hodnoty nadační jistiny došlo. Pokud však nadace v této době

- a) uzavřela smlouvu o sloučení s jinou nadací nebo nadačním fondem, nebo
- b) rozhodla o změně právní formy na nadační fond, lze nadaci zrušit jen, pokud se smlouva o sloučení nebo rozhodnutí o změně právní formy nestaly účinnými do dvou let od konce účetního období, v němž k poklesu hodnoty nadačního majetku došlo.

(4) V případech uvedených v odstavci 1 písm. d) a e) lze rozhodnout o zrušení nadace, trvá-li stav tam uvedený déle než dva roky.

(5) Tímto ustanovením není dotčen § 140.

§ 335

(1) Likvidátor zpeněží likvidační podstatu pouze v tom rozsahu, v jakém to je nutné pro splnění dluhů nadace.

(2) S likvidačním zůstatkem likvidátor naloží podle nadační listiny, která může určit, že likvidační zůstatek má být převeden jiné nadaci nebo nadačnímu fondu, určeným alespoň účelem. Není-li taková právnická osoba,

anebo odmítne-li likvidační zůstatek přijmout, nabídne jej likvidátor nadaci se shodným nebo obdobným účelem. Není-li to možné, převede likvidátor likvidační zůstatek obci, v níž má nadace sídlo. Jestliže obec nabídku do dvou měsíců od jejího doručení nepřijme, přechází likvidační zůstatek na stát.

(3) Pokud likvidační zůstatek převezme obec nebo stát, mohou jej použít jen k plnění veřejně prospěšného účelu.

(4) Ustanovení odstavce 2 se nepoužije, obdržela-li nadace účelově vázané plnění z veřejných rozpočtů. V takovém případě likvidátor použije příslušnou část likvidačního zůstatku podle rozhodnutí orgánu, který plnění poskytl.

K § 333 až 335:

Ustanovení o zrušení nadace s likvidací obsahují jen některé odchylky a některé podrobnosti ve vztahu k obecné úpravě. Podle těchto speciálních ustanovení rozhoduje o zrušení nadace s likvidací její správní rada, avšak jen za předpokladu, že nadace již není s to trvale plnit svůj účel.

Podle ustanovení § 334 může dojít také k nucenému zrušení nadace s likvidací rozhodnutím soudu z důvodů taxativně uvedených.

Zvláštní účelové určení majetkového substrátu nadace vyžaduje, aby s likvidační podstatou bylo naloženo jinak, než jaký cíl sleduje obecná úprava likvidace. Tomu odpovídá navržené řešení, které zakazuje zpeněžení likvidační podstaty nad rámec potřeby vyrovnat dluhy nadace. Zbývající část likvidační podstaty má být naopak zachována a má s ní být naloženo tak, aby mohla co možná sloužit účelu, jemuž byl majetek nadace svěřen.

Přeměna nadace

§ 336

(1) K přeměně nadace může dojít její fúzí sloučením s jinou nadací nebo s nadačním fondem, anebo změnou právní formy na nadační fond.

(2) Nadaci lze sloučit s jinou nadací nebo s nadačním fondem, pokud to nadační listina nevylučuje a zúčastněné osoby slouží těmto nebo obdobnému účelu. Při sloučení nadace s nadačním fondem musí být nástupnickou osobou nadace.

§ 337

(1) Smlouva o sloučení obsahuje

- a) údaje o názvu, sídle a identifikujícím čísle zúčastněných osob s uvedením, která z nich je zanikající a která nástupnická,
- b) určení, v jaké struktuře přejímá nástupnická osoba složky vlastního kapitálu a cizího kapitálu zanikající osoby, jež nejsou závazkem,
- c) výši nadačního kapitálu, je-li nástupnickou osobou nadace,
- d) dohodu o změně statutu nástupnické osoby, dochází-li v důsledku sloučení k takové změně,
- e) rozhodný den.

(2) Slučují-li se nadace, je výše nadačního kapitálu podle odstavce 1 písm. c) dána součtem hodnot nadačního majetku slučovaných nadací. Při sloučení nadačního fondu s nadací jako nástupnickou osobou může být nadační kapitál zvýšen za podmínek uvedených v § 301; v takovém případě musí smlouva o sloučení obsahovat náležitosti uvedené v § 301 odst. 3.

(3) Smlouva o sloučení vyžaduje formu veřejné listiny.

§ 338

(1) Zúčastněné osoby si před uzavřením smlouvy o sloučení navzájem zpřístupní své účetnictví a poskytnou další informace a písemnosti potřebné pro posouzení právních a hospodářských důsledků sloučení.

(2) Kdo se seznámí s údaji podle odstavce 1, zachová mlčenlivost o skutečnostech, které zákon zakazuje uveřejnit nebo jejichž prozrazení může zúčastněné osobě způsobit vážnou újmu.

§ 339

(1) Členové dozorčích rad nebo revizoři zúčastněných osob přezkoumají účetnictví každé ze zúčastněných osob a vyhotoví zprávu o skutečnostech, které jsou předmětem jejich účetnictví, včetně stanoviska k návrhu smlouvy o sloučení a k hospodářským důsledkům sloučení.

(2) Zpráva podle odstavce 1 může být vyhotovena i jako společná pro všechny zúčastněné osoby.

§ 340

(1) O uzavření smlouvy o sloučení rozhodují správní rady zúčastněných osob. Správní rada může smlouvu o sloučení jen schválit, nebo odmítnout.

(2) Kdo za zúčastněnou osobu smlouvu o sloučení podepisuje, připojí k podpisu kromě náležitostí uvedených v § 128 odst. 2 také údaj, že smlouvu schválila správní rada a kdy se tak stalo. Přijetím usnesení správní rady o schválení smlouvy o sloučení poslední ze zúčastněných osob a jejím podpisem za tuto osobu je smlouva o sloučení uzavřena.

(3) Zasedání správních rad zúčastněných osob může být svoláno i jako společné. Tehdy správní rady hlasují o smlouvě o sloučení odděleně. Pokud se však po schválení smlouvy volí členové orgánů nástupnické osoby, mohou správní rady zúčastněných osob rozhodnout, že budou o těchto členech hlasovat společně.

(4) Zasedání správní rady, kterému bude smlouva o sloučení předložena ke schválení, musí být ohlášeno nejméně třicet dnů před jeho konáním. V této lhůtě musí být zpřístupněny všem členům správní rady

- a) návrh smlouvy o sloučení,
- b) návrh úplného znění stanov nástupnické osoby, pokud má dojít v důsledku smlouvy o sloučení dojde ke změně stanov nástupnické osoby,
- c) účetní závěrky a případně i mezitímní účetní závěrky všech zúčastněných osob,
- d) zahajovací rozvaha nástupnické osoby a

e) zprávy podle § 339.

(5) Byla-li konečná účetní závěrka podle odstavce 2 písm. c) sestavena z údajů ke dni, od něhož ke dni vyhotovení návrhu smlouvy o sloučení uplynulo více než šest měsíců, vyhotoví zúčastněná osoba také mezitímní účetní závěrku.

§ 341

(1) Zúčastněné osoby zveřejní nejméně třicet dnů před zasedáním správní rady společné oznámení, v němž uvedou, jakých osob se sloučení týká a která z nich se stane nástupnickou osobou.

(2) Přihlásí-li věřitel zúčastněné osoby pohledávku do šesti měsíců ode dne, kdy se zápis sloučení stal vůči němu účinným, má právo na dostatečnou jistotu, pokud prokáže, že se dobytnost pohledávky zhorší. Prokáže-li věřitel, že se v důsledku sloučení dobytnost pohledávky zhorší podstatným způsobem, má právo na dostatečnou jistotu ještě před zápisem rozdělení do spolkového rejstříku.

§ 342

Návrh na vyslovení neplatnosti smlouvy o sloučení lze podat jen společně s návrhu na neplatnost usnesení správní rady schvalujícího tuto smlouvu. Právo domáhat se neplatnosti má jen zúčastněná osoba, člen správní rady, člen dozorčí rady nebo revizor; toto právo zaniká, není-li návrh podán do tří měsíců ode dne, kdy se konalo zasedání správní rady.

§ 343

(1) Návrh na zápis sloučení do nadačního rejstříku podávají společně všechny zúčastněné osoby; návrh podepíše také členové statutárního orgánu nástupnické osoby.

(2) Na základě návrhu se provede zápis sloučení tak, že k témuž dni vymaže v nadačním rejstříku zanikající osoby, poznamená, kdo je jejich právní nástupce, a u nástupnické osoby uvede den účinnosti sloučení a názvy, sídla a identifikující čísla osob, které se s nástupnickou osobou sloučily, a případně další změny u nástupnické osoby, pokud v důsledku sloučení nastaly.

§ 344

(1) Nepodají-li zúčastněné osoby návrh na zápis sloučení do šesti měsíců ode dne, kdy byla smlouva o sloučení uzavřena, může kterákoli z těch zúčastněných osob, která byla připravena návrh podat, od smlouvy odstoupit. Odstoupí-li od smlouvy i jen jedna strana, zaniká tím závazky všech stran, založené smlouvou.

(2) Nepodají-li zúčastněné osoby návrh na zápis sloučení do jednoho roku měsíců ode dne, kdy byla smlouva o sloučení uzavřena, platí, že od smlouvy odstoupily všechny zúčastněné osoby.

(3) Společně a nerozdílně se zúčastněnou osobou, která způsobila, že návrh na zápis sloučení nebyl podán včas, nahradí ostatním zúčastněným osobám škodu z toho vzniklou i členové jejího statutárního orgánu.

Změna právní formy nadace na nadační fond

§ 345

(1) Připouští-li to nadační listina nebo její statut, může správní rada po předchozím vyjádření dozorčí rady nebo revizora rozhodnout o změně právní formy nadace na nadační fond došlo-li k snížení hodnoty nadační jistiny pod 500 000 Kč na dobu nikoli přechodnou. Rozhodnutí vyžaduje formu veřejné listiny.

(2) Rozhodnutí o změně právní formy musí obsahovat

- a) označení nadace názvem, sídlem a identifikujícím číslem,
- b) název nadačního fondu po změně právní formy,
- c) rozhodný den,
- d) statut nadačního fondu,
- e) údaje o členech správní rady nadačního fondu a údaje o členech dozorčí rady nebo o revizorovi nadačního fondu, které se zapisují do nadačního rejstříku.

§ 346

Rozhodnutí o změně právní formy nabývá platnosti přivolením soudu. Je-li to možné, soud před rozhodnutím zjistí stanovisko zakladatele ke změně právní formy; neshodli-li s ní zakladatel, soud ke změně právní formy nepřivolí.

§ 347

(1) Nejméně třicet dnů před zasedáním správní rady nadace zveřejní oznámení o záměru přijmout rozhodnutí o změně právní formy.

(2) Věřitel nadace, který přihlásí svou pohledávku do šesti měsíců ode dne, kdy se zápis změny právní formy stal účinným vůči třetím osobám, může žádat zajištění své pohledávky dostatečnou jistotou, jestliže se v důsledku změny právní formy její dobytost zhorší. Prokáže-li věřitel, že se v důsledku změny právní formy dobytost jeho pohledávky podstatným způsobem zhorší, náleží mu dostatečná jistota ještě před zápisem změny právní formy do nadačního rejstříku.

K § 336 až 347:

Je dáno povahou věci, že připustit rozdělení nadace by neodpovídalo jejímu základnímu určení. Z té příčiny se připouští pouze sloučení nadací, a to buď s jinými nadacemi, anebo s nadačním fondem. Osnova preferuje vzájemné slučování nadací. Fúzi nadace s nadačním fondem se navrhuje připustit, jen bude-li nástupnickou osobou nadace.

Změnu právní formy nadace na nadační fond se navrhuje připustit jen za podmínky, že to zakladatel nadace v nadační listině výslovně připustil. Toto opatření se chápe jako zcela mimořádné nouzové řešení majetkových obtíží nadace, jinak nepřekonatelných a navrhuje se připustit jen za této situace.

Pododdíl 3 Nadační fondy

§ 348

Nadační fond je právnická osoba založená k účelu společensky nebo hospodářsky užitečnému. Tvoří ji soubor majetku vzniklý z vkladů a darů.

§ 349

Název nadačního fondu musí obsahovat slova "nadační fond".

§ 350

(1) Nadační fond se zakládá zakládací listinou nebo závětí.

(2) Nadační fond vzniká dnem zápisu do nadačního rejstříku.

§ 351

(1) Nadační fond nevytváří nadační jistinu ani nadační kapitál.

(2) Co je v majetku nadačního fondu, nelze zastavit, ani jinak použít k zajištění pohledávky.

(3) Majetek nadačního fondu lze zcizit v souladu s účelem nadačního fondu. Lze jej též použít k investici považované za rozumnou.

(4) Předmět vkladu do nadačního fondu nebo daru nadačnímu fondu nemusí splňovat předpoklad trvalého výnosu.

§ 352

(1) Neplní-li nadační fond účel, ke kterému byl zřízen, soud jej na návrh osoby, která na tom má právní zájem, zruší a nařídí jeho likvidaci.

(2) Před rozhodnutím podle odstavce 1 soud nadačnímu fondu poskytne přiměřenou lhůtu k zjednání nápravy.

K § 348 až 352:

Navrhuje se zachovat bipartici soukromých fundací v podobě nadací a nadačních fondů. Nadační fondy byly do našeho právního řádu vtěleny v roce 1997 po vzoru někdejšího rakouského zákona z r. 1974, jejich úprava se ujala, a není tudíž důvod v krátké době pojetí a právní úpravu nadačních fondů obsahově měnit.

Co do metody se osnova rozchází s dosavadní zákonou úpravou a upravuje právní poměry nadací a nadačních fondů jako oddělenou, což sleduje vyšší přehlednost a zároveň i úspěšnost normativních konstrukcí. Jak plyne již z § 270 odst. 1, aplikují se na nadační fondy subsidiárně ustanovení o nadacích, tudíž je namístě normovat o nadačních fondech jen speciální ustanovení.

Nadační fond se od nadace liší především tím, že neslouží trvalému účelu, tudíž není nutné stanovit, aby vklady a dary do nadačního fondu splňovaly předpoklad trvalého výnosu. Naopak, majetek nadačního fondu může být celý spotřebován k účelu, pro nějž byl založen. Z toho důvodu se ani pro vyšší majetku a kapitálu nadačního fon-

du nestanovují žádné limity. Ze stejných důvodů jsou ani podnikatelské a investiční aktivity nadačního fondu výrazně omezeny.

Změna právní formy nadačního fondu na nadaci možná není, protože tím by se změnil přechodný účel nadačního fondu na trvalý účel nadace, a šlo by tudíž o řešení odporující soukromé vůli jejího zřizovatele.

Díl 4 Ústavy

§ 353

(1) Ústav je právnická osoba založená k účelu poskytování společensky nebo hospodářsky užitečných činností. Tvoří jej soubor majetku vzniklý z vkladů, darů, nebo z vlastní činnosti.

(2) Ústav poskytuje služby za podmínek předem stanovených a pro každého rovných.

(3) Ústav může podnikat ve vedlejší, popř. i hlavní činnosti.

(4) Ústav používá svůj zisk jen na poskytování služeb, pro které byl založen.

Název ústavu

§ 354

Název ústavu musí obsahovat slovo „ústav“, postačí však zkratka „z. ú.“. Pravidelnou součástí názvu ústavu je označení poukazující na jeho účel nebo na právní povahu zakladatele; název ústavu může též obsahovat jméno osoby.

Založení a vznik ústavu

§ 355

(1) Ústav se zakládá zakládací listinou nebo závětí.

(2) Ústav vzniká dnem zápisu do rejstříku ústavů. Ustanovení o nadačním rejstříku platí obdobně pro rejstřík ústavů.

Ředitel

§ 356

(1) Ředitel je statutární orgán ústavu. Statut může pro tento orgán určit také jiné označení, pokud tím nezbudí klamný dojem o jeho povaze.

(2) Ředitele jmenuje a odvolává správní rada.

§ 357

Správní rada

(1) Správní radu jmenuje a odvolává zakladatel, neurčí-li v zakládací listině svým rozhodnutím jinak.

(2) Zakladatel může v zakládací listině nebo svým rozhodnutím ustavit dozorcí radu nebo revizora, popř. též další orgány ústavu.

(3) Nelze-li jmenovat správní radu podle odstavců 1 a 2, použijí se přiměřeně ustanovení o nadacích

§ 358

(1) Ústav může vykonávat kromě služeb, k jejichž poskytování byl ústav založen (hlavní činnost), i jinou činnost (vedlejší činnost), bude-li vedlejší činností dosaženo účinnějšího využití majetku a nebudou-li tím zároveň ohroženy kvalita, rozsah a dostupnost společensky nebo hospodářsky užitečných služeb.

(2) Předmět vkladu do ústavu nemusí splňovat předpoklad trvalého výnosu.

§ 359

Soud zruší na návrh toho, kdo na tom má právní zájem, ústav, který dlouhodobě neplní svůj účel. V ostatním se zrušení ústavu řídí § 136 až 173.

§ 360

V ostatním se na právní poměry ústavů použijí přiměřeně ustanovení o nadačních fondech.

K § 353 až 360:

Bipartici právnických osob korporativního a fondového typu, vlastní klasickému právu, rozmnožila moderní doba o některé další útvary. Proto také navrhovaná úprava chápe korporace a fundace jen jako hlavní, nikoli však jako jediné subtypy kategorie právnických osob. Vedle nich mají od 19. stol. v soukromém právu zvláštní místo také ústavy.

Pro ústavy je typická kombinace věcného základu s osobním prvkem za účelem trvalé nebo dlouhodobé služby nějakému prospěšnému účelu. Od korporace se ústav liší tím, že jejich osobní prvek zajišťuje řízení a fungování ústavu a není nutně spojen s členstvím (takže rozhodování v něm podléhá principu hierarchie, nikoli demokracie). Od nadace se ústav liší tím, že věcný substrát není nezczizitelný, takže jmění ústavu může být případně i zkonsumováno. Definiční význam pro ústav má zejména jeho účel spočívající v poskytování služeb, takže z tohoto hlediska jsou pro ústav významní ti, kdo služby ústavu užívají (destinatáři). Ústavy mohou být soukromoprávní i veřejnoprávní (např. školy, muzea, nemocnice, vědecké nebo výzkumné ústavy). Veřejnoprávní ústavy mohou mít v působnosti i výkon veřejné moci, pak se někdy mluví o veřejném ústavu; toto pojetí má ale význam pro administrativní právo, nikoli pro právo soukromé.

Obecná úprava právnických osob typu ústavů zatím v našem právu chybí, což vyvolává jisté praktické obtíže. Proto se navrhuje zahrnout do občanského zákoníku i základní ustanovení o ústavech.

Ústav je definován svým účelem, tj. poskytováním služeb. Pro hierarchické uspořádání ústavu je typické, že jeho statutární orgán je monokratický (ředitel), odpovědný správní radě, která ho do funkce jmenuje a odvolává.

Díl 5

Ustanovení o podnikatelích

§ 361

Kdo samostatně provozuje na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem do-

sažení zisku, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele.

§ 362

(1) Za podnikatele se považuje vždy osoba zapsaná v obchodním rejstříku. Za jakých podmínek se osoby zapisují do obchodního rejstříku, stanoví zvláštní zákon.

(2) Má se za to, že podnikatelem je osoba, která má k podnikání živnostenské nebo jiné oprávnění podle zvláštního zákona.

§ 363

(1) Zvláštní zákon stanoví, kteří podnikatelé mají povinnost používat obchodní firmu a jaké jsou podmínky pro užívání obchodní firmy.

(2) Kdo nemá obchodní firmu, právně jedná pod vlastním jménem, může však k němu připojit dodatky charakterizující blíže jeho osobu nebo závod. Dodatky nesmí být klamavé.

§ 364

(1) Koho podnikatel pověřil při provozu závodu určitou činností, ten podnikatele zastupuje ve všech jednáních, k nimž při této činnosti obvykle dochází.

(2) Má se za to, že rozsah zástupčího oprávnění je takový, jaký se jeví vůči veřejnosti.

§ 365

Podnikatele zavazuje i jednání jiné osoby v jeho závodu, ledaže ten, s kým bylo jednáno, se zřetelem k okolnostem měl a mohl vědět, že jednající k jednání není oprávněn.

§ 366

Podnikatele zavazuje právní jednání, při němž jeho zástupce překročil své oprávnění, jen pokud podnikatel překročení schválí. Nesouhlasí-li s překročením, oznámí to bez zbytečného odkladu poté, co se tom dozvěděl, osobě, s níž bylo jednáno. Neučiní-li to, platí, že překročení schválil. Takový následek však nenastane, pokud osoba, s níž bylo jednáno, měla a mohla z okolností případu bez pochybností poznat, že zástupce své oprávnění zřejmě překračuje.

§ 367

(1) Kdo vystupuje jako podnikatelův zástupce při provozu závodu, nesmí bez souhlasu podnikatele činit na svůj nebo cizí účet jednání spadající do oboru závodu. Stane-li se tak, může se podnikatel domáhat, aby se jeho zástupce takového jednání zdržel.

(2) Jedná-li se o jednání na zástupcův účet, může se podnikatel domáhat, aby bylo prohlášeno za jednání učiněné na jeho účet. Jedná-li se o jednání na cizí účet, může se podnikatel domáhat, aby mu bylo postoupeno právo na odměnu, anebo mu byla vydána odměna již poskytnutá.

(3) Namísto práva podle odstavce 2 může podnikatel požadovat náhradu škody; to však jen tehdy, měl-li a mohl zástupce vědět, že svou činností podnikatele po-

škozuje. Měl-li a mohl vědět také ten, v jehož prospěch podnikatelův zástupce nedovoleně jednal, že se jedná o činnost poškozující podnikatele, je povinen k náhradě škody také on.

§ 368

(1) Kdo jako podnikatel vystupuje vůči dalším osobám v hospodářském styku, nesmí svou kvalitu odborníka ani své hospodářské postavení zneužít k vytváření nebo k využití závislosti slabší strany a k dosažení zřejmé a nedůvodné nerovnováhy ve vzájemných právech a povinnostech stran.

(2) Má se za to, že slabší stranou je vždy ten, kdo vůči podnikateli v hospodářském styku vystupuje mimo souvislost s vlastním podnikáním.

§ 369

(1) Podnikatel musí dát veřejnosti najevo, ve kterém místě podniká. V tomto místě veřejnosti umožní vstupovat s ním do hospodářského styku v provozních hodinách veřejně oznámených, jinak hodinách v daném místě obvyklých.

(2) Podniká-li právnická osoba, je takovým místem pravidelně její sídlo.

(3) Podniká-li fyzická osoba zapsaná do živnostenského nebo jiného veřejného rejstříku, je označením jejího sídla adresa místa podnikání zapsaná v rejstříku. Ustanovení § 112 odst. 1 až 3 platí obdobně.

§ 370

(1) Každý podnikatel musí uvádět na obchodních listinách své jméno a sídlo. Podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku uvede na obchodní listině též údaj o tomto zápisu včetně oddílu a vložky nebo jiného podobného dostatečně určitého údaje; podnikatel nezapsaný v obchodním rejstříku uvede údaj o svém zápisu do jiné evidence. Bylo-li podnikateli přiděleno identifikující číslo podle zvláštního zákona, uvede i to.

(2) O dalších údajích na obchodních listinách platí § 117 odst. 2 obdobně.

K § 361 až 370:

Ve shodě s věcným záměrem jsou do osnovy zařazena ustanovení o podnikatelích. Důvod je zejména v tom, že zásadní unifikace úpravy soukromých obligací, včetně úpravy tzv. jednostranných obchodů a základní úpravy ochrany spotřebitele jako slabší smluvní strany, v občanském zákoníku vyžaduje pojmové vymezení podnikatele již zde. Samotný pojem »podnikatel« se zachovává jako v praxi vžitý, osnova se nevrací k tradičnímu pojetí obchodníka.

Navrhuje se opustit dosavadní koncepci § 2 obchodního zákoníku, opírající se jako o jednu z hlavních myšlenek, že podnikatelem je osoba nadaná podnikatelským oprávněním. Nově se navrhuje stanovit jako základní kritérium, že podnikatelem je ten, kdo provozuje podnikatelskou činnost, přičemž se vymezují charakteristické znaky

této činnosti. Určitá osoba je ovšem považována za podnikatele jen se zřetelem k své podnikatelské činnosti.

Na toto základní vymezení navazuje § 362. Zde se předně stanoví, že se vlastnost podnikatele vždy přičítá tomu, kdo je zapsán v obchodním rejstříku. Podmínky pro zápis do obchodního rejstříku a povinnost zapsat se do něho stanoví speciální zákon obchodní. Přičtení vlastnosti podnikatele určité osobě má právní význam ve vazbě na konkrétní oprávnění a povinnosti. Z toho důvodu se navrhuje stanovit, že v pochybnostech se pro takový konkrétní případ přisoudí vlastnost podnikatele vždy tomu, kdo disponuje příslušným podnikatelským oprávněním. Toto kritérium je však bráno pro oblast soukromého práva jako sekundární, protože zde rozhoduje především, jak se určitá osoba v právním styku fakticky chová.

Podnikatel vystupuje v právním styku pod vlastním jménem. Nerozlišuje se tu přitom mezi podnikajícími osobami fyzickými a právníckými, resp. mezi názvy těchto a jmény oněch osob, neboť vzhledem k formulaci v § 108 postačí mluvit jen o jménu. Po zkušenostech s úpravou téže problematiky v zákoně č. 367/2000 Sb. se zdůrazňuje, že podnikatel může použít odlišující dodatky blíže charakterizující osobu podnikatele, popř. závod či jeho umístění. Tím se vylučují dodatky klamavé. Volbu těchto, ale i zaměnitelných dodatků vylučuje také úprava nekalé soutěže. Skutečnost, že podobná označení chrání úprava zákazu nekalé soutěže, není zde zvláště zdůrazňována, neboť by se jednalo o pouhé upozornění bez normativního obsahu.

Právo obchodní firmy nemá být předmětem úpravy obchodního zákoníku; z toho důvodu se v § 363 navrhuje jen odkázat, že firemní právo upraví speciální zákon.

Ustanovení § 364 a 365 stanovují obecná pravidla pro zastoupení podnikatelů v právním styku. Protože se jedná o generální úpravu, vztahenou ke všem podnikatelům, navíc stavěnou analogicky k obecné úpravě jednání právníckých osob, je její návrh zařazen do občanského zákoníku. Rozdílně od toho se předpokládá úprava prokury v obchodním zákoně, a to vzhledem k tomu, že prokura není právní institucí využitelnou všeobecně (prokuristu mohou ustavit jen podnikatelé zapsaní v obchodním rejstříku). Přihlíží se též k tomu, že zastoupení podnikatelů prokuristou není v tuzemském podnikatelském prostředí významněji využíváno.

Na úpravu zastoupení podnikatelů navazuje § 367 o zákazu soutěže podnikatelských zástupců. Obecná konstrukce zakládá podnikateli nárok dožadovat se zdržení v protiprávním jednání. Odstranění závadného stavu je v obecné úpravě redukováno na vydání prospěchu z nedovolené činnosti získaného zástupcovým nezákonným jednáním, ať již jím, nebo osobou třetí. Namísto tohoto plnění lze podle speciální konstrukce odst. 3 požadovat náhradu škody; to však jen tehdy, prokáže-li podnikatel při uplatnění nároku na náhradu škody alespoň nedbalost žalovaného.

Ustanovení § 368 zakotvuje obecnou ochranu slabší strany. Tato obecná úprava nemíří jen na ochranu spotřebitele (byť je toto hledisko v odst. 2 akcentováno), ale sleduje ochranu generální povahy. Toto ustanovení je základní a od jeho maximy se odvíjí podrobnější úprava ochrany slabší strany v části čtvrté zákoníku. Kazuistickou úpravu ochrany spotřebitele detailním převzetím

normativního obsahu příslušných evropských směrnic však zákoník nepředpokládá. Podle věcného záměru zákoníku má být tzv. spotřebitelské právo upraveno - podobně jako v Rakousku a dalších státech - speciálním zákonem. Důvod tohoto řešení je v nestabilitě právní úpravy v této oblasti, podrobované opakovaným novelizacím.

Úprava místa podnikání vychází z úpravy současné. Avšak obdobně jak osnova již dříve prohlásila název právnícké osoby za její jméno, tak také zde prohlašuje místo podnikání podnikajících fyzických osob za jejich sídlo (s inspirací v koncepci již dříve prosazenou např. v zákoně o advokacii). V důsledku toho odpadne otrocké rozlišování sídla podnikající právnícké osoby a místa podnikání podnikatele, který je osobou fyzickou, takže tam, kde zákon bude mluvit o podnikatelích souhrnně, vystačí v dané souvislosti s pojmem »sídlo«.

Protože zákoník obsahuje ustanovení o písemnostech používaných právníckými osobami v právním styku, obsahuje i párové ustanovení o písemnostech používaných v právním styku podnikateli (obchodních listinách). Tato úprava přejímá podstatnou část čl. 4 První směrnice Rady EHS v oblasti práva společností č. 68/151/EHS v platném znění, je to však o ustanovení základní, proto se v návrhu tohoto ustanovení neuvádí omezení, že výši základního kapitálu lze na obchodních písemnostech uvést jen, je-li zcela splacen; tento požadavek bude zakotven v obchodním zákoně v návaznosti na úpravu základního kapitálu. Povinné údaje lze na obchodních listinách doplnit také dalšími údaji (slovními, číselnými, obrazovými apod.), nelze je však uzpůsobit tak, aby celkový dojem veřejnost mátl a působil klamavě.

Hlava III Zastoupení

Díl I Všeobecná ustanovení

§ 371

(1) Kdo je oprávněn jednat jménem jiného, je jeho zástupcem. Ze zastoupení vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému.

(2) Je-li pro tutéž záležitost ustaveno společně více zástupců, vyžaduje se, aby jednali společně, není-li ujednáno nebo zákonem stanoveno něco jiného.

§ 372

(1) Způsobilost být zástupcem nemá, kdo sám není způsobilý jednat v záležitosti, o níž se jedná.

(2) Způsobilost být zástupcem nemá ani ten, jehož zájem odporuje zájmům zastoupeného.

(3) Skutečnosti, že jako zástupce jednala osoba k tomu nezpůsobilá podle odstavce 1 nebo 2, se nelze dovolat proti straně, která o takové skutečnosti nevěděla ani vědět nemohla.

§ 373

Zástupce jedná osobně; dalšího zástupce si může ustavit, je-li to ujednáno, anebo stanoví-li tak zákon. I z práv-

ního jednání dalšího zástupce vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému.

K § 371 až 373:

Tato ustanovení mají generální význam pro obecnou úpravu zastoupení osob, soustředěnou do Hlavy III Části první. Zásadně se přitom vychází z dosavadní úpravy v § 22 až 24 nynějšího občanského zákoníku.

V ustanovení § 371 se navrhuje stanovit, jaký je obsah zastoupení a z jakých právních důvodů zastoupení vzniká. Ustanovení § 372 stanoví v odst. 1 a 2, kdo je způsobilý být zástupcem, v odst. 3 pak, jaké právní následky má skutečnost, že zástupce není k zastoupení způsobilý, tyto právní následky se stanovují nepřímo, prostřednictvím konstrukce navržené v zájmu ochrany dobré víry třetích osob, při níž se nezpůsobilosti zástupce dovolat nelze.

Ust. § 373 přejímá dosavadní pojetí § 24 stávajícího občanského zákoníku. Podle této úpravy musí zástupce jednat osobně, ledaže si strany určí, anebo zákon stanoví, že zástupce může ustavit substituta.

Díl 2

Zákonné zastoupení a opatrovnictví

§ 374

Za nesvéprávného jedná zákonný zástupce nebo opatrovník. Takové zastoupení sleduje ochranu nesvéprávného a jeho práv, včetně případné správy jeho jmění.

§ 375

Zákonný zástupce nesmí nesvéprávnému člověku odejmout věc zvláštní obliby, ledaže to odůvodňuje ohrožení života či zdraví nesvéprávného nebo jiný podobný zvlášť závažný důvod; tyto předměty musí být pokud možno, nebrání-li tomu takový důvod, nesvéprávnému ponechány i při jeho umístění ve zdravotnickém, sociálním nebo podobném zařízení.

§ 376

Dojde-li ke střetu zájmu zákonného zástupce nebo opatrovníka se zájmem zastoupeného či ke střetnutí zájmů těch, kteří jsou zastoupeni týměž zákonným zástupcem, anebo hrozí-li takový střet, ustaví soud kolizního opatrovníka.

§ 377

Zákonný zástupce a opatrovník nemůže požadovat od zastoupeného odměnu za zastoupení. Zahrnuje-li však zastoupení správu jmění zastoupeného, lze zákonnému zástupci přiznat odměnu za takovou správu. Nestanoví-li zákon jinak, rozhodne o výši odměny soud s přihlédnutím k nákladům správy, k hodnotě spravovaného majetku a k výnosům z něho, jakož i k časové i pracovní náročnosti správy.

§ 378

(1) Opatrovníka ustavuje soud. Soud také rozhodne o rozsahu opatrovníkových práv a povinností. Osoba,

kteří byl opatrovník ustaven, se na dobu trvání opatrovnictví stává opatrovancem.

(2) Nejedná-li se o správu jmění, lze osobě ustavit pouze jediného opatrovníka. Je-li ustaven zvláštní opatrovník pro správu jmění zastoupeného nebo pro správu části jeho jmění a zároveň opatrovník osoby, náleží tomuto výlučně zastoupení zastoupeného před soudem, a to i když se záležitost týká spravovaného jmění.

§ 379

(1) Spravuje-li zákonný zástupce jmění zastoupeného, náleží mu jen běžná správa takového jmění.

(2) Nejedná-li se o běžnou záležitost, vyžaduje se k naložení s jměním zastoupeného schválení soudu.

(3) Dar nebo odkaz určený zastoupenému s podmínkou, že jej bude spravovat třetí osoba, je ze správy podle odstavce 1 vyloučen. Zákonný zástupce však může přijetí takového daru nebo odkazu odmítnout; k odmítnutí se vyžaduje schválení soudu.

K § 374 až 379:

Rozdíl mezi zákonným zastoupením a opatrovnictvím je v právním důvodu vzniku obou těchto forem zastoupení, když prvé vzniká přímo ze zákona, druhé na základě rozhodnutí soudu. Z té příčiny osnova důsledně rozlišuje mezi obojím a neslučuje zákonné zastoupení a opatrovnictví pod jednotné označení "zákonné zastoupení", jak je tomu dosud, neboť tím se jasnost řeči zákona rozměňuje.

Základním společným znakem obou uvedených způsobů zastoupení je skutečnost, že zákonného zástupce i opatrovníka může mít osoba nesvéprávná. (Některá další ustanovení speciální povahy tuto zásadu v případě opatrovnictví prolamují.) Společným znakem je však také to, že taková zastoupení vznikají k ochraně nesvéprávného a v jeho zájmu, na což se zvláště dbá u člověka. Logickým důsledkem této konstrukce je akceptace tradičního řešení při kolizi zájmů zákonného zástupce či opatrovníka se zájmy zastoupeného, popř. při kolizi zájmů několika osob, které mají společného zákonného zástupce nebo opatrovníka.

Z těchto důvodů se navrhuje stanovit základní právní aspekty pro obě uvedené formy zastoupení společně. Speciální úprava zákonného zastoupení a opatrovnictví (poručnictví) nezletilých se svěřuje druhé části zákoníku o právu rodinném, přičemž tato úprava ovšem vyjde co do základů z této obecné úpravy.

Zákonný zástupce i opatrovník nemá vůči zastoupenému právo odměny. Výjimku se navrhuje nově stanovit pro případ, že při tomto zastoupení náleží zákonnému zástupci nebo opatrovníkovi odměna za správu jmění; není-li speciální úprava, stanoví výši takové odměny na návrh zástupce soud.

Důvody ustavení opatrovníka

§ 380

(1) Soud ustaví opatrovníka člověku, jehož svéprávnost omezil, nebo kterého svéprávnosti zbavil.

(2) Soud ustaví opatrovníka také neznámému člověku, který je zúčastněn na určitém právním jednání, nebo člověku, o němž není známo, kde pobývá.

(3) Soud dále ustaví opatrovníka osobě, pokud to je z jiného důvodu potřebné k ochraně jejího zájmu nebo k ochraně veřejného zájmu.

§ 381

Smrtí opatrovníka opatrovnictví nezaniká a práva a povinnosti opatrovníka přecházejí na obec, v níž má opatrovanec bydliště, dokud soud opatrovanci neustaví nového opatrovníka.

§ 382

(1) Člověku, jemuž zdravotní stav působí obtíže při správě jeho jmění nebo hájení jeho práv, ustaví soud na jeho návrh opatrovníka a ve shodě s takovým návrhem určí opatrovníkovi rozsah působnosti. Na návrh opatrovance soud opatrovníka také odvolá.

(2) Při ustavení opatrovníka z důvodu uvedeného v odstavci 1 se nepoužijí ustanovení o opatrovnícké radě.

§ 383

Jestliže opatrovanec právně jedná samostatně, ač nemohl jednat bez opatrovníka, lze takové právní jednání prohlásit za neplatné, jen utrpěl-li opatrovanec v důsledku právního jednání újmu. Postačí-li k napravení této újmy pouze změnit rozsah povinností opatrovance, soud tak učiní; přitom není vázán návrhy stran.

§ 384

Svéprávně osobě nelze ustavit opatrovníka pro správu jmění, ustavila-li si sama správce svého jmění. To neplatí, jestliže tento správce není znám, odmítne jednat v zájmu této osoby, nebo jednání v jejím zájmu zanedbává, nebo jednat vůbec nemůže.

K § 380 až 382:

Opatrovníka nutno ustavit osobě, jejíž svéprávnost je omezena. Opatrovník musí být též ustaven člověku vůbec neznámému, nebo sice známému, ale neznámého pobytu, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů. Mohou existovat i další důvody zakládající příčinu k soudnímu ustavení opatrovníka. Sem spadá nejen nezbytnost ochrany zájmů opatrovance, ale i ochrana zájmů reprezentujících veřejný pořádek (např. opustí-li vlastník závodu závod, aniž ustaví svého zástupce, je tu důvod k ustavení opatrovníka v zájmu zajištění řádného provozu závodu, mj. a hlavně v zájmu zaměstnanců).

Ustanovení § 382 je výjimečné povahy; umožňuje ustavit opatrovníka též osobě, která je sice svéprávná, ale ze zdravotních důvodů není s to spravovat své záležitosti, zejména majetkové. V takovém případě je však soud vázán jejím návrhem.

Protože se připouští ustavit opatrovníka svéprávně osobě v určitých případech i bez zřetele k tomu, zda v tom směru projevila nějakou vůli, navrhuje se určit, že svéprávnému nelze opatrovníka ustavit, pokud sám ohledně svého jmění zvolil jiné efektivní opatření. "Osobou" v první větě § 384 se rozumí jak fyzická, tak právnická osoba.

Opatrovnictví člověka

§ 385

(1) Pokud soud rozhoduje o ustavení opatrovníka člověku, může tak učinit až po jeho shlednutí; musí též vyslechnout jeho vyjádření, je-li schopen je podat, nebo jinak zjistit jeho stanovisko, je-li schopen je podat, a přihlídnout k němu.

(2) Opatrovníkem soud ustaví zpravidla příbuzného nebo jinou osobu opatrovanci blízkou. Není-li to možné, a nelze-li ustavit opatrovníkem ani jinou osobu splňující podmínky pro to, aby se stala opatrovníkem, ustaví soud veřejného opatrovníka. Způsobilost být veřejným opatrovníkem má obec, kde má opatrovanec bydliště, anebo právnická osoba zřízená touto obcí k plnění úkolů tohoto druhu.

(3) Ustavení veřejného opatrovníka není vázáno na jeho souhlas.

§ 386

(1) Je-li ustaven opatrovník, může osoba opatrovanci blízká žádat o ustavení opatrovnícké rady. V takovém případě opatrovník svolá schůzi osob blízkých opatrovanci a jeho přátel, jsou-li mu známi, tak, aby schůze se konala do třiceti dnů po obdržení žádosti. Schůze se může zúčastnit každá osoba opatrovanci blízká nebo kdokoli z okruhu jeho přátel, a to i nebyl-li pozván.

(2) Není-li schůze včas svolána, nebo nekoná-li se z jiného důvodu, anebo není-li na ní zvolena opatrovnícká rada, svolá takovou schůzi soud na návrh kohokoli z oprávněných žádat o její svolání podle odstavce 1.

(3) Opatrovnická rada může být ustavena, zúčastní-li se schůze podle odstavce 1 nebo 2 alespoň pět osob.

(4) Každá osoba oprávněná k účasti na schůzi podle odstavce 1 nebo 2 má při rozhodování na ní jeden hlas.

§ 387

(1) Opatrovnická rada má tři členy.

(2) Členy opatrovnícké rady volí osoby přítomné na schůzi podle § 386 odst. 4 prostou většinou hlasů. Zároveň se zvolí, je-li to možné, náhradník každému ze zvolených členů opatrovnícké rady.

(3) Při ustavení opatrovnícké rady musí být dbáno, je-li to možné, o rovnoměrné zastoupení osob uvedených v § 386 odst. 1.

§ 388

(1) Členem opatrovnícké rady může být jen zletilá osoba, která má k opatrovanci zvláštní vztah, osvědčí o opatrovance dlouhodobý a vážný zájem i schopnost projevovat jej i do budoucna a která splňuje podmínky uvedené v § 372 odst. 1 a 2.

(2) Opatrovník není způsobilý být členem opatrovnícké rady.

§ 389

O volbě členů opatrovnické rady a náhradníků vyhotoví zápis zapisovatel, kterého určí přítomní. Ze zápisu musí být zřejmé, kdy se schůze konala, kdo se jí zúčastnil, kdo byl zvolen zapisovatelem, členem opatrovnické rady a náhradníkem a kolika hlasy, zda proti průběhu jednání někdo protestoval a z jakého důvodu. Písemně podané protesty musí být k zápisu připojeny. Zápis o volbě členů opatrovnické rady zapisovatel doručí opatrovníkovi a soudu, který jej ustavil.

§ 390

Soud neschvaluje volbu členů opatrovnické rady, může však na návrh opatrovníka nebo kterékoliv z osob oprávněných k účasti na schůzi podle § 386, anebo z vlastního podnětu prohlásit volbu za neplatnou, došlo-li při ní k porušení zákona takovým způsobem, že opatrovanci v důsledku toho hrozí újma. V takovém případě soud bez zbytečného odkladu zařídí postupem uvedeným v § 386 odst. 2 volbu toho člena opatrovnické rady nebo náhradníka, jehož volbu prohlásil za neplatnou.

§ 391

(1) Člen opatrovnické rady je volen na neurčitou dobu, může však ze své funkce odstoupit. Prohlášení o tom doručí opatrovníkovi a soudu, jinak není účinné; své odstoupení oznámí též dalším členům opatrovnické rady.

(2) Soud může odvolat z funkce člena opatrovnické rady na návrh opatrovníka nebo kterékoliv z osob oprávněných k účasti na schůzi podle § 364, anebo z vlastního podnětu, pokud člen opatrovnické rady závažně nebo opakovaně poruší své povinnosti, ztratí-li o opatrovance zájem nebo ocitnou-li se jeho zájmy opakovaně v rozporu se zájmy opatrovance.

(3) Při zániku funkce člena opatrovnické rady opatrovník nebo předseda opatrovnické rady zařídí postupem uvedeným v § 386 odst. 1 volbu nového člena opatrovnické rady nebo náhradníka. Ustanovení § 389 platí obdobně. Pokud se volba neuskuteční bez zbytečného odkladu, postupuje soud podle § 386 odst. 2.

§ 392

(1) Opatrovnická rada zasedá alespoň jedenkrát ročně. K zasedání ji svolává opatrovník nebo předseda opatrovnické rady; jsou-li nečinní, svolá ji na návrh dalšího člena opatrovnické rady nebo jiné osoby uvedené v § 386 odst. 1 soud. Každý člen opatrovnické rady má jeden hlas. Opatrovnická rada přijímá svá rozhodnutí většinou hlasů svých členů.

(2) Opatrovnická rada přizve na zasedání opatrovníka a umožní mu přednést stanovisko. Je-li opatrovanec schopen vyjádřit se, musí být přizván rovněž.

(3) O každém zasedání opatrovnické rady se vyhotoví zápis. Ze zápisu musí být zřejmé, kdy se konalo a kdo se ho zúčastnil, jaká rozhodnutí byla na zasedání přijata, kteří členové opatrovnické rady se vyslovili pro rozhodnutí a kteří proti jeho přijetí, zda proti návrhu rozhodnutí někdo protestoval a z jakého důvodu a kdo zápis pořídil. Písemně podané protesty se připojí k zápisu. Zápis

doručí předseda opatrovnické rady opatrovníkovi a soudu, který jej ustavil.

§ 393

(1) Opatrovnická rada na svém pravidelném zasedání projedná zprávu opatrovníka o jeho činnosti v záležitostech opatrovance, vyjadřuje se k soupisu jmění opatrovance a k vyúčtování jeho správy a k vyúčtování případné odměny opatrovníka za správu jmění.

(2) Usnese-li se na tom opatrovnická rada, podá její člen usnesením k tomu pověřený, soudu návrh na změnu výše odměny opatrovníka za správu jmění opatrovance.

(3) Usnese-li se na tom opatrovnická rada, podá její člen usnesením k tomu pověřený, soudu návrh na zrušení opatrovnictví, nebo na odvolání opatrovníka a jeho nahrazení jinou osobou.

§ 394

(1) Bez souhlasu opatrovnické rady opatrovník nesmí rozhodnout

- a) o změně bydliště opatrovance,
- b) o trvalém umístění opatrovance do uzavřeného ústavu nebo podobného zařízení,
- c) o zásazích do tělesné integrity opatrovance uvedených v § 73 odst. 1 a 2.

(2) Bez souhlasu opatrovnické rady opatrovník dále nesmí naložit s majetkem opatrovance v případech, kdy se jedná

- a) o nabytí nebo zcizení majetku opatrovance v hodnotě převyšující částku 200 000 Kč, anebo třetinu opatrovancova majetku, ledaže tato třetina představuje hodnotu jen nepatrnou a nejedná se o věc, k níž má opatrovanec vztah zvláštní obliby,
- b) o přijetí nebo poskytnutí půjčky, úvěru nebo přijetí či poskytnutí jistoty v hodnotách uvedených pod písmenem a),

ledaže je k takovým opatřením nezbytný souhlas soudu podle § 397.

(3) Opatrovnická rada se může usnést, jaká další jednání opatrovníka podléhají jejímu souhlasu; takové opatření však musí být v zájmu opatrovance a nesmí nad míru přiměřenou okolnostem omezovat výkon funkce opatrovníka.

§ 395

Člen opatrovnické rady, který nehlasoval pro rozhodnutí opatrovnické rady, nebo opatrovník může do patnácti dnů od přijetí rozhodnutí navrhnout soudu, aby je zrušil a nahradil svým rozhodnutím. Dokud soud o návrhu nerozhodne, nenabude rozhodnutí opatrovnické rady právní účinky.

§ 396

(1) Nelze-li opatrovnickou radu zřídit pro nezájem dostatečného počtu osob uvedených v § 386 odst. 1 nebo z jiných podobných důvodů, může soud na návrh některé z těchto osob rozhodnout, že působnost opatrovnické ra-

dy bude vykonávat jen jedna z těchto osob a rozhodne zároveň o jejím jmenování.

(2) Není-li ustavena opatrovnická rada a není-li možný ani postup podle odstavce 1, schvaluje opatření opatrovníka stran opatrovance nebo jeho jmění namísto opatrovnické rady soud.

§ 397

(1) Kdo byl ustaven opatrovníkem nesmí bez schválení soudu rozhodnout o změně osobního stavu opatrovance.

(2) Opatrovník, který spravuje jmění opatrovance, nesmí bez schválení soudu, nestanoví-li soud v rozhodnutí o ustavení opatrovníka další omezení,

- a) zavázat opatrovance k plnění některému z členů opatrovnické rady nebo osobě tomuto členu blízké,
- b) pro opatrovance nabytí nemovitost nebo podíl na ní, ani opatrovancovu nemovitost nebo podíl na ní zcizit či zatížit,
- c) pro opatrovance nabytí závod nebo podíl na právnické osobě, ledaže jde o nabytí spolehlivých účastnických cenných papírů zajišťujících bezpečný výnos,
- d) uzavřít v zastoupení opatrovance smlouvu o trvajícím nebo opakovaném plnění na dobu delší než tři roky, nebo
- e) odmítnout dědictví nebo jiné plnění z pozůstalosti;
- f) zavázat opatrovance k poskytnutí daru nebo jinému obdobnému plnění, ledaže jde o plnění osobě blízké poskytnuté k obvyklé příležitosti a v přiměřeném rozsahu.

(3) Bez zřetele na ustanovení odstavce 2 opatrovník bez souhlasu soudu dále nesmí

- a) nabytí nebo zcizit pro opatrovance majetek v hodnotě vyšší než 1 000 000 Kč, anebo polovinu opatrovancovu majetku, ledaže tato polovina představuje hodnotu jen nepatrnou a nejedná se o věc, k níž má opatrovanec vztah zvláštní obliby, nebo
- b) přijmout pro opatrovance nebo poskytnout za něho půjčku, úvěr nebo přijmout pro opatrovance či poskytnout za něho jistotu v hodnotě uvedené pod písmenem a).

(4) Soud si před rozhodnutím podle odstavce 1 a 2 vyžádá stanovisko opatrovnické rady. Nesdělí-li opatrovnická rada své stanovisko v přiměřené lhůtě, kterou jí soud stanoví, platí, že se opatrovnická rada k záležitosti opatrovance odmítla vyjádřit.

§ 398

(1) Opatrovník, který spravuje jmění opatrovance, vyhotoví do dvou měsíců od svého ustavení soupis spravovaného jmění a doručí jej soudu a opatrovnické radě; nerozhodne-li soud jinak, doručí jej také opatrovanci.

(2) Za trvání opatrovnictví vyhotoví opatrovník vyúčtování správy jmění každoročně vždy do 30. 6., ledaže se s členy opatrovnické rady dohodne a soud oznámí, že vyúčtování předloží dříve. V této lhůtě předloží vyúčtování také soudu.

(3) Ten, jehož opatrovnická funkce končí, doručí konečné vyúčtování správy jmění podle odstavce 1 a také, jsou-li ustaveni, dalšímu opatrovníkovi nebo soudnímu komisaři ustavenému v řízení o dědictví podle zvláštního zákona.

(4) Zemře-li opatrovník, vydá soudu, který jej ustavil, listiny a další doklady týkající se opatrovance a jeho záležitostí každý, kdo má tyto listiny a doklady u sebe.

K § 385 až 398:

I při opatrovnictví člověka musí být plně šetřeny jeho osobnost, důstojnost a zájmy. Opatrovníkem má být předně ustavena osoba opatrovanci blízká; není-li to možné, sleduje osnova i náhradní řešení, protože člověk nemůže v situaci, kdy potřebuje pomoc tohoto rázu, zůstat bez pomoci a ochrany.

Zkušenost učí, že je nebezpečné svěřit osudy člověka výlučně jiné osobě. Proto se po vzoru některých právních řádů kontinentální oblasti (srov. např. čl. 407 a násl. CC, čl. 222 a násl. CCQ aj.) zavádí jako kolektivní a ve vztahu k opatrovníkovi konzultativní orgán a kontrolní orgán o třech členech - opatrovnická rada - složený z osob opatrovanci blízkých. Tato rada může být ustavena, jen je-li tu o opatrovance zájem ze strany osob, kteří ji mohou tvořit. Není-li takový zájem, náleží rozhodovat v záležitostech, o nichž by se jinak opatrovnická rada usnášela, soudu. Opatrovnické radě náleží dozor nad činností opatrovníka a zaujetí stanovisek k některým důležitým opatřením opatrovníka stran opatrovance. Rozhodnutí opatrovnické rady mohou být soudem zrušena, neboť navrhovaná úprava nepopírá nijak základní funkci opatrovníka při péči o záležitosti opatrovance, ani dohlédací úlohu soudu nad tím, jak jsou tyto záležitosti vedeny.

Navrhuje se působnost opatrovnické rady vymežit ve třech směrech. Především nebude možné, aby bez jejího souhlasu opatrovník rozhodl o podstatných změnách zasahujících významně život opatrovance. Dále, nemá být možné, aby opatrovník bez přivolení opatrovnické rady podstatněji zasáhl do opatrovancových majetkových záležitostí. Tato působnost rady však může být zúžena rozhodnutím soudu, v jehož pravomoci bude vyhradit si ke schválení i některé záležitosti z tohoto okruhu, budou-li to vyžadovat konkrétní okolnosti jednotlivého případu. Konečně, jak už řečeno, opatrovnická rada také pravidelně dohlíží na činnost opatrovníka a může se domáhat i jeho soudního odvolání.

Základní odpovědnost za opatrovance ovšem náleží opatrovníkovi, a proto jej zákon nemůže situovat do pozice rukojmího opatrovnické rady. Krom toho nelze bez dalšího spoléhat, že za všech okolností a ve všech případech budou opatrovancovi příbuzní a jiní lidé mu podle zákona blízcí, kteří přijali členství v opatrovnické radě, zaujímat své stanoviska nezištně a jen s trvalým ohledem na skutečné opatrovancovy zájmy. Z těchto důvodů se opatrovníkovi - a za podmínky stanovené v § 395 také členu opatrovnické rady - svěřuje oprávnění domoci se soudního vyslovení neplatnosti usnesení rady. Pokud soud takovému návrhu vyhoví, rozhodne sám v záležitosti, o níž se jedná.

V tom, že osnova v návrhu úpravy opatrovnictví člověka v některých neběžných záležitostech (odchylkou od obecné úpravy přesouvá pravomoc rozhodnout o určitých záležitostech opatrovance na opatrovnickou radu, sníží zatížení soudů v rozhodování o těchto záležitostech. Osnova však ve zcela zásadních otázkách zamýšlí rozhodovací působnost soudu ponechat i nadále; soud krom toho může sám v rozhodnutí o ustavení opatrovníka svoji působnost v tom směru dále rozšířit.

Ustanovení § 398 ukládá opatrovníku, jemuž soud svěřil správu jmění opatrovance, provést soupis jmění a předkládat pravidelně vyúčtování. Při zániku opatrovnictví musí být provedena o správě jeho jmění konečná zpráva. Pamatováno je i na případ, že opatrovnictví zanikne opatrovníkovou smrtí; pak se navrhuje normovat povinnost vydat opatrovnickému soudu listiny a doklady týkající se opatrovance; tato povinnost má stíhat každého, kdo má tyto dokumenty u sebe.

Opatrovnictví právnické osoby

§ 399

Má-li být ustaven opatrovník právnické osobě, musí splňovat stejné podmínky, jaké zákon stanoví pro způsobilost být členem statutárního orgánu. Přestane-li opatrovník splňovat tyto podmínky, oznámí to soudu bez zbytečného odkladu. Soud takového opatrovníka nahradí novým opatrovníkem bez zbytečného odkladu poté, co se dozví, že původně ustavený opatrovník podmínky pro výkon své funkce nesplňuje.

§ 400

(1) Na výkon funkce opatrovníka právnické osoby se obdobně vztahují ustanovení o právech a povinnostech členů statutárního orgánu a přiměřeně ustanovení o působnosti takového orgánu.

(2) Je-li toho třeba, soud rozsah působnosti opatrovníka vymezí.

§ 401

(1) Pokud právnická osoba ve svém zakladatelském právním jednání projeví vůli, aby jí v případě, kdy nastane důvod ustavit jí opatrovníka, byla jako opatrovník ustavena určitá osoba, pak, nastane-li takový důvod, soud tuto osobu právnické osobě opatrovníkem ustaví, pokud je k opatrovnictví způsobilá a se svým ustavením opatrovníkem souhlasí.

(2) Korporace mohou stejnou vůli projevit také usnesením členské schůze.

(3) V případech uvedených v odstavci 1 a 2 musí být vůle projevena v listině vyhotovené ve formě veřejné listiny.

(4) Ustanovení § 398 odst. 3 a 4 platí obdobně.

K § 399 až 401:

Navrhuje se výslovně upravit také opatrovnictví právnické osoby. Důvod této úpravy není jen v nejasnostech plynoucích ze současné úpravy, zda právnické osobě vůbec lze opatrovníka ustavit (ač to leckdy nevyžaduje jen

zájem této osoby, ale často také veřejný zájem). Pro navržené řešení mluví především praktické důvody. Poukázat třeba i na to, že osnova v některých zvláštních ustanoveních, např. v § 132, s ustavením opatrovníka právnické osobě přímo počítá.

Podobně jako se má umožnit člověku projevit předem přání, kdo se má stát v budoucnu případně jeho opatrovníkem, navrhuje se umožnit totéž i právnické osobě.

Díl 3

Smluvní zastoupení

§ 402

(1) Dohodnou-li se o tom strany, může se při právním jednání jedna z nich dát ve sjednaném rozsahu zastoupit druhou stranou jako zmocněncem.

(2) Zmocnitel uvede rozsah zástupčího oprávnění v plné moci. Je-li třeba, aby bylo jednáno v písemné formě, se i plná moc udělí v písemné formě. V písemné formě se plná moc udělí i tehdy, netýká-li se jen určitého právního jednání.

§ 403

ALTERNATIVA I:

Zmocnitel se nemůže vzdát práva zmocnění odvolat.

ALTERNATIVA II:

Zmocnitel se nemůže vzdát práva odvolat zmocnění. Lze však smluvit, že zmocnění lze odvolat jen z důvodů uvedených ve smlouvě.

§ 404

Při zmocnění právnické osoby náleží výkon zástupčích oprávnění do působnosti jejího statutárního orgánu. K výkonu takového zastoupení je oprávněna i osoba, kterou zmocní statutární orgán.

§ 405

Oznámí-li zmocnitel jiné osobě, že zmocněnce zmocnil k určitým právním jednáním, může se vůči ní dovolávat odvolání zmocnění, jen oznámil-li jí to před jednáním zmocněnce, anebo když tato osoba v době jednání zmocněnce o odvolání zmocnění věděla.

§ 406

(1) Neplatí-li z právního jednání, že někdo jedná za někoho jiného, platí, že jedná vlastním jménem.

(2) Z jednání zmocněnce v mezích zástupčího oprávnění vzniknou práva a povinnosti přímo zmocniteli. Pokyny dané zmocněnci nemají vliv na právní účinky jednání. To neplatí, jsou-li takové pokyny obsaženy v plné moci a musely být známy osobě, vůči níž zmocněnec jednal.

(3) Je-li zmocnitel v dobré víře, anebo věděl-li či musel vědět o určité okolnosti, přihlíží se k tomu i u zmocněnce, ledaže jde o okolnosti, o kterých se zmocněnec dozvěděl před zmocněním. Zmocnitel, který není v dobré víře, se nemůže dovolávat dobré víry zmocněnce.

§ 407

(1) Překročil-li zmocněnec zástupčí oprávnění, je zmocnitel jednáním zmocněnce vázán, pokud překročení schválil. Nesouhlasí-li s překročením zmocněncova oprávnění, musí to zmocnitel bez zbytečného odkladu poté, co se o tom dozvěděl, oznámit osobě, s níž zmocněnec jednal. Neučiní-li to, platí, že překročení schválil; takový následek však nenastane, pokud osoba, s níž bylo jednáno, měla a mohla z plné moci bez pochybností poznat, že zmocněnec svá oprávnění zřejmě překračuje.

(2) Jedná-li někdo za jiného bez zmocnění, je osoba, za níž bylo jednáno, jednáním vázána, schválí-li je bez zbytečného odkladu.

§ 408

Při neschválení jednání uvedených v § 407 je ten, kdo jednal za jinou osobu ze svého jednání zavázán sám; osoba, se kterou bylo jednáno může na jednajícím požadovat, aby splnil, co bylo ujednáno, nebo nahradil škodu.

§ 409

(1) Zastoupení zanikne

- a) vykonáním jednání, na něž bylo oprávnění zastupovat omezeno,
- b) zmocnitelovým odvoláním zmocnění, nebo
- c) vypovězením zmocnění zmocněncem.

(2) Smrtí či zánikem zmocnitelů zanikají práva a povinnosti ze smlouvy o zastoupení, jen neplyne-li z jejího obsahu něco jiného. Tím není dotčen § 410.

(3) Dokud není odvolání zmocnění zmocněnci známo, má jeho jednání tytéž účinky, jako kdyby zmocnění ještě trvalo. Tohoto ustanovení se však nemůže dovolat ten, kdo o odvolání zmocnění věděl, anebo měl a mohl vědět.

§ 410

(1) Zemře-li zmocnitel, nebo vypoví-li zmocněnec zmocnění, učiní zmocněnec ještě vše, co nesnese odkladu, aby zmocnitel nebo jeho právní nástupce neutrpěl újmu. Jeho právní jednání má tytéž účinky, jako kdyby zastoupení ještě trvalo, pokud neodporuje tomu, co nařídil ještě zmocnitel nebo jeho právní nástupce.

(2) Ustanovení § 398 odst. 3 a 4 platí obdobně.

K § 402 až 410:

Partie osnovy, věnovaná úpravě zastoupení, upravuje ve své poslední části (Díl 3 Hlavy III) smluvní zastoupení, označované v platném zákoníku nesprávně jako »zastoupení na základě plné moci«. Nesprávnost spočívá v tom, že právní důvod vzniku tohoto zastoupení představuje smlouva o zastoupení, nikoli plná moc. Plná moc má funkci jen jako potvrzení zastupeného o tom, že zastoupení bylo ujednáno a vzniklo. Jinak návrh vychází z právní úpravy dosavadní (§ 31 až 33b stávajícího občanského zákoníku), pouze s drobnými jazykovými a systematickými změnami.

Hlava IV

Věci a jejich rozdělení

Díl 1

Všeobecná ustanovení

§ 411

Majetková práva se týkají věcí v právním smyslu. Věc v právním smyslu (dále jen »věc«) je vše, co je rozdílné od osoby a slouží k její potřebě.

§ 412

(1) Věc určená k obecnému užívání je veřejný statek.

(2) Soukromým právním jednáním nelze veřejnému statku odejmout nebo omezit jeho účel, ať již jej získal jakkoli.

§ 413

Součástí věci je to, co k ní podle její povahy náleží a nemůže být od ní odděleno, aniž se tím věc znehodnotí.

§ 414

(1) Příslušenství věci jsou vedlejší věci vlastnickovy u věci hlavní, je-li jejich účelem, aby se jich s touto hlavní věcí v rámci jejího hospodářského určení trvale užívalo.

(2) Vedlejší věc nepřestává být příslušenstvím, byla-li od hlavní věci vzdálena jen přechodně.

(3) Právní jednání i práva a povinnosti, které se týkají věci hlavní, se týkají i jejího příslušenství, ledaže je ujednáno nebo stanoveno něco jiného.

§ 415

Příslušenství pohledávky jsou úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním.

§ 416

V pochybnostech, zda je něco příslušenstvím věci, rozhoduje zvyklost občanského života.

§ 417

(1) Co věc pravidelně poskytuje ze své přirozené povahy, jak je dáno jejím obvyklým účelovým určením a přiměřeně k němu, ať s přičiněním člověka nebo bez něho, je plod. Dokud plod není od věci oddělen, je její součástí.

(2) Užitky jsou pravidelné výnosy věci plynoucí z její právní povahy.

§ 418

Část lidského těla není věcí, i když je od něho oddělena.

§ 419

Živé zvíře není věc. Na zvíře lze přiměřeně použít ustanovení o věcech jen, neodporuje-li to jeho povaze živého tvora a ustanovením zvláštních zákonů vydaných k jeho ochraně.

§ 420

(1) Hodnota věci, lze-li ji vyjádřit v penězích, je její cena. Cenu věci může stanovit též právní předpis.

(2) Za obvyklou cenu věci platí cena, která se určí zejména s přihlédnutím k obecnému užítku, který věc dává v určité době, na určitém místě a v určitém čase. Cena se určí podle obecné hodnoty, není-li nic jiného vymíněno, anebo nestanoví-li zákon jinak.

(3) Mimořádná cena věci se stanoví, pokud se má hodnota věci nahradit osobě, které náhrada náleží, s přihlédnutím ke zvláštním poměrům a ke zvláštní oblibě vyvolané náhodnými vlastnostmi věci.

K § 411 až 420:

Právní úprava věcí vychází, shodně s věcným záměrem občanského zákoníku, koncepčně z předválečné vládní osnovy československého občanského zákoníku z r. 1938 s přihlédnutím k některým zahraničním úpravám.

Pojmové vymezení věci v právním smyslu osnova sleduje pozitivním i negativním způsobem.

Positivní vymezení staví na dvou základních znacích. Obecně je věcí v právním smyslu vše, co je rozdílné od osoby a slouží k její potřebě. Dále pak lze uznat za věc v právním smyslu jen to, čeho se mohou týkat subjektivní majetková práva.

Věcí zvláštní povahy je veřejný statek. Ten se navrhuje vymezit jako věc určenou k obecnému užívání. Stejnou charakteristiku použila vládní osnova československého občanského zákoníku z r. 1938. Tím je řečeno, že kritériem určení, co je veřejným statkem, není ve zjištění, kdo je vlastníkem určité věci (zda se jedná o věc ve veřejném či soukromém vlastnictví), ale v tom, jakému účelu slouží. Rozdílné od tohoto vládního návrhu (§ 243) se však v předkládané osnově nenavrhuje stanovit, že se veřejný statek "spravuje tímto zákonem, pokud ve správních a jiných zákonech není stanoveno něco jiného", aniž se ovšem zamýšlí tento princip opustit, protože zásada jako taková vyplývá z právního řádu automaticky. Navrhuje se však stanovit, že soukromoprávním jednáním nelze veřejný statek nelze odejmout jeho účelu, ať již jej získal jakkoli. To znamená, že vlastník věci, která již získala vlastnost veřejného statku, a to jakýmkoli způsobem, jí sám tomuto účelu odejmout nemůže: naopak se tak musí stát jen zákonem nebo úředním rozhodnutím vydaným na základě zákona. Předpokládá se, že se úprava veřejného statku, je-li nemovitostí, zohlední při novele katastrálního zákona.

Negativní vymezení věci v právním smyslu je obsaženo v § 418 a 419.

Předně se navrhuje stanovit, že části lidského těla nejsou věcmi, i když jsou od něho odděleny. Z této formulace a z jejího spojení s návrhem ustanovení § 411 plyne, že věci v právním smyslu není člověk, ani jeho mrtvé tělo, ani části lidského těla. V daném směru zákonná ustanovení o věcech použít vůbec nelze.

Dále pak se, po vzoru úpravy rakouské (§ 825a ABGB), německé (§ 90a BGB) a některých dalších (polské, ruské aj.) navrhuje stanovit, že věcí není ani živé zvíře. Pokud se jedná o živá zvířata, jsou ale ustanovení o věcech na ně aplikovatelná analogicky, byť s dvěma

omezeními. Pokud speciální zákony stanoví něco jiného, musí jim obecná ustanovení o věcech v právním smyslu ustoupit. Kromě toho osnova vylučuje též aplikovatelnost takových ustanovení o věcech, jejichž použití by odporovalo povaze živého tvora.

Pojmové vymezení věci jako takové doplňují ustanovení o součásti věci a o jejím příslušenství. Návrh ustanovení § 414 vymezuje příslušenství obecně, poté následuje ustanovení o příslušenství pohledávky. Obsah těchto ustanovení je tradiční a z téhož pojetí vychází s nevýznamnými obměnami valná část právních řádů kontinentální Evropy. Také naše pozitivní právo vychází již dnes z této konstrukce (§ 121 stávajícího občanského zákoníku). Posun v navrhované úpravě je však v tom, že návrh potlačuje subjektivní prvek co do relevance vymezení příslušenství a zdůrazňuje jako významná pro zjištění, co je příslušenstvím věci, objektivní hlediska a z nich zejména hospodářské určení věci hlavní. Dále se, např. po vzoru BGB (§ 97 odst. 1), navrhuje stanovit kritérium, podle něhož se v pochybnostech určí, je-li něco příslušenstvím věci, se zřetelem k zvyklostem občanského života.

Všeobecné normy o věcech doplňuje návrh ustanovení § 417 o plodech a užitcích. Obsah ustanovení je formulován standardně a odpovídá konvencím kontinentálního práva.

Obecná ustanovení o věcech uzavírá § 420 o ceně věci. Obratem "lze-li ji určit odhadem" se vyjadřuje v prvním odstavci skutečnost, že mohou být také věci, jejichž cenu stanovit odhadem vůbec nelze, pak jsou takové věci necenitelné. Navrhuje se stanovit, co je obecná cena věci a zároveň, že určení této obecné ceny je obecné pravidlo. V určitých případech, vymezených v § 420 odst. 2 a 3 však může být zjišťována i mimořádná cena věci, a pro ten případ se navrhuje stanovit, jaká kritéria jsou pro zjištění mimořádné ceny věci rozhodná.

Díl 2

Rozdělení věci

§ 421

Věci se dělí na hmotné a nehmotné, na movité a nemovité, na určené jednotlivě a podle druhu, na hlavní a vedlejší, na jednotlivé a hromadné, na spotřebitelné a nespoteřebitelné, na zastupitelné a nezastupitelné, na ocnitelné a neocnitelné.

§ 422

(1) Hmotná věc je ta část vnějšího světa, která má povahu samostatného užitečného předmětu.

(2) Nehmotné věci jsou zejména práva, připouští-li to jejich povaha, a jiné věci bez hmotné podstaty, které lze právním jednáním převést na jiného.

§ 423

Na ovladatelné přírodní síly, s nimiž se obchoduje, se použijí přiměřeně ustanovení o věcech hmotných.

§ 424

(1) Nemovité věci jsou pozemky, práva spojená s vlastnictvím nemovitosti a práva, jež zákon za nemovitosti prohlásí.

(2) Podzemní stavba se samostatným účelovým určením je věc nemovitá.

(3) Nemovitá věc je též byt nebo prostor, který slouží k jinému účelu než k bydlení (nebytový prostor), stanoví-li tak zvláštní zákon.

(4) Veškeré další věci, ať je jejich podstata hmotná či nehmotná, jsou movité.

§ 425

(1) Součástí pozemku je prostor nad povrchem i pod povrchem, stavby zřízené na pozemku, s výjimkou staveb dočasných, a jiná zařízení (dále jen »stavba«), včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech.

(2) Podzemní stavba zřízená jako součást určitého pozemku, je součástí tohoto pozemku, i když zasahuje také pod jiný pozemek.

§ 426

(1) Stroj nebo jiné upevněné zařízení (dále jen »stroj«) není součástí nemovité věci, byla-li se souhlasem vlastníka nemovitosti vložena do katastru výhrada, že není jeho vlastnictvím. Pokud však má být takovým strojem nahrazen stroj, který je součástí nemovitosti, lze vklad výhrady povolit, nevznese-li proti němu odpor osoba zapsaná ve výhodnějším pořadí.

(2) Práva k odporu podle odstavce 1 nenáleží osobě, jejíž pohledávka byla splněna; v tomto případě lze splnit i pohledávku ještě nesplacenou. Práva k odporu nenáleží ani tehdy, je-li nepochybné, že vkladem výhrady práva odporující osoby zkráceno nebude.

(3) Vklad výhrady bude vymazán, prokáže-li vlastník nebo jiná osoba podle zápisu v katastru k tomu oprávněná, že se vlastník nemovitosti stal vlastníkem stroje.

(4) Ustanovení předchozích odstavců se použijí obdobně i na stroje, které jsou příslušenstvím nemovitosti.

§ 427

Součástí pozemku je rostlinstvo na něm vzešlé.

§ 428

Vedlejší věci vlastnickovy u stavby, jež je součástí pozemku, jsou příslušenstvím pozemku, je-li účelem těchto vedlejších věcí, aby se jich se stavbou a pozemkem v rámci jejich hospodářského určení trvale užívalo.

§ 429

Soubor jednotlivých věcí náležejících téže osobě, považovaný za jeden předmět a jako takový nesoucí společné označení, pokládá se za celek a tvoří hromadnou věc.

§ 430

Věci, jejichž obvyklou užitečnost podmiňuje jejich spotřeba, jsou spotřebitelné; ostatní věci jsou nespotebitelné.

§ 431

Věci, které mohou být nahrazeny jinými věcmi stejného druhu, jsou zastupitelné; ostatní věci jsou nezastupitelné. O zastupitelnosti rozhoduje zpravidla zvyklost občanského života.

K § 421 až 431:

Rozdílně od stávajícího občanského zákoníku, který se ve své obecné části spokojuje jen s dělením věcí na movité a nemovité a o některých dalších věcech se zákoník zmiňuje jen v částech zvláštních, soustřeďuje tato osnova v obecné části právní rozdělení věcí podle několika tradičních kritérií.

S ohledem na rozšíření pojmu věci v právním smyslu je nutné vzít při rozdělení věcí v úvahu fakt věcí hmotných a nehmotných. Na to se reaguje návrhem § 422, kde se především definují věci hmotné. Věci, které nevyhovují definici hmotné věci, jsou věcmi nehmotnými. Pojmové vymezení hmotné věci se opět inspirováno vládním návrhem předválečného československého občanského zákoníku. V případě § 422 - stejně jako na řadě jiných míst osnovy - se respektuje osvědčené legislativní pravidlo, že při vymezení párových pojmů, je-li namísto užití legální definice, není vhodné definovat oba pojmy. Vzhledem ke známé zásadě *omnis definitio in iure civili periculosa est* by při definování obou párových pojmů snadno došlo k tomu efektu, že by určitá část materie zůstala nepokryta. Definuje se tudíž jen jeden z obou pojmů s tím, že obsah druhého lze spolehlivě zjistit argumentací a contrario.

Po vzoru řady úprav (např. čl. 814 C.c. nebo čl. 906 CCQ) se návrh ustanovení § 423 přiklání k řešení, že energie mají být právně posuzovány jako věci movité, jak také odpovídá tradiční tuzemské nauce.³²⁾

Pro právo je významné dělení věcí na movité a nemovité. Podobně jako osnova volí při třídění věcí hmotných a nehmotných metodu ostrého vymezení především jednoho druhu těchto věcí, totiž věcí hmotných, je i při třídění nemovitostí a movitostí zvolen důraz na pojmové vymezení nemovitých věcí (§ 424). Pojetí nemovité věci se oproti dosavadnímu stavu navrhuje změnit dvojnásobným způsobem. Jednak se pojem nemovité věc rozšiřuje i na některá práva (tak se např. v třetí části osnovy zákoníku za nemovitost prohlašuje právo stavby). Především se však pojetí nemovitosti vrací k zásadě *superficies solo cedit*, v důsledku čehož se stavba, nejedná-li o stavbu jen dočasnou, prohlašuje za součást pozemku.

Pokud se jedná o podzemní stavby, rozlišují se jednak samostatné stavby se zvláštním (autonomním) hospodářským určením (např. metro, vinný sklep pod cizím po-

³²⁾ Tak už E. Tilsch in Rakouského práva občanského část' všeobecná (Provisorní vydání), Všeherd, Praha 1906 na str. 93 píše, že "zdá se býti správnějším přiřaditi elektřinu (a podobně i jiné síly přírodní) ke věcem hmotným, neboť elektřina jest přece něco, co existuje a působí »in rerum natura« a nikoliv pouhý pomysl jako věci nehmotné."

zemkem atp.), které se zamýšlí prohlásit za samostatné nemovitosti, jednak podzemní stavby zřízené jako součást určitého pozemku, které jsou jeho součástí celé, byť zasahují pod cizí pozemek. Z podzemních útvarů osnova pomíjí úpravu speciálního právního režimu pro důlní díla a důlní stavby pod povrchem, a to jak vzhledem k tomu, že z hlediska soukromoprávního postačí i tu obecné vymezení, tak s přihlédnutím k zvláštní úpravě v horním zákoně (zák. č. 44/1988 Sb., v platném znění), jehož koncepci, byť anachronickou, nelze vzhledem k jeho - ve výrazné části - veřejnoprávnímu rázu, předpisem soukromého práva měnit. Zvláště není v osnově řešena ani otázka tzv. starých důlních děl, tedy opuštěných důlních děl jakoby "bez vlastníka", neboť i tu pro soukromoprávní úpravu postačí § 425 osnovy. Otázku likvidace starých důlních děl a vypořádání škod jimi vyvolaných řeší § 35 horního zákona. Otázku staveb na stavbách osnova nezamýšlí řešit speciálně a nesleduje v tom směru založit kazuistickou úpravou pro ně nějaký zvláštní právní režim. Vychází totiž v daném ohledu z předpokladu, že plně postačí úprava obecná v kombinaci s některými dalšími právními instituty (zejména úpravy spoluvlastnického práva, věcných břemen a práva stavby).

Návrh speciálního ustanovení o částech pozemku a příslušenství pozemku nejsou - s ohledem na rozsah úpravy - zařazena do všeobecných ustanovení o věcech, ale právě za ustanovení § 424 o nemovitých věcech, a to z důvodu vhodnosti, přehlednosti zákona a snazší orientace v něm.

Zvláštní ustanovení jsou věnována věcem hromadným a věcem spotřebitelným a nespotebitelným i zastupitelným a nezastupitelným.

Díl 3 Cenné papíry

§ 432

(1) Cenný papír obsahuje práva, která jsou s ním vzhledem k jeho povaze spojena takovým způsobem, že je po vydání cenného papíru nelze bez cenného papíru uplatnit.

(2) Listinný cenný papír lze v případech stanovených zvláštním zákonem nahradit zápisem do evidence vedené podle zvláštního zákona. Tento zápis je zaknihovaný cenný papír.

(3) Zvláštní zákon stanoví podmínky pro přeměnu podoby cenného papíru.

§ 433

(1) Datum emise cenného papíru označuje den, kdy může dojít k vydání cenného papíru prvním nabyvateli. Není-li stanoveno jinak, určí datum emise cenného papíru emitent.

(2) Cenný papír je vydán dnem, kdy se stanoveným způsobem stane předmětem vlastnictví prvního nabyvatele.

§ 434

Cenný papír může mít formu cenného papíru na doručitele, na řad nebo na jméno.

§ 435

(1) Jednotlivé cenné papíry lze nahradit hromadnou listinou. Pro emisi a vydání hromadné listiny platí stejné podmínky jako pro vydání jednotlivého cenného papíru. Hromadná listina obsahuje alespoň ty náležitosti, jaké zákon stanoví pro jednotlivý cenný papír.

(2) Práva z hromadné listiny nelze převodem dělit na podíly.

(3) Vlastník hromadné listiny má právo na její výměnu za jednotlivé cenné papíry; určí-li emitent podmínky pro její výměnu, pak při splnění těchto podmínek.

(4) Hromadnou listinou lze nahradit akcie, poukázky na akcie, podílové listy, dluhopisy a cenné papíry, o nichž to stanoví zvláštní zákon.

§ 436

Cenné papíry jsou zastupitelné, vydal-li je stejný emitent ve stejné formě a podobě, pokud z nich vznikají stejná práva.

K § 432 až 436

Návrh ustanovení § 432 a násl. se věnuje základní úpravě cenných papírů, a to v první řadě jejich pojmovému vymezení, pro nějž je základem stanovisko tuzemské doktríny,³³⁾ jejíž závěry jsou do ustanovení převzaty, a analýza zahraničních úprav, zejména švýcarské, italské a ruské.

Nemožnost uplatnění práva inkorporovaného do cenného papíru bez cenného papíru je pojmovým znakem jak cenných papírů dokonalých (typu směnky, šeku nebo dluhopisu), tak i nedokonalých (typu akcie, zatímního listu atp.). Nelze-li právo vtělené do cenného papíru uplatnit bez cenného papíru, nelze takové právo bez cenného papíru ani převést; z toho důvodu se tento právní aspekt v návrhu zvlášť neuvádí: jednak proto, že by to bylo nadbytečné, dále i proto, že by v tom případě musely být kazuisticky zmiňovány i jiné způsoby nabytí vlastnického práva, jež nejsou převodem.

Zvláštní definování dokonalých cenných papírů není z hlediska návrhu § 432 potřebné, neboť i je definice tohoto ustanovení vykrývá. Skutečnost, že cenné papíry mohou existovat v listinné i zaknihované podobě, reflektuje § 432 odst. 2. Úprava emise cenného papíru a jeho vydání přejímá stávající úpravu v zákoně o cenných papírech, stejně jako návrh ustanovení o formách cenných papírů.

³³⁾ *Dědič, J. - Pauly, J.*, Cenné papíry, Praha: Prospektrum, 1994, s. 20; *Dědič, J. et al.*, Právo cenných papírů a kapitálového trhu, Praha: Prospektrum, 1999, s. 33), *Pelikánová, I. et al.*, Obchodní právo, 2. díl, Praha: Codex, 1998, s. 312.

Hlava V
Právní skutečnosti

Díl 1
Právní jednání

Oddíl 1
Všeobecná ustanovení

§ 437

Právní jednání vyvolává ty právní následky, které jsou v něm vyjádřeny a které právní předpisy s takovým jednáním spojují, jakož i následky plynoucí ze zvyklostí.

§ 438

Právně lze jednat konáním nebo opomenutím; může se tak stát výslovně, anebo jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnosti o tom, co jednající osoba chtěla projevít.

§ 439

(1) Pokud v písemné formě právně jedná ten, kdo nemůže číst a psát, ale je schopen seznámit se s obsahem právního jednání pomocí přístrojů či speciálních pomůcek nebo prostřednictvím jiné osoby, kterou si zvolí, učiní namísto podpisu, není-li s to se podepsat, před alespoň dvěma svědky na listině rukou nebo jinak vlastní znamení, ke kterému jeden ze svědků připiše jméno jednajícího.

(2) O svědčích platí § 46 odst. 3 obdobně.

(3) Nelze-li postupovat podle odstavce 1, vyžaduje se k jednání osoby, která nemůže číst a psát, forma veřejné listiny. Taková forma se vyžaduje i tehdy, stanoví-li zákon, že projev vůle jednajícího musí být na listině napsán vlastní rukou. Je-li toho jednající schopen, připojí na zápis o svém právním jednání vlastní znamení.

§ 440

(1) Právní jednání musí obsahem a účelem odpovídat dobrým mravům i zákonu.

(2) Rozpor se zákonem je dán, odporuje-li právní jednání zákonu obsahem nebo účelem.

§ 441

Nejedná se o právní jednání, nebyla-li jím projevována vážná vůle. Bylo-li však takto jednáno vůči jiné osobě, která v dobré víře ve vážnost projevované vůle spoléhala, nemůže se jednající nevážností své vůle dovolat.

§ 442

(1) Nejedná se o právní jednání, učinila-li je osoba neschopná právně jednat.

(2) Schopnost právně jednat má osoba svéprávná. Osoba ve svéprávnosti omezená nemá schopnost právně jednat v rozsahu omezení.

(3) Schopnost právně jednat nemá ani osoba jednající v duševní poruše, která ji činí k určitému právnímu jednání neschopnou.

§ 443

(1) Nejedná se o právní jednání, chybí-li vůle jednající osoby, anebo je-li vůle projevována jen proto, že k tomu byl jednající donucen tělesným nebo duševním násilím.

(2) Kdo jednal pod hrozbou tělesného nebo duševního násilí, vyvolávající vzhledem k významu a pravděpodobnosti hrozícího nebezpečí i k osobním vlastnostem toho, jemuž bylo vyhrožováno, není jednáním zavázán.

§ 444

(1) Nejedná se o právní jednání, je-li vůle projevována způsobem tak neurčitým a nesrozumitelným, že její smysl nelze zjistit ani výkladem.

(2) Byl-li projev vůle mezi stranami dodatečně vysvětlen, nepřihlíží se k jeho vadě a hledí se, jako by tu bylo právní jednání platné od počátku.

§ 445

K neexistenci právního jednání soud přihlédne i bez návrhu. Neexistence právního jednání se může dovolat každý, kdo na tom má právní zájem.

K § 437 - 445

Při úpravě projevů vůle vyvolávajících právní následky v těchto projevech chtěné a právem reprobované, se opouští dosavadní pojetí právního úkonu jako pojmového reliktu totalitního práva. Pojem právního úkonu byl do našeho právního řádu zaveden v r. 1950 občanským zákoníkem č. 141/1950 Sb. Důvodová zpráva k tomuto zákoníku v této věci uvedla: "Nejvýznamnějšími právními skutečnostmi jsou lidská jednání, s nimiž jsou spojeny právní následky. Nauka rozeznává jednání volní (jimiž se vyjadřuje chtění) a mimovolní, konání a opominutí (zejména nevykonání činnosti právním předpisem uložené), činy nedovolené a právní jednání. Právní jednání pak opět rozřazuje v právní jednání jednostranná (závěť, veřejný příslib, výpověď apod.) a dvoustranná (smlouvy) a ještě jinak. (...) Osnova, protože chce být přístupná lidovému chápání musí být oproštěna od podobného teoretického rozřazování (...) Nemluví proto ani (...) zvláště o právních činech a opominutích, ani (...) o právních jednáních, nýbrž (...) o "právních úkonech", kterýžto výraz vyznačuje svůj obsah i jazykově vhodně a vyhovuje nejen řeči české, ale i slovenštině."³⁴ Tyto důvody se v prověrce časem ukázaly jako falešné, řada případů "teoretického rozřazování" se normativních textů vrátila (do platného občanského zákoníku zvláště v důsledku novely č. 509/1991 Sb.), pojetí právního úkonu vedlo nejednou ke scholastickým závěrům, a také důvod k hledání pojmu kompromisního zároveň pro češtinu i slovenštinu odpadl. Osnova občanského zákoníku se tedy vrací k tradičnímu českému právníckému pojmosloví a v rámci toho také k pojmu "právní jednání".

Zároveň se mění i koncepce úpravy: v první řadě v tom směru, že osnova - rozdílně od § 34 současného zákoníku - neaspíruje na definici právního úkonu. Navrhuje se jen

³⁴ Cit. podle Capek, K. (ed.), Občanský zákoník, Orbis, Praha 1956, str. 87.

stanovit, jaké má právní jednání právní následky, přičemž z vazby tohoto ustanovení k § 438 plyne, že právně - tedy způsobem právem aprobovaným - jedná osoba projevující vůli konáním nebo opomenutím, a to, jak je zřejmé z § 440 a násl., nejen vážně a svobodně, ale také dostatečně určitě a srozumitelně.

Rozdílně od současného pojetí, které v § 37 odst. 1 nynějšího občanského zákoníku spojuje nedostatek svobody, vážnosti, určitosti a srozumitelnosti projevu vůle s absolutní neplatností právního úkonu, vychází navrhovaná úprava z pojetí, že v takových případech o projev vůle vůbec nejedná. Např. tam, kde není svobodná a vážná vůle, není vůle vůbec, a nemůže být tedy ani relevantně projevována tak, aby vyvolala následky stanovené v § 437. Shodně s doktrínou³⁵ osnova sleduje i tu koncepci, že také tam, kde není určitost a srozumitelnost projevu vůle, nemůže právní jednání existovat.

Striktní následek neexistence právního jednání v těchto případech je ve dvou směrech prolomen. Předně se podle vzoru někdejšího zákoníku mezinárodního obchodu (§ 31 odst. 2) zamýšlí připustit konvalidaci, vyjasní-li strany dodatečně neurčitý nebo nesrozumitelný obsah úkonu (§ 444 odst. 2). Dále pak se ve zvláštních ustanoveních připouští přiznat následek právního jednání i některým činům osob nespolečných (např. § 49).

Oddíl 2 Výklad právních jednání

§ 446

Právní jednání se posuzuje podle obsahu.

§ 447

(1) Co je vyjádřeno slovy nebo jinak, vyloží se podle úmyslu jednajících, byl-li takový úmysl druhé straně znám, anebo musela-li o tomto úmyslu vědět. Nelze-li zjistit úmysl jednajících, přisuzuje se projevu vůle význam, jaký by mu zpravidla přikládala osoba v postavení toho, jemuž je projev vůle určen.

(2) Při výkladu projevu vůle se přihlédne k praxi zavedené případně mezi stranami v právním styku, k tomu, co právnímu jednání předcházelo, i k tomu, jak strany následně daly najevo, jaký obsah a význam právnímu jednání přikládají.

§ 448

(1) Připouští-li použitý výraz různý výklad, vyloží se v pochybnostech k tíži toho, kdo jej použil jako první.

(2) V právním styku s podnikatelem se výrazu připouštějícímu různý výklad přisoudí význam, jaký v takovém styku pravidelně má. Není-li však druhá strana podnikatelem, musí ten, kdo se toho dovolává, prokázat, že druhé straně musel být takový význam znám.

(3) Ve vzájemném právním styku podnikatelů se přihlíží k zvyklostem obchodního styku zachovávaným obecně buď vůbec, anebo v daném odvětví, ledaže to vyloučí ujednání stran, nebo zákon. Není-li jiné dohody,

platí, že v takovém styku má obchodní zvyklost přednost před ustanovením zákona, jež nemá donucující účinky.

(4) Nejedná-li se o případ uvedený v odstavci 3, může se podnikatel zvyklosti dovolat, prokáže-li, že strana určitou zvyklost musela znát a že byla srozuměna s postupem ve shodě s ní.

K § 446 až 448:

Konkrétní charakter právního jednání se posuzuje podle jeho obsahu; posouzení tohoto obsahu není věcí volné dispozice právně jednajících osob, ale náleží právnímu zhodnocení.

K standardní vybavenosti občanských kodexů náležejí pravidla o výkladu právních jednání. Ustanovení o interpretaci obsahu právních jednání vycházejí z dosavadní úpravy v občanském a obchodním zákoníku, včetně žádoucí odchylky pro úpravu specifík vzájemného podnikatelského styku, v němž musí být uznán význam obchodních zvyklostí. V osnově se navrhuje opustit důraz na formální hledisko projevu, typický pro platný občanský zákoník (zejména v § 35 odst. 2) a klást větší důraz na hledisko skutečné vůle jednajících osob, jak to činí již dnes obchodní zákoník (zejména v § 266).

Oddíl 3 Forma právních jednání

§ 449

Alternativa I.:

Písemnou formu vyžaduje právní jednání, kterým se zřizuje nebo převádí věcné právo k nemovité věci, jakož i právní jednání, kterým se takové právo mění nebo ruší. Písemné formy je dále třeba, vyžaduje-li ji ujednání stran, anebo stanoví-li tak zákon.

Alternativa II.:

(1) Písemná forma právního jednání se vyžaduje, je-li to stranami ujednáno, anebo stanoví-li tak zákon.

(2) Právní jednání, kterým se zřizuje nebo převádí věcné právo k nemovité věci, jakož i právní jednání, kterým se takové právo mění nebo ruší, vyžaduje formu veřejné listiny.

§ 450

(1) K platnosti právního jednání učiněného v písemné formě se vyžaduje podpis jednajících. Podpis může být nahrazen mechanickými prostředky tam, kde je to obvyklé.

(2) Jedná-li více osob, vyžadují se jejich projevy na téže listině, jedná-li se o právní jednání, kterým se zřizuje nebo převádí věcné právo k nemovité věci, anebo kterým se takové právo mění nebo ruší.

§ 451

(1) Písemná forma je zachována i při jednání učiněném elektronickými nebo jinými prostředky umožňujícími zachycení obsahu právního jednání a určení osoby, která takto jednala.

³⁵ Srov. Knapková, M. - Švestka, J. a kol., Občanské právo hmotné, sv. I., Codex, Praha 1995, str. 99 - 100.

(2) Zvláštní zákon stanoví, jak se lze při právním jednání učiněném elektronickými prostředky elektronicky podepsat.

§ 452

ALTERNATIVA I:

Obsah právního jednání učiněného v určité formě může být změněn projevem vůle učiněným v téže nebo přísnější formě.

ALTERNATIVA II:

Vyžaduje-li zákon pro právní jednání určitou formu, lze obsah právního jednání změnit projevem vůle v téže nebo přísnější formě; vyžaduje-li tuto formu jen vůle jednajících osob, lze obsah právního jednání změnit způsobem, který ujednání stran připouští.

§ 453

(1) Vznik, změnu nebo zánik práv či povinností lze vázat na splnění podmínky. K podmínce nemožné, na kterou je vázán zánik práva nebo povinností, se nepřihlíží.

(2) Podmínka je odkládací, jestliže na jejím splnění závisí, zda právní následky jednání nastanou. Podmínka je rozvazovací, jestliže na jejím splnění závisí, zda následky již nastalé pominou.

(3) Jestliže osoba, již je nesplnění podmínky na prospěch, její splnění záměrně zmaří, stane se právní jednání nepodmíněným.

(4) K splnění podmínky se nepřihlíží, způsobí-li její splnění záměrně osoba, která není oprávněna tak učinit a které je její splnění na prospěch.

(5) Nevyplývá-li z právního jednání nebo jeho povahy něco jiného, má se za to, že podmínka je odkládací.

K § 449 až 453:

Ustanovení pojednávají o formě právního jednání. Je-li právně jednáno v určité formě, ať již se k ní přistoupilo z jakéhokoli důvodu, lze obsah takového právního jednání změnit jen, pokud se pro změnu zvolí forma původně zvolená nebo forma přísnější. Jedná-li se však o formu, kterou si strany samy zvolily, nevylučuje se jejich opačná úmluva.

Zásady, na nichž je vybudována konstrukce § 40 odst. 5 stávajícího občanského zákoníku o jednáních osob neznalých čtení a psaní, přejímá § 451 osnovy potud, pokud rozlišuje skutkové podstaty, kdy postačí k jednání takových osob soukromá listina a kdy listina veřejná. Oproti dosavadní úpravě se však jednajícím osobám, neschopným čtení a psaní, bere více v ochranu tam, kde pro její právní jednání postačí forma listiny soukromé. Z toho důvodu se pro takový případ nově navrhuje vyžádat přítomnost a podpisy alespoň dvou svědků. Další z navrhovaných změn sleduje základní linii výstavby kodexu, totiž akcent na důstojnost člověka. Z toho důvodu se jeví jako nepřijatelné vylučovat člověka účastného na písemně prováděném právním jednání z možnosti učinit na listině, z níž mu plynou oprávnění nebo povinnosti, vlastní znamení.

Osnova se v té souvislosti nevrací k tradičnímu termínu "znamení ruky", který není zcela přesný.

Oddíl 4

Právní jednání vůči nepřítomné osobě

§ 454

(1) Právní jednání působí vůči nepřítomné osobě od okamžiku, kdy jí projev vůle dojde.

(2) Příklad, kdy projev vůle dojde změněným vlivem prostředků použitých jednajícím osobou nebo i jiných okolností nastalých během přepravy, se posoudí podle ustanovení o omylu.

§ 455

(1) Při právním jednání učiněném v písemné formě se vyžaduje doručení druhé straně; doručením nastávají účinky podle § 454 odst. 1.

(2) Pokud je právně jednáno v písemné formě, může jednajícím osoba svůj projev vůle odvolat, dojde-li odvolání druhé straně nejpozději současně s původním projevem vůle.

(3) Zmaří-li druhá strana doručení, platí, že bylo řádně doručeno.

(4) Byl-li projev vůle odeslán, avšak chybí důkaz, že byl doručen, má se za to, že k doručení došlo, pokud adresát měl řádný důvod očekávat projev vůle odesílatele a sám v přiměřené době o záležitost neprojevil zájem.

§ 456

(1) Má se za to, že zásilka odeslaná s využitím provozovatele poštovních služeb byla doručena třetí den po odeslání.

(2) Pokud se zásilka odesílá na adresu v jiném státu, má se za to, že byla doručena patnáctý den po odeslání.

K § 454 až 456:

Ustanovení § 454 přejímá § 45 stávajícího občanského zákoníku, leč rozšiřuje dosah normy, která je dnes zařazena mezi ustanovení o uzavírání smluv, ač pravidlo, o němž se jedná, je obecné.

Specifickou úpravu vyžadují případy, kdy je jednáno v písemné formě. Těmto otázkám se blíže věnují § 455 a 456. Tato ustanovení respektují soukromoprávní charakter kodifikace, nepředepisují, jakým způsobem má být doručováno (např. obdobou § 45 a násl. o.s.ř.). Návrh úpravy však sleduje odstranění některých pochybností a praktických těžkostí, jež z mlčení současné úpravy plynou.

Oddíl 5

Neplatnost právních jednání

§ 457

ALTERNATIVA I:

Podle zákona platí, že právní jednání je spíše platné než neplatné.

ALTERNATIVA II:

V pochybnostech je třeba na právní jednání hledět jako na platné.

§ 458

(1) Neplatné je právní jednání, které odporuje dobrým mravům.

(2) Pro rozpor se zákonem je právní jednání neplatné tehdy, narušuje-li zároveň veřejný pořádek nebo je-li někomu na újmu.

§ 459

Kdo způsobil neplatnost právního jednání, nahradí škodu z toho vzniklou. Náhradu však nemůže požadovat strana, která o neplatnosti věděla.

§ 460

Neplatnosti právního jednání se nemůže dovolat ten, kdo ji způsobil.

§ 461

Chyby v psaní nebo v počtech nejsou na újmu platnosti právního jednání, je-li jeho význam nepochybný.

§ 462

Má-li neplatné právní jednání náležitosti jiného právního jednání, které je platné, lze se jej dovolat, je-li z okolností zřejmé, že vyjadřuje vůli jednajících osoby.

§ 463

(1) Projev vůle, který byl učiněn na oko vůči jiné osobě ve srozumění s ní, je neplatný.

(2) Má-li být určitým právním jednáním zastřeno právní jednání jiné, posoudí se podle své pravé povahy.

(3) Vůči tomu, kdo nabyt právo, důvěřuje v projev vůle, nelze namítat, že bylo jednáno jen na oko.

§ 464

(1) Týká-li se důvod neplatnosti jen takové části právního jednání, kterou lze od jeho ostatního obsahu oddělit, je neplatnou jen tato část. Přitom se přihlédne k povaze právního jednání, k jeho obsahu a k okolnostem, za nichž k němu došlo.

(2) Je-li důvod neplatnosti jen v nezákonném určení množstevního, územního, časového nebo jiného rozsahu plnění, soud tento rozsah změní tak, aby odpovídal zákonu a spravedlivému uspořádání daného právního poměru; přitom není vázán návrhy stran.

§ 465

Neplatné je právní jednání, podle něhož má být plněno něco nemožného.

§ 466

(1) Není-li právní jednání učiněno ve formě vyžadované dohodou stran nebo zákonem, je neplatné. Je-li

však nedostatek formy dodatečně odstraněn, hledí se na právní jednání, jako by bylo platné od počátku

(2) Neplatnosti právního jednání pro nedostatek formy sjednané stranami se lze dovolat, nebylo-li podle něho plněno.

§ 467

(1) Právní jednání je neplatné, bylo-li učiněno v omylu o okolnosti rozhodující pro právní jednání a vyvolala-li omyl jednajících osoba, s níž bylo právně jednáno, anebo musela-li omyl jednajících zřejmě poznat nebo ještě včas vysvětlit.

(2) Týká-li se omyl jen vedlejší okolnosti, je právní jednání neplatné, vyvolala-li jej lší osoba, s níž bylo právně jednáno. Jinak je právní jednání platné; původce omylu však poskytne osobě uvedené v omyl přiměřenou náhradu.

§ 468

Vyvolala-li omyl jednajících osoba třetí, je právní jednání platné. Měla-li však osoba, s níž bylo právně jednáno, na činu třetí osoby podíl, anebo o něm věděla či alespoň musela vědět, použije se § 467.

§ 469

Kdo přivedl jiného k právnímu jednání listivě nebo hrozbou nahradí vždy škodu z toho vzešlou.

§ 470

(1) Je-li vyslovení neplatnosti právního jednání nezbytné v zájmu veřejného pořádku, může se této neplatnosti dovolat každý, kdo na tom má právní zájem.

(2) K neplatnosti podle odstavce 1 soud přihlédne i bez návrhu.

§ 471

Je-li důvod neplatnosti právního jednání pouze v ochraně zájmu určité osoby, může se neplatnosti, nebyla-li zhojena, dovolat pouze dotčená osoba.

K § 455 až § 469:

Povaze soukromého práva a rozumné potřebě běžných soukromých občanských styků odpovídá jako základní princip pravidlo, že je spíše namístě hledat důvody pro platnost právního jednání než pro jeho neplatnost (záhada *potius valeat actus quam pereat*). Výslovnou formulací této zásady, jak je obsažena v návrhu § 457, se otevírají ustanovení vztahená k neplatnosti právních jednání. Favorizace platnosti právních jednání před jejich neplatností je významná, vzhledem k tomu, že přetrvávající tradice formalistického chápání práva vyrostlá v 50. a 60. letech z koncepčních základů totalitního práva a potřeby totalitního státu šikanovat soukromý život a odrážející se stále i v soudobé právní praxi a nezdravě též v aktuální judikatuře sleduje nejednou trendy opačné. Od těchto tendencí se musí rekodifikované soukromé právo odvrátit.

V ustanovení § 458 se dále navrhuje řešit důsledky rozporu určitého právního jednání s dobrými mravy nebo

se zákonem. Pokud právní jednání odporuje dobrým mravům, je jeho neplatnost logickým následkem, přičemž se bude jednat o případ neplatnosti absolutní. V tom tedy oproti dosavadní právní úpravě nedochází k žádné odchylce. Naproti tomu nelze zachovat stávající koncept § 39 obč. z. o neplatnosti právního úkonu pro rozpor se zákonem. Doktrína již dnes uznává, že nikoli každé porušení zákona vyvolává neplatnost právního úkonu a z širokého komparatistického srovnání³⁶⁾ vyplývá, že tato myšlenka dnešního § 39 obč. z. je do budoucna neudržitelná. Proto se navrhuje stanovit, že rozpor se zákonem způsobuje neplatnost právního jednání jenom v případech, kdy to je na újmu veřejnému pořádku nebo právně relevantním zájmům dotčené osoby. Konstrukce § 458 je tak provázána s § 439, kde se navrhuje stanovit, že právní jednání musí obsahem a účelem odpovídat dobrým mravům i zákonu, a zároveň, že se jedná o rozpor se zákonem také tehdy, jestliže právní jednání odporuje zákonu obsahem nebo účelem, anebo zákon obchází.

Pravidlo § 459 recipuje § 42 dosavadního občanského zákoníku.

Významná zásada, k níž je osnova otevřeně přihlašuje v § 460, vychází ze starého pravidla, že nikdo nemůže získat výhodu z vlastního protiprávního činu. Proto má být zakázáno tomu, kdo sám způsobil neplatnost právního jednání (ať absolutní, ať relativní), aby tuto neplatnost namítal nebo se dovolával jejího vyslovení soudem.

Ustanovení § 461 až 464 stanovují, kdy právní jednání není neplatné, resp. kdy je právní jednání neplatné jen zčásti. Návrhy těchto ustanovení přejímají dosavadní úpravu § 37 odst. 3, § 41a odst. 1 a 41 obč. z. Nově se však navrhuje stanovit, že není důvod pro vyslovení neplatnosti právního jednání fakt, že rozsah určitého plnění je nezákonný (např. výše kupní ceny, úroků z prodlení nebo jiného plnění, anebo jeho časové vymezení), nýbrž že je na soudu, aby daný právní poměr upravil tak, aby objem či doba dohodnutého plnění odpovídaly zákonu a platnost právního jednání zůstala zachována.

Kromě obecných důvodů neplatnosti, tedy rozporu s dobrými mravy a se zákonem, uvádí osnova v § 465 ještě zvláštní důvody neplatnosti, a to předběžnou nemožnost plnění, nedostatek formy a omyl. Také v tom směru se recipuje nyní platná právní úprava. K posunu dochází jen v návrhu § 466, kde se navrhuje nově stanovit, že pokud sice právní forma vyžádaná úmluvou stran dodržena nebyla, ale přesto již bylo podle právního jednání plněno, nelze žádat určení, že jednání je neplatné. Tím se výslovně formuluje myšlenka nepřimo obsažená již v platném občanském zákoníku (§ 455 odst. 1). Návrh tohoto ustanovení sleduje rovněž převzetí zásady někdejšího zákoníku mezinárodního obchodu (§ 31 odst. 2), že neplatnost vyvolanou nedostatkem formy lze dodatečně zhojit s účinky *ex tunc*.

Osnova zachovává bipartici absolutní a relativní neplatnosti (§ 470 a 471). I tu se však opouští výčtová metoda § 40a dosavadního obč. z. a volí se - po vzoru CCQ a dalších moderních občanských kodexů - kritérium obec-

né. Zároveň se podle standardů evropské právní kultury preferuje hledisko relativní neplatnosti před neplatností absolutní.

Oddíl 6 Relativní neúčinnost

§ 472

Věřitel se může domáhat, aby soud prohlásil, že vůči němu není účinné právní jednání, které se týká dlužníkovy jmění. Takové právo náleží věřiteli i tehdy, je-li právo proti dlužníkovi z jeho právního jednání již vykonatelné, anebo bylo-li již uspokojeno.

§ 473

Právo podle § 472 náleží věřiteli, jehož možnost uspokojit vykonatelnou pohledávku je zkrácena právním jednáním týkajícím se dlužníkovy majetku.

§ 474

(1) Věřitel se může dovolat neúčinnosti právního jednání,

- a) které dlužník učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, byl-li tento úmysl druhé straně znám;
- b) kterým dlužník v posledních dvou letech zkrátil své věřitele, pokud druhé straně musel být znám dlužníkův úmysl věřitele zkrátit;
- c) kterým byl věřitel zkrácen a k němuž v posledních dvou letech došlo mezi dlužníkem a osobou jemu blízkou nebo které dlužník učinil ve prospěch takové osoby, ledaže druhé straně v době, kdy se právní jednání stalo, dlužníkův úmysl zkrátit věřitele znám nebyl, a ani být znám nemusel.

(2) Věřitel se může též dovolat neúčinnosti kupní nebo směnné smlouvy, uzavřené v posledním roce, pokud druhá strana musela v dlužníkově jednání poznat mrhání majetkem, kterým je dlužníkův věřitel zkracován.

(3) Věřitel se dále může dovolat neúčinnosti bezúplatného právního jednání dlužníka, kterým je zkracován a ke kterému došlo v posledních dvou letech, ledaže se jedná

- a) o plnění povinnosti uložené zákonem,
- b) o obvyklé příležitostné dary,
- c) o věnování učiněné v přiměřené výši na veřejně prospěšný účel nebo
- d) o plnění, kterým bylo vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti.

§ 475

Stejně jako právní jednání uvedená v § 474 se posuzuje také neúčinnost, v jejímž důsledku dlužník pozbyl své právo majetkové povahy nebo kterým jiné osobě vůči sobě vznik, zachování nebo zajištění jejího práva majetkové povahy způsobil. Totéž platí, pokud dlužník odmítl přijmout dědictví, ledaže bylo předloženo.

§ 476

Vyhradí-li si věřitel dříve, než se jeho pohledávka stane vykonatelnou, právo dovolat se neúčinnosti právního

³⁶⁾ *Salac, J.*, Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu. Obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem, Praha: C. H. Beck, 2000.

ho jednání tím, že prostřednictvím notáře, exekutora, nebo soudu oznámí tomu, vůči komu se neúčinnosti právního jednání může dovolat, pak mu lhůta k dovolání se neúčinnosti právního jednání neběží, dokud se jeho pohledávka vykonatelnou nestane.

§ 477

(1) Neúčinnosti právního jednání se lze dovolat proti tomu, kdo s dlužníkem právně jednal nebo kdo z právního jednání přímo nabyl prospěch, vůči jeho dědici nebo vůči tomu, kdo nabyl jmění při přeměně právnické osoby jako její právní nástupce.

(2) Vůči jinému právnímu nástupci se lze neúčinnosti dovolat jen tehdy, jestliže

- a) právnímu nástupci musely být známy okolnosti, pro něž by se věřitel mohl dovolat neúčinnosti právního jednání,
- b) právní nástupce nabyl právo bezúplatně, anebo
- c) je-li právním nástupcem osoba blízká, ledaže jí v době, kdy právo po předchůdci nabyla, nemusely být známy okolnosti, pro něž by se věřitel mohl dovolat neúčinnosti právního jednání.

§ 478

(1) Neúčinnost právního jednání zakládá věřitelovo právo domáhat se uspokojení pohledávky i z toho, co neúčinným jednáním z dlužníkovy majetku ušlo. Není-li to dobře možné, náleží věřiteli odpovídající náhrada.

(2) Kdo je zavázán plnit, považuje se za nepoctivého držitele; jeho dědic však jen tehdy, jestliže mu musely být známy okolnosti, pro něž by se věřitel mohl dovolat neúčinnosti právního jednání.

(3) Poctivý příjemce bezplatného plnění uspokojí věřitele z tohoto plnění, jen byl-li jím obohacen. To neplatí, mohl-li se věřitel dovolat neúčinnosti právního jednání, i kdyby se stalo za úplatu.

§ 479

Nabyla-li třetí osoba k věci, z níž by se věřitel mohl jinak domoci uspokojení, takové právo, že se proti této osobě neúčinnosti dovolat nelze, má ten, proti němuž se věřitel neúčinnosti právního jednání mohl dříve dovolat a za jehož držby právo třetí osobě vzniklo, vůči věřiteli povinnost k náhradě škody.

§ 480

(1) Kdo má vůči věřiteli povinnost podle § 478 nebo § 479, může se jí zprostit uspokojením věřitelovy pohledávky za dlužníkem. Může tak učinit i předtím, než se věřitel neúčinnosti dovolá.

(2) Kdo má vůči věřiteli povinnost podle § 478 nebo § 479, může od dlužníka požadovat vrácení vzájemného plnění nebo splnění pohledávky oživlé následkem toho, že se věřitel dovolal neúčinnosti.

§ 481

Dovolává-li se neúčinnosti téhož právního jednání více věřitelů, nemůže být od povinné osoby požadováno v souhrnu více, než stanoví § 478 a 479.

§ 482

(1) Dovolá-li se věřitel neúčinnosti právního jednání týkajícího se věci zapsané v katastru nebo v jiném veřejném seznamu, může spolu s předložením odpůřčí žaloby a důkazu o jejím podání žádat orgán pověřený vedením takového seznamu, aby v něm poznamenal dovolání se neúčinnosti právního jednání

(2) Pokud soud žalobě vyhoví, má rozsudek účinky i proti osobám, které po provedení poznámky nabyly věc nebo právo k věci v takovém seznamu zapsané.

K § 472 až 482:

Osnova se vrací k institutu relativní neúčinnosti právních jednání, a opouští tak pojem odporovatelnosti (§ 42a stávajícího občanského zákoníku). Důvodem této změny je fakt, že odporovatelnost je institutem práva procesního, zatímco neúčinnost institutem práva hmotného. Dosud platná úprava odporovatelnosti v § 42a obč. z. je jen redukovanou a málo funkční obdobou příslušné úpravy v občanském zákoníku z r. 1950 (srov. § 46 až 52 zák. č. 141/1950 Sb.).

Osnova nesleduje rozmnožení stávajících skutkových podstat neúčinnosti. Respektuje se skutečnost, že relativní bezúčinnost právních jednání je právní institucí doplňkovou, vzhledem k základnímu významu úpravy platnosti a neplatnosti právních jednání. Návrh tedy usiluje spíše o prohloubení a propracování stávající úpravy. V té souvislosti se inspiroje zejména odpůřčím řádem (čl. III. zák. č. 64/1931 Sb.), z něhož, ovšem s podstatnými redukcemi a deformacemi, vyšla jak úprava v občanském zákoníku z r. 1950, tak i úprava v občanském zákoníku dosavadním.

Úprava relativní neúčinnosti právních jednání v občanském zákoníku bude využitelná jen mimo případy úpadkového řízení. Konkursní právo má, a i nadále má mít, vlastní úpravu odporovatelnosti.

Díl 2

Událostí

Oddíl 1

Všeobecná ustanovení

§ 483

Základní ustanovení

Zákon stanoví, která práva a které povinnosti vznikají, mění se nebo zanikají z právních skutečností nezávislých na vůli osoby. Takový následek může též určit ujednání stran.

Význam času

§ 484

(1) Nabývá-li se právo nebo vzniká-li povinnost v určitý den, nabude se nebo vznikne počátkem toho dne; zaniká-li právo nebo povinnost v určitý den, zanikne koncem toho dne. To neplatí, vylučuje-li to povaha právního případu.

(2) Podmiňuje-li zánik určitého práva vznik jiného práva ve vzájemné návaznosti, nastává oboje v týž oka-

mžik. Není-li ujednáno nebo stanoveno něco jiného, nastane takový právní účinek koncem dne.

§ 485

Má-li být právo vykonáno nebo povinnost splněna v určitý den nebo do určitého dne, vyžaduje se, aby se tak stalo v obvyklou denní dobu; v právním styku s podnikatelem pak v obvyklých provozních hodinách.

§ 486

Práva a povinnosti zaniknou uplynutím doby, na kterou byly omezeny.

Počítání času

§ 487

(1) Lhůta určená podle dnů počíná dnem, který následuje po skutečnosti rozhodující pro její počátek.

(2) Konec lhůty určené podle týdnů, měsíců nebo let připadá na den, který se pojmenováním nebo číslem shoduje se dnem, na který připadá skutečnost, od níž se lhůta počítá. Není-li takový den v posledním měsíci, připadne konec lhůty na poslední den měsíce.

§ 488

(1) Polovinou měsíce se rozumí patnáct dnů a středem měsíce jeho patnáctý den.

(2) Je-li lhůta určena na jeden nebo více měsíců a část měsíce, počítá se část měsíce naposled.

§ 489

Případně-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den.

§ 490

Lhůta určená dobou kratší, než je jeden den, se počítá od okamžiku, kdy začne, do okamžiku, kdy skončí.

K § 483 až 490:

Ustanovení § 483 uvozuje díl o právních událostech s tím, že skutečnosti nezávislé na lidské vůli (právní události) vyvolávají právní následky v podobě vzniku, změny nebo zániku oprávnění nebo povinnosti, stanoví-li tak zákon nebo dohoda stran. Další ustanovení tohoto dílu se věnují jen významu času v právu.

Ustanovení § 484 sleduje stanovit, kdy oprávnění nebo povinnosti vznikají nebo zanikají, spojuje-li se takový vznik nebo zánik s určitým dnem. Konstrukce tzv. "nulté hodiny" však nevyklučuje existenci speciálních úprav pro zvláštní situace (tak ostatně pro určité případy i osnova sama).

Ustanovení § 485 vyjadřuje zásadu, že má-li být povinnost splněna - nebo oprávnění vykonáno - v určitém období, neplyne z toho povinnost druhé strany být za tím účelem k dispozici celý den, ale jen po tu jeho část, kdy je namíste očekávat jednání dlužníka nebo věřitele podle zvyklostí občanského života.

Dále se navrhuje převzít z dosavadní úpravy s nepatrnými úpravnými pravidla pro počítání času; navrhuje se nově stanovit, jak se počítají lhůty kratší než jeden den.

Oddíl 2

Promlčení

Všeobecná ustanovení

§ 491

(1) Právo se promlčí, nebylo-li vykonáno v době stanovené zákonem. K promlčení soud přihlédne jen k námitce dlužníka. Namítne-li dlužník promlčení, nelze věřiteli promlčené právo přiznat.

(2) Promlčují se všechna majetková práva s výjimkou případů uvedených v § 492. Práva uplatnit námitku promlčení se nelze předem vzdát.

§ 492

(1) Právo na výživné se nepromlčuje; práva na jednotlivá opěťující se plnění výživného promlčení podléhají. Výživné lze přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení; u výživného pro nezletilé i za dobu nejdéle tři let zpět od tohoto dne.

(2) Právo požadovat náhradu škody na zdraví se nepromlčuje; práva na jednotlivá plnění z takové škody vyplývající promlčení podléhají.

(3) Dále se nepromlčuje

- a) vlastnické právo; tím není dotčen § 501,
- b) právo žádat rozdělení společné věci,
- c) právo domáhat se zřízení nezbytné cesty a
- d) právo požadovat vykoupení reálného břemene.

(4) Právo z vkladu na běžném nebo jiném podobném účtu se nepromlčuje, pokud vkladový poměr trvá.

§ 493

(1) Zástavní právo se nepromlčí, dokud má věřitel movitou zástavu u sebe a uspokojí-li se zajištěná pohledávka ze zástavy v rozsahu krytí zástavou. Při promlčení zajištěné pohledávky lze, dokud zástavní právo takto trvá, vyplatit zástavu splněním pohledávky, anebo cenou zástavy, je-li tato cena nižší než pohledávka.

(2) Ustanovení odstavce 1 platí obdobně, má-li věřitel zadržovací právo.

§ 494

Při poskytnutí jistoty převodem práva není promlčení zajištěné pohledávky důvodem pro zpětný převod práva osobě, která zajištění poskytla.

§ 495

I po uplynutí promlčecí doby se strana může dovolat svého práva při obraně nebo při započtení proti právu uplatněnému druhou stranou, jestliže

- a) se obě práva vztahují k téže smlouvě nebo k několika smlouvám uzavřeným co do účelu v závislosti na sobě, nebo

- b) mohli být k započtení přistoupeno kdykoli před uplynutím promlčecí doby.

§ 496

Dlužník, který splnil dluh po uplynutí promlčecí doby, nemůže požadovat vrácení toho, co plnil.

§ 497

Promlčí-li se právo zapsané v katastru nebo v jiném veřejném seznamu, vymaže ten, kdo takový seznam vede, právo z tohoto seznamu k návrhu osoby, která má na výmazu právní zájem.

K § 491 až 497:

Návrh všeobecných ustanovení o promlčení vychází z právní úpravy současné, přičemž za základ jsou vzaty § 100 až 114 dosavadního občanského zákoníku s přihlédnutím k úpravě v § 387 až 408 obchodního zákoníku, v § 261 až 265 zákoníku práce a v § 76 až 94 někdejšího zákoníku mezinárodního obchodu. Přihlíží se rovněž k některým zahraničním úpravám, mj. též k německému návrhu reformy úpravy promlčení v BGB.³⁷⁾

Návrh ustanovení § 491 a 492 vychází z textu § 100 dosavadního občanského zákoníku; konstrukce § 492 však přináší oproti dosavadnímu stavu, kritizovanému v literatuře,³⁸⁾ některá upřesnění a bere též zřetel na novou úpravu v dalších částech zákoníku.

Návrh § 493 upřesňuje koncepci stávající úpravy § 100 odst. 2 a § 170 odst. 2 platného občanského zákoníku s přihlédnutím k původní konstrukci § 223 BGB, jakož i ke klasickému řešení tohoto institutu, které lépe vystihují podstatu věci a zohledňují i jiné jistoty, nežli jen ty, jež byly poskytnuty zřízením zástavy.

Nově se navrhuje upravit, že se věřitel i při uplatnění retenčního oprávnění může ze zadržené věci uspokojit, třebaže se pohledávka mezitím již promlčela. Toto pojetí vychází z úpravy navržené ve vládním návrhu československého občanského zákoníku z r. 1937.

Návrh ustanovení § 495 přejímá s upřesněními text § 388 odst. 2 platného obchodního zákoníku. Pokud se jedná o ustanovení § 496, navrhuje se stanovit - obdobně, jak tomu je dnes v § 389 obchodního zákoníku - výslovně pravidlo, že ani plnění promlčeného dluhu nezakládá dlužníkům nárok požadovat po věřiteli vrácení toho, co plnil.

Promlčení může zasáhnout i některá oprávnění zapsaná v katastru nemovitostí nebo v jiném veřejném seznamu. Z toho důvodu se navrhuje stanovit, že promlčená oprávnění musí být z takových veřejných seznamů vymazána, vznesle-li v tom směru návrh ten, kdo má na výmazu právní zájem.

Počátek promlčecí doby

§ 498

(1) Jedná-li se o právo vymahatelné u orgánu veřejné moci, začíná promlčecí doba běžet ode dne, kdy mohlo být uplatněno poprvé.

(2) Jedná-li se o právo, které musí být uplatněno nejprve u příslušné osoby, počíná promlčecí doba běžet ode dne, kdy u ní bylo právo takto uplatněno.

§ 499

Při dílčích plněních dluhu počíná promlčecí doba běžet u každého dílčího plnění ode dne jeho splatnosti. Stane-li se pro nesplnění některého dílčího plnění splatným celý dluh, počne promlčecí doba běžet ode dne splatnosti nesplněného dílčího plnění.

§ 500

Má-li být podle zvyklosti nebo praxe, kterou strany mezi sebou zavedly, pohledávka placena na základě vyúčtování předkládaného koncem určitého období, počíná promlčecí doba běžet dnem následujícím po konci období, kdy měl být účet předložen.

§ 501

Jedná-li se o právo pravého dědice na vydání dědictví, počíná promlčecí doba běžet od právní moci rozhodnutí, jímž bylo dědické řízení skončeno.

§ 502

Jedná-li se o právo z pojistné smlouvy, počíná promlčecí doba běžet za rok po pojistné události.

K § 498 až 502:

Jedná se o skupinu ustanovení stanovujících, kdy počíná promlčecí lhůta běžet. Návrh § 498 vychází z § 101 a 102 dosavadního občanského zákoníku a z § 391 odst. 1 obchodního zákoníku.

Návrh ustanovení § 499 sleduje koncepci § 103 platného občanského zákoníku, ale po vzoru § 79 odst. 2 z.m.o. a § 392 odst. 2 obchodního zákoníku volí širší dikci, neboť pravidlo se netýká jen plnění ve splátkách.

Návrh ustanovení § 500 vychází z vládního návrhu československého občanského zákoníku z r. 1937. Dopadá na případy, kdy není zvykem platit, dokud nebyl předložen účet, takže lze hájit názor, že se pohledávka stane splatnou teprve předložením účtu. Navržené ustanovení mluví o pohledávkách placených na základě předložení účtu podle zvyklosti; tomu se staví naroveň případ, kdy totéž odpovídá zavedené praxi stran.

V textu ustanovení § 501 a násl. se přejímá dosavadní občanskoprávní úprava.

Délka promlčecí doby

§ 503

(1) Jedná-li se o plnění ze smlouvy nebo o právo vzniklé z porušení smlouvené povinnosti, mohou si strany dohodnout kratší promlčecí dobu, než stanoví zákon. Promlčení se však nelze předem vzdát.

³⁷⁾ *Alpmann-Pieper, A. - Becker, P.*, Express Die Reform des Schuldrechts - Regierungsentwurf, Alpmann und Schmidt Juristische Lehrgänge Verlagsgesellschaft mbH & Co.KG, Münster.

³⁸⁾ *Pelíkánová, I.*, Komentár k obchodnímu zákoníku, 3. díl, 2. vyd., Linde, Praha 1998, s. 478.

(2) Jedná-li se právo podle odstavce 1 nebo i o jiná práva, mohou si strany dohodnout delší promlčecí dobu. Dohodnutá promlčecí doba nesmí činit více než patnáct let.

(3) Dohoda podle odstavce 1 nebo 2 vyžaduje písemnou formu.

(4) V neprospěch slabší strany nelze dohodnout kratší nebo delší promlčecí dobu.

§ 504

Obecná promlčecí doba činí tři roky.

§ 505

(1) Právo na náhradu škody se promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá. Vznikla-li však škoda porušením povinnosti v důsledku úplatkářství spočívajícího v nabídce, slibu nebo dání úplatku jiným než poškozeným, anebo v přímém nebo nepřímém vyžádání úplatku od poškozeného, činí promlčecí doba tři roky.

(2) Nejpozději se právo na náhradu škody promlčí za čtyři roky; jedná-li se však o škodu způsobenou úmyslně, anebo o škodu způsobenou porušením povinnosti v důsledku úplatkářství, za deset let ode dne, kdy ke škodě došlo.

§ 506

(1) Ustanovení § 503 odst. 2 se nepoužije, jedná-li se o škodu na zdraví.

(2) U škody způsobené na zdraví nezletilé osoby, která není plně svéprávná, počne promlčecí doba běžet dnem, kdy věřitel nabyl svéprávnosti.

§ 507

Právo požadovat náhradu škody způsobenou vadou výrobku se promlčí nejpozději za deset let ode dne, kdy výrobce vadný výrobek uvedl na trh.

§ 508

(1) Právo vzniklé ze škody na dopravovaných věcech nebo z opožděného doručení zásilky se vůči zasilateli a vůči dopravci promlčují za jeden rok. U práva vzniklého z celkového zničení nebo ze ztráty zásilky běží promlčecí doba ode dne, kdy zásilka měla být doručena příjemci; v ostatních případech ode dne doručení zásilky.

(2) Byla-li škoda podle odstavce 1 způsobena úmyslně, právo požadovat její náhradu se promlčí nejpozději za deset let.

§ 509

(1) Právo na vydání plnění z bezdůvodného obohacení se promlčí za dva roky ode dne, kdy se oprávněný dozví, že došlo k bezdůvodnému obohacení a kdo se na jeho úkor obohatil.

(2) Nejpozději se právo na vydání plnění z bezdůvodného obohacení promlčí za čtyři roky; jde-li o úmyslné bezdůvodné obohacení, za deset let ode dne, kdy k němu došlo.

(3) Jsou-li účastníci neplatné nebo zrušené smlouvy povinni vzájemně si vrátit vše, co podle ní dostali, přihledne soud k námitce promlčení jen tehdy, jestliže by i druhý účastník mohl promlčení namítat.

§ 510

(1) Věcné břemeno se promlčí, když povinná osoba jeho výkonu brání a oprávněná osoba do tří let od porušení této povinnosti své právo neuplatní.

(2) Věcné břemeno se promlčí též, není-li po dobu deseti let vykonáváno právo, které jí odpovídá.

§ 511

Právo zapsané do katastru se promlčí za deset let, nestanoví-li zákon jinak.

§ 512

(1) Právo přiznané rozhodnutím orgánu veřejné moci se promlčí za deset let ode dne, kdy mělo být podle rozhodnutí plněno. Bylo-li právo dlužníkem písemně uznáno co do důvodu i rozsahu, promlčí se za deset let ode dne, kdy k uznání došlo; byla-li však v uznání uvedena lhůta k plnění, běží promlčecí doba až od uplynutí této lhůty. Jde-li však o právo pravomocně přiznané nebo písemně uznané, platí tato promlčecí doba, jen pokud jde o úroky a opětuující se plnění, jejichž splatnost nastala po přiznání nebo po uznání práva.

(2) Desetiletá promlčecí doba platí i pro jednotlivé splátky, na něž bylo plnění v rozhodnutí nebo v uznání rozloženo; u jednotlivých splátek počíná ode dne jejich splatnosti. Stane-li se nesplněním některé ze splátek splatným celý dluh, počne promlčecí doba běžet od splatnosti nesplněné splátky.

K § 506 až 512:

Ohledně délky promlčecí doby se navrhuje v ustanovení § 506 stanovit, že si strany mohou sjednat promlčecí lhůtu v jiné délce, než jakou stanoví zákon, maximálně však v trvání 15 let.

Práva namítnout promlčení se však předem nelze vzdát. Návrh dispozitivní úpravy délky promlčení vychází z původní koncepce § 225 BGB; přihlíží se též k úpravě v § 88 bývalého zákoníku mezinárodního obchodu. Možnost stran sjednat si kratší promlčecí lhůtu se však navrhuje připustit jen pro případ smluvních závazků a pro případ porušení povinností založených smlouvou. Zároveň se navrhuje vyloučit možné zneužití zákonné dispozice v neprospěch slabší strany.

Navrhuje se zavést obecná promlčecí doba v trvání tří let. Osnova zamýšlí opustit nestandardní řešení platného práva, které stanoví pro obchodní závazky promlčecí dobu delší, než je úprava obecná.

Kratší, a to roční, promlčecí lhůta se navrhuje v případech uvedených v § 508 a 509.

Ustanovení § 508 přejímá konstrukci § 9 a 9a zák. č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku. Oproti dosavadní úpravě se navrhuje objektivní lhůta s povahou lhůty promlčecí, nikoli prekluzivní, což lépe vystihuje povahu věci; navíc toto řešení bere poškozeného víc v ochranu.

Pokud se jedná o promlčení věcných břemen, kombinuje bere návrh § 510 v úvahu § 109 platného občanského zákoníku a také úpravu navrženou v předválečné vládní osnově občanského zákoníku. Nevykonává-li oprávněný své oprávnění vůbec, promlčí se v deseti letech; pokud je však hodlá vykonat a zavázaná osoba mu v tom brání, pak se právo služebnosti promlčí, neuplatnil-li oprávněný svůj nárok v tříleté lhůtě.

Vzhledem k tomu, že promlčet se mohou i některá práva evidovaná v katastru nemovitostí, navrhuje se zavést pro tyto případy desetiletou promlčecí lhůtu.

Návrh § 512 přejímá dikci § 110 platného občanského zákoníku.

Běh promlčecí doby

§ 513

Změna v osobě věřitele nebo dlužníka nemá na běh promlčecí doby vliv.

§ 514

Při mimosoudním jednání věřitele a dlužníka o právu nebo o okolnosti, která právo zakládá, začíná promlčecí doba běžet poté, co věřitel nebo dlužník odmítne v písemné formě v takovém jednání pokračovat.

§ 515

Uplatní-li věřitel v promlčecí době právo u soudu nebo u jiného orgánu veřejné moci a v zahájeném řízení řádně pokračuje, promlčecí doba neběží. To platí i o právu, které bylo přiznáno a pro něž byl u soudu nebo u jiného orgánu navržen výkon rozhodnutí.

§ 516

Uplatní-li věřitel své právo u soudu nebo jiného orgánu veřejné moci vzájemné právo, přestává běžet promlčecí doba dnem, kdy bylo zahájeno řízení ohledně toho práva, proti němuž vzájemné právo směřuje, avšak jen za podmínky, že se právo uplatněné proti věřiteli i jeho vzájemné právo vztahují k téže smlouvě nebo k několika smlouvám uzavřeným co do účelu v závislosti na sobě. V ostatních případech přestává promlčecí doba běžet dnem, kdy bylo u soudu nebo u jiného orgánu veřejné moci vzájemné právo uplatněno.

§ 517

Pokračuje-li běh promlčecí doby po odpadnutí některé z překážek uvedených v § 514 až 516, neskončí promlčecí doba dříve, než uplyne šest měsíců poté, co promlčecí doba počala opět běžet.

§ 518

Promlčecí doba neběží po dobu, kdy je věřiteli hrozbou bráněno právo uplatnit.

§ 519

Promlčecí doba neběží, dokud trvá vyšší moc, která věřiteli v posledních šesti měsících promlčecí doby zneвозмоžnila právo uplatnit.

§ 520

Jedná-li se o právo osoby, která musí mít zákonného zástupce, anebo o právo proti této osobě, promlčení nepočne, dokud jí není zástupce ustaven. Již započaté promlčení běží dále, avšak neskončí, dokud neuplyne rok po tom, kdy této osobě byl zástupce ustaven, anebo pomine-li překážka jinak.

§ 521

Jedná-li se o právo nebo povinnost mezi zákonným zástupcem na jedné straně a zastoupeným na druhé straně, promlčení nepočíná, ani neběží, nejedná-li se o úroky a opěťující se plnění. Totéž platí i o právech a povinnostech mezi manžely.

K § 513 až 521:

Návrh ustanovení o běhu promlčecí doby vychází z platné právní úpravy (jedná se o § 111 až 114 nynějšího občanského zákoníku a o § 400 obchodního zákoníku), přihlíží se však také k některým zahraničním úpravám; zvláště se jedná o německou reformu úpravy promlčení v občanském právu. Zejména se navrhuje recipovat § 203 BGB do nově navrženého § 514. Německým občanským zákoníkem se inspiroje i návrh ustanovení § 517, které sleduje zvýšenou ochranu věřitele.

V ustanoveních § 518 až 521 se navrhuje upravit stavení promlčecí doby ve věcně odůvodněných případech.

Obnovení nároku a běh nové promlčecí doby

§ 522

(1) Bylo-li právo již promlčeno, obnoví se nárok a počne běžet nová promlčecí doba, pokud dlužník uzná svůj dluh v písemné formě co do důvodu a rozsahu, a to ode dne, kdy mělo být podle uznání plněno, jinak ode dne uznání.

(2) Totéž platí, bylo-li právo přiznáno rozhodnutím orgánu veřejné moci, ačkoli bylo již promlčeno.

K § 522:

I po promlčení nároku může být oprávnění soudem nebo jiným orgánem veřejné moci přiznáno, nebyla-li námitka promlčení vznesena. Stejně tak může být po promlčení nároku dluh dlužníkem písemně uznán. V důsledku toho nárok znovu oživne a počne běžet nová promlčecí lhůta. Jedná se o princip známý ze současné právní úpravy. V ustanovení § 522 se jen navrhuje odpovídající systematické zařazení příslušné normativní úpravy.

Oddíl 3 Prekluze

§ 523

K zániku práva proto, že nebylo ve stanovené době uplatněno, dochází jen v případech v zákoně uvedených. K zániku soud přihledne, i když to dlužník nenamítne.

§ 524

(1) Právo na ochranu jména, pověsti a soukromých poměrů osoby podle části první zaniká, nebylo-li uplatněno do jednoho roku ode dne, kdy se dotčený dozvěděl, nebo měl a mohl dozvědět o tom, že jeho právo bylo porušeno a kdo je porušil.

(2) Odstavec 1 platí obdobně pro uplatnění nemajetkových práv z nekalé soutěže.

§ 525

(1) Právo dovolat se neplatnosti právního jednání z důvodu uvedeného v § 470 odst. 1 zaniká, nebylo-li uplatněno do deseti let ode dne, kdy bylo podle něho splněno. Po uplynutí této doby takové jednání nelze prohlásit za neplatné ani z úřední moci.

(2) Má se za to, že bylo splněno den poté, co k právnímu jednání došlo.

(3) Nebylo-li uplatněno právo podle odstavce 1, nelze po uplynutí lhůty tam uvedené k neplatnosti právního jednání přihlížet.

§ 526

(1) Právo dovolat se neplatnosti právního jednání z důvodu uvedeného v § 471 zaniká, nebylo-li uplatněno do dvou let ode dne, kdy bylo podle něho plněno.

(2) Ustanovení § 525 odst. 2 platí obdobně.

K § 523 až 526:

Za úpravu promlčení se navrhuje zařadit základní ustanovení o prekluzi. Občanský zákoník z r. 1964 institut prekluze využíval poměrně často, což vyplývalo z logiky jeho původní úpravy, která chápala soukromníka především jako spotřebitele zboží a služeb produkovaných socialistickým sektorem a na první místo vlastní hodnotové soustavy stavěla ochranu socialistického vlastnictví. Těto myšlenkové konstrukci odpovídal i zájem státu chránit socialistický sektor ustanoveními, podle nichž soukromá práva majetkové povahy zanikají, nejsou-li uplatněna včas.

Osnova zamýšlí toto pojetí opustit. Neodchází však od institutu prekluze absolutně a pro odůvodněné případy jej zamýšlí zachovat. Proto se v návrhu § 523 přejímá obecné ustanovení § 583 platného občanského zákoníku vystihujícího právní povahu prekluze.

Dále se připojují nejvýznamnější případy prekluze práv.

Předně se jedná o případy prekluze nemajetkových práv (§ 524), jako je právo na ochranu jména, pověsti a soukromých poměrů, pro než se navrhuje stanovit subjektivní prekluzivní doba v trvání jednoho roku. Navržené řešení odpovídá evropské konvenci, brání otevírání sporných záležitostí tohoto druhu i po dlouhé době a v platném právu zatím citelně chybí. Pokud však zásahem do těchto práv vznikne dotčené osobě škoda, právo na náhradu škody se neprekluduje, ale promlčuje se ve stejném právním režimu jako jiná majetková práva.

Zároveň se navrhuje vyloučit možnost prohlásit právní jednání za neplatné i po mnoha a mnoha dlouhých letech.

Dnes tento následek hrozí v případech absolutní neplatnosti. Soukromé poměry mezi osobami však nelze destabilizovat i po uplynutí značné doby. Proto se v § 525 navrhuje omezit právo dovolat se absolutní neplatnosti deseti lety - tedy dobou odpovídající maximální zákonné promlčecí doby s tím, že v tomto případě bude tato lhůta prekluzivní.

Obdobná konstrukce se navrhuje v § 526 pro případy, kdy je právní jednání neplatné relativně, avšak s tím, že prekluzivní lhůta je dvouletá. Za současné právní úpravy se nouzovým výkladem v teorii i judikatuře dovozuje, že se právo dovolat relativní neplatnosti promlčuje v obecné tříleté promlčecí lhůtě. Toto pojetí sice racionálně řeší nedostatek platné právní úpravy, do budoucna je však nelze přijmout a ani není možné analogickou konstrukcí do zákoníku normativně zahrnout, protože oprávnění dovolat se neplatnosti není majetkové povahy, a tudíž nemůže být ani promlčitelné vzhledem k tomu, že promlčení podléhá jen majetková práva.

ČÁST DRUHÁ RODINNÉ PRÁVO

§ 527

Ustanovení upravující záležitosti manželů, jejich dětí, dalších členů rodiny, jakož i záležitosti osob v poměrech, které manželské a rodinné poměry nahrazují nebo jsou jim obdobné, a to jak osobnostní, tak osobní a majetkové, tvoří ve svém souhrnu rodinné právo.

K § 527:

A. Část druhá občanského zákoníku je věnována rodinnému právu.

Právní problematika manželství a rodiny je rozmanitá a sahá takřka do všech oblastí soukromého (a mnoha oblastí veřejného) práva. Některé civilní kodexy také manželstvo právní a rodinné právní otázky řeší na třech a více místech (např. francouzský Code civil, německý BGB). I u nás musíme dosud pracovat s několika předpisy nebo jejich částmi. Soustředění úpravy na jediné místo kodexu (byť stále s několika málo výjimkami – např. v dědění) představuje systémové řešení vhodné i výhodné.

Navrhovaná část druhá občanského zákoníku zahrnuje právní pravidla upravující manželství (jeho vznik, povinnosti a práva manželů, zánik manželství), přibuzenství (jeho pojem a druhy, vztahy mezi rodiči a dětmi, včetně určování rodičovství a osvojení), poručenství a jiné formy péče o dítě (totiž kromě poručenství zejména také opatrovnictví a svěření dítěte do péče, resp. pěstounství), a konečně zapsané partnerství (jeho vznik, povinnosti a práva partnerů, zánik partnerství).

B. V § 527 je obsaženo základní (ve smyslu formálního, popř. systematického uspořádání) všeobecné ustanovení rodinného práva. Obdobou s ustanovením § 1 obecné části OZ vymezuje, co se rodinným právem rozumí, čili, co je v druhé části OZ upraveno. Rodinné právo je tedy souhrnem těch ustanovení, která upravují jednak osobnostní, tj. statusové, jednak osobní a majetkové záležitosti manželů, členů rodiny, zejména rodičů a dětí, ale i dal-

ších osob příbuzných v linii přímé i pobočné, a kromě toho také záležitosti osob, které jsou k sobě navzájem v poměrech, jež jsou obdobou poměrů manželů, totiž zejména partnerů, a záležitosti osob v poměrech, které naznačují poměry rodinné nebo jsou poměrům rodinným podobné (poměry osob spojených poručenstvím, opatrovnictvím, péčí o dítě, resp. pěstounstvím apod.). Vzhledem k ustanovením obecné části není v části druhé potřebné vyjadřovat se výslovně k otázce, resp. míře kogentnosti úpravy. Nezměnitelnost úpravy osobního statusu je nepochybná, o ostatní problematice upravené ve druhé části je třeba mít v pochybnostech za to, že jsou rovněž kogentní. Nicméně, v jednotlivých ustanoveních budou použity takové formulace, aby možnost volby, popřípadě možnost jednajících subjektů v dohodě založit úpravu od textu zákona se odchylující, byly zřetelné.

Obdobně pokud jde o možnost tvorby právní regulace cestou analogie, je třeba využít ustanovení části první této záležitosti se týkající.

Hlava I Manželství

Díl 1 Všeobecná ustanovení

§ 528

Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví zákon.

K § 528:

Hlava první je věnována manželství, a to předně jeho vzniku, totiž sňatku, poté jsou upraveny povinnosti a práva manželů, a konečně se reguluje zánik manželství.

Ustanovení § 528 vymezuje manželství jako trvalý svazek muže a ženy vzniklý zákonem stanoveným způsobem. Toto ustanovení nepředstavuje definici manželství, jeho smyslem - nicméně - je výslovně stanovit to, co je pro vlastní podstatu manželství typické, resp. charakteristické, to, bez čeho by manželství nebylo manželstvím (proto např. svazek dvou osob stejného pohlaví manželstvím být nemá).

Manželství je svazkem (neboli společenstvím) dvou osob různého pohlaví, a to o svazkem jednak trvalým (totiž proponovaným jako trvalý), jednak vzniklý způsobem, který závazně stanoví zákon.

Trvalost manželství je třeba chápat jako naprosto nezbytný atribut, který manželství odlišuje (kromě zákonné regulace) od stavů či poměrů, které jsou předem uvažovány jako krátkodobé, přechodné. Ostatně, nejen že 70% manželských svazků (sic! i u nás) přetrvá, ale za první důvod zániku manželství je stále považována smrt manžela.

Účel manželství napříště nebude vymezován. Vždyť účelem jednoho manželství je nebo bývá něco jiného, než co je účelem jiného manželství. Účelem uzavření manželství může být vytvoření pevného základu pro plazení a výchovu dětí, ale ke vzniku manželství mohou vést i důvody společenské, psychologické, zdravotní, důvodem existence manželství může být i vzájemná podpora sociální, či naplnění nějakých zájmů ekonomických. Důvody,

smysl, či účel trvání manželství se navíc během času zcela nepochybně proměňuje. Bude proto na soudu, před který se ta či ona otázka týkající se manželství dostane, aby sám uvážil, jaký je konkrétní důvod, smysl, účel tohoto jednotlivého manželství, a podle toho pak jednotlivou spornou otázku posoudil. Rozhodně se totiž nelze domnívat, že to má být právě zákon, co zlomí současný narůstající trend odmítání manželství. Ani zákon nemůže mít a nemá sílu nařizovat v době vzrůstajícího počtu neplodných mužů a žen plazení a výchovu dětí jako naplňování účelu manželství.

Díl 2

Vznik manželství - sňatek

§ 529

Manželství vzniká svobodným a plným souhlasným projevem vůle muže a ženy (dále jen „snoubenci“), že spolu vstupují do manželství. Projev vůle o vstupu do manželství činí snoubenci osobně před orgánem veřejné moci příslušným podle zvláštního zákona k provedení sňatečného obřadu (dále jen „orgán veřejné moci příslušný k provedení sňatečného obřadu“), v přítomnosti dvou svědků a matrikáře. Sňatečný obřad je veřejný a slavnostní.

§ 530

Manželství se uzavírá tak, že osoba, která za orgán veřejné moci příslušný k provedení sňatečného obřadu projev vůle snoubenců přijímá (dále jen „odávající“), položí snoubencům otázku, zda chtějí spolu vstoupit do manželství; kladnou odpovědí obou snoubenců vznikne manželství.

K § 529 a 530 :

A. Druhý díl první hlavy (§§ 529 až 550) zahrnuje především ustanovení upravující vznik manželství, sňatek, a to jak jeho podstatu, to jest vlastní způsob uzavření manželství, tedy především sňatečný proces. Dále obsahuje ustanovení, která stanoví veškeré podmínky, jejichž splnění se vyžaduje ke vzniku manželství, bez ohledu na to, zda jejich nesplnění je sankcionováno, popř. jak je sankcionováno. Mezi tyto podmínky náleží v první řadě skutečnosti, které brání manželství (impedimenta matrimonii).

B. Podle vládou České republiky schváleného věcného záměru občanského zákoníku bude napříště upraven jen civilní sňatek. Jen civilní sňatek bude mít statusové, ale i jiné právní následky, a to jak v rovině veřejnoprávní, tak v rovině soukromoprávní. K tomu je třeba konstatovat:

- Církevní sňatek je věcí víry a vlastní vůle věřících. Princip obligatorního civilního sňatku neznamená popření náboženské svobody, svobody víry nebo přesvědčení: stejně jako jiné statusové otázky (otázky postavení člověka ve státním společenství) je i tato otázka věcí státu. Ve středověku náležely všechny statusové věci církvi, manželství bylo posledním institutem, který od církve převzal stát – v evangelickém Nizozemí ve století sedmáctém, v katolické Francii ve století osmáctém atd. Naprostá většina evropských států zná jen civilní sňatek (Německo, Rakousko, atd.), v menšině států existuje tzv. státní nábo-

ženství, státní církev – tam je civilní sňatek fakultativní (Anglie, severské státy), a v několika málo státech mohou církevní sňatek celebrovat jen výslovně určené církve (Itálie, Portugalsko).

- Církevní sňatek může být celebrován podle ritu kterékoliv církve nebo náboženské společnosti; dnešní uznání, resp. pověření státem není relevantní – dojde k vyrovnání účasti státních občanů na náboženském životě, resp. skončí diskriminace skupin občanů pro jejich náboženské vyznání.

- Církevní sňatek mohou muž a žena podstoupit kdykoli, tj. i zcela nezávisle na sňatku civilním, právě proto, že je to jen věcí jejich víry, jejich přesvědčení (duchovní není trestně postižitelný). Mohou také uzavřít jenom sňatek církevní – bez statusových následků. To, co platí o církevním sňatku na území ČR, platí i o církevním sňatku mimo její území.

- Od civilního sňatku se církevní sňatek zásadně liší, a to svou povahou, resp. podstatou: zatímco např. podle ritu katolické církve se muž a žena sobě navzájem zaslibují před tváří Boží (jde o vzájemný, navzájem adresovaný slib požehnaný ordinářem, zástupcem Božím na Zemi), sňatek civilní je svou podstatou prohlášením před a hlavně vůči státu (snoubenci projevují svou vůli, že spolu vstupují do manželství, oni svou vůli oznamují státu, stát jejich projev vůle (povýtce pasivně) přijímá; formálně tedy nejde o vzájemný slib snoubenců, jde o jejich shodné projevy o sňatečné vůli vůči státu).

- Dle sčítání v r. 2001 je u nás dva a půl miliónu věřících, z toho je většina starších šedesáti let: takto padá na váhu stanovisko asi deseti, dvaceti procent obyvatelstva, ale navíc: názor těchto občanů není ani zdaleka jednotný.

- Obligatorní civilní sňatek znala již předválečná osnova OZ – důvody byly zřetelné: odklon od rakouského katolictví, skutečnost existence nové nekatolické církve, ale také stav na Slovensku (v Uhrách obligatorní civilní sňatek od 1895, pak 1919 návrat k fakultativnímu sňatku na základě tzv. manželské novely).

- Stále větší migrace obyvatelstva Evropy i světa, internacionalizace života, vyžadují jasná pravidla pro statusové věci, a to co možná pravidla jednotná. Tendenci v tomto směru je třeba zachytit co nejdříve.

- Konkrétní podoba civilního sňatku záleží jen na vůli snoubenců: stejně jako je zásadně možné uzavření manželství na lodi nebo v balonu, je možné sňatečný obřad před „úřadem“ omezit na pozdrav, představení a otázky a odpovědi; „proslov“ oddávajícího je možné vyloučit, neboť to není otázka zákonem upravená (stejně jako další faktické a právní relevanci postrádající úkony).

C. Ustanovení § 529 obsahuje základní pravidlo sňatečného procesu. Obdobou s Úmluvou o přivolení k manželství, nejnižším věku pro uzavírání manželství a registraci manželství z r. 1962, publikovanou pod č. 124/1968 Sb., klade důraz na svobodný a plný souhlasný projev vůle (tj. projev opravdové či skutečné vůle) snoubenců před orgánem k provedení sňatečného obřadu, totiž k přijetí sňatečných projevů vůle podle práva státu (totiž podle zákona, srov. dále) příslušným, před svědky, veřejně a slavnostně.

Výraz „snoubenci“ – jedná se o analogii toho, co vyplývá z matričního zákona (znovu nebude vysvětlováno).

K volbě se stále klade „prohlášení“ a „projev vůle“, nicméně v obou případech bude užito jednotného čísla, protože jde o jedno prohlášení, jeden projev vůle, a to (srov. výše) nikoli vzájemné jako je tomu např. u katolického sňatku, ale vůči státu. Výraz „projev vůle“ je patrně vhodnější než výraz „prohlášení“, vzhledem k osobám, které nejsou schopny prohlášení učinit, nicméně činí projev vůle.

K výrazu „plný“. V anglických verzích relevantních textů mezinárodních úmluv: free and full consent. Výraz „full“ znamená dokonalý, bezvadný, řádný, perfektní. V tomto smyslu je třeba výraz „plný“ vykládat.

„Zvláštním zákonem“ se rozumí, stejně jako v následujících ustanoveních, matriční zákon. Výraz „sňatečný obřad“ platná právní úprava sice nezná, ale je na místě použít nějaký výraz, který proces uzavření manželství vyjádří jednoduchým způsobem.

Na otázku, kdy je manželství uzavřeno, kdy je dokonáno, dovršeno, kdy je perfektní sňatečné právní jednání, je třeba odpovědět, že v okamžiku vyjádření v pořadí druhého snoubence, pokud k němu došlo v přítomnosti orgánu a svědků.

§ 531

- Snoubenci při sňatečném obřadu prohlásí, zda
- a) přijmení jednoho z nich bude jejich přijmením společným, nebo zda
  - b) si oba svá přijmení ponechají, anebo zda
  - c) přijmení jednoho z nich bude jejich přijmením společným, a ten, jehož přijmení se nemá stát přijmením společným, bude ke společnému přijmení na druhém místě připojovat své stávající přijmení.

§ 532

Ponechají-li si snoubenci svá stávající přijmení, prohlásí také, které z jejich přijmení bude přijmením jejich společných dětí.

§ 533

(1) Má-li v případě volby podle § 531 písm. c snoubenec, jehož přijmení nemá být přijmením společným, připojované přijmení, může jako připojované přijmení zvolit pouze první přijmení.

(2) Volba podle § 531 písm. c není možná, má-li již snoubenec, jehož přijmení bude přijmením společným, připojované přijmení.

§ 534

Podrobnosti o tvoření a užívání přijmení stanoví zvláštní zákon.

K § 531 až 534:

Ustanovení jsou věnována prohlášení o přijmení. Platný právní stav doznává drobné změny pouze v přesnějším řešení otázky připojovaného přijmení.

Navrhuje se, aby napříště bylo nezbytně třeba mít za to, že přijmení popřípadě uváděné na druhém místě je přijmení připojované. Je důležité uvědomit si, že bude-li se po rozvodu manželství rozvedený manžel vracet ke svému přijmení, bude se vracet k té jeho podobě, kterou nahradil přijmením manželským. Viz DZ k § 626.

Otázka přijetí prvního a připojovaného se posléze ukazuje také v souvislosti s osvojením (§ 708, 713, 725). Viz též § 841.

§ 535

(1) Orgánem veřejné moci příslušným k provedení sňatečného obřadu je matriční úřad stanovený zvláštním zákonem (dále jen „matriční úřad“) příslušný pro obvod, v němž je alespoň jeden ze snoubenců hlášen k trvalému pobytu (dále jen „příslušný matriční úřad“).

(2) Příslušný matriční úřad na žádost snoubenců povolí, aby sňatečný obřad provedl jiný matriční úřad, popřípadě také jiný úřad matričnímu úřadu naroveň postavený (dále jen „delegovaný úřad“). Delegovaný úřad nemůže provedení sňatečného obřadu odmítnout.

§ 536

Státní občan České republiky může mimo území České republiky uzavřít manželství také před diplomatickým nebo konzulárním úřadem České republiky.

K § 535 a 536:

Ustanovení jsou věnována řešení otázky věcné a místní příslušnosti k provedení sňatečného obřadu. Navržená úprava je motivována změnou územního uspořádání státu a s ní spojenými změnami v kompetencích jednotlivých nových i dříve již existujících článků veřejné moci. Vzhledem k tomu, že občanský zákoník je předpisem, o němž se předpokládá jistá stabilita v čase, zatímco samosprávné, resp. správní uspořádání a s ním souvisící kompetenční naplnění naopak lze a priori posoudit jako proměnlivé, je třeba na veřejnoprávním předpise ponechat konkrétní rozvržení působnosti ve sňatečných věcech. Zdaleka totiž ne ve všech případech bude sňatečným orgánem onen tradiční nejnižší článek státně-samosprávného členění státu.

Na přesném vymezení místní příslušnosti je ovšem třeba trvat (jedná se o věc statusovou, tedy věc, v níž je třeba zachovávat řád - viz DZ k ust. § 529 a 530): je zásadně dána místem obce, v jejímž územním obvodu je alespoň jeden ze snoubenců hlášen k trvalému pobytu.

K § 536:

Pokud se státní občan ČR rozhodne pro uzavření manželství v cizině, může kromě sňatku podle předpisů relevantních v té které cizí zemi (za předpokladu souladu těchto předpisů s principy našeho veřejného pořádku) uzavřít také tzv. konzulární sňatek (kterážto možnost vyplývá z mezinárodních smluv, jichž je Česká republika kontrahentem – srov. Vídeňskou úmluvu o konzulárních stycích publ. jako vyhl. č. 32/1969 Sb.).

§ 537

Oddávajícím je starosta, popřípadě orgán jemu naroveň postavený (dále jen „starosta“). Zastupitelstvo obce, popřípadě orgán obce jemu naroveň postavený (dále jen „zastupitelstvo obce“), může pověřit některého svého člena, aby přijímal projev vůle snoubenců na místě starosty.

K § 537:

Ustanovení o oddávajícím je třeba nanejvýš zjednodušit (totiž zejména ve srovnání s dosavadní právní úpravou); rozdíly mezi jednotlivými „úředními“ osobami lze vyřešit v jiném předpisu, který by mohl být v případě potřeby změněn snáze než občanský zákoník. Osoba oddávajícího totiž není ani zdaleka tak významná, jak by bylo možné se (např. při pohledu na dosavadní právní úpravu) domnívat. V cizích právních úpravách se oddávající osoba standardně vůbec neuvádí. Je totiž zcela samozřejmé, že oddávajícím je přednosta věcně a místně příslušného orgánu (státu), tj. i delegovaného, popř. osoba přednostou pověřená ad hoc. Vzhledem k dosavadnímu usu, vydává se právní úprava tak říkajíc prostřední cestou, a pravomoc pověřit některé členy zastupitelstva je dána do rukou základního kolektivního orgánu, a to přes to, že jde o orgán nikoli povýtce správní, ale především samosprávný.

„Starostou, popřípadě orgánem jemu naroveň postaveným“ se rozumí starosta místa matričního, popř. delegovaného nebo jemu na roveň postaveného orgánu.

„Obci“ se rozumí – kromě (každé) obce, také hlavní město Praha, městská část hlavního města Prahy, statutární město, městský obvod nebo městská část územně členěného statutárního města.

„Starostou“ se rozumí - kromě (každého) starosty, resp. primátora hlavního města Prahy a primátora statutárního města - pověřený člen zastupitelstva obce, městské části hlavního města Prahy, městského obvodu nebo městské části územně členěného statutárního města, za předpokladu naplnění požadavku místní příslušnosti. V případě pochybností je třeba postupovat podle ustanovení zákona o obcích, případně podle dalších zákonů, které řeší otázku územního uspořádání státu.

§ 538

Sňatečný obřad se uskutečňuje na místě, které k tomu úřad, který sňatečný obřad provádí, určí; přihlíží přitom k vůli snoubenců.

K § 538:

Ustanovení zmiňuje konkrétní místo, kde má, resp. může být sňatek celebrován – je to místo, kde dochází ke sňatkům pravidelně (místo obvyklé), anebo i výjimečně (nad a pod povrchem zemským, pod vodní hladinou apod.), vždy ale toto místo určuje ten úřad, před kterým (skutečně) bude sňatečný obřad proveden, tedy i úřad, kterému byla věcně a místně příslušným úřadem realizace sňatečného obřadu povolena. Výraz „určí“ nemá nijak imperativní podtext, jde jen o to, že správní úřad jinak jednat neumí. Výslovně se stanoví, že vůle snoubenců (zvláštní přání, pokud jde o vhodné místo obřadu) má být pro úřad relevantním zřetelem.

§ 539

O provedení sňatečného obřadu snoubenci požádají příslušný matriční úřad a k žádosti připojí doklady osvědčující jejich totožnost a způsobilost k uzavření manželství; co je obsahem žádosti a jaké doklady je třeba předložit, stanoví zvláštní zákon; zvláštní zákon také stanoví, za jakých podmínek lze předložení dokladů prominout a u kterých dokladů není prominutí možné.

K § 539:

Stanoví se povinnost snoubenců požádat – písemně – úřad, který je věcně a místně příslušný, o provedení sňatečného obřadu, a k žádosti připojit nezbytné doklady. Bližší předpisy k tomuto ustanovení by měl obsahovat matriční zákon. V úrovni volného uvážení (jde o posouzení míry obtížnosti překonání případné překážky) je možnost prominout předložení stanovených dokladů, a to i pokud jde o doklad osvědčující totožnost snoubence. O těchto otázkách rovněž ustanovuje zvláštní, tj. matriční zákon.

§ 540

Kromě osvědčení způsobilosti k uzavření manželství listinami, snoubenci dříve, než projeví svou vůli o vstupu do manželství, při sňatečném obřadu výslovně uvedou, že jim nejsou známy překážky, které by jim bránily uzavřít manželství, že navzájem znají svůj zdravotní stav a že zvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů, svého bydlení a hmotné zajištění.

K § 540:

Ve zdejším ustanovení je uvedeno to, co u nás – již tradičně - zastupuje jak ohlášky, tak zdravotní prohlídky, resp. deliberační lhůta, totiž povinnost snoubenců výslovně uvést, že jim nejsou známy překážky manželství, a naopak že jim je znám zdravotní stav (druhého z nich). Tuto povinnost mají snoubenci splnit dříve, než dojde ke sňatečnému projevu vůle, totiž k projevu vůle o vstupu do manželství. Proto se také napříště nebude mluvit ani o prohlášeních, ani o projevech vůle. Takové tvrzení také nemá právní následky, takže o právní jednání jít nemůže.

§ 541

(1) Je-li život snoubence přímo ohrožen,

- a) může sňatečný obřad provést každý obecní úřad, popřípadě jiný úřad stanovený
- b) zvláštním zákonem, a to na každém místě,
- c) není třeba předložit žádost a doklady jinak potřebné,
- d) mimo území České republiky může sňatečný obřad provést také kapitán plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky, kapitán letadla registrovaného v České republice a velitel vojenské jednotky České republiky v zahraničí.

(2) V případech uvedených v odstavci 1 je oddávajícím osoba, kterou stanoví zvláštní zákon; přítomnosti matrikáře není zapotřebí.

(3) Také v případech uvedených v odstavci 1 snoubenci uvedou, že jim nejsou známy překážky, které by jim bránily uzavřít manželství.

K § 541:

Je obvyklé uvažovat, a tedy také upravit situace, kdy je život člověka přímo ohrožen, a přeje si - spolu se svým partnerem – aby s ním byl ještě před svou případnou smrtí oddán. Nelze vyloučit ani situace, kdy takto ohroženi jsou oba snoubenci. Tady se pak zpravidla poskytují určité zákonné dispenzy, které vznik manželství usnadní. Tyto právní ústupky se týkají jak pravidel o místní příslušnosti celebrujícího orgánu, tak pravidel o žádosti a dokla-

dech, které se jinak požadují, nikoli však o prohlášení, které nahrazuje ohlášky (neboť jinak by pravidla o sňatečném obřadu byla v neomluvitelném rozporu s ustanoveními Úmluvy (zmiňované výše), jež požaduje předchozí zveřejnění uvažovaného sňatku). Nadto (odstavec první 1 sub c/) je ve zcela výjimečné situaci některým osobám, civilním i vojenským, svěřena zcela výjimečná pravomoc.

(Je na místě poznamenat, že dosavadní úprava fakultativního sňatku vylučovala právě v těchto tak životně závažných situacích uzavření církevního sňatku. Získat osvědčení bylo totiž zpravidla vyloučeno. Na možnosti uzavřít manželství sice bez statusových a dalších právních následků, ale přece „před tvářmi boží“ nová právní úprava nic nezmění.)

(Srov. zákon o námořní plavbě (61/2000 Sb.) a předpisy prováděcí (vyhl. 25/2001 Sb., vyhl. 149/2001 Sb..)

§ 542

(1) Jsou-li pro to důležité důvody, může krajský úřad, popřípadě úřad jemu naroveň postavený, v jehož správním obvodu se nachází příslušný matriční úřad, na žádost snoubenců povolit, aby projev vůle jednoho ze snoubenců o vstupu do manželství za něj učinil jeho zmocněnec.

(2) Zmocněncem může být každá svéprávná fyzická osoba.

(3) Plná moc musí obsahovat údaje osvědčující totožnost a další rozhodné skutečnosti týkající se obou snoubenců a zmocněnce a prohlášení o příjmení. Musí v ní být rovněž výslovně uvedeno, že snoubencům nejsou známy překážky, které by jim bránily uzavřít manželství, a že navzájem znají svůj zdravotní stav. Podrobnosti stanoví zvláštní zákon.

(4) Plná moc vyžaduje písemnou formu a podpis na ní musí být úředně ověřen.

(5) Odvolání plné moci má účinky jen tehdy, dozvídá-li se o něm druhý snoubenec dříve, než učiní svůj projev vůle o vstupu do manželství.

K § 542:

Ustanovení obsahuje úpravu tradiční možnosti uzavření manželství zmocněncem, a to ve standardní podobě, to jest s omezením na jediného snoubence a s přívolením vyššího správního úřadu, a naopak bez omezení, pokud jde o stejnost pohlaví zmocněnce a zmocnitele, kterýžto požadavek je v rozporu s principem rovnosti pohlaví. Údajné estetické důvody nemohou tento stěžejní princip mezilidských vztahů potlačit.

Zákonné překážky manželství a způsobilost ke sňatku

§ 543

Manželství může uzavřít každý, komu v tom nebrání zákonná překážka. Zákonnými překážkami se rozumějí skutečnosti uvedené v ustanoveních § 544 až 548.

K § 543:

Jedná se o relativně nové ustanovení, standardní v západních zemích. Jeho smyslem je učinit další zákonný text srozumitelnějším.

Zavádí se pojem „zákonná překážka“. Tou se rozumí s jistou odchylkou to, co dříve představovala impedimenta matrimonii. Zákonnými překážkami jsou: nedostatek věku, nedostatek svéprávnosti, dříve uzavřené a dosud trvající manželství, resp. zapsané partnerství, a příbuzenství.

Závady ve sňatečném projevu vůle nejsou zákonými překážkami. Zákonou překážkou není ani flagrantly porušení zákonných ustanovení o formálních náležitostech sňatku (sankcionovatelné neexistenci manželství).

§ 544

(1) Manželství nemůže uzavřít osoba, která byla zbavena svéprávnosti, jejíž svéprávnost byla omezena, ani ta, která je stížena takovou duševní poruchou, jež by mohla mít za následek zbavení nebo omezení svéprávnosti.

(2) Soud může osobě, jejíž svéprávnost byla nebo by vzhledem k její duševní poruše mohla být omezena, uzavření manželství povolit, je-li stav této osoby slučitelný se stavem manželským.

K § 544:

Navrhuje se zachovat dosavadní právní úpravu (při zjednodušení formulace). Duševní poruchou se samozřejmě (stejně jako dosud) rozumí také duševní nedostatečnost (zaostalost), jakož i manické stavy vzniklé nadměrným požíváním psychotropních a podobných látek, hráčstvím apod.

§ 545

(1) Manželství nemůže uzavřít nezletilý.

(2) Soud může ve výjimečných případech povolit uzavření manželství nezletilému, který dovršil šestnácti let věku, jsou-li pro to závažné důvody.

K § 545:

Navrhuje se zachovávat současnou právní úpravu.

§ 546

Manželství nemůže uzavřít osoba, která již dříve uzavřela manželství, ani osoba, která již dříve vstoupila do zapsaného partnerství, a toto manželství nebo zapsané partnerství trvá.

K § 546:

Standardní předpis o monogamii je doplněn o zapsané partnerství.

§ 547

Manželství nemůže být uzavřeno mezi předky a potomky, ani mezi sourozenci; totéž platí o osobách, jejichž příbuzenství vzniklo osvojením.

K § 547:

Jedná se o standardní předpis o vyloučení manželství mezi osobami blízké příbuznými, ať už je jejich vztah založen cestou přirozenou nebo právní (srov. ale § 715 an.).

Jak pro zdejší ustanovení, tak i pro ustanovení následující, je zřejmě zbytečné uvádět na tomto místě slova „pokud osvojení trvá“, resp. „pokud poručenství nebo pěstounství trvá“ – plyne to z povahy věci.

Pokud jde o tzv. zrušitelné osvojení, může být zrušeno, naproti tomu vztah poručenství a poručníka, jakož i vztah osoby, které bylo dítě svěřeno do péče (popř. pěstouna), a svěřeného dítěte (popř. schovance) zaniká nabytím plné svéprávnosti, popřípadě zrušením či zánikem takového poměru. Pokud jde o tzv. nezrušitelné osvojení, je výjimečně možné jeho zrušení, právě pro případ uzavření manželství (§ 719 odst. 1 a 2).

§ 548

Manželství nemůže být uzavřeno mezi poručníkem a poručením, ani mezi osobou, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, a svěřeným dítětem.

K § 548:

Ustanovení doplňuje rejstřík zapovězených sňatků o vztahy poručenství a osoby, do jejíž péče bylo dítě svěřeno (zejména pěstouna), a svěřeného dítěte (schovance). Srov. i DZ k předchozímu ustanovení.

Díl 3

Neexistence a neplatnost manželství

§ 549

Jestliže alespoň u jedné z osob, které chtěly uzavřít manželství, nebo v projevu vůle o vstupu do manželství, anebo ve sňatečném obřadu nebo v souvislosti s ním nebyly splněny takové náležitosti, na jejichž splnění je k tomu, aby manželství vzniklo, nutno bezvýhradně trvat, ke sňatku nedošlo a manželství nevzniklo.

§ 550

(1) Neexistenci manželství určí soud i bez návrhu, anebo na návrh toho, kdo má právní zájem na takovém určení, nebo na návrh státního zástupce.

(2) K určení neexistence manželství nedojde, provedl-li sňatečný obřad obecní popř. jiný úřad stanovený zákonem, ti, kdo při něm jednali jako snoubenci, jsou různého pohlaví a žijí spolu alespoň po dobu pěti let manželským životem.

K § 549 a 550:

Je nepochybné, že institut neexistence manželství vyžaduje nejen novou úpravu, ale veskrze odlišné pojetí. Náš dosavadní přístup je ve srovnání s cizinou naprosto neobvyklý (a navíc vadný). Většina států se vůbec o neexistenci nevyjadřuje. Lze se ale domnívat, že vzhledem k tomu, že náš právní řád již 40 let s neexistencí manželství počítá, v posledku ji zmiňuje výslovně, je vhodné ustanovení o neexistenci do nového OZ zahrnout, i když jen ve stručné verzi.

Za ona flagrantly čili zásadně porušení předpisů o vzniku manželství, porušení zasahující - s ohledem na svou po-

vahu – principy uspořádání společenského života, státního zřízení a právního řádu (jako celku), lze považovat především: uzavření manželství mezi dvěma osobami stejného pohlaví, uzavření manželství pouze před církevní institucí, popř. před jiným než zákonem určeným veřejným úřadem (úřadem jiného druhu), absolutní nedostatek sňatečné způsobilosti (věk), apod. Co je to zásadní porušení, musí nakonec zjistit soudy svým rozhodováním.

Slova „k určení neexistence nedojde“ je třeba vykládat obdobou s výkladem „k prohlášení manželství za neplatné nedojde“, i když si musíme být samozřejmě vědomi rozdílu mezi existencí manželství s chybou typu zápočtu a neexistencí manželství v důsledku pochybení např. ve volbě celebrujícího úřadu. Na druhé straně nelze zastírat, že jde koneckonců o dvě stě let staré teoretické hrátky se slovy. Takže výraz „k určení neexistence nedojde“ je třeba chápat tak, že manželství třeba před šesti lety vzniklo a po celou dobu také vznikaly, měnily se a zanikaly povinnosti a práva spojená s jeho existencí a s manželským stavem jeho subjektů.

§ 551

(1) Neprodleně poté, kdy soud určí neexistenci manželství, bude určeno otcovství ke společnému dítěti muže a ženy, narodilo-li se, a bude rozhodnuto o povinnostech a právech rodičů k němu.

(2) Majetkové povinnosti a práva muže a ženy se posoudí jednotlivě podle povahy věci. Nelze-li jinak, použijí se ustanovení o bezdůvodném obohacení. V těchto záležitostech je třeba brát ohled na muže, nebo ženu, jednající v dobré víře, jakož i na práva a právní zájmy společných dětí a třetích osob.

K § 551:

Toto ustanovení jsme v našem právním řádu dosud postrádali, i když např. to, co obsahuje odstavec první, se mělo v právní teorii i praxi za samozřejmé.

Pokud jde o předmět odstavce druhého, lze mít za to, že výslovná zmínka o dobré víře je nanejvýš vhodná – ovšem výhradně v otázkách majetkových (tj. nikoli statusových). Lze uvažovat i o ustanovení, podle něhož by v případě pochybností platila pravidla o rovném podílu na majetkových povinnostech a právech, popř. i v tomto případě, tedy stejně jako v případě prohlášení neplatnosti manželství, by bylo lze přiměřeně použít pravidla o vypořádání majetkových povinností a práv po rozvodu manželství.

§ 552

Dojde-li ke sňatku přes to, že manželství bránila zákonná překážka, může soud prohlásit manželství za neplatné.

K § 552:

Ustanovení by mělo hrát - do jisté míry - roli vysvětlující, nelze je ale považovat za nadbytečné. (Je třeba mít na

paměti, že civilní kodex není určen jenom právníkům, ale všem lidem.)

Zákonnou překážkou se rozumí skutečnosti uvedené v ustanoveních § 544 až 548.

§ 553

Návrh na prohlášení manželství za neplatné může podat každý, kdo má právní zájem na takovém rozhodnutí; v případě překážky spočívající v nedostatku věku, může návrh podat jen některý z manželů.

§ 554

(1) Soud prohlásí manželství za neplatné i bez návrhu, jednalo-li se o zákonnou překážku uvedenou v ustanovení § 546 nebo § 547.

(2) Soud může prohlásit manželství za neplatné i bez návrhu, spočívala-li zákonná překážka v tom, že snoubenec byl nebo pro svůj duševní stav mohl být svéprávnosti zbaven.

(3) Soud může prohlásit manželství za neplatné na návrh některého z manželů, bylo-li manželství uzavřeno bez povolení soudu, když snoubencova svéprávnost byla nebo pro duševní stav mohla být omezena, je-li duševní stav manžela neslučitelný se stavem manželským.

K § 553 a 554:

Ustanovení upravuje podmínky, za nichž může dojít k prohlášení manželství za neplatné, resp. podmínky, kdy k takovému prohlášení dojít nemůže. S drobnými výjimkami, které vesměs představují standard v západních právních úpravách, jedná se zásadně o přepis dosud platné právní úpravy, toliko formulačně upravený.

V tomto ohledu je výjimkou okruh osob oprávněných k podání návrhu. Právní zájem na prohlášení manželství za neplatné jistě může mít potomek manželů, popř. některého z nich, eventuálně dědic. Na úvaze soudu by případně mohlo záviset přiznání žalobní legitimace tomu, kdo osvědčí jiný majetkový zájem. Nepochybně by o právním zájmu nebylo možné mluvit u osoby mající k jednomu z manželů toliko vztah citový apod.

Zvláštní úprava platí podle § 556 odst. 3 a 557, a dále § 719 odst. 1 a 2 pro zákonnou překážku příbuzenství, jež vzniklo osvojením.

§ 555

Soud může prohlásit manželství za neplatné, byl-li projev vůle o vstupu do manželství učiněn pod nátlakem, ať proto, že bylo užito násilí nebo bylo násilím vyhrožováno, nebo byl-li projev vůle o vstupu do manželství učiněn jenom v důsledku omylu týkajícího se totožnosti snoubence či povahy sňatečného právního jednání. Návrh může podat manžel, jehož projev vůle o vstupu do manželství nebo to, co mu předcházelo, byly uvedenými skutečnostmi dotčeny, nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy tak vzhledem k okolnostem mohl nejdříve učinit, popřípadě kdy se dozvěděl o pravém stavu věci.

K § 555:

Zdejší ustanovení spojuje – na rozdíl od dosud platné právní úpravy – „vis“ a „metus“ do jediného ustanovení s týmiž následky. Rovněž nově zahrnuje to, co dosud bylo možné jen obtížně dovozovat, že totiž ten, kdo se provinil (např. použitím násilí), se nemůže dotyčné závary sám (a ve svůj prospěch) dovolávat (Nebude popřáno sluchu ...). V ostatním se na platné právní úpravě nic nemění.

§ 556

(1) Manželství nelze prohlásit za neplatné, jestliže zaniklo; to neplatí, zaniklo-li manželství smrtí manžela buď dříve, než řízení zahájené na návrh druhého manžela skončilo, nebo navrhnou-li potomci manžela, který podal návrh na prohlášení manželství za neplatné, do jednoho roku po jeho smrti, aby soud prohlásil manželství za neplatné.

(2) Manželství rovněž nelze prohlásit za neplatné, jestliže již došlo k nápravě.

(3) Bránila-li manželství překážka spočívající v duševní poruše, nelze manželství prohlásit za neplatné, jestliže od vzniku manželství uplynuly víc než tři roky a manželé spolu žijí manželským životem.

K § 556:

Toto ustanovení upravuje další podmínky, kdy lze manželství prohlásit za neplatné, resp. podmínky, kdy to možné není. Rovněž v tomto ustanovení se jedná o standardní evropskou úpravu. Zásadně se ale jedná o přepis dosud platné právní úpravy, toliko formulačně upravený, kdy určitou výjimku představuje zákonná úprava umožňující hledět v některých případech na manželství jako na bezvadné.

§ 557

Vzniklo-li příbuzenství mezi osobami, které pak spolu uzavřely manželství, osvojením, a nejsou spolu přirozeně příbuzné, nelze jejich manželství prohlásit za neplatné; o osvojení platí, že zaniklo ke dni uzavření manželství.

K § 557:

O manželství, jež uzavřely osoby, které spolu byly právně, nikoli však biologicky příbuzné, totiž osoby, jejichž příbuzenství (v zakázaném stupni) vzniklo osvojením (roz.: tzv. zrušitelným, protože pro osvojení tzv. nezrušitelné je dána zvláštní úprava), se stanoví, že rovněž po třech letech (za stanovených podmínek) pozbývá své vadnosti (stává se bezvadným) se zpětnými účinky s tím, že rovněž ex tunc dochází k zániku osvojenického poměru.

§ 558

(1) Manželství je platné, dokud není prohlášeno za neplatné.

(2) Bylo-li manželství prohlášeno za neplatné, má se za uzavřené.

§ 559

(1) O povinnostech a právech muže a ženy, jejichž manželství bylo prohlášeno za neplatné, ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po prohlášení manželství za neplatné, platí obdobně ustanovení o povinnostech a právech rozvedených manželů ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po rozvodu.

(2) V případě, že manželství bylo prohlášeno za neplatné podle ustanovení § 555, je při rozhodování o majetkových povinnostech a právech třeba brát ohled na muže nebo ženu, jednající v dobré víře.

K § 558 a 559:

Odstavec první obsahuje to, co je v současnosti jen dovozováno právní teorií. Naproti tomu obsah druhého odstavce u § 558 a prvního odstavce u § 559 opakuje to, co je obsaženo i v platné právní úpravě.

Před zahájením řízení o neplatnosti manželství není možné použít ustanovení o rozvodu, pokud přikazují, aby o právech a povinnostech rodičů k dětem bylo již dříve rozhodnuto. Nejde totiž o řízení, kde by takové řešení bylo důvodné. Situace, kdy je situace obdobná sporu, lze řešit pomocí ustanovení o rozhodování o dítěti, jehož rodiče spolu nežijí.

Odstavec druhý § 559 opět připomíná nutný zřetel na jednání v dobré víře, pakliže jde o záležitosti majetkové.

Díl 4

Povinnosti a práva manželů

Oddíl 1

Obecná ustanovení

§ 560

(1) Manželé mají rovné povinnosti a rovná práva.

(2) Manželé si jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni vzájemně respektovat svou důstojnost, být si věrni, pomáhat si a podporovat se. Jsou povinni společně pečovat o kulturní a hmotný prospěch rodiny jako celku i jejich jednotlivých členů, především dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti (dále jen „nesvéprávné dítě“) a které žije spolu s manželi v rodinné domácnosti.

§ 561

Každý z manželů má právo žádat od druhého manžela informaci o jeho příjmech a stavu jeho jmění, jakož i o jeho stávajících i uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech.

§ 562

Každý z manželů je povinen při volbě svých pracovních, studijních a podobných aktivit brát zřetel na zájem druhého manžela, popřípadě rodiny a jejich jednotlivých členů, především nesvéprávného dítěte, které žije spolu s manželi v rodinné domácnosti.

K § 560 až 562:

A. Díl čtvrtý hlavy první je věnován úpravě povinností a práv manželů osobních a majetkových. Je to tedy soubor ustanovení, která jsou v dosavadní právní úpravě umístěna jednak v zákoně o rodině, jednak v občanském zákoníku, tu navíc na různých místech.

V cizích civilních kodexech přijatých na počátku 19. století – Code civil, ABGB – bylo o rodinném právu pojednáno jednak v rámci Osobních práv /práva statusová a rodinná/, jednak v rámci buď práva závazkového (manželské majetkové režimy v Code Napoleon) nebo v části věnované věcným právům (tato koncepce sledovala učení o dvou kořenech soukromého práva.). Kodexy vzniklé o sto let později - BGB, ZGB - upravily rodinné právo na jediném místě, buď až před poslední částí věnovanou dědickému právu, anebo hned za první kapitolou pojednávající o právu osob. Teprve všechny mladší občanské zákoníky - Codice civile, BWB, Code civil du Québec - upravují všechno rodinné právo na samém začátku svého textu. Naše řešení takto odpovídá nejnovějším koncepčním trendům.)

B. Ustanovení 560 až 562 zahrnují tzv. osobní povinnosti a práva manželů. O nich vesměs platí, že ve své obecnosti, resp. abstraktnosti nejsou přímo vynutitelné. Případně neplnění povinností (i těch, které odpovídají výslovně uvedeným právům) může mít jistě zejména faktické důsledky, které pak ale mohou nalézt i své právní odrazy, např. mohou – jako skutečnost, která má zásadní vliv na existenci rozvodového důvodu – představovat relevantní zdůvodnění návrhu na zrušení manželství rozvodem, a posléze se mohou projevit i při rozhodování např. o výživném nebo o bydlení rozvedeného manžela.

Je na místě připomenout, že princip rovnosti mezi manželky má u nás dlouhé trvání (Ústava 9.května) a stalo se tradičním; naproti tomu původní znění Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod tento princip neobsahovalo, rovnost a záruky rovnosti mezi manželky se objevily v Paktu o občanských a politických právech z r. 1976 (104/1976 Sb., čl. 23 odst. 4), a pak i v čl. 5 Protokolu č. 7 (k Evropské úmluvě) z r. 1984 („Při uzavření manželství, za jeho trvání a při jeho skončení mají manželé rovná práva a povinnosti civilní povahy, jak mezi sebou, tak ve vztahu ke svým dětem.“).

Děti (ne plně svéprávnými), které spolu s manželi žijí v rodinné domácnosti, se rozumějí jak děti manželů nebo jednoho z nich, tak i děti, které byly svěřeny do péče manželů nebo jednoho z nich. Pokud jde jen o vlastní, tj. dosud ne plně svéprávné děti svých rodičů, pak je právní úprava jejich postavení zařazena na jiném místě (totiž v dílu druhém).

§ 563

Uspokojování potřeb rodiny

Každý z manželů přispívá na krytí potřeb života rodiny a potřeb rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Poskytování peněžních a jiných hmotných plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy.

K § 563:

Potřebami rodiny, resp. záležitostmi rodiny, se rozumí netoliko výživné, ale všechno, co rodina a členové rodiny ke svému životu, hmotnému i kulturnímu potřebují, tedy také potřeby tzv. rodinné domácnosti (bydliště), resp. záležitosti domácnosti se týkající. Smyslem plnění této povinnosti je, aby rodina prospívala, aby prospívali její jednotliví členové. Zásadní srovnatelnost tedy nemá být – pokud možno – rovností v nedostatku, ale má tomu být – pokud možno – právě naopak. Rodina ani domácnost nejsou subjekty práva, jsou to však výrazy v rodinném právu užívané, zdomácnělé, a v celku jednoznačně definovatelné. Pokud s těmito výrazy pracují ustanovení občanského zákoníku v jiných částech, mohou mít význam podle souvislosti více či méně posunutý.

§ 564

(1) Nemají-li manželé z důvodu hodného zvláštního zřetele rodinnou domácnost, nese každý z nich náklady své domácnosti; to je ale nezabývá povinnosti navzájem si pomáhat a podporovat se.

(2) Žije-li s jedním z manželů společně dítě manželů, vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, popřípadě nesvéprávné dítě, které je svěřeno do péče manželů nebo jednoho z nich, a druhý manžel opustí rodinnou domácnost, aniž k tomu má důvod zvláštního zřetele hodný, a odmítá se vrátit, je tento manžel povinen přispívat i na náklady rodinné domácnosti. Důvod opuštění rodinné domácnosti, popřípadě důvod odmítní návratu, se posoudí podle zásad slušnosti a dobrých mravů.

K § 564:

Nedostatek společné, totiž tzv. rodinné domácnosti má různé důvody a také může mít různý účel. Podle toho by také měly být upraveny vzájemné povinnosti a vzájemná práva manželů, pokud jde o náklady na tuto domácnost. Namísto výrazu „nevedou“ užívá návrh výrazu „nemají“, protože jakémukoli „vedení“ musí předcházet „měti“.

V rozporu se zásadami slušnosti a dobrých mravů bude např. takové chování manžela, ve kterém je možné spatřovat porušení manželských povinností, kdy manžel odešel v úmyslu ukončit manželství rozvodem, kdy sám zapříčinil, že manželství je stíženo vadou apod.

Také v situaci uvedené v odstavci 2 mají manželé vzájemnou vyživovací povinnost (tj. vedle jednostranné povinnosti platit příspěvek na domácnost; kritéria přiznání práva jsou jiná: výživné lze přiznat jen ode dne zahájení řízení, příspěvek na domácnost lze přiznat i zpětně i do budoucna, právě jako plnění v dávkách.). Pro rozhodnutí o tom, zda bude přiznáno výživné, popřípadě pro rozhodnutí o jeho rozsahu, platí obecná pravidla.

§ 565

Rozhodování o záležitostech rodiny

(1) O záležitostech rodiny, včetně volby umístění rodinné domácnosti, popřípadě domácnosti jednoho z manželů a dalších členů rodiny, především nesvéprávných dětí, a způsobu života rodiny se mají manželé dohodnout.

(2) Nedohodnou-li se manželé o podstatné záležitosti rodiny, může soud na návrh jednoho z nich nahradit

svým rozhodnutím souhlas druhého manžela, odmítá-li svůj souhlas v takové záležitosti rodinného života bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem rodiny, anebo není schopen souhlas projevít. Soud však především vede manžele k dohodě.

K § 565:

Novinkou je zde předně výslovná úprava dohody o místě bydlení a způsobu života. Ač je nejspíš možné takovou povinnost dovodit i za dosavadního právního stavu, resp. zákonné díkce, zdá se, že změna životního stylu v ČR by měla být v OZ adekvátně zohledněna.

Druhou novotou je pak možnost – dnes dovoditelná jen obtížně – dovolat se pomoci soudu ve zvláštních situacích manželské neshody, popř. – a to zejména – tam, kde právní jednání manžela je tak či onak znemožněno. Neschopnost (nemožnost) souhlas projevít zahrnuje různé případy, počínaje situací zdravotní, a konče nepřítomností způsobenou prodléváním v obtížně dosažitelných končinách světa (příčemž se nejedná o člověka nezvěstného).

Zásadně se nahrazení souhlasu týká vždy jen jedině jednotlivé záležitosti, slušelo by ale uvážit, zda by v odůvodněném případě nebylo možné nahradit takto souhlas manžela pro určitou minimální budoucí dobu. Soud má v takovém případě vést manžele k dohodě, popřípadě i pomocí mediátora (zprostředkovatele ve věcech rodinných). Zvažování, zda neshoda mezi manželi vlastně nenaplnňuje znaky hlubokého, trvalého a nenapravitelného rozvratu, ale soudy nepřisluší.

Obstarávání záležitostí rodiny

§ 566

Záležitosti rodiny obstarávají manželé společně nebo je obstarává jeden z nich.

§ 567

(1) V běžných záležitostech rodiny právní jednání jednoho manžela zavazuje a opravňuje oba manžele společně a nerozdílně; to neplatí, sdělil-li manžel, který právně nejednal, předem třetí osobě, že s právním jednáním nesouhlasí. Také soud může na návrh manžela pro něj vyloučit následky budoucího právního jednání druhého manžela vůči třetím osobám. Taková opatření se netýkají právních jednání, jimiž manžel obstarává běžně nezbytné životní potřeby rodiny a jejích členů, zejména nesvéprávných dětí.

(2) V ostatních záležitostech rodiny zavazuje a opravňuje právní jednání jednoho manžela oba manžele společně a nerozdílně jen, dal-li druhý manžel k právnímu jednání manžela souhlas; ustanovení § 565 odst. 2 zde platí obdobně. Nedovolá-li se však manžel, který s právním jednáním druhého manžela nesouhlasí, pomoci soudu předem, může se dovolat neplatnosti takového právního jednání.

(3) Nežijí-li manželé spolu za situace uvedené v § 564 odst. 2, odstavce 2 a 3 se nepoužijí.

§ 568

Jedná-li se o záležitosti, týkající se toho, co je předmětem ustanovení o majetkovém právu manželském, ustanovení § 566 a 567 se nepoužijí.

K § 566 až 568:

Rozumí se, že soud bude rozhodovat jen k návrhu odůvodněnému závažnými skutečnostmi. Rozhodnutí bude vždy možno změnit, resp. odvolat (tj. bude vydáno pod *klausulí rebus sic stantibus*).

Ochrana třetích osob vyžaduje, aby jak ohrazení se manžela, tak rozhodnutí soudu, mělo vždy účinky jen pro futuro. Je pak na každém, kdo kontrahuje, aby tak činil s dostatečnou pečlivostí (princip prevence a princip zvaný *vigilantibus iura*): je na něm, aby zjistil, zda je kontrahent manželem a dotázal se jej na pravý stav věci.

Pokud jde o negativní právní následky, je zvoleno řešení v podobě relativní neplatnosti tak, jak je tomu i v obdobných případech společného jmění.

Běžnou záležitostí se rozumí taková, jejíž majetkový aspekt zásadně odpovídá majetkovým poměrům rodiny. Naproti tomu za „ostatní“ záležitosti, čili nikoli běžné, by mělo být považováno např. omezení nebo vyloučení práv, která umožňují obvyklý život rodiny.

Běžně nezbytnými životními potřebami se zásadně rozumí potřeby každodenní, běžné nákupy, výdaje na cestování prostředky hromadné dopravy, na běžné kulturní a sportovní akce apod.

(Nesvéprávnými dětmi se i zde rozumějí děti manželů nebo jednoho z nich, jakož i děti, které byly svěřeny do péče manželů nebo jednoho z nich.)

Pokud jde o předměty podléhající právní úpravě zákonného majetkového režimu (a to i v rozsahu popřípadě režimu tak či onak modifikovaného), tj. kupř. nad to, co tvoří nutné vybavení rodinné domácnosti, zdejší ustanovení se nepoužijí. Předpokládá se, že dohoda o majetkovém režimu zahrne i odkaz na ustanovení, kterými se bude třeba nadále spravovat.

§ 569

Vzájemné zastupování manželů

(1) Manžel má právo zastupovat svého manžela v jeho běžných záležitostech.

(2) Manžel právo uvedené v odstavci 1 nemá, vylučuje-li to zvláštní zákon nebo sdělil-li předem manžel, který má být zastoupen, tomu, s nímž jeho manžel má právně jednat nebo má v úmyslu právně jednat, že se zastoupením nesouhlasí, anebo zruší-li soud na návrh manžela zástupčí právo druhého manžela; manžel právo uvedené v odstavci 1 nemá ani tehdy, nežijí-li manželé spolu za situace uvedené v § 564 odst. 2.

K § 569:

Právní úprava zástupčího práva manžela se neliší od dosavadní, s výjimkou řešení pro případ odděleného žití manželů.

§ 570

Výživné mezi manžely

(1) Manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost v rozsahu, který oběma zajišťuje zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Vyživovací povinnost mezi manželi předchází vyživovací povinnosti dítěte i rodičů.

(2) Pro vyživovací povinnost mezi manželi jinak platí obecná ustanovení o výživném.

K § 570:

Pro vzájemnou vyživovací povinnost mezi manželi platí dosavadní pravidla.

Obvyklé vybavení rodinné domácnosti

§ 571

(1) Obvyklé vybavení rodinné domácnosti tvoří soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů; přitom není rozhodné, zda jednotlivé věci náleží oběma manželům nebo jen jednomu z nich.

(2) K nakládání s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, potřebuje manžel souhlas druhého manžela; to neplatí, jedná-li se o věc zanedbatelné hodnoty.

(3) Manžel se může dovolat neplatnosti právního jednání, kterým druhý manžel s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, naložil bez souhlasu svého manžela.

K § 571:

Obvyklé vybavení rodinné domácnosti je novým pojmem s novým obsahem. Navržené ustanovení představuje pojetí, které je standardním řešením v cizích právních řádech. Důraz je položen na funkci jednotlivých movitých věcí, zatímco právní titul jejich měti ustupuje do pozadí. Vzhledem k tomu, že věcmi nejsou jen hmotné předměty, nemluví se o vlastnictví, resp. o vlastnění. Nadto nelze vyloučit ani jiné věcné právní tituly. Tomu odpovídá i zvláštní úprava dispozičního práva manželů, resp. každého z nich, pokud jde o jednotlivé součásti onoho souboru. Výjimky jsou samozřejmě možné, jsou-li dány veřejným zájmem (totiž manžel je kupř. povinen naložit s věcí podle zákona, rozhodnutí soudu nebo jiného veřejného úřadu apod., nebo je-li manžel povinen s věcí naložit na základě předchozího právního jednání, s nímž jeho manžel souhlasil), anebo jde-li o věc bagatelní (rozumí se hodnota nejen finanční, ale i podle významu).

Institut obvyklého vybavení rodinné domácnosti je sice teoreticky vlastní každému manželství, může však fakticky sestávat jen z jedné jediné věci, a může také zůstat neaplněn. (Je třeba poznamenat, že tato koncepce je – v zásadě – známa i současné právní úpravě: neobsahuje-li tento soubor nic, jde-li o prázdnou množinu, neznamená to, že obvyklé vybavení přece institucionálně neexistuje.) Ochrana třetích osob (jednání v dobré víře, jemuž je jinde poskytována ochrana) zde ustupuje do pozadí. Je nutné v tomto minimu chránit existenci rodinného majetku.

§ 572

(1) Opustí-li manžel rodinnou domácnost v úmyslu ukončit manželství rozvodem, anebo proto, že k jeho návrhu bylo zahájeno řízení o prohlášení manželství za neplatné, a odmítá se vrátit, může žádat, aby mu manžel vydal to, co patří k obvyklému vybavení rodinné domácnosti a náleží výhradně jemu. Věc, která náleží manželům společně, rozdělí si manželé rovným dílem, ledaže je to její povahou vyloučeno; v takovém případě se použijí obecná ustanovení tohoto zákona o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.

(2) Potřebuje-li manžel tyto věci zejména také pro společné nesvéprávné dítě manželů, vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, nebo pro nesvéprávné dítě, které bylo svěřeno do společné péče manželů žijící v rodinné domácnosti, odstavec 1 se nepoužije.

K § 572:

Zvláštní majetkový soubor obvyklého vybavení rodinné domácnosti vyžaduje zakotvení i některých dalších speciálních pravidel, pokud jde o nakládání s jeho součástmi, a to i za výjimečné situace související se separací manželů. Přitom je třeba myslet nejen na manžele, který hodlá být v rozchodu právně iniciativní, ale i na manžela, který – byť jistě nepůjde o běžný jev – podal návrh na neplatnost manželství. Použití analogie je ve statusových věcech vyloučeno, a nadto jde o hmotněprávní podmínku zvláštních právních následků. Rozumí se, že ustanovení odstavce druhého nelze použít (zatímco ustanovení odstavce prvního se naopak použije), kdyby výsledné řešení mělo být v rozporu s dobrými mravy.

§ 573

O místě, prostorách, stavbách nebo zařízeních, které slouží bydlení rodiny, a o povinnostech a právech k nim, platí ustanovení § 571 obdobně.

K § 573:

Rovněž toto ustanovení je standardní součástí právních úprav v otázce tzv. rodinné domácnosti. Dům nebo byt a příslušenství domu nebo bytu, v němž rodina žije, je vždy třeba posuzovat ze zřetele jeho funkce. Soud, který rozhoduje i o právním osudu obydlí, by měl vzít vždy v úvahu, čemu tyto slouží.

Vzhledem k období je samozřejmé, že stejně jako se manželé podílejí na nákladech, správě atd. pokud jde o věc movitou, podílejí se i na nákladech, správě atd., pokud jde o obydlí sloužící rodině, s tím, že případné vypořádání vloženého příjde na řadu spolu s vypořádáním společného jmění.

Oddíl 2

Manželské majetkové právo

§ 574

To, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právního obchodu, je součástí společného jmění manželů (dále jen „společné jmění“) podle ustanovení tohoto zákona (zákonný režim); to neplatí,

dohodnou-li se snoubenci nebo manželé jinak (dohodnutý režim) nebo jinak rozhodne soud (režim založený rozhodnutím soudu), anebo společné jmění zanikne za trvání manželství na základě zákona.

K § 574:

Manželské majetkové právo představuje soubor právních ustanovení týkajících se majetkových poměrů manželů v tom nejširším slova smyslu. Přesto jsou některé majetkové záležitosti manželů (výživné, bydlení a zejména pak dědické nároky manželů) upraveny zvlášť.

Rozlišuje se na straně jedné tzv. zákonný režim, na straně druhé pak režimy modifikované – režim dohodnutý a režim založený rozhodnutím soudu. Modifikované režimy mají zásadně mít shodnou právní relevanci a shodné právní důsledky, zejména pokud jde o třetí osoby.

Jinou povahu má případ, kdy je tzv. zákonný režim vyloučen v důsledku výslovného zákonného ustanovení, totiž tehdy, hraje-li takové opatření roli zásadní zákonné ochrany jednoho z manželů v případě, kdy je vůči druhému aplikována ať již soukromoprávní, anebo veřejnoprávní sankce.

Zákonný režim

§ 575

(1) Součástí společného jmění je to, co nabyl jeden z manželů nebo co nabyli oba manželé společně za trvání manželství, s výjimkou toho, co

- a) nabyl bezúplatně jen jeden z manželů, ledaže ten, kdo takto něco poskytl, nebo zůstavitel výslovně projevil jiný úmysl, a
- b) co slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů.

(2) Součástí společného jmění je zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů.

(3) Součástí společného jmění je majetková hodnota podílu manžela v obchodní společnosti, stal-li se manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti, jakož i majetková hodnota podílu manžela v družstvu, stal-li se manžel v době trvání manželství členem družstva, ledaže zvláštní zákon stanoví jinak.

§ 576

Součástí společného jmění jsou závazky převzaté za trvání manželství, ledaže

- a) se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, anebo
- b) je převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních či běžných potřeb rodiny.

§ 577

O nabytí a pozbytí jednotlivých součástí společného jmění platí obecná ustanovení tohoto zákona; částky výdělků, platu, mzdy, zisku apod. z pracovní a jiné výdělečné činnosti se stávají součástí společného jmění v okamžiku, kdy manžel, který se o jejich získání přičinil, nabyl možnost s nimi nakládat; pohledávky z výhradního majetku jen jednoho z manželů, které se mají stát součástí

společného jmění, se součástí společného jmění stávají dnem splatnosti.

K § 575 až 577:

Právní úprava již nepřipomíná věci vydané v restitucích, neboť jsou zpravidla majetkoprávně, resp. vlastnický ustáleny. Nepřipomíná ani tzv. surrogáty, neboť se mají za samozřejmost, ale smísení majetku se řeší zvláštním ustanovením (§ 577). Pokud jde o surrogáty (za peníze získané prodejem ojetého vozu manžel koupí obraz, nebo vymění větší vůz starší za malý vůz novější apod.), nedostatek jejich výslovného připomenutí je třeba považovat za správný – šlo by o notorietu, která v zákonném textu nemá co dělat (jinak řečeno, dosavadní podoba zákonného textu není správná). Na právní situaci se tím samozřejmě nic nemění. Totéž pak platí o tom, co je nabyto výhradně z majetku jednoho z manželů, a tedy nebylo součástí společného jmění (příjmy z nemovitosti manžela do výše nákladů). Naproti tomu zisk (tj. výnos po odečtení nákladů) z výhradního majetku se stává součástí společného jmění.

Některé majetkové hodnoty, resp. jejich zvěcnělá podoba se uvádějí výslovně, pokud jde o jejich podíl vstupující do společného jmění (závazky), anebo pokud jde o okamžik, kdy se součástí společného jmění stávají (mzda). Výslovnou úpravu si zaslouží rovněž pohledávky vzniklé z výhradního jmění. Protože, jak výše řečeno, pouze zisk z výhradního jmění se stává součástí společného jmění, jde o pohledávky tohoto zisku: součástí společného jmění se stanou dnem, kdy se staly splatnými. Naopak výslovné právní úpravy není zapotřebí, pokud jde o řešení otázky po právech a povinnostech souvisejících s tím, že jeden z manželů zdědí nemovitost, závod apod., a své spoludědice vyplatí (z prostředků společného jmění). Tady stačí odkázat na pravidla o vypořádání společného jmění.

Ustanovení o majetkové hodnotě účasti v korporaci a družstvu nelze považovat za nadbytečné vzhledem k významu takových účastí.

V § 576 se výslovně mluví o převzatých závazcích. Jde tedy o závazky, které **le převzít**: takovými jsou jen závazky soukromoprávní (nikoli veřejnoprávní), a jen o závazky z řádného obligálního důvodu (nejde o závazky z porušení právní povinnosti). Pokud jde o účel, který byl převzetím (vzetím na sebe) závazku sledován, bude třeba vždy hodnotit, zda touto cestou měla být obstarána běžná potřeba rodiny, anebo, zda již šlo o záležitost, která potřebám rodinné domácnosti po stránce kvalitativní a kvantitativní neodpovídá. Z tohoto zřetele je třeba posuzovat i kvalitu velkého počtu kvalitativně malých závazků.

Nabývání a pozbývání součástí společného jmění (§ 577) se spravuje obecnými pravidly, totiž jak práva věcného, tak dědického, i závazkového. Takto se například uplatní pravidla o nabývání vlastnického práva přírůstkem (totiž ve prospěch společného jmění), pokud budou spojeny, smíšeny, zpracovány věci náležející jednak do společného jmění, jednak výhradně manželovi: větší díl z majetku manžela bude znamenat obohacení předmětu jeho vlastnického práva. V takovém případě se vklad ze

společného vypořádá při zúžení, zrušení či zániku společného jmění.

§ 578

Není-li v této části zákona stanoveno jinak, použijí se pro společné jmění obdobně ustanovení tohoto zákona o společnosti, popřípadě ustanovení o spoluvlastnictví.

K § 578:

Manželé tvoří společenství, obdobně jako spolunájemci, spoluvlastníci, ti, kdo se sdružili, aby spojili své síly nebo prostředky, aniž mají v úmyslu vytvořit právnickou osobu.

Pro manželskou entitu by měl být užíván výraz „společenství“, nikoli „společnost“.

Užívání, hospodaření, správa v zákonném režimu

§ 579

(1) Součástí společného jmění užívají, berou z nich plody a jiné užítky, udržují je, nakládají s nimi, hospodaří s nimi a spravují je oba manželé nebo jeden z nich podle dohody.

(2) Povinnosti a práva spojená se společným jměním nebo jeho součástími náleží oběma manželům společně a nerozdílně.

(3) Z právních jednání týkajících se společného jmění nebo jeho součástí jsou manželé zavázáni a oprávněni společně a nerozdílně.

§ 580

(1) V záležitostech týkajících se společného jmění a jeho součástí, které nelze považovat za běžné, právně jednají manželé společně, anebo jeden manžel se souhlasem druhého. Odmítá-li manžel dát souhlas bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, rodiny nebo rodinné domácnosti, či není-li schopen souhlas projevít, může druhý manžel navrhnout, aby soud nahradil souhlas manžela.

(2) Jedná-li právně manžel bez souhlasu druhého manžela v případě, kdy souhlasu bylo zapotřebí, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového jednání.

K § 579 a 580:

Ustanovení nemění nic na dosavadním právním stavu. Jsou tu předně vyjmenována jednotlivá dílčí oprávnění (resp. povinnosti) vyplývající z existence společného jmění a jeho součástí. Jako obvykle se klade otázka, zda nelze nalézt pouze jeden výraz, který by tato dílčí oprávnění pokrýval. Dosud se využívalo slova správa nebo hospodaření, avšak dosavadní úprava obsahuje i výrazy užívání a udržování. Zdá se, že zdejší výčet je na místě, zejména se zřetelem na to, že výrazy správa a hospodaření mají být v novém zákoníku napříště chápány ve svém úzkém významu (např. správa rozhodně nemá zahrnovat užívání, natož požívání).

Je však třeba apelovat na osoby kontrahující s jedním z manželů (srov. druhou větu odstavce třetího) a nabádat je k opatrnosti: pokud nebudou dostatečně bdělí v době uzavírání smlouvy, stěží pak mohou očekávat běžnou

právní ochranu. Tuto otázku nelze upravit v zákonném textu.

Vzhledem k tomu, že občanský zákoník nebude užívat slova „nestanoví-li zákon jinak“, neboť se to rozumí samo s sebou, je třeba mít za to, že s touto výhradou se zdejší ustanovení jistě použije i pro majetkovou hodnotu podílu manžela v obchodní společnosti.

§ 581

(1) Co je součástí společného jmění, může manžel použít k podnikání jen se souhlasem druhého manžela; obdobně platí pro právní jednání, v jehož důsledku má být součástí společného jmění použito k založení obchodní společnosti nebo ke vstupu do ní.

(2) Souhlas podle odstavce 1 musí k žádosti manžela dán druhým manželem při prvním takovém použití součástí společného jmění, kdy majetková hodnota toho, co má být použito, přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů.

(3) Byl-li druhý manžel opomenut a s použitím součástí společného jmění podle odstavců 1 nesouhlasí, může se dovolat neplatnosti takového jednání.

K § 581:

Ustanovení představuje prohloubení právní ochrany manžela toho, kdo podniká („ne-podnikajícího“ manžela): obsahuje pravidla, která jsou standardní v cizích úpravách, u nás dosud scházela. Přitom za základ je vzata regulace dosavadní, srov. souhlas při prvním použití, nikoli ale při užití majetku bagatelní hodnoty – srov. možnost koupit si balíček jehel a nití a založit krejčovský salon.

Stejná pravidla jistě platí, jedná-li se o právní jednání, jehož důsledkem je založení obchodní společnosti nebo vstup do obchodní společnosti (odstavec 1 část věty za středníkem).

Výslovně je dána možnost dovolat se neplatnosti jednání jednoho manžela, s nímž druhý manžel nesouhlasí. (Srov. též dnešní povinnost podnikatele-fyzické osoby založit do OR doklad o souhlasu manžela s použitím společného jmění nebo jeho části k podnikání do sbírky listin.) Na rozdíl od předchozího ustanovení soud nepoužije rozhodný zřetel zájmu, protože s podnikáním (obchodem) je vždy spojena jistá míra rizika, kterou nelze vyvážit zájmem rodiny.

§ 582

(1) Má se za to, že co náleží manželům nebo některému z nich je součástí společného jmění.

(2) Nedohodnou-li se manželé o rozsahu společného jmění nebo o výkonu povinností a práv spojených se společným jměním nebo jeho součástmi, rozhodne na návrh manžela soud.

K § 582:

„Klasická“ vyvratitelná domněnka v prvním odstavci by i napříště měla upřednostňovat majetkové společenství oproti výhradnímu majetku některého z manželů. V druhém odstavci se jedná o přepis dosavadní právní úpravy.

Dohodnutý režim

§ 583

ALTERNATIVA I:

Snoubenci se mohou dohodnout na manželském majetkovém režimu odlišném od zákonného režimu (dohodnutý režim); není-li některý z nich plně svéprávný, má smlouva právní účinky, schválí-li ji soud. Stejně se mohou dohodnout i manželé za předpokladu, že zároveň upraví své povinnosti a práva týkající se již existujícího společného jmění.

ALTERNATIVA II:

(1) Snoubenci se mohou dohodnout na manželském majetkovém režimu odlišném od zákonného režimu (dohodnutý režim). Stejně se mohou dohodnout i manželé za předpokladu, že zároveň dohodou upraví své povinnosti a práva týkající se již existujícího společného jmění.

(2) Smlouva podle odstavce 1 nemá zpětné účinky.

K § 583:

Platná právní úprava je doplněna o nová ustanovení. Ve všech případech se jedná o momenty, které dnes nejsou zcela jasné, resp. vyvolávají jisté pochybnosti.

Není žádná pochybnost o tom, že smlouva o odlišném majetkovém režimu je vyloučena, jestliže společné jmění manželů zaniklo za trvání manželství na základě zákona.

Také snoubenci, z nichž některý není plně svéprávný, mohou smlouvu o manželském režimu kontrahovat. K účinnosti této smlouvy je však zapotřebí, aby její obsah seznal soud a posoudil, zda smlouva, i když jinak splňuje zákonné náležitosti, není v zásadním rozporu se zájmem, a to především majetkovým zájmem některého ze snoubenců.

K alternativě II:

Bez výslovného ustanovení lze výkladem dovodit, že způsobilost osoby nikoli plně svéprávně kontrahovat majetkový režim se spravuje pravidlem, podle kterého ten, kdo je způsobilý k uzavření manželství, je také způsobilý k uzavření tzv. manželské (majetkové) dohody. Vzhledem k tomu, že manželství vznikne i v případě, že snoubenec není zletilý a nemá souhlas soudu, je třeba mít za to, že základní způsobilost ke sňatku a manželství vzniká v 16 letech. Takto je i 16letá osoba schopna kontrahovat manželský režim, ostatně obdobně jako sepsat svou závěť, když formální náležitosti obou jednání jsou shodné. V případě, že pochybnosti ve směru způsobilosti (i poté, co bylo užito ustanovení o částečné svéprávnosti nezletilých) trvají, je třeba ustanovit kolizního opatrovníka (protože vzhledem k možnému střetu zájmů by zákonný zástupce měl být vyloučen). Nicméně nutno dovozovat (pro ochranu před určením absolutní neplatnosti cit. smlouvy), že nebude-li manželství prohlášeno za neplatné (což se v tomto případě vzhledem k důvodům uzavření manželství nejspíš nestane), nebude za neplatnou prohlášena ani dohoda o majetkovém režimu.

Ustanovení odstavce druhého se připojuje pro ochranu třetích osob. (Svým způsobem se jedná o ustanovení nadbytečné, ale jeho obsah lze dovodit pouze z obecných právních pravidel, která ne vždy bývají kontrahenty ctěna.)

§ 584

(1) Dohodnutý režim může spočívat v režimu oddělených jmění, v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství, jakož i v režimu rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu.

(2) Dohodnutý režim lze změnit smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu; taková změna vyžaduje dohodu manželů nebo rozhodnutí soudu o součástech společného jmění v dosavadním režimu.

K § 584:

Výslovně se upravuje možnost změny dohodnutého režimu jak novou smlouvou, tak rozhodnutím soudu (jednostranné jednání je vyloučeno), a uvádí se, v čem změna může spočívat. Eventuální změna zákonem se pokládá za samozřejmou.

§ 585

(1) Smlouva může obsahovat jakékoli ujednání a týkat se jakékoli věci, ledaže to zákon zakazuje; může se týkat zejména rozsahu, obsahu, doby vzniku režimu společného jmění v rozsahu stanoveném zákonem nebo jiným, jednotlivých věcí i jejich souborů. Smlouvou lze změnit zařazení již existujících částí jmění i upravit zařazení budoucích součástí jmění rozdílně od zákonného režimu.

(2) Smlouvou lze rovněž uspořádat majetkové poměry na případ zániku manželství; jedná-li se o uspořádání na případ zániku manželství smrtí, považuje se smlouva za smlouvu dědickou, má-li její náležitosti.

(3) Smlouvou nelze vyloučit ani změnit ustanovení, jimiž se spravuje obvyklé vybavení rodinné domácnosti.

K § 585:

Základní ustanovení týkající se smluvně modifikovaného režimu obsahuje jednak přípustná modifikující ujednání, včetně toho, že prohlašuje za kogentní ustanovení upravující obvyklé vybavení rodinné domácnosti, jednak přípustné, smlouvou založené majetkové režimy – v podstatě podle současného právního stavu. (První větu nelze zatím považovat nadbytečnou.) Dohoda se může týkat jakékoli věci, a tedy i majetkového práva, např. práva obligačního (nájemního) a to i takového, které vznikne třeba v budoucnu.

Dohody manželů či snoubenců mohou obsahovat i uspořádání na případ zániku manželství rozvodem. Uspořádání na případ zániku manželství smrtí má kvalitu dědické smlouvy. Podmínkou ale je, aby byly splněny všechny náležitosti stanovené dědickým právem. Vzhledem k tomu, že na obojí právní jednání se kladou stejné

formální náležitosti (úřední zápis), nebude nijak obtížné tuto podmínku splnit.

Zdejší ustanovení je obdobou tzv. svatebních smluv, uzavíraných podle ustanovení ABGB. Pokud jde o místo jejich úpravy, patří se poukázat na důvodovou zprávu k § 527.

§ 586

(1) Smlouva o manželském majetkovém režimu nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat o rodinu.

(2) Smlouva o manželském majetkovém režimu se nesmí svým obsahem a účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže by se smlouvou souhlasila.

(3) Smlouva o manželském majetkovém režimu i souhlas třetí osoby vyžadují písemnou formu a podpisy musí být úředně ověřeny.

K § 586:

Na rozdíl od současné právní úpravy se výslovně stanoví obecné předpoklady platnosti modifikační majetkové smlouvy manželů, a to pokud se jedná o zachování schopnosti manžela pečovat o rodinu zcela nově. Je to ovšem standardní ustanovení jiných právních řádů (jejichž úpravy – co se týče obsáhlosti, detailnosti a přesnosti – nelze dobře s našim dosavadním přístupem srovnávat).

V každém případě je třeba trvat na tom, aby listina osvědčující změnu manželského majetkového režimu a podpis na ní splňovaly obdobné, resp. stejné náležitosti, jaké jsou kladeny na smlouvy o převodu nemovitostí. Stejně pak platí o souhlasu třetí osoby, jíž se popřípadě dohoda manželů dotýká.

Zdejší ustanovení postihuje dobu uzavření smlouvy a dobu budoucí. Naproti tomu následující ustanovení se týká doby negociací, popřípadě kontrahování poté, co byla dohoda uzavřena.

§ 587

Smlouvy o manželském majetkovém režimu se evidují podle zvláštního zákona. Do evidence se zapisuje vše, co mění zákonný majetkový režim manželů.

K § 587:

Nabízí se nové řešení ochrany třetích osob: bez ohledu na to, kdo by evidenci vedl (soud, popř. centrálně jiný justiční orgán, Notářská komora, soukromí registrátoři v síťovém propojení apod.), obsahovala by úplný přehled manželských majetkových společenství /a to nejen manželů-podnikatelů/, která byla tak či onak dotčena, počínaje dohodami a konče soudními rozhodnutími, ať civilními nebo trestními, ať rozhodujícími o majetkovém společenství nebo o jiné věci, jejíž důsledky se projeví v majetkovém společenství (princip publicity). Také soudu by nutně byla uložena povinnost zaslat rozhodnutí do dotyčné evidence.

Rozumí se, že vůči třetí osobě se manželé mohou smlouvy o manželském režimu dovolat jen tehdy, byla-li smlouva řádně evidována (a tedy se má předpokládat, že třetí osoba řádně pečuje o svá práva).

§ 588

(1) Smlouva snoubenců o manželském majetkovém režimu nabývá účinnosti uzavřením manželství. Týká-li se smlouva již existující nemovitosti, která se zapisuje do katastru nemovitostí, lze vklad do katastru nemovitostí provést až po uzavření manželství.

(2) Týká-li se smlouva manželů o manželském majetkovém režimu již existující nemovitosti, která se zapisuje do katastru nemovitostí, nabývá v části týkající se nemovitosti účinky vůči třetím osobám vkladem do katastru nemovitostí, ledaže tento zákon stanoví jinak.

K § 588:

Otázka účinnosti modifikujících smluv byla zatím poněkud nejasná, a nejednou se také vykládala tak, že celá dohoda, nabývá účinnosti ke dni vkladu. To je zajiště z mnoha důvodů nevhodné, ba nesprávné. Proto se napříště výslovně upravuje účinnost jednak smluv uzavíraných snoubenci, jednak smluv uzavíraných manželi. Obsah druhého odstavce reaguje na situaci, která dnes je řešitelná jen výkladem (který však není jednotný).

Pro obojí smlouvy platí, že se jejich účinky rozpadají (mohou rozpadat) podle konkrétního předmětu, resp. obsahu smlouvy. Není ale vyloučeno, aby v části, která se netýká nemovitostí, si snoubenci nebo manželé dohodli jinak než stanoví zákon, bude-li taková jejich vůle.

Režim založený rozhodnutím soudu

§ 589

(1) Soud zruší společné jmění nebo zúží jeho stávající rozsah na návrh manžela, jsou-li pro to závažné důvody.

(2) Závažným důvodem je vždy skutečnost, že manželův věřitel žádá zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu, že manžela lze považovat za marnotratného, jakož i to, že manžel soustavně či opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika; závažným důvodem může být shledáno zejména také to, že manžel začal podnikat, a to, že se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.

(3) Rozhodnutím soudu však nelze vyloučit ani změnit ustanovení, jimiž se spravuje obvyklé vybavení rodinné domácnosti.

(4) Pro rozhodnutí soudu o změně manželského majetkového režimu platí ustanovení § 585 obdobně.

K § 589:

Nelze mít dost dobře za správné, stává-li zákonná ustanovení soud do role schvalovacího stroje, totiž do role, kterou až dosud byly soudy povolány hrát. Napříště by se tedy měly soudy vrátit ke skutečnému rozhodování, včetně zvažování rozhodných argumentů a volby možných řešení.

Základním zřetelem pro rozhodnutí o zúžení, či případně i o zrušení společného jmění jsou tzv. závažné důvody. Některé z nich jsou výslovně uvedeny, resp. jsou uvedeny skutečnosti, které je třeba vždy posoudit jako závažné

důvody, jakož příkladmo i skutečnosti, které mohou být jako závažný důvod posouzeny (mezi takové důvody by dále patřila např. nepřiměřeně lehkavý přístup k majetku a k řešení otázek s ním souvisejících). To, zda v daném případě je ta či ona skutečnost nebo okolnost skutečně natolik významná, aby ji bylo třeba zohlednit právě jako důvod podmiňující modifikaci zákonného rozsahu společného jmění, však vždy zůstane toliko na uvážení soudu.

Mezi takové důvody nepatří existence vymahatelného dluhu, který svým rozsahem přesahuje hodnotu výhradního jmění manžela. (Zrušení společného jmění ale přichází v úvahu až poté, kdy bude věřitel uspokojen.)

§ 590

(1) Režim založený rozhodnutím soudu lze změnit rozhodnutím soudu nebo smlouvou manželů.

(2) Soud může společné jmění poté, co je zrušil, obnovit; soud tak rozhodne zejména tehdy, pominou-li důvody původního rozhodnutí. Obdobně platí, navrhne-li se manžel rozšíření společného jmění do zákonného rozsahu, když byl předtím jeho rozsah zúžen.

§ 591

Zanikne-li společné jmění na základě zákona, může být obnoveno jen rozhodnutím soudu vydaným na návrh manžela, je-li to v zájmu obou manželů.

K § 590 a 591:

Změna manželského majetkového režimu založeného rozhodnutím soudu bude možná – obdobně jako v případě dohodnutého režimu - jak rozhodnutím soudu, tak i smlouvou manželů.

Také obnovení zákonného rozsahu společného jmění, resp. opětovné rozšíření společného jmění, je ponecháno na úvaze, resp. uvážení soudu.

Rovněž v případě, kdy společné jmění zaniklo na základě zákonného ustanovení rozhodnutím soudu ve věci, jejímž meritem není společné jmění, je ponecháno na soudu, aby zvážil, zda napříště již ochrany (slabšího) manžela není zapotřebí.

Režim oddělených jmění

§ 592

(1) V režimu oddělených jmění, může manžel se svým majetkem v rozsahu přesahujícím dvě třetiny hodnoty jeho výhradního jmění nakládat jen se souhlasem svého manžela.

(2) Obdobně platí o závazcích manžela, jejichž rozsah má přesáhnout dvě třetiny hodnoty jeho výhradního jmění, a o nakládání se součástmi společného jmění, které jsou ve výhradním vlastnictví jen jednoho manžela, ale jsou součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti.

(3) Byl-li druhý manžel opomenut a s právním jednáním manžela podle odstavců 1 a 2 nesouhlasí, může se dovolat neplatnosti takového jednání.

K § 592:

Obdobně jako již v několika předchozích ustanoveních, jedná se i zde o prohloubení právní ochrany manžela, totiž každého z manželů. Jde opět o standardní vybavu právního institutu separovaného jmění v zahraničních úpravách. Nakládáním se samozřejmě rozumí také zatížení, neboť představuje hrozbu odnětí majetkových hodnot, stejně jako např. darování, k němuž má dojít později. (Ustanovení § 571 odst. 2 platí samozřejmě i zde.)

§ 593

(1) Podnikají-li v režimu oddělených jmění manželé společně nebo jeden z manželů podniká s pomocí druhého manžela, rozdělí si příjmy z podnikání podle toho, jak se o tom dohodli; dohoda vyžaduje písemnou formu.

(2) Není-li takové dohody, platí, že si manželé rozdělují příjmy rovným dílem.

K § 593:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy (obsahově rozšířený, totiž vztažený i na jiné případy, než na situaci, která nastane po rozhodnutí soudu).

Nieméně obdobně jako v souvislosti s platnou právní úpravou se může klást otázka, jak vykládat výraz „s pomocí“, zda totiž má jít o tzv. spolupracující osobu ve smyslu daňových předpisů, anebo zda může jít i o poskytování tzv. full servisu, aby se manžel mohl věnovat jen podnikání. V tomto směru je však nutné zdržet se jakýchkoli definic i nadbytečného upřesňování, a ponechat výklad v plném rozsahu soudní praxi.

Dohodnutý režim správy

§ 594

(1) Snoubenci i manželé mohou uzavřít smlouvu o správě toho, co je součástí společného jmění, která se odchyluje od ustanovení § 579; ustanovení § 586 a 587 platí i pro tuto smlouvu.

(2) Smlouva obsahuje ujednání o tom, který manžel bude spravovat společné jmění nebo jeho součást jakým způsobem.

K § 594:

Dosavadní právní úprava je velmi stručná, což neodpovídá ani běžnému standardu zahraničních úprav, ani potřebě chránit samy manžele – totiž jednoho před druhým, jejich děti, třetí osoby.

Dohodou o správě mohou snoubenci či manželé ujednat mnohé změny oproti zákonnému režimu a taková dohoda může být i velmi praktická. Že nemůže být její obsah zcela libovolný, je samozřejmé, a totéž platí i o formě dohody. Další omezení pak vyplývají (viz násl. ustanovení) z potřeby ještě více chránit rodinné společenství a jeho členy.

§ 595

(1) Manžel, který spravuje společné jmění, právně jedná v záležitostech týkajících se společného jmění samostatně, a to i v soudním nebo jiném řízení, ledaže je dále stanoveno jinak.

(2) Manžel, který spravuje společné jmění, může právně jednat jen se souhlasem druhého manžela,

- a) při nakládání se společným jměním jako celkem,
  - b) při nakládání s obvyklým vybavením společné domácnosti jako celkem,
  - c) při nakládání s obydlím, v němž je rodinná domácnost manželů, je-li toto obydlí součástí společného jmění, nebo které je obydlím jednoho z nich, anebo obydlím nezletilého, o kterého manželé pečují, jakož i při sjednání trvalého zatížení nemovitosti, která je součástí společného jmění,
  - d) při uzavření smlouvy kupní, darovací, o dílo, o úvěru nebo podobné smlouvy, jedná-li se o věc v hodnotě přesahující běžné hospodaření manželů,
  - e) e) při převzetí ručitelského závazku nebo ujednání o jiném zajišťovacím závazku v rozsahu přesahujícím běžné hospodaření manželů.
- (3) Ustanovení § 580 zde platí obdobně.

K § 595:

Vzhledem k dosavadní vakanci podrobnější právní úpravy se považuje za vhodné přesněji stanovit, co to vlastně znamená, je-li správa společného jmění nebo jeho součástí vykonávána jedním z manželů. Rozsah možného právního jednání je stanoven jednak v kladném smyslu, jednak ve smyslu záporném. Není výslovně stanoveno, co lze v našem právním prostředí považovat za samozřejmé, že totiž s určitým oprávněním je spojena určitá povinnost (povinnost spravovat, pečovat, starat se), a tudíž i tomu odpovídající odpovědnost a s ní popřípadě spojené sankce.

Potřebný souhlas ne-spravujícího manžela za situace vážných důvodů nepřítomnosti i z důvodu neodůvodněného odmítání souhlasu, může nahradit soud tak, jak je to i jinak obvyklé, za obdobných předpokladů, resp. podmínek. Zohlední při tom zda konkrétní jednání je v zájmu manželů, rodiny rodinné domácnosti.

Je ale také možné, aby se ne-spravující manžel dovolal neplatnosti jednání společné jmění spravujícího manžela (§ 580).

§ 596

Režim správy založený rozhodnutím soudu

Jedná-li manžel při správě společného jmění způsobem, který je zřejmě v rozporu se zájmem druhého manžela, rodiny nebo rodinné domácnosti, a snoubenci nebo manželé neuzavřeli dohodu o správě toho, co je součástí společného jmění, která se odchyluje od ustanovení § 575 a 576, může soud na návrh manžela určit, jakým způsobem bude společné jmění spravováno.

K § 596:

V dosavadní právní úpravě obdobné ustanovení scházelo. Přitom se lze setkat se situacemi, kdy obtíže manželů v souvislosti se společným jměním není nutné řešit podstatněji zásahy. Soud bude muset ovšem přesně stanovit pravidla výkonu správy (např. obdobně, jak se to nabízí, jsou-li manželé schopni se dohodnout).

Ochrana třetích osob

§ 597

Pohledávka věřitele jen jednoho z manželů, která vznikla za trvání společného jmění, může být při výkonu rozhodnutí uspokojena i z toho, co je součástí společného jmění.

§ 598

Pro závazek jen jednoho z manželů, který vznikl z jeho trestného činu nebo protiprávního jednání, anebo pro závazek manžela k plnění výživného, může být společné jmění postiženo jen do výše, kterou by představoval podíl povinného manžela, kdyby společné jmění bylo zrušeno a vypořádáno podle ustanovení § 608.

K § 597 a 598:

Tato ustanovení se dosud postrádají. První z nich bylo při novelizaci v r. 1998 opomenuto, zčásti záměrně. Ustanovení následující má pak za úkol vyvažovat ochranu věřitele a ochranu společného jmění, resp. druhého manžela, resp. rodiny.

Je třeba zdůraznit, že třetí osobou se rozumí každý, kdo není manželem, totiž subjektem manželského majetkového společenství. Může tedy jít i o osobu vlastně druhou, totiž i o manželova kontrahenta.

§ 599

Zavázal-li se jeden z manželů v době, od které do změny nebo vyloučení zákonného majetkového režimu, ať smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, uplynulo méně než šest měsíců, může být pohledávka jeho věřitele uspokojena ze všeho, co by bylo součástí společného jmění, kdyby ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nebylo došlo.

§ 600

Jsou-li smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, kterými je změněn nebo vyloučen zákonný majetkový režim, dotčena práva třetí osoby, zejména věřitele, může svá práva uplatnit u příležitosti vypořádání toho, co bylo dříve součástí společného jmění, stejně, jakoby ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nebylo došlo; přitom se použije ustanovení § 608.

K § 599 a 600:

Rovněž tato ustanovení dosud scházejí. Každé z nich chrání třetí osoby, zejména pak věřitele různým způsobem, resp. z jiného aspektu. Zatímco první z nich je do jisté míry možné dovodit pro smluvní modifikaci i za současného právního stavu, druhé ustanovení možnosti třetí osoby, zejména věřitele - pokud jde o uspokojení jeho práv - dále zvyšuje. Obě ustanovení napříště vyrovnávají důsledky opatření provedených soudem a manželi samotnými (rovné, resp. stejné bývají totiž i cíle žaloby a dohody, rovné, resp. stejné jsou i jejich účinky základní).

§ 601

Zvláštní ustanovení

Neuzavřou-li spolu manželé, kteří mají v úmyslu dosáhnout rozvodu manželství způsobem uvedeným v ustanovení § 624, dohodu o uspořádání majetkových povinností a práv pro případ rozvodu, v níž pod podmínkou, že manželství bude rozvedeno, rovněž ujednávají, jak budou v době odděleného hospodaření nabývat práva a zavazovat se, platí pro dobu odděleného hospodaření manželů ustanovení o společném jmění přiměřeně, ledaže tento zákon stanoví jinak.

K § 601:

Ustanovení výslovně upravuje to, co se až dosud toliko dovozovalo, avšak někdy poněkud obtížně.

Vypořádání po zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění

§ 602

(1) Je-li zrušeno nebo zanikne-li společné jmění, anebo je zúžen jeho stávající rozsah, provede se likvidace dosud společných majetkových závazků a práv (vypořádání).

(2) Dohoda o vypořádání má vždy účinky ke dni, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, bez ohledu na to, zda byla uzavřena před anebo po zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění,

(3) Dokud zúžené, zrušené nebo zaniklé společného jmění není vypořádáno, použijí se pro ně ustanovení o společném jmění přiměřeně.

§ 603

Vypořádáním nesmějí být dotčena práva třetích osob. Třetí osoba, jejíž práva byla vypořádáním dotčena, má právo se domáhat, aby soud vůči ní účinky vypořádání vyloučil.

§ 604

Platnosti dohody o vypořádání nebrání, týká-li se jen části společných majetkových závazků a práv.

K § 602 až 604:

Základní ustanovení o vypořádání vychází z dosavadní právní úpravy. Na rozdíl od ní je ale předně výslovně vyjádřeno, že žádný způsob vypořádání (tedy ani vypořádání rozhodnutím soudu) nesmí nepříznivě postihnout práva třetích osob. Zahrnuje to zajisté i zákonný zákaz dalšího vyloučení solidarity v závazcích původně solidárních.

Přes zákaz dotčená třetí osoba se může u soudu domoci ochrany v podobě neúčinnosti vypořádání vůči ní (sankce neplatnosti se nejvíce vhodnou, a to ani v podobně neplatnosti relativní, pro svůj absolutní dopad (působení erga omnes), který v tomto případě nelze považovat za žádoucí. Tvrzení o újmě způsobené dotčením (resp. v podobě dotčení) a důkaz o ní je samozřejmou podmínkou úspěšnosti takové žaloby: povinnost tvrzení a povinnost důkazní takto leží na žalujícím, on tedy také bude odpovídat za případnou škodu, kterou by druhému manželovi způ-

sobil. Právo domáhat se u soudu vyloučení účinků se promlčuje ve stejné lhůtě, jaká pravidelně platí i pro jiná majetková práva. V tomto případě nelze vyloučit ani použití žaloby na plnění, když v rámci řízení o této žalobě bude rozhodnuta předběžná otázka relativní bezúčinnosti.

Dále – na rozdíl od mnohých dosud aplikovaných dovození – se výslovně uvádí, že vypořádání může být toliko dílčí a může (roz. podmíněně) předcházet rozhodnou skutečnost. To je jen důsledný odraz toho, že už dle dosavadní právní úpravy k takové situaci již běžně dochází (v případě rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu, tj. rozvodu s domněnkou rozvratu), a není důvod mezi „rozvo- dy“ rozlišovat.

Konečně se nově výslovně upravuje otázka dosud netoliko nejasných, ale rovněž zřejmě nejednotně posuzovaných okamžiků vzniku účinků vypořádání. Takto dohoda o vypořádání uzavřená poté, co bylo společné jmění negativně dotčeno, bude mít vždy (jednotně) k rozhodnému dni zpětné účinky. Také není třeba, aby zvláštní pravidla platila pro vypořádávané nemovitosti. Zápis do katastru nemovitostí bude mít jen deklaratorní účinky.

To vše platí dále i pro případy, kdy se zúžené, zrušené nebo zaniklé společné jmění vypořádává rozhodnutím soudu nebo na základě zákonného pravidla.

§ 605

(1) Dochází-li k vypořádání za života obou manželů, mohou se na vypořádání dohodnout, ledaže zvláštní zákon stanoví jinak.

(2) Dohoda vyžaduje písemnou formu. Je-li předmětem vypořádání nemovitost, která se zapisuje do katastru nemovitostí, je třeba zápisu do katastru nemovitostí.

K § 605:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy. Účinky zápisu (totiž záznamu) do katastru se i zde vztahují nazpět k okamžiku, kdy se stala právně relevantní skutečnost, která přivedla nutnost vypořádání. Zápisem do katastru se pouze potvrzuje právní skutečnost, o níž se jedná (nejde o výjimku z principu o titulu a modu nabytí – neboť o nabytí nejde).

§ 606

(1) Nedohodnou-li se manželé o vypořádání, může každý z nich navrhnout, aby rozhodl soud.

(2) Rozhodnutí soudu o vypořádání má účinky ke dni, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo.

K § 606:

V odstavci prvním se jedná o přepis dosavadní právní úpravy.

V druhém odstavci se ustanovuje, že pro rozhodnutí soudu platí stejné pravidlo jako pro dohodu manželů (srov. § 602 odst. 2 a DZ k § 602 až 604). Tak se zároveň odstraňuje svízel řešení v případě zániku manželství smrtí.

§ 607

(1) Nedojde-li do tří let od zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění k vypořádání toho, co bylo dříve

součástí společného jmění, ani dohodou, ani nebyl podán návrh na vypořádání rozhodnutím soudu, platí, že se manželé nebo bývalí manželé vypořádali takto:

- a) věci movité jsou ve vlastnictví toho z nich, který je pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník užívá,
- b) ostatní věci movité a věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví obou; jejich podíly jsou stejné,
- c) ostatní majetková práva, pohledávky a závazky náleží společně oběma; jejich podíly jsou stejné.

(2) V případě uvedeném v odstavci 1 má vypořádání účinky ke dni, kdy bylo společné jmění zúženo, zrušeno nebo zaniklo.

K § 607:

V odstavci prvním se jedná o přepis dosavadní právní úpravy. Pravidla vypořádání je ale třeba důsledně vykládat tak, aby jednou založená solidarita závazků nebyla rušena, jinak řečeno, ani zákonem, ani dohodou (leďže by šlo o dohodu s věřitelem) nelze jednou založenou solidaritu zrušit.

K odst. 2 viz DZ k § 606 odst. 2.

§ 608

(1) Nedohodnou-li se manželé nebo bývalí manželé jinak nebo neuplatní-li se ustanovení § 607, použijí se pro vypořádání tato pravidla:

- a) podíly obou na vypořádávaném jmění jsou stejné,
- b) každý z nich je povinen nahradit to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek,
- c) každý z nich má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek,
- d) přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí,
- e) přihlédne se k tomu, jak se každý z nich staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost,
- f) přihlédne se k tomu, jak se každý z nich zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění.

(2) Hodnota toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela, stejně jako hodnota toho, co z výhradního majetku manžela bylo vynaloženo na společný majetek, se při vypořádání společného jmění započítává zvýšená nebo snížená podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila nebo snížila hodnota té součásti majetku, na niž byl náklad vynaložen.

K § 608:

Ustanovení je určeno pro situace, kdy o vypořádání rozhoduje soud.

V odstavci prvním se jedná o přepis dosavadní právní úpravy.

V odstavci druhém se řeší otázka, která nikdy nebyla řešena zákonem, a po dlouhou dobu byla dostatečně řešena judikaturou. Současná doba, pro niž jsou charakteris-

tické výkyvy cen oběma směry, vyžaduje výslovnou právní úpravu. Kromě snížení ceny se ale pamatuje i na její možné zvýšení.

Otázka majetkových práv a povinností po smrti jednoho z manželů je řešena v ustanovení § 632.

Některá ustanovení o bydlení manželů

§ 609

(1) Manželé bydlí tam, kde mají podle dohody rodinnou domácnost. Je-li místo, popřípadě prostor, kde se nachází rodinná domácnost manželů, právně samostatný, je obydlím manželů.

(2) Žádá-li manžel z vážných důvodů o přeložení rodinné domácnosti, má mu druhý manžel vyhovět, leďže důvody pro setrvání převažují nad důvody pro změnu.

(3) Manželé se mohou dohodnout, že budou bydlet odděleně. Dohoda manželů o odděleném bydlení má stejné právní účinky jako opuštění rodinné domácnosti s úmyslem žít trvale jinde.

K § 609:

Nová ustanovení mají – kromě jiného - zdůraznit význam společného rodinného bydlení pro existenci manželského, resp. rodinného společenství.

Vzhledem k možným proměnám potřeb manželů se promýšlí i na možnost změny místa rodinné domácnosti tak, aby bylo lze případný spor adekvátně řešit.

Výslovné ustanovení o stejných právních důsledcích dohody a konání je v intencích dosavadní právní úpravy i právní praxe.

§ 610

(1) Je-li obydlím manželů dům nebo byt, k němuž má jen jeden z manželů výhradní vlastnické nebo jiné věcné právo, popřípadě jiné právo umožňující v domě nebo bytě bydlet, a nejedná se o právo závazkové, vznikne druhému manželovi uzavřením manželství právo bydlení.

(2) Vznikne-li vlastnické nebo jiné věcné právo k domu nebo bytu, popřípadě právo, umožňující v domě nebo bytě bydlet a nejedná se o právo závazkové, v době trvání manželství jen jednomu z manželů, platí odstavec 1 obdobně.

§ 611

(1) Je-li obydlím manželů dům nebo byt, k němuž má jeden z manželů nájemní právo nebo jiné závazkové právo, vznikne uzavřením manželství společné nájemní právo k domu nebo bytu, popřípadě jiné společné závazkové právo; to neplatí, pokud si manželé nebo snoubenci výslovně ujednají jinak; není-li to takovým ujednáním vyloučeno, vznikne druhému manželovi uzavřením manželství jen právo bydlení.

(2) Uzavřou-li manželé nebo jeden z nich nájemní smlouvu v době trvání manželství, platí odstavec 1 obdobně.

(3) Zvláštní zákon stanoví, o kterých bytech, popřípadě domech, odstavec 1 a 2 neplatí.

K § 610 a 611:

Právní úprava má postihnout všechny právní eventualy právních důvodů bydlení manželů. Takto postupně uvádí tituly věcně právní a obligačně právní.

Jedná se předně o to, že proti věcně právnímu titulu původnímu, silnějšímu, ať už vlastnickému, nebo obdobnému (práva odpovídající věcnému břemenu, popřípadě i titulu silnějšímu z jiného důvodu, např. jeden z manželů bydlí na základě jiného právního důvodu, třeba odvozeného, kupř. bydlení dcery nebo syna v domě rodičů), stojí odvozené, slabší právo druhého manžela. Pokud je rodinná domácnost manželů v domě nebo bytě, k němuž oběma manželům svědčí věcné právo, uzavřením manželství k žádné změně nedochází (právo bydlení má ovšem druhý manžel i zde).

U obligačně právních titulů je dosavadní úprava pozměněna tak, že je doplněna o prvky smluvní volnosti. Zpravidla tedy společné právo vznikne, ale není vyloučeno odchýlné ujednání manželů nebo již snoubenců.

Ustanovení § 611 odst. 2 se použije i na situace, které nastávají v souvislosti s rozhodnutím manželů nebo jednoho z nich ukončit manželské společenství, bez ohledu na to, jaké konkrétní kroky a právní postup budou zvoleny.

§ 612

(1) Mají-li manželé k domu nebo bytu společné nájemní právo, jsou zavázáni a oprávněni společně a nerozdílně.

(2) Manžel, který má právo bydlení, má postavení ručitele svého manžela.

K § 612:

Dosavadní právní úprava (odst. 1) je doplněna v druhém odstavci o standardní ustanovení upravující právní postavení manžela, který bydlí jen na základě odvozeného právního titulu.

§ 613

(1) Má-li jen jeden z manželů právo nakládat domem nebo bytem, ve kterém se nachází rodinná domácnost manželů nebo rodiny, a tohoto domu nebo bytu je k bydlení manželů nebo rodiny nezbytně třeba, musí se zdržet všeho a předejít všemu, co by mohlo bydlení znemožnit nebo ohrozit; stejně platí, mají-li takové právo oba manželé. Manžel zejména nesmí bez souhlasu druhého manžela dům nebo tu jeho část, která slouží k bydlení manželů nebo rodiny, nebo byt zcizit, anebo k domu, jeho části nebo k celému bytu zřídit jiné právo, jehož výkon je neslučitelný s bydlením manželů nebo rodiny.

(2) Jedná-li manžel bez souhlasu druhého manžela, může se tento manžel dovolat neplatnosti takového právního jednání.

§ 614

(1) Mají-li manželé společné nájemní právo k domu nebo bytu, ve kterém se nachází rodinná domácnost manželů nebo rodiny, platí ustanovení § 613 odst. 1 věta první obdobně. Manžel zejména nesmí bez souhlasu

druhého manžela nájem ukončit nebo jej omezit právem, jehož výkon je neslučitelný s bydlením manželů nebo rodiny.

(2) Ustanovení § 613 odst. 2 platí obdobně.

§ 615

Souhlas manžela podle ustanovení § 613 a 614 vyžaduje písemnou formu.

K § 613 až 615:

Jedná se o standardní ochranná ustanovení, která ve své výslovné zákonné podobě dosud scházela.

Záměrně zde není řečeno nic o ochraně dobré víry třetí osoby: je zde na místě chránit rodinu, resp. její jednotlivé členy, a to popřípadě i před jejich vlastním jednáním. Případná ochrana třetí osoby bude spočívat pouze ve standardních prostředcích.

§ 616

(1) Manželé, popřípadě snoubenci se mohou dohodou od předchozích ustanovení odchýlit.

(2) Dohoda však nesmí zhoršit postavení společného nesvéprávného dítěte manželů, popřípadě snoubenců, které žije v rodinné domácnosti a vůči kterému mají vyživovací povinnost, popřípadě nesvéprávného dítěte, které bylo svěřeno do společné péče manželů; dohoda se dále nesmí dotknout práv třetích osob, ledaže by s takovou dohodou souhlasily.

(3) Dohoda i souhlas třetích osob podle odstavce 1 a 2 vyžadují písemnou formu.

K § 616:

Za předpokladu zachování náležité formy je možné odchýlit se od ustanovení OZ o bydlení – ustanovení manželského práva bydlení jsou zásadně dispozitivní povahy. Kromě formy je však zapotřebí dodržovat také ochranné mantinely: ochrana je dána nejen každému z manželů, ale také dítěti, pronajímateli, popř. i dalším třetím osobám, jejich zájmy mohou být případnou dohodou dotčeny. (Jde rovněž o standardní ochranné ustanovení, dosud chybějící.)

Zvláštní ustanovení proti domácímu násilí

§ 617

(1) Stane-li se další společné bydlení manželů v domě nebo bytě, v němž se nachází rodinná domácnost manželů, pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí, anebo hrozby takového násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije, může soud na návrh dotčeného manžela omezit, popřípadě i vyloučit na stanovenou dobu právo druhého manžela v domě nebo bytě bydlet.

(2) Stejně, jak je uvedeno v odstavci 1, lze postupovat v případě, že se jedná o manžele rozvedené, jakož i v případě, kdy manželé nebo rozvedení manželé bydlí společně jinde než v rodinné domácnosti.

§ 618

Právo domáhat se ochrany podle ustanovení § 617 náleží také jinému, kdo žije spolu s manžely nebo rozvedenými manžely.

§ 619

Omezení, popřípadě vyloučení práva manžela v domě nebo bytě bydlet, stanoví soud nejdéle na dobu šesti měsíců. Soud ale na návrh rozhodne znovu, jsou-li proto zvlášť závažné důvody.

K § 617 až 619:

Stane-li se další společné bydlení manželů v domě nebo bytě, v němž se nachází rodinná domácnost manželů, pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí, anebo hrozby takového násilí vůči manželovi nebo někomu jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije, může soud na návrh dotčeného manžela omezit, popřípadě i vyloučit na stanovenou dobu právo druhého manžela v domě nebo bytě bydlet.

Stejně lze postupovat v případě, že se jedná o manžele rozvedené, jakož i v případě, kdy manželé nebo rozvedení manželé bydlí společně jinde než v rodinné domácnosti.

Právo domáhat se ochrany podle ustanovení § 617 náleží také jinému, kdo žije spolu s manžely nebo rozvedenými manžely.

Omezení, popřípadě vyloučení práva manžela v domě nebo bytě bydlet, stanoví soud nejdéle na dobu šesti měsíců. Soud ale na návrh rozhodne znovu, jsou-li proto zvlášť závažné důvody.

Díl 5
Zánik manželství

§ 620

Manželství zaniká smrtí manžela nebo rozvodem manželství.

K § 620:

A. Díl pátý hlavy první zahrnuje ustanovení upravující zánik manželství. Jedná se o standardní soubor ustanovení, doplněný o výslovnou úpravu právních následků zániku manželství.

B. Právní úprava obsahuje především dva základní důvody, resp. způsoby zániku manželství (další ustanovení pak ustanovují o dni, k němuž manželství zaniká). Jiná možnost není, jiným způsobem manželství zaniknout nemůže, neboť prohlášení manželství za neplatné neznamená zánik manželství, ani jeho zrušení (na rozdíl od koncepce některých cizích právních úprav).

Smrt manžela je uvedena na prvním místě, neboť stále platí, že manželství představuje životní společenství muže a ženy.

Oddíl 1
Zánik manželství smrtí manžela

§ 621

Alternativa I:

Manželství zaniká okamžikem smrti manžela. Byl-li manžel prohlášen za mrtvého, zaniká manželství dnem, který je v rozhodnutí o prohlášení za mrtvého uveden jako den smrti;

Alternativa II:

Byl-li manžel prohlášen za mrtvého, protože je nezvěstný, zaniká manželství dnem, kdy rozhodnutí o prohlášení za mrtvého nabylo právní moci.

K § 621:

Prohlášení za mrtvého napříště – správně - není samostatným důvodem zániku manželství, protože se jedná toliko o zvláštní opatření, zvláštní právní institut pro zvláštní situaci (např. na rozdíl od nascitura, který představuje výjimku ze situace narození (porodu) a s ním spojeného počátku osobnosti člověka, prohlášení za mrtvého je jen cestou ke zjištění, resp. stanovení dne smrti, postrádá-li se mrtvé tělo). Srov. ustanovení I. části OZ.

K alternativě (odstavec 1): Na rozdíl od dosavadní úpravy se na tomto místě upravuje obojí počítání dne považovaného za zánik manželství. Vzhledem k tomu, že toto řešení by mohlo být zdrojem problémů při řešení otázek dědění, byl by ponechán stav daný současnou právní úpravou.

Otázka související se statusovou problematikou původního a případného nového manželství v souvislosti s obnovením osobnosti to, jenž byl dříve prohlášen za mrtvého, je řešena v první části zákoníku právě v rámci ustanovení o prohlášení za mrtvého.

Oddíl 2
Rozvod manželství

§ 622

(1) Manželství může být na návrh jednoho nebo obou manželů rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno.

(2) Přesto, že je soužití manželů rozvráceno, nemůže být manželství rozvedeno, byl-li by rozvod v rozporu

- a) se zájmem nesvéprávného dítěte manželů, který je dán zvláštními důvody, nebo
- b) se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvlášť závažná újma, přičemž mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu nežijí již po dobu delší, než jakou lze považovat za přiměřenou okolnostem.
- c)

(3) Mají-li manželé nesvéprávné dítě, soud rozhodující o rozvodu manželství toto manželství nerozvede, dokud soud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu.

K § 622:

Rozvod manželství rozhodnutím soudu (přičemž není nutné uvádět, že rozhoduje soud, neboť o statusové věci manželů nikdo jiný rozhodovat nemůže) představuje je-

diný způsob zániku manželství za života manželů. Nová právní úprava se od úpravy dosavadní zásadně neliší (s výjimkou ochranné lhůty ve prospěch manžela a vymezení stavu, kdy manželé spolu nežijí – srov. dále), změny jsou povytce toliko ve vyjádření (formulační).

Základním a jediným rozvodovým důvodem má být i nadále rozvat manželství, a to rozvat tzv. kvalifikovaný – hluboký, trvalý a nenapravitelný – to jest takový, o němž nelze předpokládat, že odezní. (Soud zjišťuje příčiny rozvratu, jak se praví dále (viz § 623), na tomto místě má být vymezen rozvodový důvod.)

Tzv. klauzule proti tvrdosti chrání především nesvéprávné dítě z manželství, o jehož rozvod se jedná, resp. má se jednat, kterémužto dítěti by pro zvláštní okolnosti na jeho straně se vyskytující byla způsobena újma v rozporu s jeho zájmem. Dále pak je chráněn ten z manželů, který, aniž měl převažující podíl na rozvratu manželství, je v takové osobní situaci, v níž by mu případný rozvod jeho manželství nepochybně přivodil mimořádnou újmu. Ochrana manžela nicméně není časově neomezená – trvá právě tak dlouho, jak je adekvátní, a to při porovnání újmy, která by mohla být způsobena rozvodem manželství jemu, a újmy, která je zachováváním manželství působena druhému členu manželského páru.

Ustanovení, které ponechává posouzení doby přiměřenosti na soudu, zásadně odpovídá standardu evropského zákonodárství, zatímco Komise pro evropské právo rodinné žádá pouze jednoroční lhůtu. Není pochyby o tom, že bude žádoucí, aby se Nejvyšší soud ČR k této otázce co nejdříve vyslovil.

Ochrana nesvéprávného dítěte je nadto formálně vyjádřena zvláštním řízením, v němž je třeba především posoudit, zda je vůbec rozvod z hlediska zvláštního zájmu dítěte možný, a pakliže ano, jaké budou poměry nesvéprávného dítěte po rozvodu manželství jeho rodičů. V případě rozvodového řízení, v němž soud rozhodující o rozvodu zjišťuje příčiny rozvratu manželství, soud rozhodující o poměrech dítěte rozhoduje meritorně, v případě řízení, kdy rozvat manželství soud rozhodující o rozvodu předpokládá, schvaluje soud rozhodující o poměrech dítěte dohodu rodičů. Zvláštní řízení zv. opatrovnické (které nemůže být spojeno s řízením o rozvodu, protože řízení o rozvodu je vždy řízením sporným, totiž spravuje se pravidly o sporu, zatímco řízení o poměrech dítěte je vždy řízením nesporným, tj. spravuje se pravidly pro nesporná řízení, zejména zde totiž platí princip vyšetřovací) nevyklučuje, aby se soud rozhodující o rozvodu znovu zabýval otázkou zájmu dítěte. (Srov. také ustanovení o pomoci mediátora.)

§ 623

(1) Soud, který rozhoduje o rozvodu manželství, zjišťuje příčiny rozvratu manželství, ledaže je dále stanoveno jinak.

(2) Soud, který rozhoduje o rozvodu manželství, vždy doporučí manželům využít pomoci zprostředkovatele ve věcech rodinných.

K § 623:

Rozlišuje se rozvod se zjišťováním příčin rozvratu (lze také říct: „rozvod bez domněnky rozvratu“) a rozvod bez

zjišťování příčin rozvratu (tj. rozvod, kdy soud má příčiny rozvratu za prokázané – „rozvod s domněnkou rozvratu“).

V prvním případě musí žalobce tvrdit a dokazovat existenci kvalifikovaného rozvratu manželských vztahů. Je pak na soudu, aby se rozvratem a jeho příčinami zabýval v odůvodnění vyhovujícího rozhodnutí o návrhu na rozvod, aby mohlo být těchto rozhodných skutečností využito pro rozhodování jiná, jak osobní (o dětech), tak majetková (vypořádání společného jmění, rozhodování o bydlení nebo o výživném).

§ 624

(1) Podají-li manželé společný návrh na rozvod manželství, nebo připojí-li se manžel návrhu na rozvod manželství, který podá druhý z manželů, může soud manželství rozvést, aniž zjišťuje příčiny rozvratu manželství, dojde-li k závěru, že shodně tvrzení manželů pokud se jedná o rozvat manželství a o záměr dosáhnout rozvodu, je pravdivé a jsou-li splněny tyto podmínky:

- ke dni zahájení řízení o rozvod trvalo manželství déle než jeden rok a manželé spolu déle než šest měsíců nežijí,
- manželé, kteří jsou rodiči nesvéprávného dítěte, se dohodli na úpravě poměrů tohoto dítěte pro dobu po rozvodu, a pro případ sporu se zavazují žádat o pomoc zprostředkovatele ve věcech rodinných,
- manželé se dohodli na úpravě svých majetkových poměrů, svého bydlení, a popřípadě výživného pro dobu po rozvodu.

(2) Dohody uvedené v odstavci 1 písm. b) a c) vyžadují písemnou formu a podpisy musí být úředně ověřeny.

(3) Mají-li manželé nesvéprávné dítě, rozhodne soud o poměrech tohoto dítěte v době po rozvodu schválením dohody manželů.

K § 624:

V případě této varianty řízení o rozvodu manželství se kvalifikovaný rozvat předpokládá. Jsou však stanoveny podmínky, jednak v podobě lhůt, jednak v podobě ujednání formálně vybavených. Splnění těchto podmínek je nezbytné pro kladné rozhodnutí o návrhu.

§ 625

Manželé spolu nežijí, netvoří-li manželské či rodinné společenství, bez ohledu na to, zda mají, popřípadě vedou rodinnou domácnost, přičemž alespoň jeden z manželů manželské společenství zjevně obnovit nechce.

K § 625:

Nová úprava má vyjádřit i to, co se rozumí odděleným žitím manželů. Dosud takové ustanovení scházelo. Mělo by napomoci lépe řešit otázku povin nosti a práv manželů v „přechodném období“.

Oddíl 3

Následky zániku manželství

§ 626

Příjmení rozvedeného manžela

Manžel, který přijal příjmení druhého manžela, může do šesti měsíců po rozvodu manželství oznámit příslušnému matričnímu úřadu, že přijímá opět své dřívější příjmení. Stejně platí, hodlá-li manžel, který přijal příjmení druhého manžela s tím, že bude ke společnému příjmení své stávající příjmení, popřípadě první ze svých příjmení, připojovat, užívat napříště jen své dřívější příjmení.

K § 626:

Zčásti se jedná o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený, resp. zpřesněný. Doba, v níž je třeba oznámit matričnímu úřadu rozhodnutí o příjmení se prodlužuje s ohledem na faktické prodloužení okolností souvisejících s rozvodem. Dále srov. též § 531. Dřívějším příjmením se rozumí příjmení právě v podobě (tvaru) před uzavřením manželství. Pokud si manžel přeje jinou úpravu svého příjmení, postupuje podle ustanovení matričního zákona.

Výživné rozvedených manželů

§ 627

(1) Rozvedení manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost. Rozvedený manžel, který není schopen sám se živit, může žádat bývalého manžela, aby mu přispíval na přiměřenou výživu.

(2) Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manželi předchází vyživovací povinnosti dítěte a rodičů.

(3) Pro vyživovací povinnost rozvedených manželů platí obecná ustanovení o výživném, není-li dále stanoveno jinak.

K § 627:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený. Vzájemná vyživovací povinnost rozvedených manželů je zásadně podmíněna neschopností rozvedeného manžela obstarávat si sám svou vlastní výživu. Toto pravidlo připouští výjimky.

Obecná ustanovení o výživném jsou zařazena za ustanovení o výživném mezi předky a potomky, resp. o výživném mezi rodiči a dětmi.

§ 628

(1) Rozsah vyživovací povinnosti, jakož i způsob poskytování výživného se spravuje dohodou manželů nebo rozvedených manželů.

(2) Manželé nebo rozvedení manželé se mohou dohodnout, že povinný poskytne všechno výživné najednou. Poskytnutím plnění právo na výživné rozvedeného manžela zanikne.

(3) Nedohodnou-li se rozvedení manželé o výživném, může potřebný bývalý manžel navrhnout, aby o vyživovací povinnosti druhého manžela rozhodl soud.

K § 628:

Zásadně platí, resp. předpokládá se, že se manželé, resp. bývalí manželé o vyživovací povinnosti dohodnou, a to nejen pokud jde o její rozsah, ale také pokud se jedná o způsob jejího plnění. Vyživovací povinnost může být plněna jako důchod (dávky) nebo jako tzv. odstupné, totiž v podobě jednorázového plnění (bez ohledu na to, zda bude plněno ve splátkách, po částech, anebo skutečně jediným konáním).

Dohoda manželů o výživném je vždy uzavírána pod podmínkou, že manželství bude rozvedeno, bez ohledu na to, o jakou variantu řízení o rozvod v daném případě půjde.

Nedohoda – ovšem jen bývalých - manželů dává potřebnému členovi bývalého manželského páru domoci se pomoci soudu. Soud pak rozhoduje podle obecných pravidel, tedy se zvážením potřeb, schopností, možností a majetkových poměrů povinného a dobrých mravů.

§ 629

(1) Nedohodnou-li se manželé nebo rozvedení manželé o výživném, může manžel, který rozvrat převážně nezapříčinil nebo s rozvodem nesouhlasil, a kterému byla rozvodem způsobena závažná újma, navrhnout, aby soud stanovil vyživovací povinnost bývalého manžela i v takovém rozsahu, který zajistí, aby rozvedení manželé měli v zásadě stejnou životní úroveň. Právo rozvedeného manžela na výživné lze v tomto případě považovat za důvodné jen po dobu okolnostem přiměřenou, nejdéle však po dobu tří let od rozvodu.

(2) Dopustil-li se bývalý manžel vůči druhému manželovi jednání, jež naplňuje znaky domácího násilí, nemá právo na výživné podle odstavce 1, ač by jinak podmínky přiznání práva na výživné splňoval.

§ 630

Rozhodnutím soudu podle ustanovení § 629 odst. 1 nezaniká právo na výživné podle ustanovení § 627.

K § 629 a 630:

Tzv. sankční výživné má zásadně stejnou podobu i podmínky jako v dosud platné právní úpravě. Z nového textu nicméně bude zřejmé, že není nezbytné, aby sankční výživné pokrývalo celé tříleté období.

Formulaci druhého odstavce nejspíš nelze považovat za konečnou, neboť tzv. domácí násilí není zatím, pokud jde o skutkovou stránku věci, dostatečně přesně definováno. Ustanovení je však zařazeno nejen proto, že výslovné zakotvení takového omezení je plně na místě, ale také proto, aby v rámci připomínkového řízení mohlo být relevantním předmětem diskuse. Klade se však k úvaze, zda by nepostačoval opakovaný (tj. nad obecná ustanovení) poukaz na dobré mravy.

Vzhledem k tomu, že přiznání tzv. sankčního výživného vždy záleží na úvaze soudu (ten posoudí především sociální a mravní důvodnost žádání), není rozhodné, jakou argumentaci manžel, proti jehož vůli k rozvodu došlo, konkrétně (v rozvodovém řízení) použil, zejména zda totiž výslovně poukazoval (popřípadě vůbec mohl pouka-

zovat) na svou nepříznivou životní situaci, anebo zda i bez této argumentace bylo z jiných skutečností zřejmé, že mu zvláště závažná újma v důsledku případného rozvodu skutečně hrozí.

Bude výslovně vyjádřeno, že poté, co doba poskytování sankčního výživného skončí, není vyloučeno, aby potřebný rozvedený manžel žádal o poskytování běžného výživného i pro další dobu.

§ 631

Právo na výživné rozvedeného manžela vždy zanikne, uzavře-li oprávněný rozvedený manžel manželství anebo vstoupí-li do zapsaného partnerství.

K § 631:

Jedná se o standardní ustanovení (přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený), dovoditelné z institutu vyživovací povinnosti mezi manželi. Zanikne tedy vyživovací povinnost druhého rozvedeného manžela, a to bez ohledu na to, o jaké výživné, tj. tzv. sankční, anebo tzv. obyčejné se jednalo.

Majetkové povinnosti a práva při zániku manželství

§ 632

(1) Zanikne-li manželství smrtí manžela, posoudí se majetkové povinnosti a práva bývalých manželů v rámci řízení o dědictví podle toho majetkového režimu, který existoval mezi manželi, popřípadě i podle dispozic, které zemřelý manžel ještě za svého života ohledně svého majetku na případ smrti učinil; jinak se použijí pravidla uvedená v ustanovení § 588, s výjimkou odstavce 1 písm. c, ledaže se pozůstalý manžel dohodne s dědici o vypořádání jinak.

(2) Byl-li manžel prohlášen za mrtvého na základě důkazu smrti, posoudí se jeho majetkové povinnosti a práva ke dni, který je v rozhodnutí o prohlášení za mrtvého uveden jako den smrti; byl-li manžel prohlášen za mrtvého pro nezvěstnost, posoudí se jeho majetkové povinnosti a práva ke dni právní moci rozhodnutí o prohlášení za mrtvého.

Alternativa: (podle alternativy v ustanovení § 616)

Byl-li manžel prohlášen za mrtvého, posoudí se jeho majetkové povinnosti a práva ke dni, který je v rozhodnutí o prohlášení za mrtvého uveden jako den smrti.

K § 632:

Majetkové poměry po zániku manželství byly dosud upraveny jen parciálně. Nyní by měly být řešeny komplexně, přičemž se zmiňují oba způsoby zániku manželství.

Bez ohledu na to, jak manželství zanikne, je samozřejmé, že eo ipso zaniká případné společné jmění manželů (srov. ustanovení § 568 odstavec 1 a contrario).

Jestliže manželství zaniklo smrtí manžela, posoudí se majetkové povinnosti a práva zemřelého v závislosti na majetkovém režimu za existence jeho manželství, popř. i ve spojení s jeho majetkovými dispozicemi.

V případě, že došlo k prohlášení za mrtvého, zmiňují se obě v úvahu přicházející situace obdobou se zánikem manželství (výjimkou z obecných pravidel).

§ 633

(1) Zanikne-li manželství rozvodem, spravují se majetkové povinnosti a práva rozvedených manželů dohodou manželů nebo rozvedených manželů.

(2) Nedohodnou-li se rozvedení manželé o vypořádání, může se manžel dovolat pomoci soudu.

(3) Zanikne-li spolu se zánikem manželství společné jmění, bez ohledu na to, jaký je jeho rozsah v den jeho zániku, a nedohodnou-li se rozvedení manželé do tří let od zániku manželství o vypořádání zaniklého společného jmění, ani se žádný z nich v této době nedovolá pomocí soudu, platí o tomto zaniklém společném jmění pravidla uvedená v ustanovení § 607.

K § 633:

Jestliže manželství zaniklo rozvodem (a tato ustanovení se samozřejmě použijí přiměřeně i v případě, že došlo k prohlášení manželství za neplatné), předpokládá se, že se manželé o svých majetkových poměrech dohodnou, pokud se nemohou dohodnout, obrátí se na soud, a pokud ani to neučiní, uplatní se tzv. nevyvratitelná domněnka – tak, jak to zná dosavadní právní úprava.

§ 634

O účincích dohody manželů, rozhodnutí soudu a o vypořádání společného jmění platí ustanovení § 602 odst. 2.

K § 634:

Stejně jako v případě vypořádání (k menšímu) modifikovaného společného jmění i zde se účinky jak dohody, tak rozhodnutí vztahují ke dni zániku manželství (ke dni zániku společného jmění – obdoba § 602 odst. 4).

Bydlení po zániku manželství

§ 635

(1) Zaniklo-li manželství smrtí manžela a manželé měli společné nájemní právo k domu nebo bytu, v němž se nacházela jejich rodinná domácnost, zůstane nájemcem bytu pozůstalý manžel. Svědčilo-li manželům společně jiné závazkové právo, zůstane oprávněným pozůstalý manžel.

(2) Zaniklo-li manželství smrtí manžela a nájemní právo k domu nebo bytu, v němž se nacházela rodinná domácnost manželů, měl jen jeden z nich, stane se nájemcem bytu pozůstalý manžel, ledaže se s pronajímatelem dohodne jinak. Není-li naživu žádný z manželů, použijí se obecná ustanovení o nájemní smlouvě.

(3) Zaniklo-li manželství smrtí manžela a nájemní právo k domu nebo bytu měl jen jeden z manželů, použijí se obecná ustanovení o nájemní smlouvě.

(4) Pro některé byty může zvláštní zákon stanovit jinak.

§ 636

(1) Zaniklo-li manželství smrtí manžela, který měl k domu nebo bytu, v němž se nacházela rodinná domácnost manželů, výhradní vlastnické nebo jiné věcné právo, popřípadě jiné právo umožňující v domě nebo bytě bydlet, a nejedná-li se o právo závazkové, zatímco druhý manžel měl pouze právo bydlet, a právo zemřelého manžela přejde na dědice, kterým není pozůstalý manžel, zanikne jeho právo bydlet smrtí jeho manžela jen v případě, že na pozůstalém manželovi lze spravedlivě žádat, aby dům nebo byt opustil; jinak právo pozůstalého manžela bydlet trvá, dokud mu nebude zajištěno náhradní bydlení.

(2) Je-li to přiměřené poměrům pozůstalého manžela, především proto, že pečuje o nesvéprávné dítě, o něž manželé pečovali, nebo o nesvéprávné dítě, jehož otcem je zemřelý manžel, anebo o dítě nezaopatřené, které s ním žije, může soud na návrh pozůstalého manžela založit v jeho prospěch právo odpovídající věcnému břemenu bydlení podle okolností případu, nejdéle však do doby, než takové dítě nabude trvale schopnost samo se živit, a za úplatu srovnatelnou s nájemným v místě obvyklým; toto právo nezanikne, nabude-li dítě schopnost samo se živit jen na přechodnou dobu.

(3) Měl-li pozůstalý manžel právo bydlet z jiného důvodu, použijí se odstavce 1 a 2 obdobně.

K § 636:

K odstavci druhému: je třeba mít na zřeteli, že děti trvale invalidní schopnost samy se živit nenabudou vůbec.

K odstavci třetímu: ustanovení míří na případy, kdy v domě nebo bytě měl jeden z manželů pouze právo bydlet (dané například svolením svých rodičů), a druhý manžel měl právo bydlet odvozené od práva bydlet, které svědčilo prvním z manželů, totiž bydlel právě jako manžel.

§ 637

(1) Zaniklo-li manželství rozvodem, a manželé měli k domu nebo bytu, v němž se nacházela jejich rodinná domácnost, stejné, anebo společné právo, a manželé nebo rozvedení manželé se nedohodnou, kdo bude v domě nebo bytě dále bydlet, zruší soud na návrh jednoho z nich podle okolností případu dosavadní právo toho z rozvedených manželů, na kterém lze spravedlivě žádat, aby dům nebo byt opustil, a popřípadě zároveň rozhodne o způsobu náhrady za ztrátu práva; přitom přihledne zejména k tomu, kterému z rozvedených manželů byla svěřena péče o nesvéprávné dítě, o něž manželé pečovali, a ke stanovisku pronajímatele.

(2) Rozvedený manžel, který má dům nebo byt opustit, má právo v domě nebo bytě bydlet do poskytnutí náhrady podle odstavce 1, ledaže mu náhrada nebyla přiznána; v tomto případě má právo v domě nebo bytě bydlet nejdéle jeden rok; byla-li mu však svěřena péče o nesvéprávné dítě, o něž manželé pečovali za trvání manželství, nebo o dítě nezaopatřené, které s ním žije, může

soud na návrh tohoto manžela založit v jeho prospěch právo bydlení, o němž platí ustanovení § 636 odst. 2 obdobně.

§ 638

Zaniklo-li manželství rozvodem, a manželé neměli k domu nebo bytu, v němž se nacházela jejich rodinná domácnost, stejné, popřípadě společné právo, a manželé, popřípadě rozvedení manželé se nedohodnou o dalším bydlení manžela, který má v domě nebo bytě pouze právo bydlet, popřípadě jiné právo, které je slabší než právo druhého manžela, rozhodne soud na návrh manžela, který má k domu nebo bytu právo vlastnické nebo jiné věcné právo, popřípadě výhradní právo nájemní nebo jiné závazkové právo, o povinnosti druhého manžela se vystěhovat; ustanovení § 636 odst. 2 platí zde obdobně.

§ 639

Zaniklo-li manželství rozvodem, a manželé měli v domě nebo bytě právo bydlet, přičemž jedno právo bylo odvozeno od druhého, má právo žádat vystěhování toho z rozvedených manželů, který měl jen právo odvozené, tomu, kdo má k domu nebo bytu věcné nebo závazkové právo, od kterého bylo právo druhého z manželů bydlet přímo odvozeno.

K § 635 až 639:

Tato ustanovení řeší otázky bydlení v souvislosti se zánikem manželství smrtí manžela a rozvodem řádově shodně, tj. odlišující kritérium představují zásadně jen tituly bydlení (jednak věcné právní (rovné a nerovné), jednak obligačně právní.

(Ustanovení § 635 se použije i v případě, kdy jeden z manželů opustí rodinnou domácnost s úmyslem nevrátit se: svědčí-li manželům společné nájemní právo a jeden z manželů rodinnou domácnost opustí s úmyslem žít trvale na jiném místě, platí pro právní poměry manžela, který v domě nebo bytě zůstal, ustanovení o zániku manželství smrtí manžela obdobně.)

Nosným zřetelem obou ustanovení je ochrana slabšího partnera a dítěte svěřeného do jeho péče.

Lhůta, v níž je ochrana poskytována, nemusí být dána toliko časem, ale obdobně jako dosud např. vázána na podmínku zajištění (obstarání) bydlení, popřípadě náhrady za ně, zejména v penězích.

Nic rovněž nebrání tomu, aby soud v rámci náhrady stanovil třeba také povinnost přispívat na cenu nového bydlení manželovi, který obydlí opustil.

Hlava II. Příbuzenství

Díl I Příbuzenství

§ 640

(1) Příbuzenství je vztah osob, které pocházejí od společného předka nebo jedna od druhé.

(2) Příbuzenství se zakládá buď na přirozeném poměru, anebo vzniká osvojením.

§ 641

Osoby jsou příbuzné v linii přímé, pochází-li jedna od druhé. Osoby jsou příbuzné ve vedlejší linii, mají-li společného předka, ale přitom nepocházejí jedna od druhé. To platí obdobně o příbuzenství vzniklém osvojením.

§ 642

Stupeň příbuzenství mezi dvěma osobami se určuje podle počtu zrození, jimiž v linii přímé pochází jedna od druhé a ve vedlejší linii obě od svého nejbližšího společného předka.

K § 640 až 642:

Otázky příbuzenství dosud (a velmi kuse) upravoval občanský zákoník ve své obecné části. Vzhledem k tomu, že příbuzenství je institutem statusovým, nelze pochybovat o tom, že jeho úprava, a to v rozšířené podobě, je na místě.

Vymezení příbuzenství scházelo dosud úplně, stejně jako zmínka o způsobech jeho vzniku.

Pro větší srozumitelnost se mluví jak o tom, že příbuzné osoby pocházejí od společného předka, tak i o tom, že příbuzné osoby pocházejí jedna od druhé, a to přesto, že by postačovalo uvést, že jedna pochází od druhé.

Spřízněnost může vzniknout jednak přirozeně (nesprávně – srov. dále – „pokrevně“), jednak osvojením. Ani toto vyjádření není zcela přesné. Pokud jde o přirozené příbuzenství, může totiž vzniknout jak skutečně přirozeně, přirozeným procesem při koitu, tak také uměle, totiž medicínsky, tedy sice také biologickým procesem, ale jinak než při koitu. Navíc nemusí jít vskutku o pokrevní příbuzenství (srov. dárcovství). Proti přirozenému či jakoby-přirozenému procesu stojí proces právní, tedy řízení o osvojení zakončené (vyhovujícím) rozhodnutím soudu.

Takto nejsou zmíněny situace, kdy je otcovství (ať už souhlasným prohlášením nebo rozhodnutím soudu) určeno vůči muži, který není (přirozeným) otcem, a stejně tak ani situace, kdy manželka porodí dítě počaté jiným mužem než manželem. V tomto ohledu lze ale mít za to, že zde vlastně jde o právní fikci, která je ve statusových poměrech nezbytná, takže i takové příbuzenství se nutně považuje za příbuzenství přirozené.

Výčet, resp. vymezení okruhu tzv. osob blízkých najdeme v obecné části zákoníku. Úprava dosavadní je tam doplněna o zmínku o osobách trvale spolu žijících manželským životem, ač manželství neuzavřely. Někdy bývají označovány dost zastaralým (prvorepublikovým) názvem „druh a družka“. Dnes se však spíš užívá výrazů „přítel“, „přítelkyně“. Lze mít za to, že vzhledem k novému životnímu stylu je tato výslovná zmínka na místě.

Díl 2
Rodiče a dítě

Oddíl 1
Určování rodičovství

Mateřství

§ 643

(1) Matkou dítěte je žena, která je porodila; původ genetické látky, která byla základem početí, není rozhodný. Žalobě ženy, která byla dárkyní genetického materiálu, proti ženě, která dítě porodila, nelze vyhovět.

(2) Není-li z okolností zřejmé, která z žen, jež tvrdí, že je matkou, dítě porodila, soud určí, že dítě je nebo není dítětem určité ženy.

K § 643:

Právní pravidlo u nás nedávno přijaté, podle kterého je skutečnost porodu jedinou relevantní skutečností pro rozhodnutí otázky mateřství, odpovídá i článku 2 evropské Úmluvy o právním postavení dětí narozených mimo manželství (bez ohledu na věcnou působnost této Úmluvy). Toto právní pravidlo je - zejména z důvodů potřeby naprosté jednoznačnosti pro každého - doplněno ustanovením, které jinak lze dovodit z prvé věty.

Je nicméně třeba, aby právní úprava zahrнула též možnost adekvátního řešení situací, kdy - i pokud jde o porodu ženu - panuje nejistota. Zároveň je zohledněna skutečnost daná vývojem vědeckého poznání. Tedy jak pravidlo odstavce prvního, tak pravidlo odstavce druhého mají za úkol v míře co možná největší zabránit pronikání tržních momentů do institutu mateřství. Obě pravidla jsou statusová, a tudíž bez jakékoli pochyby kogentní.

Otcovství

§ 644

(1) Narodí-li se dítě v době od uzavření manželství do uplynutí třístého dne poté, co manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné, anebo poté, co byl manžel matky prohlášen za nezvěstného, má se za otce manžel matky.

(2) Narodí-li se dítě ženě znovu provdané, má se za otce manžel pozdější, i když se dítě narodilo před uplynutím třístého dne poté, co předchozí manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné.

K § 644:

Standardní formulace první domněnky otcovství je doplněna se zřetelem na institut nezvěstnosti (viz první část zákoníku). Je-li důvodem zániku manželství smrt, která nebyla zjištěna obvyklým způsobem (tj. soud rozhodl o prohlášení za mrtvého), uplatní se pro určení rozhodného dne pravidlo § 646.

Narodí-li se dítě ženě, jejíž manžel byl prohlášen za mrtvého, dojde k určení otcovství souhlasným prohlášením matky a jiného muže, nezmění se na statusovém postavení dítěte ani otce dítěte ničeho, zjistí-li se, že prohlášený za mrtvého žije, takže bude-li si některý ze zúčastněných přát, aby biologické poměry byly vyrovnány s právními,

popř. aby vůbec nastala změna ve statusu zejména dítěte, bude třeba otcovství souhlasně prohlášené popřít, bude-li k tomu ještě čas, anebo bude třeba využít pomoci nejvyššího státního zástupce, popřípadě ustanovení o osvojení.

§ 645

(1) Narodí-li se dítě v době mezi zahájením řízení o rozvod manželství a třístým dnem po rozvodu manželství, a manžel, popřípadě bývalý manžel matky o sobě prohlásí, že není otcem dítěte, zatímco jiný muž o sobě prohlásí, že je otcem dítěte, má se za otce tento muž, připojí-li se matka k oběma prohlášením.

(2) Prohlášení manžela matky dítěte, popř. jejího bývalého manžela, muže, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte, a matky dítěte se činí v řízení před soudem, zahájeném na návrh některého z nich; návrh je třeba podat před uplynutím jednoho roku od narození dítěte. Nemůže-li matka pro duševní poruchu posoudit význam svého prohlášení nebo je-li opatření jejího prohlášení spojeno s těžko překonatelnou překážkou, není prohlášení matky třeba.

(3) K prohlášení o otcovství k dítěti může dojít nejdříve zároveň s rozhodnutím o rozvodu manželství.

K § 645:

Není rozhodné, kdo podá návrh na zahájení řízení. Jde o řízení především statusové, svou procesní povahou nesporné. Návrh spočívá v prohlášení a nesměřuje proti druhým dvěma nutně zúčastněným osobám.

§ 646

Pro případ určení otcovství se za den, kdy manželství zaniklo, má den, který je v rozhodnutí o prohlášení za mrtvého určen jako den smrti.

K § 646:

Vzhledem k tomu, že je třeba, aby pravidlo o dni smrti u statusových věcí otcovství bylo jen jedno jediné, je zde uváděno výslovně.

§ 647

Nedojde-li k určení otcovství podle ustanovení § 644 nebo 648, má se za otce muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů. Takto lze určit otcovství i k dítěti ještě nenarozenému, bylo-li počato.

K § 647:

Viz DZ k § 645.

§ 648

(1) Prohlášení podle ustanovení § 652 se činí osobně před soudem nebo před příslušným matričním úřadem.

(2) Činí-li prohlášení ten, kdo není plně svéprávný, může prohlášení učinit pouze před soudem.

(3) Činí-li prohlášení muž, který není přirozeným otcem dítěte, může prohlášení učinit pouze před soudem. Soud prohlášení otcovství nepřipustí, není-li vyloučeno,

že prohlášením otcovství vznikne pro dítě nebezpečí újmy. Ustanovení o osvojení se použijí přiměřeně.

§ 649

(1) Prohlášení nemůže učinit, kdo ještě nedosáhl šestnácti let.

(2) Činí-li prohlášení ten, kdo není plně svéprávný, není třeba, aby za něj jednal jeho opatrovník; soud podle okolností případu rozhodne, zda ten, kdo není plně svéprávný, je schopen jednat sám, anebo zda za něj bude jednat jeho opatrovník.

(3) Nemůže-li matka pro duševní poruchu posoudit význam prohlášení nebo brání-li opatření jejího prohlášení těžko překonatelná překážka, není prohlášení matky třeba.

K § 648 a 649:

Jde o tzv. druhou domněnku otcovství.

Rodiči se rozumějí matka dítěte a muž, který souhlasně s matkou své otcovství prohlašuje.

Prohlášení otcovství musí být učiněno osobně, tj. zastoupení při prohlášení není přípustné.

I pro řízení o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů platí pravidla Úmluvy o právech dítěte a ustanovení tohoto zákona ustanovující o právech dítěte, tudíž popřípadě i pravidla o potřebě ustavení opatrovníka apod. Takto je třeba ustavit opatrovníka vždy, jde-li o dítě již narozené. Nejedná se o zastoupení dítěte, jedná se o ochranu jeho zájmů: proto pokud je dítě dostatečně schopné záležitosti uznání otcovství porozumět, má se mu dostat řádné informace, aby se mohlo k věci vyjádřit. To by mělo platit obdobně i v řízení před matričním úřadem.

Schopnost nespovědného nezletilého k prohlášení otcovství musí posoudit soud, a to s přihlédnutím ke všem relevantním okolnostem konkrétního případu. Jde-li o osobu mladší 16 let, nelze určit otcovství k jejímu dítěti jinak, než pomocí třetí domněnky.

Určení otcovství podle 2. domněnky vzniklo, jak známo, z potřeby přirozeného otce, který nebyl manželem matky, stát se otcem i právním. V naprosté většině případů jde právě o tuto situaci (těch je dnes stále více vzhledem ke snižování počtu manželství). Nicméně, čím dál tím víc je také situací, kdy své otcovství prohlašuje muž, který není otcem dítěte, který by ani dost dobře být jeho otcem nemohl, který sám uvádí, že se s matkou dítěte poznal po porodu dítěte atd. Důvody takových situací jsou různé, a je zřejmé, že je na státu, aby dítěti poskytl dostatečnou péči a ochranu v situaci, kdy nelze vyloučit, že mu hrozí nebezpečí. Na počátku pochybného a pro dítě nikoli příznivého vývoje bývá právě uznání otcovství mužem, jenž hraje jen roli prostředníka, a následně dochází k (zpravidla úplatné) adopci dítěte, kupř. jeho manželkou, anebo i jinou ženou. (Jedná se o nebezpečí zavlékání dětí do ciziny, nejen pro finančně výhodnou adopci, ale i k účelům vysloveně zavrženíhodným, jakými je dětský sex, dětská pornografie, ale i např. prodej dětí s cílem využít jejich těla apod.)

Je nutné vždy dovozovat, že souhlasné prohlášení rodičů – výjimkou ze situace upravené v § 644, tj. především

tehdy, je-li prohlášení činěno před matričním úřadem - nelze uskutečnit dříve, než uplynulo 300 dní od zániku matčina manželství (tj. od právní moci rozsudku o rozvodu popř. od smrti manžela). Nejenže lze takto vyloučit případné dvojí otcovství, ale má tak být dáno najevo, že souhlasné prohlášení slouží právnímu určení přirozeně založeného otcovství.

§ 650

Na prohlášení otcovství jako zvláštní projev vůle, se použijí obecná ustanovení o právním jednání, není-li stanoveno jinak.

K § 650:

Právní povaha prohlášení otcovství byla dosud nejasná, ba vznikaly pochybnosti, zda je možné na tato prohlášení vztáhnout předpisy o právních jednáních. Zdejší ustanovení by mělo ony pochyby odstranit a nepřípadnou mezeru vyplnit.

Takto bude na prohlášení otcovství možné použít např. ustanovení o simulaci, resp. omylu a lsti, výjimečně i tísni a nápadně nevýhodných podmínkách.

§ 651

(1) Nedojde-li k určení otcovství podle ustanovení § 644 a 645, ani podle ustanovení § 647, může matka, dítě i muž, který o sobě tvrdí, že je otcem, navrhnout, aby otcovství určil soud. Za otce se má muž, který s matkou dítěte souložil v době, od které neprošlo do narození dítěte méně než sto osmdesát a více než tři sta dní, ledaže jeho otcovství vylučují závažné okolnosti.

(2) Není-li domnělý otec naživu, podává se návrh proti opatrovníkovi, kterého k tomu soud ustaví.

§ 652

(1) Zemře-li během řízení navrhovatel, může v řízení pokračovat další k návrhu oprávněný. Zemře-li během řízení dítě, může do šesti měsíců od jeho smrti podat návrh též jeho potomek, má-li právní zájem na tomto určení.

(2) Zemře-li během řízení domnělý, pokračuje řízení proti opatrovníkovi, kterého k tomu soud ustaví.

(3) Zemře-li během řízení muž, který o sobě tvrdil, že je otcem, a nepokračuje-li v řízení dítě nebo matka, soud řízení zastaví.

K § 651 a 652:

Třetí domněnka otcovství je rovněž standardní (jedná se o přepis dosavadní právní úpravy formulačně upravený).

§ 653

(1) Manžel může do šesti měsíců ode dne, kdy se dozví, že se jeho manželce narodilo dítě, popřít u soudu, že je otcem dítěte. Otcovství popírá vůči dítěti a matce, jsou-li oba naživu, a nežije-li jeden z nich, vůči druhému; není-li naživu žádný z nich, manžel toto právo nemá.

(2) Pozbude-li manžel před uplynutím popěrné lhůty svéprávnost, může otcovství popřít jeho opatrovník,

a to do šesti měsíců ode dne, kdy se dozví o narození dítěte, a věděl-li o jeho narození již před svým ustavením, nejpozději do šesti měsíců po svém ustavení.

K § 653:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

§ 654

(1) Narodí-li se dítě mezi stoosmdesátým dnem od uzavření manželství a třístým dnem po jeho zániku nebo prohlášení za neplatné, lze otcovství popřít s výjimkou uvedenou v ustanovení § 645, jen je-li vyloučeno, aby manžel matky byl otcem dítěte.

(2) Narodí-li se dítě před stoosmdesátým dnem od uzavření manželství, postačí k tomu, aby se manžel matky nepovažoval za otce, popře-li své otcovství. To neplatí, souložil-li manžel matky s matkou dítěte v době, od níž do narození dítěte neprošlo méně než sto osmdesát a více než tři sta dní, nebo věděl-li při uzavření manželství, že je těhotná.

§ 655

Otcovství k dítěti narozenému v době mezi stoosmdesátým dnem a třístým dnem od asistované reprodukce provedené se souhlasem manžela matky, bez ohledu na to, jakého genetického materiálu bylo použito, nelze popřít. To neplatí, otěhotněla-li matka dítěte jinak.

K § 654 a 655:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený s tím, že je doplněno řešení dosud ne zcela jasné otázky, zda ustanovení se vztahuje i na situace, kdy je použita gaméta manžela a gaméta jiného muže, resp. také na situace, kdy je užito ova jiné ženy.

§ 656

Popřel-li pozdější manžel své otcovství k dítěti matky znovu provdané, počíná šestiměsíční lhůta k popření otcovství dřívějšího manžela dnem následujícím poté, kdy se dozvěděl o rozhodnutí.

K § 656:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

§ 657

Matka může do šesti měsíců od narození dítěte popřít, že otcem dítěte je její manžel. Ustanovení o popření otcovství manželem platí obdobně.

K § 657:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

§ 658

(1) Muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů, může otcovství k dítěti popřít, jen je-li vyloučeno, aby mohl být otcem dítěte. Může tak učinit

do šesti měsíců ode dne, kdy bylo takto otcovství určeno; dojde-li k určení otcovství před narozením dítěte, neskončí lhůta dříve, než šest měsíců po jeho narození.

(2) Ustanovení § 653 odst. 1 věta druhá a odst. 2 platí obdobně.

K § 658:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

§ 659

Matka dítěte může popřít, že otcem dítěte je muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů, a to ve lhůtách stanovených v ustanovení § 658 odst. 1 věta druhá.

K § 659:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

§ 660

Muž, který trvale žil s matkou dítěte v trvalém vztahu jakoby byl jejím manželem a který souhlasil s provedením asistované reprodukce, ale odmítá prohlásit otcovství k dítěti, které se narodilo v době mezi stoosmdesátým dnem a třístým dnem od asistované reprodukce, bez ohledu na to, jakého genetického materiálu bylo použito, má vůči matce a dítěti stejné povinnosti a práva jako otec dítěte. To neplatí, otěhotněla-li matka dítěte jinak.

K § 660:

Nové ustanovení je zařazeno s cílem vyrovnat postavení žen provdaných a neprovdaných. Jedná se svým způsobem o další (již sedmou) domněnku otcovství, i když v tomto jde spíše o stanovení hrozby negativním následkem.

Otázku délky doby, kdy již lze mluvit o trvalo, jistě vyřeší praxe.

§ 661

(1) Vyžaduje-li to zájem dítěte, může nejvyšší státní zástupce podat návrh na popření otcovství, uplynula-li lhůta stanovená pro popření otcovství některému z rodičů.

(2) Je-li vzhledem ke všem okolnostem, zejména pak k profilu DNA, zřejmé, že muž, který se má za otce dítěte, otcem není, podá nejvyšší státní zástupce návrh na popření otcovství, uplynula-li lhůta stanovená pro popření otcovství některému z rodičů, ledaže zájem dítěte výjimečně vyžaduje, aby k popření otcovství nedošlo.

(3) Nejvyšší státní zástupce popírá otcovství vůči otci, matce a dítěti; není-li některý z nich naživu, popírá otcovství vůči ostatním; není-li naživu žádný z nich, popírá otcovství vůči opatrovníkovi, kterého k tomu soud ustaví.

K § 661:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

Je třeba zdůraznit význam přirozených (biologických) poměrů pro dítě (odstavec 2). Je však na místě připustit, že zcela výjimečně může nastat situace, kdy zájem dítěte je na straně otce tzv. sociálního apod. Na druhé straně, zjištění skutečného otce dítěte ani zdaleka není významné jen se zřetelem na vyživovací povinnost: současná medicína pracuje s dědičností naprosto důsledně a v širokém spektru případů, a je tudíž v nejlépešším zájmu dítěte, aby byl zjištěn jeho pravý otec, resp. alespoň aby nebyl za jeho otce považován ten, kdo jeho skutečným otcem není. Profil DNA ovšem dovoluje jen otcovství určit, zjištění neexistence stavu otcovství je druhotné. Stejný cíl a smysl má i ustanovení § 663.

§ 662

Vyžaduje-li to zřejmý zájem dítěte a mají-li být naplněna ustanovení zaručující základní lidská práva, může soud i bez návrhu zahájit řízení o popření otcovství, bylo-li otcovství určeno souhlasným prohlášením rodičů, ale otec dítěte takto určený nemohl být jeho otcem. Soud zpravidla neprodleně pozastaví výkon rodičovských povinností a práv.

K § 662:

Vzhledem k funkční nedostatečnosti dosavadní právní úpravy, kdy se vyžaduje složité dokazování, přičemž je zde vážné nebezpečí uplynutí relativně krátké lhůty, navrhuje se toto ustanovení, které by snad mohlo, zejména tehdy, bude-li zahájení řízení následováno systací výkonu rodičovských povinností a práv, řešit nevlídnou situaci hrozící dítěti. Základními lidskými právy se rozumí především ta, jež náležejí dítěti, jsou-li s nimi matčina práva v rozporu, musí tato ustoupit.

§ 663

Otcovství může popřít i dítě poté, kdy dosáhlo zletilosti. Může tak učinit nejpozději do jednoho roku po dosažení zletilosti, popřípadě do dvou let poté, co se dozvědělo o skutečnostech, které otcovství k němu zpochybňují.

K § 663:

Nové ustanovení umožňuje i dítěti, byť až poté, kdy dosáhne zletilosti, usilovalo o změnu v podobě svých rodinných vztahů.

Oddíl 2 Osvojení

Pododdíl 1 Osvojení

§ 664

(1) Osvojením se rozumí přijetí cizí osoby za vlastní.

(2) Osvojení se zakládá rozhodnutím soudu na návrh osoby, která chce osvojit dítě (dále jen „osvojitel“),

nebo na společný návrh osvojitele a zletilého, který má být osvojen.

§ 665

Jsou-li splněny zvláštní podmínky, rozhodne soud na návrh osvojitele, že osvojitel bude zapsán do matriky na místo rodiče.

K § 664 a 665:

A. Institut osvojení nemá být napříště považován výlučně za formu náhradní rodinné péče. Navrhovaná právní úprava má zohlednit jednak skutečnost, že značný počet osvojení je jenom - tak zvaným - osvojením nepravým, totiž osvojením manželem rodiče dítěte, jednak to, že ani osvojení dítěte osobami od rodičů odlišnými (osobou od rodiče odlišnou) není pouhou péčí, i když se třeba u malého dítěte viditelně do péče koncentruje: vždy se především, a to právě na rozdíl od všech institutů náhradní péče (zčásti s výjimkou poručení), jedná o záležitost statusovou, kdy rozhodnutí soudu změny zdaleka ne jen poměry mezi přirozeným rodičem, dítětem a osvojitelem.

Právní úprava vychází ze zájmu dítěte, především z jeho zájmu na adekvátní péči. Přitom se ovšem za primární považuje péče přirozených rodičů - jsou-li tu a jsou-li jí schopni. Osvojení je proto koncipováno tak, aby rozhodnutí o něm bylo vyhrazeno pro případy, kdy dítě od svých přirozených rodičů již zcela zřejmě nemůže nic očekávat, zejména od nich nemůže očekávat jejich zájem o ně samé a jejich řádnou péči. Zároveň má být samozřejmostí vzetí náležitého zřetele k přání a názoru dítěte, pokud je schopno takto uvažovat.

Právo rodiče dát souhlas k osvojení je jeho osobním právem. Jedná se o právo sui generis, právo statusové, které není součástí povinností a práv zahrnovaných v dnešní právní úpravě do pojmu rodičovské zodpovědnosti, v budoucí do pojmu rodičovských povinností a práv. Jinak řečeno, je to právo, jehož základ tkví v přirozeném vztahu mezi rodičem a jeho pokrevním potomkem, a v rovině právní se řadí mezi práva statusová (jinak řečeno, osobnostní). Proto není možné rodiče tohoto práva zbavit - ani v případech, kdy se souhlas rodiče k osvojení nevyžaduje, nejde o důsledek zbavení rodiče tohoto jeho zvláštního práva, proto nepřichází v úvahu zastoupení atd. Také soud by měl k tomuto souhlasu přistupovat podle zvláštní povahy tohoto volního projevu: kromě jiného by se zásadně neměl spokojit toliko s prohlášením, daným písemně, ale měl by zkoumat současné (momentální) stanovisko rodiče osobně přítomného.

Zájem dítěte má být prvořadým faktorem i při svěřeni (předání) dítěte do péče třetí osoby, totiž zpravidla budoucího osvojitele. Proto, a nejen s ohledem na povinnosti vyplývající pro náš stát z Úmluvy o právech dítěte, z evropské Úmluvy o osvojení dětí (č. 132/2000 Sb.m.s.), jakož i na práva vyplývající z Listiny, bude o svěřeni (předání) dítěte do péče takové osoby vždy rozhodovat soud.

Vzhledem k tomu, že zájem dítěte, zejména dítěte velmi útlého věku, lze spatřovat hlavně v péči o jeho osobu a v ochraně dítěte, není jistě třeba, aby povinnosti a práva pečující osoby byla širší než ta, která nutně souvisí s péčí o dítě a s jeho ochranou (obdobně jako je tomu u jiných

osob, kterým je dítě svěřováno na základě zákona). Přitom rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do individuální péče by - ač podmíněné splněním důkazní povinnosti navrhovatele - mělo být nanejvýš operativní.

Doba, po kterou bude dítě v péči budoucího osvojitele, by měla být přiměřená okolnostem: měla by být právě tak dlouhá, aby bylo možné bezpečně zjistit, že uvažovaný osvojitel bude pro dítě tím nejlepším rodičem. Na druhé straně, budoucí osvojitel bude mít dostatek prostoru prokázat, že mu jde o péči o potřebné dítě, že jeho zájem je v prospěchu dítěte, nikoli třeba prvořadě v uspokojení potřeby vlastní (kterou by naopak bylo lze předpokládat v případech osvojení zletilého). Tak by se mělo rovněž předejít situacím, kdy poté, co již bylo o osvojení kladně rozhodnuto, osvojitel zjišťuje, že skutečnost není v souladu s jeho očekáváními, a vrací dítě do ústavní péče.

To ostatně odpovídá nejen nutnosti vyrovnat postavení budoucího osvojitele a přirozeného rodiče (otázka odvolání souhlasu a „vrácení dítěte“), ale odpovídá také potřebě pečlivě zjistit osobnostní kvality budoucího osvojitele, jeho vlastnosti, dispozice, pohnutky atd. atd. (srov. zejm. Úmluvu o osvojení).

Vzhledem k tomu, že je třeba zajistit naplnění práva dítěte na vlastní identitu a znalost vlastního původu (Mezinárodní úmluva o občanských a politických právech, čl. 23 a 24, Úmluva o právech dítěte, čl. 7), klade se úkol úplného zjišťování, pokud se jedná o osobnost a všestrannou anamnézu přirozených rodičů, s tím, že výsledky tohoto zjišťování - sice popřípadě odpovídajícím způsobem utajené - přece jen by v případě zájmu zletilého dítěte měly být po ruce. (Výhrada, kterou ještě ČSFR učinila a ČR zachovala a která je nám opakovaně vytýkána, by měla být bez prodlení odvolána.)

To souvisí úzce s otázkou anonymity, jejíž řešení ve prospěch jejího potlačení, resp. snížení nároků na ni, je jistě úkolem, který byl dospělým uložen už dávno. To nebrání ovšem tomu, aby tato zásada nepřipouštěla výjimku výslovně upravenou.

Vedle osvojení koncipovaného zásadně jako institut týkající se dětí (za vlastní je přijímáno cizí dítě, tj. nezletilý, resp. nesvěřovaný), se dále upravuje (speciálními ustanoveními) osvojení zletilého, resp. osoby, která jsouc nezletilá, nabyla plnou svéprávnost.

B. Úvodní ustanovení stanoví způsob realizace osvojení jakožto založení právního příbuzenství a výslovně zakotvují jeho dva druhy. Na dosavadní právní úpravě ničeho nemění.

§ 666

(1) Předpokladem osvojení je přesvědčení o prospěchu osvojovaného dítěte, který se jeví jako vysoce pravděpodobný, protože mezi osvojitelem a osvojencem se vytvořil vztah, jaký obvykle bývá mezi rodičem a dítětem, nebo se alespoň vytvořily základy takového vztahu. Není-li zcela nepochybné, že dítě nemůže od přirozeného rodiče již nic očekávat, nelze uvažovat o prospěchu osvojovaného dítěte.

(2) Osvojuje-li osvojitel své přirozené dítě, má se vždy za to, že osvojení je dítěti ku prospěchu.

(3) Ani přesvědčení o prospěchu osvojovaného dítěte však nestačí, nejsou-li splněny podmínky uvedené v následujících ustanoveních.

K § 666:

Zákon výslovně vyjádří cíl a smysl osvojení, jímž je za všech okolností prospěch osvojovaného dítěte (přesvědčení o prospěšnosti osvojení pro osvojované dítě se považuje za zásadní a neopomenutelný předpoklad osvojení), který lze spatřovat (objektivně zjistit a posoudit) v tom (popř. podle toho), že mezi dítětem a jeho novým „rodičem“ se již vytvořil právě takový vztah, jaký obvykle mezi dětmi a rodiči bývá, popřípadě se zatím vytvořily alespoň základy – solidní základy – takového vztahu. Přitom lze mít důvodně za to, že osvojení vlastního dítěte (které by rozhodně nemělo být zakázáno) je vždy dítěti ku prospěchu. Na druhé straně je rovněž vyjádřeno, že prospěch je třeba hledat především u jeho přirozených rodičů. Kromě jiného by z toho mělo být dovozována povinnost státu věnovat v první řadě adekvátní pozornost pomoci potřebným přirozeným rodičům (sociálně-právní péče), a teprve v druhé řadě hledat pro dítě nové řešení, řešení spočívající v nalezení vhodného nového životního prostředí.

V dalších ustanoveních jsou upraveny podmínky a předpoklady kladného rozhodnutí soudu o osvojení – případně jejich nesplnění nebo nenaplnění nelze nahradit ani zřejmým prospěchem dítěte. Nelze totiž zapomínat, že ať tak či onak, jedná se vždy o zcela zásadní statusovou záležitost dítěte a opomenutí jakéhokoli zákonem stanoveného úkolu (podmínky) by mohlo mít pro dítě i celoživotní negativní následky (srov. vyšetřovací princip statusového řízení).

K pojům „přirozené příbuzenství“, „přirozené dítě“, „přirozený rodič“: rozumí se jím vždy takové příbuzenství, které vzniklo cestou nikoli pouze právní, ale zpravidla jen koitem /výjimečně asistovanou reprodukcí/, a to tak, že je zachována přirozenost vzestupné, resp. sestupné řady (viz také již výše). Tak by medicínské předpisy měly zakazovat, aby matky odnosily a porodily oplodněné vajíčko svých dcer, případně naopak.

§ 667

Osvojit mohou manželé nebo jeden z manželů; výjimečně může osvojit i osamělá osoba.

K § 667:

Uvádí se výslovný výčet v úvahu přicházejících „druhů“ osvojitelů, který z dosavadní právní úpravy lze toliko dovodit. (Naopak ze zdejšího ustanovení lze dovodit, že jde o výčet.) „Osamělou“ se rozumí osoba, která ač třeba nežije sama, nežije v žádném zákonem uznaném svazku.

§ 668

Osvojují-li manželé, podávají návrh na osvojení společně (společní osvojitelé).

K § 668:

Zdejší ustanovení, ač je svou povahou i ustanovením procesním, nese především aspekt hmotně právní, když připomíná, kdo jsou společní osvojitelé. Jedná se o standardní ustanovení.

§ 669

(1) Osvojuje-li jeden z manželů, je k osvojení třeba souhlasu druhého manžela, ledaže druhý manžel není plně svéprávný nebo opatření jeho souhlasu je spojeno s překážkou těžko překonatelnou; lze-li však mít za to, že osvojení je v rozporu s oprávněnými zájmy druhého manžela, popřípadě dalších členů rodiny, je jeho souhlasu třeba vždy.

(2) Osvojuje-li manžel dítě svého manžela, má se za to, že souhlas, který dává jako rodič dítěte, je zároveň souhlasem k osvojení dítěte manželem. Jinak se ustanovení, která stanoví podmínky osvojení, použijí podle své povahy přiměřeně.

(3) Osvojuje-li pozůstalý manžel rodiče dítěte, bude při rozhodování o osvojení vzat vždy zřetel i na zájmy osob blízkých zemřelému rodiči, zejména na zájmy jeho rodičů.

K § 669:

Ustanovení prvního odstavce je v zásadě standardní. Přesto, že jde zřejmě o dost ojedinělý případ, není možné jej pominout, a naopak je třeba dosavadní úpravu doplnit. Ostatně právě proto, že se nezřídka lze setkat s fakticky nerovným postavením manželů, jež bývá vyvoláno zejména jistou nedostatečností jednoho z nich, a tuto nerovnost je nutné vyrovnat výslovným ustanovením.

Následující odstavec je relevantní pro onu jen zdánlivou výjimku. Jak již bylo výše uvedeno, taková osvojení jedním z manželů naopak převažují. Jedná se o případ zvaný poněkud nepřesně „nepravé osvojení“. Souhlas rodiče dítěte splývá s jeho souhlasem v roli manžela osvojitelle.

Na tomto místě je vhodné poznamenat: v zákonném textu se setkáváme s výrazem „dítě“ ve dvojím významu: jednak jde o osobu, která ještě nedosáhla zletilosti, resp. ani již dříve plně svéprávnosti, jednak jde o něčí dítě (vztahové označení, vyjádření vztahu mezi dvěma osobami – výraz potomek, jenž zpravidla označuje všechny příbuzné v přímé sestupné linii, použit nejspíš nelze; přesně řečeno, jde o potomka v prvním stupni). Je nutné připomenout, že ve všech ustanoveních, která takový (vztahový) výraz obsahují (srov. zejména v ust. § 727 an.), je třeba mít na mysli, že se uvažuje bez ohledu na to, jak dotyčný vztah vznikl, čili zde (zásadně) např. bez ohledu na to, zda rodičovský vztah vznikl cestou přirozenou nebo osvojením.

Je nutno pro budoucnost zvážit, jak bude zdejší ustanovení vykládáno v situacích, kdy manželé žijí odděleně, přičemž je třeba mít za to, že tato situace se nezmění (kupř. osoby římsko-katolického vyznání, které tak řeší nesoulad v manželství, k rozvodu ale nesáhnou).

Ustanovení obsažené v posledním odstavci výslovně se ukládá soudu povinnost vzít při rozhodování o osvojení jedním z manželů, kdy druhý přirozený rodič osvojovaného dítěte již zemřel, zřetel na skutečnost zájmu osob blízkých zemřelému rodiči, zejména pak jeho rodičů (prarodičů dítěte) o převzetí dítěte do vlastní péče (je pravdě-

podobně, že takové osoby by rády zachovaly své přirozené vazby k dítěti a pečovaly o ně na místě svého dítěte, či jiného příbuzného). Smyslem tohoto ustanovení je vyloučit možnost zanedbání existujících kořenů dítěte nejen z důvodů tak říkajících přirozených (zájmy citové, ale kupř. i majetkové apod.), ale i s ohledem na potřebu naplnit právo dítěte na znalost svého původu a na vztahy k přirozeným předkům (je třeba si uvědomit, že případné osvojení v takovém případě může osvojeného pro intestátní nástupnictví vyloučit z dědictví po těchto předcích).

Je třeba připomenout – a nejen pro obsah zdejšího ustanovení - Úmluvu o osvojení, podle které je třeba brát zřetel na osoby dítěti blíže příbuzné. Nejde ovšem o takovou jejich ochranu, která by měla případné osvojení dítěte naprosto zmařit. Zde srov. i judikaturu Evropského soudního dvora.

§ 670

(1) Osvojitel musí být svéprávný.

(2) Osvojitelem může být jen taková osoba, která svými osobními vlastnostmi, způsobem svého života a motivací k osvojení zaručuje, že bude pro osvojované dítě dobrým rodičem.

(3) Zdravotní stav osvojitele se nesmí přičít účelu osvojení. Jsou-li osvojiteli manželé nebo je-li osvojitelem jeden z manželů, nemůže být omezení tělesných schopností některého z manželů osvojení na překážku.

§ 671

Osvojitelem nemůže být osoba, která se podílela na zprostředkování osvojení, popřípadě jiné činnosti související s osvojením, způsobem, který je v rozporu se zákonem nebo dobrými mravy, ať již sama nebo prostřednictvím třetího.

§ 672

Osvojují-li manželé nebo osvojuje-li jeden z manželů, je třeba, aby manželství nebylo ohroženo rozvratem.

§ 673

Osvojuje-li osoba, která je rodičem, je nejprve třeba zjistit, zda se zájem osvojovaného dítěte nedostane do rozporu se zájmem dítěte osvojitele, a popřípadě zda zájmy obou nebudou osvojením ohroženy; majetkové zájmy se přitom nemají za rozhodující.

K § 670 až 673:

Osvojitelova svéprávnost se rozumí svéprávností plnou.

Předpoklady, které musí osvojitel splňovat, se rozšiřují tak, jak je to zapotřebí nejen s ohledem na závazky ze smluv, které na sebe ČR vzala, ale i se zřetelem na zjištění (poznatky) a zkušenosti osob, které jsou dětem, jež jsou osvojovány, nebo řízení, kterým se osvojení uskutečňuje, nejbližší.

Především je třeba postulovat, aby ti, kdo o osvojení budou rozhodovat, nabyli přesvědčení, že nejen osvojitelovy osobní vlastnosti a způsob jeho života, ale i jeho motivace jsou ve skutečnosti v souladu s tím, co tvrdí, když osvojení navrhuje, a že vše nasvědčuje tomu, že bude

skutečně řádným, v pravém slova smyslu dobrým rodičem. (Takto by pracovníci péče o děti měli vyloučit osoby motivované snahou řešit své vlastní problémy, ať už problémy sebe sama, nebo ve vzájemném vztahu.) Bez ohledu na možnost nabytí takové přesvědčení je třeba výslovným zákonným ustanovením eliminovat z okruhu osob, které jako osvojitelé přicházejí v úvahu, ty, které se tak či onak podílely na zprostředkování osvojení, a to ať přímo nebo nepřímo, vyvíjely jakoukoli činnost, která tak či onak k osvojení směřovala, a činily tak způsobem, který je v rozporu se zákonem nebo dobrými mravy. Jde především o jednání, která do procesu osvojování vnášejí prvky, které jsou svou povahou v rozporu s podstatou a cíli osvojení, a jež – alespoň v současnosti - podle názoru převážné většiny členů společnosti nemají mít právě v této oblasti místo. Jedná se především o jednání úplatná, i podvodná či lstivá atd. (Nelze samozřejmě z okruhu faktických možností vyloučit, že i takto, v rozporu s morálními principy jednáající osoba může výjimečně být právě tím, kdo je pro dítě zcela zřejmě z určitého v jistém čase existujícího souboru osob tím nevhodnějším novým rodičem.)

Výslovným odsouzením takových nečistých jednání přímo v zákonném textu lze apelovat na případného osvojitele, aby se jich vyvaroval.

Vzhledem k tomu, že zejména společní osvojitelé mají být skutečnými rodiči osvojeného dítěte, je třeba – bez ohledu na fakt, že rozvratem může být ohroženo každé manželství, kromě jiného i manželství přirozených rodičů – postulovat jistou kvalitu manželství, a to tím spíš, že osvojené dítě může být tím, co již narušené vztahy mezi manžely zpravidla (jak ukazuje zkušenost) nikoli napraví, ale ještě dále poškodí.

Obdobně lze říct také o zdravotním stavu osvojitele. I přirozený rodič může být ohrožen nemocí, nemoc osvojitele by mohla případně negativně ovlivnit i jeho vztah k nikoli přirozeně příbuznému potomku. Postulát dobrého zdravotního stavu osvojitele by tak měl být naplněn v podstatě tak, že osvojitel netrpí chorobou, které je s rodičovskou rolí neslučitelná, přičemž výčet takových chorob je ponechán úsudku lékařů. (Nelze ovšem pomíjet zvláštní, a také jistě naprosto výjimečné případy, kdy osoba, která je vážně nemocná, přeje si osvojit sice dítě, ale blízké věku zletilosti, jehož byla od jeho nejtěššího věku celoživotním pěstounem – a je třeba k nim přistupovat jinak.) Tělesné poškození jednoho z manželů by pak nikdy nemělo osvojení překážet, pokud jde o takovou indispozici, která nebrání realizaci plnohodnotného života vlastního, druhé neomezuje, a postiženému naopak dovoluje uskutečňovat byť třeba jen dílčí péči o toho, kdo jí potřebuje.

Nově se také zakotvuje požadavek přesvědčit se, zda poměr případného přirozeného dítěte osvojitele a dítěte osvojeného nebude nevhodně konfliktní do takové míry, kdy by již byly závažně zasaženy zájmy některého z dětí nebo případně obou.

Všechny tyto informace by zajisté měly být soustředěny v evidenci žadatelů o osvojení. Tato skutečnost by ale neměla bránit soudu, aby při rozhodování o osvojení dále neplnil svou vyšetřovací povinnost.

§ 674

Mezi osvojitelem a osvojovaným dítětem musí být přiměřený věkový rozdíl. Osvojuje-li dítě manžel jeho rodiče, je třeba posoudit, zda nepřiměřený věkový rozdíl je překážkou osvojení.

K § 674:

Standardní ustanovení o věkovém rozdílu mezi osvojitelem a dítětem je nově doplněno o výslovnou zmínku případu osvojení manželova dítěte. Nejedná se jen o malý věkový rozdíl (judikatura se ustálila na 16 letech), ale popřípadě i o velký věkový rozdíl.

§ 675

Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci.

K § 675:

Dosavadní správné teoretické a praktické dovozování eliminace nejbližších příbuzných z okruhu možných osvojitelů má být napříště vyjádřeno výslovně.

Osvojované dítě a jeho souhlas

§ 676

Osvojit lze dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti (dále jen „osvojované dítě“), za předpokladu, že s osvojením souhlasí.

§ 677

(1) K osvojení je třeba souhlasu osvojovaného dítěte.

(2) Dosáhlo-li osvojované dítě alespoň dvanácti let, je třeba jeho osobního souhlasu.

(3) Od požadavku osobního souhlasu lze upustit pouze tehdy, je-li mimo jakoukoli pochybnost, že by postup požadující osobní souhlas osvojovaného dítěte byl v zásadním rozporu s jeho zájmem; v tomto případě platí ustanovení § 678.

§ 678

(1) Před dosažením dvanácti let dá na místě osvojovaného dítěte souhlas jeho opatrovník, jímž soud zpravidla ustaví orgán péče o děti. Byl-li dítěti již dříve ustanoven poručník, není třeba opatrovníka ustavovat.

(2) Opatrovník, popřípadě poručník, je povinen, dříve než souhlas dá, zjistit všechny rozhodné skutečnosti, které jej povedou k závěru, že osvojení bude dítěti ku prospěchu.

(3) Považuje-li to za vhodné, vyslechne soud i osobní vyjádření dítěte, které ještě nedosáhlo dvanácti let.

§ 679

Osvojované dítě může svůj souhlas odvolat až do rozhodnutí o osvojení.

K § 676 až 679:

Jedním z relevantních souhlasů, totiž souhlasných prohlášení vůle, jejichž učinění nezbytně předchází kladnému rozhodnutí soudu o osvojení, má být také souhlas osvojovaného dítěte (srov. čl. 12 Úmluvy o osvojení). Nelze nevidět, že osvojování dětí zpravidla velmi nízkého věku vytvořilo takřka pravidlo, pokud jde o péči o zjištění případně existujícího názoru dítěte.

Napříště se vyžaduje, aby dítě, a to alespoň dvanáctileté, bylo zásadně vždy osobně slyšeno. Přitom také souhlas dítěte je volním projevem zvláštní povahy, takže i o něm musí platit, že dítě může svůj osobně daný souhlas odvolat, a to až do chvíle, kdy soud o osvojení rozhodne.

Nedává-li souhlas osvojované dítě, jde-li tedy o dítě mladší než dvanáctileté, anebo o dítě sice starší, kterému ale v osobním projevu objektivně viděno v mimořádném případě brání jeho vlastní zájem, a to způsobem zcela zásadním (dosavadní „zmaření účelu osvojení“ je pojmem, který relevantní mezinárodní dokumenty neznají a jehož tedy napříště není možné používat – dítě musí být vždy náležitě informováno, protože není objektem státní péče, ale subjektem nadaným právy, který se v míře co možná nejširší o své záležitosti sám stará), dává za něj souhlas jeho opatrovník (svého druhu kolizní), popř. poručník, pakliže byl - za předpokladu, že toho bylo zapotřebí – dítěti již dříve ustanoven. Až potud se jedná o přepis dosavadní úpravy. Nově se ovšem této osobě ukládá povinnost zjistit všechny rozhodné skutečnosti, které ji povedou k závěru, že osvojení bude dítěti ku prospěchu. Je na soudu, aby náležitě zjistil, zda tvrzení opatrovníka, popř. poručníka o tom, že, popř. jak rozhodné skutečnosti zjišťovali, není jen formální. Nelze totiž opomenout, že zjištění a tvrzení právě těchto osob jsou velmi cenná (zejména pro předpokládanou objektivitu).

Souhlas rodičů

§ 680

(1) K osvojení je třeba souhlasu rodičů osvojovaného dítěte, jsou-li známi a naživu.

(2) K osvojení stačí souhlas jednoho z rodičů, jestliže druhý rodič

- a) zemřel nebo
- b) není schopen projeviti svou vůli nebo není schopen rozpoznat následky svého jednání, anebo své jednání ovládnout, nebo
- c) byl zbaven rodičovských práv, protože je zneužíval nebo bezdůvodně zanedbával nebo protože se dopustil úmyslného trestného činu proti svému dítěti, nebo
- d) byl omezen ve výkonu osobnostních práv, nebo
- e) jestliže není známo místo, kde se zdržuje, a toto místo se nepodaří zjistit.

(3) Jsou-li skutečnosti uvedené v odstavci 2 dány u obou rodičů nebo nebylo-li rodičovství k osvojovanému dítěti určeno, je k osvojení třeba souhlasu opatrovníka, kterého k tomu účelu ustaví soud. Dříve, než dá souhlas k osvojení, opatrovník zjistí všechny skutečnosti, které se týkají osvojovaného dítěte a jeho rodiny a které by mohly mít vliv na rozhodnutí o osvojení; zejména zjistí, zda osvojované dítě nemá blízké osoby příbuzné, kteří mají

zájem o ně pečovat; vždy také vyslechne toho, v jehož péči se osvojované dítě právě nalézá.

K § 680:

Souhlasu či přivolení přirozených rodičů k osvojení je zásadně zapotřebí vždy. Toto právní jednání rodičů se považuje nezbytnou podmínku kladného rozhodnutí soudu o osvojení: bez tohoto právního jednání nemůže k osvojení dojít. Pokud toto právní jednání – výjimečně – nečiní rodiče, kteří jsou známi a naživu, resp. ten z rodičů, který je znám a naživu, činí je v jejich zastoupení někdo jiný. Taková situace je považována za mimořádnou. Rodič tu totiž nevystupuje jako především zákonný zástupce, ale v první řadě jako osoba s osvojovaným dítětem přirozeně spojená, která je „nadto“ také jeho zákonným zástupcem (srov. čl. 21 Úmluvy o právech dítěte, čl. 5 Úmluvy o osvojení). Právo dát souhlas k osvojení nenáleží do souboru tzv. rodičovské odpovědnosti (pokud je tento výraz mezinárodními úmluvami používán), ani do souboru tzv. rodičovských práv (k tomu viz již u úvodního ustanovení k oddílu druhému). (Již v Komentáři k Obecnému občanskému zákoníku, díl I., str. 896 čteme Sedláčkova slova: „Svolení rodičů k adopci je výronem rodičovského práva, které přísluší nad dětmi vůbec. Toto právo rodičů je úplně samostatné a zůstává zachováno i tehdy, když rodičovská moc z jakéhokoli důvodu zanikla.“) Proto zásadně zásahy do rodičovských práv nemají na právo dát souhlas k osvojení vliv, a výjimky z tohoto pravidla jsou uvedeny výslovně (zneužití, zanedbávání, úmyslný trestný čin). Obdobně skutečnost, že rodič nemá rodičovská práva, protože byl zbaven svéprávnosti pro duševní poruchu, nemusí ještě znamenat, že není in concreto schopen posoudit svůj současný a budoucí poměr k vlastnímu dítěti. Souhlas mají zásadně dát oba rodiče, takže případy, kdy dává souhlas jen jeden z nich, jsou uvedeny výčtem. Nutně obdobně se posuzuje i situace, kdy jeden z rodičů není proto, že jeho rodičovství nebylo určeno – zpravidla je takovým rodičem otec. (Případem, spočívajícím v tom, že není známo místo, kde se rodič zdržuje, a toto místo se nepodaří zjistit, se rozumí situace, v níž se nacházejí osoby neznámé.)

Postihují-li ale skutečnosti výslovně uvedené oba rodiče, resp. obou rodičů se týkají, ať již tak, že každý je postižen jinak, anebo oba stejně, pak dává na jejich místě souhlas k osvojení soudem jim ad hoc ustavený opatrovník. Zde se nejedná o sankční řešení. Také tomuto opatrovníkovi je ovšem stanovena povinnost zjišťovat relevantní skutečnosti. Úkolem soudu potom je zvlášť prověřit, zda opatrovník dává souhlas k osvojení skutečně teprve po zjištění všeho, co podle zdejšího ustanovení zjistit měl, nejen zda byl dostatečně iniciativní, ale zda se řádně svého úkolu zhostil. Tento úkol je soudu dán především procesním právem. Je na hmotně právních ustanoveních, aby sama uložila adekvátní povinnosti opatrovníkovi (ostatně jsou tu ustanovení Listiny) – vždyť jinak by institut opatrovníka postrádal všechny smysl, soud pak jeho zjištění využije (v této rovině k důkazu). (Opatrovník není poručník, srov. dále u § 695 a 696.)

Z okruhu úkolů uložených opatrovníkovi je třeba položit důraz na zjištění příbuzenských, resp. sociálně příbuzenských poměrů osvojovaného dítěte (srov. Úmluvu o osvo-

jení), jakož i na zjištění názoru toho, kdo o osvojované dítě pečuje.

§ 681

(1) Souhlas dává rodič osobním prohlášením vůči soudu. Prohlášení souhlasu má účinky od chvíle, kdy je soud vzal na vědomí.

(2) Prohlášení souhlasu k osvojení musí být výslovné a určité a musí být učiněno s plným vědomím a porozuměním podstatě tohoto prohlášení a o jeho následcích, jakož i s porozuměním podstatě osvojení.

(3) Souhlas nelze vázat na splnění podmínky a nesmí být časově omezený.

K § 681:

Vzhledem ke zvláštnímu významu a statusové povaze právního jednání spočívajícího v prohlášení souhlasu k osvojení, je nezbytné, aby bezvýjimečně jediným státním orgánem, vůči němuž lze souhlas řádně dát, byl soud. Prohlášení se činí přímo vůči soudu s účinky od chvíle, kdy soud vezme obsah prohlášení na vědomí (obdoba sňatečného prohlášení).

Je na místě podotknout, že dosavadní situace, kdy je souhlas je dáván v místě, totiž v obci, resp. na obecním úřadě, byť na úřadě obce s rozšířenou působností, není rozhodně nadále přijatelná, stejně jako situace, kdy by bylo možné souhlas prohlásit před krajským úřadem – ten je zase občanům dost vzdálen.

Není rozhodné, zda prohlášení je učiněno „vůbec“, anebo v řízení o osvojení.

Vzhledem k tomu, že souhlas je právním jednáním (projevem vůle) sui generis (statusovým jednáním) - obecná ustanovení o právních jednáních se na souhlas rodičů vztahují jen tehdy, pokud zdejší zvláštní ustanovení nestanoví jinak - je zapotřebí pro ně výslovně stanovit podmínky, resp. předpoklady platnosti (případně nesplnění zákonných náležitostí bude mít za následek neplatnost). Takto se především stanoví, že prohlášení souhlasu musí být výslovné a určité, tj. konkludentní projev vůle by v tomto případě nestačil a nestačil by ani takový volní projev, který by bylo nutné složitě vykládat. Určitostí nelze mýnit jevovou neurčitost, pokud se jedná o dítě (stačí „mé dítě“, nebo „dítě, které se mi narodilo“ apod.): jde o určitost, pokud se jedná o podstatu souhlasu k osvojení.

Souhlas rodičů s osvojením, který byl učiněn pod nátlakem nebo v tísní, je bez právního významu.

Stejně tak prohlášení souhlasu nesmí být vázáno na splnění podmínky a nesmí být ani časově omezeno.

Rodič si přitom musí být vědom toho, k čemu přivoluje – musí vědět, co osvojení – pro něj i pro dítě - znamená, a to jak právně tak fakticky, a co jak právně, tak fakticky znamená, když vysloví svůj souhlas k osvojení: souhlas rodiče s osvojením je „informovaný“, tj. rodič jej dává teprve poté, co byl náležitě poučen o významu tohoto svého jednání.

§ 682

(1) Souhlasu rodiče k osvojení jeho dítěte je třeba i tehdy, nenabyl-li dosud plné svéprávnosti. Rodič, který ještě nedosáhl věku šestnácti let, nemůže dát souhlas k osvojení.

(2) Dává-li souhlas rodič, který nenabyl plné svéprávnosti, není třeba, aby za něho jednal jeho opatrovník; soud o tom, zda rodič, který nenabyl plné svéprávnosti, je schopen jednat sám, anebo zda za něj bude jednat jeho opatrovník, rozhodne podle okolností případu.

§ 683

Souhlas k osvojení může rodič dát a prohlášení souhlasu může být přijato nejdříve šest týdnů po narození dítěte.

(3) Otec osvojovaného dítěte může dát souhlas k osvojení i před narozením dítěte; v takovém případě se souhlas považuje za daný poté, co uplynulo šest týdnů od narození dítěte.

§ 684

Je nerozhodné, zda souhlas k osvojení byl dán s určením pro určitou osobu jako osvojitele nebo s vědomím o určité osobě osvojitele, anebo bez takového určení nebo vědomí. Rodič dítěte, který nenabyl plné svéprávnosti, může dát souhlas k osvojení jen s určením pro určitou osobu jako osvojitele jen v řízení o osvojení.

K § 682 až 684:

Podmínka souhlasu rodiče, jenž není dosud plně svéprávný, byla do právní úpravy osvojení výslovným ustanovením vtělena teprve nedávno, i když teorie měla vždy v tomto ohledu jasno. Nyní se tato právní úprava modifikuje s ohledem na potřebu chránit přirozeného rodiče, který je sám dítětem: před 16. rokem nelze souhlas dát, neboť souhlas přirozeného rodiče musí být poučeným a vědomým volným projevem; takový však lze stěží očekávat od člověka mladšího 16 let. Souhlas nelze nahradit, musí být osobní, tj. zastoupení není přípustné, k osvojení nemůže v takovém případě dojít.

Zdejší ustanovení je projevem ochrany zvláštního práva jedinice přirozeně (biologicky) spojeného s vlastním dítětem, kdy za dítě-přirozeného rodiče by nutně dal souhlas někdo jiný, bez ohledu na to, kdo by tím jiným byl. Faktická situace je totiž taková, že 95% těchto dětí narozených „dětem“ zůstane v rodině svých prarodičů. Zbýlých 5% dětí by mohlo představovat „prostor“ pro osoby vykonávající péči o dítě jako své povolání, popř. pro pěstouny, kteří se mohou o dítě postarat do doby, kdy jeho zatím ne plně svéprávný rodič dosáhne alespoň 16 let a bude možné o něm předpokládat, že je mentálně, psychicky i sociálně již alespoň v minimálně nutné míře schopen o svém dítěti rozhodnout, a také se o ně případně sám vlastní péčí postarat (čímž není řečeno, že vlastní péči faktickou nemůže takový rodič-dítě prokazovat svému dítěti již dříve). Takto se zdá, že by skutečně nebylo – a není – na místě svěřovat dítě do předopční péče, protože takový pečovateli by jen stěží byli – právě na rozdíl od „profesionálů“ – ochotni dítě posléze předat zpět rodičům.

Souhlas k osvojení nelze dát prostřednictvím zástupce – je to vrcholně osobní vůle a její projev, musí jít o osobní prohlášení. Proto o osobě, jejíž svéprávnost byla omezena, platí zvláštní pravidlo: zejména vzhledem k tomu, že takovým osobám bývají zakázána zpravidla majetková

právní jednání, je třeba mít za to, že v převážně většině případů budou schopny jednat samy (totiž na jejich místě by neměl jednat opatrovník). Je-li osoba svéprávnosti zcela zbavena, má se vždy za to, že byla zbavena i práv osobnostních (statusových).

Souhlas k osvojení zásadně nelze dát dříve než šest týdnů po narození dítěte. Jen výjimečně může otec dítěte – nikoli však muž, který o sobě prohlašuje, že je otcem – dát souhlas dříve, a to i před narozením dítěte. Otec dítěte není dotčen stavem šestinedělí, ale může mu záležet na tom, co se stane s jeho dítětem, byť třeba není manželem matky dítěte. Tady pak platí, že otec dal souhlas den následující po uplynutí šesti týdnů od narození dítěte.

Souhlas rodiče k osvojení má stejný význam, jestliže je v prohlášení a jeho písemném vyhotovení zmíněna osoba, která má (snad) dítě osvojit, anebo je-li tento souhlas obecný – souhlas k osvojení kýmkoli. To proto, že rodič v obou případech zásadně bude v řízení o osvojení vyslechnut, zda se na jeho souhlasu nic nezměnilo, resp. zda tento svůj souhlas vyslovil, aniž by byl k němu pohnut způsobem, jenž nelze aprobovat. V případě, že rodič dítěte není plně svéprávný, uplatní se jiné pravidlo, protože jde o osobu, která zasluhuje sama ochranu: takový rodič může dát souhlas výhradně jen s určením pro osvojitele konkrétního.

§ 685

(1) Byl-li souhlas k osvojení dán s určením pro určitou osobu jako osvojitele nebo s vědomím o osobě osvojitele, pozbude souhlas účinnosti, bude-li návrh na osvojení vzat zpět nebo zamítnut.

(2) Jinak souhlas k osvojení pozbude účinnosti, nedojde-li k osvojení do tří let ode dne, kdy byl souhlas dán.

K § 685:

Souhlas k osvojení je relevantní (účinný) od okamžiku, kdy byl soudem přijat. Nicméně trvání jeho účinků není neomezené.

Souhlas pozbývá účinnosti ve dvou případech. První situace vychází z toho, že souhlas byl dán se zřetelem k určité konkrétní osobě osvojitele (ať již přímo nebo nepřímou). Druhá situace souvisí s faktem, že souhlas k osvojení byl dán (tak říkajíc) nadbytečně – a bude tudíž třeba o osudu dítěte uvažovat nějakým jiným způsobem, přičemž je zbytečné, aby rodič byl nadále vázán svým souhlasem k osvojení.

Rovněž odvoláním (§ 686) pozbývá souhlas své účinnosti.

Tyto případy se od sebe liší právním důvodem: zatímco v prvním případě jde o zákonný důsledek určitých právních skutečností, na jednání toho, kdo souhlas dal, nezávislých, ve druhém případě jde o důsledek jednání osoby, která souhlas dala.

§ 686

(1) Souhlas k osvojení může být odvolán po dobu tří měsíců ode dne, kdy byl dán.

(2) Pro odvolání souhlasu k osvojení platí ustanovení o tom, jak, vůči komu, a s jakými účinky se souhlas k osvojení dává, obdobně.

(3) Osobní převzetí dítěte rodičem v době uvedené v odstavci 1, kterému ten, komu bylo dítě svěřeno do péče, nebrání, má účinky odvolání souhlasu.

K § 686:

Adjektivum „absolutní“ – ve smyslu neodvolatelně, nezměnitelně a jednou pro vždy, by patrně zákon neměl užívat v souvislosti se žádným právním jednáním: neodvolatelnou, nezměnitelnou a jednou pro vždy platící – to vše jsou přívlastky, jež je – jde-li o člověka – třeba nechat vyhrazeny pro smrt.

Proto (ale nejen proto) se stanoví, že kdo dal souhlas k osvojení (bez zřetele na to, zda konkrétní osvojitel byl nebo nebyl zmíněn, resp. naznačen), má právo svůj souhlas odvolat. Po tuto dobu je třeba vyčkat, neboť nelze bez dalšího dovodit, že souhlas odvolán nebude (a to ani ze zřejmého chování osoby, která souhlas dala). Že lze i po tuto dobu jednat podle okolností, to je zohledněno v dalších ustanoveních.

O odvolání souhlasu platí obdobně to, co platí o dání souhlasu. Nicméně je možné, aby rodič, který souhlas dal, namísto svého prohlášení vůči soudu dítě převzal od osoby, v jejíž péči se právě nalézá (v naprosté většině případů je touto osobou ústavní zařízení, budoucí osvojitel, popř. tzv. profesionální pěstoun). A jen, bude-li tato osoba odporovat, bude se rodič obracet na soud.

§ 687

Souhlas k osvojení nelze odvolat po uplynutí tří měsíců ode dne, kdy byl dán; to neplatí, jestliže

- a) osvojované dítě ještě nebylo předáno do péče osvojitele, nebo
- b) osvojitel souhlasí s vydáním dítěte, nebo
- c) osvojované dítě má být podle rozhodnutí soudu vydaného na návrh rodičů vydáno tím, komu bylo svěřeno do péče, protože je v zájmu dítěte, aby bylo se svými rodiči.

K § 687:

Po uplynutí tří měsíců souhlas již zásadně odvolat nelze. Má se za to, že tři měsíce jsou dobou, která skýtá přiměřenou ochranu právům přirozeného rodiče na straně jedné, a na druhé straně o ní nelze říct, že by nepřijatelným způsobem poškozovala oprávněné (odůvodněné) zájmy dítěte (v tu dobu by ostatně měla být zajištěna pokud možno individuální péče o dítě – srov. dále).

Po uplynutí tří měsíců může již osvojovací proces běžet bez jakýchkoli omezení, především je možné, aby dítě převzal do své péče budoucí osvojitel (totiž i takový, který nechtěl dítě převzít již dříve z důvodu pendence odvolání souhlasu).

Je ale třeba vyjít vstříc přirozenému rodiči, a to bez ohledu na to, že již uběhla doba pro odvolání souhlasu. Není přece důvod rodiči bránit, aby souhlas odvolal i později, zejména tehdy, jestliže budoucí (uvažovaný) osvojitel dítě nepřevzal, ať už z jakéhokoli důvodu (zejména zjistěte proto, že s převzetím dítěte jen otálí), anebo tehdy, když se osvojitel nebrání žádosti rodiče, který si chce dítě převzít, a konečně také tehdy, jestliže rodič o vydání dítěte žádá, osvojitel se brání, a rodič proto navrhně, aby soud situaci zvážil a rozhodl podle zájmu dítěte o tom,

jak má být hodnocen souhlas rodiče k osvojení (a tudíž, v či péči má dítě napříště být). Je samozřejmé, že zájem dítěte nemusí výjimečně spočívat v tom, aby bylo se svým přirozeným rodičem, ale je třeba tento zájem zvažovat, zejména tehdy, je-li zřejmé, že poměry přirozeného rodiče jsou oproti době, kdy souhlas k osvojení dal, diametrálně odlišné.

d)

§ 688

(1) K osvojení není třeba souhlasu rodičů, jestliže rodiče

- a) zjevně nemají o dítě zájem,
- b) odmítají dát souhlas k osvojení ve smyslu následujících ustanovení, nebo
- c) se soudy nedaří doručit jim výzvu, aby se k osvojení vyslovili.

(2) O tom, zda k osvojení je či není třeba souhlasu rodičů, rozhoduje soud ve zvláštním řízení. Rozhodne-li, že k osvojení není třeba souhlasu rodičů, je k osvojení zapotřebí souhlasu opatrovníka, kterého k tomu účelu soud ustaví; ustanovení § 680 odst. 3 věta druhá platí obdobně.

§ 689

Rodiče zjevně nemají o dítě zájem, jestliže

- a) o dítě soustavně neprojevuji opravdový zájem, jaký by jako rodiče projevovali, zejména dítě, o které osobně nepečují, pravidelně nenavštěvují, neplní k němu pravidelně a dobrovolně vyživovací povinnost, neprojevuji snahu upravit si své rodinné a sociální poměry tak, aby se mohli ujmout péče o dítě, přičemž skutečnost, že nebude osvojeno, by pro dítě znamenala zřejmou újmu, popřípadě
- b) neprojevuji o dítě vůbec žádný zájem, čímž trvale hrubě porušují povinnosti rodičů, a to do té míry, že tím ohrožují fyzické, psychické či morální zdraví dítěte; to neplatí, je-li zřejmé, že se rodiče dostali do značné nouze nebo tísně, které si sami nepřivodili, a lze dobře předpokládat, že tento nepříznivý stav překonají.

§ 690

(1) Nezájem rodičů o dítě lze považovat za zjevný, trvá-li alespoň tři měsíce; nelze-li však v chování rodičů spatřovat hrubé porušování povinností rodičů, je třeba, aby byli orgánem péče o děti poučeni o možných důsledcích svého chování, a aby od takového poučení uplynuly marně alespoň tři měsíce.

(2) Poučení podle odstavce 1 se nevyžaduje, jestliže rodiče změnili místo, kde se dříve zdržovali, aniž sdělili, kde se nyní zdržují, a orgánu péče o děti se ani za tři měsíce nepodařilo místo, kde se rodiče zdržují, zjistit.

(3) Lhůta uvedená v odstavci 1 počíná prvním poučením nebo prvním jednáním, které směřuje ke zjištění místa, kde se rodiče zdržují; neskončí ale dříve než za šest měsíců po narození dítěte.

§ 691

Rodiče odmítají dát souhlas k osvojení, nemá-li jejich záporné stanovisko k osvojení důvod hodný zvláštního zřetele, a zároveň je zřejmé, že o dítě řádně nepečují a ani nemají zájem o ně řádně pečovat, takže jejich odmítání má povahu zneužití rodičovských práv.

§ 692

(1) Odmítání dát souhlas k osvojení lze považovat za rozhodné, uplynulo-li od první výzvy, která byla vůči rodičům učiněna, uplynulo alespoň šest měsíců.

(2) Nedaří-li se soudu doručit rodičům výzvu, aby se k osvojení vyslovili, použije se ustanovení § 690 odst. 2 obdobně.

§ 693

(1) Za okolností uvedených v ustanovení § 688 až 691 nelze o osvojení kladně rozhodnout, je-li tu někdo z blízkých příbuzných dítěte, kdo je ochoten o dítě pečovat a učiní v tomto smyslu návrh soudu.

(2) Soud svěří dítě do péče jeho blízkého příbuzného, je-li takový postup v souladu se zájmem dítěte a je-li zjevné, že tato osoba je schopna o dítě pečovat.

K § 688 až 693:

Ustanovení § 688 až 693 řeší problematiku související se situací, kdy k osvojení není výjimečně souhlasu rodičů zapotřebí. Jde především o otázku tzv. nezájmu, ale zdaleka nejen o ni. Mezinárodní úmluvy mluví v této souvislosti o zbavení rodiče jeho práva dávat souhlas k osvojení.

Ustanovení § 688 obsahuje výčet případů, kdy k osvojení není třeba souhlasu rodičů – s tím, že podrobnější úprava je obsažena v ustanoveních následujících paragrafů. Rozhodnutí o tom, zda je nebo zda není třeba souhlasu rodičů k osvojení, náleží výhradně soudu. Je třeba mít na zřeteli, že zájem na urychleném zajištění individuální péče o dítě se nesmí dostat do rozporu se zájmem na řádném a spravedlivém procesu (pokud jde o zajištění péče o dítě a jeho ochrany obecně, jsou pro to vytvořeny jiné instituty). Rozhodne-li soud, že k osvojení není třeba, aby souhlas prohlásili rodiče, dává jej na jejich místě opatrovník, o němž platí zásadně všechno, co o opatrovníkovi, kterého ustavuje soud v případě, že rodiče nejsou nebo dát souhlas nemohou.

V ustanoveních § 689 a 690 je řešen tzv. nezájem rodičů o dítě, je tu víceméně přesně uvedeno, co se rozumí tím, že rodiče „zjevně nemají o dítě zájem“. Jedná se o dvě skupiny případů.

Předně o případy, kdy rodiče neprojevují opravdový zájem, a přitom ne-osvojení by pro dítě znamenalo zřejmou újmu.

Dále jde o případy, kdy rodiče neprojevují o dítě vůbec žádný zájem, a taktó trvale hrubě porušují své rodičovské povinnosti, a to až v míře ohrožující fyzické nebo psychické nebo morální zdraví dítěte. Soud musí i zde zvážit všechny rozhodné skutečnosti podle svých vlastních zjištění, přičemž by měl vždy brát zřetel především na poznatky, případně i názory osoby, v jejíž péči se dítě právě nalézá (např. kojenecký ústav).

Ustanovení o „nezájmu“ se neuplatní, pokud je zřejmé, resp. pokud bude zjištěno, že se rodiče dostali do značné nouze nebo tísně, a to nikoli vlastním zaviněním, a je možné očekávat, že tuto neuspokojivou situaci překonají. Je ovšem třeba právě v tomto bodě apelovat na orgány péče o děti: to je totiž instituce, která by měla působit s dokonalou profesionalitou, z níž by byla zřejmá patrna ta nejvyšší míra porozumění zájmům dítěte a péče o jeho prospěch. Zkušenost ukazuje, že často i jednoduchá pomoc přirozeným rodičům pomáhá vyřešit problém zvaný „muset dát dítě osvojit“.

Zjevnost nezájmu (§ 690) lze uvažovat již poté, co se rodiče po tři měsíce chovali způsobem, který lze označit za hrubé porušování rodičovských povinností. Pokud ale v jejich chování nelze hrubé porušování rodičovských povinností spatřovat, je třeba, aby především byli orgánem péče o děti poučeni o možných důsledcích svého chování a aby od takového poučení marně uplynuly alespoň tři měsíce. Takové poučení ale není potřebné (tj. ani v případě, že nešlo o hrubé porušování rodičovských povinností), jestliže rodiče po svém přestěhování (popř. jiné změně místa pobytu) nesdělili svou novou adresu a orgánu péče o děti se ani za tři měsíce nepodařilo novou adresu zjistit. Tříměsíční lhůta běží vždy od prvního poučení, popřípadě od prvního úkonu, který lze označit za jednání směřující ke zjištění adresy rodičů; neskončí ale dříve než za šest měsíců po narození dítěte.

Ustanovení § 691 a 692 zmiňují situaci, kdy rodiče odmítají dát souhlas k osvojení, a to přes to, že je zřejmé, že o dítě řádně nepečují a ani v budoucnu pečovat nebudou – nemohou, nechťejí, nemají zájem apod. (Nejde o to, že neprojevují o dítě, které je umístěno (zpravidla) v ústavu, opravdový zájem.) Pokud se prokáže, že odmítavé stanovisko rodičů nemá náležitý ospravedlnitelný důvod, a přitom lze v odmítání souhlasu shledat zneužití rodičovských práv, od první výzvy vůči rodičům uplynulo alespoň šest měsíců, pak není souhlasu rodičů k osvojení rovněž zapotřebí. Také v tomto případě se uplatní ustanovení upravující situaci, kdy se nedaří doručit rodičům výzvu, aby se k osvojení vyslovili.

Situace prve uvedené nemají pravidelnou relevanci tehdy, existuje-li některý z blízkých příbuzných dítěte (§ 693), který je ochoten o dítě pečovat a navrhne soudu, aby v tomto smyslu rozhodl. (V takovém případě se zájem případného uchazeče o osvojení neprosadí.) Je-li takový – ochotný – příbuzný zjevně schopen o dítě pečovat, a navíc lze konstatovat, že takové řešení je v zájmu dítěte, soud návrhu vyhoví (srov. Úmluvu o osvojení).

§ 694

(1) Se souhlasem budoucího osvojitele je možné předat mu osvojované dítě do péče ihned poté, co rodiče dali souhlas k osvojení. Dítě lze předat osvojiteli do péče i dříve, jakmile to jeho zdravotní stav dovolí, souhlasí-li s tím rodiče.

(2) Péče osvojitele v době před uplynutím tří měsíců ode dne, kdy byl dán souhlas k osvojení, se nemá za péči před osvojením. Po tuto dobu má ten, komu bylo dítě předáno do péče, pouze povinnost a právo o osobu dítěte řádně osobně pečovat a chránit je; může jednat

v záležitostech, které s touto péčí souvisejí, je-li toho třeba.

(3) Má-li soud se zřetelem na okolnosti případu za to, že se naplní některá ze skutečností uvedených v ustanovení § 688 až 692, může použít odstavec 1 obdobně.

K § 694:

Do péče osvojiteli lze dítě předat prakticky ihned, jakmile to zdravotní stav dítěte dovolí. Nejde ovšem o preadopční péči, jde jen a pouze o faktickou individuální osobní péči o osobu dítěte. Takový „pečovatel“ má pouze tuto povinnost a toto právo, jakož i povinnost dítě zase předat (zpět do ústavu nebo rodičům), jakmile se změní okolnosti, především totiž na straně rodičů. Zajistě, že v případě, že je to potřebné, má právo jednat v záležitostech, které souvisí s péčí o dítě nebo z ní zákonitě vyplývají: nejen že dítě chrání, ale rozhoduje o záležitostech jeho každodenního života. Jinak náležejí rodičovská práva (zásadně) rodičům. (Nejde ovšem ani o svěřeni dítěte do péče jiné osoby, takže ust. § 824 an. lze použít jen podřídně, na rozdíl od situace zmíněné v ust. § 697.)

Tato péče osvojitele, spojená s rizikem, že bude pouze dočasná, by měla být hodnotově vyvážena: ten, kdo bude ochoten převzít dítě do své péče velmi záhy, ale s rizikem, že bude případně povinen dítě zase vydat, bude ve zvýhodněném pořadí před tím, kdo raději vyčkává, zatímco dítě čeká v ústavní péči.

Realizace této péče přichází v úvahu jak v situacích, kdy je nepochybné, že rodič (rodiče) posléze dá souhlas k osvojení, tak i v situacích, kdy se jeví pravděpodobným, že nastane některá ze situací zmíněných v ustanovení § 688, to jest zejména to, že rodiče nebudou o dítě projevovat náležitý zájem.

§ 695

Po uplynutí tří měsíců ode dne, kdy byl souhlas k osvojení dán, pozastavuje se výkon rodičovských práv, ledaže je dítě v péči rodičů; soud ustaví poručníkem osvojovaného dítěte orgán péče o děti; to neplatí, jestliže byl poručník ustaven už dříve.

§ 696

Po uplynutí tří měsíců ode dne, kdy byl souhlas k osvojení dán, může být osvojované dítě předáno osvojiteli do péče před osvojením. Bylo-li osvojované dítě již dříve předáno do péče osvojitele, má se jeho další péče za péči před osvojením.

K § 695 a 696:

V souvislosti se slovy „byl souhlas dán“, se rozumí jak rodiči, tak popřípadě opatrovníkem k tomu soudem ustanoveným.

Po uplynutí tříměsíční lhůty ode dne, kdy byl souhlas dán, pozastavuje se – ex lege – výkon rodičovských práv. Řešením této situace je ustavení poručníka, který bude v právních jednáních dítěte napříště vystupovat na místě rodičů. To samo o sobě nemá žádný vliv na to, že rodič má být znovu slyšen, pokud se jedná o jeho souhlas k osvojení, neboť právo dát souhlas k osvojení je právem sui generis statusové povahy (viz výše). Poručníka nebu-

de (pochopitelně) třeba ustavit, byl-li ustaven již dříve. (Poručník ustavený dítěti není tím, kdo by měl na místě rodičů dávat souhlas k osvojení – poručník je osoba vztahující se k dítěti, opatrovník, kterého ustavuje soud, aby dal souhlas na místě rodičů, se vztahuje k rodičům.) Tohoto řešení není třeba, pakliže dítě, jež má být osvojeno, je v péči rodičů, a bude vlastně přímo (totiž orgánem péče o děti) posléze předáno do preadopční péče osvojitelů – nezmění-li se poměry.

§ 697

(1) Dříve, než bude o osvojení rozhodnuto, musí být osvojované dítě v péči osvojitele, a to na jeho náklad. Na dobu, kdy je dítě v této péči osvojitele, pozastavuje se dříve stanovená vyživovací povinnost jiné osoby k dítěti.

(2) Osvojitel má v této situaci povinnosti a práva osoby, do jejíž péče je dítě svěřeno podle ustanovení § 825 a následující.

(3) Péče osvojitele o osvojované dítě před osvojením trvá po dobu přiměřenou, která se jeví být dostačující k přesvědčivému zjištění, že lze důvodně očekávat, že se mezi osvojitelem a osvojovaným dítětem vytvoří takový poměr, jaký je smyslem a cílem osvojení; tato péče neskončí před uplynutím šesti měsíců.

K § 697:

Kromě standardní úpravy preadopční péče, jejíž trvání se prodlužuje vzhledem k potřebě dát všem zúčastněným dostatek prostoru k nalezení adekvátní kvality pouta, k projevení citu, ke zjištění, zda je všechno v pořádku atd., na dobu přiměřenou trvající alespoň šest měsíců s tím, že v případě, že to bude vhodné nebo toho bude třeba, bude tato péče trvat déle, se rovněž stanoví, že osvojitel má při výkonu této péče povinnosti a práva osoby, do jejíž péče bylo osvojované dítě svěřeno, resp. povinnosti a práva pěstouna. Preadopční péči lze tedy posoudit podle ustanovení § 824 an. obdobně. Nákladem osvojitele se rozumí všechno, co osvojitel poskytuje jako výživu dítěti a co lze finančně ohodnotit. Plnění případně dříve stanovené vyživovací povinnosti se pozastavuje.

§ 698

(1) Podá-li muž, který o sobě tvrdí, že je otcem osvojovaného dítěte, návrh na určení otcovství, nelze o osvojení rozhodnout, dokud o návrhu na určení otcovství nebude rozhodnuto.

(2) Bylo-li osvojované dítě předáno do péče budoucího osvojitele podle ustanovení § 694 a tříměsíční lhůta, v níž lze souhlas k osvojení odvolat, uplynula dříve, než byl návrh podle odstavce 1 podán, použije se ustanovení § 687 obdobně.

K § 698:

Jedná se o upravený přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený (řízení o osvojení se přerušuje).

Je ovšem výslovně vzat v úvahu běh tříměsíční lhůty, po níž lze souhlas daný k osvojení odvolat.

§ 699

Podá-li návrh na osvojení osoba, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, popřípadě pěstoun, anebo poručník, který o dítě osobně pečuje, a péče takové osoby o dítě trvala alespoň po dobu šesti měsíců, není třeba, aby dítě bylo v péči před osvojením.

K § 699:

Jedná se o upravený přepis dosavadní právní úpravy. Je totiž třeba mít za to, že rozhodnutí o svěřeni do péče, stejně jako ostatní rozhodnutí o náhradní péči o dítě, mají svůj smysl: opírala se o realitu a odpovídala potřebám dítěte. Nikterak se neuvažovala jen pro dobu přechodnou. Kromě toho není možné připustit, jak to dovoluje stávající právní úprava, aby státem hrazená péče o dítě (pěstounství, popř. poručnictví s osobní péčí o dítě) nahrazovala péči o dítě na náklady budoucího osvojitele.

Role Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí zůstává zachována ve všech směrech: k osvojení dítěte do ciziny je tudíž zapotřebí souhlasu Úřadu.

Řízení o osvojení

§ 700

Návrh osvojitele na osvojení nesmí být vázán na splnění podmínky a nesmí být časově omezený.

K § 700:

Problematika řízení o osvojení má dvě stránky, které jsou spolu úzce provázány – stránku hmotně právní a stránku procesní právní. Lze předpokládat, že adekvátní ustanovení bude i nadále obsahovat občanský soudní řád (který už nyní, striktně právně viděno, obsahuje některá ustanovení, jejichž povaha je čistě hmotně právní).

Stejně jako souhlas k osvojení, nesmí být ani návrh osvojitele nijak podmíněn, ani časově omezen (hmotně právně jde o právní jednání téže povahy, z hlediska procesního jde rovněž o procesní úkony).

§ 701

Má-li být dítě osvojeno do ciziny, připojí osvojitel k návrhu na osvojení rozhodnutí Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí o vyslovení souhlasu k osvojení.

§ 702

(1) Soud rozhodující o osvojení zjistí, zda byly splněny podmínky stanovené pro osvojení. Předním zřetelem je mu vždy přesvědčení o prospěchu osvojovaného dítěte.

(2) Soud vyslechne rodiče, který dal dříve souhlas k osvojení, o okolnostech, za nichž souhlas k osvojení dal, a o tom, zda na svém souhlasu trvá.

(3) Soud zjistí stanovisko osoby, která je informována o poměrech osvojovaného dítěte, popřípadě osvojitele, a o vztazích, které se mezi osvojovaným dítětem a osvojitelem vytvořily.

§ 703

Soud seznámí osvojitele, podle okolností také osvojované dítě, a popřípadě rovněž další účastníky řízení se svými zjištěními.

§ 704

Má-li soud za to, že kladnému rozhodnutí o osvojení nic nebrání, poučí osvojitele a podle okolností také osvojované dítě o účelu, obsahu a důsledcích osvojení, a rozhodne o osvojení.

K § 702 až 704:

Zdejší ustanovení shrnují povinnosti procesního soudu. Vzhledem k závažnosti řízení o osvojení jsou v hmotně právním předpise opakována ustanovení procesní, jinak řečeno: přesto, že z procesních ustanovení lze (i bez výslovné úpravy) dobře dovodit (vlastní) povinnost soudu zjistit rozhodné skutečnosti, je zde výslovně uvedena povinnost soudu přesvědčit se o tom, že byly splněny zákonné podmínky osvojení. Tady bude mít významnou roli přednes opatrovníka, který měl splnit úkoly dané mu v ustanovení § 680 odst. 3. Nadto je ovšem stanoveno, že předním zřetelem pro soud, který v tomto řízení rozhoduje, a to ve všech případech, je prospěch osvojovaného dítěte. Z povinností procesních se stávají povinnosti hmotně právní: provedení určitých úkonů soudem se stává podmínkou osvojení.

Stanoví se výslovně povinnost soudu – povinnost, kterou lze považovat za další hmotně právní podmínku, bez jejíhož splnění nelze kladně o návrhu na osvojení rozhodnout, vyslechnout rodiče, který dal již dříve souhlas k osvojení, jaké že byly okolnosti, za nichž dával souhlas k osvojení, a zda na svém souhlasu nic nemění. (Pokud rodič souhlas k osvojení dosud nedal, dá jej nyní. Právě tak není vyloučeno, aby zopakoval souhlas již jednou daný – čímž v podstatě dá najevo, že k prve danému souhlasu nebyl nijak nucen, popř. donucen, přiveden omylem nebo lstí, že souhlas nedal v tísní apod.) Smyslem tohoto ustanovení je snížit rizika vznikající ve fázi zprostředkování osvojení (a to zejména případům, kdy matka – k výzvě - v období po porodu předá dítě konkrétní osobě s tím, že dodatečně podepíše prohlášení o souhlasu; představa matky o tom, co činí, resp. učinila, nebo o tom, co slíbila, může být přitom jen mlhavá). Účelem zdejšího ustanovení je ovšem také minimalizovat snahy nejružnějších „zprostředkovatelů“ osvojení, vstupovat do procesu osvojení způsobem, který nemá zákonný podklad, a je tudíž protiprávní. (Co se týká rodičů, týká se obdobně opatrovníků (popř. dříve ustanovených poručníků) na místě rodičů.)

Soud má dále povinnost obdobnou povinnosti - ať pravidelně nebo jen výjimečně - zúčastněných opatrovníků nalézt osobu náležitě informovanou o poměrech osvojení, případně osvojitele, jakož i o vztazích, které se mezi osvojitelem a osvojencem vytvořily, a zjistit její stanovisko k osvojení.

Lékařská zpráva o rodičích a o osvojiteli (osvojitelích) musí zahrnovat i údaje, jejichž relevance stoupá tam, kde se tyto osoby navzájem neznají. Tyto údaje by měly napomoci k novému ukotvení dítěte. Jde např. o to, aby bylo známo, jaký měli rodiče osvojovaného dítěte vzhled

z jakého prostředí pocházeli, jaké měli vlohy a záliby (IQ) apod.

Následky osvojení

§ 705

Dítě, které bylo společně osvojeno manžely nebo manželem svého rodiče, má postavení společného dítěte manželů; jinak má postavení dítěte osvojitele.

K § 705:

Ustanovení upravující právní následky osvojení odráží současný právní stav.

§ 706

(1) Osvojením zaniká příbuzenský poměr osvojence k dosavadním příbuzným v rozsahu, v jakém vzniká příbuzenský poměr osvojence k osvojiteli a jeho příbuzným a práva a povinnosti z něj. Majetková práva, popřípadě povinnosti osvojence, vzniklé před osvojením, nejsou osvojením dotčeny.

(2) Bylo-li dítě osvojeno manželem svého rodiče, zaniká příbuzenský poměr a práva z něj jen ve vztahu k druhému rodiči a jeho příbuzným.

(3) Bylo-li dítě osvojeno jen jedním z manželů, nebo osamělou osobou, zaniká příbuzenský poměr a povinnosti a práva z něj jen ve vztahu k rodiči, na jehož místo vstoupil osvojitel, a k jeho příbuzným.

K § 706:

Nad současný právní stav jsou zmíněny také povinnosti a práva vyplývající z původního příbuzenského poměru, a výslovně jsou uvedena majetková práva, o kterých by případně mohly vznikat pochybnosti. Je třeba si uvědomit, že majetková práva a majetkové povinnosti se změnou statusu dítěte nemění. Mění se jen ta, která přímo vycházejí ze statusového postavení (např. dědění).

§ 707

Bylo-li osvojeno dítě, které je rodičem, vztahují se účinky osvojení i na jeho dítě.

K § 707:

V ustanovení se připomíná a výslovně právně řeší skutková situace osvojení dítěte–rodiče, kterou nelze dobře u starších osvojců vyloučit.

§ 708

(1) Osvojenec má příjmení osvojitele; společný osvojenec manželů má příjmení, které bylo určeno pro jejich děti při uzavření manželství.

(2) Nesouhlasí-li osvojenec, který má právo vyslovit se ke svému příjmení, se změnou svého příjmení, rozhodne soud, že osvojenec bude ke svému příjmení připojovat příjmení osvojitele; má-li osvojenec připojované příjmení, lze osvojitelovo příjmení připojit jen k prvním příjmení osvojence; má-li osvojitel připojované příjmení,

lze k osvojecovu příjmení připojit jen první příjmení osvojitele.

K § 708:

Otázka příjmení osvojitele je řešena standardním způsobem, ovšem s přihlédnutím k právu dítěte (které má od svého 15. roku) rozhodovat o svém osobním jméně a příjmení. Řešení, které se nabízí v připojování zvoleného příjmení osvojitele k příjmení osvojovaného dítěte, není sice u nás standardní, ale vyhovuje našemu pojmání osvojení i tvorby příjmení. Je samozřejmé, že osvojení poté, co dosáhl zletilosti, nic nebrání, aby změnil své příjmení podle obecných předpisů.

Pokud jde o osobní jméno osvojeného dítěte, stanoví o něm matriční předpisy.

§ 709

Se zřetelem k právu každého dítěte znát svůj původ a právu na zachování jeho osobní totožnosti, jsou osvojitelé povinni informovat osvojence o jeho původu, jakmile se to bude jevit vhodným, avšak nejpozději při dosažení dvanácti let.

K § 709:

Obsah tohoto ustanovení vyplývá z Úmluvy o osvojení (čl. 7 a 8). Význam tohoto ustanovení stoupá nejen se zřetelem na dědičné choroby, ale i ve směru statusových poměrů osvojené osoby (manželství, osvojení atp.) Odkaz na tradici anonymity není dnes možné považovat za relevantní, jako argument není udržitelný.

§ 710

Utajení osvojení

(1) Osvojitel i osvojenec mají právo žádat, aby informace o skutečnostech, které se týkají osvojení a okolností s ním spojených, nebyly bez souhlasu osvojitele nebo osvojence poskytovány třetí osobě, ledaže zájem třetí osoby převažuje nad zájmem osvojitele nebo osvojence.

(2) Ustanovení odstavce 1 se obdobně použije i pro rodiče a jeho souhlas k osvojení.

(3) Je-li veřejný zájem na utajení informací souvisejících s informacemi uvedenými v odstavci 1, ustanovení odstavce 1 a 2 se nepoužijí, stanoví-li tak zvláštní zákon.

§ 711

Jakmile osvojenec nabude svéprávnosti, vznikne mu právo seznámit se s obsahem spisu, který byl veden v řízení o jeho osvojení.

K § 710 a 711:

Vzhledem k tomu, že celosvětově stále sílí přesvědčení, že anonymitu osvojení je třeba potlačit, neplatí pro osvojení (ani po stránce hmotně právní, ani po stránce procesní, popř. po stránce matriční) nějaká zvláštní pravidla utajení. Je nicméně třeba ponechat na zúčastněných (přírození rodiče, dítě, osvojitel), aby se sami rozhodli (jde o jejich osobnostní záležitost), zda si přejí, a pakliže ano, do jaké míry si přejí, skutečnost osvojení a jeho okolnosti

utajit. Soud o utajení rozhodne k návrhu některé ze zúčastněných osob.

Na druhé straně je nicméně třeba připustit, že může existovat jak zájem soukromý (třetí osoby), tak i zájem veřejný, které mohou být silnější než zájem osob v daném osvojení zúčastněných. Soud by proto měl návrhatele podle § 710 odstavce prvního a druhého upozornit, že přes to, že rozhodne kladně, nelze – z povahy věci – zabránit „prozrazení“ osvojení, kupř. pokud jde o zápisy ve veřejných knihách či registrech, počínaje katastrem nemovitostí.

Ustanovení § 711 souvisí s právem dítěte znát svůj původ.

§ 712

Dohled nad úspěšností osvojení

V odůvodněných případech soud i bez návrhu ustaví nad osvojitelem a osvojencem dohled po dobu nezbytně nutnou, jejíž délku zároveň určí; dohled vykonává prostřednictvím orgánu péče o děti.

K § 712:

Následný dohled nad úspěšností osvojení, resp. nad osvojeckými poměry vůbec, není ve světě ničím mimořádným (ostatně, je standardní v mezinárodním osvojení, a je obecně známo, že mnohé státy velmi pečlivě plní povinnosti v oblasti dohledu nad dětmi z ČR, které byly u nich osvojeny), naopak, lze mít za to, že obdobně jako jsou sledovány poměry v problémových rodinách (přirozených) je na místě sledovat poměry v rodinách osvojenec-kých – vždyť o těchto rodinách nelze a priori říct, že žádný problém mít nemohou: jejich problém je od samého počátku v tom, že jde o rodinu (osvojitele a osvojence), která vznikla způsobem nikoli přirozeným. Doba, po níž bude dohled vykonáván, by neměla být příliš krátká. Dohled je ovšem formulován fakultativně, tak, že je umožněno soudu, aby podle své zkušenosti a svých poznatků v konkrétním řízení učiněných, sám rozpoznal – a je to on, kdo jistě nejlépe tuto úlohu může splnit - kdy je dohled vhodný a kdy zbytečný.

V žádném případě nesmí být vytvářen dojem, že se jedná o jakési sankční opatření. Jde skutečně jen a jen o to, aby to, o čem soud rozhodl, neboť nabyt přesvědčení, že to bude dítěti ku prospěchu, skutečně dítěti ku prospěchu bylo.

Dohled má být uskutečňován zejména proto, aby tam, kde je třeba osvojiteli a osvojenci poskytnout radu nebo pomoc, se tak stalo operativně a řádně. Rozhodně by nemělo jít o nějaké vměšování do soukromí o nového člena obohacené rodiny. Dohled by mohl kupříkladu vypadat zhruba tak, jak jej známe z případů dětí osvojených do zahraničí: osvojiteli (méně vhodně již orgánu péče o děti) by měl být uložena povinnost jednou za půl roku podat soudu informaci o tom, jak se osvojenci v jeho nové rodině daří. Ostatně leckterý osvojitel se „svými“ úspěchy rád pochlubí.

§ 713

Zrušení osvojení

(1) Jsou-li pro to důležité důvody, soud osvojení na návrh osvojitele nebo osvojence zruší. Dosáhl-li osvojenec zletilosti, může podat návrh spolu s osvojitelem.

(2) Zrušením osvojení zaniká poměr vzniklý osvojením i povinnosti a práva z tohoto poměru vycházející a obnovuje se předchozí příbuzenský poměr. Majetková práva, popřípadě povinnosti osvojence, vzniklé před tím, než bylo osvojení zrušeno, nejsou zrušením osvojení dotčena.

(3) Osvojenec bude mít příjmení, které měl před osvojením, ledaže prohlásí, že si stávající příjmení ponechá.

K § 713:

Standardní úprava zrušení osvojení je doplněna možností společného návrhu osvojitele a osvojence.

Rovněž se výslovně upravuje otázka povinností a práv, zejména majetkových. Je třeba zdůraznit, že zrušení osvojení má vždy účinky jen pro futuro.

I na tomto místě je řešena otázka příjmení osvojence – adekvátně obsahu ustanovení § 708, a to s tím, že změně (o níž rozhoduje soud v řízení o zrušení osvojení) může osvojenec svým prohlášením zabránit. Ne plně svéprávný osvojenec bude sice zastoupen opatrovníkem, nicméně i zde se uplatní předpisy, které rozšiřují práva dětí pokud jde o osobní jméno a příjmení (kromě ovšem předpisů, které nezletilého chrání právě jako dítě).

Pro jinou změnu musí ovšem využít obecných předpisů o změně jména a příjmení.

§ 714

Opětovné osvojení osvojence

Osvojenec může být opětovně osvojen, jen jestliže

- a) dřívější osvojení bylo zrušeno, nebo
- b) má být osvojen pozdějším manželem osvojitele poté, co předchozí manžel, který byl společným osvojitelem, zemřel, anebo
- c) zemřel ten, kdo byl jediným osvojitelem, nebo ti, kdo byli společnými osvojiteli.

K § 714:

Tzv. readopce u osvojení bez zápisu osvojitele do matriky je možná jen výjimečně. Vždy je totiž třeba dbát, aby tu nebyly dva páry osvojitelů (což je nepřípustné). U osvojení se zápisem do matriky je možnost readopce otevřena, protože situace možného návratu do předešlého stavu není možná.

Osvojení se zápisem osvojitele do matriky na místo rodiče osvojence

§ 715

Jsou-li splněny podmínky uvedené v následujících ustanoveních, může soud na návrh osvojitele rozhodnout, že osvojitel bude zapsán do matriky na místo rodiče osvojence (dále jen „osvojení se zápisem do matriky“). Toto osvojení nelze zrušit.

§ 716

Soud může o osvojení se zápisem do matriky rozhodnout, rozhoduje-li o osvojení, anebo později, jsou-li splněny tyto další podmínky:

- d) osvojiteli jsou manželé, nebo manžel rodiče osvojence, anebo pozůstalý manžel po rodiči nebo osvojiteli osvojence; ustanovení § 638 odst. 3 se použije i zde; výjimečně může být osvojitelem i osamělá osoba, jsou-li tu bez větších pochybností dány předpoklady, že se naplní účel osvojení; v takovém případě soud rozhodne i o podobě zápisů v matrice,
- e) osvojenec je starší jednoho roku.

§ 717

Dal-li rodič osvojence souhlas k osvojení, aniž výslovně uvedl, že souhlasí, aby dítě bylo osvojeno se zápisem do matriky, je třeba, aby dříve, než soud rozhodne podle odstavce 1, dal rodič svůj souhlas k osvojení se zápisem do matriky.

K § 715 až 717:

Ustanovení – při rozdílné formulaci - přepisují dosavadní právní úpravu. Pokud se jedná o souhlas přirozeného rodiče (resp. stávajícího rodiče), je třeba mít na zřeteli, že bez adekvátní informace a jí odpovídajícího prohlášení rodiče není možné vyloučit jeho domněni o možnosti k dítěti se jednou vrátit. Bude tudíž zapotřebí, aby souhlas, který rodič dává k osvojení, byl informovaným souhlasem do té míry, že zahrne na jedné straně i tzv. nezrušitelnost osvojení, a na straně druhé i vědomí možnosti, že k tzv. nezrušitelnému osvojení nedojde a třeba i osvojení bude zrušeno. Jde o to, aby bylo zajištěno, že rodič byl seznámen s právním stavem věci a že měl dostatečnou rozpoznávací schopnost k tomu, aby podle takové informace adekvátně své vůli dále právně jednal.

§ 718

Osvojení se zápisem do matriky nebrání, aby osvojenec byl opětovně osvojen.

K § 718:

Osvojením se zápisem do matriky nastává stav, který je plně srovnatelný se stavem rodičovským. Proto není důvod omezovat nějak možnosti případného opětovného osvojení (a to zajisté na rozdíl od osvojení bez zápisu do matriky).

§ 719

Zrušení osvojení se zápisem do matriky

(1) Soud může výjimečně zrušit osvojení se zápisem do matriky, hodlají-li spolu uzavřít manželství osoby, jejichž příbuzenství vzniklo osvojením a nejsou spolu přirozeně příbuzné.

(2) Zemře-li jeden ze společných osvojitelů, může soud zrušit osvojení se zápisem do matriky, hodlá-li osvojenec uzavřít manželství s přeživším osvojitelem; soud může rovněž zrušit osvojení se zápisem do matriky, zemře-li osvojenec a osvojitel hodlá uzavřít manželství s přeživším manželem osvojence nebo s potomkem osvojence.

(3) Při zrušení osvojení se zápisem do matriky podle odstavce 1, se ustanovení § 713 odst. 2 a 3 použijí obdobně.

K § 719:

Jde o zrušení překážky manželství – může být povoleno uzavření manželství mezi osobami osvojenými tímž osvojitelem, které nejsou navzájem pokrevně příbuzné, mezi osvojenci a potomky osvojitele apod. Výjimečnost situace lze dovodit především tam, kde dotyční očekávají nebo již mají společné dítě.

Naproti tomu v situaci, kdy zemře jeden ze společných osvojitelů – manželů, popřípadě zemře-li osvojenec a je tu jen jediný nebo již jen jediný osvojitel, může soud po zvážení okolností případu rozhodnout o zrušení osvojení, aniž by bylo zapotřebí uvažovat výjimečnost situace.

Pododdíl 2 **Osvojení zletilého**

§ 720

Zletilého lze osvojit, není-li to v rozporu s dobrými mravy.

K § 720:

Jak plyne z předchozích ustanovení a jak také již bylo uvedeno v důvodové zprávě k ustanovení § 664, má se vedle osvojení, jež je koncipováno zásadně jako institut týkající se dětí (za vlastní je přijímáno dítě, tj. nezletilý), dále upravit, a to ustanoveními zvláštními, resp. speciálními, osvojení zletilého.

Zvolené pojmenování není vzhledem k novému pojetí zletilosti, resp. svéprávnosti, zcela přesné a vybráno bylo jen proto, že je obvyklé mluvit o osvojení zletilého, ne však o osvojení svéprávného.

Z obsahu úvodního ustanovení má být zřejmé, že osvojení zletilého je institutem zcela výjimečným, jež má pomoci řešit některé situace, které jinak než výslovným zákonným ustanovením (jde o záležitost statusovou) řešitelné nejsou (k výjimečnosti srov. rovněž § 664).

Rozpor s dobrými mravy představuje např. zastřený sňatek (náhradu sňatku).

§ 721

Osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého

(1) Zletilého lze osvojit, jestliže

- a) přirozený sourozenec osvojovaného byl osvojen tímž osvojitelem,
- b) v době podání návrhu na osvojení byl osvojovaný nezletilý,
- c) osvojitel pečoval o osvojovaného jako o vlastního již v době jeho nezletilosti,
- d) osvojitel hodlá osvojit dítě svého manžela.

(2) Zletilého nelze osvojit, jestliže by to bylo v rozporu s odůvodněným zájmem jeho přirozených rodičů.

(3) Ustanovení o osvojení, včetně ustanovení o následcích osvojení, se použijí obdobně, není-li jejich pou-

žítí z povahy věci vyloučeno nebo není-li dále stanoveno jinak.

K § 721:

V případech zde uvedených soud zásadně schvaluje dohodu osvojovaného a budoucího osvojitele, prospěch osvojovaného nemusí nutně být základním zřetelem, spíše bude třeba zjistit, zda jsou splněny zákonné podmínky ostatní.

Jsou-li tu rodiče osvojovaného, nelze jejich zájem pominout, i když jim nelze přiznat postavení jako mají rodiče osvojovaného nezletilého.

Osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého

§ 722

(1) Zletilého lze osvojit výjimečně také v případě, kdy jsou pro to důvody zvláštního zřetele hodné, a osvojení není na újmu důležitých zájmů potomků osvojitele nebo potomků osvojovaného.

(2) Osvojit lze zletilého, jestliže jeho soužití s osvojitelem trvalo alespoň tři roky, a bylo pro ně navzájem, nebo v odůvodněných případech i jen pro jednoho z nich přínosné.

(3) Ustanovení o osvojení, včetně ustanovení o jeho následcích, se použijí jen přiměřeně, není-li jejich použití z povahy věci vyloučeno nebo není-li dále stanoveno jinak.

§ 723

(1) Osvojení nemá následky pro jiného než pro osvojeného.

(2) Osvojitel nedědí po osvojeném.

(3) Dědici osvojeného jsou povinni vydat osvojiteli vše, co osvojený za svého života od osvojitele bezúplatně obdržel, ledaže šlo o obvyklá darování.

K § 722 a 723:

Toto osvojení přichází v úvahu nejspíš u lidí, kteří nemají potomky, ať pokrevní či právní (adoptivní), popřípadě kteří nemají pokračovatele ve svém díle, ať vědeckém, uměleckém, řemeslném či jiném, ale i u takových, kterým jejich potomci neposkytují náležitou péči v nemoci a ve stáří, jsou nedosažitelní, pobývají neznámo kde apod., nebo kteří nehodlají pokračovat v díle svého předka. Může jít zajisté i o jiné situace, které lze označit za důvody zvláštního zřetele hodné (sociální, zdravotní apod.), kdy se o novém poměru důvodně očekává, že bude pro zúčastněné přínosný. Na rozdíl od případů řešených v předchozím ustanovení by soud měl nejen zvažovat skutečný přínos osvojení, ale měl by se zabývat i tím, zda nejde o zneužití institutu ze strany některého z navrhovatelů, resp. k újmě jednoho z nich, a zda tedy není namístě zamítnutí návrhu.

Použití ustanovení o osvojení je možné, avšak jen přiměřeně, totiž právě s ohledem na zvláštnost situace.

Osvojením osvojitel nezíská právo dědit po osvojeném, protože by to bylo v rozporu s funkcí tohoto institutu. To-

to pravidlo platí právě jen u osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého.

Společná ustanovení pro osvojení zletilého

§ 724

(1) Nenabyl-li osvojovaný plně svéprávnosti, jedná za něj jeho zákonný zástupce, popřípadě opatrovník, kterého k tomu ustaví soud.

(2) Je-li osvojovaný manželem, může být osvojen jen se souhlasem svého manžela, ledaže manžel není plně svéprávný nebo obstarání jeho souhlasu je spojeno s překážkou obtížně překonatelnou.

K § 724:

I když se jedná o zvláštní věc statusovou, kdy by bylo možné v případě omezené svéprávnosti připustit samostatné právní jednání, je nejspíš zapotřebí tuto možnost vyloučit právě se zřetelem na výjimečnost zdejšího institutu. U osob svéprávnosti zbavených pak o potřebě zastoupení není pochyb. Na druhé straně není ani důvod klást v tomto případě zvláštní zábrany.

Situace, kdy je osvojovaný manželem, vyvolává potřebu náležité ochrany tohoto manžela. Mimo jiné se mu dává příležitost rozhodovat o sobě i o svém statusovém postavení. Jeho souhlas nelze rozhodnutím soudu nahradit.

§ 725

(1) Osvojení zletilého nemá vliv na jeho příjmení.

(2) Osvojený může prohlásit, že bude ke svému příjmení připojovat příjmení osvojitele, pokud s tím osvojitel souhlasí; ustanovení § 708 odst. 2 platí zde obdobně; jsou-li osvojiteli zletilého manželé, jejichž příjmení jsou různá, může osvojený prohlásit, že bude ke svému příjmení připojovat příjmení určené pro společné děti osvojitelů, pokud s tím osvojitelé souhlasí.

K § 725:

Připojuje-li osvojovaný zletilý ke příjmení svému příjmení osvojitelovo, rozumí se, že se prohlášení osvojovaného týká jen prvního příjmení osvojitele, resp. prvního příjmení osvojovaného – není důvod, aby neplatila stejná pravidla jako v případě osvojení nezletilého.

Pokud bude chtít osvojený nosit jen příjmení osvojitele (změnit je za své dosavadní), může tak učinit podle obecných předpisů o změně příjmení.

§ 726

(1) Osvojený si zachovává všechna práva a povinnosti k původní rodině, včetně práv dědických, není-li stanoveno jinak.

(2) Vyživovací povinnost osvojeného vůči jeho předkům nebo potomkům trvá nadále jen tehdy a jen v té míře, nejsou-li tu jiné osoby, které by měly vyživovací povinnost plnit, popřípadě nemohou-li tyto osoby své vyživovací povinnosti dostát. Osvojený má právo na výživné vůči svým předkům nebo potomkům jen tehdy a jen v té míře, nemůže-li osvojitel své vyživovací povinnosti dostát.

(3) Osvojený dědí po osvojiteli v první zákonné dědické skupině.

K § 726:

Zvláštnost zdejšího institutu se promítá i do právní úpravy práv a povinností, jejichž setrvání v původní podobě, nebo naopak jejich změnu, eventuálně zánik osvojení zletilého člověka i v jiných právních řádech s sebou obvykle přináší.

Podstatné odlišnosti mezi následky osvojení zletilé a nezletilé osoby se v majetkové sféře týkají zpravidla právě těch otázek, které nejsou obligační, jsou spojeny s osobou, totiž s její existencí a zánikem. Je třeba konstatovat, že podpůrná vyživovací povinnost pokrevenců byla u nás tradičně spojena s každým osvojením (až do roku 1964).

Dědické právo osvojeného, a to s předností – v 1. dědické skupině, bývá začasté právě důvodem, proč osvojitel uvažuje o tomto institutu.

Oddíl 3 Rodiče a dítě

Pododdíl 1 Obecné ustanovení

§ 727

(1) Rodiče a děti mají vůči sobě navzájem povinnosti a práva.

(2) Rodiče ani děti se nemohou svých vzájemných povinností a práv vzdát.

(3) Účelem povinností a práv rodičů k dítěti je zajištění morálního a hmotného prospěchu dítěte.

§ 728

Povinnosti a práva spojená s osobností dítěte a povinnosti a práva osobní povahy vznikají narozením dítěte a zanikají nabytím zletilosti, ledaže se jedná o právo učinit prohlášení o otcovství dítěte.

§ 729

Povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě a jeho ochraně, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho pobytu, v jeho právním zastupování a spravování jeho jmění, (dále jen „rodičovské povinnosti a práva“), vznikají narozením dítěte a zanikají, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Jejich trvání a rozsah může změnit jen soud.

§ 730

Vyživovací povinnost a právo na výživné nejsou součástí rodičovských povinností a práv; jejich trvání nezávisí na nabytí zletilosti ani svéprávnosti.

K § 627 až 730:

A. Povinnosti a práva rodičů a dětí působí zásadně vůči sobě navzájem, jsou vzájemná. Platí o nich, že se rodiče svých povinností a práv k dítěti svým vlastním právním

jednáním nemohou vzdát. Něco jiného je, že způsobem v zákoně stanoveným, tj. rozhodnutím soudu na základě zákona, mohou rodiče být svých povinností a práv k dítěti zbaveni, v nich omezení, popřípadě může být omezen nebo i pozastaven jejich výkon. To se týká zejména běžných, totiž „ne-statusových“ povinností a práv. Statusové povinnosti a práva dotčeny být zásadně vůbec nemohou: buď existují nebo neexistují.

Účelem či smyslem existence a zákonného zakotvení povinností a práv rodičů k dítěti je především zajištění morálního a hmotného prospěchu dítěte. Výslovné vyjádření tohoto účelu v textu zákona má nejen hodnotu výchovnou, ale je i právním pravidlem vykládacím: lze totiž říct, že nenaplní-li výkon povinností a zejména práv rodičů k dítěti právě tento zákonný účel, pak jde o protiprávní chování, o zneužití práv atd. a nabízí se použít adekvátní sankce.

B. Povinnosti a práva rodičů vůči dítěti jsou v zásadě trojího druhu, neboť se vztahují (přinejmenším) ke třem různým entitám sociálních skutečností.

Pro první druh (prvou skupinu) povinností a práv (§ 728) je charakteristický jednak moment statusový, osobnostní, jednak pak moment nemajetkový, osobní. Osobnostní, statusový poměr rodičů a dítěte je právní stránkou tohoto především biologického, ale rovněž společenského vztahu. Povinnosti a práva rodičů z tohoto poměru k dítěti vyplývající jsou podmíněny samou podstatou vztahu, který nutně existuje mezi rodičem a dítětem, a tudíž také samy nutně tento vztah provázejí.

Statusové povinnosti a práva mají vesměs zvláštní povahu. To platí zejména o povinnosti a právu rodičů určit dítěti jméno a příjmení, dát souhlas k jeho osvojení a prohlásit rodičovství (podle tzv. druhé domněnky) aj. Pouze právo určit původ dítěte je právo vykonatelné již před narozením dítěte, stejně jako poté, co dítě nabude zletilosti.

Druhá skupina (§ 729) povinností a práv (zde spíš „pravomocí“, totiž „powers“, jak čteme v anglických verzích mezinárodních dokumentů) se od první zásadně liší.

Pojem tzv. rodičovské zodpovědnosti, který byl do našeho právního řádu zákonem č. 91/1998 Sb. vřazen, aniž byl v adekvátním rozsahu a hloubce diskutován, zejména pak bez toho, aby bylo dostatečně zjištěno, popř. zvaženo, jaký je vlastně význam anglického výrazu „parental responsibilities“, bude vystřídán pojmem tvořeným sice více slovy, ale nepochybně přesnějším a také - i laické veřejnosti - na první pohled zřejmějším, pokud jde o jeho obsah. Takto se navrhuje výraz „rodičovské povinnosti a práva“. (Že jsou povinnosti kladeny před práva, je dáno jejich významem, a to zejména právě v poměru k dítěti, které přestalo být považováno za pouhý předmět snažení (zájmu) svého okolí, v lepším případě za předmět ochrany.)

Rodičovské povinnosti a práva mají napříště mít širší obsah - i když vlastně jen na první pohled, protože slovním vyjádřením lze stěžejní onen již víceméně ustálený soubor povinností a práv - tradičně zvaných rodičovské mocí, nebo rodičovská moc, autorita apod. - významně rozšířit.

Především se výslovně vyjadřuje nikoli jen péče o osobu dítěte, ale péče a ochrana, týkající se především osoby dítěte, totiž v tom směru, že předmětem zájmu je tu jeho

tělo – ve smyslu péče o jeho čistotu, zdraví, dobré životní podmínky – a to včetně stravy a střechy nad hlavou.

Dále se výslovně uvádí udržování osobního styku, kterážto povinnost a jí odpovídající právo bývaly dříve rozuměny zpravidla buď v rámci péče nebo v rámci výchovy. Povinnost a právo osobního styku s dítětem vystupuje do popředí zejména v situacích, kdy dítě není v péči rodičů, resp. jednoho z rodičů, popřípadě kdy je dítě v péči jiné osoby než rodiče.

Obdobné ovšem platí i o péči na straně jedné a výchově na druhé: péče bývá právě tím, co rodič (často) přenáší na jinou osobu. Tím není řečeno, že výchova dítěte je nepřenositelná. Nicméně odpovědnost za řádnou výchovu dítěte zůstane vždy rodičům (jsou-li tu a mají-li obvyklý rozsah rodičovských povinností a práv), stejně jako třeba zastupování dítěte – bez ohledu na možné, popřípadě i nutné výjimky.

Také povinnost a právo zajišťovat výchovu a vzdělání dítěte i určit místo jeho pobytu – se obvykle rozuměly pod rubrikou péče.

Všechny tyto povinnosti a práva rodičů vznikají nejdříve narozením dítěte (resp. rozhodnutím o osvojení, pokud jde o osvojitele) a zanikají v den, kdy dítě nabude plné svéprávnosti (resp. rozhodnutím o osvojení, pokud jde o rodiče).

Rodičovské povinnosti a práva (jejich existenci, nikoli výkon), pokud jde o jejich trvání a rozsah, nemůže změnit nikdo jiný než soud. Nepřichází tedy v úvahu, aby jiný orgán veřejné moci (popřípadě i jiný subjekt, který na sebe vzal část pravomoci orgánu veřejné moci, popřípadě, který byl částí pravomoci orgánu veřejné moci nadán – pověřen), který tak či onak jedná a rozhoduje v záležitosti týkající se dítěte, zasáhl svým jednáním, popřípadě rozhodnutím, do stávající podoby povinností a práv rodiče dítěte. Možnost takového zásahu není vždy na první pohled patrná. Tím spíš se budou muset ne-soudní orgány veřejné moci snažit vedle prvořadého zájmu dítěte zjistit, zda případné správní opatření by nezasáhlo nepřipustným způsobem do ochranné sféry rodiče. (Ostatně tyto orgány mají zákonem výslovně stanoven okruh svých pravomocí. To se týká i osob, na které může takový orgán část své konkrétně zákonem stanovené pravomoci „přenést“.)

Třetí skupinu (§ 730) povinností a práv rodičů a dětí představuje vyživovací povinnost a právo na výživné. Tyto povinnosti a práva ryze majetkové povahy, i když vycházející vždy z určitého osobního poměru, a především poměru rodičů vůči dětem, nejsou součástí rodičovských povinností a práv. Dost dobře ani jejich součástí být nemohou: jejich trvání je odvislé jen od trvání onoho (jednotlivého – zákonem stanoveného) osobního vztahu, a jejich stanovení, resp. přiznání vždy záleží na soudním rozhodnutí, které je podmíněno naplněním mnohých zákonných předpokladů. Proto také nikdy nemohou ve svém trvání záviset na nabytí zletilosti ani svéprávnosti.

Pododdíl 2

Osobní jméno a příjmení dítěte

§ 731

(1) Dítě, které se narodí za trvání manželství svých rodičů, má příjmení určené při uzavření jejich manželství pro děti, které se manželům narodí.

(2) Dítě má jinak příjmení toho z rodičů, které rodiče zvolí. Nedohodnou-li se rodiče o příjmení dítěte, určí jeho příjmení soud; stejně platí o osobním jménu dítěte.

(3) Uzavrou-li rodiče manželství po narození svého dítěte, bude mít dítě příjmení určené při uzavření jejich manželství pro děti, které se manželům narodí.

K § 731:

Ustanovení vztahující se na základní rodinný poměr začínají úpravou statusovou, to jest otázkami příjmení, popř. osobního jména dítěte. Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený. Výrazem „jinak“ v druhém odstavci se rozumí situace, kdy rodiče mají příjmení různá a příjmení pro dítě (děti) nebylo určeno při uzavření manželství rodičů.

§ 732

Je-li znám jen jeden z rodičů, má dítě jeho příjmení. Tento rodič také určí osobní jméno dítěte; jinak je určí soud.

K § 732:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

§ 733

Uzavře-li manželství matka dítěte, jehož otec není znám, mohou matka dítěte a její manžel shodně prohlásit před matričním úřadem, že příjmení určené pro jejich ostatní děti bude mít i toto dítě.

K § 733:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

§ 734

(1) Ke změně příjmení dítěte podle ustanovení § 731 až 793 je třeba vyjádření dítěte za stejných předpokladů a podmínek jako v jiných záležitostech týkajících se dítěte; je-li dítě starší patnácti let, je třeba, aby se změnou svého příjmení souhlasilo.

(2) Ustanovení § 731 až 733 nelze použít, dosáhlo-li dítě zletilosti.

K § 734:

Dosavadní právní úprava je modifikována s ohledem především na Úmluvu o právech dítěte, resp. vůbec se zřetelem na změnu v pojetí postavení dítěte.

§ 735

Není-li žádný z rodičů znám, určí osobní jméno a příjmení dítěte soud.

K § 735:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

Pododdíl 3

Rodičovské povinnosti a práva

§ 736

Rodičovské povinnosti a práva náležejí stejně oběma rodičům. Má je každý rodič, ledaže jich byl zbaven nebo byl zbaven svéprávnosti.

K § 736:

Povinnosti a práva rodičů vůči dítěti náležejí oběma rodičům zásadně stejně, ve stejném rozsahu. Není významné, že konkrétní podoba jejich výkonu může být u obou rodičů rozličná.

Jak již bylo uvedeno výše, rodič má, totiž nese své povinnosti a svá práva vůči dítěti (nejdéle) až do dne, kdy dítě nabude plnou svéprávnost. Může jich být zbaven – a stejně tak je může pozbýt, přestane-li být rodičem (to jest, je-li rozhodnuto o osvojení dítěte), nemůže se jich vzdát (souhlas k osvojení neznamena vzdání se rodičovských povinností a práv.) Rodičovské povinnosti a práva také nemá ten, kdo byl zbaven svéprávnosti, resp. kdo nemá plnou svéprávnost.

§ 737

Pro rozhodnutí soudu, které se týká rodičovských povinností a práv, anebo způsobu či rozsahu, v jakém je rodiče mají vykonávat, je určující hledisko zájmu dítěte.

K § 737:

Je třeba výslovně a zcela jednoznačně uvést, že hledisko zájmu dítěte je určující vždy, ať už o dítěti, jeho osudu, jednání atd. rozhoduje kdokoli – prvořadě musí být tímto hledisko veden každý orgán veřejné moci (především soud, ale také administrativní orgán) rozhodující o poměrech dítěte, totiž zejména tak, že rozhoduje o podobě, trvání nebo výkonu rodičovských povinností a práv. Je samozřejmé, že toto hledisko, tento zřetel je stejně relevantní i pro ty právní subjekty, které jakožto oprávněné osoby plní některé funkce orgánu veřejné moci.

§ 738

(1) Před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, poskytne soud dítěti potřebné informace, aby si mohl vytvořit vlastní názor (o dané záležitosti) a tento názor sdělit.

(2) Není-li podle předběžného zjištění soudu dítě schopno informace náležitě přijmout nebo není-li schopno vytvořit si vlastní názor nebo není-li schopno tento názor sdělit, soud bude informovat a vyslechnout toho, kdo

je schopen zájmy dítěte ochránit, přičemž se jedná o osobu, jejíž zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte; o dítěti starším dvanácti let se má vždy za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit.

(3) Názoru dítěte věnuje soud patřičnou pozornost.

K § 738:

Zdejší ustanovení patří k nejvýznamnějším z hlediska ochrany, již stát dítěti poskytuje, resp. je povinen poskytovat. Zásadním východiskem je informace: dítěti se musí dostat relevantní informace, to jest informace kvantitou a kvalitou dostačující k tomu, aby si dítě, o němž má být rozhodováno a které je třeba před tímto rozhodnutím vyslechnout, mohlo vytvořit vlastní (informovaný) názor (o dané záležitosti) a tento názor (decizivnímu orgánu) sdělit. Zajisté ne každé dítě je schopno s relevantní informací náležitě naložit - přijmout ji, popřípadě vytvořit si vlastní názor, eventuálně tento názor sdělit. V takovém případě se orgánu, který v takové věci rozhoduje, ukládá, aby informoval a posléze vyslechl osobu, která je způsobilá (schopná) zájmy dítěte ochránit; je ovšem třeba, aby zájmy této osoby nebyly v rozporu se zájmy dítěte (popř. aby ani nehrozil rozpor v jejich zájmech).

Vždy se má za to, že dítě starší 12 let je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Dítě starší 12 let soud vždy vyslechnout osobně, dítě mladší bude moci být vyslechnuto prostřednictvím orgánu péče o děti nebo jiným vhodným způsobem. Nic ale nebrání soudu, aby vyslechl i dítě mladší 12 let osobně přítomně.

Superfluum non nocet v otázce tak závažné: znovu se proto v závěru ustanovení ukládá soudu povinnost věnovat názoru dítěte patřičnou pozornost.

§ 739

(1) Výkon rodičovských povinností a práv nezletilého rodiče, který dříve uzavřením manželství nenabyl plné svéprávnosti, je až do doby, kdy nabude plnou svéprávnost, pozastaven; to neplatí o výkonu povinností a práva péče o dítě, ledaže soud vzhledem k osobě rodiče rozhodne, že výkon také této povinnosti a tohoto práva se pozastavuje až do doby, kdy rodič nabude plnou svéprávnost.

(2) Výkon rodičovských povinností a práv rodiče, jehož svéprávnost byla omezena, je po dobu omezení jeho svéprávnosti pozastaven, ledaže soud rozhodne, že se rodiči vzhledem k jeho osobě zachovává výkon povinností a práva péče o dítě.

§ 740

(1) Brání-li rodiči ve výkonu jeho rodičovských povinností a práv závažná okolnost a lze-li se domnívat, že je toho se zřetelem k zájmu dítěte třeba, může soud rozhodnout, že výkon rodičovských povinností a práv tohoto rodiče se pozastavuje.

(2) Pozastavení výkonu rodičovských povinností a práv nemá vliv na plnění vyživovací povinnosti k dítěti.

K § 739 a 740:

Není důvod, aby rodič, který dříve neuzavřel manželství (a nabyt tak plnou svéprávnost), pro svou neplnou svéprávnost, a to zásadně jak v případě, že je jen částečně svéprávný z důvodu věku, tak v případě, kdy jeho (již plná) svéprávnost byla omezena, zcela a automaticky postrádal rodičovské povinnosti a práva. Situace takového rodiče bude napříště řešena nevyvratitelnou domněnkou – kterou lze stejně dobře považovat za právní pravidlo – podle které jsou povinnosti a práva takového rodiče pozastavena. Není důvod, aby takový rodič vůbec rodičovské povinnosti a práva neměli. Toto pravidlo lze pak dobře použít i v situaci, kdy se rodič nachází ve stavu, ve kterém by jinak bylo možné vyslovit zbavení svéprávnosti.

Pokud pak jde o výkon povinnosti a práva péče o dítě, rozlišuje se mezi rodičem, který je jen částečně svéprávný z důvodu věku, a rodičem, jehož svéprávnost byla soudem omezena. Pokud jde o prvního, pozastavení se jej netýká: obvykle totiž rodič blížící se věkem hranici zletilosti, je dobře schopen poskytovat fyzickou osobní péči svému dítěti, bez ohledu na to, zda je matkou nebo otcem (uvědomme si, že se jedná zpravidla o dobu dost krátkou, pro malé dítě ale velmi významnou, a to jak z hlediska psychických a sociálních vazeb, tak i z hlediska zdravotního). Je ovšem možné, že rodič výjimečně výkonu povinnosti a práva péče o dítě schopen nebude – a tu soud může rozhodnout, že se i výkon povinnosti a práva péče pozastavuje až do doby nabytí plné svéprávnosti.

Naproti tomu u rodiče, jehož svéprávnost byla omezena, je na místě opačné řešení: zásadně platí, že po dobu omezení svéprávnosti je výkon jeho rodičovských povinností a práv pozastaven. Jde-li ale o situaci, kdy omezení (zejména vzhledem k důvodům, které k němu vedly) svéprávnosti výkonu povinnosti a práva péče nijak nebrání (eventuálně zásadně nebrání), pak může soud rozhodnout, že se rodič zachovává výkonu povinnosti a práva péče o dítě.

Jestliže rodiči nějaká závažná okolnost (zpravidla nepřítomnost v místě, kde se dítě nachází) brání ve výkonu jeho rodičovských povinností a práv, může soud zvážit, zda tento výkon nebude vhodné – zejména je-li toho třeba vzhledem k zájmu dítěte – pozastavit.

Soubor rodičovských povinností a práv nezahrnuje vyživovací povinnost, proto se žádná proměna týkající se rodičovských povinností a práv vyživovací povinnosti nedotkne. Výslovné ustanovení je takto vlastně nadbytečné.

§ 741

Nevykonává-li rodič řádně své rodičovské povinnosti a práva a vyžaduje-li to zájem dítěte, soud jeho rodičovské povinnosti a práva omezí nebo omezí jejich výkon, a zároveň stanoví rozsah tohoto omezení.

§ 742

(1) Zneužívá-li rodič své rodičovské povinnosti a práva nebo jejich výkon, anebo své rodičovské povinnosti a práva nebo jejich výkon závažným způsobem zanedbává, soud jej jeho rodičovských povinností a práv zbaví.

(2) Dopustil-li se rodič úmyslného trestného činu proti svému dítěti, nebo použil-li rodič své dítě mladší

patnácti let ke spáchání trestného činu, popřípadě dopustil-li se rodič trestného činu jako spolupachatel, návodce či pomocník k trestnému činu spáchanému jeho dítětem, soud vždy posoudí, zda tu nejsou důvody pro zbavení rodiče jeho rodičovských povinností a práva.

§ 743

Před rozhodnutím o zbavení rodiče rodičovských povinností a práv, anebo o jejich omezení, soud vždy zváží, zda je vzhledem k zájmu dítěte nezbytné omezit právo rodiče osobně se stýkat s dítětem, anebo tento styk i zakázat.

§ 744

Zbavil-li soud rodiče rodičovských povinností a práv, může zároveň rozhodnout, že jej zbavuje všech nebo některých rodičovských povinností a práv stanovených v ustanovení § 728, především práva dát souhlas k osvojení.

§ 745

Zbavení rodiče jeho rodičovských povinností a práv ani jejich omezení nemá vliv na jeho vyživovací povinnost k dítěti.

K § 741 až 745:

Zdejší ustanovení jsou „klasickými“ (tradičními) sankčními ustanoveními. Takové vykonávání rodičovských povinností a práv, které není řádné, povede zpravidla k jejich omezení – pokud soud dojde k závěru, že je toho zapotřebí se zřetelem na zájem dítěte; přitom stanoví rozsah tohoto omezení.

Obdobně zneužívání povinností a práv, zneužívání jejich výkonu či vážné (zlým úmyslem vedené) zanedbávání jejich výkonu povede k odnětí (zbavení) rodičovských povinností a práv. Naproti tomu, je-li v jednání rodiče možno spatřovat trestní souvislosti, je ponecháno na soudu, aby zvážil, zda tu jsou důvody pro zbavení rodiče jeho rodičovských povinností a práv, anebo zda tomu tak ještě není.

V řízení, v němž soud rozhoduje o zbavení nebo omezení rodiče rodičovských povinností a práv, je vždy na místě, aby soud před rozhodnutím zvážil, jestli je, nebo není nezbytné omezit právo rodiče osobně se stýkat s dítětem, anebo tento styk i zakázat. Řídí se přitom jen, resp. především zájmem dítěte. Soud tak může rozhodnout jediným rozhodnutím. Není ale jisté vyloučeno, aby ve věci styku rozhodl i později, popřípadě se zřetelem na změnu poměrů.

Na rozdíl od případu, kdy je výkon rodičovských povinností a práv pozastaven, je v případě zbavení naopak plně na místě, aby rodič – bez ohledu na takové rozhodnutí - svou vyživovací povinnost k dítěti plnil.

§ 746

(1) Rodičovské povinnosti a práva vykonávají rodiče se zřetelem k zájmu dítěte.

(2) Před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, poskytnou rodiče dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor o dané záležitosti a rodičům

jej sdělit; to neplatí, není-li dítě schopno informace náležitě přijmout nebo není schopno vytvořit si vlastní názor nebo není schopno tento názor rodičům sdělit.

(3) Názoru dítěte rodiče věnují patřičnou pozornost a berou názor dítěte při rozhodování v úvahu.

K § 746:

Dítě není pouhým objektem, ale vlastním subjektem vztahu rodič- dítě. Z tohoto faktu se odvíjí celá úprava poměru rodiče a dítěte.

I pro rodiče, stejně jako pro všechny jiné subjekty, je rozhodným hlediskem, rozhodným momentem, kterým se řídí vše ve vztahu k dítěti, zájem dítěte.

Stejně jako ostatní (především totiž orgány veřejné moci – viz § 738) jsou i rodiče povinni poskytnout dítěti dostatečnou informaci, aby jeho názor na záležitost, která se týká jeho samého, byl názorem informovaným. Očekává se, že dítě pak svůj názor, postoj, stanovisko rodičům sdělí. Pokud se tak stane, jsou rodiče povinni věnovat tomu, co dítě sdělilo, náležitou pozornost a brát na to při svém konečném rozhodování náležitý zřetel. Rovněž samozřejmě v případě vztahu rodič – dítě je nutno počítat s výjimkami, zejména takovými, které jsou zapříčiněny věkem, resp. obecnou schopností dítěte informaci přijmout a vlastní názor vyslovit.

§ 747

(1) Rodičovské povinnosti a práva vykonávají rodiče v dohodě.

(2) Hrozí-li při rozhodování o záležitosti dítěte nebezpečí z prodlení, může jeden z rodičů rozhodnout nebo dát přivolení sám; je ale povinen neprodleně informovat druhého rodiče o stavu věci.

(3) Jedná-li jeden z rodičů v záležitosti dítěte sám vůči třetí osobě, která je v dobré víře, má se za to, že jedná se souhlasem druhého rodiče.

K § 747:

Pokud jde o vztah mezi rodiči při výkonu jejich rodičovských povinností a práv, vychází se z toho, že je pozitivní – totiž v tom smyslu, že rodiče mají možnost se o tomto výkonu – a to nejen obecně, ale i v jednotlivých otázkách – dohodnout, a že také takovou dohodu, resp. takové dohody uskutečňují. Jistě nemusí jít o dohodu výslovnou. Dobře postačí, že rodiče jsou zásadně zajedno, i když pak je výslovně projevena jen vůle jednoho z nich.

Výjimečná situace nebezpečí z prodlení (týká se ovšem nejen medicínských a podobných zákroků a opatření) je řešena rovněž výjimečným způsobem: i jediný z rodičů tu může rozhodnout nebo dát přivolení sám. Následně – a to vlastně vzápětí, resp. v okamžiku, kdy je to nejdříve (poté) možné – má pak povinnost informovat druhého rodiče o stavu věci.

Ochrana třetí osoby před nečestně jednajícím rodičem je i zde vystavěna na dobré víře této třetí osoby.

§ 748

(1) Nedohodnou-li se rodiče přes projevenou snahu v záležitosti, která je pro dítě zejména se zřetelem k jeho zájmu významná, rozhodne soud na návrh rodiče; stejné

platí, vyloučil-li jeden rodič z rozhodování o významné záležitosti dítěte druhého rodiče.

(2) Za významnou záležitost se vždy považují nikoli běžné medicínské a podobné zákroky a obdobná opatření vůči dítěti, a volba jeho vzdělání, popřípadě pracovního uplatnění.

(3) Nežijí-li rodiče spolu, a dojde-li k neshodě uvedeně v odstavci 1, rozhodne soud i bez návrhu.

K § 748:

Ve zdejším ustanovení se jedná o řešení rodičovských neshod. Pokrývá situace, které nejsou v této ani jiné části zákoníku řešeny výslovně (srov. např. ustanovení o styku rodiče s dítětem).

Co to je významná záležitost, je objektivně zjistitelné, i když nelze vyloučit i zvláštnosti v konkrétním případě. Nicméně za tzv. významnou záležitost je vždy třeba pokládat nikoli běžné lékařské (ne nevýznamné, např. odstranění části těla, která se obnovuje, nahrazuje apod.) a podobné zákroky a obdobná opatření týkající se dítěte, jakož i volbu jeho vzdělání, eventuálně výběr pracovního uplatnění.

Pokud jde o zmíněné zákroky, srov. též ustanovení o nich v první části zákoníku.

Jinak je tomu ovšem v případě, že jednající rodič si je vědom nesouhlasu rodiče druhého, popřípadě pomine-li (nebo pomíjí-li) prostě druhého rodiče. Pro takový případ, resp. vůbec pro případ ne-dohody, avšak jen v situaci, kdy se rodiče skutečně o pozitivní dohodu pokusili (a jsou schopni tento marný pokus popřípadě prokázat), je rodičům dáno právo obrátit se na soud se žádostí o rozhodnutí – pokud ovšem jde o záležitost, která je pro dítě zejména se zřetelem k jeho zájmu významná.

Zatímco prokázání ne-dohody je sui generis prvou podmínkou úspěšnosti žaloby, je otázka významu věci ponechána na posouzení soudu (s jedinou výjimkou).

(V odstavci 1 jde o návrhové řízení pro případ, že rodiče s dětmi sdílejí rodinnou domácnost, v odstavci 3 jde o případ, kdy rodiče spolu nežijí.)

§ 749

(1) Nežije-li některý z rodičů nebo není-li znám, nemá-li některý z rodičů rodičovské povinnosti a práva nebo je-li výkon jeho rodičovských povinností a práv pozastaven, vykonává rodičovské povinnosti a práva druhý rodič; stejné platí, jsou-li rodičovské povinnosti a práva jednoho z rodičů omezena nebo je-li omezen jejich výkon.

(2) Nemá-li žádný z rodičů rodičovské povinnosti a práva v plném rozsahu nebo je-li výkon rodičovských povinností a práv obou rodičů pozastaven, anebo jsou-li rodičovské povinnosti a práva každého z rodičů dotčena jinak, ustaví soud dítěti poručníka, kterému náleží povinnosti a práva rodičů nebo jejich výkon na místě rodičů.

(3) Jsou-li rodičovské povinnosti a práva rodičů omezena nebo je-li omezen jejich výkon, ustaví soud dítěti opatrovníka.

K § 749:

Podmínky ustanovení poručníka, resp. opatrovníka se zásadně od dosavadní právní úpravy neliší, změna je pouze formulační ve směru zpřesnění dikce.

§ 750

(1) Má-li být právně jednáno vůči dítěti, které není způsobilé ve věci samostatně právně jednat, stačí, bude-li jednáno vůči jednomu z rodičů.

(2) Je-li právně významné, zda dítě, které není způsobilé ve věci samostatně právně jednat, je či není v dobré víře, je třeba, aby byla posouzena dobrá víra obou rodičů.

(3) Je-li právně významné, zda dítě, které není způsobilé ve věci samostatně právně jednat, o věci, popřípadě skutečnosti vědělo nebo nevědělo, je třeba, aby bylo posouzena vědomost obou rodičů.

K § 750:

Problematika řešená v tomto ustanovení dosud nebyla výslovně upravena a bylo využíváno obecných právních pravidel. Vzhledem k jistým rozpakům v některých ohledech, jak pokud jde o to, jak má třetí osoba vůči dítěti zastoupenému rodičem (rodiči) jednat, a zejména pak pokud se týká posouzení dobré víry dítěte (zejména pro vydržení) a jeho vědomosti o nějaké záležitosti nebo skutečnosti, jsou nyní tyto otázky řešeny přímo v textu zákona. Pokud jde o právní jednání rodičů, je třeba posoudit je podle pravidel o zastoupení dítěte.

Péče o dítě a jeho ochrana a další povinnosti a práva rodičů týkající se osoby dítěte

§ 751

(1) Rodičovské povinnosti a práva týkající se osoby dítěte vykonávají rodiče v míře odpovídající stupni vývoje dítěte.

(2) Rozhodují-li rodiče o vzdělání a povolání dítěte, vezmou v úvahu jeho schopnosti a nadání.

K § 751:

Povinnost a právo rodiče pečovat o osobu svého dítěte, to jest fyzicky o ně pečovat (starat se o jeho fyzické, tělesné potřeby, zajistit jeho lidskou existenci), chránit je, a pečovat o ně jako o jedince sociálního, myslícího, citícího, jako o inteligentní bytost, řídit jeho jednání, dohlížet na ně (resp. kontrolovat je), stýkat se s ním osobně, určovat místo jeho pobytu atd., představuje bohatou a rozmanitou množinu právem reglementovaných činností. Přitom je vždy třeba mít na zřeteli, že dítě je aktivním subjektem, že je samo sebou, a že tudíž není možné vyžadovat od něj slepou poslušnost typu podřízení otcovské moci.

Do rámce povinnosti a práva dítěte vychovávat patří pak rozhodnutí o tom, jakým způsobem – v tom nejširším slova smyslu – se bude dítě vzdělávat, popř. jaké povolání zvolí. Je samozřejmé, že stanovisko dítěte musejí rodiče zvážit v obou případech, že pak půjde tím spíše o povolání, je s ohledem na věk dítěte samozřejmé. Rodičům se tu ovšem navíc ukládá vzít v úvahu (vedle stanoviska dítěte) také jeho schopnosti a nadání. Dítěti se tak otevírá

možnost bránit se, pakliže rodiče takto postupovat nebudou.

§ 752

Péči o dítě a jeho ochranu, výkon jeho výchovy, popřípadě některých jejích stránek nebo dohled nad dítětem mohou rodiče svěřit jiné osobě; dohoda rodičů s ní se netýká trvání ani rozsahu rodičovských povinností a práv. Rozhoduje-li o svěření dítěte jiné osobě soud, platí ustanovení § 824 a následující obdobně.

K § 752:

Jen rodiče – a kromě nich už jen soud – mohou rozhodnout, že jiná osoba (než oni sami, resp. některý z nich) bude o dítě osobně pečovat a chránit je, popřípadě bude vykonávat to, co představuje povinnost a právo dítěte vychovávat, vzdělávat, popřípadě vykonávat jiné stránky péče o osobu dítěte. Takové rozhodnutí zásadně nemá vliv na existenci žádného z těchto dílčích povinností a práv rodičů (např. povinností a práva rodičů pečovat o dítě a chránit je - rodiče se mohou kdykoli zase své role ujmout, ani na existenci povinnosti a práva dítěte vychovávat), tím méně pak na jiné rodičovské povinnosti a práva jako celek. Je však zásadně možné smluvit něco jiného (nejen pro péči, resp. výchovu, ale i pro správu jmění a pro zastupování).

Pokud pak bude obdobně rozhodovat soud, nezbytně musí výslovně stanovit rozsah povinností a práv osoby, již dítě svěruje, a to i ve vztahu k rodiči, resp. poručníkovi.

§ 753

Zadržuje-li jiná osoba dítě protiprávně, mají rodiče právo žádat, aby jim dítě předala; to platí i mezi rodiči navzájem. Obdobné právo má každý, kdo o dítě oprávněně pečuje.

K § 753:

I o obsahu zdejšího ustanovení platí, že byl dovozován výkladem. Nejednou s obtížemi. Výslovná úprava by měla napříště takovým nesnázím předejít. Že takové právo lze uplatnit i vůči rodiči, jakož i to, že je může uplatnit osoba, které bylo dítě svěřeno, je jen konsekventní.

Toto ustanovení zde má samostatné místo právě proto, že se od ostatních situací odlišuje (dítě je – sit *venia verbo* – vindikováno), přičemž nejčastěji se poji k situaci, která je upravena v předchozím ustanovení (§ 752).

§ 754

Rodiče a dítě si jsou povinni pomoci, podporou a ohledem na svou důstojnost.

K § 754:

Problém existence výjimečných případů rodičů, které nesluší následovat, vede k postulátu, aby ve vztazích mezi rodiči a dětmi byla výkladovým pravidlem i podmínka řádného rodičovství.

Vzájemná povinnost rodičů a dětí se proto omezila na pomoc, podporu a ohled na důstojnost. (Jan Neruda: „... kdo chceš ctěn být, dobuď si cti sám...“)

§ 755

(1) Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Rodiče mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.

(2) Výchovné prostředky lze použít toliko v podobě a míře, která je přiměřená okolnostem, neohrožuje zdraví dítěte ani jeho rozvoj a nedotýká se lidské důstojnosti dítěte.

(3) Ochranu dítěte před tělesnými zásahy upravuje zvláštní zákon.

K § 755:

V tomto ustanovení se výslovně ustanovuje o nezastupitelné roli rodiče při výchově dítěte. Rozhodující úlohu by v tomto ohledu měl mít rodič vždy, bez ohledu na to, v jakém prostředí se dítě právě nalézá, kdo dítě „fakticky vlastně vychovává“ apod.

Je obecně známo, že existují výjimečné případy, kdy rodiče nejsou všestranným a vzorně kladným příkladem svým dětem. To ale neznamená, že bychom měli rezignovat na výslovnou reglementaci cílového, resp. chtěného stavu, byť se tak činí způsobem, který vlastně nemá povahu právního pravidla (normy).

Zásadně se jedná o přepis dosavadní právní úpravy, je však rozvedena (jde o výraznější omezení použití výchovných prostředků) a formulačně upravena.

Výchovnými prostředky se nerozumějí ani zdaleka jen negativní prostředky (sankce), a zejména ne pak tresty tělesné. Výchovnými prostředky by se měly rozumět především prostředky aktivující a prevenční.

§ 756

Pečuje-li o dítě jeden z rodičů, podílí se na výchově dítěte i manžel rodiče dítěte, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti. Obdobně se na výchově dítěte podílí ten, kdo s rodičem dítěte žije manželským způsobem života, aniž s ním uzavřel manželství, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti.

K § 756:

Dosavadní právní úprava je obohacena o právo, resp. obdobné právo toho, kdo nejsa manželem žije manželským životem v rodinné domácnosti s rodičem dítěte a dítětem (tzv. sociální rodič).

§ 757

(1) Dítě, které žije s rodiči nebo s některým z nich v rodinné domácnosti a o které rodiče řádně pečují, se podílí na péči o chod domácnosti. Tato povinnost dítěte zaniká zpravidla zároveň s poskytováním výživy rodičů dítěti.

(2) Pro určení rozsahu podílu dítěte na péči o chod rodinné domácnosti jsou rozhodné schopnosti a možnosti dítěte a odůvodněné potřeby členů domácího společenství.

(3) Dítě se na péči o chod rodinné domácnosti podílí fyzickými výkony, popřípadě jejich peněžitou náhra-

dou, anebo oběma způsoby, zejména má-li příjmy nebo zisky z vlastní činnosti nebo zisky z vlastního majetku.

K § 757:

Domácnost by měla fungovat v míře, která je pro členy domácího společenství ku prospěchu. Pokud jde o délku doby, po kterou dítěti lze ukládat tzv. domácí povinnosti, je známo, že recentně se nezřídka stává, že zletilé děti svůj podíl odmítají. Že mají povinnost přispívat na chod domácnosti, ať už tak či onak (finančně, výkony apod.), lze jistě dovodit i ze současné právní úpravy. Vzhledem k pouhému dovození však vznikají v praxi nejednou problémy, ba málo informovaní laici podávají v tomto směru mylné informace. Lze proto mít za to, že superfluum non nocet – ostatně povinnosti lze ukládat jen cestou zákona.

Osobní styk rodiče s dítětem

§ 758

Výkon povinnosti a práva rodičů udržovat osobní styk s dítětem nemohou rodiče svěřit jiné osobě.

§ 759

Dítě, které je v péči jen jednoho rodiče, má právo stýkat se s druhým rodičem v rozsahu, který je v zájmu dítěte, stejně jako tento rodič má právo stýkat se s dítětem, ledaže soud takový styk omezí nebo zakáže; soud může také určit podmínky styku, zejména místo, kde k němu má dojít, jakož i určit osoby, které se smějí styku účastnit. Rodič, který má dítě v péči, je povinen styk dítěte s druhým rodičem řádně umožnit.

§ 760

Rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se musejí zdržet všeho, co se dotýká vztahu dítěte k oběma rodičům nebo co ztěžuje výchovu dítěte. Jestliže rodič, který má dítě v péči, trvale či opakovaně anebo záměrně brání druhému rodiči ve styku s dítětem, má se takové chování za důvod rozhodnutí soudu o tom, který z rodičů má mít dítě ve své péči.

§ 761

(1) Rodič, který dítě v péči nemá, má právo být řádně a pravidelně informován o tom, jak rodič, který má dítě v péči, vykonává rodičovské povinnosti a práva, i o všem podstatném, co se týká dítěte a jeho zájmu a je to tomuto rodiči známo.

(2) Rodič, který dítě v péči nemá, je povinen neprodleně informovat rodiče, který má dítě v péči, o rozhodných skutečnostech týkajících se dítěte, o kterých se dozví.

K § 758 až 761:

Povinnost a právo styku s dítětem patří k nejvýznamnějším – jedná se totiž především o právo dítěte, o právo, které je dítěti zaručeno nejen vnitrostátními předpisy (srov. např. čl. 17 Úmluvy – právo na rodinný život). Z tohoto faktu se odvíjí celá jeho úprava.

Především výkon této povinnosti a práva rodiče nemohou svěřit jiné osobě. To je vyloučeno z povahy věci.

Nově se stanoví, že soud může v rozhodnutí o úpravě styku stanovit podmínky styku. Může tak rozhodnout o místě styku, kterým např. nesmí být určité místo (konkrétní dům nebo byt) nebo naopak musí být určité místo – mediační instituce. Obdobně může být určeno, že ke styku oprávněný rodič nemá být provázen např. některými členy své rodiny, a že se zejména nemůže dát – což plyne (jak již zmíněno) z podstaty věci – zastoupit třeba svou matkou, tetou, sestrou nebo jejich mužskými protějšky.

Rodič, který má dítě v péči, má vůči poměru „druhý rodič – dítě“ vlastně postavení třetí osoby, která je vázána povinnostmi, a to nejen negativní povinností nerušit (zdržet se rušení), ale pozitivně aktivně konat (totiž styk umožnit). Obligaturní sankcí pro případ neplnění je nově rozhodování soudem.

Řádná informace adresovaná rodiči, který nemá dítě v péči, je právem tohoto rodiče. Je sice nezbytné vidět ze strany rodiče, který má dítě v péči, povinnost informovat, ale není možno přehlížet, že tu a tam tuto povinnost prostě splnit nelze: jsou známy případy, kdy rodič, který dítě v péči nemá, o informaci nemá zájem, informaci nechce přijmout, případně i informování znemožňuje apod.

Nicméně rodiči, který dítě v péči nemá, je třeba uložit povinnost informovat druhého rodiče o rozhodných skutečnostech týkajících se dítěte, o kterých tak či onak získá povědomí, resp. jež jsou mu známy, totiž zejména s takovými, k jejichž poznání došel při osobním styku s dítětem, ale i jinak.

§ 762

(1) Rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se spolu dohodnou, jak se rodič, který dítě v péči nemá, bude s dítětem stýkat.

(2) Nedohodnou-li se rodiče podle odstavce 1 nebo vyžaduje-li to zájem na výchově dítěte a poměry v rodině, soud styk rodiče s dítětem upraví.

(3) Je-li to nutné v zájmu dítěte, soud omezí právo rodiče osobně se stýkat s dítětem, anebo tento styk i zakáže.

K § 762:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

Zastoupení dítěte

§ 763

(1) Rodiče mají povinnost a právo zastupovat dítě při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé.

(2) Rodiče zastupují dítě společně, jednat však může každý z nich; ustanovení § 746 odst. 3 platí obdobně.

(3) Rodič nemůže dítě zastoupit, jestliže by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi ním a dítětem nebo mezi dětmi těchto rodičů. V takovém případě ustaví soud dítěti opatrovníka.

§ 764

Nedohodnou-li se rodiče o tom, který z nich dítě při právním jednání zastoupí, rozhodne soud na návrh rodiče, který z rodičů bude za dítě právně jednat a jakým způsobem.

K § 763 a 764:

Zastupování dítěte má mezi rodičovskými povinnostmi a právy zvláštní postavení. Má jiný smysl či účel, a tudíž i jinou povahu než ostatní: má zajistit, aby nesvéprávné dítě obstálo v právním světě, aby mohlo právně jednat. Jde o jednání statusová, osobní i majetková. Blízká mu je (a to jen v určitém aspektu) jen povinnost a právo péče o jmění dítěte. Zastoupení ve věcech pracovněprávních je dosud vyhrazeno speciální zákonné úpravě.

Zdejší ustanovení je přepisem dosavadní právní úpravy, formulačně upraveným. Stávající obsah je doplněn o odkaz na ustanovení o ochraně poctivé třetí osoby a o výslovné připomenutí, že i otázka zastupování náleží mezi takové, kdy se lze domáhat, aby rozhodl soud. Soud je ovšem povolán rozhodovat nejen o tom, komu svědčí in concreto zástupčí oprávnění, ale i o tom, jak bude postupovat, jak bude právně jednat.

§ 765

(1) Rodiče jako zákonní zástupci mohou pro vyřízení záležitosti dítěte, nejedná-li se o záležitost osobního stavu, uzavřít smlouvu o zastoupení osobou s odbornými znalostmi, popřípadě i jinou osobou.

(2) Uzavře-li dítě smlouvu o zastoupení, nemá to vliv na zákonné zastoupení dítěte rodiči. Nedojde-li mezi zákonným a smluvním zástupcem ke shodě, rozhodne soud se zřetelem na zájem dítěte.

K § 765:

Dosud byla otázka možnosti zastoupení dítěte, resp. rodičů zastupujících dítě v jeho právním jednání ponechána na obecných právních pravidlech. Výslovná právní úprava umožňující takové zastoupení se samozřejmě netýká statusových záležitostí dítěte.

Nejde jen o to, že dítě se nechá zastoupit osobou s odbornými právními znalostmi nebo vůbec odbornými znalostmi, ale že je oprávněno kontrahovat smlouvu o zastoupení s kýmkoli, kdo je schopen a ochoten dítě zastupovat, a dítě samo si přeje, aby je zastoupila právě tato osoba.

Lze si představit i takovou úpravu, podle níž by dítě bylo oprávněno požádat kupř. Českou advokátní komoru o „přidělení“ advokáta.

Ochrana před neuváženými kroky smluvního zástupce dítěte by měla být zabezpečena dostatečně rozhodováním soudem se zřetelem na zájem dítěte.

Jinak ovšem nic nebrání tomu, aby pomoc právního zástupce, totiž zástupce s odbornými právními znalostmi, kontrahovali rodiče ve prospěch dítěte.

Zastoupení v trestním řízení řeší ustanovení trestního práva.

Péče o jmění dítěte

§ 766

(1) Rodiče mají povinnost a právo pečovat o jmění dítěte, především je jako řádní hospodáři spravovat. Finanční prostředky, o nichž lze předpokládat, že nebudou zapotřebí ke krytí výdajů souvisejících s majetkem dítěte, musí bezpečně uložit.

(2) Při právním jednání, které se týká jednotlivé součásti jmění dítěte, vystupují rodiče jako jeho zástupci; ustanovení § 762 odst. 3 platí obdobně.

(3) Vznikne-li z péče rodičů o jmění dítěte závazek, splní jej rodiče společně a nerozdílně.

§ 767

Nedohodnou-li se rodiče o podstatných věcech při péči o jmění dítěte, rozhodne na návrh rodiče soud.

K § 766 a 767:

Povinnost a právo rodičů spravovat jmění dítěte už u nás, lze říci, dostala během poslední desítky let standardní podobu, jak pokud jde o přístup soudů, tak pokud jde o řešení teoretická. Platí to zejména o výrazu „řádny hospodář“. Má tím být rozuměno kromě jiného také to, že rodiče – jako řádní hospodáři – jsou povinni postupovat s takovou péčí, jakou obvykle vynakládají, jde-li o jejich vlastní záležitosti.

Co se však nově rodiči jako správci jmění dítěte ukládá, je povinnost uložit – rozumí se do bezpečného místa, totiž peněžního ústavu – finanční prostředky, o nichž lze mít dobře za to, že jich nebude třeba ke krytí výdajů souvisejících s majetkem dítěte. Bezpečné uložení finančních prostředků nemá vyjadřovat jen uložení peněz bez dalšího, může a dokonce by mělo vyjadřovat i zásadu, že peníze mají nést zisk, tj., že mohou a měly by být rovněž bezpečně investovány. Právě tak lze mít ovšem na mysli uložení peněz na několik účtů.

§ 768

(1) K právnímu jednání, které se týká existujícího i budoucího jmění dítěte nebo jednotlivé součásti tohoto jmění, potřebují rodiče souhlas soudu, ledaže se jedná o záležitosti běžné či obvyklé, anebo o záležitosti sice výjimečné, ale týkající se zanedbatelné majetkové hodnoty.

(2) Souhlasu soudu je třeba zejména k právnímu jednání, kterým dítě

- a) nabývá nemovitost nebo její a kterým s ní nakládá,
- b) zatěžuje majetek jako celek nebo jeho nikoli nepodstatnou část,
- c) nabývá (odmítá) dědictví,
- d) uzavírá smlouvu zavazující k opětovnému dlouhodobému plnění, úvěrovou, darovací týkající věci nikoli zanedbatelné majetkové hodnoty nebo nikoli nepodstatné části majetku, týkající se bydlení, zejména nájmu.

(3) O právním jednání rodiče, k němuž schází potřebný souhlas soudu, platí, že nebylo učiněno.

K § 768:

Dosavadní zákonné řešení (ust. § 28 OZ), které v teorii nikdy nebylo zcela jednoznačně vyřešeno a není v ní ani dnes jednotně vykládáno, a to přes to, že právní praxe v tomto ohledu celkem řešení znala (připomeňme, že řešení OZ z r. 1964 nebylo standardní, přesněji, bylo jedním z oněch zjednodušení, která byla v dotyčné době hojně přijímána), se mění: přijímá se obrácený princip. Zásadně takto platí, že rodiče, jednají-li právně dotýkající se zájmu dítěte dispozicí s jeho jměním, to jest disponují-li jeho majetkovými právy a povinnostmi, potřebují souhlas soudu. Výjimku z tohoto pravidla představují pouze jednání běžná či obvyklá (platby pojistného, běžné udržovací náklady, nákupy, které se v týdnu, měsíci, roce opakují apod.), a dále pak jednání sice výjimečná, ale týkající se jen nepatrné majetkové hodnoty (obdarování prosebníka na ulici drobnou mincí).

Vzhledem k tomu, že v dané záležitosti je pečlivost namístě, uvádějí se dále příkladmo jednotlivá právní jednání, která souhlas soudu jistě vždy potřebují.

Svolení soudu je koncipováno jako součást právního jednání rodiče, takže případně není třeba zkoumat jeho platnost.

§ 769

Co rodiče získají s použitím majetku dítěte, nabývá dítě.

K § 769:

Rodičům se nepřiznává poživací právo. Vzhledem k této úpravě (lze se ale domnívat, že v praxi nikoli soudní se toto ustanovení nere realizuje, resp. bývá postupováno spíš v rozporu s ním) nelze mít rodičům za zlé, že budou – snad i často – žádat o ustavení opatrovníka pro správu majetku.

Ať tak či onak, zdejší ustanovení má za úkol – kromě jiného chránit třetí osoby. Je tudíž konsekventní, aby případný úmysl rodičů nabytí do svého byl zřetelně navenek patrný. Získáním lze případně rozumět i ztrátu (např. akcie mohou ztratit na ceně apod.). Nicméně platí, že skutečnost, že ke ztrátě došlo proto, že rodiče porušili povinnost postupovat s péčí řádného hospodáře obdobně jako ve svých vlastních záležitostech, bude mít za následek povinnost nahradit vzniklou škodu.

§ 770

(1) Příjmy z majetku dítěte, které rodiče nepoužijí k řádné správě majetku (zisk), užijí nejprve k výživě dítěte. Je-li toho třeba, mohou pak rodiče užít nepoužité příjmy z majetku dítěte jako příspěvek dítěte na potřeby rodinné domácnosti, ledaže je z důležitých důvodů nezbytné zachovat je pro dítě na dobu po nabytí svéprávnosti.

(2) Potřebami rodinné v domácnosti podle odstavce 1 se rozumí vlastní výživa rodičů a výživa nezletilého sourozence dítěte žijících v rodinné domácnosti a vzhledem ke svým schopnostem a možnostem výživu potřebují.

(3) Majetek dítěte (majetkovou podstatu) mohou rodiče se souhlasem soudu použít k výživě vlastní a sourozence dítěte jen tehdy, jestliže by bez zavinění osob,

keré mají vyživovací povinnost k dítěti, vznikl výrazný nepoměr mezi poměry dítěte a poměry povinných osob.

K § 770:

Vzhledem k předchozímu ustanovení je třeba řešit výslovně otázku naložení se ziskem z majetku dítěte. Výživa dítěte má přednost před potřebami rodinné domácnosti, na které má dítě přispívat z toho, co získá svou prací nebo svou podnikatelskou činností, po odečtení nákladů. Přispívání na potřeby rodinné domácnosti ale vylučuje situace, kdy je zřejmé, že dítě bude v budoucnu potřebovat zajistit své zvýšené potřeby, dané např. invaliditou, a podobně.

Ve zvláštním ustanovení se vysvětluje, co se v daném případě rozumí potřebami rodinné domácnosti. Jde o výživu jednak rodičů, jednak nezletilých sourozenců dítěte, a to za předpokladu ze společně s dítětem žijí v rodinné domácnosti, a vzhledem ke svým schopnostem a možnostem výživu skutečně potřebují. Zajisté, že není dobře možné (a to lze dovodit z ostatního) pokrývat tímto způsobem potřeby vzniklé zaviněnou nedostatečností rodičů.

Zvláštní pravidlo – jako obvykle – platí pro majetkovou podstatu jmění dítěte. Tento majetek může být využíván (spotřebováván) toliko za splnění tří předpokladů: předně musí jít o potřebu výživy – jednak rodičů, jednak sourozenců dítěte, a dále tu existuje – a to bez zavinění rodičů, popř. jiných osob výživou povinných – hrubý, výrazný, zásadní nepoměr mezi majetkovou situací dotčeného dítěte a rodičů, resp. jiných osob výživou povinných, a konečně k takovému použití majetkové podstaty dal souhlas soud. Jde tedy o záležitost, která stejně jako ostatní nikoli nepodstatné dispozice s majetkem nezletilého, vyžaduje souhlas soudu (a nedostatek souhlasu má nutně za následek, že jednání rodičů se posoudí jako důvod kondikce).

§ 771

(1) Povinnost a právo rodiče pečovat o jmění dítěte zaniká prohlášením konkursu na majetek rodiče.

(2) Po uplynutí tří let od zrušení konkursu, nebo od zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku může soud na návrh rodiče nebo opatrovníka pro správu jmění dítěte omezení rodičovských povinností a práv zrušit, ledaže by obnovení povinností a práva rodiče pečovat o jmění dítěte bylo v rozporu se zájmy dítěte.

K § 771:

Ve standardních, resp. klasických tržních demokraciích platí zdejší pravidlo vždy: osoba, která není schopna se řádně starat o své záležitosti (popř. o níž lze mít za to, že se nedokáže řádně starat o své vlastní záležitosti), není osobou, o které lze předpokládat, že je schopna postarat se o majetkové záležitosti někoho jiného – a zde dokonce dítěte, čili osoby, o kterou je třeba zvlášť pečovat. Proto právní mocí rozhodnutí o prohlášení konkursu zaniká ex lege povinnost a právo rodiče – úpadce pečovat o jmění dítěte (všechna případná právní jednání takového rodiče týkající se jmění dítěte postrádají právní relevanci).

Toto zákonné vyloučení platí zásadně jednou pro vždy. Mohou se však vyskytnout výjimečné situace, kdy se z nějakého důvodu jeví vhodným rodiče – bývalého úpadce absolvovat. Zákon o konkursu a vyrovnání stano-

vi tříletou vakanci pro opětovné podnikání úpadce. Zdejší úprava je obdobou. To, že skutečně nastala situace, kdy je možné odstranit omezení pokud jde o povinnost a právo pečovat o jmění dítěte, musí ovšem posoudit soud s tím, že primární zřetel opět připíše zájmu dítěte.

Zkoumá-li se v řízení o konkurzu osobní situace úpadce, jistě se stejně jako manželství sleduje i rodičovství. Lze pak žádat, aby soud péče o nezletilé co nejdříve obdržel podnět k zahájení řízení o ustanovení opatrovníka pro správu jmění dítěte.

§ 772

(1) Jakmile dítě nabude plné svéprávnosti, odevzdají mu rodiče jmění, které spravovali, především mu předají součásti jeho majetku, popřípadě na ně převedou jejich správu.

(2) Rodiče podají dítěti vyúčtování ze správy jmění bez zbytečného odkladu, nejpozději do šesti měsíců, ledaže se dítě s nimi dohodne, že vyúčtování nežádá.

(3) Rodiče mají právo žádat náhradu nákladů, které jim vznikly při správě jmění a v souvislosti s touto správou.

§ 773

(1) Byla-li správa jmění značně obtížná, zejména pro rozsáhlost či rozmanitost majetkového souboru, a rodiče správu jmění řádně vykonávali, mohou poté, co odevzdají spravované jmění svému dítěti, žádat přiměřenou odměnu, umožňují-li to výnos jmění.

(2) Je-li již během trvání správy jmění z okolností zřejmé, že správa je značně obtížná a rodiče ji vykonávají řádně, mohou žádat, aby soud rozhodl o přiznání přiměřené roční, popřípadě jinak časově určené odměny za správu jmění.

§ 774

Předání a převzetí jmění nemá vliv na odpovědnost rodičů ze správy jmění dítěte.

K § 772 až 774:

Nabytím plné svéprávnosti získává dítě plnou právní schopnost pečovat o své jmění, spravovat je. Rodiče mu proto při nabytí svéprávnosti odevzdávají jeho jmění, které pro ně dosud spravovali: buď mu věci fakticky předávají nebo mu jen předávají jejich správu (je-li věc již dříve v držení a užívání dítěte), u nemovitých věcí nejde vlastně o nic jiného než o uvolnění dispozice, resp. převedení správy. Obdobné platí i o právech, zejména pohledávkách, a o povinnostech, zejména závazcích (protože znějí na dítě, nejde o postoupení pohledávky, resp. převzetí dluhu).

Rodiče jsou také povinni svou správu jmění dítěte vyúčtovat. Lze mít za to, že není nezbytné nic víc než jednoduchým účetnictvím vedená správa (ledaže byla jiným právním předpisem stanovena jiná pravidla), dokonce by patrně bylo možné spokojit se s předložením stručného přehledu, včetně účtů – to ovšem za podmínky, že jmění dítěte je, resp. bylo představováno vcelku malým a nikoli hodnotově významným souborem. Povinnosti rodičů správu vyúčtovat může rodiče zbavit jen dítě – dnes již

svéprávné – samo. Lze si ale představit situaci, kdy rodiče, třeba proto, že tu jsou i jiné majetkové zájmy, resp. majetkové zájmy jiných osob, sami o splnění své povinnosti podat plné vyúčtování usilují, nebo předají je i proti vůli dítěte.

Povinnost rodičů je vázána lhůtou „bez zbytečného odkladu“, rozumí se od dne, kdy dítě nabude svéprávnosti, to je však jen lhůta pořádková. Bezvýjimečně platí, že rodiče jsou povinnosti podat vyúčtování je půl roku ode dne, kdy jejich potomek nabude svéprávnosti.

Konsekventně s pravidly o rovnosti, resp. bezdůvodném obohacení, se rodičům přiznává právo žádat náhradu nákladů, které vznikly jak přímo při správě, tak i v souvislosti s ní. Nemůže jít jen o náklady nezbytné, ale i o náklady vhodné, popřípadě náhodně vzniklé, ledaže by šlo o náklady vysloveně nadbytečné, nepotřebné, zkrášlující jen ze subjektivního pohledu rodičů apod.

Správa rozsáhlého nebo značně rozmanitého jmění s sebou zajisté přináší potřebu vynakládání často i značného pracovního úsilí. Pokud rodiče takové úsilí skutečně realizovali a bylo-li to ku prospěchu věci, není důvodu, aby se také tady neuplatnilo pravidlo o rovnosti, resp. bezdůvodném obohacení. Proto se rodičům v takovém případě přiznává právo žádat přiměřenou odměnu za správu. Podmínkou ale je, aby taková odměna nebyla žádána, resp. dávana z podstaty, ale jen ze zisku.

Nadto za obdobných předpokladů, tj. obtížná správa, řádná péče, zisk atd., mohou rodiče již v průběhu správy – totiž zejména v případě, lze-li očekávat dlouhodobé spravování (dítě je malé) – žádat soud, aby jim přiznal odměnu ze zisku. Je na soudu, aby situaci zvážil, a podle toho také rozhodl, v jakých obdobích bude odměna splatná. Soud by patrně měla stanovit výši odměny podílem na zisku.

§ 775

(1) Soud ustaví opatrovníka pro správu jmění dítěte, jestliže by zájmy dítěte mohly být ohroženy, zejména jsou-li tu společná majetková práva rodičů a dítěte nebo dítěte a jeho sourozence; soud tak může učinit i na návrh rodiče, jsou-li pro to důležité důvody.

(2) V rozsahu povinností a práv opatrovníka pro správu jmění platí, že rodiče jsou ve výkonu povinností a práv ve vztahu ke jmění dítěte omezeni.

(3) Pro povinnosti a práva opatrovníka pro správu jmění dítěte, který byl ustaven vedle rodičů, se použijí ustanovení o poručníkovi, který spravuje jmění poručence, popřípadě o opatrovníkovi, který spravuje jmění poručence, obdobně.

K § 775:

Situace, v níž má soud zvážit, zda je třeba ustavit opatrovníka pro správu jmění dítěte, nastává vždy, jestliže jmění dítěte není zanedbatelné a je zřejmé, že rodiče na jeho řádnou správu nestačí, ani nejsou schopni, popřípadě ochotni řádnou správu jmění dítěte zajistit jinak, a zároveň nelze vyloučit obavu, že by jmění dítěte, resp. dítě samo mohlo doznat újmy. Zájem dítěte, který je třeba chránit, je především zájem majetkový, ale nejen majetkový.

Potřeba ustanovit opatrovníka je tu vždy, existující-li nějaká majetková práva společná, jednak rodičům a dítěti, jednak dítěti a jeho sourozencům.

V rozhodnutí o ustavení opatrovníka není třeba zároveň určovat osud výkonu povinností a práv rodičů – to se odává přímo z textu zákona. Rodiče tedy povinnosti a práva – pokud jde o péči o jmění dítěte – sice mají, jsou ale ode dne právní moci o ustavení opatrovníka ve výkonu této své povinnosti, resp. práva omezeni.

Soud může ovšem postupovat i obráceně, to jest od opatření vůči rodičům: nejprve zbavit rodiče povinnosti a práva (zde není důvodu jim tyto povinnosti a tato práva ponechávat) spravovat jmění dítěte (zejména tehdy, nepečují-li řádně o jmění dítěte, porušují povinnosti s tím spojené, nebo hrozí-li újma na majetku nebo jeho ztráta, nebo poškozují-li právo dítěte na poskytování výživy a do budoucna je třeba výživu dítěte zajistit), a v rozsahu tohoto zbavení ustavit opatrovníka (opatrovníka nadaného povinností a právem spravovat jmění dítěte).

Nelze zcela vyloučit ani situaci, kdy jinak řádní rodiče sami požádají soud o ustavení opatrovníka zejména proto, že dítě získá jmění, jehož správa je nad jejich síly (možnosti). Stát by měl i v těchto – nepochybně zcela výjimečných případech – mít možnost chránit zájem dětí.

Pro takto ustaveného opatrovníka se použijí obdobně všechna ustanovení, která jsou rozhodná pro poručníka, resp. opatrovníka, a to počínaje předpoklady k výkonu funkce, přes rozsah jmění, způsob nakládání s ním atd. až po skončení opatrovnícké funkce.

Výkon rodičovských povinností a práv po rozvodu manželství

§ 776

(1) Má-li být rozhodnuto o rozvodu manželství rodičů dítěte, soud nejprve určí, jak bude každý z rodičů napříště své rodičovské povinnosti a práva vykonávat, a to s uvážením zájmu dítěte; s tímto zřetelem se od souhlasného stanoviska rodičů soud odchýlí jen tehdy, vyžaduje-li to zájem dítěte; soud vezme v úvahu nejen vazby dítěte na každého z rodičů, ale také na jeho sourozence, popřípadě i prarodiče.

(2) Výkon rodičovských povinností a práv může soud určit i tak, že schválí dohodu rodičů, ledaže dohodnutý způsob výkonu rodičovských povinností a práv je ve zřejmém rozporu se zájmem dítěte.

§ 777

(1) Péči o dítě může soud svěřit jednomu z rodičů, trvale oběma rodičům společně, anebo oběma rodičům střídavě; může ji svěřit i jiné osobě než rodiči, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Má-li být dítě svěřeno do péče rodičů společně nebo střídavě, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.

(2) Při rozhodování o svěřeni do péče bere soud zřetel na osobnost dítěte, zejména na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti každého z rodičů, stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům,

prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu.

§ 778

Při rozhodování o svěřeni do péče doporučí soud rodičům vždy pomoc zprostředkovatele ve věcech rodinných.

K § 776 až 778:

Bez ohledu na to, jak probíhá rozvod manželů – rodičů dítěte, vždy je třeba, aby nejprve bylo rozhodnuto – tak, jak je tomu nyní – o tom, jak bude o dítě nadále postaráno, když jeho právní postavení se nemění (viz výše). Soudu se klade výslovně za úkol rozhodovat o výkonu rodičovských práv a povinností s uvážením zájmu dítěte, a tento zájem preferovat i před dohodou rodičů o výkonu. Soud by měl při svém rozhodování vzít v úvahu i vazby dítěte na jeho nejbližší příbuzné, to jest kromě rodičů, i na sourozence a prarodiče – pokud je to v konkrétném případě vhodné a možné.

V rozhodnutí o výkonu rodičovských povinností a práv se rovněž určuje vyživovací povinnosti k dítěti.

Upravují se již standardní způsoby další péče o dítě. Na rozdíl od dosavadního stavu, kdy zákonodárce – zřejmě ve spěchu – vypustil pasáž o nutné dohodě rodičů při svěřeni dítěte oběma rodičům a soudy musely – nejednou s obtížemi – tuto nezbytnost prosazovat vlastní autoritou, mluví se o potřebě dohody výslovně (judikatura v tomto ohledu je ovšem dnes jednoznačná – nicméně v souvislosti s novou právní úpravou mohou pokusy o jiný výklad znovu oživit). Mluví-li se o péči obou rodičů, vždy se tím rozumí buď společná nebo střídavá péče rodičů.

Dítě lze ale svěřit do péče i jiné osobě, pokud je to v zájmu dítěte potřebné (nepochybně půjde o rozhodnutí výjimečné a zpravidla také dočasné, zejména v situaci, kdy znesvářené strany vytvářejí hostilní prostředí, které je pro dítě zcela nevhodné.

Znovu a velmi podrobně se uvádějí zřetele, k nimž musí soudy při rozhodování o svěřeni dítěte do péče přihlížet.

V každém případě bude zapotřebí, aby soud vždy rodičům doporučil využití služeb mediátora (mediační agentury).

Výkon povinností a práv rodičů, kteří žijí odděleně

§ 779

Nežijí-li rodiče dítěte spolu a nedohodnou-li se, jak mají své rodičovské povinnosti a práva k dítěti vykonávat, rozhodne o tom i bez návrhu soud. V ostatním se ustanovení § 776 až 778 použijí obdobně.

K § 779:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

Zvláštní ustanovení o povaze dohod a rozhodnutí o péči o dítě a o osobním styku s ním

§ 780

Dohody a rozhodnutí o péči o dítě a o osobním styku s ním mohou být změněny vždy, změní-li se poměry; soud tak učiní i bez návrhu.

K § 780:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

Pododdíl 4

Vyživovací povinnost

§ 781

(1) Předci a potomci mají vzájemnou vyživovací povinnost.

(2) Vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti předchází vyživovací povinnost prarodičů a dalších předků vůči dítěti.

(3) Příbuzní vzdálenější mají vyživovací povinnost jen tehdy, nemohou-li ji plnit příbuzní bližší.

(4) Nejedná-li se o poměr rodičů a dítěte, předchází vyživovací povinnost potomků vyživovací povinnosti předků.

K § 781:

Oproti dosavadnímu stavu představuje nová právní úprava zásadní změnu, nicméně pouze systémovou, nutnou vzhledem k ostatnímu uspořádání části OZ věnované rodinnému právu. Je ovšem pravdou, že dosavadní právní úprava měla své nesporné výhody, stejně jako je pravdou, že standardní právní úprava tradičních občanských zákoníků i občanských zákoníků moderních je uspořádána stejně jako úprava zdejší. (Tj. některá obecná ustanovení jsou i zde uvedena na závěr pasáže o výživném.)

Ustanovení o vyživovací povinnosti začínají u poměru předků a potomků, vztah příbuzných v prvním stupni je vlastně výjimkou v této řadě (byť preferovanou). Nutno předeslat, že poměr předků a potomků u nás doznal jisté deformace, dané obecnou chudobou, nedostatkem v dobách minulých, do jisté míry i proměnami hodnotových systémů celých generací. Jde o to, že mladší si zvykli na pomoc od starších, aniž by si zároveň uvědomovali, že vůči nim mají povinnosti, přinejmenším povinnost postarat se o ně ve stáří: byl tu stát, který staré lidi odklidil z očí mladších a zdravých a jakoby se o ně staral (kvalita péče odpovídala možnostem státu).

Po úvodním ustanovení následují pravidla o přednosti v poskytování výživného, resp. o pořadí vyživovací povinnosti: rodiče mají vůči dítěti povinnost před prarodiči a praprarodiči, bližší příbuzní před vzdálenějšími, potomci před předky, nejde-li o poměr rodičů a dítěte.

§ 782

(1) Výživné lze přiznat, jestliže oprávněný není schopn sám se živit.

(2) Výživné nelze přiznat, jestliže by přiznání výživného bylo v rozporu s dobrými mravy přesto, že oprávněný není schopen sám se živit.

§ 783

Nesvéprávné dítě má právo žádat výživné i tehdy, má-li majetek, nestačí-li zisk z majetku spolu s příjmem z výdělečné činnosti k jeho výživě.

K § 782 a 783:

Zásadní podmínkou přiznání výživného je potřeba oprávněného, jeho neschopnost sám se o sebe - pokud jde o výživu - postarat. Jako dosud je tu omezení pravidlem dobrých mravů. Dosavadní výklady soudní praxe je dobře možné použít. Nicméně, vzhledem ke změnám ekonomicko-sociálním podmínkám se zdá být nezbytné výslovně stanovit, že za nemravnou nemá být považována žádost dítěte, učiněná přesto, že dítě má dostatečný majetek, avšak zisk z tohoto majetku spolu s příjmem, který svým vlastním přičiněním (zejména pracovní činností) nabývá, k výživě nestačí (pro představu stačí uvést za příklad dítě jako vlastníka malého nebo zanedbaného činžovního domu, v němž dítě, popř. jeho rodina bydlí).

§ 784

(1) Pro určení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a majetkové poměry, jakož i schopnosti a možnosti povinného.

(2) Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného je třeba také zkoumat, zda se povinný nevdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Dále je třeba přihlídnout k tomu, že povinný o oprávněného osobně pečuje, a k míře, v jaké tak činí; přihlídně se popřípadě i k péči o rodinnou domácnost.

K § 784:

Tak jako tomu bylo dosud, jsou pro určení rozsahu výživného rozhodná tři hlediska. A to přes to, že by patrně (stejně jako je tomu v západních kodexech) postačovalo, kdyby hledisko bylo vlastně jediné: majetkové poměry oprávněného a povinného. Důvodem zachování současné dikce je netoliko fakt standardního přístupu soudní praxe, ale také to, že patrně každé jednotlivé hledisko přece jen reprezentuje něco trochu jiného, i když se jako množiny navzájem pronikají.

Rovněž se zachovává ono hledisko podpůrné – totiž skutečnost jednání, která snižují možnosti povinného, popřípadě zhoršují jeho majetkovou situaci.

Výslovně se pak dále uvádí zřetel péče, kterou povinný věnuje oprávněnému, včetně (případně) míry, v níž tak činí. Také péče o rodinnou domácnost by měla hrát roli přiměřeného korektivu.

§ 785

Je-li více osob povinných, které mají vůči oprávněnému stejné postavení, odpovídá rozsah vyživovací povinnosti každé z nich poměru jejich majetkových poměrů, schopností a možností k majetkovým poměrům, schopnostem a možnostem ostatních.

K § 785:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

Některá další ustanovení o výživném mezi rodiči a dětmi a předky a potomky

§ 786

(1) Životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Toto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb.

(2) Dítě je povinno zajistit svým rodičům slušnou výživu.

K § 786:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený, neboť spojuje v jediném ustanovení dříve na jiných místech uvedené normy (a kromě toho, stejně jako na jiných místech, singularizuje).

§ 787

Neprokáže-li v řízení o vyživovací povinnosti rodiče k dítěti nebo o vyživovací povinnosti jiného předka k nesvéprávnému dítěti osoba výživou povinná soudu řádně své příjmy předložením všech listin a dalších podkladů pro zhodnocení majetkových poměrů a neumožní soudu zjistit ani další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů chráněných podle zvláštního zákona, platí, že průměrný měsíční příjem této osoby činí patnáctinásobek částky minimální mzdy stanovené zvláštním zákonem.

§ 788

Rozhoduje-li soud o vyživovací povinnosti rodiče k dítěti nebo o vyživovací povinnosti předka k nesvéprávnému dítěti a majetkové poměry osoby výživou povinné to připouštějí, lze za odůvodněné potřeby dítěte považovat i tvorbu úspor, nevylučují-li to okolnosti zvláštního případu; poskytnuté výživné přechází do vlastnictví dítěte; o správě platí obecná pravidla o jmění dítěte.

§ 789

V řízení o vyživovací povinnosti k dítěti může v případech hodných zvláštního zřetele soud uložit osobě výživou povinné, aby složila zálohu na výživné splatné v budoucnu; poskytnuté výživné přechází do vlastnictví dítěte postupně k jednotlivým dnům splatnosti; případné úroky z částky složené na účet náleží povinnému.

K § 787 až 789:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený. Jsou totiž vedle sebe řazeny normy, které jsou dosud uváděny na různých místech. Dále jsou doplněna víceméně vysvětlující slova.

Jde-li o výživné i na úspory (§ 788), je třeba mít za to, že se rodiče musejí dohodnout – jde o správu jmění dítěte – o zřízení účtu, na který budou peníze ukládány. Neučiní-li tak, mohou navrhnout, aby rozhodl soud, a neučiní-li

ani toto, pak bude výživné (vč. úspor) plněno k rukám toho, komu bylo dítě svěřeno. Soud však může rozhodnout i bez návrhu.

Jde-li o výživné splatné v budoucnu (§ 789), měl by se o zřízení účtu postarat povinný, neboť jde o vedení účtu s jeho penězi. Pokud by se povinný nepostaral, musel by plnit na účet zřízený třeba druhým rodičem oprávněného s tím, že by byly stanoveny okolnosti výběru či výplaty jednotlivých částek výživného, a z úroků by se povinnému srážely nutné platby spojené s vedením účtu.

Nelze přitom zapomínat na to, že rodičovská práva povinného, pokud jde o správu jmění dítěte, zpravidla nebudou ani omezena.

§ 790

Nežijí-li rodiče nesvéprávného dítěte spolu, postupuje soud podle ustanovení § 776 až 778. Obdobné platí, jestliže přesto, že rodiče takového dítěte žijí spolu, neplní některý z nich řádně svou vyživovací povinnost k dítěti.

K § 790:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

Je samozřejmé, že výživné dítěte, které již nabylo plné svéprávnosti, upraví soud jen jeho návrh. Proto lze výslovnou úpravu považovat za nadbytečnou, takže ji není třeba uvádět.

§ 791

Výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce

(1) Otec dítěte, za kterého není matka dítěte provdána, je povinen matce poskytovat výživu po dobu dvou let od narození dítěte, jakož i přiměřeně přispět na náklady spojené s těhotenstvím a slehnutím.

(2) Soud může na návrh těhotné ženy uložit muži, jehož otcovství je pravděpodobné, aby částku potřebnou na výživu a na náklady podle odstavce 1 poskytl předem.

(3) Soud může rovněž na návrh těhotné ženy uložit muži, jehož otcovství je pravděpodobné, aby předem poskytl částku potřebnou k zajištění výživy dítěte po dobu, po kterou náleží mateřská dovolená.

K § 791:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

Dosud užívaný výraz „příspěvek“ je nahrazen výrazem „výživné“, zejména proto, že soudní praxe již dávno v zákonném „příspěvku“ přispívání nevidí, ale rozhoduje v této věci stejně jakoby rozhodovala o výživném.

Doba dvou let je absolutně daným časovým údajem, výživné musí být poskytnuto ve výši, v jaké by příslušelo, kdyby bylo pravidelně po dva roky plněno, avšak promlčecí doba neběží od porodu, ale od skončení druhého roku po porodu.

Některá další obecná ustanovení o výživném

§ 792

Výživné se plní v pravidelných dávkách a je splatné vždy na měsíc dopředu, ledaže soud rozhodl jinak nebo se osoba výživou povinná dohodla s osobou oprávněnou jinak.

K § 792:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený – s výjimkou výslovné možnosti odchýlné úpravy, již je vhodné připustit – ochrana nesvéprávného je dána obecnými ustanoveními.

§ 793

(1) Výživné lze přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení.

(2) Jedná-li se o výživné pro nesvéprávné dítě, lze je přiznat nejdéle za dobu tří let nazpět ode dne zahájení soudního řízení.

(3) Jedná-li se o výživné pro neprovdanou matku a o úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím, lze je přiznat i nazpět, nejdéle dva roky ode dne, kdy matka nastoupila mateřskou dovolenou.

K § 793:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený, s výjimkou dodatku o nové výhodě neprovdané matky. Ustanovení má pomoci matce v sociálně nevýhodné situaci hledání osoby povinného muže.

Dva roky od porodu nazpět se užijí v případě, že matka nenastoupila před porodem mateřskou dovolenou, ale právě až v den porodu.

V textu není zařazeno výslovné ustanovení o tom, že se práva na výživné se nelze předem vzdát, a to ani dohodou. Lze se domnívat, že takové ustanovení je nadbytečné. Právo na výživné je dáno zákonem, o zákonných nárocích obecně platí, že se nelze vzdát jejich uplatnění dohodou. Něco jiného pak je právo na plnění výživného, jež je dáno rozhodnutím soudu. Pak jistě platí obecná pravidla, stejně jako třeba v případě započtení.

§ 794

(1) Jedná-li o výživné pro nesvéprávné dítě, může soud změnit i bez návrhu dohody a rozhodnutí o výživném, změní-li se poměry.

(2) Dojde-li ke zrušení nebo snížení výživného za minulou dobu pro nesvéprávné dítě, spotřebované výživné se nevrací. Nevrací se ani dávka výživného, která na takové dítě byla splněna na měsíc dopředu, ale dítě před uplynutím měsíce zemřelo.

K § 794:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený. Výslovné ustanovení o tom, že ke změně dohod a rozhodnutí v jiných případech, je třeba návrhu, lze označit za nadbytečné.

Druhá věta druhého odstavce obsahuje novou úpravu, jejímž smyslem je nezhoršit psycho-sociálně nepříznivou

situaci, která u rodiče, který měl dítě v péči, v důsledku jeho smrti vznikla. Případná kondikce povinného rodiče by mohla být ovšem také řešitelná poukazem na výkon práva v rozporu s dobrými mravy.

§ 795

Poskytl-li stát příspěvek na výživu a výživné pak bylo určeno rozhodnutím soudu, přechází na stát nárok toho, jenž je z rozhodnutí oprávněn, a to až do výše poskytnutého příspěvku.

K § 795:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

Oddíl 4

Zvláštní opatření při výchově dítěte

Preventivní, výchovná a sankční opatření

§ 796

(1) Ocitne-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče, bez ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o ně pečovat, anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl narušen, soud upraví předběžně poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu; rozhodnutí soudu nepřekáží, není-li dítě řádně zastoupeno.

(2) Rozhoduje-li v takovém případě soud na návrh orgánu péče o dítě, musí rozhodnout neprodleně.

K § 796:

Základní a zároveň výchozí ustanovení pasáže věnované zvláštním situacím, do nichž se dítě může dostat.

Především se shrnují možné případy, situace, v nichž je dítě ohroženo tak, že je třeba, aby se uplatnily záchranné mechanismy. Zdejší ustanovení by mělo být zejména směrnici pro ingerenci orgánů veřejné moci do života dítěte (popř. rodiny): mělo by zřetelně vyjadřovat roli, kterou je v tomto ohledu povolán sehrávat soud - je to soud, kdo je povinen předběžně upravit - tím nebo oním způsobem - poměry dítěte.

Zdejší předpis by měl být zároveň ustanovením, od něhož se odvíjejí ustanovení představující příslušnou (adekvátní) výše sociálně právní ochrany. Ostatně, orgány péče o dítě by tu měly standardně vystupovat v roli prvního ochranného a záchranného činitele, který však, jakožto pouhý orgán administrativní, nemůže víc, než činit kroky, kterými sice pomáhá, zachraňuje, ale zároveň zásadně nezasahuje do onoho jedinečného vztahu rodič - dítě, vztahu, který je jinak úzkostlivě na všech právních rovinách chráněn. Na druhé straně je zřetelné, že tento orgán veřejné moci má zcela výhradní postavení, že totiž na jeho podnět soud musí zareagovat bez prodlení.

Potřeba urychleného postupu ve zvláštní situaci potlačuje i potřebu řádného právního zastoupení dítěte. Není tedy rozhodné, zda dítě má nebo nemá zákonného zástupce, ať by jím už byl rodič nebo poručník, anebo osoba ustavená soudem do role opatrovníka. Nicméně lze uva-

žovat i o tom, že i toto místo skýtá prostor pro aplikaci ustanovení § 709 odst. 1.

Vzhledem k souvislostem se lze domnívat, že zde i v ustanoveních následujících je možné užívat výrazu „dítě“ bez přídomek, neboť skutečnost, že se jedná o dítě nesvéprávné, je nepochybná.

§ 797

(1) Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může soud

- a) napomenout vhodným způsobem dítě, rodiče, osobu, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, popřípadě toho, kdo narušuje řádnou péči o dítě, nebo
- b) stanovit nad dítětem dohled a provádí jej za součinnosti školy, popřípadě dalších institucí a osob, které působí zejména v místě bydliště nebo pracoviště dítěte, anebo
- c) uložit dítěti omezení bránící škodlivým vlivům na jeho výchovu, zejména zákazem určitých činností; následně soud sleduje, zda je opatření, o kterém rozhodl, dodržováno; může požádat obecní úřad, aby sledoval, zda je dodržováno opatření, o kterém rozhodl.

(2) Stejná opatření může provést orgán péče o děti jako jiný orgán veřejné moci, jestliže projednání nedostatků v chování dítěte, popřípadě ve výkonu rodičovských povinností a práv nevedlo k nápravě; následně tento orgán sleduje, zda je opatření, o kterém rozhodl, dodržováno.

K § 797:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

§ 798

Přísluší-li péče o dítě a jeho ochrana nebo péče o jeho jmění na základě rozhodnutí soudu jiné osobě než rodiči, a rodič a tato osoba se nemohou o výkonu péče dohodnout, rozhodne na návrh některého ze zúčastněných soud.

K § 798:

Za tzv. normálních okolností se předpokládá, že o výkonu péče o dítě nebo o jeho jmění se rodič, kterému jinak náleží rodičovské povinnosti a práva, dohodne s osobou, která péči vykonává. V případě, že okolnosti takové nejsou, je vhodné nabídnout výslovnou právní úpravu možnosti obrátit se na soud, aby rozhodl. Nicméně, taková situace by měla nastat jen zcela výjimečně, neboť rozhodl-li soud o výkonu péče jinou osobou než rodičem, měl by zásadně, resp. pravidelně rozhodnout co možná přesně i o vzájemném poměru rodiče a oné jiné osoby.

Oddíl 5

Vztahy mezi dítětem a jinými příbuznými a dalšími osobami

§ 799

Osoby s dítětem příbuzné, ať blízké či vzdáleně, ať přirozeně či právně, jakož i další osoby dítěti společensky blízké, k nimž má dítě nikoli jen přechodný citový vztah, mají právo osobně se stýkat s dítětem, je-li zřejmé, že nedostatek styku s nimi by mohl pro dítě znamenat újmu; také dítě má právo se s takovými osobami stýkat, pokud se stykem souhlasí.

K § 799:

Nedostatek výslovné právní úpravy poměrů v tzv. širší rodině je dlouhodobě značnou částí obyvatelstva považován jako nepřijemné a nepatřičné reziduum minulých časů, kdy rodinu měly tvořit jen osoby nejbližší, rodiče a děti. Jeví se proto vhodným překlenout tento nedostatek pro případy hrožící újmy. Charakter případné újmy, která může, či naopak nemůže sehrát rozhodující roli, je zcela na posouzení soudu.

Citový vztah by měl být vykládán tím nejširše možným způsobem. Podmínkou ovšem je, že se nejedná o vztah chvilkový, ale o vztah „nikoli jen přechodný“, čímž se míní dlouhodobost, kterou je však třeba posoudit konkrétně, zejména ve vztahu k určité osobě.

Obdobně by měly být posuzovány i poměry dítěte k osobě sice nepřibuzné, ale společensky blízké.

Obě skupiny osob mají právo domáhat se u soudu naplnění svého práva. A ovšem obdobné právo má i dítě.

Hlava III

Poručenství a jiné formy péče o dítě

Díl I

Poručenství

§ 800

(1) Není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovské povinnosti a práva v plném rozsahu, ustaví soud dítěti poručníka.

(2) Poručník má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodiče; poručník nemá k dítěti vyživovací povinnost; s ohledem na osobu poručníka nebo poměry dítěte, jakož i s ohledem na to, z jakého důvodu rodiče nemají všechny povinnosti a práva, může být výjimečně okruh povinností a práv poručníka vymezen jinak.

K § 800:

Poručenství je pojato jako institut zásadní náhradní péče, a to zejména v rovině právní ochrany dítěte, jehož rodiče nejsou, totiž fakticky či právně neexistují (protože zemřeli či nejsou známi) nebo kteří pro svou právní nezpůsobilost (ať obecně či ve vztahu k dítěti, ať dlouhodobě či přechodně) nejsou schopni dítěti poskytnout náležitou a úplnou ochranu jeho práv a zájmů. (Jen poručník stojí na místě rodiče, naproti tomu osvojitel se rodičem

sám stává. Poručenství je institutem prvořadě statusovým.)

Poručník ale není osobou, která by mohla vůči dítěti působit bez dozoru státu (totiž tak, jak je to obvyklé u rodičů). V tomto ohledu není rozhodné, kdo konkrétně je poručníkem ustaven, totiž zda osoba fyzická, anebo orgán veřejné moci.

Poručník vykonává zásadně všechny povinnosti a všechna práva jako rodiče. I pro něj tedy platí, že zásadně spravuje jmění dítěte. To ale neplatí bezvýjimečně, okruh povinností a práv poručníka může být v konkrétním případě vymezen jinak a kupř. pro správu jmění poručenice bude ustaven opatrovník. Tak tomu může být tehdy, bude-li poručníkem ustavena fyzická osoba, protože od ní se bude očekávat spíše osobní péče o dítě, popř. jeho obecné zastupování, méně pak schopnost či možnost pečovat o majetek (viz § 813). Naproti tomu orgán péče o dítě ustavený rozhodnutím soudu do funkce poručníka by neměl být „doplňován“ opatrovníkem pro správu jmění poručenice, prostě proto, že u něj se osobní péče o osobu poručenice nepředpokládá, a naopak se předpokládá, že je schopen – bez ohledu na to, jak se v konkrétním případě zařídí (např. dohodou o zastoupení) – pečovat o majetek poručenice. Takový poručník by prostě měl být schopen pokrýt všechny právní záležitosti dítěte, jak pokud jde o jeho právní jednání obecně, tak pokud jde o jednání majetková (srov. § 806). Že je tomu ovšem v praxi nejednou jinak, vyplývá z naprosto odlišného profesionálního zaměření pracovníků sociálně právní ochrany.

Povinnost stanovená v ust. § 766 odst. 1 věta druhá, týkající se hotových peněz, má samozřejmě místo i zde.

(Úvahy o institutu tzv. předporučenské péče je třeba odmítnout s tím, že je-li zapotřebí finančně ocenit osobu, která dítě převzala do své péče s tím, že se má vzápětí stát jeho poručníkem, je třeba použít předpisů o dávkách – jinak by totiž šlo o zásah do statusového institutu.)

§ 801

Nastane-li situace uvedená v § 800 odst. 1, vykonává poručenství orgán péče o děti (veřejný poručník), a to až do té doby, kdy soud ustaví dítěti poručníka.

§ 802

(1) Soud ustaví dítěti poručníka neprodleně poté, kdy zjistí, že je tu dítě, jemuž je třeba poručníka ustavit, bez ohledu na to, zda již poručenství vykonává orgán péče o děti podle ustanovení § 801.

(2) Zemře-li poručník, ztratí-li schopnost nebo způsobilost poručenství vykonávat nebo je své funkce zproštěn nebo z funkce odvolán a jiná osoba dosud nebyla do funkce poručníka ustavena, platí ustanovení § 801 obdobně.

(3) Soud neprodleně poté, co nastane situace uvedená v § 800, popřípadě v odstavci 2, zjistí, zda tu je vhodná fyzická osoba, která by mohla poručenství vykonávat. Takovou osobou má být především osoba blízká dítěti, která je ochotná ujmout se poručenství. Nepodaří-li se takovou osobu najít, ustaví soud do funkce poručníka orgán péče o děti, který dosud poručenství vykonával podle ustanovení § 801.

K § 801 a 802:

Nastane-li situace uvedená v ust. § 801 odst. 1, stává se tím samým orgánem péče o děti poručníkem. Jeho jednání je upraveno právem, a má tedy charakter právního jednání. Nejde jen o jakéhosi předběžného poručníka s omezenými právy a povinnostmi.

Je povinností soudu jednat ihned, jakmile jakýmkoli způsobem zjistí (totiž přesněji, najisto postaví), že je tu dítě, které postrádá adekvátní individuální právní ochranu, tedy dítě, kterému je třeba ustavit poručníka – leda by se našlo jiné řešení.

Hrozící nebezpečí z prodlení je řešeno institutem „veřejného poručníka“. Fungování veřejného poručníka však nikterak nezabavuje soud povinnosti neprodleně začít hledat fyzickou osobu, která by odpovídala všem požadavkům na osobu poručníka kladeným (zejména i blízká dítěti a soudu známá) a zároveň by byla ochotná se této funkce ujmout, to jest osoba, která souhlasí s tím, že jí soud do funkce poručníka ustaví.

Teprve v případě, že soud takovou osobu nenajde, je jeho povinností pečovat o dítě tak, že mu ustaví – jako poručníka „osobního“ (a contr. veřejného) - orgán péče o děti, a popřípadě bude dál hledat vhodnou fyzickou osobu. Tento úkol nelze svěřit nikomu jinému, tedy ani orgánu péče o děti, i když o něm lze nejspíš předpokládat, že by hledání a nalezení vhodné fyzické osoby mělo být v jeho zájmu (vždyť zastupuje stát!). Je samozřejmé, že obdobná pravidla platí ve všech případech, kdy poručník – fyzická osoba – ztratí svou schopnost být poručníkem čili ztratí-li schopnost funkci poručníka vykonávat.

Je tedy nutné rozlišovat trojího poručníka:

1/ toho, kdo je veřejným orgánem, a do funkce poručníka vstupuje ze zákona, nastane-li situace potřebnosti v zákoně výslovně uvedená (zákonně zastoupení), 2/ poručníka osobního, kdy funkci vykonává fyzická osoba, člověk, ustavený do funkce soudem, a 3/ poručníka osobního, kdy funkci vykonává veřejný orgán.

§ 803

(1) Není-li to v rozporu se zájmy dítěte, ustaví soud poručníkem toho, koho naznačili rodiče, ledaže tato osoba poručenství z vážných důvodů odmítne.

(2) Jinak ustaví soud poručníkem některou z osob příbuzných nebo blízkých dítěti nebo jeho rodině, ledaže rodič takovou osobu výslovně vyloučil nebo tato osoba poručenství z vážných důvodů odmítne.

(3) Jinak soud ustaví poručníkem jinou vhodnou fyzickou osobu.

K § 803:

Lze předpokládat, že rozumně uvažující rodiče v situaci, kdy si jsou vědomi ohrožení svého bytí, popř. své způsobilosti nést rodičovské povinnosti a práva (nejspíš si lze představit situaci vědomí o nebezpečí smrti, ale nic zásadně nebrání tomu, aby tak učinil bez ohledu na konkrétní situaci každý rodič, resp. rodiče), budou jednat rozumně, že tedy budou sami uvažovat o tom, kdo by na jejich místě mohl o dítě - především právně – pečovat způsobem, který by dítě co nejlépe zajistil. Cesty takového zajištění jsou samozřejmě rozmanité, zpravidla bývají víceméně faktické, a jejich vyjádření navenek mívá také

jen faktickou podobu. Nic ale nebrání tomu, aby případně naznačení poručníka se stalo v notářském zápisu, v poslední vůli, popřípadě i v jiné veřejné či soukromé listině, eventuálně bylo i pouze vysloveno vůči případnému poručníkovi, obvykle před svědky. U takto zvolené osoby nelze ovšem vyloučit ani to, že objektivně vzato nejde o osobu vhodnou vykonávat funkci poručníka, ani to, že dotyčná osoba slíbí v určité situaci něco, o čem ví, že to v budoucnu nesplní, že tedy vyslovuje „milosrdnou“ lež. Proto (a jistě i z případných jiných důvodů) nelze vyloučit, že osoba rodičem naznačená nebude soudem ustavena do funkce poručníka.

V takovém případě soudu nezbude, než hledat jinou vhodnou osobu. A tu se dává soudu pokyn, mezi kterými osobami má hledat. Zásadně se však má za to, že osoba s dítětem blízkce příbuzná by měla mít a pociťovat morální povinnost poručenství převzít, takže důvody, pro které by mohla odmítnout, by měly být skutečně vážné.

Nenalezne-li soud vhodnou osobu v tomto okruhu, má se pokusit najít jinou vhodnou fyzickou osobu. A teprve pokud žádnou vhodnou fyzickou osobu nenajde, ustaví poručníkem trvale orgán péče o děti (§ 802).

Důsledná singularizace poručníka, jako toho, kdo obstarává především právní potřeby dítěte a výjimečně o dítě osobně pečuje, nachází protipól v řešení postavení osobně pečující manželské dvojice (srov. ust. § 812).

§ 804

Poručníkem může být ustavena jen plně svéprávná fyzická osoba, která způsobem svého života zaručuje, že je schopna funkci poručníka řádně vykonávat. Před tím, než ustaví určitou fyzickou osobu do funkce poručníka, soud zjistí, zda její ustavení není v rozporu se zájmem dítěte.

K § 804:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený. Důraz je výrazněji položen na zájem dítěte.

§ 805

(1) Poručník odpovídá za řádné plnění své funkce a podléhá stálému dozoru soudu.

(2) Poručník se ujímá své funkce dnem ustavení.

(3) Do 90 dnů po svém ustavení předloží poručník soudu soupis jmění dítěte; soud může tuto lhůtu na žádost poručníka prodloužit, nejdéle však o šedesát dnů.

K § 805:

Kromě toho, co bylo již dosavadní právní úpravou, obsahuje zdejší ustanovení rovněž výslovně upravení ujetí se funkce poručníka (tzv. veřejný poručník podle ust. § 801 se funkce neujímá, do funkce vstupuje ze zákona a jeho subjektivní aktivita je irelevantní), a dále pak i povinnost předložit v devadesáti-denní lhůtě soudu soupis jmění poručence. Zde uvedené povinnosti se týkají i orgánu péče o děti, který byl soudem do funkce poručníka ustaven. (I zde platí povinnost stanovená v ust. § 766 odst. 1 věta druhá, týkající se hotových peněz.)

Skutečnost, že obdobné ustanovení může obsahovat procesní předpis, nelze považovat za chybu: v péči o osoby dosud plně nesvéprávné platí spíše *superfluum non nocet*.

§ 806

(1) Každé rozhodnutí poručníka v podstatné záležitosti týkající se dítěte musí být schváleno soudem. O právním jednání poručníka, k němuž schází potřebný souhlas soudu, platí, že nebylo učiněno.

(2) Poručník podává soudu pravidelně zprávy o osobě dítěte a jeho vývoji a předkládá účty ze správy jeho jmění, a to alespoň jednou za rok, neurčí-li soud kratší období; soud může poručníka zprostit povinnosti podávat podrobné výúčtování spravovaného jmění, nepřesahují-li výnosy jmění pravděpodobně náklady na jeho zachování a na výchovu a výživu dítěte.

K § 806:

Výslovné ustanovení o nutnosti soudního svolení k jakémukoli významnému rozhodnutí poručníka je nezbytné zejména ve vztahu k rodičům, resp. k právní úpravě jejich postavení vůči dítěti (viz ust. § 769). Svolení soudu je koncipováno jako součást právního jednání, takže případně není třeba zkoumat jeho platnost.

Povinnosti poručníka vůči soudu vycházející z jeho poručenské funkce jsou samozřejmě širší než v případě jiného ochránce právních zájmů dítěte: zájem soudu se proto týká nejen správy jmění, ale i osoby poručence. Pokud jde o účty ze správy, právní úprava se zásadně nemění.

§ 807

(1) Poručenství zaniká, nabude-li alespoň jeden z rodičů poručence rodičovské povinnosti a práva, popřípadě nabude-li schopnost je vykonávat; poručenství rovněž zaniká, nabude-li poručence plnou svéprávnost, anebo je-li osvojen.

(2) Poručenská funkce zaniká smrtí poručníka, anebo rozhodnutím soudu o zproštění poručníka jeho funkce nebo o odvolání poručníka.

§ 808

Soud zproští poručníka funkce, požádá-li o to z důležitých důvodů, nebo stane-li se osoba, která funkci poručníka vykonávala, pro výkon funkce poručníka nezpůsobilou.

§ 809

(1) Soud poručníka odvolá, porušuje-li poručník své poručnické povinnosti.

(2) Zjistí-li soud, že existují skutečnosti nebo jiné důvody, pro které není vhodné, aby osoba funkci poručníka i nadále vykonávala, zváží, zda osobu z funkce poručníka odvolá.

K § 807 až 809:

Vede se zásadní dělicí čára mezi zánikem poručenství, totiž v případě, kdy dítě již ochranu zvenčí (ochranu, kterou mu je stát jako ochránce potřebných povinen poskytnout) nepotřebuje, a zánikem poručenské funkce, to jest

pověření určité osoby, bez ohledu na to, jaká osoba poručenskou funkci vykonává.

Poručenství zaniká vždy, není-li již ochrana osoby poručence potřebná, a to jednak z důvodů na jeho straně, jednak z důvodů na straně třetích osob (rodičů, osvojitelů).

Poručenská funkce zaniká třemi různými způsoby, resp. zaniká právě podle toho, co je příčinou, že konkrétní osoba již nadále nebude poručenskou funkci vykonávat: zaniká smrtí poručníka, zproštěním funkce, které má místo v případě, kdy nejde o sankci, a konečně odvoláním, které se uplatní právě v případě, kdy je sankce na místě.

§ 810

(1) Po skončení výkonu funkce poručníka postoupí ten, kdo funkci vykonával, bez zbytečného odkladu, nejpozději však do šesti měsíců, soudu všechno, co měl z důvodu své funkce u sebe a předloží mu závěrečnou zprávu o výkonu poručenské funkce; její součástí je závěrečný účet ze správy jmění dítěte.

(2) Zemře-li ten, kdo vykonával funkci poručníka, postoupí jeho dědici soudu všechno, co měl zemřelý u sebe z důvodu výkonu své poručenské funkce. Není-li dědiců, má tuto povinnost každý, kdo má přístup k tomu, co měl zemřelý z důvodu své funkce u sebe.

K § 810:

Postoupení všeho, co měl poručník z důvodu výkonu poručenské funkce u sebe a předložení závěrečné zprávy a závěrečného účtu ze správy jmění dítěte lze považovat za nezbytnou součást ukončení výkonu poručenské funkce za života poručníka. Je jistě vhodnější, aby povinnost byla poručníkovi uložena vůči soudu, než vůči poručenci, protože ne ve všech případech končí zároveň poručenství, a i tam, kde končí, by to měl být ještě soud, kdo se o splnění povinností bývalým poručníkem postará.

V případě úmrtí poručníka scházelo dosud ustanovení, které by zakládalo povinnost jeho dědiců, popř. toho, kdo má k věcem zemřelého přístup, vydat všechno, co se týká poručence, výkonu poručenské funkce atd. (obdobně je vázán opatrovník pro správu jmění, popř. i každý jiný opatrovník a jeho dědici, popř. osoby, které mají k věcem zemřelého přístup.)

§ 811

Je-li poručníkem fyzická osoba, která o dítě osobně pečuje tak jakoby jí bylo dítě svěřeno trvale do péče, náleží jí hmotné zabezpečení jako pěstounovi.

K § 811:

Ustanovení zohledňuje případy, které mohou nastat (a bylo by vhodné, kdyby nastávaly pravidelně tam, kde o dítě nemohou pečovat „přímo“ jeho rodiče), že poručník je osobou naplňující nejen požadavky stran právní ochrany dítěte, ale i stran jeho ochrany faktické a fyzické péče o dítě. (Pokud jde o státní příspěvek, srov. § 43 zákona o státní sociální podpoře).

§ 812

Pečuje-li poručník o dítě osobně spolu se svým manželem, použijí se o poměru jich obou k dítěti ustanovení o poměru rodičů k dítěti obdobně.

K § 812:

Ustanovení zohledňuje situace, na které dříve mířilo ustanovení o spoluporučenství manželů.

§ 813

(1) Je-li poručníkem fyzická osoba, která o dítě osobně pečuje, a péče o jmění dítěte je značně obtížná, zejména pro rozsáhlost či rozmanitost majetkového souboru, může poručník navrhnout, aby soud ustavil pro správu jmění dítěte opatrovníka; součástí návrhu je soupis jmění dítěte ke dni podání návrhu.

(2) Ustaví-li soud takového opatrovníka, vymezí zároveň vzájemné povinnosti a práva poručníka a tohoto opatrovníka.

§ 814

Nebyl-li opatrovník pro správu jmění ustaven, použijí se ustanovení týkající se opatrovníka pro správu jmění obdobně pro poručníka, který pečuje o jmění dítěte, ledaže je v ustanoveních týkajících se poručníka stanoveno jinak.

K § 813 a 814:

Viz též ust. § 800, resp. DZ k němu. Toto řešení se zdá být v moderní době nezbytné, i když je to v zásadním rozporu s tím, proč vůbec v minulosti poručenství jako právní institut vzniklo a existovalo.

Díl 2

Opatrovnictví

Oddíl 1

Opatrovnictví

§ 815

(1) Opatrovníka ustaví soud dítěti,

- a) hrozí-li střet zájmů dítěte na straně jedné a jiné osoby na straně druhé, nebo
- b) je-li toho z jiného důvodu v zájmu dítěte zapotřebí, nebo
- c) stanoví-li tak zákon.

(2) Opatrovník ustavený podle odstavce 1 má právo podat návrh na zahájení řízení vždy, je-li z hlediska zájmu dítěte třeba, aby soud v záležitosti dítěte rozhodl.

K § 815:

Institut tzv. kolizního opatrovnictví, popř. opatrovnictví ad hoc, je koncipován zásadně stejně jako dosud. V případě ohrožení majetkových zájmů dítěte bude ustavován opatrovník pro správu jmění. Opatrovník bude ustavován také tehdy, stanoví-li tak zákon (např. ve věci osvojení).

Pokud je opatrovník ustaven soudem proto, že je to z nějakého důvodu nutné (písm. b), je třeba mu dát

zvláštní právo jednat: nemusí být totiž jasné a bylo by třeba i obtížné na první pohled zjistit, zda jedná jako zastupce dítěte nebo vlastním jménem.

Zajistě nic nebrání tomu, aby v jedné právní záležitosti dítěte vystupovalo více opatrovníků (totiž např. jak opatrovník pro správu jmění, tak opatrovník tzv. kolizní).

§ 816

Pro opatrovnictví, opatrovníka a opatrovance platí ustanovení o poručenství, poručníkovi a poručenci přiměřeně, není-li dále stanoveno jinak.

K § 816:

Tato koncepce je běžným důsledkem standardního pojetí instituce opatrovníka, jehož funkce – stejně jako funkce poručníka – je zaměřena především do oblasti právních aspektů. Výjimky z pravidla obsahují další ustanovení.

§ 817

V rozhodnutí o ustavení opatrovníkem soud uvede zejména, proč je opatrovník ustavován, zda a jak je omezena doba, po níž má funkci vykonávat, jaká jsou jeho práva a povinnosti, a to i ve vztahu k dalším osobám, zda k některému právnímu jednání potřebuje souhlas soudu, zda a jak podává zprávy soudu, zda má právo na náhradu nákladů a jakých a právo na odměnu.

K § 817:

Toto ustanovení má představovat vodítko pro soud. Vychází koneckonců z toho, co je obvyklé či pravidelné. Právo na odměnu bude zde jistě výjimkou, a to na rozdíl od práva na náhradu nákladů. Zejména pro ni by soud měl určit, jaký je, resp. může být její rozsah (obvyklé, užitečné, účelné, potřebné, nutné apod.), a kdo je k ní povinen. Pokud soud takové rozhodnutí neučiní, nezbude opatrovníkovi využít v konkrétním případě kondikce.

§ 818

Před tím, než přistoupí k právnímu jednání, k jehož provedení v zastoupení dítěte byl ustaven, zjistí opatrovník stanovisko rodiče, popřípadě poručníka, je-li to možné, i stanovisko dítěte, a je-li to vhodné, také stanovisko dalších osob.

K § 818:

Vzhledem ke specifickému postavení kolizního opatrovníka je naprosto nezbytné, aby jednal za dítě se znalostí věci, okolností, názorů, stanovisek atd., jinak řečeno tento opatrovník nemá jen obecně při svém jednání brát zřetel na zájem dítěte, ale je povinen nejprve zjistit, co ve skutečnosti zájmem dítěte je, jak nejlépe by bylo možné zájem dítěte naplnit. Obecně společenské zřetele, které v minulosti často hrály rozhodující roli, by měly ustoupit do pozadí.

§ 819

Opatrovníka, který nebyl ustaven jen k určitému právnímu jednání, zproští soud jeho funkce i tehdy, netrvala-li již potřeba, která vedla k jeho ustavení.

K § 819:

Je třeba zohlednit skutečnost, že opatrovník nebývá, resp. nemusí být ustaven jen k jedinému právnímu jednání. Takto platí, že změně-li se poměry do té míry, že obava, která k ustavení opatrovníka vedla, již netrvá, soud zproští opatrovníka funkce.

Oddíl 2
Opatrovník pro správu jmění
§ 820

V rozhodnutí o ustavení opatrovníkem pro správu jmění soud vymezí rozsah jmění, které bude tento opatrovník spravovat; rovněž zpravidla určí, jakým způsobem má s jednotlivými částmi jmění nakládat, popřípadě, jaký způsob nakládání se mu zakazuje.

K § 820:

Opatrovník může být ustaven kupř. jen pro správu jedné součásti majetku, resp. jmění (obytného domu) nebo určitého zvláštního druhu několika součástí majetku, resp. jmění (zemědělsky obhospodařované nemovitosti, usedlosti s polnostmi, lesy, rybníky apod.). Soud zejména stanoví, jak má opatrovník vykonávat jednotlivá majetková práva, zejména pak práva věcná, podmínky, za kterých může zavazovat a zatěžovat věci, jak budou vykonávána práva z duševního vlastnictví apod. Zvláštní pozornost zaslouží práva k cenným papírům, resp. cenné papíry, a rovněž pak finanční prostředky, jak hotové, tak na účtech, a v podobě podílových listů, obligací atd. atd. O hotových penězích zajisté platí ustanovení § 766 odst. 1 věta druhá.

§ 821

Opatrovník pro správu jmění postupuje při výkonu své funkce s péčí řádného hospodáře a nepodstupuje nepřiměřená rizika.

K § 821:

Výraz „péče řádného hospodáře“ je dostatečně vysvětlen na jiném místě (§ 766). Nicméně to, co se uvádí, byť i to je do jisté míry redundantní, je uvedeno proto, aby ten, kdo opatrovnickví na sebe bere, si mohl dobře uvědomit, jakým způsobem se bude muset vůči jmění dítěte chovat, ale také proto, aby bylo možné objektivně posoudit, zda opatrovník skutečně postupuje tak, jak by jako takový postupovat měl.

§ 822

(1) Opatrovník pro správu jmění odpovídá za řádné plnění své funkce soudu a podléhá jeho stálému dozoru. Považuje-li to za potřebné, soud určí, která právní jednání opatrovníka pro správu jmění musejí být schválena soudem. Nedostatek potřebného schválení soudu se pak posoudí stejně jako nedostatek schválení v případě rodiče, popřípadě poručníka.

(2) Opatrovník pro správu jmění předkládá soudu pravidelně zprávy a účty ze správy jmění, a to vždy za

dobu, jejíž délku soud stanoví; tato doba nesmí být delší než jeden rok.

K § 822:

Postavení opatrovníka pro správu jmění je obdobou postavení poručníka, je proto možné odkázat na právní úpravu týkající se poručníka (včetně odkazu na ustanovení § 806 odkazující na § 767.

V souvislosti se správou jmění dítěte by vždy měla být zvažována součinnost s bezpečným peněžním ústavem (srov. u § 766).

§ 823

(1) Opatrovník pro správu jmění má právo odečíst si z výnosu jmění dítěte potřebné náklady související se správou jmění dítěte. Nestačí-li výnos, může soud rozhodnout, že náklady budou odečteny z majetkové podstaty.

(2) Opatrovník pro správu jmění má právo na přiměřenou odměnu z výnosu jmění dítěte. Výši odměny a dobu, za kterou má být odměna opatrovníkovi pro správu jmění stanovena, určí soud s ohledem na povahu výnosu jmění dítěte. Ustanovení § 773 odst. 2 platí obdobně.

K § 823:

Opatrovníkovi pro správu jmění dítěte je zřejmě třeba přiznat širší míru možnosti jednat ve prospěch jmění dítěte: je proto na místě počítat s náklady potřebnými, nikoli pouze nutnými. Zatímco ale stačí-li k jejich pokrytí výnos, může si odpočítávat opatrovník sám, v případě, že výnos nestačí, je třeba, aby se opatrovník obrátil na soud, který může rozhodnout – v závislosti na potřebnosti vynaložených nákladů – o zasažení majetkové podstaty, ledaže soud shledá, že je celou záležitostí třeba řešit jinak, např. zcizením dotyčné věci apod..

Jinak je tomu v případě odměny opatrovníka. Opatrovník pro správu jmění dítěte nebude jistě ustavován tam, kde nejde o jmění na jedné straně složité, na straně druhé také nesoucí výnos. Lze rovněž říct, že je pravidlem, že velké (a tedy složité) jmění nese zisk. Není-li tomu tak, měl by soud vést opatrovníka k jednání, kterým by se dítě takového jmění, popř. jeho součástí, které stav jmění negativně ovlivňují, zbavilo (viz výše). Proto opatrovníkovi bude vždy možné přiznat odměnu z výnosu jmění dítěte, a to obdobně jako rodiči i v době výkonu správy.

§ 824

(1) Pro zánik opatrovnickví pro správu jmění a zánik této opatrovnické funkce platí ustanovení § 807 až 809, popřípadě 816, přiměřeně.

(2) O povinnostech toho, kdo vykonával funkci opatrovníka pro správu jmění, platí ustanovení § 810 odst. 1 obdobně.

(3) Zemře-li ten, kdo vykonával funkci opatrovníka pro správu jmění, platí pro jeho dědice ustanovení § 810 odst. 2 obdobně.

K § 824:

Postavení opatrovníka pro správu jmění je obdobou postavení poručníka. Proto i zde postačí odkázat na právní úpravu týkající se poručníka.

Také v případě zániku tohoto opatrovnictví zaniká opatrovníká funkce konkrétní osoby. Obě situace se proto - pokud jde o povinnosti opatrovníka - posoudí stejně. Kromě předložení závěrečné zprávy a závěrečného účtu je opatrovník pro správu jmění povinen předat, popř. převést všechno, co měl z důvodu výkonu své funkce nebo v souvislosti s výkonem této funkce u sebe.

Otázka zvláštních povinností dědiců, popřípadě dalších osob, které mají přístup k věcem zemřelého opatrovníka pro správu jmění, se řeší výslovně, neboť povinnosti lze uložit jen cestou zákona.

Díl 3

Svěření dítěte do péče jiné osoby a pěstounství

§ 825

(1) Soud může svěřit dítě, jehož zájem to vyžaduje, do péče jiné fyzické osoby.

(2) Jinou osobou se rozumí osoba odlišná od rodiče, který má a vykonává rodičovské povinnosti a práva, anebo osoba odlišná od poručníka, který na místě rodičů má a vykonává rodičovské povinnosti a práva; jiná osoba především o dítě osobně pečuje a chrání je, když o ně osobně nepečuje ani rodič ani poručník, bez ohledu na to, z jakého důvodu tato situace nastala.

(3) Svěření dítěte péče jiné osoby se má za krátkodobé opatření.

K § 825:

Prvořadou funkcí právního institutu „svěření do péče jiné osoby“ a institutu „pěstounství“ je zajištění (fyzické i psychické) péče o dítě a jeho především faktická ochrana osoby dítěte všude tam, kde o dítě není náležitě (popř. dostatečně) postaráno, a přitom je v zájmu dítěte (popřípadě to ani není z objektivních hledisek nutné), aby nebylo umístěno do ústavní péče nebo v ústavní péči ponecháno déle, než je právě nezbytné, a je možné svěřit dítě do péče individuální, přesněji ne-ústavní. Institut svěření do péče jiné osoby, resp. pěstounství, se ovšem uplatní i tam, kde vzhledem k příbuzenství zúčastněných nepřípadá v úvahu osvojení dítěte, které se ocitlo bez rodičů (např. případ prarodičů, popř. sourozenců), jakož i tam, kde sice je osvojení možné, avšak není pravděpodobné, že k němu dojde v brzké době, popřípadě, že k němu vůbec kdy dojde (osoba se o dítě chce starat, nechce je však přijmout za vlastní). Právě v těchto případech by mělo své místo pěstounství jako dlouhodobý institut, typický institut náhradní výchovy (jak již výše řečeno, institut osvojení vlastně náhradní výchovou není, tím méně pak poručenství, přičemž v obou případech se jedná o instituty statusové, instituty, jejichž realizace se promítne ve statusu dítěte, na rozdíl právě od pěstounství, které v rovině statusu dítěte nepředstavuje žádnou změnu).

Základní charakteristikou zdejších institutů je služba dítěti, nikoli prospěch osoby, do jejíž péče je dítě svěřeno. Proto je také zejména pěstounství jako právní institut

na místě teprve tam, kde je osvědčeno, že péče „cizí“ osoby o dítě je dítěti ku prospěchu.

To však neplatí o tzv. profesionálním pěstounovi (§ 832), přesněji o osobě vykonávající pěstounství či pěstounskou péči jako své povolání. O něm se sice samozřejmě předpokládá, že jeho péče je dítěti ku prospěchu, ale naopak se nepředpokládá dlouhé trvání této péče a očekává se, že dítě bude za kratší, výjimečně i delší dobu vráceno do rodičovské péče, anebo svěřeno do péče někoho jiného, jiné osoby, bez ohledu na to, zda jí bude opět profesionální pěstoun anebo rodič, budoucí osvojitel atd., nepředpokládá se ani navázání bližších psychických a citových vazeb k dítěti („sžítí“).

„Jiná osoba“ je jakýkoli člověk, tedy kterákoli fyzická osoba, která není rodičem ani poručníkem dítěte.

Osoba, které bylo dítě svěřeno, pečuje o dítě buď individuálně, to jest zpravidla v rodině (nezáleží na tom, jak velká tato rodina je), nebo ve zvláštním (tj. kolektivním) zařízení neústavního typu. Takovým může být nejspíš zařízení typu vesničky SOS, ale i jiné podobné zařízení. Oba způsoby výkonu péče o dítě přicházejí v úvahu i u pěstouna, který péči vykonává jako své povolání.

„Krátkodobostí“ má být vyjádřena myšlenka, že nejde o stav, který by měl trvat až do doby, kdy dítě nabude plné svéprávnosti. (Že nejde o změnu osobního stavu dítěte, že tedy tuto péči, i když je dlouhodobá, nelze připodobnit osvojení, to plyne – pokud ne z podstaty obou institutů – z toho, že se naopak neočekává nezvratnost, neměnnost stavu, resp. poměru.

Pro osobu, které bylo dítě svěřeno do péče podle zdejšího ustanovení, by bylo možné užívat i výrazu „pečující osoba“.

§ 826

Dítě může být svěřeno do péče jen takové osoby, o níž se lze bez pochybností domnívat, že bude o dítě pečovat řádně a k jeho prospěchu.

K § 826:

Základní podmínkou svěření dítěte do péče jiné osoby je kromě existence zájmu dítěte (který je třeba mít za podmínku či předpoklad apriorní), především po všech stránkách odpovídající „kvalita“ dotyčné osoby. Jakékoli pochybnosti, které by se snad objevily v souvislosti se schopností dotyčné osoby o dítě náležitě a k jeho prospěchu pečovat, měly by bez dalšího být skutečností vylučující možnost takové osobě dítě do péče svěřit. Rozhodně by nemělo docházet k tomu, aby případně pochybnosti byly podceňovány, eventuálně aby byla osvědčována snaha rozptylovat pochybnosti očekáváním, že dotyčná osoba své chování časem změní, či že se dokonce promění (totiž k lepšímu) její charakter. Pochybnosti tohoto druhu by bylo třeba v případě profesionálního pěstouna (§ 825) vyloučit a priori, tedy již před tím, než mu do péče bude svěřeno první dítě (osoba, která péči vykonává jako své povolání, by měla být adekvátně školená).

§ 827

(1) Jinou osobou, které je dítě svěřeno, se rozumějí i manželé; v tomto případě se o jejich poměru k dítěti použijí ustanovení o poměru rodičů k dítěti obdobně.

(2) Je-li jinou osobou, které má být dítě svěřeno, jen jeden z manželů, musí se svěřením druhý manžel souhlasit, ledaže není plně svéprávný nebo opatření jeho souhlasu je spojeno s těžko překonatelnou překážkou.

K § 827:

Rovněž manžele lze v konkrétním případě označit za osobu, totiž za osoby, kterým je dítě svěřeno. Posoudí se obdobou s rodiči.

§ 828

(1) Kromě záležitostí péče o dítě je osoba, které je dítě svěřeno, povinna a oprávněna rozhodovat pouze v běžných každodenních záležitostech dítěte a v těchto záležitostech také dítě zastupovat a za ně právně jednat při zajišťování jeho výchovy, správy jeho jmění a jeho výživy.

(2) Soud, který rozhoduje o svěřením dítěte, stanoví zároveň rozsah povinností a práv pečující osoby vůči dítěti, popřípadě i vůči rodiči nebo poručíkovi dítěte, popřípadě i vůči dalším osobám dítěti blízkým; stanoví také rozsah povinností a práv rodičů nebo poručníka ve vztahu k rozsahu povinností a práv pečující osoby.

§ 829

Nebyl-li rodič zbaven povinnosti a práva stýkat se s dítětem, je osoba, které je dítě svěřeno, vždy povinna rodiči umožnit styk s dítětem; má-li však za to, že je v zájmu dítěte, aby rodič byl zbaven povinnosti a práva stýkat se s dítětem, má pečující osoba právo styk s dítětem rodiči odepřít; musí však o tom zároveň informovat soud a navrhnout, aby rozhodl.

K § 828 a 829:

Rozumí se, že okruh povinností a práv osoby, které je dítě svěřeno do péče, je omezený, a předpokládá se, že v zákoně, resp. v rozhodnutí soudu neuvedené rodičovské povinnosti a práva (tzv. ostatní záležitosti) vykonávají rodiče, popř. poručník.

Úprava styku rodiče s dítětem svěřeným do péče jiné osoby dosud scházela, přičemž se mělo za to, že takový styk je vcelku bezproblémový (osobou, které dítě bylo svěřováno, byla zpravidla osoba příbuzná, nejčastěji babička dítěte). Tak tomu ale zdaleka vždy být nemusí – vždyť institut svěřením do péče bude využíván možná zejména v konfliktních situacích. Proto je třeba výslovně zákonné úpravy. Navíc je zřejmé, že v případě nutnosti by soud měl předběžným opatřením, to jest prakticky okamžitě, adekvátně reagovat.

Lze rovněž zvážit udělení zvláštního práva odepřít rodiči styk s dítětem, pokud se dítě styku brání. Výkon takového práva by byl podmíněn uplatněním práva navrhnout, aby soud neprodleně zasáhl. Pokud se jedná o osoby blízké, srov. ustanovení obecné části a § 693, 802 a 803 .

§ 830

(1) Soud, který rozhoduje o svěřením dítěte, rozhodne nejdříve o tom, že dítě se svěřuje do péče osoby, a

zpravidla také o tom, kde a jak dlouho bude osoba o dítě pečovat.

(2) Soud může o době, po kterou bude osoba o dítě pečovat, rozhodnout znovu, a to i opakovaně.

(3) Orgán péče o děti může rozhodnout o svěřením dítěte do péče jiné osoby jen tehdy, je-li dítě v ústavní péči z rozhodnutí rodičů, kteří dali k takové péči předběžný souhlas.

K § 830:

Při rozhodování o svěřením dítěte do péče jiné osoby je významná zejména podstata svěřením sama a otázka osoby, které se dítě svěřuje. V druhé řadě je pak třeba rozhodnout o tom, kde o dítě bude pečováno a jak dlouho o ně bude dotyčná osoba pečovat. Krátkodobost či dočasnost svěřením je v tomto případě nepochybná. Nicméně nelze vyloučit, že svěřením bude mít fakticky trvalý charakter, prostě proto, že potřebě či zájmu dítěte nejlépe odpovídá. Je proto na soudu, aby se opakovaně, tj. vždy znovu k situaci svěřeného dítěte vracel a zvažoval, zda je na místě prolongace, anebo spíše jiné řešení.

Výjimečné rozhodování jiného orgánu veřejné moci než soudu je zapotřebí výrazně minimalizovat, protože zejména tam, kde by de facto mělo jít o péči před osvojením, mohl by být vytvořen fakticky stav, který by nebyl v souladu s ustanoveními o osvojení.

U ustanovení § 825 až 830 jde stručně řečeno o krátkodobé svěřením do péče – je třeba je chápat na jedné straně jako svěřením do péče podle dnešního ust. § 45 ZR, jednak jako tzv. předpěstounskou péči.

§ 831

(1) Má-li mít péče o dítě dlouhodobější a nikoli pouze přechodný charakter, protože z dosavadního průběhu péče je zřejmé, že je dítěti ku prospěchu, a to při zvážení skutečností svědčících ve prospěch péče osoby před péčí ústavní, rozhodne soud o svěřením dítěte do péče osoby bez časového omezení (pěstounství).

(2) Osoba, o níž se má ve smyslu odstavce 1 za to, že bude o dítě pečovat soustavně a dlouhodobě, popřípadě osoba, která o dítě takto již pečuje, se označuje jako pěstoun.

(3) Má-li péče jiné osoby o dítě soustavný a dlouhodobý charakter nebo rozhodne-li tak soud, může pěstoun žádat o přiznání státních příspěvků na pěstounskou péči.

K § 831:

Rozhodnutí o svěřením dítěte do péče jiné osoby bez časového omezení nemění nic na výchozí charakteristice této péče jako péče krátkodobé či dočasné (viz DZ k ust. § 825).

Nové řešení poměru osoby, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, a pěstouna, má vytvořit podmínky, kdy o dítě bude náležitě postaráno, přičemž možnost zneužití pěstounství k jiným účelům než k péči o dítě bude minimalizována. Bude tak kromě jiného umožněno, aby začali pracovat profesionální pěstouni (§ 832 a viz také výše), tedy tako-

vé osoby, které budou s to o dítě individuálně (kvalifikovaně) pečovat po dobu nezbytně nutnou, aniž by s ním navazovaly jakékoli emocionální jakoby rodičovské vazby. To samozřejmě nevylučuje, aby jiná skupina tzv. profesionálních pěstounů nepečovala o děti dlouhodobě, popř. až do doby, kdy nabudou plné svéprávnost.

Teprve taková osoba, která by o dítě pečovala způsobem, který nahrazuje péči rodičů (soustavně, dlouhodobě, popřípadě i s jistou citovou apod. vazbou), by byla označována jako pěstoun, a její povinnosti a práva (a to zejména pak vůči státu) by byla srovnatelná se současným stavem. (Dále srov. DZ k § 832.)

§ 832

(1) Dítě může být svěřeno do péče osoby, která péči o děti vykonává jako své povolání; přitom není rozhodné, na jakou dobu bude dítě do péče této osoby svěřeno. Ustanovení § 825 a následující se použijí přiměřeně.

(2) V případě uvedeném v odstavci 1 soud vždy zvažuje, která z osob, které péči o děti vykonávají jako své povolání, je pro dítě nejvhodnější z hlediska osobních charakteristik a prospěchu dítěte.

(3) Osoba, která v případě uvedeném v odstavci 1 o dítě pečuje, má právo na přiznání státních příspěvků na pěstounskou péči ode dne, kdy o svěřeni dítěte do její péče bylo rozhodnuto.

K § 832:

Jak již bylo v DZ k předchozím ustanovením řečeno, profesionálním pěstounem se rozumí osoba, která bude s to o dítě individuálně pečovat po dobu, která je dána konkrétními okolnostmi. Tuto péči vykonává jako své povolání či zaměstnání. Neočekává se, že naváže s dítětem emocionální jakoby rodičovské vazby. Tím není řečeno, že se snad k dítěti může chovat necitlivě, popř. jiným způsobem, který by v péči o dítě podle obecného názoru neměl vůbec mít místo.

Po všech stránkách odpovídající „kvalita“ dotyčné osoby (§ 825) by ovšem měla být u profesionálního pěstouna vyšší: u takové osoby by se mělo předpokládat, že pro péči o děti má jisté (eventuálně stanovené) odborné znalosti a schopnosti. Nabízí se zařazení těchto osob do speciálních kursů se závěrečným přezkoušením (jako nezbytná podmínka), odpovědnost v tomto směru by mohly nést orgány péče o děti.

Tzv. profesionální pěstoun by byl buď v pozici zaměstnance státu vykonávajícího individuální péči o dítě podle potřeb soudu, orgánu péče o děti, apod., soud by jej tedy za pěstouna prohlásil, a tím by na něj vztáhl (kromě jiného) výhody státem pěstounům poskytované, anebo by státním zaměstnancem ani nebyl, pracoval by samostatně, pod dohledem soudu, popřípadě orgánu péče o děti. Je možné, aby fungovaly třeba i instituce se statutem neziskové organizace, které by se profesionálním pěstounstvím zabývaly a jejich zaměstnanci by byli soudem ustavováni – za předpokladu splnění profesionálních kvalit – do funkcí profesionálních pěstounů. Je ovšem třeba položit důraz na to, aby takto zapojené instituce nefungovaly jako celek, totiž aby nesuplovaly vlastně ústavy, a „neposkytovaly služby“ na úrovni ústavní výchovy, která svěřením do péče profesionálního pěstouna jistě není očekávaným či zamýšleným cílem.

Práva a povinnosti profesionálního pěstouna budou tedy jako u osoby, do jejíž péče bylo dítě svěřeno a která profesionálem není.

Díl 4

Ústavní výchova

§ 833

(1) Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, učiní soud nezbytné opatření k nápravě.

(2) Nastane-li situace uvedená v odstavci 1, může soud jako nezbytné opatření k nápravě nařídit také ústavní výchovu; učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě. Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěřeni dítěte do péče fyzické osoby.

(3) Pominou-li důvody, pro které byla ústavní výchova nařízena, anebo je-li možné zajistit dítěti jinou než ústavní péči, soud neprodleně ústavní výchovu zruší a zároveň rozhodne podle okolností o tom, komu bude na příště dítě svěřeno do péče.

K § 833:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený, s tím, že je zřetelně vyjádřena povinnost soudu přijmout opatření vždy, kdy nastal stav, zpravidla rodiči nezpůsobený zaviněně, který je v rozporu se zájmem dítěte.

Institut sankční výchovy je pojat (jako dosud) zásadně jako sankční a subsidiární, proto je také zařazen až za jiné, totiž individuální formy péče o dítě.

(V evropském kontextu je ústavní výchova chápána jednak jako zcela přechodné, úvodní zařízení, než je dítěti opatřena péče individuální (naopak ve Velké Británii), jednak jako jedno ze standardních institutů, vedle zejména pěstounství, a to v případech, kdy individuální péči o konkrétní dítě nelze zvládnout.)

Stejně jako o ostatních formách péče, které dítě vzdalují z péče rodičů, bude vždy rozhodovat soud, a to nejen formou předběžného opatření, ale i v případě meritorního rozhodnutí.

Pokud jde o zrušení ústavní výchovy, je důraz položen na vpravdě okamžité rozhodování soudu. Ovšem vzhledem k tomu, že soud zpravidla nemá jinou možnost, jak se o potřebě zrušení ústavní výchovy dozvědět, je třeba, aby se zabýval jakýmkoli relevantním podnětem v tomto ohledu, prvořadě a obligatorně pak podnětem ústavu samotného.

Otázka další péče o dítě by měla být řešena výhradně soudem (viz výše), a to se zřetelem na objektivně existující možnost dítě umístit do vhodného ne-ústavního prostředí (kdy je třeba rozhodnout i o povinnostech a právech osoby, již bylo dítě svěřeno do péče (a contr. rodičů). Bylo by vhodné sestavit škálu vhodných umístění,

kteřá by počínala vlastní rodinou a pokračovala tzv. zařízeními pro děti vyžadujícími okamžitou pomoc. V případě, že by šlo o dítě, jehož ústavní výchova byla zrušena a které se nemůže vrátit do vlastní rodiny, soud by vždy rozhodoval o svěřeni dítěte do péče jiné osoby (ustanovení dílu třetího § 818 an.), jejíž konkretizace (zařízení, instituce, právnická osoba, fyzická osoba) by byla sice v jednotlivém případě nezbytná, avšak ve spojení s rozhodnutím o péči ne-ústavní a zároveň o péči nikoli ve vlastní rodině by byla sekundární.

V každém případě musí soud prvořadě sledovat nejlepší zájem dítěte. A to samozřejmě i tehdy, jestliže o péči o dítě by se ucházelo více osob.

§ 834

Z důležitých důvodů soud může prodloužit ústavní výchovu až o jeden rok po dosažení zletilosti.

§ 835

Rozhodne-li soud o umístění dítěte do ústavní nebo ochranné výchovy, upraví také rozsah vyživovací povinnosti rodičů, ledaže potřeby dítěte jsou kryty platbou ošetrového podle zvláštního zákona.

K § 835:

Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený.

Hlava IV Zapsané partnerství

Díl I Všeobecné ustanovení

§ 836

Zapsané partnerství (dále jen „partnerství“) je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé zákonem stanoveným způsobem.

K § 836:

A. Účelem adekvátní statusové úpravy společenství dvou osob stejného pohlaví je splnit úkol státu přistupovat stejně ke všem svým státním občanům a dát každému svému státnímu občanovi možnost prožít život v právně chráněném svazku statusově relevantním s jiným státním občanem, resp. s jiným člověkem, úkol nabídnout homosexuálně orientovaným osobám adekvátní právní prostředí, adekvátní právní institut vyrovnávající jejich statusové postavení s člověkem orientovaným heterosexuálně. Nejde tudíž o nadlepšení postavení, o přiznání zvláštních výhod, ale o přiznání stejných výhod – totiž sdílet s jinou osobou společenství státem uznané se statusovými důsledky - jaké mají všichni ostatní. Nelze nevidět, že odpíráním institucionalizace vztahům dvou osob stejného pohlaví, de facto i de iure sankcionuje stát osoby s vrozenou variantou tzv. běžné sexuální orientace.

V této souvislosti je na místě uvést, že nikterak nejde o zajištění rovnosti ve smyslu sexuální orientace, jde o rovnost občanskou, ale i obecnou, obecně lidskou: každému člověku s českým státním občanstvím je třeba dát mož-

nost žít ve svazku s jiným člověkem, který je českým státním občanem, popřípadě státním občanem jiného státu, ve svazku, který je českým státem uznán a chráněn. To plyne ostatně i z toho, že ústavní pořádek (Listina) nechrání ani manželství – ochrana a rovnost je koncipována a zajišťována pro každou lidskou bytost. Na druhé straně je ale třeba připomenout i Protokol č. 12 – dodatek k Evropské úmluvě o lidských právech, kde se výslovně zakazuje (kromě jiného) diskriminace z důvodů pohlaví (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, ETS no. 177), a Doporučení č. 1474 z r. 2000 Rady Evropy (K situaci lesbiček a gayů v členských státech Rady Evropy), podle kterého má Rada Evropy přidat k důvodům zákazu diskriminace v Evropské Úmluvě o lidských právech a vyzvat členské státy, aby odpovídající úpravu zařadily do svého zákonodárství.

Je mimo jakoukoli pochybnost, že institucionální výbava homosexuálních vztahů nemůže žádným způsobem ohrozit rodinu či manželství. Nejen proto, že takto orientovaných osob je relativně velmi málo. Ale – jak se zdá – hlavně proto, že manželství samo již dokázalo ztratit mnoho ze své dřívější popularity (nejspíš už víc než jedna čtvrtina spolu žijících heterosexuálních osob žije ve svazcích nikoli formálně deklarovaných), a to do té míry, že se klade otázka, zda by zákonodárce neměl vytvořit adekvátní právní prostředí rovněž pro kohabituující osoby heterosexuální orientace. Stejně tak je významná skutečnost, že homosexuálně orientovaní lidé se nikdy (popřípadě téměř nikdy) nezařadí do normálního rodinného života. A tak zatímco tzv. druh a družka vždy mohou uzavřít manželství, tj. své společenství institucionalizovat dávno nabízenou statusovou formou, osoby orientované homosexuálně tuto možnost dosud v ČR neměly.

Že navíc v současné době může regulace společenství osob stejného pohlaví sehrávat pozitivní roli v prevenci pohlavně přenosných chorob (včetně a především těch, které se v poslední době stávají skutečnou hrozbou existenci lidské populace), je rovněž nepochybné.

V neposlední řadě třeba konstatovat (a plyne to v podstatě již z výše řečeného), že navození společenství smlouvou je sice možné, ale zásadně nedostatečné. Žádná (obligační) smlouva, bez ohledu na to, jak formálně vybavená, nemůže změnit statusovou situaci lidského jedince a stejně tak není schopna zasáhnout oblast veřejnoprávní. (To je ostatně dobře vidět na francouzské úpravě tzv. PaCS: společenství není překážkou vzniku jiného statusového vztahu.)

Zatímco se zatím v našich legislativních návrzích na úpravu tzv. registrovaného partnerství pracovalo s výrazem „soužití“ nebo „registrované partnerství“, padla nyní po mnoha zvažováních volba na „zapsané partnerství“. Výraz „soužití“ jednak nenavozuje představu o statusovém, ale spíš jen smluvním institutu, jednak by byl patrně vhodný spíš tam, kde jde o úpravu rovněž vztahů heterosexuálních: se „soužitím“ se setkáváme jen ve Francii, kde tzv. smlouva o solidaritě (spolupráci, či soužití) předně nezakládá statusový poměr, a dále je pak určena rovněž pro heterosexuální poměry. Naproti tomu výraz „registrované“, kromě toho, že jde o cizí slovo, invokuje představu spíš negativní.

B. Právní úpravu společenství osob stejného pohlaví nalezneme již v mnoha státech. Nicméně způsob regulace a zařazení tohoto právního institutu v právním řádu se liší (od zařazení do civilního kodexu, přes zvláštní zákon, popř. zákony, až k judikatuře nejvyšších soudů), liší se ovšem i jednotlivosti právních úprav (naprosté srovnání společenství, resp. partnerství s manželstvím, jisté odlišení, pojmové aparáty, možnost osvojení a svěření dítěte do péče páru, jednodušší rozvod atd.).

C. Základní ustanovení zastupuje definiční vymezení zapisovaného partnerství: k relevantním a zásadním charakteristikám patří trvalost společenství a zákonem upravený způsob vzniku.

Díl 2

Vznik partnerství

§ 837

(1) Partnerství vzniká souhlasným projevem vůle dvou osob stejného pohlaví, že spolu vstupují do partnerství. Projev vůle o vstupu do partnerství činí osoby vstupující do partnerství osobně před matričním úřadem v sídle krajského úřadu, který je příslušný pro obvod, v němž je alespoň jedna z osob vstupujících do partnerství hlášena k trvalému pobytu (dále jen „příslušný matriční úřad“), v přítomnosti dvou svědků a matrikáře. Projev vůle o vstupu do partnerství se činí veřejně.

(2) Projev vůle o vstupu do partnerství se činí tak, že osoba, která za příslušný matriční úřad projev vůle o vstupu do partnerství přijímá, položí osobám vstupujícím do partnerství otázku, zda chtějí spolu vstoupit do partnerství; kladnou odpovědí obou osob vznikne partnerství.

§ 838

Příslušný matriční úřad zapisuje projevy vůle o vstupu do partnerství do matriky k tomu určené.

K § 837 a 838:

Procedura vzniku partnerství je obdobná proceduře užívané při uzavírání manželství. Nicméně vzhledem k odlišnosti faktické je zde procedura upravena výslovně, nikoli odkazem. Nejspíš nelze počítat s nějak významným počtem osob ucházejících se o tento institut, i když zpočátku – jak víme ze zahraničních zkušeností – jich bude víc. Proto postačí, bude-li v každém kraji jen jedině místo, kde bude možné Projev vůle o vstupu do partnerství učinit.

§ 839

Projev vůle o vstupu do partnerství přijímá starosta. Zastupitelstvo obce může pověřit některého svého člena, aby přijímal projev vůle o vstupu do partnerství na místě starosty.

K § 839:

Jedná se opět o obdobu, nicméně uvedena je samotná (nikoli odkazovací) úprava. I zde se také umožňuje, aby zastupitelstvo rozhodlo o pověření také jiného

člena (popřípadě i jiné členy) zastupitelstva. („Starosta“, „zastupitelstvo obce“ – viz § 537.)

§ 840

Projev vůle o vstupu do partnerství se přijímá na místě, které k tomu matriční úřad určí.

K § 840:

Místo, kde má být projev vůle učiněn, určuje matriční úřad, před kterým bude (skutečně) projev vůle o vstupu do partnerství učiněn. Záleží jen na jeho volbě, zda pro projevy vůle o vstupu do partnerství vyhradí zvláštní místo, popř. zda k žádosti osob, které do partnerství vstupují, povolí projev vůle o vstupu do partnerství na jiném než k tomu zásadně určeném místě.

§ 841

Příslušný matriční úřad může na žádost osob vstupujících do partnerství povolit, aby projev vůle o vstupu do partnerství přijal matriční úřad v sídle jiného kraje.

K § 841:

Jak již výše (DZ k § 837) bylo uvedeno, určitě postačí, bude-li v každém kraji jen jediný úřad, který bude projev vůle v tomto případě přijímat. Licence do jiného kraje by měla být přípustná – záleží však na uvážení příslušného matričního úřadu.

§ 842

(1) O přijetí projevu vůle o vstupu do partnerství požádají osoby, které chtějí vstoupit do partnerství, příslušný matriční úřad a ke své žádosti připojí doklady osvědčující jejich totožnost a způsobilost ke vstupu do partnerství; co je obsahem žádosti a jaké doklady je třeba předložit, stanoví zvláštní zákon; ten také stanoví, za jakých podmínek lze předložení dokladů prominout, a u kterých dokladů není prominutí možné. Nelze prominout předložení osvědčení o totožnosti a osvědčení o státním občanství ČR.

(2) Dříve, než učiní projev vůle o vstupu do partnerství, osoby vstupující do partnerství výslovně uvedou, že jim nejsou známy skutečnosti, pro které by jim zákon zakazoval, aby do partnerství vstoupily.

(3) Ustanovení § 531 a 533 se použijí přiměřeně; ustanovení § 534 platí i zde.

K § 842:

Právní úprava vzniku partnerství je obdobou právní úpravy vzniku manželství – ale ani ve zdejším ustanovení není využito odkazu, s výjimkou ustanovení upravující prohlášení o příjmení.

Pokud jde právě o příjmení, je napříště třeba, aby se i u partnerů uplatnilo pravidlo, že příjmení popřípadě uváděné na druhém místě je příjmením připojeným, resp. připojovaným. (Souvisí to i s otázkou případného návratu k tzv. původnímu příjmení.)

Pokud jde o předkládané doklady, platí samozřejmě stejná pravidla (ba nutně ještě přísnější) jako u uzavření

manželství: nelze prominout ani osvědčení o totožnosti, ani osvědčení o státním občanství ČR.

V neposlední řadě i zde je naprosto nezbytné (vzhledem k nedostatku jiných adekvátních prevenčních institutů), aby osoby vstupující do partnerství výslovně a shodně uvedly, že jim není známa existence zábran pro partnerství.

Situace partnerství vznikajícího in extremis není uvažována, stejně jako projev vůle o vstupu do partnerství v zastoupení.

Způsobilost ke vstupu do partnerství

§ 843

Do partnerství může vstoupit každý, komu to zákon nezakazuje.

§ 844

(1) Do partnerství nemůže vstoupit osoba, která

- a) není plně svéprávná, nebo
- b) již dříve uzavřela manželství nebo která již dříve vstoupila do partnerství, a její manželství nebo partnerství trvá.

(2) Do partnerství nemohou vstoupit osoby navzájem příbuzné v linii přímé a sourozenci.

(3) Do partnerství nemohou vstoupit osoby, z nichž žádná není státním občanem ČR.

K § 843 a 844:

Zákazy partnerství jsou vyjádřeny jako způsobilost ke vstupu do partnerství. Okruh zákazů se nutně od impedimentu matrimonii liší. Překážka nedostatečné svéprávnosti nemůže být dispensabilní a partnerství je samozřejmě zakázáno také tomu, kdo již v zapsaném partnerství je, ale i tomu, kdo je manželem.

Vzhledem k dosud nevyjasněným poměrům zejména evropským, pokud jde nejen o uznávání partnerství, ale i o jednotný přístup k jeho úpravě, není přípustné, aby do partnerství vstupovaly dva cizí státní příslušníci (jde o absolutní zábranu vzniku partnerství, viz § 845).

Díl 3

Neexistence a neplatnost partnerství

§ 845

(1) Partnerství nevznikne, jestliže žádná z osob, které spolu chtěly vstoupit do partnerství, nebyla občanem ČR, nebo jestliže projev vůle o vstupu do partnerství trpěl podstatnou vadou.

(2) O neexistenci partnerství rozhodne soud i bez návrhu. Návrh může podat, kdo prokáže právní zájem na takovém zjištění, nebo státní zástupce.

(3) Ustanovení § 551 odst. 2 se použije přiměřeně.

K § 845:

Zá vadu v občanství nezbyvá za současného (nikoli jen našeho) právního stavu sankcionovat neexistenci. Pokud se pak jedná o tzv. podstatné závady, rozumí se jimi závažné nedostatky projevu vůle (vedoucího ke vstupu do

partnerství), a to jak nedostatky označované teorií za vnitřní, tak nedostatky vnější, totiž formální. Takovými nedostatky pak jsou: nedostatek vůle k partnerství, nedostatek projevu vůle o vstupu do partnerství, projevy vůle o vstupu do partnerství, které byly učiněny vůči nikoli příslušnému orgánu státu atp.. Toto hodnocení (tj. negativní hodnocení závady v projevu vůle) může být jistě v dalším vývoji přístupem praxe pozměněn.

Rozhodnutí o sankci takto závadného stavu se ponechává soudu zásadně za týchž podmínek jako v případě manželství, resp. sňatku.

Obdoba ust. § 551 odst. 2 výslovně vyjádřená, by zněla takto (výslovně): Majetkové poměry osob, které spolu chtěly vstoupit do partnerství, se posoudí jednotlivě podle povahy věci; nelze-li jinak, použijí se ustanovení o bezdůvodném obohacení; v těchto záležitostech je třeba brát ohled na tu z osob, která při projevu vůle o vstupu do partnerství jednala v dobré víře, jakož i na práva a právní zájmy třetích osob.

§ 846

(1) Vzniklo-li partnerství přes to, že vstupu do partnerství bránil zákonný zákaz, může soud prohlásit partnerství za neplatné.

(2) Soud může partnerství prohlásit za neplatné na návrh některého z partnerů nebo státního zástupce, anebo i bez návrhu. Trpěl-li však projev vůle o vstupu do partnerství méně podstatnou vadou, může návrh podat jenom ten z partnerů, jehož projev vůle takovou vadou trpěl, a to nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy tak vzhledem k okolnostem mohl nejdříve učinit, popřípadě kdy se dozvěděl o pravém stavu věci.

(3) Partnerství lze prohlásit za neplatné i tehdy, jestliže již zaniklo.

K § 846:

Neplatnost partnerství je řešena (také) zvláštním ustanovením.

I bez návrhu soud prohlásí partnerství za neplatné zejména v případech, které jsou svou povahou obdobné případům, kdy soud prohlásí manželství za neplatné i bez návrhu (např. příbuzenství).

(K odst. 2 věta druhá): Méně podstatnou závadou se na rozdíl od případu sankcionovaného neexistencí rozumí závady z rozsahu předchozího ustanovení eliminované. Uplatnění závady ve vůli (omyl, bezprávná výhrůžka apod.) je ponecháno na vůli partnerů (opět se zúžením na toho, jehož vůle byla dotčena). Rovněž v případě partnerství není třeba zmírňovat přístup k sankci neplatnosti (zanik partnerství není v tomto ohledu relevantní).

§ 847

(1) Partnerství je platné, dokud není prohlášeno za neplatné.

(2) O partnerství, které bylo prohlášeno za neplatné, se má za to, že nevzniklo.

(3) Ustanovení § 556 a § 557 se použijí přiměřeně.

K § 847:

Zdejší ustanovení je obdobou řešení obdobné situace v případě manželství. Sanace uplynutím doby se ale neuplatní.

Díl 4

Povinnosti a práva partnerů

§ 848

(1) Partneři mají v partnerství rovné povinnosti a rovná práva.

(2) Pro vzájemné povinnosti a vzájemná práva partnerů se použijí obdobně ustanovení o povinnostech a právech manželů, zejména pak pro vzájemné majetkové povinnosti a práva se použijí obdobně ustanovení majetkového práva manželského, pro poměry týkající se bydlení se použijí obdobně ustanovení o bydlení manželů, pro dědění se použijí obdobně ustanovení o dědění manželů, a pro vzájemnou vyživovací povinnost jak v době trvání partnerství, tak i po jeho zrušení, se použijí obdobně ustanovení o vzájemné vyživovací povinnosti manželů, popřípadě rozvedených manželů, ledaže osoby, které mají v úmyslu spolu vstoupit do partnerství, spolu uzavřou dohodu, v níž vzájemné budoucí poměry samy upraví, a to i pro případ zániku partnerství; taková dohoda vyžaduje náležitosti veřejné listiny.

(3) Ustanovení o osvojení manžely a o svěřeni dítěte do péče manželů se nepoužijí.

K § 848:

Zdejší právní úprava odkazuje na právní úpravu povinností a práv manželů, nicméně je zároveň zřejmé, že se v tomto případě nepoužijí relevantní ustanovení pasáže rodiče a děti, tedy ani ustanovení o osvojení, ani ustanovení o svěřeni dítěte do péče manželů. Připouští se odchylná úprava formalizovanou dohodou (nikoli však pokud jde o vztah k dětem).

Je-li některý z partnerů rodičem, je třeba – pokud jde o dítě - postupovat tak, jakoby tato osoba nebyla vstoupila do partnerství. Je nadále singulárně posuzovaným rodičem tohoto dítěte. Zejména je vyloučeno, aby vstup do partnerství mohl mít za následek omezení rodičovských práv této osoby.

Situace osvojení dítěte manžely a svěřeni dítěte do péče manželů (roz. společné péče) se vylučují z okruhu ustanovení analogicky použitelných v případě partnerů.

Díl 5

Zánik partnerství

§ 849

Partnerství zaniká smrtí jednoho z partnerů, dohodou nebo rozhodnutím soudu o zrušení partnerství.

K § 849:

Toto základní ustanovení o zániku partnerství je, jak je patrné, pokud jde o zánik dohodou, od situace manželství odlišné.

§ 850

Zaniká-li partnerství smrtí, použije se ustanovení § 621 obdobně.

K § 850:

Není důvodu použít v tomto případě odchylná pravidla než u zániku manželství, včetně úpravy otázek souvisejících s prohlášením za mrtvého.

§ 851

Jestliže se partneři rozhodli zrušit své partnerství, mohou tak učinit dohodou; dohoda vyžaduje písemnou formu a musí být předložena k zápisu matričnímu úřadu, který dříve zapsal projev vůle o vstupu do partnerství; účinky dohody nastávají zápisem do matriky.

K § 851:

Na rozdíl od manželství je partnerství možné zrušit zjednodušeně, totiž dohodou partnerů. Pokud jde o formální náležitosti, vyžaduje se kromě písemné formy zápis v matrice určené pro partnerství, a to v místě, kde k zápisu projevu vůle o vstupu do partnerství došlo.

§ 852

Nedohodnou-li se partneři o zrušení partnerství, může každý z nich navrhnout, aby o zrušení partnerství rozhodl soud. Prokáže-li se, že soužití partnerů je rozvráceno a nelze očekávat nápravu, soud partnerství zruší.

K 852:

Vzhledem k tomu, že partneři, kteří jsou schopni se na zrušení partnerství spolu dohodnout, mají postup usnadněn a soud se jimi nemusí zabývat, je třeba, aby tam, kde partneři nejsou dohody schopni, museli v řádném civilním řízení prokazovat kvalifikovaný rozvrat svého vztahu. Nutnost obrátit se na soud se žádostí o rozhodnutí plyne ze statusové podstaty zapsaného partnerství. Vzhledem k procesním složitostem je možné počítat s tím, že partneři se budou snažit se pokud možno spíš dohodnout.

§ 853

Následky zániku partnerství

Pro následky zániku partnerství se použijí obdobně ustanovení o následcích zániku manželství.

K § 853:

Jedná se především o majetkové, resp. osobně majetkové důsledky zániku partnerství, jenž se může dotknout nejen práv třetích osob, ale popřípadě i dítěte, které s partnery žije, bez ohledu nato, jaké je jeho konkrétní právní postavení (dítě partnera z předchozího manželství,

dítě partnerovy zemřelé manželky atd.). Rovněž v partnerství je třeba chránit slabšího z obou partnerů. Je proto na místě, aby se obdobně použila ustanovení o důsledcích zániku manželství.

§ 854

Zvláštní ustanovení

Vznik a zánik partnerství má pro řešení jednotlivých povinností a práv partnerů stejné důsledky jako manželství, ledaže zákon stanoví jinak.

K § 854:

Jednotlivé právní důsledky projevu vůle o vstupu do partnerství (důsledky pro jednotlivé právní sféry, a to především veřejnoprávní – daňovou, dávkovou, zdravotní atd.) budou upraveny konkrétně (zpravidla doplněním příslušných dosavadních právních předpisů).

ČÁST TŘETÍ

Absolutní majetková práva

Hlava 1

Věcná práva

Díl 1

Držba

§ 855

Držitelem je ten, kdo vykonává právo pro sebe.

§ 856

(1) Držet lze právo, které lze právním jednáním převést na jiného a připouští opětovný nebo opakovaný výkon.

(2) Osobní právo není předmětem držby, ani vydržení. Kdo však vykonává osobní právo poctivě, je oprávněn své domnělé právo prozatím vykonávat a hájit.

§ 857

(1) Držbu vlastnického práva získá ten, kdo se věci ujme, aby ji pro sebe užíval jako vlastník.

(2) Držbu jiného práva získá ten, kdo je počne vykonávat jako osoba, jíž takové právo podle zákona náleží, a komu jiné osoby ve shodě s ním plní.

§ 858

(1) Držbu lze nabýt tím, že se jí držitel ujme svou mocí.

(2) Držbu lze nabýt také, převede-li svou držbu na nového držitele držitel dosavadní, anebo ujme-li se nový držitel držby jako právní nástupce dosavadního držitele.

§ 859

Kdo drží na základě právního důvodu, anebo kdo se ujme držby svou mocí, aniž tím ruší cizí držbu nebo jiné právo, je oprávněný držitel.

§ 860

(1) Poctivě drží, kdo má z přesvědčivého důvodu za to, že mu náleží právo, které vykonává. Nepoctivě drží, kdo ví nebo komu musí být z okolností zjevné, že vykonává právo, které mu nenáleží.

(2) Nepoctivost zástupce při nabytí držby nebo při jejím výkonu zástupcem činí držbu nepoctivou. To neplatí, pokud zastoupený zvláštním příkazem daným se zřetelem k této držbě zástupci nařídil, aby se držby ujal nebo aby ji vykonával.

(3) Poctivému držiteli náleží stejná práva jako držiteli oprávněnému.

§ 861

Má se za to, že držba je poctivá a oprávněná.

§ 862

(1) Ode dne, kdy mu byla doručena žaloba na vydání věci, se poctivý držitel považuje za nepoctivého, pokud bylo žalobě vyhověno.

(2) Za náhodu, která by věc u vlastníka nebyla stihla, však držitel odpovídá, jen když navrácení věci zdržel sporem vedeným svévolně.

K § 855 až 862:

Část občanského zákoníku o věcných právech uvozují ustanovení o držbě. Návrh prvního dílu Hlavy 1 Části třetí sleduje podrobnější úpravu držby, než jak tomu je v § 129 až 131 současného občanského zákoníku a přihlíží se též ke kritickému zhodnocení stávající úpravy,³⁹ nezamýšlí však obnovovat archaismy, jako jsou např. někdejší držba knihovní, anebo rozlišování pravé a nepravé držby apod., byť se některými z nich počítala ještě vládní osnova československého občanského zákoníku z r. 1937.

První ustanovení této části navrhuje stanovit, co lze držet (§ 855 a 856). Snaha je upravit držbu jednotně. Opouští se přitom pojetí, že držet lze jednak věc, jednak právo (§ 129 stávajícího obč. z.), jež reflexem někdejší římskoprávní konstrukce oddělující držbu věci jako hmotného předmětu a držbu práv. Je totiž zřejmé, že i při držbě věci nejde než o držbu práva, a to práva vlastnického.

Ustanovení § 857 a 858 o nabytí držby vycházejí z pojetí, že držbu lze nabýt jak vlastní mocí toho, kdo se držby ujímá, tak i převodem nebo přechodem.

Ustanovení § 859 až 862 rozlišují na jedné straně držbu oprávněnou a neoprávněnou, na straně druhé držbu poctivou a nepoctivou. Příčina tohoto rozlišení je v tom, že držbu lze nabýt i bez platného právního důvodu (pak pojmově nemůže jít o držbu oprávněnou), leč i za této situace musí být rozlišeny situace, kdy neoprávněný držitel je či není v dobré víře v tom směru, zda mu náleží právo, které vykonává, a v důsledku toho poskytnout dobré víře ochranu. V ust. § 860 se přitom zdůrazňuje, že poctivost držby nezakládá pouhé subjektivní přesvědčení držitele, nýbrž že ten pro ně musí mít také přesvědčivý důvod. Zá-

³⁹ Zejm. Knappová, M., Držba, Právo a zákonnost, 1992, s. 579 a násl.

roveň se, ve shodě s celkovým pojetím osnovy, navrhuje stanovit vyvratitelná domněnka oprávněnosti a poctivosti držby.

Speciálně se navrhuje řešit v ust. § 860 odst. 2 případ, kdy se držitel ujme držby zástupcem. Návrh vychází z akceptace obecné zásady, že zástupcovu nepoctivost nutno přičítat k tíži zastoupenému. Z tohoto principu je však nutné připustit výjimku pro případ, kdy osoba, jež sama je v dobré víře, zástupci zvláště přikáže, aby se pro ni držby ujal nebo aby ji vykonával. Pak totiž takový zástupce jen vykonává jasně a jednoznačně projevenou vůli zastoupeného.

Ust. § 862 řeší otázku důsledků doručení vindikační žaloby poctivému držiteli. Jde o problém zákonem u nás výslovně neřešený a některé jeho dílčí aspekty nelze z mlčení zákona interpretací dovodit. Z toho důvodu se navrhuje úprava, že doručením žaloby se poctivost držby ztrácí, avšak jen za podmínky, že této žalobě bylo vyhověno. Zvláštní konstrukcí se přitom takový držitel chrání před následky odpovědnosti za náhodu, ovšem vyjma případy svévolně vyvolaných nebo svévolně vedených sporů.

Pokud jde o práva, nečiní osnova mezi oprávněným a poctivým držitelem rozdílu § 860 odst. 3). Je však nutné vzít zřetel na povinnosti neoprávněného držitele vlastnického práva a v tom směru rozlišit mezi držitelem poctivým a nepoctivým, jak se také dále činí.

Držba vlastnického práva

§ 863

(1) Oprávněný držitel smí s věcí nakládat, držet a užívat ji, ba ji i zničit, nebrání-li tomu zvláštní zákon, a není z toho nikomu odpovědný.

(2) Oprávněnému držiteli náleží všechny plody věci, jakmile se oddělí. Jeho jsou také všechny již vybrané užítky, které za držby dospěly.

§ 864

(1) Poctivému držiteli se hradí nutné náklady, jichž bylo potřeba pro trvalý zachování podstaty věci, jakož i náklady vynaložené účelně a zvyšující užitečnost věci nebo její hodnotu. Náhrada náleží do výše přítomné hodnoty, pokud ta nepřevyšuje náklady skutečné.

(2) Obvyklé udržovací náklady se nehradí.

§ 865

Z nákladů učiněných poctivým držitelem ze záliby nebo pro okrasu se hradí jen tolik, o kolik věc získala na obecné hodnotě; dřívější držitel však může k svému prospěchu odstranit vše, co lze od věci oddělit bez zhoršení její podstaty.

§ 866

(1) Ani poctivý držitel se nemůže domáhat, aby mu byla nahrazena cena, za kterou na sebe věc převedl.

(2) Kdo však cizí věc, kterou by jinak vlastník těžce opět získal, na sebe převede bezelstně, a tím vlastníkovi zjedná patrný užitek, může se domáhat přiměřené náhrady.

§ 867

Nepoctivý držitel vydá veškerý užitek, kterého držbou nabyl, a nahradí ten, který by získala zkrácená osoba, jakož i všechnu škodu, která vzešla z jeho držby.

§ 868

Vynaloží-li nepoctivý držitel nutné náklady, jichž bylo potřeba pro zachování podstaty věci, náleží mu jejich náhrada. Pokud jde o ostatní náklady, použijí se obdobně ustanovení o nezmocněném jednateli.

K § 863 až 868:

Při držbě vlastnického práva je nutné rozlišit mezi držitelem oprávněným, poctivým a nepoctivým, neboť oprávněnému držiteli vlastnické právo právem náleží, zatímco neoprávněného držitele stihá povinnost věc vydat. V tomto druhém případě se rozlišuje mezi držitelem poctivým a nepoctivým, kteří jsou v dané souvislosti zatíženi různými povinnostmi.

Společné je to, že poctivého i nepoctivého držitele stihá povinnost věc vydat a jsou zbaveni práva domáhat se náhrady ceny, za kterou na sebe věc převedli (§ 866 odst. 1).

Rozdílý však jsou mezi poctivým a nepoctivým držitelem, pokud jde o náhradu nákladů.

Poctivému držiteli podle § 864 nenáleží náhrada udržovací reže, má však nárok na náhradu nutných nákladů a také na náhradu nákladů účelně vynaložených, které věc zhodnocují. Zhodnocení se posuzuje podle přítomné hodnoty, tj. podle hodnoty vydávané věci ke dni jejího vydání, nanejvýš však do limitu skutečných nákladů (hradí se to, co je z obojího menší).

Ust. § 865 stanoví, že náklady učiněné ze záliby nebo pro okrasu se nehradí; poctivý držitel může požadovat jen to, o čem se zvýšila obecná hodnota vydávané věci. Tento držitel však namísto požadavku této částečné náhrady může využít možnost odejmout ze zhodnoceného předmětu, o čem jej způsobem uvedeným v tomto ustanovení vylepšil. Toto ius tollendi však může konzumovat jen, je-li to možné bez porušení podstaty věci a pokud to je pro něho samotného účelné (arg. "k svému prospěchu"). Se zřetelem k této druhé podmínce nelze okrášlení prostě zničit tak, aby z něho neměl již užitek nikdo.

Ust. § 866 vyslovuje obecnou zásadu, že ani poctivý - a tím spíše nepoctivý - držitel nemůže žádat, aby mu byla nahrazena cena, za niž držený předmět pořídil. V druhém odstavci se stanoví výjimka pro případ, kdy někdo věc získá beze lsti, a tím zejména ochrání jejího vlastníka před její ztrátou. Za těchto podmínek může osoba, která věc získala, požadovat přiměřenou náhradu - ne tedy plnou náhradu ceny, nýbrž to, co lze vlastně uznat za užitečný náklad.

Ustanovení § 865 a 866 se zabývají případy, které se mohou v praxi vyskytnout jen zřídka. Jeví se však užitečné dát i pro ně výslovné zákonné instrukce v zájmu spravedlivého uspořádání i takovýchto poměrů.

Nepoctivého držitele zasahuje § 867 příkazem vydat nejen věc samu, ale též všechn užitek, který držbou získal (tedy včetně hodnoty plodů a užitků již vybraných, ale také např. hodnotu nájemného za byt užívaný bezplat-

ně v domě nepoctivě získaném), a kromě toho musí nahradit vše, oč byla oprávněná osoba jeho držbou zkrácena. Podle § 868 náleží nepoctivému držiteli jen náhrada nákladů nutných pro zachování podstaty věci; náhrada jiných nákladů jen výjimečně, podle zásad úpravy o jednatelství bez příkazu.

Držba jiných práv

§ 869

Pro držitele jiných práv, platí § 863 až 868 obdobně.

K § 869:

Ustanovení § 863 až 868 se týkají jen držby vlastnického práva. Z toho důvodu se navrhuje stanovit, že se tato ustanovení užijí obdobně i pro držitele jiných práv.

Ochrana držby

§ 870

Držbu není nikdo oprávněn svémocně rušit. Kdo byl v držbě rušen, může se domáhat, aby rušení bylo zakázáno a vše uvedeno v předešlý stav.

§ 871

(1) Je-li držitel prováděním stavby ohrožen ve své držbě nebo může-li se pro to důvodně obávat následků podle § 880 a nezajistí-li se proti němu stavebník cestou práva, může se ohrožený držitel domáhat zákazu provádění stavby.

(2) Zákazu se držitel domáhat nemůže, jestliže ve správním řízení, jehož byl účastníkem, neuplatnil své námitky k žádosti o povolení takové stavby.

(3) Dokud není o záležitosti rozhodnuto, soud nedovolí, aby se stavba prováděla.

(4) Hrozí-li však přímé nebezpečí, anebo dá-li žalovaný přiměřenou jistotu, že uvede věc v předešlý stav a že nahradí škodu, ale žalobce žádnou jistotu za následky svého zákazu neposkytne, dovolí soud, odůvodňují-li to okolnosti případu, zatím pokračovat v provádění stavby.

§ 872

Pro případ odstraňování stavby platí § 871 obdobně.

K § 870 až 872:

Ustanovení o ochraně držby uvozuje obecný zákaz svémocného rušení držby a zakládá zdržovací a odstraňovací nárok držitele.

Speciální úprava se navrhuje v ust. § 871 až 872 pro případ rušení držby prováděním stavby nebo jiného zařízení (již obecná část zákoníku zavedla pro oboje legislativní zkratku »stavba«) nebo jejich odstraňováním. Pro tyto případy není možné setrvat jen u obecného zákazu rušení držby, ale je zapotřebí vzít jednak zřetel na potřebu ochrany držitele i pro případ ohrožení držby, jednak též zohlednit zájmy obou stran, neboť nelze vyjít z apriorní

představy, že za situaci, jež má osnova v těchto ustanoveních na mysli, náleží bezvýhradná ochrana jen držiteli.

Prováděním nebo odstraňováním stavby či jiného díla může být držba ohrožena jak přímo, tak imisemi. Pokud jde o tyto, volí se v § 871 odkaz na ustanovení o imisích v rámci úpravy vlastnického práva, kam ustanovení o nich tradičně náleží.

Ochrana podle ustanovení § 871 a násl. náleží držiteli jen proti té osobě, jež stavbu či jiné dílo provádí (dále jen "stavebník") - ať oprávněně, ať neoprávněně - bez správného rozhodnutí, zejména stavebního povolení, anebo bylo-li sice takové rozhodnutí vydáno, ale držitel buď k řízení nebyl pozván, anebo sice pozván byl, ale jeho námitky nebyly uznány (ledaže stavebníkovi svědčí již dříve vydané rozhodnutí soudu). Pokud se však držitel proti ohrožení své držby včas neohradí, ač pro to měl možnost, ztrácí vzhledem k ust. § 871 odst. 2 možnost obrany podle § 871 a 872.

Ustanovení § 871 však také bere zřetel na skutečnost, že mezi podáním žaloby a vydáním pravomocného rozhodnutí o ní uplyne určitá doba a že by tak během toho času mohl být zamýšlený efekt žaloby zmařen. Z toho důvodu se navrhuje, aby zákon nařídil soudu rozhodnout předběžným opatřením o zákazu dalšího provádění rozporované činnosti. Ani tu však nelze postupovat schématicky, nýbrž třeba vzít zřetel na případné oprávněné zájmy stavebníka nebo i dalších osob.

Proto se navrhuje stanovit především, že při hrozbě přímého nebezpečí, plynoucího z přerušení namítané činnosti, soud vydá zákaz pokračovat v ní. Dále se musí vzít ohled i na skutečnost, že až do konečného vyřízení záležitosti nebude jisto, která ze sporných stran je v právu. Navrhuje se tudíž, aby stavebníkovi nebylo zakazováno v díle pokračovat, poskytne-li přiměřenou jistotu, že věci uvede v předešlý stav, bude-li žalobě vyhověno, a že nahradí případnou škodu. Za těchto situací však nelze jednostranně zatížit jen žalovaného. Proto se navrhuje stanovit, aby i žalobce recipročně rovněž složil přiměřenou jistotu garantující, že při neúspěchu žaloby žalovaného odškodní. Pokud k tomu nebude ochoten a žalovaný naopak jistotu složí, pak žalovaného nelze znevýhodnit.

Uchování držby

§ 873

Držitel se smí svémocněmu rušení vzepřít a věci, jež mu byla odňata, se smí při rušebním činu znovu zmocnit, nepřekročí-li přitom meze nutné obrany. V takovém případě se neuplatní omezení v § 18.

§ 874

(1) Byl-li držitel z držby vypuzen, může se na vypuditeli domáhat, aby mu věc vydal a zdržel se dalšího vypuzení.

(2) Za vypuzení z držby se pokládá

- a) ujal-li se jí někdo svémocně, nejedná-li se o případ uvedený v § 859,
- b) vetřel-li se někdo v držbu nebo vloudil-li se v ni potajmu nebo lstí,
- c) usiluje-li někdo proměnit v trvalé právo to, co mu bylo povoleno jen z ochoty, nebo

d) rušení podle § 873.

(3) Vypuzení z držby práv uvedených v § 856 nastane, když druhá strana odepře plnit, co dosud plnila, když někdo zabrání výkonu práva, nebo již nedbá povinnosti zdržet se nějakého konání.

§ 875

(1) Proti žalobě na ochranu držby lze úspěšně namítnout, že žalobce získal držbu proti žalovanému tak, že jej sám z držby vypudil.

(2) Žalobu lze podat nebo námitku vznést jen do šesti týdnů, kdy se osoba k nim oprávněná dozvěděla o činu i o tom, kdo jej spáchal, nejdéle však do jednoho roku ode dne, kdy se čin stal, jinak právo vznést je zaniká.

Zánik držby

§ 876

(1) Držba zaniká, vzdá-li se jí držitel, nebo ztratí-li trvale možnost vykonávat obsah práva, které dosud vykonával. Držba rovněž zaniká, je-li z ní držitel vypuzen a neuchová si ji svémocí nebo žalobou.

(2) Jestliže držitel držbu nevykonává, držba tím nezaniká. Ani smrt držitele nebo jeho zánik nepůsobí zánik držby.

Spoludržba

§ 877

Spoludržba se řídí přiměřeně ustanoveními o držbě a o společných právech.

K § 873 až 877:

Za určitých okolností je účelné brát držbu za nepřerušenu, ač se držiteli fakticky její výkon přerušil zásahem jiného (srov. k tomu § 876 odst. 1, dále též § 24 odst. 2).

Předně se držitel může bránit proti takovému zásahu svémocí (§ 873). Se zřetelem k zvláštní povaze této skupiny případů a s ohledem na nutnost chránit držbu důsledně se pro tyto případy opouští omezující podmínka v § 15 odst. 1.

Dále pak se držitel může bránit i žalobou, byl-li z držby vypuzen (§ 874). Skutkové podstaty vypuzení z držby vlastnického práva stanoví § 874 v odstavci druhém. Jedná se za prvé o svémocné ujmoutí se držby, nejde-li ovšem o případy, kdy k tomu dochází způsobem konstituujícím oprávněnou držbu. Dále se jedná o případy, kdy se delinkvent v držbu vetře nebo vloudí. Za třetí jde o případy, snaží-li se někdo transformovat v držení to, co získal jen prekariálně. Konečně se jedná o protiprávní svémocné ujmoutí se držby. Třetí odstavec § 874 stanoví skutkové podstaty vypuzení z držby jiných práv, než je právo vlastnické.

Přirozeně, poskytuje-li zákon ochranu tomu, kdo prohlásuje, že byl z držby vypuzen, je třeba rovněž brát v úvahu eventuální oprávněný zájem i druhé strany: proto se jí poskytuje možnost bránit se námitkou podle § 875. Jelikož jde při držbě zvláště o ochranu faktického stavu, není namístě vnášet do právních poměrů dotčených osob prvky akcelerující neúměrnou nejistotu. Žalobní právo i

právo k námitce se proto omezuje krátkými prekluzivními lhůtami subjektivní i objektivní povahy (§ 876). Případný zánik těchto práv ovšem nevyklučuje možnost dovolat se ochrany z jiného právního důvodu, je-li takový (např. pro rušení vlastnického práva).

O zániku držby normuje § 876. Navrhuje se neuvádět jednotlivé kazuistické důvody (např. trvalá ztráta věci, její zánik atp.), nýbrž shrnout tyto důvody do abstraktní formulace, která kryje jednak subjektivní příčiny na straně držitele (vzdání se držby nebo pasivita spočívající v neuchování si držby, z níž byl držitel vypuzen), jednak příčiny objektivního rázu, tj. ztrátu možnosti vykonávat držbu. V té souvislosti je třeba stanovit, že samotné přerušování výkonu držby (např. při přechodném opuštění věci) její zánik nevyvolá. Takový následek nemohou vyvolat ani smrt člověka nebo zánik právnické osoby, jsou-li držiteli, samy o sobě, protože i v těchto případech předně třeba ctít zásadu právního nástupnictví.

Vzhledem k tomu, že není vyloučen společný výkon držby několika osobami, navrhuje se stanovit, že se případ spoludržby posoudí obdobně jako spoluvlastnictví.

Díl 2

Vlastnictví

Oddíl 1

Vlastnické právo, jeho omezení a ochrana

Předmět a obsah vlastnického práva

§ 878

(1) Vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné, je předmětem jeho vlastnického práva.

(2) Zvláštní zákon upravuje vlastnické právo k bytům a nebytovým prostorům.

(3) Zvláštní zákon stanoví, které věci mohou být pouze předmětem vlastnického práva státu nebo určených právnických osob.

K § 878:

Osnova vymezuje v prvním odstavci § 878 nejprve vlastnické právo objektivně, tj. z toho hlediska, co je jeho předmětem, co ve vlastnictví může být. V tom směru se nečiní rozdíl mezi hmotnými a nehmotnými věcmi. Subjektivnímu vymezení vlastnického práva se věnuje § 879. Pokud se jedná o tzv. nehmotné statky (např. patenty, ochranné známky, průmyslové vzory, obchodní firmu nebo obchodní tajemství atd.), jde návrh ruku v ruce s tendencemi, které se v naší legislativě projeví při přijetí nových zákonů vztahujících se k předmětům průmyslového vlastnictví, ale i v jiných směrech (např. pokud jde o cenné papíry). Osnova nepřistupuje na scholastiku, podle níž nehmotné předměty, byť jde o předměty průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, objektem vlastnického práva nejsou a nemají vlastníka, nýbrž pouhého majitele.

Doktrína vyučující o hmotných věcech jako výlučném předmětu vlastnictví vznikla v 19. století na základě učení německých pandektistů. Toto pojetí [stavící na pojmovém rozdílu mezi Eigentum (vlastnictví) a Vermögen (maje-

tek, majetnost)] našlo svůj odraz v BGB a v některých dalších evropských zákonících (např. v nizozemském nebo švýcarském) ovlivněných tímto myšlenkovým konceptem. Dokonce i rakouský občanský zákoník, který vlastní normativní úpravou (§ 355) zcela záměrně zdůraznil fakt vlastnictví věci hmotných i nehmotných,⁴⁰ byl později doktrinárně interpretován - pod Ungerovým a Randovým vlivem - ve prospěch úzkého pojetí vlastnického práva. Tyto tendence v našem občanském právu zesílily - pod zřejmým působením tehdejšího sovětského vzoru - po druhé světové válce a odrazily se v úpravě zákoníků z r. 1950 i z r. 1964. Pandektisté z rozdílu mezi vlastnictvím hmotných věcí a "majitelstvím" věcí nehmotných vyvozovali rozdíly práva věcného a obligačního. Tak tomu ale není a podstata věci je jiná. Pohledávku má věřitel vůči dlužníkovi. Tento právní poměr se řídí pouze obligačním právem, které ustanovuje, jak pohledávka vzniká a jakým způsobem a kdy je dlužník povinen věřiteli plnit na vyrovnání jeho pohledávky svůj dluh. O splnění své pohledávky může věřitel žalovat pouze dlužníka. Pohledávka je však také: totiž jako určitý majetkový statek - a, podle záměru osnovy, také jako věc v právním smyslu (nehmotná) - rovněž součástí věřitelova majetku a jmění, a tedy i předmět jeho vlastnictví. Proto je věřitel vůči zásahům třetích osob chráněn možností podat vlastnickou žalobu a takovým zásahům se bránit. Podobně také věcná práva (např. zástava nebo služebnost) lze chránit jak speciální žalobou proti vlastníkovi zatížené věci, tak i vlastnickou žalobou proti nedovoleným zásahům jiných osob. Návrh znění prvního odstavce logicky váže na § 341 a na § 351, vrací se k římskoprávnímu civilistickému konceptu, který reflektují i některé další právní řády (francouzský, québecký) a opouští scholastiku terminologické odlišování předmětů, jež jsou ve vlastnictví a jež jsou "jen" v majetku, neboť obsahově rozdíl mezi postavením vlastníka a "majitele" není žádný.

Druhý odstavec pouze poukazuje, že vlastnictví bytů a nebytových prostorů není předmětem úpravy občanského zákoníku, ale zvláštního zákona (srov. též § 353 odst. 3). Zároveň se v třetím odstavci připomíná, že je věcí zvláštních zákonů, aby upravily, které věci mohou vlastnit buď jen stát, anebo jen určené právnické osoby.

§ 879

Vlastník má právo se svým vlastnictvím v mezích zákona podle své vůle volně nakládat, zvláště je držet, užívat a požívat, a jiné osoby z toho vyloučit. Výkonem vlastnického práva nesmí vlastník rušit práva jiných, zejména nesmí takové činy, jejichž určujícím účelem je poškození nebo obtěžování jiných.

K § 879:

Termínem »vlastnické právo« se označuje subjektivní právo vlastníka k předmětu tohoto práva; tento předmět se označuje »vlastnictvím«. Osnova tedy nesměšuje ani nezaměňuje pojmy »vlastnictví« a »vlastnické právo«, jak to činí platný občanský zákoník (např. v § 125, 132 nebo

v § 133) nýbrž pojmem »vlastnictví« označuje předmět vlastnického práva, souhrn majetkových kusů, k nimž určitá osoba vlastnické právo má.

Z řady důvodů se nepřejímá dikce § 123 platného občanského zákoníku, kde se vymezuje obsah vlastnického práva slovy, že "vlastník je v mezích zákona oprávněn předmět svého vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užítky a nakládat s ním." Toto pojetí vyšlo z původního § 130 občanského zákoníku v jeho podobě z r. 1964, mířícího ovšem jen na osobní vlastnictví, a očistilo je od zjevných socialistických prvků. Důvodová zpráva k platnému ustanovení to potvrzuje, když uvádí, že "v ustanoveních, která upravovala osobní vlastnictví, byla zvolena obecná formulace." Tímto řešením se platná úprava odchyluje od standardních přístupů kontinentálního práva a ukazuje na myšlenkovou souvislost s někdejšími občanskými zákonodárstvími Sovětského svazu (srov. např. čl. 58 občanského zákoníku RSFSR z r. 1922 nebo čl. 92 občanského zákoníku RSFSR z r. 1962). Výsledkem je konzervace socialistické, ale hlavně věcně nesprávné, konstrukce obsahu vlastnického práva soukromníka.

Hlavní vady platné úpravy jsou tyto: Předně se odděluje úprava pozitivní a negativní stránky vlastnického práva (§ 123, 126). To je na újmu chápání jednotnosti vlastnického práva. Dále platný zákoník výčtem dílčích práv vlastníka, navíc podaným jako taxativní, jakoby dává najevo, že se jedná o úplný seznam jednotlivých oprávnění vlastníka a že vlastnické právo je součtem těchto dílčích práv, což neodporuje jen jednotnosti vlastnického práva, ale i jeho úplnosti a elasticitě. Konečně, výčet dílčích vlastnických oprávnění nerespektuje klasickou romanistickou vlastnickou triádu (*ius possidendi, ius utendi et fruendi* a *ius abutendi*) charakterizující typické projevy vlastníkova působení na věc a respektovanou v evropském civilizačním okruhu dodnes. Z těchto důvodů se navrhuje opustit pojetí platné úpravy a při nové formulaci respektovat závěry klasické nauky s přihlédnutím k analogickým úpravám konvenčních občanských zákoníků z okruhu kontinentální právní kultury. Poukazuje se zvláště na zákoník rakouský (§ 354), francouzský (čl. 544), belgický (čl. 544), španělský (čl. 348), německý (§ 903), švýcarský (čl. 641), italský (čl. 832), nizozemský (V:1) ruský (čl. 209 odst. 2), co do základu i polský (čl. 140); ze zámořských např. na zákoník mexický (čl. 830) nebo québecký (čl. 947).

Osnova se vyhýbá snaze definovat vlastnické právo. Definice pojmů tohoto druhu nenáleží do zákona; zvláště u vlastnického práva by to bylo choulostivé, protože pokusy definovat vlastnické právo bývají ideologizovány. Návrh ustanovení proto zdůrazňuje jen nesporné, obecně akceptované a podstatné rysy vlastnického práva. Nesporné a podstatné rysy vlastnického práva jsou nezávislost, jednotnost, úplnost, elasticita a trvalost.

Pokud se jedná o nezávislost vlastnického práva, zdůrazňuje návrh § 879, že vlastník nakládá s předmětem svého vlastnického práva volně, to jest přímo a svou mocí, která je tudíž nezávislá na moci kohokoli jiného. To však přece jen neznamená absolutní volnost a neznamená to, že si vlastník s věcí může dělat, co chce. Proto se zároveň navrhuje stanovit, že je vlastníkova volnost limitována dvojím: jednak to jsou meze zákona, jednak také subjektivní práva jiných osob.

⁴⁰ Zeiller, F., von, *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie*, II.: Geistingers Verlagshandlung, Wien u. Triest, 1812.

Jednotnost vlastnického práva je dána sepětím jeho pozitivní a negativní stránky. Pozitivní stránku vlastnického práva představuje právo vlastníka nakládat s věcí zpravidla kterýmkoli způsobem podle libosti, jako negativní stránka vlastnického práva se označuje právo vlastníka zabránit zpravidla každému jinému, aby jeho věc neužíval nebo na ni jinak nepůsobil (*ius exclusionis*). Tento rys vlastnického práva se navrhuje vystihnout slovy, že vlastník má právo se svým vlastnictvím podle své vůle volně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit. *Ius exclusio-nis* je důležité pro ochranu vlastnického práva, zejména žalobní. Uvedená právní autorizace vlastníka je velmi významná a standardní zákoníky se bez ní neobejdou (srov. např. rakouský občanský zákoník v § 351, francouzský v čl. 544, německý v § 903, švýcarský v čl. 641, italský v čl. 832 atd.).

Vyjádření pozitivní i negativní stránky vlastnického práva v jediném ustanovení má zvýraznit jeho jednotné pojetí.

Úplnost vlastnického práva je vyjádřena důrazem na oprávnění vlastníka nakládat se svým vlastnictvím volně, tj. že může na svoji věc působit nebo nepůsobit, jak je mu libo, a jiné z působení na věc vyloučit. Tím je vymezen obsah vlastnického práva, nikoli tedy kazuistickým a neúplným výčtem dílčích vlastnických oprávnění, uvedených dnes v § 123 platného občanského zákoníku (práve držet, užívat, požívat plody a užítky předmětu vlastnictví a nakládat s ním). Obsah vlastnického práva není totiž tvořen součtem těchto dílčích oprávnění a existencí žádného z nich není podmíněna existence vlastnického práva. Odpadne-li některé z uvedených dílčích oprávnění jednotlivě (např. dá-li vlastník svou věc do nájmu nebo do výpůjčky), či odpadnou-li vcelku (např. při prohlášení konkursu), nemá to totiž vliv na existenci ani na trvání vlastnického práva. Naopak, pomine-li omezení, obnoví se vlastnické právo v původním rozsahu. Tím je podmíněna elasticita vlastnického práva. Toto právo tedy nezánikne, pozbude-li vlastník právo věc užívat, držet, požívat či jiné ze svých dílčích oprávnění, protože k zániku vlastnického práva může dojít jen z některého zákonného důvodu; tím je dána jeho trvalost.

Platná úprava se ve výčtu typických dílčích oprávnění vlastníka odchyluje od evropského standardu zejména v tom, že za jedno z dílčích vlastnických oprávnění označuje vedle práv věc držet, užívat a požívat její plody a užítky, také právo s věcí nakládat. Význam "nakládání s věcí" je v tomto pojetí, které u nás vytvořila právní doktrína 50. let, zúžen do smyslu: činit právní úkony, týkající se věci, realizovat její směnnou hodnotu. Dokonce se navyklo označovat toto dílčí oprávnění latinským *ius disponendi*, ač se jedná o termín, který v římském právu nemá oporu. Správně má jít při nakládání s věcí vlastníkem o označení souhrnu všech subjektivních práv vlastníka k předmětu vlastnického práva.

Se zřetelem k tomu osnova vychází z klasické vlastnické triády (*ius possidendi, ius utendi et fruendi a ius abutendi*), jak ji vytvořilo římské právo, protože charakterizuje typické projevy vlastnickova působení na věc a je respektována v evropském civilizačním okruhu dodnes. Oproti stávající úpravě jsou tato dílčí práva podána příkladmo, nikoli taxativním výčtem, který by však byl nutně neúplný. Z dílčích práv vlastníka se v návrhu § 879

uvádějí z oné triády jen první dvě: právo věc držet a právo věc užívat i požívat. U požívání se výslovně nezmiňuje, že se jedná o právo požívat "plody a užítky" (správně "plody nebo užítky"), jak je tomu dnes v § 123 občanského zákoníku, protože je to nadbytečné a plyne to již ze samého pojmu »požívání«. *Ius abutendi*, tedy právo působit na podstatu věci, měnit ji, ba i zničit, není zvlášť zmiňováno - zmíněno je však v § 863, protože je podmíněno faktickým držením věci - neboť to plyne jak z obecné zásady vyjádřené v § 879, stejně jako z ní vyplývá i oprávnění vlastníka vlastnické právo převést na jiného či jinak se tohoto práva zprostit. Totéž ostatně plyne i z návrhu některých dalších ustanovení.

Navržené ustanovení nezmiňuje výslovně, že se vlastnická práva vztahují jak k podstatě (substanci), tak plodům a užítkům předmětu vlastnictví. Toto rozlišení by bylo účelné, pokud by se osnova vracela k institutu dělného vlastnictví, což se však nezamýšlí.

Pravidlo, že všichni vlastníci mají stejná práva a povinnosti a že se jim poskytuje stejná právní ochrana, vyjádřené v § 124 platného občanského zákoníku, se nezamýšlí do občanského zákoníku recipovat, neboť se jedná o pouhou duplicitní formulaci k druhé větě čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, přičemž Listina vyjadřuje tutéž zásadu přesněji.

Omezení vlastnického práva

§ 880

(1) Vlastník se zdrží všeho, co působí, že hluk, prach, plyn, pach, světlo, stín, ořesy a jiné podobné účinky (imise) vnikají na pozemek jiného vlastníka (souseda) a podstatně omezující obvyklé užívání pozemku v míře místním poměrům nepřiměřené. Přímou přivádět imise na další pozemek bez zvláštního právního důvodu je zakázáno, bez ohledu na míru takových vlivů a jakéhokoliv obtěžování souseda.

(2) Jsou-li imise uvedené v první větě odstavce 1 důsledkem podnikového provozu, který byl úředně schválen, může se soused domáhat náhrady újmy, a to i když byla újma způsobena okolnostmi, k nimž se při úředním projednávání nepřihlédlo.

§ 881

(1) Vlastník smí vstoupit na cizí pozemek a odnést si z něho svoji movitou věc, která se tam dostala následkem přirozené síly nebo vyšší moci, ledaže mu ji vlastník pozemku bezodkladně vydá sám. Stejně tak může vlastník na cizím pozemku stíhat chované zvíře nebo roj včel.

(2) Při výkonu práva podle odstavce 2 náleží vlastníku pozemku náhrada tím způsobené škody.

§ 882

(1) Plody spadlé ze stromů a keřů na sousední pozemek náleží vlastníkovu sousedního pozemku. To neplatí, je-li sousední pozemek veřejným statkem.

(2) Soused smí šetrným způsobem a ve vhodné roční době odstranit kořeny nebo větve stromu přesahující na jeho pozemek, působí-li mu to škodu nebo jiné obtíže převyšující zájem na nedotčeném zachování stromu. Jemu také náleží, co z odstraněných kořenů a větví získá.

(3) Části jiných rostlin přesahující na sousední pozemek může soused odstranit šetrným způsobem bez dalších omezení.

§ 883

Pozemek nesmí být upraven tak, aby sousední pozemek ztratil náležitou oporu, ledaže se provede jiné dostatečné upevnění.

§ 884

Vlastník umožní sousedovi vstup na svůj pozemek v době, rozsahu a způsobem, které jsou nezbytné k údržbě sousedního pozemku nebo k hospodaření na něm, nelze-li tohoto účelu dosáhnout jinak; soused však nahradí vlastníku pozemku škodu tím způsobenou.

§ 885

(1) Nemůže-li se stavba stavět nebo bourat, anebo nemůže-li se stavba již zřízená opravit nebo obnovit jinak než užitím sousedního pozemku, lze žádat, aby soud uložil sousedovi snášet, co je pro stavební práce potřebné, přičemž určí jejich rozsah i trvání a stanoví přiměřenou náhradu.

(2) Žádosti podle odstavce 1 nelze vyhovět, převyšuje-li sousedův zájem na nerušeném užívání pozemku zájem na stavební změně.

§ 886

(1) Vlastník pozemku musí snášet užívání prostoru nad pozemkem nebo pod pozemkem, je-li pro to důležitý důvod a děje-li se to způsobem, že vlastník nemůže mít rozumný důvod tomu bránit.

(2) Z takového užívání cizího prostoru, nemůže nikdo odvodit právo, jehož by se mohl někdo dovolávat po odpadnutí důvodu, který k užívání opravňoval; pokud však v důsledku tohoto užívání vzniklo úředně schválené zařízení, může vlastník žádat náhradu škody.

K § 880 až 886:

Speciálně jsou upravena vlastnická omezení zákazem imisí (§ 880) doplněným zvláštními opatřeními týkajícími se chovu zvířat a pěstování rostlin, úprav pozemku, stavebních prací na sousedním pozemku a užívání cizího prostoru. Zjednodušeně tyto otázky upravuje občanský zákoník již dnes v § 127, synkreticky však směšuje různé normativní konstrukce ve spletní úpravy imisí a sousedského práva ve vlastním slova smyslu; obojí je pro budoucnost třeba systematicky uspořádat a více propracovat.

Zákaz imisí v prvním odstavci § 880 vychází z úpravy současné (§ 127 občanského zákoníku), redukuje se však jeho nadměrná kazuistika: nemluví se např. o plynu, kouři a parách, nýbrž jen o plynu; zúžení výčtu nepodlamuje normativní váhu a rozsah zákazu neboť výčet zůstává demonstrativní. Navrhuje se rozšířit zákaz imisí podle vzoru vládního návrhu občanského zákoníku z r. 1938 tak, že zakázáno bude přivádět imise na cizí pozemek přímo (bez ohledu na míru obtěžování tím způsobeného vlastníku cizího závodu), ledaže k tomu je zvláštní právní

důvod. Přímé imise jsou přímým pokračováním vlastníkovy činnosti (např. svádění vody trativodem na sousední pozemek), nepřímé nejsou přímo vyvolány touto činností, nýbrž jsou jen jejím volným následkem podmíněným přírodními vlivy (spad popílku, šíření hluku, množení hlodavců na pozemku neužívaném nebo nenáležitě obstarávaném apod.). Nepřímé imise mají být zakázány rovněž, avšak jen za podmínky, že jsou místním poměrům nepřiměřené a podstatně omezující obvyklé užívání pozemku v daném místě.

Osnova používá pro termín "sousední pozemek" synonymicky slova "pozemek jiného vlastníka", aby tak dala nájevo, že má na mysli nejen pozemek v přímém sousedství, ale každý pozemek zasažený imisemi.

Druhý odstavec vylučuje zdržovací žalobu pro imise z závodu úředně schváleného (nejedná-li se ovšem o imise přímé); pokud ale takové imise převyšují obvyklou míru a podstatně omezují užívání sousedova pozemku náleží sousedovi náhrada škody. Vzhledem k tomu, že úprava odpovědnosti za škodu v části třetí stojí na principu, že při její náhradě má prioritu restitutio in integrum, což v daném případě není možné (musela by se odstranit příčina, tedy závodní provoz úředně schválený, čemuž se právé mání zabránit), navrhuje se výslovně uvést, že lze žádat pouze relutární náhradu.

Předmětem úpravy ust. § 881 jsou především otázky souvisící s chovem zvířat. Ponecháno je pravidlo, že vlastník nesmí nechat chovaná zvířata vnikat na chovaný pozemek. Jiná zvířata, která nejsou obvyklým předmětem chovu a žijí divoce (hlodavci, hmyz atd.), podléhají úpravě předešlého paragrafu o imisích, zejména nepřímých. Občanské zákoníky vyspělých zemí (např. rakouský v ust. § 384 nebo italský v čl. 924 až 926) obsahují úpravu, podle níž lze stíhat na cizím pozemku chované zvíře (s povinností hradit škodu tím na cizím pozemku případně způsobenou); výslovná zmínka o roji včel je z toho důvodu, že přirozeně jednotlivé včely na cizím pozemku stíhat nelze. Ale už Randa dovodil,⁴¹⁾ že se jedná o obecné pravidlo, netýkající se jen zvířat, nýbrž všech movitých věcí; se zřetelem k tomu je formulován návrh druhého odstavce. Stejně řešení zvolil např. nizozemský zákoník (čl. 23 páté knihy) nebo občanský zákoník Québecu (čl. 989).

Návrh § 882 se věnuje otázkám souvisícím se stromy a jinými rostlinami na sousedících pozemcích. Stávající úprava obsahuje jen zjednodušené pravidlo. Předně se navrhuje stanovit, že plody spadlé z přesahujících keřů nebo z větví stromů na sousední pozemek náleží vlastníkovu pozemku, na něž spadly. Podobné pravidlo v našem právním řádu dosud chybělo. Jsou-li plody dosud na těchto rostlinách, náleží vlastníkovu rostlin, a podle pravidla v odst. 3 § 881 mu musí být umožněno, aby je očesal, byť byl přístup k nim možný jen ze sousedního pozemku. Dále se navrhuje upřesnit dosavadní konstrukci o odstraňování kořenů a větví pronikajících na sousední pozemek. U stromu je namísto chránit jej ve zvýšené míře (tak již předválečná československá osnova), proto se sleduje stanovit, že jeho kořeny a větve lze odstranit nikoli jen šetr-

⁴¹⁾ Randa, A., Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém, 7. vyd., Praha: Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění, 1922, s. 48 an.

ně a ve vhodné době, ale také po zvážení míry obtěžování vlastníka sousedního pozemku.

§ 883 až 885 se věnují úpravám pozemků a stavebním pracem na nich. První dvě ustanovení recipují dosavadní úpravu § 127 odst. 1 a 3 stávajícího občanského zákoníku. Předně nelze stavebními nebo jinými úpravami ohrozit stabilitu sousedního pozemku. Dále pak je namístě umožnit vlastníku pozemku vstup na sousední pozemek, je-li to nezbytné k údržbě jeho pozemku nebo pro hospodaření na něm. Proti dosavadní úpravě se navrhuje výrazněji zdůraznit, že omezení vlastnických práv takovým případem přichází v úvahu jen v tehdy, nelze-li daného účelu dosáhnout jinak; nebude tedy možné, aby soused vnikal na další pozemek jen za účelem dosažení vlastní úspory apod., existuje-li možnost dosáhnout téhož jinak, byť nákladněji.

Návrh § 885 řeší jen případy běžné údržby a běžného hospodaření. Z toho důvodu následující ustanovení pamtuje na případy mimořádné.

Rozhrady

§ 887

Má se za to, že ploty, zdi, meze, strouhy a jiné podobné přirozené nebo umělé rozhrady mezi sousedními pozemky jsou společné.

(3) Společnou zeď může každý užívat na své straně až do poloviny její tloušťky a zřídit v ní výklenky tam, kde na druhé straně nejsou. Nesmí však učinit nic, co zeď ohrozí nebo sousedovi překáží v užívání jeho části.

§ 888

(1) Kde jsou rozhrady dvojité nebo kde je jejich vlastnictví rozděleno, udržuje každý svým nákladem, co je jeho.

(2) Vlastník není povinen znovu postavit rozpadlou zeď, plot nebo obnovit jinou rozhradu, musí ji však udržovat v dobrém stavu, hrozí-li následkem jejího poškození sousedovi škoda.

§ 889

Soud může vlastníku pozemku uložit na návrh souseda a po zjištění stanoviska stavebního úřadu povinnost pozemek oplotit, je-li to potřebné k zajištění nerušeného výkonu sousedova vlastnického práva a nebrání-li to účelnému užívání dalších pozemků.

K § 887 až 889:

Rozhrady ukazují patrně hranice mezi pozemky, ať již jsou přirozené či umělé (zeď, živý plot, mez atp.); jsou-li takové, třeba stanovit základní pravidla. Stávající občanský zákoník stanovil jen možnost soudního uložení povinnosti pozemek oplotit (§ 127 odst. 2). Toto opatření, svým charakterem mimořádné, přejímá § 889. Jemu předchází ustanovení § 887 a 888 vztahující se k běžným záležitostem občanského života.

Předně se navrhuje stanovit vyvatitelnou domněnkou, že tam, kde není jasné, komu z vlastníků sousedních pozemků rozhrada náleží, náleží jim společně. Na společné

rozhrady se použijí ustanovení o spoluvlastnictví. To však není z praktického hlediska možné u společných zdí v tom směru, že nelze pro tyto případy zvolit pravidlo, že každý ze spoluvlastníků má právo k celé věci. Z toho důvodu se v § 887 odst. 2 sleduje odchylná úprava, podle níž spoluvlastník užívá svou polovinu zdi a má možnost dělat v ní výklenky (také do ní vestavět skříně apod), nesmí však ohrozit její stabilitu a funkce, ani omezit druhého spoluvlastníka v užívání jeho části. Pokud se jedná o jiné rozhrady, v tomto odstavci výslovně nezmiňované, lze si představit některé další případy, které se mohou raritně vyskytnout (např. v případě plotů, ohrad, živých plotů atd.). Ohledně nich však netřeba volit kazuistickou úpravu, nýbrž postačí analogická aplikace § 887 odst. 2, případně využití úpravy sousedských práv či jiných odpovídajících ustanovení.

V protikladu k předchozímu ustanovení stanoví § 888, že tam, kde je nepochybné, jaká rozhrada náleží jednomu či druhému z vlastníků sousedního pozemku, udržuje každý to, co mu patří. Povinnost k údržbě rozhrady však není absolutní; stanovit ji má význam jen pro případy odvrácení rizika vzniku škody sousedního pozemku.

Nezbytná cesta

§ 890

(1) Vlastník nemovitosti, na níž nelze řádně hospodařit či jinak ji řádně užívat proto, že není dostatečně spojena s veřejnou cestou, může navrhnout, aby mu soused za náhradu propůjčil nezbytnou cestu přes svůj pozemek.

(2) Nezbytnou cestu může soud povolit v rozsahu, který odpovídá potřebě vlastníka nemovitosti řádně ji užívat s náklady co nejmenšími. Zároveň musí být dbáno, aby soused byl zřízením nebo užíváním nezbytné cesty co nejméně obtěžován a jeho pozemek co nejméně zasažen. To musí být zvlášť zváženo, má-li se žadateli povolit zřízení nové cesty.

§ 891

(1) Za nezbytnou cestu náleží náhrada k odčinění újem tím vzniklých; povolí-li se spoluzívání cizí soukromé cesty, zahrne náhrada i zvýšené náklady na její údržbu.

(2) Vlastník nemovitosti, v jehož prospěch byla nezbytná cesta povolena, poskytne jistotu přiměřenou případným škodám způsobeným na dotčeném pozemku; to neplatí, je-li zjevné, že patrná škoda na dotčeném pozemku nevznikne.

(3) Plnění podle odstavců 1 a 2 náleží především vlastníku pozemku dotčeného povolením nezbytné cesty, má-li však jím být dotčeno též věcné právo další osoby k dotčenému pozemku, poskytnou se tato plnění v přiměřeném rozsahu i jí. Další osobě, již bylo k dotčené nemovitosti zřízeno jiné právo, náleží náhrada za utrpěné újmy proti vlastníku dotčeného pozemku; k tomu musí být přihlédnuto při stanovení náhrady podle odstavce 1.

§ 892

Při povolení zřídit na dotčeném pozemku nezbytnou cestu jako umělou, zřídí ji a udržuje ten, v jehož prospěch byla povolena.

§ 893

(1) Soud nezaváže k propůjčení nezbytné cesty, jestliže

- a) škody vzniklé na nemovitosti souseda zřejmě nepřevýší výhodu nezbytné cesty,
- b) nedostatek přístupu si hrubou nedbalostí způsobil, kdo o nezbytnou cestu žádá nebo
- c) žádá-li se nezbytná cesta jen za účelem dosažení kratšího spojení.

(2) Nelze povolit nezbytnou cestu přes prostor uzavřený za tím účelem, aby do nich cizí osoby neměly přístup, ani přes pozemek, kde veřejný zájem brání takovou cestu zřídit.

§ 894

(1) Obklopuje-li nemovitost bez přístupu několik sousedních pozemků, povolí se nezbytná cesta jen přes jeden z nich. Přitom se uváží, přes který pozemek je nejpřirozenější přístup za současného zřetele k okolnostem uvedeným v § 890 odst. 2.

(2) Ztratí-li však nemovitost spojení s veřejnou cestou proto, že pozemek byl rozdělen, lze žádat nezbytnou cestu jen po osobě, která se na dělení podílela. V takovém případě se nezbytná cesta povolí bez náhrady.

§ 895

Při pomnutí příčiny, pro niž byla povolena nezbytná cesta, aniž je na oprávněné straně nějaká jiná příčina pro zachování nezbytné cesty, soud na návrh vlastníka dotčeného pozemku nezbytnou cestu zruší.

§ 896

(1) Při zániku práva nezbytné cesty se náhrada nevrací, složená jistota se však vypořádá.

(2) Je-li náhrada za nezbytnou cestu splatná ve splátkách, zaniká povinnost platit splátky, které při zániku práva nezbytné cesty nejsou splatné.

§ 897

Při potřebě zřídit nezbytnou cestu jako umělou může vlastník dotčeného pozemku požadovat, aby žadatel do svého vlastnictví převzal pozemek potřebný pro nezbytnou cestu. Tehdy se kupní cena stanoví nejen se zřetelem k ceně postoupeného pozemku, ale i s ohledem na znehodnocení zbývajících nemovitých majetku dotčeného vlastníka.

K § 890 až 897:

Současný občanský zákoník po dlouhých letech absencí toho institutu upravil nezbytnou cestu zkratkovitě a velmi nedostatečně. Z toho důvodu se stávající úprava nepřijímá a navrhuje se řešit problematiku nezbytné cesty po vzoru standardních úprav (Rakousko, Německo, Québec aj.) důkladněji. To má zásadní význam zejména z to-

ho důvodu, že nezbytná cesta je institut svou povahou výjimečný, sloužící k omezení vlastnického práva jednoho vlastníka v soukromém zájmu vlastníka jiného.

Možnost žádat zřízení nezbytné cesty má být poskytnuta vlastníkovi toho pozemku, který postrádá dostatečné spojení s veřejnou cestou, tak aby svou nemovitost mohl řádně užívat. Dosažení pouhého kratšího spojení však důvodem pro zřízení nezbytné cesty není. V takovém případě musí být zvážena jak potřeba osoby požadující nezbytnou cestu, tak zájem vlastníka sousedního pozemku, jehož vlastnictví má být omezeno. Mezi obojím je třeba respektovat nezbytnou relaci. Přitom musí být zváženo, jde-li o případ, kdy se potřebnému vlastníkovi umožní spoluzžívání již existující cesty souseda, anebo zřízení cesty nové, protože druhým z uvedených opatření se do sousedova vlastnického práva zasáhne podstatněji. V dané souvislosti se proto v § 897 umožňuje vlastníku sousedního pozemku požadovat po tom, kdo si nezbytnou cestu nárokuje, vykoupil pozemek zasažený zřízením nově vybudované umělé cesty. Přitom musí být pamatováno, že se taková změna vlastnických poměrů může záporně promítnout i do hodnoty zbývajících nemovitých majetku tohoto vlastníka, a tudíž i to musí být zohledněno při stanovení kupní ceny.

Nezbytnou cestu lze povolit jen za náhradu (§ 887). Ta může být hrazena i ve formě splátek (§ 896). Vedle náhrady má být omezovanému vlastníku složená i jistota na krytí případných škod na jeho pozemku vzniklých, vyjma případy, kdy je zřejmé, že tu riziko takových škod není. V té souvislosti je nutné pamatovat i na to, že dotčením sousedního pozemku mohou být zasažena i práva dalších osob, nejen tedy vlastníka. Tehdy, opírají-li se tato oprávnění o práva věcná, musí být v odůvodněných případech příslušné náhrady a jistoty poskytnuty i jim. To je praktické zejména tehdy, je-li sousední pozemek zatížen služebností. Jiná věc je, jde-li o obligační nároky třetí osoby (typicky půjde o případy nájmu nebo pachtu) - pak taková třetí osoba může odškodnění požadovat jen proti vlastníku sousedního pozemku, který je vůči ní ve smluvním poměru. Ale i tento aspekt musí být zvážen při vyměření náhrady, jaká omezovanému vlastníku vůči žadateli nezbytné cesty náleží. Protože lze nezbytnou cestu zřídit nejen ve věcném, ale i v časově nezbytném rozsahu, třeba počítat s tím, že nezbytná cesta může být také zrušena (§ 895), a pro ten případ stanovit, zda má být vypořádána poskytnutá náhrada a složená jistota (§ 896).

Povolením nezbytné cesty nelze vlastníka sousedního pozemku nepřiměřeně omezit. To platí zejména tehdy, žádá-li se nezbytná cesta přes uzavřené prostory nebo brání-li zřízení takové cesty veřejný zájem. Stejně tak není možné řešit povolením nezbytné cesty případy, kdy se žadatel přístupu k veřejné cestě sám hrubou nedbalostí zbavil.

Zvlášť musí být pamatováno na situace, kdy je izolovaná nemovitost obklopena několika pozemky, a stejně tak i na případ, kdy k izolaci pozemku došlo rozdělením pozemku původního (typicky při zrušení spoluvlastnictví). Tyto případy se navrhuje upravit v § 894.

Vyvlastnění a omezení vlastnického práva

§ 898

Ve stavu nouze nebo v naléhavém veřejném zájmu lze na nezbytnou dobu a v nezbytné míře použít vlastnickou věc, pokud účelu nelze dosáhnout jinak.

§ 899

Ve veřejném zájmu, který nelze uspokojit jinak, a jen na základě zákona lze vlastnické právo omezit nebo věc vyvlastnit.

§ 900

(1) Za omezení vlastnického práva nebo vyvlastnění podle předchozích ustanovení náleží vlastníkovu náhrada plné hodnoty majetku dotčeného těmito opatřeními.

(2) Náhrada se poskytuje v penězích. Lze však poskytnout i jiný způsob náhrady, dá-li jí dotčený vlastník přednost.

K § 898 až 900:

Tradičně se uznává, že vlastník může být za určitých okolností ve svých právech omezen nebo i vlastnického práva zbaven. Respektuje se, že se tato úprava tradičně v občanských kodexech vyskytuje, byť jde o opatření svým charakterem veřejnoprávní. Navržená úprava v podstatě recipuje stávající § 128 občanského zákoníku s tím, že odděluje do zvláštních ustanovení použití cizí věci ve stavu nouze nebo naléhavém veřejném zájmu (§ 898), tedy opatření svým charakterem mimořádné a často jen dočasné, a omezení vlastnického práva nebo vyvlastnění ve veřejném zájmu, který nelze uspokojit jinak (§ 899). Následující ustanovení řeší otázku náhrad: nově se navrhuje stanovit, že postiženému vlastníku náleží náhrada plné hodnoty dotčeného majetku, a to v penězích. Zároveň se nebrání tomu, aby náhrada byla poskytnuta i jinak, bude-li to dotčenému vlastníku lépe vyhovovat a projeví-li s tím souhlas.

Ochrana vlastnického práva

§ 901

Zadržuje-li někdo věc neprávem, může se vlastník věci na něm domáhat, aby ji vydal. Domáhat se vydání věci nemůže ten, kdo věc svým jménem zcizil, aniž byl jejím vlastníkem, a teprve poté k ní vlastnické právo nabyl.

§ 902

(1) Kdo se domáhá, aby mu věc byla vydána, musí ji popsat takovými znaky, kterými se rozeznává od jiných věcí téhož druhu.

(2) Vydání movité věci, kterou nelze rozeznat podle odstavce 1, zejména jedná-li se o peníze nebo o cenné papíry na doručitele smíšené s jinými věcmi téhož druhu, se lze domáhat, jen lze-li z okolností seznat vlastnické právo osoby, jež právo uplatňuje, a nedostatek dobré víry osoby, na niž je požadováno vydání věci.

§ 903

Vlastník se může domáhat ochrany proti každému, kdo neprávem do jeho vlastnického práva zasahuje nebo je ruší jinak než tím, že mu věc zadržuje.

§ 904

Ochrana domnělého vlastnického práva

(1) Práva podle § 901 až § 903 náleží i tomu, kdo má k věci poctivou a oprávněnou držbu. Takový držitel se považuje za vlastníka proti osobě, která věc zadržuje nebo držitele jinak ruší, ač pro to má slabší důvod.

(2) Kdo nabyl věc bezúplatně, nemá právo na ochranu podle odstavce 1 proti tomu, kdo věc nabyl za úplatu.

(3) Opírá-li se držba žalobce i žalovaného o důvod stejně silný, má přednost žalovaný.

K § 901 až 904:

Deformované a simplifikované pojetí ochrany vlastnického práva v § 126 odst. 1 nynějšího občanského zákoníku, vycházející ze socialistických tradic, se navrhuje nahradit standardní úpravou vycházející z klasického pojetí vlastnických žalob. Vlastnické žaloby jsou dvě, totiž žaloba na vydání věci neboli reivindikační (§ 901) a žaloba zápůřčí čili negatorní (§ 903). K nim se přiřazuje žaloba z domnělého vlastnictví, neboli publiciánská, upravená nově v § 904.

Vydání věci se může domáhat její vlastník proti tomu, kdo mu ji neprávem zadržuje. Takto lze žalovat jen o vydání určité (identifikovatelné) věci, a proto nelze zpravidla vindikovat věci druhově určené, pokud byly smíšeny s jinými věcmi téhož druhu. Na to pamatuje úprava § 902, která (zejména v odstavci druhém, který rozvádí pravidlo prvního odstavce) vylučuje vindikaci kvantity.

Zároveň se vylučuje možnost uplatnění reivindikační žaloby.

Jedná se o situaci, kdy nevlastník svým jménem zcizil věc další osobě - pak vzhledem k zásadě *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet* obecně platí, že se tak stalo neplatnou smlouvou a nabyvatel vlastnické právo k věci nezískal - ale následně se zcizitel sám stane vlastníkem oné věci. Pak by se mohl, nebýt druhé věty § 901, domáhat vydání věci s argumentem svého právě nabytého vlastnického práva a těžít z vlastního protiprávního jednání. Vyloučení této možnosti odpovídá jak uznávaným právním principům, tak ustanovením § 8 odst. 1 i 384 z obecné části osnovy.

Zápůřčí žaloba je jako druhá z vlastnických žalob upravena v § 904 (dosavadní občanský zákoník v § 126 odst. 1 její existenci vůbec pomíjí, přestože se v praxi běžně používá). Touto žalobou se dotčený vlastník brání proti jinému rušení vlastnického práva než je odnětí věci. Význam této žaloby je dán tím, že stačí prokázat fakt rušení vlastnického práva. Na žalovaném pak je, aby se případně pokusil dokázat, že zásah do žalobcovy vlastnického práva nebyl učiněn, případně že nebyl učiněn neprávem. Petit negatorní žaloby směřuje k tomu, aby se žalovaný zdržel dalších rušebních činů a aby, pokud již na-

stal, odstranil následky svého rušebního jednání uvedením do předešlého stavu.

K oběma předešlým žalobám je přiřčena žaloba z domnělého vlastnictví (*actio Publiciana*). Kdo drží věc poctivě a oprávněně má vůči všem, kdo mají slabší právo stejnou možnost žalovat jakou má vlastník. Touto úpravou se rozšiřuje ochrana držby oproti obecné úpravě v § 875, ovšem jen pro případ držby poctivě a oprávněně.

Oddíl 2 Nabytí vlastnického práva

Pododdíl 1 Přivlastnění a nález

Přivlastnění

§ 905

Věc, která nikomu nepatří, může každý nabyt přivlastněním, nebrání-li tomu zvláštní zákon.

§ 906

(1) Zkrocené zvíře, které vlastník nestihá a které se ani samo k vlastníkovi v přiměřené době nevrátí, ač mu v tom nikdo nebrání, se stává zvířetem bez pána a smí si je přivlastnit na soukromém pozemku jeho vlastník, na veřejném statku pak kdokoli.

(2) Platí, že přiměřenou dobou pro návrat zvířete k vlastníkovi je doba šesti týdnů.

§ 907

(1) Divoké zvíře je bez pána, dokud žije na svobodě.

(2) Zvíře v zoologické zahradě a ryba v rybníku nebo podobném zařízení, které nejsou veřejným statkem, bez pána není.

§ 908

Zajaté divoké zvíře se stane zvířetem bez pána, jakmile získá znovu svobodu a jeho vlastník je bez prodlení a soustavně nestihá ve snaze znovu je zajmout.

§ 909

(1) Věc, kterou vlastník opustil, protože ji už nechce jako svou držet, si smí každý přivlastnit.

(2) Podle zákona platí, že věc je opuštěná, když vlastník nevykonává vlastnické právo k movité věci po dobu tří let a k nemovité věci po dobu deseti let.

§ 910

Přivlastnil-li si někdo opuštěnou věc zapsanou v katastru nebo jiném veřejném seznamu, může se domáhat, aby byl stav zápisů uveden do souladu se skutečným právním stavem.

K § 905 až 910:

Osnova opouští zjednodušené pojetí režimu věcí opuštěných (derelinkvovaných), nalezených a skrytých v do-

savadním ust. § 135 občanského zákoníku, jehož základní nedostatek je v tom, že stále sleduje koncepci zájmu někdejšího socialistického státu přivlastnit si nález. Tomu odpovídá konstrukce, že věci nalezené a skryté, jejichž vlastník není znám, stejně jako věci opuštěné připadají do vlastnictví státu. Ze zkušeností praktického života je zřejmé, že se jedná o zákonodárcovo nespelnitelné přání a že se život vydává zcela jinou cestou. Proto se po vzoru zavedených kodexů právní režim věcí opuštěných, nalezených a skrytých upravuje podrobněji a se zřetelem k specifickým znakům každé z jednotlivých skupin.

O opuštěných věcech pojednávají ust. § 905 a násl. Předně se stanovuje, že věc, která nikomu nepatří, může být kýmoli okupována a může k ní být nabyto vlastnické právo, ledaže tomu brání zvláštní zákony. Stanovuje se tedy zásada okupační volnosti. Tam, kde je zvláštní zájem na omezení nebo vyloučení okupační volnosti ponechává se příslušná úprava zvláštním zákonům, jak se také běžně děje. Osnova volí termín "věc, která nikomu nepatří", resp. "věc opuštěná", nikoli "věc ničí", popř. "věc bez pána", byť druhé z uvedených označení odpovídá jiným jazykovým pojetím (příkladmo *herrenlos*, *sans maitre*, *senza padrone*), protože taková označení působí archaicky. Přídomek "bez pána" je ponechán pouze u zvířat (§ 906 až 909), kde také odpovídá jazykové uzanci.

Opuštěná (derelinkvovaná) věc je taková, kterou její vlastník opustí s úmyslem již nebyt jejím vlastníkem. Mohou být i některé případy sporné, proto se navrhuje stanovit nevyvratitelnou domněnkou, že účinky derelikce nastávají, nevykonává-li vlastník k věci své právo po stanovenou dobu. Vzhledem k tomu, že určité věci, zejména nemovitosti, jsou zapsány v příslušných veřejných seznamech, musí být novému vlastníku umožněno, aby se domohl uvedení stavu zápisů do souladu s nově vzniklým právním poměrem.

Zvláštní ustanovení se vztahují k zvířatům. Vzorem těchto pro tuto úpravu jsou opět standardní zákoníky (rakouský, německý, švýcarský, italský). Předně se navrhuje stanovit, že divoké zvíře nemá pána, dokud žije na svobodě. Z této úpravy nelze dovodit, že by si takové, resp. každé divoké zvíře mohl kdokoli přivlastnit bez omezení, protože tomu brání omezení plynoucí ze speciálních právních předpisů. Po vzoru BGB (§ 960) se navrhuje zřetelně stanovit, že zvířata v zoologických zahradách a ryby v soukromých rybnících bez pána nejsou.

Divoká zvířata mohou být zajata nebo zkrocena. Zatímco zajaté zvíře získá svobodu, jakmile unikne ze zajetí, nejsou pronásledována (§ 908), zkrocené zvíře se stane zvířetem bez pána v momentu, kdy pozbude puzení k návratu k svému pánovi (§ 906). Vzhledem k tomu, že obvykle není snadné tento okamžik prokázat, navrhuje se, opět ve shodě s většinou evropských zákoníků, stanovit pro případ pochybností nevyvratitelnou domněnkou, že přiměřená doba pro návrat zvířete je 42 dnů. Ustanovení o zvířatech divokých, zajatých a zkrocených se přirozeně nevztahují na domácí (domestikovaná) zvířata. Protože se v této pasáži nenavrhuje speciální normativní úprava o domácích zvířatech, mají na ně být podle obecných ustanovení (vzhledem k druhé větě § 349) aplikována ustanovení o věcech. v daném případě § 910.

Nález

§ 911

Ztracenou věc nelze považovat za opuštěnou a nelze si ji přivlastnit.

§ 912

(1) Nálezce musí ztracenou věc vrátit tomu, kdo ji ztratil, nebo vlastníkovvi proti zaplacení nutných nákladů a nálezného.

(2) Nelze-li z okolností poznat, komu má být věc vrácena, oznámí nálezce bez zbytečného odkladu, zpravidla do tří dnů, nález obci, ledaže jde o věc jen nepatrné hodnoty.

§ 913

(1) Obec vyhlásí nález obvyklým způsobem.

(2) Nepřihlásí-li se v přiměřené době ten, kdo věc ztratil a má-li ztracená věc značnou hodnotu, učiní obec vhodná opatření, aby nález vešel v širší známost.

§ 914

(1) Obec rozhodně, jak bude nalezená věc uschována. Souhlasí-li s tím nálezce či jiná osoba a je-li to vhodné, může obec rozhodnout, že věc bude uschována u nich. Věci značné hodnoty, zejména peníze o vyšší částce, obec odevzdá zpravidla do soudní úschovy nebo je uloží jiným vhodným způsobem.

(2) Věc, která se bez patrné škody uschovat nedá, prodá obec ve veřejné dražbě a s výtěžkem naloží podle odstavce 1; předtím však odečte vlastní náklady s dosa-
vadní správou věci.

§ 915

Věc nebo výtěžek za ni stržený vydá obec včetně plodů a užitků a po odečtení nákladů a nálezného tomu, kdo věc ztratil, nebo vlastníkovvi, pokud se přihlásí do jednoho roku od vyhlášení nálezu.

§ 916

(1) Nálezný náleží nálezci i tehdy, když lze vlastníka zřejmě poznat ze znamení na věci, anebo z jiných okolností.

(2) Nálezný činí desetinu ceny nálezu. Má-li však ztracená věc hodnotu jen pro toho, kdo ji ztratil, nebo pro jejího vlastníka, vyměří se nálezný podle slušného uvážení.

§ 917

(1) Nepřihlásí-li se nikdo o věc do jednoho roku, může po uplynutí této doby nálezce užívat věc nebo výtěžek za ni stržený jako poctivý držitel.

(2) Přihlásí-li se ten, kdo věc ztratil, nebo její vlastník později, vydá se mu věc nebo výtěžek za ni stržený po zaplacení nákladů a nálezného.

(3) Uplynou-li tři roky od vyhlášení nálezu, nabude nálezce vlastnické právo k věci nebo k výtěžku za ni strženému.

§ 918

Prohlásí-li nálezce obci, že nalezenou věc nabyt nechce, přechází jeho právo věc nebo výtěžek za ni stržený užívat a nabyt na obec, v jejímž obvodu byla věc nalezena. Nabytím vlastnického práva vzniká obci povinnost zaplatit nálezci nálezný.

§ 919

Nálezci, který nález neoznámí, přivlastní si jej nebo jinak poruší své povinnosti, nenáleží úhrada a nálezný, ani nemůže nález užívat nebo nabyt k němu vlastnické právo podle § 918. Tím není dotčena jeho odpovědnost za škodu podle části čtvrté tohoto zákona.

§ 920

Nalezne-li nějakou věc několik osob zároveň, jsou oprávněny i zavázány společně a nerozdílně. Spolunálezcem je i ten, kdo věc spatřil a snažil se ji dosíci, třebaže se jí dříve uchopil někdo jiný.

Nález skryté věci

§ 921

O nálezu věci zakopané, zazděné nebo jinak skryté, platí totéž, co o nálezu ztracené věci. Nálezci však nenáleží nálezný, když vlastník o úkrytu věci věděl.

§ 922

(1) Nemá-li skrytá věc vlastníka a je-li zřejmé, že nikomu nepatří, oznámí nálezce její nalezení vlastníkovvi pozemku a příslušnému orgánu obce; § 918 platí obdobně.

(2) Nepřipadne-li skrytá věc podle zvláštních zákonů do vlastnictví státu, dohodne se nálezce s vlastníkem pozemku, kdo z nich si věc ponechá a vyplatí druhému polovinu ceny věci. Nedohodnou-li se, náleží věc vlastníku pozemku a ten nálezci zaplatí polovinu její ceny.

§ 923

Osoba zjednaná k nalezení ztracené nebo skryté věci není nálezcem a náleží jí jen odměna za hledání, byla-li sjednána.

§ 924

Záchrana cizí věci

Osobě, která zachrání cizí věc od nevyhnutelné ztráty nebo zkázy, náleží přiměřená odměna, nanejvýš desetina ceny věci, a náhrada účelně vynaložených nákladů. Vlastník věci se povinnosti k úhradě zprostit, nepožaduje-li zachráněnou věc nazpět.

K § 911 až 924:

Od věci a zvířat, která nikomu nepatří, nutno odlišit případ věci nalezené. Zatímco v prvním případě jde o věci bez vlastníka a zvířata bez pána, v druhém se jedná situaci, kdy vlastník ztrátou věci pozbyl jen její držbu, ale nikoli vlastnické právo k ní. Proto musí být jeho vlastnické

právo šetřeno a zákon musí vlastníku poskytnout možnost, aby se své věci opět ujal.

Předně se stanoví, že nalezená věc musí být vrácena tomu, kdo ji ztratil. Není-li to možné, musí být nález oznámen obci, kde byla ztracená věc nalezena. Obec pak oznámí nález věci, zpravidla jen způsobem v místě obvyklým, ledaže jde o nález o značné hodnotě, u něhož se vyžaduje, aby snaha zjistit jejího vlastníka byla při neúčinnosti prvního oznámení byla intenzivnější. Nalezená věc musí být uschována; přitom se ponechává obci na vůli, aby tak učinila sama, popř. aby věc ponechala v deanci nálezce či ji předala do úschovy jiné osobě. Pokud se vlastník do roka přihlásí, věc se mu vydá, odečtou se však náklady spojené s její úschovou, případně též s vyhlášením nálezu, dále případné náklady nálezce a nálezce. Nepřihlásí-li se vlastník do roka, ponechá se věc nálezci k držbě s tím, že věc musí být vrácena i později se přihlásivšímu vlastníku. Leč nepřihlásí-li se vlastník ani do tří let, stane se vlastníkem věci nálezce. Držbu i vlastnické právo k nálezu může nálezce odmítnout, pak věc připadne obci.

Úkolem zákona je dbát o poctivé respektování jeho příkazů. Proto se navrhuje stanovit, že nálezce, který své povinnosti nesplní, pozbude právo na zaplacení nálezného i na nabytí věci.

O skrytých věcech normují § 921 a 922. U skrytých věcí, rozdílně od nálezu, se zpravidla méně často dohledá její vlastník. Je-li to v určitých případech možné, postupuje se stejně jako při nálezu věci. Jinak musí být nález skryté věci oznámen obci a vlastníku pozemku, na němž byl nález učiněn. Respektují se přitom jak zájmy vlastníka pozemku, kde byla skrytá věc nalezena, tak zájmy nálezce. Nemá-li tato věc zřejmě vlastníka, musí zákon vyřešit, kdo si ji ponechá. Nejedná-li se o zvláštní případy, kdy taková věc podle speciálních zákonů připadne státu, má její hodnota připadnout polovinou vlastníku pozemku a polovinou nálezci. Konstruovat však z toho důvodu spoluvlastnictví jich obou by nebylo z praktických důvodů vhodné. Proto se navrhuje stanovit, že vlastnické právo připadne jednomu z nich s povinností druhého vyplatit. V tom směru se preferuje dohoda zúčastněných a pro případ, že k ní nedojde, připadne věc vlastníku pozemku, který nálezce odškodní.

Od případu nálezu věci z vlastního podnětu nálezce třeba odlišit případ, kdy někdo určitou osobu jen najme k tomu, aby věc nalezla; taková osoba není nálezcem ve smyslu zákona a nenáleží jí nálezný ani jiná plnění, ledaže jí byla smlouvou přiznána zvláštní odměna.

K ustanovením o nalezených a skrytých věcech je přičleněn § 925 o záchraně cizí věci. Případ je skutkově odlišný v tom, že před ztrátou či zkázou je pravidelně zachráněna věc známého vlastníka, avšak podobný tím, že zachránce náleží podobná plnění jako nálezci.

Pododdíl 2

Přirozený přírůstek

Přírůstek nemovitosti

§ 925

Plody, které pozemek vydává sám od sebe, aniž je obděláván, náleží vlastníku pozemku. Totéž obdobně platí i o přirozených plodech jiných nemovitostí.

§ 926

Strom náleží tomu, z jehož pozemku vyrůstá kmen. Vyrůstá-li kmen na hranici pozemků různých vlastníků, je strom společný.

Naplavenina a strž

§ 927

Zemina naplavená poznenáhla na břeh, náleží vlastníku pobřežního pozemku. Totéž obdobně platí o přírůstcích vzniklých působením větru nebo jiných přírodních sil.

§ 928

Velká a rozeznatelná část pozemku, kterou vodní tok odplaví k jinému břehu, se stává součástí pobřežního pozemku, pokud původní vlastník k odplavenému pozemku neuplatní své právo po dobu jednoho roku.

§ 929

(1) Oddělí-li vodní tok od pozemku část jako ostrov, je vlastník původního pozemku vlastníkem ostrova.

(2) V ostatních případech náleží ostrov vlastníku vodního koryta.

Přírůstek movité věci

§ 930

Přirozený přírůstek movité věci náleží jejímu vlastníku.

§ 931

(1) Plody, které vydává zvíře, náleží vlastníku zvířete.

(2) Po vlastníku nelze žádat odměnu za oplodnění zvířete, ledaže byla sjednána.

K § 925 až 931:

Vedle okupace a nabytí vlastnického práva náležením se mezi případy originárního nabytí vlastnického práva řadí také přírůstky. Osnova vychází z tradičního dělení přírůstků na přirozené, umělé a smíšené.

Pokud se jedná o přirozené přírůstky, věnuje se pozornost zejména nemovitostem. O přírůstcích nemovitosti je předně řečeno, že přirozené plody pozemků nebo jiných nemovitostí náleží vlastníku pozemku. Zvláštní pravidlo musí být stanoveno (§ 927) ohledně hraničních stromů. Ustanovení o naplaveninách a stržích jsou standardní výbavou většiny občanských zákoníků. Zákoník nezamýšlí řešit stav, jaký důsledek vyvolá pro vlastnické poměry k nemovitostem změna koryta vodního toku, pro

tože takový případ řeší § 45 vodního zákona (zák. č. 254/2001 Sb.). Pro úplnost jsou doplněna také ustanovení § 930 a 931 o přirozených přírůstcích movitostí.

Pododdíl 3 Umělý přírůstek Zpracování

§ 932

(1) Nová věc vzniklá zpracováním movitých věcí několika vlastníků tak, že zpracované věci nelze uvést do předešlého stavu buď vůbec, anebo jen se značným nákladem nebo se značnou ztrátou, náleží jako vlastníkovi tomu, kdo materiálem nebo prací nejvíc přispěl hodnotě výsledku.

(2) Vlastník nové věci zaplatí tomu, kdo vlastnické právo pozbyl, hodnotu zpracované věci a tomu, kdo se na výsledku podílel prací, odměnu za práci.

§ 933

Vlastníku věci, kterou zpracovatel nespojil v novou věc v dobré víře, se ponechává na vůli, zda si přisvojí novou věc a nahradí druhému, co on pozbyl, anebo zda mu věc za náhradu ponechá.

(3) Právo k volbě výhodnějšího řešení zanikne, nebude-li vykonáno do měsíce ode dne, kdy se vlastník o spojení věci dozvěděl.

§ 934

(1) Nelze-li určit jediného vlastníka nové věci, náleží věc do spoluvlastnictví vlastníků zpracovaných věcí. Podíly se stanoví podle hodnot zpracovaných věcí; není-li to možné, jsou jejich podíly stejné.

(2) Spoluvlastníci zaplatí společně a nerozdílně odměnu za práci tomu, kdo věc zpracoval.

§ 935

Použije-li se cizí věc jen na opravu jiné věci, případně vlastníkovi opravené věci, a ten nahradí vlastníkovi zpracované věci hodnotu použitých cizích věcí.

§ 936

Smísí-li se movité věci několika vlastníků tak, že obnovení předešlého stavu sice není možné, ale celek lze bez porušení podstaty rozdělit na díly, ponechává se každému vlastníku smíšených věcí na vůli, zda bude požadovat poměrnou část z toho, co vzniklo smísením, anebo náhradu toho, co pozbyl.

(3) Ustanovení § 933 odst. 2 platí obdobně.

§ 937

Při smísení movitých věcí téhož druhu, zejména dojde-li k němu při jejich úschově, se § 936 nepoužije; na vlastníky smíšených věcí přechází vlastnictví poměrně části smíšených věcí.

§ 938

Kdo se podílel na smísení cizích věcí a nebyl v dobré víře, nahradí dotčeným vlastníkům také ušlý zisk; skutečnou škodu však jen v tom rozsahu, v jakém nedosáhli její náhrady podle předchozích ustanovení.

§ 939

Kdo z těch, kteří se na spojení věci podíleli, má novou věc u sebe, ač ji má vydat, není povinen tak učinit, dokud mu vlastník nezaplatí náhradu.

K § 932 až 939:

Ohledně umělých přírůstků se navrhuje upravit důsledky spojení movitých věcí několika vlastníků (specifikace). Preferuje se především obnovení předešlého stavu, a není-li to možné, je nutné vyřešit, jak se s nově vzniklým celkem naloží.

Předně je třeba rozlišit zpracování movitých věcí různých vlastníků (§ 932) a pouhé jejich smísení (§ 936).

Při zpracování, stalo-li se v dobré víře, náleží výsledek tomu, kdo se o vznik nové věci nejvíce přičinil. Přitom je lhostejné, spočívá-li jeho podíl na hodnotě výsledku v jeho práci nebo v tom, že poskytl nejcennější materiál. Nový vlastník se však musí vypořádat s ostatními a nahradit jim materiál nebo práci. Toto základní pravidlo (§ 933) je modifikováno v následujícím ustanovení k ochraně vlastníka, jehož věc byla použita bez dobré víry. Takovému vlastníku se - bez zřetele k tomu, jak se jeho věc hodnotově podílela na hodnotě vzniklého celku - přiznává volba mezi přivlastněním si celé věci (proti vyplacení ostatních) nebo nárokováním náhrady. Další zúčastněné nelze příliš dlouho ponechávat v nejistotě, a proto se poškozenému vlastníku ponechává k rozhodnutí měsíční lhůta; nevyužije-li jí, bude postupováno podle úpravy obecně.

Není vyloučeno, že se vyskytnou i případy, kdy jediného vlastníka nebude možné podle předchozích ustanovení určit. Pro takový případ se navrhuje příkázat nově vzniklou věc do spoluvlastnictví všech, jejichž movitosti byly zpracovány s tím, že spoluvlastníci solidárně zaplatí odměnu za zpracování věci.

Zvláštním způsobem se řeší v § 935 použití cizí věci jen na opravu věci další, pak opravená věc zůstává ve vlastnictví původního vlastníka, ať je hodnota materiálu použitého na opravu jakákoli, přičemž tomu, kdo vlastnické právo pozbyl, náleží náhrada.

Od zpracování několika věcí je třeba odlišit pouhé jejich smísení. Rozdíl je zejména v tom, že při smísení nedochází k pracovnímu výkonu, který by měl být honorován. Při smísení věcí je třeba rozlišit situace, kdy se smísí věci různého druhu (to jsou případy slitin, smísení různých sypkých materiálů apod.), pak náleží každému z původních vlastníků poměrná část z celku (§ 936). To ale neplatí při smísení věcí téhož druhu, náležejících několika vlastníků; v takovém případě náleží každému z původních vlastníků rozsahem to, co mu náleželo před smísením, přičemž se nehledí, kdo byl předešlým vlastníkem určitého kusu (§ 937).

Protože při spojení věcí různých vlastníků může nastat situace, že určitá osoba má celek u sebe, ač je jejím vlastníkem někdo jiný, ale zároveň jí náleží proti vlastníkovi právo na náhradu či jiné plnění, přiznává se takové

osobě právo retence, dokud jí odměna za zpracování věci nebo jiná náhrada není zaplacená.

Stavba

§ 940

(1) Užije-li někdo cizí věc pro stavbu na svém pozemku, stane se stavba součástí pozemku. Vlastník pozemku však nahradí vlastníku užití věci její hodnotu.

(2) Kdo nebyl při užití cizí věci pro stavbu v dobré víře, nahradí vlastníku užití věci také ušlý zisk; skutečnou škodu však jen v tom rozsahu, v jakém nedosáhl její náhrady podle odstavce 1.

§ 941

(1) Stavba zřízená na cizím pozemku připadá vlastníkovu pozemku.

(2) Vlastník pozemku nahradí osobě, která zřídila na cizím pozemku stavbu v dobré víře, účelně vynaložené náklady. Osoba, která v dobré víře nebyla, má též práva a povinnosti jako nepřikázaný jednatel.

§ 942

Soud může na návrh vlastníka pozemku rozhodnout, že ten, kdo zřídil stavbu na cizím pozemku ač na to nemá právo, musí vlastním nákladem stavbu odstranit a uvést pozemek do předešlého stavu. Soud přitom přihlédne, zda k zřízení stavby došlo v dobré víře a k účelnosti odstranění stavby.

§ 943

(1) Kdo zřídil na cizím pozemku stavbu v dobré víře, může po vlastníku pozemku, který o zřizování stavby věděl a bez zbytečného odkladu provádění stavby nezakázal, žádat, aby mu byl pozemek převeden za obecnou cenu. Také vlastník pozemku může po zřizovateli stavby žádat, aby tento pozemek koupil za obecnou cenu.

(2) Soud na návrh některé ze stran rozhodne o přechodu vlastnického práva a že nabyvatel zaplatí náhradu.

§ 944

Přestavek

(1) Při stavbě zřízené na vlastním pozemku, která jen malou část zasahuje na cizí pozemek, se část pozemku zastavěného přestavkem stává vlastnictvím toho, kdo stavbu zřídil. Kdo stavěl na cizím pozemku v dobré víře, nahradí vlastníkovu pozemku, jehož část byla zastavěna přestavkem obecnou cenu nabytého pozemku, kdo nikoli, nahradí veškerou škodu.

(2) V ostatních případech platí obdobně § 941 až § 943.

K § 940 až 944:

V souvislosti se stavbou na pozemku mohou v důsledku neoprávněných jednání nastat dvě různé situace.

Předně se může stát, že vlastník pozemku zřídí na svém pozemku stavbu za použití cizího materiálu. Pak se

stavba stává součástí pozemku, ale vlastník pozemku se musí vypořádat s majitelem materiálu.

Vážnější je situace, kdy někdo zřídí neoprávněně stavbu na cizím pozemku. Pak stavba připadá vlastníku pozemku, který se musí vypořádat s tím, kdo stavěl. Vzhledem k závažnosti zásahu do vlastnického práva vlastníka pozemku se tomuto vlastníku ponechává na vůli, zda se bude domáhat odstranění neoprávněné stavby na náklady stavebníka.

Speciální případ neoprávněné stavby je přestavek, kdy jen nepatrná část stavby zřízené na vlastním pozemku přesahuje na pozemek cizí. Za této situace by nemělo význam řešit věc spoluvlastnictvím vlastníků obou pozemků k stavbě nebo povinností stavbu přestavět (úkolům soukromého práva není iniciovat vznik konfliktních situací mezi osobami), ale reorganizací vlastnických vztahů k dotčenému pozemku.

Zvláštní význam v těchto souvislostech má, jednal-li ten, kdo neoprávněně zasáhl do cizího vlastnického práva, v dobré víře čili nic. Z toho důvodu navržená ustanovení rozlišují příslušné skutkové podstaty. Osoba, která v dobré víře nebyla, se navrhuje postihnout výrazněji než toho, kdo jednal dobromyslně.

Pododdíl 4

Smišený přírůstek

§ 945

(1) Při osetí pozemku cizím semenem nebo osázením cizími rostlinami náleží vlastníku pozemku, co takto přibude; rostliny až poté, co zapustí kořeny.

(2) O náhradě za osivo a rostliny platí obdobně § 940 a 941.

K § 945:

Typický a prakticky nejčastější smíšený přírůstek nastává při osázení pozemku semenem nebo rostlinami jiného vlastníka. Na to reaguje návrh příslušného ustanovení osnovy, opět s návrhem úpravy shodné s klasickým pojetím tohoto institutu.

Pododdíl 5

Vydržení

§ 946

(1) Oprávněný držitel, který drží věc po určenou dobu, nabude věc do vlastnictví.

(2) Vydrží-li někdo vlastnické právo k věci zapsané v katastru nebo jiném veřejném seznamu, může se domáhat, aby byl stav zápisů uveden do souladu se skutečným právním stavem.

§ 947

(1) Vlastnické právo nemůže vydržet věřitel, kterému byla věc zastavena nebo který věc zadržel. Vlastnické právo nemůže vydržet ani ten, komu byla věc své-

řena jen k užívání. To platí i pro dědice nebo obdobného právního nástupce kterékoli z těchto osob.

(2) Vydržet nelze vlastnické právo, které nelze převést nebo vylučuje-li to povaha věci.

§ 948

(1) Vydržet vlastnické právo nemůže zákonný zástupce proti zastoupenému, ani zastoupený proti svému zákonnému zástupci.

(2) Jeden z manželů nemůže vydržet vlastnické právo proti druhému manželovi.

§ 949

(1) K vydržení vlastnického práva k movité věci je potřebná nepřerušená držba trvající alespoň tři roky.

(2) K vydržení vlastnického práva k nemovité věci je potřebná nepřerušená držba trvající alespoň deset let.

§ 950

Do dob podle § 947 se ve prospěch vydržitele započte i doba oprávněné držby jeho předchůdce.

§ 951

Držba se přeruší, nevykonával-li ji držitel v průběhu vydržecí doby déle než jeden rok.

§ 952

Kdo nabytí movitou věc přímo od neoprávněného držitele nebo kdo není s to jmenovat svého předchůdce, může vlastnické právo vydržet, jen uplyne-li doba dvojnásob dlouhá, než jaké by bylo zapotřebí jinak.

K § 946 až 952:

Současný občanský zákoník upravuje vydržení zjednodušeně v § 134 a řadu otázek ponechává neodůvodněně na výkladu, třebaže pro jejich řešení soudce nemá dostatečnou oporu. Úvodní ustanovení normuje následek vzniku vlastnického práva, pokud oprávněná a poctivá držba trvá určitý čas. Osnova nepouští z paměti, že by v dané souvislosti snad stačilo - vzhledem k § 960 odst. 3 - normovat jen o držbě oprávněné, ale považuje se za vhodnější zdůraznit fakt držby oprávněné i držby poctivé, vzhledem k závažnosti právního důsledku, který se zde navrhuje upravit. Protože vydržet vlastnické právo, zejména k nemovitostem, lze i contra tabulas, navrhuje se umožnit vydržitelům, aby se mohli domoci úpravy zápisů v příslušných veřejných seznamech tak, aby odpovídaly právnímu stavu, jak vydržením vznikl.

V určitých případech je vydržení vyloučeno. Tyto případy se vztahují jednak k osobě, jednak k předmětu. Na to pamatují ustanovení § 947 a 948.

Pro vydržení movitých věcí se navrhuje ponechat stávající vydržecí dobu tři roky, pro nemovitosti deset let (§ 949). Další dvě ustanovení sledují úpravu počítání vydržecí doby, resp. určení, jaký čas se ve prospěch držitele započítává, a kdy se vydržecí doba přerušuje.

Vzhledem k tomu, že ani vydržení nelze zneužít k nabytí vlastnického práva, navrhuje se v pochybných přípa-

dech stanovit pro vydržení vlastnického práva k movitým věcem vydržecí dobu dvojnásobnou.

Pododdíl 6 Převod vlastnického práva

§ 953

(1) Vlastnické právo k věci jednotlivě určené se převádí už samotnou smlouvou, ledaže je jinak ujednáno, anebo stanoveno právním předpisem.

(2) Nestanoví-li zákon jinak, je k převodu vlastnického práva k věci určené podle druhu zapotřebí její odevzdání.

Převod vlastnického práva k movité věci

§ 954

Převod vlastnického práva k movité věci zapsané do veřejného seznamu se dovršuje zápisem do takového seznamu, ledaže zvláštní zákon stanoví jinak.

§ 955

Zcizí-li vlastník touž movitou věc postupně několika osobám, stává se jejím vlastníkem ten, na koho vlastník nejprve převedl její držbu. Nebyla-li držba převedena, stává se vlastníkem ten, jemuž svědčí smlouva, která nabyla nejprve účinnost.

Převod vlastnického práva k cennému papíru

§ 956

(1) Převod listinného cenného papíru na řad se dovršuje rubopisem podle zvláštního zákona a předáním cenného papíru.

(2) Při převodu listinného cenného papíru na jméno se vlastnické právo k cennému papíru nabyvá účinností smlouvy. Pro smlouvu se vyžaduje písemná forma.

§ 957

(1) Převod zaknihovaného cenného papíru se završuje zápisem převodu v evidenci podle zvláštního zákona. Ten, koho vedením takové evidence pověří zvláštní zákon (dále jen »středisko«), provede na základě příkazu k zápisu převodu zaknihovaného cenného papíru (dále jen »příkaz k zápisu převodu«) bez zbytečného odkladu zápis k tíži účtu převodce a ve prospěch účtu nabyvatele k témuž dni.

(2) Středisko zapíše převody v pořadí, v jakém do jeho centrální evidencí došly příkazy k zápisu převodu.

§ 958

Příkaz k zápisu převodu podávají převodce i nabyvatel do sedmi dnů od uzavření smlouvy, ledaže si dohodnou jinou lhůtu. Oba příkazy k zápisu převodu musí být obsahově shodné.

§ 959

(1) Obstaral-li převod zaknihovaného cenného papíru obchodník s cennými papíry podle zvláštního zákona, podá bez zbytečného odkladu příkaz k zápisu převodu on. Zároveň středisku prokáže, že je oprávněn příkaz k zápisu převodu podat.

(2) Při převodu zaknihovaného cenného papíru smlouvou uzavřenou na veřejném trhu podá příkaz k zápisu převodu organizátor veřejného trhu nebo osoba provádějící vypořádání obchodu s cennými papíry podle zvláštního zákona.

(3) Při převodu zaknihovaného cenného papíru v rámci činností zahraniční národní nebo mezinárodní instituce, která vede registr cenných papírů (dále jen »zahraniční centrální depozitář«) mohou příkaz k zápisu převodu podat obchodník s cennými papíry, osoba provádějící vypořádání obchodu s cennými papíry nebo zahraniční centrální depozitář; ten však jen na základě smlouvy uzavřené se střediskem.

§ 960

Prováděcí předpis stanoví náležitosti příkazu k zápisu převodu.

§ 961

Středisko zápis neprovede, jestliže příkaz k zápisu převodu odporuje předchozím ustanovením. V takovém případě jej bez zbytečného odkladu vrátí zúčastněným osobám a uvede důvody vrácení.

K § 953 až 961:

Základní způsob derivativního nabytí vlastnického práva *inter vivos* je jeho převod. Pokud se jedná o převody vlastnického práva k movitým věcem, návrh oslabuje přežívající dogma o titulu a modu nabytí vlastnického práva, které vzniklo v pozdním středověku jako důsledek pouhých představ o římském právu.⁴² Proto se navrhuje obrátit konstrukci § 133 odst. 1 platného občanského zákoníku tak, že se vlastnické právo k movité věci určené individuálně převádí již samotnou smlouvou, ledaže si strany něco jiného ujednají, anebo stanoví-li něco jiného právní předpis. Toto pojetí sleduje tendenci novějších úprav, posiluje funkci smlouvy i právní postavení nabyvatele vlastnického práva.

Zásada, že k převodu vlastnického práva je potřebná smlouva (titul) a vedle toho ještě další skutečnost (modus) dovršující převod vlastnického práva, se tedy nadále nenavrhuje jako obecná, ale jako výjimka z pravidla. Leč i pro případ převodu vlastnického práva k jednotlivě určené movité věci lze ujednat, že nabyvatel získá vlastnické právo k ní až předáním, a stejně tak i právní předpis může stanovit obdobnou podmínku. Sama osnova (např. § 291 o vkladech do nadací) sleduje stanovit pro odůvodněné případy odchylku od pravidla § 953.

Vzhledem k úpravě titulu a modu pro převody movitých věcí musí být vyřešena otázka, kdo nabývá vlastnic-

ké právo k movitosti, kterou vlastník několika smlouvami převedl různým osobám. Pro takový případ se navrhuje stanovit, že věc nabývá do vlastnictví ten, na něhož byla nejprve převedena držba věci. Nedojde-li však k převodu držby (např. proto, že stávající vlastník odmítá věc vydat, anebo za situace, že věc nebyla vydána a strany sjednaly translační účinky smlouvy), má vlastnické právo nabýt ten, vůči komu se převodní smlouva stala nejprve účinnou.

Některé movité věci podléhají zápisům ve veřejno-právních evidencích (ochranné známky, patenty a jiné předměty průmyslového vlastnictví, obchodní podíly apod.). V tom směru se navrhuje stanovit společné pravidlo, že modem nabytí vlastnického práva k těmto věcem je zápis do příslušné evidence. Nevylučuje se však, že zvláštní zákon stanoví od tohoto pravidla odchylku. Tato výhrada jistě plyne z obecné zásady, že speciální zákon ruší zákon obecný, zde se však jeví jako vhodné formulovat v tom směru výslovně upozornění.

Speciální úprava je nezbytná pro převod vlastnického práva k cenným papírům. Úprava převodu cenných papírů se vůči současnému stavu nemění. Do osnovy se recipují bez obsahových změn § 17 až 26 stávajícího zákona o cenných papírech, a to i včetně ustanovení o příkazu k registraci a jeho náležitostech i o činnosti Střediska cenných papírů, neboť středisko nemá postavení správního úřadu, takže i tu se jedná o soukromoprávní ustanovení. Tato ustanovení se výslovně zmiňují o cenných papírech na řad a na jméno, není tedy věnováno zvláštní ustanovení cenným papírům na doručitele, pro něž se, jsou-li v listinné podobě, uplatní obecná úprava (§ 953 až 955).

Převod vlastnického práva k nemovité věci

ALTERNATIVA I:

§ 962

Převod vlastnického práva k nemovité věci se dovršuje vkladem do katastru.

§ 963

Při převodu vlastnického práva k nemovité věci, která není v katastru evidována, se vlastnické právo nabývá účinností smlouvy.

ALTERNATIVA II:

§ 962

I pro převod vlastnického práva k nemovité věci platí § 953 odst. 1.

§ 963

(1) Kdo nabyl vlastnické právo k nemovité věci zapsané do katastru převodem nebo i jinak, navrhne bez zbytečného odkladu zápis svého práva do katastru.

(2) Příslušný orgán veřejné moci запиše vznik vlastnického práva do katastru, je-li doložena nepřetržitá řada předchozích vlastníků a současně prokázáno nabytí vlastnického práva novým vlastníkem.

⁴² *Urfus, V.*, Historické základy novodobého práva soukromého, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 1994, s. 90.

K § 962 a 963:

Návrh alternativy I. sleduje zachovat úpravu převodu vlastnického práva k nemovitým věcem beze změn. Tento návrh odpovídá věcnému záměru občanského zákoníku.

Při zpracování návrhu paragrafového znění osnovy zákoníku se však v přípravné fázi narazilo na obtíž, která se při respektování direktivy věcného záměru ukázala jako neřešitelná i při opakovaném projednávání otázky v komisi Ministerstva spravedlnosti pro přípravu návrhu občanského zákoníku.

Problém spočívá v nemožnosti spolehlivě vyřešit otázku ochrany dobré víry v zápisy do katastru nemovitostí v souvislosti s návrhem úpravy nabytí vlastnického práva od nevlastníka v § 966. Podrobnější důvody jsou uvedeny v důvodové zprávě k tomuto ustanovení. Zápisy vlastnických práv obsažené katastru nemovitostí nejsou nadány materiální publicitou a za současného právního stavu nelze materiální publicitu těmto zápisům z řady teoretických ani praktických důvodů ani přiznat bez vážného ohrožení práv skutečných vlastníků.

Z toho důvodu se souběžně navrhuje alternativní řešení. Podle něho by se i vlastnické právo k nemovité věci nabývalo účinností převodní smlouvy, podléhalo by však povinnému zápisu do katastru nemovitostí s důsledky plynoucími z alternativního návrhu znění § 966. Bude-li přijata alternativa II. (což by předpokládalo přijmout i alternativu II. navrženou u § 449 a u § 966), bude ke zřízení zavedení též zásady ke vzniku dalších věcných práv k nemovitým věcem zapsaným do katastru (§ 1034, 1054 a 1099), vyjma práva zástavního.

Nabytí vlastnického práva od nevlastníka

§ 964

(1) Ten, komu byla věc nezapsaná ve veřejném seznamu převedena tak, že byl vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře, že převodce je oprávněn vlastnické právo k věci na něho převést, zvláště stal-li se převod vlastnického práva

- a) veřejnou dražbou,
- b) od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku, anebo
- c) za úplatu od někoho, komu vlastník sám věc svěřil, stává se vlastníkem věci.

(2) Vlastníkem věci se stane i ten, kdo prokáže svoji dobrou víru, že převodce je oprávněn vlastnické právo k věci na něho převést, i když na něho věc byla převedena za jiných okolností než stanoví odstavec 1.

§ 965

Ustanovení § 964 se nepoužije, prokáže-li vlastník do jednoho roku ode dne převodu, že ho ten, kdo věc převedl třetí osobě, zbavil věci úmyslným trestným činem.

§ 966

Alternativa I:

§ 966

(1) Bylo-li zapsáno vlastnické právo k nemovité věci do katastru pro osobu, která platně vlastnické právo

nenabyla, hledí se na ni jako na vlastníka, nedomáhal-li se skutečný vlastník vydání věci do tří měsíců, ode dne, kdy se o zápisu dozvěděl, nejpozději však do tří let, a nebyla-li osoba zapsaná do katastru jako nový vlastník v dobré víře, do deseti let od provedení zápisu.

(2) Ten, komu osoba zapsaná v katastru jako vlastník, ač platně vlastnické právo nenabyla, převedla vlastnické právo k nemovité věci, se stává vlastníkem věci po uplynutí dob podle odstavce 1. Byl-li předchůdce i nabyvatel v dobré víře, započtou se nabyvateli do dob podle odstavce 1 doby svěřící jeho předchůdci.

(3) Odstavce 1 a 2 se použijí obdobně, jedná-li se o movitou věc zapsanou do veřejného seznamu.

Alternativa II:

§ 966

(1) Proti tomu, kdo jedná v důvěře v zápis do katastru, nelze namítat, že zápis neodpovídá skutečnosti.

(2) Kdo v dobré víře nabytí vlastnické právo k nemovité věci zapsané do katastru, považuje se za skutečného vlastníka. To platí obdobně i pro nabytí jiných věcných práv zapsaných do katastru.

(3) Odstavce 1 a 2 se použijí obdobně, jedná-li se o movitou věc zapsanou do veřejného seznamu.

§ 967

Při nabytí vlastnického práva od nevlastníka má předešlý vlastník právo na náhradu škody vůči těm, kdo jsou za to odpovědní.

K § 964 až 967:

Zásadní změnu osnova přináší návrhem úpravy nabytí vlastnického práva od nevlastníka. Platné občanské právo absolutizuje římskoprávní dogma o tom, že nikdo nemůže na jiného převést víc práv než má sám (*nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*) měrou nebyvalou. Tuzemská právní tradice byla a je v tom směru ve vleku nauky vystavěné na podkladě rakouského občanského zákoníku. ABGB na počátku 19. stol. sice ještě nedokázal konzervativismus římského práva zcela opustit, přece však i on poskytl dobromyslným nabyvatelům ochranu (§ 367). Československé a české občanské právo, odrážející se v zákonných úpravách z let 1950 a 1964, tuto ochranu naopak zcela vyloučilo, jsouc tak v příkrém rozporu s vývojem legislativy vyspělých zemí kontinentální Evropy.

Moderní zákoníky uvedené pojetí dávno opustily rozvinutím rozsáhlé ochrany nabyvatele jsoucího v dobré víře. Návrh tedy sleduje jednak přiblížit naše občanské právo ustáleným civilistickým konvencím, jednak překlenout nerovnováhu úpravy občanského a obchodního práva. Platný obchodní zákoník umožňuje nabytí vlastnického práva od nevlastníka (§ 445) a vzhledem k § 262 obch. z. se tak otvírají zadní vrátka k využití této úpravy i pro neobchodní vztahy, avšak, pro nedostatek ochranných pravidel, také pro její zneužití.

Osnova v návrhu úpravy nabytí vlastnického práva od nevlastníka nerozlišuje mezi věcmi movitými a nemovitými, ale hlavně mezi věcmi zapsanými a nezapsanými ve veřejnoprávních evidencích.

Pokud se jedná o věci nezapsané do veřejného seznamu, odlišují se dvě skutkové podstaty. Prvým případem se týká takových způsobů nabytí věci, při nichž nabyvatel pravidelně je v dobré víře, že ji nabývá od osoby oprávněné věc zcizit jako od vlastníka nebo od osoby k zcizení autorizované. Typická jednání tohoto druhu se také příkladmo uvádí (koupě od obchodníka, v aukci nebo od osoby, již vlastník věc sám svěřil). Dobrá víra nabyvatele však není a priori vyloučena ani v některých dalších případech. Tehdy se však vyžaduje, aby nabyvatel svoji dobrou víru prokázal. Zároveň se zamýšlí poskytnout ochranu vlastníkově, jenž byl věci zbaven úmyslným trestným činem.

Pokud se jedná o nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí, uvádí se následující:

Komise pro přípravu návrhu paragrafového znění osnovy nedokázala nalézt při respektování věcného záměru občanského zákoníku řešení, jak posílit dobrou víru v katastru nemovitostí a zajistit tak ochranu osob jednajících v dobré víře v zápisy vlastnických a jiných věcných práv do katastru v případě, že tato práva nabudou od osoby zapsané v katastru jako osoba oprávněná, byť ta oprávněnou osobou ve skutečnosti není.

Komise se shodla pouze v závěru, že řešení, které respektuje zadání věcného záměru "se zavede zvláštní ochrana pro případy nabytí vlastnického práva k věcem evidovaným (...) zejména v katastru nemovitostí", a to tak, "že skutečnému vlastníkově náleží relativně krátká lhůta v řádech týdnů, dozvěděl-li se, že ke změně v seznamu došlo, a lhůta relativně delší (v řádech let), nedozvěděl-li se to, k popření zapsaného stavu," jak je také vystihuje návrh alternativy I., není akceptovatelné, protože ohrožuje vlastnické právo skutečných vlastníků, aniž se jim poskytuje potřebná preventivní ochrana, přičemž by ani takto navržené řešení nepřineslo potřebnou jistotu těm, v jejichž prospěch má mířit.

Z toho důvodu se předkládá v alternativě II. návrh jiného řešení, opírající se o pojetí, které si v kontinentální Evropě osvojily právní řády francouzský, belgický, lucemburský, italský, španělský, portugalský a některé další. Alternativou II., jakož i souběžným alternativním návrhem dalších opatření (jedná se zejména o alternativu II. u § 449 o formě právního jednání a alternativu II. u § 962 a 963 o nabytí vlastnického práva k nemovité věci) se navrhuje zavést konsenzuální systém i pro nabytí vlastnického práva k nemovitým věcem, vyžádat pro smlouvu o převodu vlastnického práva nemovité věci formu veřejné listiny a spojit zápis vlastnického práva do katastru nemovitostí s negativní publicitou, a poskytnout tak osobám jednajícím v dobré víře v katastr plnou ochranu.

Alternativa II. více odpovídá celkové koncepci osnovy, nelze ji však zavést, byla-li by podkladem pro zápis vlastnického práva do katastru - jako je tomu - dosud jakkoli soukromá listina.

Společná ustanovení o převodu vlastnického práva

§ 968

Kdo nabude vlastnické právo, nabude také práva s věcí spojená.

§ 969

Kdo nabude vlastnické právo, přejímá také závady na věci, pokud jsou zapsány v katastru nebo jiném veřejném seznamu. Jiné závazky přejdou jen dohodnou-li se tak strany.

§ 970

Ustanovení § 968 a 969 platí obdobně také při nabytí vlastnického práva jinak než převodem.

K § 968 až 970:

Společná ustanovení o převodu vlastnického práva v současném občanském zákoníku chybí. Osnova je tudíž ve shodě s většinou konvenčních úprav evropských zákoníků zavádí.

Pododdíl 7

Nabytí vlastnického práva rozhodnutím orgánu veřejné moci

§ 971

Rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu veřejné moci se vlastnického práva nabývá dnem, který je v něm určen. Není-li v rozhodnutí takový den určen, nabývá se vlastnického práva dnem právní moci rozhodnutí.

K § 971:

V kterých případech a za jakých podmínek se vlastnického práva nabývá rozhodnutím soudu nebo jiného veřejného úřadu, ustanovují předpisy práva veřejného. Osnova tedy stanoví jen, ke kterému dni se vlastnické práva nabývá, což má zvláštní význam tehdy, jestliže den nabytí vlastnického práva v rozhodnutí nebude uveden.

Díl 3

Spoluvlastnictví

Oddíl 1

Základní ustanovení

§ 972

Osoby, jimž náleží podle smlouvy, závěti, rozhodnutí orgánu veřejné moci, anebo na základě jiné skutečnosti věc společně, jsou spoluvlastníky.

(4) Ustanovení o spoluvlastnictví se použijí přiměřeně i pro společenství jiných věcných práv.

§ 973

Je-li společná věc nahlížena jako celek, považují se spoluvlastníci za jedinou osobu a, jsou-li spolu ve shodě,

nakládají s věcí jako jediná osoba. Nejsou-li spoluvlastníci ve shodě, nemůže žádný z nich zasahovat do věci tak, aby se to dotklo podílu jiného spoluvlastníka.

§ 974

Každý spoluvlastník má právo k celé věci. Toto právo je omezeno stejným právem každého dalšího spoluvlastníka.

§ 975

Spoluvlastníku náleží vyúčtování, jak bylo se společnou věcí nakládáno, a podíl z plodů a užitků ze společné věci.

§ 976

Vyúčtování se lze domáhat po uplynutí doby obvyklé povaze správy společné věci, při zániku spoluvlastnictví nebo při zániku účasti v něm, anebo z jiných důležitých důvodů.

§ 977

(1) Plody a užitky ze společné věci se dělí podle poměru podílů.

(2) Jak se naloží s plody a užitky ze společné věci, které nelze podle podílů rozdělit, určí dohoda spoluvlastníků. Nedohodnou-li se spoluvlastníci, prodají se tyto plody a užitky vhodným způsobem a výnos se rozdělí podle podílů.

K § 972 až 977:

Zatímco občanské právo platné u nás do r. 1950 (AB-GB) obsahovalo vcelku standardní úpravu spoluvlastnictví, odpovídajícím klasickým pravidlům, založily občanské zákoníky z r. 1950 a 1964 (ten s doplněním novelou z r. 1991) zvláštní stav. Nové normativní konstrukce byly zavedeny s orientací na snahu vyhovět potřebám totalitního státu, který byl ochoten obětovat likvidaci soukromého vlastnictví mnohé. Tak byl institut spoluvlastnictví spravující se tradičními a všeobecně uznanými pravidly (srov. např. zásadu "Nikdo nesmí být nucen setrávat ve společenství" zahrnutou do Všeobecné deklarace lidských práv) zatížen mnoha prvky, cizími jeho samotné podstatě. Takovými prvky jsou např.: předkupní právo pro každý případ zcizení, hypertrofovaná role účelu, resp. účelnosti a obecného zájmu, možnost zrušení spoluvlastnictví i zcela zabránit, dříve i přednosti tzv. socialistického spoluvlastníka atd.

Odlišná společenskopolitická a hospodářská situace vyžaduje v zásadě návrat k pravidlům opuštěným u nás v polovině minulého století - neboť ani spoluvlastnictví není institut, od něhož by moderní doba vyžadovala mnoho nového. Osnova proto vychází při návrhu ustanovení o spoluvlastnictví z tradičních pravidel, konvenčně k občanským zákoníkům vyspělých evropských zemí a se zřetelem ke skutečnosti, že tržní poměry a jim odpovídající cenové relace nemohou nevést - alespoň nikoli pro dobu dohlédnutelnou - k množení spoluvlastnických poměrů a zvyšování počtu osob zúčastněným na spoluvlastnických poměrech. Prvořadé je tudíž zajištění způsobu existence, trvání spoluvlastnictví, a zakotvit jeho pravidla, a to přes-

to, že je nutné zohlednit i moment zániku spoluvlastnictví.

§ 972 vymezuje situaci spoluvlastnictví a osob na něm zúčastněných. Vždy se jedná o to, že se alespoň dvě osoby sejdou v tomtéž právním poměru k jedinému právu.

Zatímco v případě spoluvlastnictví není v souvislosti s označením institutu a jeho subjektů žádná potíž, v případě držby, služebnosti atd. taková potíž existuje. Bývá pravidlem řešit ji výrazem "společenství (toho a toho) práva". Nejde o pojmenování ideální, stěží však možno najít vhodnější. Obsah toho kterého institutu je ovšem pak zapotřebí vykládat velmi obezřetně právě vždy s ohledem na specifika toho kterého práva.

Otázka právního důvodu vzniku tohoto pluralitního poměru je reglementována se zřetelem na zvyklost.

Blanketní ustanovení odst. 3 nelze pominout s ohledem na odlišnost bytového spoluvlastnictví. (Případně přijetí tradičního rozlišení společenství chťeného, nahodilého a založeného na výroku veřejného úřadu, leží na teorii.)

Při nakládání podle § 973 se nejedná jen o nakládání se společnou věcí ve smyslu dispozic, ale především také o zacházení, užívání, brání užitků atd. (srov. též § 879). Panuje-li mezi spoluvlastníky shoda, pak navenek dohromady prezentují výhradního vlastníka věci. Takže - jsou-li ve shodě - pak, viděno především zvenčí, činí všechny právní i faktické dispozice, které může činit jednotlivý vlastník. Na rozdíl od případů správy společné věci, kde platí princip majority, platí zde princip jednotnosti všech spoluvlastníků. Nejde totiž o jednotlivé spoluvlastnické podíly a nakládání s nimi, jde o věc jako celek, a to především v poměru k osobám stojícím vně jejich společenství: prodá-li jeden ze spoluvlastníků společnou věc, a to přesto, že je třeba spoluvlastníkem většinovým, zasáhne tím nutně do práv ostatních, což vede k neplatnosti smlouvy o koupi a prodeji atd.

Z toho důvodu nejsou práva jednotlivých spoluvlastníků ke společné věci úplná a neomezená, ale nutně omezená.

Z povahy spoluvlastnictví vyplývá právo jednoho každého spoluvlastníka, aby se mu dostalo vyúčtování, jak bylo se společnou věcí nakládáno, a také oprávnění podílet se na plodech nebo užitcích společné věci. Požívání společné věci má stejnou povahu jako jiná spoluvlastnická práva. Je proto třeba k plodům a užitkům přistupovat stejně: rozdělují se tak, jak to odpovídá velikosti podílů. V případě, že to není dobře možné (lze si představit např. mládě hospodářského zvířete) a spoluvlastníci se jinak nedohodnou, nezbyvá, než prodat takový plod ve veřejné dražbě a výnos rozdělit podle podílů.

Oddíl 2

Spoluvlastnický podíl

§ 978

Každý ze spoluvlastníků je úplným vlastníkem svého podílu.

§ 979

(1) Podíl vyjadřuje míru účasti každého spoluvlastníka na vytváření společné vůle a na právech a povinnostech vyplývajících ze spoluvlastnictví věci.

(2) Velikost podílu vyplývá ze skutečnosti, na níž se zakládá spoluvlastnictví nebo účast spoluvlastníka ve spoluvlastnictví. To spoluvlastníkům nebrání, aby se o velikosti podílů dohodli jinak; taková dohoda musí splňovat náležitosti stanovené pro převod podílu.

(3) Má se za to, že podíly jsou stejné.

§ 980

(1) Se svým podílem může spoluvlastník nakládat podle své vůle, zejména může svůj podíl zastavit nebo pořídit o něm závětí nebo jinak.

(2) Nakládání s podílem jednoho spoluvlastníka nesmí být na újmu právům ostatních spoluvlastníků bez zřetele, z čeho vyplývají.

§ 981

(1) Spoluvlastník může zcizit svůj podíl bez souhlasu ostatních spoluvlastníků, ledaže jinak určuje dohoda spoluvlastníků nebo stanoví zákon. Jedná-li se o podíl na nemovité věci, musí mít smlouva stejnou formu, jaká se vyžaduje pro smlouvu o převodu nemovité věci.

(2) Zcizení podílu lze omezit i sjednáním předkupního práva; obdobné přednostní právo lze dohodnout i pro bezúplatné zcizení podílu nebo pro zřízení jiných práv, zejména užívacího nebo požívacího. Taková dohoda musí vždy obsahovat podmínky využití přednostního práva.

§ 982

Při spoluvlastnictví založeném závětí nebo jinou skutečností tak, že spoluvlastníci nemohli svá práva a povinnosti od počátku ovlivnit, nesmí spoluvlastník po dobu šesti měsíců od vzniku spoluvlastnictví svůj podíl zcizit, ledaže jej převede jinému spoluvlastníkovi nebo svému manželu, sourozenci nebo příbuznému v linii přímé.

K § 978 a 982:

Každý ze spoluvlastníků je úplným vlastníkem svého podílu. Jedná se však o zásadu, která nevylučuje speciální omezení s podílem nakládat.

Otázka vymezení podílu, resp. jeho legální definice, představovala u nás v určité době teoreticko praktický problém. Ustálení stanovisek však neznamená, že by podíl (ideální podíl), neměl být v zákoně znovu uveden spolu s vyjádřením, čeho je určením. Nelze nevidět, že rozsah, v jakém se spoluvlastník účastní, to jest "podíl", na výnosech společné věci a nákladech na ni, je rozsahem, v jakém se jeho vůle účastní - to jest "podíl" - na rozhodnutích týkajících se společné věci.

Velikost podílu (daná zlomkem nebo procentem) vyplývá zpravidla ze skutečnosti, na níž se zakládá spoluvlastnictví nebo účast spoluvlastníka v něm. Taková skutečnost nemůže ovšem vyloučit pozdější odchylnou dohodu spoluvlastníků. Vzhledem k tomu, že v případě spo-

lečné nemovitosti a některých jiných speciálně určených věcí (např. patentů) je zakládající právní skutečnost písemně zachycována a zpravidla evidována v katastru, je nezbytné podrobit případnou dohodu o velikosti podílu stejnému formálnímu režimu. Stejně jako dosud platí, že pochyby jdou na vrub těch, kdo měli o svá práva pečovat: podíly jsou v případě pochybností o jejich velikosti stejné.

Zatímco faktický výkon vlastnictví (držba, užívání, požívání) je - pokud je jeho předmětem ideální podíl - zásadně omezen výkonem téhož práva ostatními spoluvlastníky, je právo nakládat s ideálním podílem pojmově neomezené (§ 979). Nakládáním se tu rozumí zcizování mezi živými, pro případ smrti, a také jeho zastavení (jiné zatížení podílu v úvahu nepřipadá, neboť by ipso facto vedlo k zásahu do práv ostatních spoluvlastníků). To neznamená, že v konkrétním spoluvlastnickém poměru nemůže dojít k omezení dispozic s podílem. Takové omezení může vyplynout jak z dohody spoluvlastníků, tak přímo ze zákona. Lze si ovšem představit i omezení založené rozhodnutím soudu.

To všechno se týká především zcizování podílů mezi živými. Pokud se spoluvlastníci dohodnou, že po nějakou dobu, popř. pod nějakou výminkou nebudou svými podíly nakládat, to jest, že zásadně zachovají personální složení spoluvlastnického společenství, pak je třeba, aby jejich dohoda - jde-li o nemovitost - měla formu notářského zápisu, a pakliže má zavazovat i právní nástupce kontrahujících, je třeba, aby byla vložena do katastru nemovitostí.

Je rovněž možné, aby omezení zcizení podílu mělo podobu předkupního práva. Obdobu s právem k přednostní koupi lze ovšem využít i pro případy bezúplatného zcizení podílu nebo pro zřízení jiných práv. V těchto případech je vždy třeba, aby dohoda obsahovala ujednání o podmínkách využití předkupního nebo jiného obdobného práva.

Pokud bylo spoluvlastnictví založeno závětí, anebo šlo o situaci, kdy spoluvlastníci nemohli podobu svých práv a povinností od počátku ovlivnit, navrhuje se stanovit na ochranu spoluvlastníků výslovný zákaz zcizení podílu (mimo okruh spoluvlastníků a osob spoluvlastníku nejbližších) na dobu dostatečně dlouhou ke zvážení nové situace a zajištění spoluvlastnického společenství dohodou, tedy způsobem pro soukromé právo adekvátním.

Oddíl 3

Nakládání se společnou věcí

§ 983

Při rozhodování o společné věci se hlasy spoluvlastníků počítají podle velikosti jejich podílů.

§ 984

Z právního jednání týkajícího se společné věci jsou všichni spoluvlastníci oprávněni a povinně společně a nerozdílně.

§ 985

(1) Každý ze spoluvlastníků je oprávněn k účasti na správě společné věci.

(2) O běžné správě společné věci rozhodují spoluvlastníci většinou hlasů.

(3) Rozhodnutí má právní účinky pro všechny spoluvlastníky pouze v případě, že všichni byli vyrozuměni o potřebě rozhodnout, ledaže se jednalo o záležitost, která vyžadovala jednat okamžitě. Spoluvlastník opominutý při takovém rozhodování může navrhnout soudu, aby určil, že rozhodnutí o neodkladné záležitosti nemá vůči němu právní účinky, nelze-li po něm spravedlivě požadovat, aby je snášel. Není-li návrh podán do třiceti dnů od přijetí rozhodnutí, právo podat jej zaniká.

§ 986

(1) K rozhodnutí o významné záležitosti týkající se společné věci, zejména o jejím podstatném zlepšení nebo zhoršení, změně jejího účelu či o jejím zpracování, je třeba alespoň dvoutřetinové většiny hlasů spoluvlastníků. Nedosáhne-li se této většiny, rozhodne na návrh spoluvlastníka soud.

(2) Spoluvlastník přehlasovaný při rozhodování podle odstavce 1 může navrhnout, aby o záležitosti rozhodl soud; v rámci toho může též navrhnout, aby soud dočasně zakázal jednat podle napadeného rozhodnutí. Není-li návrh podán do třiceti dnů od přijetí rozhodnutí, právo podat jej zaniká.

§ 987

Přehlasovaný spoluvlastník, jemuž rozhodnutí hrozí těžkou újmu, zejména neúměrným omezením v užívání společné věci nebo vznikem povinnosti zřejmě nepoměrné k hodnotě jeho podílu, může soudu navrhnout, aby toto rozhodnutí zrušil. Není-li návrh podán do třiceti dnů od přijetí rozhodnutí, právo podat jej zaniká.

§ 988

Právo podle předchozího ustanovení nenáleží přehlasovanému spoluvlastníku v případě rozhodnutí o opatření potřebném k zachování nebo zlepšení společné věci, jestliže mu většina podle povahy rozhodnutí poskytne jistotu proti budoucí škodě, anebo zaváže-li se, že po něm nebude požadovat, aby se na nákladech podílel.

§ 989

(1) K rozhodnutí, na jehož základě má být společná věc zatížena nebo její zatížení zrušeno, a k rozhodnutí, na jehož základě mají být spoluvlastníci omezeni na dobu delší než deset let, je třeba souhlasu všech spoluvlastníků.

(2) Ustanovení § 986 odst. 2 a § 987 a 988 platí obdobně.

§ 990

Ke zřízení zástavního práva nebo jiné obdobné jistoty sloužící k zajištění peněžité pohledávky vzniklé při zlepšení společné věci nebo při její obnově postačí rozhodnutí alespoň dvoutřetinové většiny spoluvlastníků.

K § 983 až 990:

Při rozhodování jak bude naloženo se společnou věcí (nejedná se jen o majetkové dispozice s ní, ale i o její vy-

užití, úpravu atp.) rozhodují spoluvlastníci většinou hlasů. Nerozhoduje však počet, nýbrž váha hlasů, odvozená z velikosti podílu. Vzhledem k zásadě § 973 plyne ze společné dispozice s podílem i solidarita spoluvlastníků.

Správa společné věci přísluší všem spoluvlastníkům společně, stejně jako její držba a užívání, přičemž je každý omezen stejným právem ostatních. Předpokládá se, že rozhodnutí budou přijímat všichni spoluvlastníci společně, k čemuž je ovšem nutné, aby se všem dostala informace o tom, co se chystá, resp. že má být nebo je třeba rozhodovat. Zásadně jen za předpokladu, že se každý ze spoluvlastníků o rozhodování dozvěděl, lze po každém z nich žádat, aby přijatá rozhodnutí akceptoval.

Při hlasování o společné věci je možné, že většiny nebude dosaženo a spoluvlastníci shodu nenaleznou. Pak je třeba, aby se obrátili se svou věcí na soud - žalobní právo náleží každému ze spoluvlastníků. Nelze ovšem vyloučit (a ani zákon to nečiní), že najdou shodu v řešení např. rozhodcem, arbitrem, losem atp.

Pravidlo, podle kterého je třeba, aby všichni spoluvlastníci byli o chystaném rozhodování uvědoměni, je prolomeno v případě neodkladné záležitosti. Že záležitost byla skutečně byla neodkladná, dokazuje samozřejmě ten, kdo rozhodl bez informování ostatních. Nicméně v tomto případě má ten, kdo byl pominut, zvláštní právo domoci se soudního výroku, že jej dotyčné rozhodnutí nezavazuje. Podmínkou je podání návrhu v relativně krátké lhůtě, protože poměry vzniklé mezi spoluvlastníky nelze ponechávat po neúnosně dlouhou dobu v nejistotě.

Záležitosti mimořádné správy (§ 986) vyžadují odlišná pravidla. Tu je zásadně zapotřebí, aby shodně stanovisko zaujala dvoutřetinová většina spoluvlastníků. I v tomto případě se kterýkoli ze spoluvlastníků může obrátit na soud, pokud se nepodařilo požadované většiny dosáhnout a ani jiné dohody nebylo dosaženo. Zajisté se předpokládá, že ten, kdo bude mít za to, že jeho podnět by měl být akceptován, bude tím, kdo se na soud obrátí, ale nemusí tomu tak být vždy.

Také přehlasovaný spoluvlastník může v třicetidenní lhůtě navrhnout, aby o záležitosti rozhodl soud. V tom případě je ale především možné zároveň navrhopvat, aby soud předběžně rozhodl o odkladu uskutečňování napadeného rozhodnutí, a dále je možné, aby soud rozhodl jakkoli, totiž jak to bude požadovat navrhovatel či jak to bude požadovat odpůrce atd.

Ust. § 986 uvádí v odst. 1 demonstrativně typické případy mimořádné správy (účelovou změnu společné věci, její zásadní zlepšení nebo zhoršení apod.); vzhledem k příkladnému výčtu v tomto ustanovení sem náleží i jiné podstatné zásahy, např. přístavba. Jsou však i jiné podstatné zásahy do společného vlastnictví, které vyžadují odlišné řešení než bylo právě uvedeno. Uvádí je, tentokrát s ohledem na výjimečnou povahu věci taxativně, § 989. Jedná se zřízení či zrušení zatížení společné věci (zejména o služebnosti) a o zřízení takové povinnosti, která by mělo spoluvlastníky zavázat na dobu delší deseti let. K takovému rozhodnutí, jakožto rozhodnutí zcela zásadního významu, je třeba souhlasu všech spoluvlastníků.

Výjimka z této výjimky představuje zastavení společné věci, má-li zástava sloužit jako jistota k splacení peněz použitých na obnovení nebo zlepšení společné věci. Pro takové rozhodnutí stačí většina dvoutřetinová. I tady

ovšem v případě potřeby může k navrhnout spoluvlastníka rozhodnout soud rozsudkem nahrazujícím projev vůle.

Správa společné věci

§ 991

Stejně jako o záležitostech běžné správy rozhodují spoluvlastníci o ustavení a odvolání správce.

§ 992

Správce má právní postavení příkazníka. Musí spoluvlastníkům správu vyúčtovat; náleží mu náhrada účelně vynaložených nákladů, kterou si může srazit z výnosů spravované věci.

§ 993

(1) Ustanovení § 992 platí i tehdy, když jeden spoluvlastník spravuje společnou věc bez příkazu ostatních.

(2) Spoluvlastník, který vynaložil na společnou věc náklad v zájmu ostatních spoluvlastníků bez jejich vyrozumění a souhlasu, může požadovat

- a) poměrnou část náhrady v rozsahu zhodnocení věci, jednalo-li se o náklad, který byl věci a spoluvlastníkům ku prospěchu,
- b) náhradu nutných nákladů, jednalo-li se o náklad, který bylo třeba vynaložit na záchranu věci.

§ 994

Svěří-li se správa několika osobám, rozhodují většinou hlasů; § 983 se nepoužije.

§ 995

Dohodnou-li se spoluvlastníci nemovité věci o její správě jinak, vyžaduje se pro jejich dohodu forma veřejné listiny.

K § 991 až 995:

Ustavování správce u nás ještě po r. 1989 v plném rozsahu nezdědělo; je naopak zvykem, že spoluvlastníci spravují společnou věc sami. Nicméně je třeba počítat s tím, že tato praxe dozná vývojem času změny, a stejně tak i s tím, že zvláštní zákon může nařídit povinné ustavení správce. Zásadní charakteristikou správce je, že má stejné postavení jako zmocněnec (příkazník). Je tomu tak proto, aby byl oprávněn vyúčtovat spoluvlastníkům náhradu nákladů, i když se výsledek nedostaví.

Spoluvlastníka, pokud jedná jako správce a počíná si přitom sice svévolně, ale nikoli k újmě společné věci, resp. nikoli k újmě ostatních spoluvlastníků, je namíste chránit. Přiznává se mu proto v případě ohrožení společné věci náhrada nutných nákladů bez dalšího a v situaci, kdy koná s cílem věci prospět, alespoň náhrada nákladů v rozsahu zhodnocení věci.

Dohoda, kterou se spoluvlastníci odchýlí od zákonných ustanovení, vyžaduje s ohledem na ochranu třetích osob kvalifikovanou formu, je-li společnou věcí nemovitost.

§ 996

Soudní úprava poměrů spoluvlastníků

(1) V případech, kdy některý ze spoluvlastníků navrhuje podle předchozích ustanovení soudu, aby rozhodl, že rozhodnutí většiny spoluvlastníků nemá vůči němu právní účinky, aby takové rozhodnutí zrušil, nebo je nahradil svým rozhodnutím, uspořádá soud právní poměry spoluvlastníků podle zásad spravedlnosti a není vázán jednotlivými návrhy. Soud může zejména rozhodnout, zda se má změna uskutečnit bez výhrad, s výhradami či proti zajištění, anebo zda se uskutečnit vůbec nemá.

(2) Způsobem uvedeným v odstavci 1 soud rozhodne také tehdy, domáhá-li se jeho rozhodnutí některý ze spoluvlastníků proto, že se při rozhodování o společné věci nedosáhlo potřebné většiny.

K § 996:

Dojde-li mezi spoluvlastníky ke sporu, jaké opatření má být ohledně společné věci učiněno (a má-li být vůbec nějaké učiněno) je soudu ponecháno na úvaze, jak o záležitosti rozhodne: zda určí, že rozhodnutí spoluvlastníků navrhovatele nezavazuje, zda případně dotyčné rozhodnutí zruší, nebo zda rozhodně o podmínkách, za nichž se změna může uskutečnit, popř. že spoluvlastníci musí poskytnout navrhovateli jistotu atp., tak, aby poměry spoluvlastníků byly uspořádány spravedlivě, tedy racionálně a způsobem, který nebude bránit dalšímu klidnému soužití spoluvlastníků a nebude mezi nimi akcelarovat další konflikty.

Každopádně soud musí rozhodnout podle návrhu a nemůže si např. sám zvolit rozhodnutí, kterým by spoluvlastnictví zrušil.

Oddíl 4

Oddělení ze spoluvlastnictví a zrušení spoluvlastnictví

§ 997

(1) Nikdo nemůže být nucen ve spoluvlastnictví setrvat.

(2) Každý ze spoluvlastníků může kdykoli žádat o své oddělení ze spoluvlastnictví nebo o zrušení spoluvlastnictví. Nesmí tak ale žádat v nevhodnou dobu nebo jen k újmě některého ze spoluvlastníků.

K § 997:

Klasická právní zásada, objevující se standardně ve všech právních řádech, promítnutá i zde do § 997, je prolomena principem nejnutnější ochrany spoluvlastníků. Žádat o oddělení ze spoluvlastnictví vystoupením nebo o zrušení spoluvlastnictví nelze v nevhodné době, ani k újmě ostatních spoluvlastníků. Nevhodnost se posuzuje se zřetelem na společnou věc, na její účelové určení, na způsob jejího využití apod. Tak např. o rozdělení zemědělských pozemků je možné žádat zpravidla v době po sklizni a před osázením či osetím.

Zrušení spoluvlastnictví

§ 998

(1) Spoluvlastnictví se zrušuje dohodou všech spoluvlastníků; dohoda musí obsahovat ujednání o způsobu vypořádání. Jedná-li se o spoluvlastnictví nemovité věci nebo závodu, musí dohoda mít písemnou formu a podpisy na ní být úředně ověřeny.

(2) Spoluvlastníci se vypořádají rozdělením společné věci, jejím prodejem z volné ruky nebo ve veřejné dražbě s rozdělením výtěžku, anebo převedením vlastnictví na jednoho nebo na více spoluvlastníků s vyplacením ostatních.

§ 999

Rozdělení společné věci není možné, jedná-li se o věc určenou k tomu, aby sloužila k trvalému účelu.

§ 1000

Nedohodnou-li se spoluvlastníci o zrušení spoluvlastnictví, rozhodne o něm na návrh některého ze spoluvlastníků soud. Zároveň soud rozhodne i o způsobu vypořádání spoluvlastníků.

§ 1001

(1) Je-li to možné, rozhodne soud o rozdělení společné věci. Věc není možné rozdělit, snížila-li by se tím podstatně její hodnota. Rozdělení věci však nebrání nemožnost rozdělit věc na díly odpovídající přesně podílům spoluvlastníků, vyrovná-li se rozdíl v penězích.

(2) Při zrušení spoluvlastnictví rozdělením společné věci může soud zříditi služebnost nebo jiné věcné právo, vyžaduje-li to řádné užívání nově vzniklé věci bývalým spoluvlastníkem.

(3) Společné listiny nelze dělit. Nedohodnou-li se spoluvlastníci, u koho se uloží společné listiny, uloží se u nejstaršího spoluvlastníka, není-li tomu jinak nic na závalu. Ostatní spoluvlastníci obdrží na společný náklad ověřené opisy.

§ 1002

Není-li rozdělení společné věci dobře možné, přikáže soud věc za přiměřenou náhradu jednomu nebo více spoluvlastníkům. Nechce-li věc žádný ze spoluvlastníků, nařídí soud prodej věci ve veřejné dražbě; v odůvodněném případě může soud rozhodnout, že věc bude dražena jen mezi spoluvlastníky.

§ 1003

(1) Při zrušení spoluvlastnictví si spoluvlastníci vzájemně vypořádají pohledávky a dluhy, které souvisejí se spoluvlastnictvím nebo se společnou věcí.

(2) Každý ze spoluvlastníků může žádat úhradu dospělé pohledávky, jakož i pohledávky, jejíž splatnost nastane do jednoho roku po účinnosti dohody o zrušení spoluvlastnictví nebo po zahájení řízení o zrušení spoluvlastnictví.

(3) Prodává-li se věc, uhradí se po stržení nákladů prodeje všechny dluhy podle předchozích odstavců ještě předtím, než se mezi spoluvlastníky rozdělí výtěžek.

§ 1004

Alternativa I:

(1) Bývalí spoluvlastníci si doručí na žádost některého z nich potvrzení, jak se vypořádali, pokud dohodu o zrušení spoluvlastnictví k movité věci neuzavřeli v písemné formě.

(2) Při vypořádání spoluvlastnictví k nemovité věci zapsané do katastru vznikají nové vlastnické poměry vkladem do katastru.

Alternativa II:

Odstavec 2 vypustit (v návaznosti na volbu řešení u § 962 a 963).

K § 998 až 1004:

Předpokládá se - jako obvykle - že v soukromých vztazích je třeba dát přednost dohodě. Proto zásadně platí, že se spoluvlastnictví zrušuje dohodou spoluvlastníků. Vzhledem k tomu, že lze kromě reálného rozdělení společné věci uvažovat i o jiných způsobech zrušení společného vlastnictví, pak zásadně rovněž platí, že se spoluvlastníci rovněž dohodnou i to způsobu zrušení svého společenství.

Zákon obecně preferuje při zrušení spoluvlastnictví reálné rozdělení společné věci. Zároveň však nelze nevidět, že takovému rozdělení představuje zásadní překážku její určení trvalému, případně dlouhodobému účelu. Zajiště se jedná především o takové hmotné věci, a zejména nemovitě, které jsou určeny k cílům veřejně prospěšným. Toto ustanovení však zakazuje pouze rozdělení společné věci, nebrání tedy zrušení spoluvlastnictví a jeho vypořádání jiným způsobem.

Nedojde-li k takto očekávané dohodě, mají spoluvlastníci možnost obrátit se na soud. K návrhu kteréhokoliv spoluvlastníka soud spoluvlastnictví zruší - pokud nebude vznesena některý z námitek, pro kterou by bylo nutné odložit zrušení spoluvlastnictví nebo popřípadě aspoň reálné rozdělení společné věci - a zároveň rozhodne o reálném rozdělení společné věci za předpokladu, že se tím podstatně nesníží její hodnota. Je-li zřejmé, že by reálným rozdělením hodnota věci skutečně utrpěla, rozhodne soud o její dražbě a rovněž, zda půjde o dražbu veřejnou, či zúčastní-li se jí jen spoluvlastníci. Na rozdíl od dohody spoluvlastníků, jejímuž obsahu se - pokud jde o způsob vypořádání spoluvlastnictví - nekladou meze, bude v možnostech soudu rozhodnout jen o reálném rozdělení společné věci nebo o jejím prodeji v dražbě. Soud tedy nebude moci nadále rozhodovat o tom, že věc přikáže do výlučného vlastnictví některému ze spoluvlastníků. Tohoto výsledku bude možné dosáhnout jen prodejem věci v dražbě s tím, že soud rozhodne, že se dražby zúčastní jen spoluvlastnictví. Tento postup povede k tomu cíli, že cena věci dosažená v dražbě odráží její tržní hodnotu a při vypořádání spoluvlastnictví nebude žádný ze spoluvlastníků poškozen.

Při zrušení spoluvlastnictví, musí být vypořádány dluhy a pohledávky věřitelů jako osob třetích, ale i samotných spoluvlastníků týkající se společné věci. Na to pamatuje § 1003.

Dohoda o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví musí být písemná jen u nemovitostí. Ale pokud dohoda o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví k movité věci nebyla uzavřena písemně z vůle stran, musí si spoluvlastníci, požádá-li o to některý z nich, vydat vzájemně písemné potvrzení, jak se vypořádali.

Ochrana třetích osob při rozdělení společné věci

§ 1005

Rozdělení společné věci není na újmu osobě, které přísluší služebnost nebo jiné právo váznoucí na společné věci.

§ 1006

Při rozdělení panujícího pozemku trvá služebnost pro všechny díly zpravidla nadále, nesmí však být rozšířena, ani se stát obtížnější. Prospívá-li služebnost jen některým dílům, zanikne vzhledem k dílům ostatním.

§ 1007

Rozdělí-li se služebný pozemek a postihuje-li služebnost jen některý díl, zaniká na dílech ostatních.

§ 1008

(1) Poskytuje-li služebnost či jiné zatížení právo k plodům nebo užitkům, může

- a) každá z oprávněných osob, pokud se dělí pozemek panující, nebo
- b) každá z obtížených osob, pokud se dělí pozemek obtížený,
- c) navrhnout, aby vykonávání upravil soud.

(2) Soud vykonávání upraví s ohledem na povahu a účel zatížení, jakož i k hospodářské zvláštnosti jednotlivých dílů tak, aby výsledek odpovídal zásadám slušnosti a aby se zatížení se nezvětšilo.

K § 1005 až 1008:

Zrušení spoluvlastnictví nemůže mít za následek újmu osoby na spoluvlastnictví nezúčastněné. Toto základní pravidlo (§ 1005) rozvádějí následující ustanovení se zřetelem ke služebnostem a podobným zatížením váznoucím na pozemku. O stavbách v této souvislosti řeč není, neboť stavby jsou součástí pozemku.

Odklad zrušení spoluvlastnictví

§ 1009

Alternativa I:

(1) Spoluvlastníci se mohou dohodnout, že po určité době nebudou žádat zrušení spoluvlastnictví. Takovou dohodou nemůže být vyloučena jiná dohoda pozdější.

(2) Dohodu lze uzavřít nejdéle na dobu deseti let; je-li uzavřena na delší dobu, platí, že byla uzavřena na deset let. Odklad zrušení spoluvlastnictví lze ujednat i opakovaně.

(3) Má-li dohoda zavazovat i právní nástupce spoluvlastníků, jejichž nástupnictví vznikne jinak než děděním nebo přeměnou právnické osoby, musí to být výslovně ujednáno.

(4) Dohoda vyžaduje formu veřejné listiny; týká-li se dohoda nemovitosti zapsané do katastru, vzniká závazek z dohody vkladem do katastru.

Alternativa II:

Odstavec 2 vypustit (v návaznosti na volbu řešení u § 962 a 963).

§ 1010

(1) Na návrh spoluvlastníka může soud zrušení spoluvlastnictví odložit, má-li tím být zabráněno majetkové ztrátě nebo vážnému ohrožení oprávněného zájmu některého spoluvlastníka, a prodloužit tak trvání spoluvlastnictví, nejdéle však o dva roky.

(2) Zrušení spoluvlastnictví může být odloženo také pořízením pro případ smrti.

§ 1011

Odklad zrušení spoluvlastnictví lze později změnit dohodou spoluvlastníků, a nedojde-li k ní, rozhodnutím soudu vydaným na návrh spoluvlastníka, který prokáže, že na něm nelze spravedlivě požadovat, aby ve spoluvlastnictví setrval, anebo že se podstatně změnila okolnosti, pro něž k odkladu spoluvlastnictví došlo.

§ 1012

(1) Bez ohledu na právní skutečnost odkládající zrušení spoluvlastnictví lze rozhodnutím alespoň čtyřpětinové většiny spoluvlastníků zrušit spoluvlastnictví obytného domu za účelem vytvoření bytového spoluvlastnictví a ke dni jeho vzniku.

(2) Nedojde-li k jiné dohodě, uhradí za spoluvlastníka, který se vznikem bytového spoluvlastnictví nesouhlasí, ostatní spoluvlastníci hodnotu jeho podílu v penězích, a podíl každého ze spoluvlastníků kteří bytové spoluvlastnictví vytvořili, se poměrně zvýší.

§ 1013

Pro oddělení ze spoluvlastnictví platí § 1009 až § 1011 obdobně.

K § 1009 až 1013:

Princip zrušitelnosti spoluvlastnictví může být prolomen dohodou spoluvlastníků. Ani takovou dohodou nelze možnost zrušení spoluvlastnictví vyloučit jednou pro vždy a nelze se v dohodě ani vzdát práva v budoucnu takovou úmluvu opačnou dohodou zrušit.

Vzhledem k tomu, že je třeba i v tomto případě chránit nejen spoluvlastníky, ale i osoby třetí, musí být v dohodě výslovně uvedena doba, po kterou není možné zrušení spoluvlastnictví požadovat. Dohodu není možné v žádném případě uzavřít na dobu delší než deset let. Ale bude-li přece jen uzavřena na dobu delší, nemá být dovozena neplatnost celého ujednání, ale jen to, že dohoda zavazuje strany jen na maximálně přípustnou dobu deseti let. Zároveň se spoluvlastníkům výslovně nabízí (a činí se tak proto, aby nevznikla pochybnost o této možnosti, která u věcných práv vždy hrozí), že dohodnuté omezení může být i prolongováno (§ 1009). Dohoda zásadně zavazuje jen strany a jejich univerzální nástupce. Připouští se však, aby byly smlouveny účinky dohodnutého omezení i pro singulární nástupce spoluvlastníků.

Logickým důsledkem pravidla, že o zrušení spoluvlastnictví nelze žádat v nevhodnou dobu, je jeho doplnění o soudní ochranu spoluvlastníků, kteří mají proti zrušení spoluvlastnictví zásadní námitky. Soud v takovém případě, shledá-li tyto námitky jako důvodné, může zrušení spoluvlastnictví odložit, nejvýše však na dobu dvou let.

Kromě dohody spoluvlastníků a rozhodnutí soudu může odklad zrušení spoluvlastnictví založit také závěť. Je nabíledni, že dědici, kteří s tím nesouhlasí, mohou - ovšem dohodou všech - takový příkaz zůstavitele změnit. Zda tak učiní, anebo zdali převezmou morální závazek vůči zůstaviteli, je ponecháno na jejich vůli.

Zásadně platí, že dohody omezující subjektivní práva mohou být vždy změněny adekvátními prostředky (dohodou, rozhodnutím soudu), zejména pak v případě změny okolností. Jinak řečeno, každá taková omezující dohoda je uzavírána s výhradou podstatné změny poměrů. Druhou skupinu důvodů umožňujících změnu dohody o odkladu zrušení spoluvlastnictví představují situace, do nichž se pro takový odklad dostal některý ze spoluvlastníků. Každá z uvedených skupin těchto situací je ovšem jiné povahy (v první převažují momenty objektivní, v druhé subjektivní).

Zvláštní povahu má ustanovení § 1012, které se vztahuje k bytovému spoluvlastnictví. Zakotvení tohoto pravidla se zdá být s ohledem na zamýšlený cílový stav velmi potřebné. Protože se jedná o speciální výjimku z jednání spoluvlastníků, je zakotvena v občanském zákoníku, nikoli v předpisech o bytovém spoluvlastnictví.

Oddíl 5 Přídavné spoluvlastnictví

Základní ustanovení

§ 1014

(1) Věc náležící společně několika vlastníkům samostatných věcí určených k takovému užívání, že tyto věci vytvářejí místně i účelem vymezený celek, a která slouží společnému účelu tak, že bez ní není užívání samostatných věcí dobře možné, je v přídavném spoluvlastnictví těchto vlastníků.

(2) Ustanovení o přídavném spoluvlastnictví se použije přiměřeně i na zařízení pořízené nebo jinak nabyté

vlastníky uvedenými v odstavci 1 společným nákladem tak, aby sloužilo jim všem.

§ 1015

(1) Věc v přídavném spoluvlastnictví nesmí být proti vůli některého ze spoluvlastníků odňata společnému účelu.

(2) Zatížit lze věc v přídavném spoluvlastnictví jen způsobem, který nebrání jejímu využití společnému účelu.

§ 1016

(1) Žádnému ze spoluvlastníků nelze bránit v účasti na využití věci v přídavném spoluvlastnictví způsobem, který společnému účelu odpovídá a nebrání jejímu využití ostatními spoluvlastníky.

(2) Vzdání se práva účasti na využití věci v přídavném spoluvlastnictví některým spoluvlastníkem nemá účinky pro jeho právní nástupce.

§ 1017

Pokud věc v přídavném spoluvlastnictví slouží k společnému využití pozemků, stanoví se podíly spoluvlastníků na společné věci poměrem výměry pozemků. To spoluvlastníkům nebrání, aby se o velikosti podílů dohodli jinak.

§ 1018

(1) Podíl na věci v přídavném spoluvlastnictví nelze převést bez současného převodu vlastnického práva k věci, k jejímuž využití věc v přídavném spoluvlastnictví slouží.

(2) Převádí-li se vlastnické právo k věci, k jejímuž využití věc v přídavném spoluvlastnictví slouží, platí, že byl převeden i podíl na věci v přídavném spoluvlastnictví; tento podíl nelze převést samostatně.

(3) Ustanovení předchozích odstavců platí obdobně i pro zřízení zástavního práva nebo jiné obdobné jistoty.

§ 1019

(1) Oddělit se z přídavného spoluvlastnictví lze za podmínky, že věc, k jejímuž využití věc v přídavném spoluvlastnictví až dosud sloužila, zanikla nebo změnila svůj účel tak, že věc v přídavném spoluvlastnictví už není potřebná.

(2) Ze stejného důvodu může kterýkoli z dalších spoluvlastníků navrhnout soudu, aby účast spoluvlastníka v přídavném spoluvlastnictví zrušil a přikázal jeho podíl za náhradu zbývajícím spoluvlastníkům podle poměru jejich podílů.

§ 1020

Ztrátou svého účelu přídavné spoluvlastnictví zanikne. Dokud tento účel trvá, nelze je zrušit.

Správa věci v přídatném spoluvlastnictví

§ 1021

Nedohodnou-li se spoluvlastníci jinak, ustaví k běžné správě věci v přídatném spoluvlastnictví jednoho ze spoluvlastníků jako správce. Není-li správce spoluvlastníky ustaven ani po třech měsících, ustaví jej na návrh kteréhokoli spoluvlastníka soud.

§ 1022

(1) Nedojde-li k jiné dohodě, volí spoluvlastníci správce většinou hlasů; každý spoluvlastník má jeden hlas.

(2) Spoluvlastník, který pro zvolení správce nehlasoval, může navrhnout soudu, aby správce odvolal, jsou-li pro to důležité důvody, a aby jmenoval správcem jiného spoluvlastníka. Není-li návrh podán do třiceti dnů od přijetí rozhodnutí, právo podat jej zaniká.

§ 1023

Ujme-li se spoluvlastník běžné správy věci v přídatném spoluvlastnictví o své vůli a žádný z ostatních spoluvlastníků tomu po dobu tří měsíců neodporuje, a ani nepodá návrh podle § 1021, hledí se na něho jako by byl správcem zvolen.

§ 1024

(1) Není-li jiné dohody, postačí k odvolání správce většina hlasů spoluvlastníků; byl-li však správce ustaven soudem, mohou jej spoluvlastníci odvolat alespoň dvěma třetinami hlasů spoluvlastníků.

(2) Ať již byl správce ustaven jakkoli, odvolá jej z důležitého důvodu soud na návrh podaný alespoň třetinou hlasů spoluvlastníků.

§ 1025

Pokud správce jedná v záležitostech běžné správy věci v přídatném spoluvlastnictví vlastním jménem, jsou spoluvlastníci i správce z takového právního jednání oprávněni a zavázáni společně a nerozdílně.

§ 1026

(1) Na správu věci v přídatném spoluvlastnictví spoluvlastníci přispívají poměrně podle velikosti svých podílů. Na náklady spojené se správou věci v přídatném spoluvlastnictví složí spoluvlastníci k rukám správce přiměřenou zálohu; není-li jiné dohody, je záloha splatná k 31. lednu běžného roku.

(2) Kolik má činit úhrn záloh podle odstavce 1, rozhodnou spoluvlastníci většinou hlasů. Nepřijmou-li spoluvlastníci takové rozhodnutí do konce předcházejícího roku, platí, že byl úhrn záloh pro další rok stanoven částkou složenou na zálohách v posledním roce zvýšenou o desetinu. Není-li možné úhrn záloh takto stanovit, určí ji na návrh správce soud.

K § 1014 až 1026:

Jako zcela nová se zařazují ustanovení o přídatném (akcesorickém) spoluvlastnictví. To přichází v úvahu ze-

jména v souvislosti s individuálním vlastnictvím nemovitostí (např. pozemků) vázaným účelově na spoluvlastnictví další nemovitosti (např. cesty nebo cest, parkoviště apod.), přičemž nemovitosti náležející samostatným vlastníkům vytvářejí účelový celek (např. zahrádkářskou kolonii nebo chatovou osadu) a jejich užívání není bez věci v přídatném spoluvlastnictví dobře možné. Podobné situace mohou nastat také v případě sportovních areálů a jiných podobných zařízení. Nejedná se o případy vyjimečné, a proto je vhodné dát vyhradit jim obecnou normativní úpravu. O tomto řešení se uvažovalo již v návrhu koncepce rekodifikace soukromého práva v r. 1996. Osnova sleduje v úpravě akcesorického spoluvlastnictví stanovit jen odchylky od úpravy obecné; mimo dosah těchto odchylek se i na přídatné spoluvlastnictví použijí ustanovení o spoluvlastnictví.

Zatím existuje jen speciální úprava přídatného spoluvlastnictví společných částí domu vlastníky jednotek (bytů nebo nebytových prostor v domě) obsažená v zák. č. 72/1994 Sb. v platném znění. Tato úprava se zamýšlí ponechat i nadále jako úprava zvláštní, aniž do ní občanský zákoník zasáhne (srov. § 972 odst. 3).

Ust. § 1014 až 1016 charakterizují základ přídatného spoluvlastnictví tím, že rozhodující je účel jejího využití, který musí být zachován po celou dobu, co důvod existence přídatného spoluvlastnictví trvá. Tento účel nelze zmařit účelovou změnou věci, ani jejím zatížením způsobem narušujícím tento účel. Se zřetelem k tomu se navrhuje stanovit i podmínky využití věci v přídatném spoluvlastnictví (§ 1016 odst. 1). Vzhledem k účelovému propojení věci v přídatném spoluvlastnictví a těch samostatných věcí, s nimiž spoluvytváří určitý celek, se rovněž navrhuje stanovit, že případné vzdání se práva spoluužívat či jinak využívat společnou věc některým ze spoluvlastníků nemůže mít zavazující účinky pro jeho právního nástupce, ať již půjde o nástupce singulárního či univerzálního.

Za určitých situací může nastat případ, že s užíváním samostatných věcí vytvářejících celek není z hlediska účelu spojena samostatná věc, ale jen určité zařízení (např. zavlažovací zařízení v zahrádkářské kolonii); proto se navrhuje stanovit i to, že se na taková zařízení použijí ustanovení o přídatném spoluvlastnictví přiměřeně.

Ustanovení § 1017 a 1018 stanovují odchylky od obecných ustanovení o spoluvlastnických podílech. Vzhledem k účelovému určení věci v přídatném spoluvlastnictví se navrhuje stanovit zvláštní pravidlo o stanovení podílů na společné věci pro případ, že tato věc slouží k využití pozemků. Na rozdíl od analogické úpravy v zákoně o vlastnictví bytů (§ 8 odst. 2) se pro případy zde řešené volí pravidlo dispozitivní, protože dohodě spoluvlastníků nelze bránit, aby si zvolili jinou konstrukci.

Charakter přídatného spoluvlastnictví podmiňuje, že podíl na věci v takovém spoluvlastnictví nelze převádět samostatně, nýbrž jen společně s tou samostatnou věcí, s níž je podíl na věci v akcesorickém spoluvlastnictví účelově spojen. To musí obdobně platit i pro zatížení jednoho či druhého předmětu takovým způsobem, který by mohl vést k změně vlastnického práva k nim (§ 1018). Povahou přídatného spoluvlastnictví je dáno i to, že možnosti oddělit se od přídatného spoluvlastnictví a stejně tak i zrušit je musí být omezeny.

Zvláštní povaha akcesorického spoluvlastnictví vyžaduje také speciální ustanovení o jeho správě v běžných záležitostech (§ 1021 až 1026). Vychází se z pojetí správy jako obligatorní.

Oddíl 6
Zvláštní ustanovení o společenství jmění

§ 1027

Nabude-li věc do vlastnictví více osob spojených na základě smlouvy, zákona nebo jiné právní skutečnosti ve společenství, ať již se jedná o manžele, osoby spojené v rodinné společenství, společenství dědiců nebo jiná obdobná společenství, platí, že má každá z těchto osob právo k celé věci.

§ 1028

(1) Práva a povinnosti vlastníků spojených ve společenství, se řídí ustanoveními, podle kterých bylo jejich společenství založeno.

(2) Pokud není stanoveno jinak, vyžaduje se k výkonu vlastnických práv a k nakládání se společnou věcí jednomyslné rozhodnutí všech zúčastněných.

§ 1029

Dokud společenství trvá, nelze se domáhat rozdělení společné věci a s podílem na věci nelze nakládat.

§ 1030

Vlastnické právo ke společné věci zaniká zcizením společné věci, nebo zánikem společenství. Není-li stanoveno jinak, použijí se pro vypořádání ustanovení o spoluvlastnictví.

K § 1027 až 1030:

Ustanovení § 1014 a násl. sledují úpravu situací dosud u nás zákonem neřešených a v teorii vykládaných různými způsoby. Tak např. se po zrušení někdejšího institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů setrvale kladla otázka, jakým právním režimem se vlastně spravují věci ve společném jmění manželů.

Na rozdíl od spoluvlastnictví, které se vždy týká jediné věci a spoluvlastníci jsou osobami, jejichž vzájemný poměr se odvozuje právě jen ze vztahu k téže věci, je společenství poměrem nejméně dvou osob, který na věcných předmětech nikterak závislý není. Společenství se k věcem může vztahovat, ale také nemusí. Zatímco spoluvlastnictví je závislé na existenci věci, společenství je na existenci věci nezávislé - rozhodně nezaniká se zánikem věci. Tuto zvláštní povahu majetkového společenství zamýšlejí tato ustanovení vyjádřit. Nutně se jedná o ustanovení z valné části blanketní, odkazující na příslušné speciální úpravy.

Díl 4
Věcná práva k cizím věcem

Oddíl 1
Právo stavby

Pododdíl 1
Základní ustanovení

§ 1031

(1) Pozemek může být zatížen věcným právem jiné osoby (stavebníka) mít na jeho povrchu nebo pod povrchem celou stavbu. Nezáleží na tom, zda se jedná o stavbu již zřízenou či dosud nezřízenou.

(2) Právo stavby může být zřízeno tak, že se vztahuje i na pozemek, kterého sice není pro stavbu zapotřebí, který však slouží k jejímu lepšímu užívání.

§ 1032

Právo stavby nelze zřídit k pozemku zatíženému zástavou, ani k pozemku, na kterém vázne jiné právo přičítící se účelu stavby.

§ 1033

Právo stavby je věc nemovitá. Také stavba podléhá ustanovením o nemovitých věcech, ale není samostatnou věcí.

Pododdíl 2
Vznik a zánik práva stavby

§ 1034

Alternativa I:

(1) Právo stavby se nabývá smlouvou nebo, stanoví-li tak zákon, rozhodnutím orgánu veřejné moci.

(2) Právo stavby zřízené smlouvou vzniká vkladem do katastru. Zápisu do katastru podléhá i právo stavby vzniklém rozhodnutím orgánu veřejné moci.

Alternativa II:

Odstavec 2 vypustit (v návaznosti na volbu řešení u § 962 a 963).

§ 1035

Právo stavby lze zřídit jen jako dočasné. Nesmí být zřízeno na méně než deset let a na více než sto let. Poslední den doby, na kterou je právo stavby zřízeno, musí být patrný ze zápisu v katastru.

§ 1036

Trvání práva stavby lze prodloužit jen se souhlasem osob, pro které jsou na pozemku zapsána zatížení v pořadí za právem stavby.

§ 1037

Právo stavby nelze omezit rozvazovací podmínkou.

§ 1038

(1) Právo stavby lze zřídit za úplaty i bezúplatně.

(2) Úplata za zřízení práva stavby sjednaná jako stavební plat v opětujících se dávkách nesmí být učiněna závislou na nejistých budoucích událostech; právo na stavební plat však lze, je-li to sjednáno, vložit do katastru jako reálné břemeno.

§ 1039

Zřekne-li se stavebník práva stavby, může vlastník zatíženého pozemku převést na základě listin prokazujících tuto skutečnost právo stavby na dobu, která ještě neuplynula, na sebe nebo na jinou osobu.

§ 1040

Při zániku práva stavby předtím, než uplyne jeho doba, nastanou právní následky výmazu práva stavby vůči věcnému právu náležejícímu osobě, pro kterou bylo k právu stavby do katastru vloženo věcné právo, až zánikem tohoto věcného práva. Jestliže však tato osoba k výmazu udělí souhlas, nastanou právní následky výmazu práva stavby vůči jejímu věcnému právu již tímto výmazem.

K § 1031 až 1040:

Již návrh koncepcce občanského zákoníku z r. 1996 předpokládal obnovení někdejšího institutu práva stavby. V české juristické terminologii se pro označení tohoto věcného práva používá buď názvu "stavební právo" (tak také návrh občanského zákoníku z r. 1937), anebo "právo stavby" (tak např. i návrh koncepcce z r. 1996). Zvolen byl termín posledně uvedený, neboť označení "stavební právo" není vyhovující, jsouc již vyhrazeno názvu dílčí právnické disciplíny a poukazující spíše k stavebnímu zákonu než k zvláštnímu věcnému právu.

V našem právním prostředí bylo právo stavby upraveno zák. č. 86/1912 ř.z., o právu stavby, jednak velmi zdařilým zák. č. 88/1947 Sb., o právu stavby, který však platil jen krátkou dobu, byv v r. 1950 nahrazen stručnou a deformovanou úpravou občanského zákoníku č. 141/1950 Sb. (§ 160 až 165). Od r. 1964 již v našem právu upraveno není. Návrh vychází z úpravy provedené zákonem z r. 1947, přihlíží však také k osnově předválečného československého zákoníku a k výsledkům prací subkomitétu pro věcná práva z r. 1924, stejně jako k aktuálním zákonným úpravám v některých evropských státech. Ze standardních zákoníků kontinentální Evropy zná právo stavby např. zákoník nizozemský (5: čl. 101 a násl.) nebo švýcarský (čl. 779); jiné státy (např. Rakousko) vyhrazují tuto úpravu zvláštním zákonům. S moderní úpravou práva stavby přišel nejprve německý BGB v § 1012 a násl. (tato úprava byla později nahrazena nařízením z r. 1919). Nejednalo se však o institut zcela nový; generoval se v evropském právu už od římských dob. Na počátku 20. stol. se institucionalizace práva stavby odvíjela od myšlenky socializace bydlení a umožnění výstavby levných dělnických bytů. Postupem času se však ukázalo, že možnosti využití práva stavby jsou mnohem širší a že může být praktické jeho využití nejen k bytovým účelům, ale i pro jiná stavební díla.

Osnova rozdílně od práva švýcarského, ale shodně s právem německým, rakouským a nizozemským nepojímá právo stavby jako služebnost, ale jako zvláštní věcné právo. To je odůvodněno tím, že služebnost předpokládá nějaký vztah jednoho pozemku k druhému, anebo spojení s nějakou osobou. Právo stavby nemůže být vzhledem k jeho převoditelnosti a dědičnosti takto omezeno. Osnova se odchýlila od koncepce z r. 1996 a nechápe jako nemovitost stavbu, k níž právo stavby svědčí, nýbrž nemovitostí je samo právo stavby jako právo věcné; stavba sama je příslušenstvím této nemovitosti (zákonná ustanovení o nemovitostech se sice aplikují i na stavbu, ta však není samostatnou věcí). Toto pojetí odpovídá jak tuzemské tradici, tak koncepci evropských zákoníků a superfiální zásadě vyjádřené již v obecné části (§ 354). Plyne z něho mj. i to, že případný zánik samotné stavby nemá na existenci práva stavby vliv.

Právo stavby je tedy pojato jako speciální věcné právo stavebníka mít stavbu na pozemku jiného vlastníka. Osoba, již toto právo svědčí, se ve shodě s klasickou terminologií označuje jako stavebník. Bere se úvahu rovněž pojetí stavebníka v § 139 stavebního zákona; vymezení tohoto pojmu tam je však konstruováno jen pro potřeby stavebního zákona jako předpisu veřejného práva, a to zásadně nebrání paralelnímu použití stejného slova pro obor práva soukromého, tím spíše, že významy, v nichž se používá, nejsou protikladné. (České právo před r. 1950 vycházelo terminologicky ze stejného pojetí. Při rekodifikačním projektu z předválečné doby se subkomitét pro věcná práva zabýval stejným problémem a uvedl, že proti označení vlastníka práva stavby jako stavebníka bylo "namítáno, že podle stavebního řádu je to ten, pro koho se stavba provádí. Než rozšířený obsah tohoto slova nemůže vésti k nějakému zmatku.")

Podstata práva stavby je v tom, že jako věcné právo s povahou nemovitosti zatěžuje cizí pozemek tak, že osoba, již toto právo patří, je oprávněna mít na tomto pozemku stavbu. V § 1031 se záměrně mluví o celé stavbě, aby bylo zřejmé, že právo stavby nelze zřídit jen k části stavby nebo snad k jednotlivým podlažím budovy apod. Právo "mít stavbu" zahrnuje buď právo stavbu na pozemku ještě nezastavěném nově vybudovat, anebo již zřízenou stavbu převzít a "mít" (zejména za účelem rekonstrukce, modernizace a dalšího využití). Osnova setrvává na tradičním pojetí institutu a odmítá spojit právo stavby s jiným dílem, než právě se stavbou (šířeji chápe právo stavby nizozemský zákoník). K pozemku, na němž váznou takové závady, které se přičí účelu stavby, nelze právo stavby zřídit.

Právo stavby lze zřídit smlouvou nebo rozhodnutím veřejného úřadu; rozhodnutím však jen v případě, že tak stanoví zákon. Osnova přiznává takovou kompetenci jen soudu při vypořádání spoluvlastnictví rozdělením společné věci (§ 1001 odst. 2). I u práva stavby smluvně zřizovaného se rozlišuje titul a modus nabytí, přičemž modem je vklad do katastru.

Právo stavby lze zřídit jen jako dočasné (§ 1035). Vzniká otázka, zda je nutné omezit trvání práva stavby zákonem, anebo má-li se zákon spokojit jen s obecným stanovením jeho dočasnosti. Rakouský zákon stanovil původně minimální hranici 30 let, maximální pak v trvání 80 let, po úpravě z r. 1990 zvolil minimální hranici dese-

tiletou a maximální vymezení délkou 100 let. Naproti tomu právo německé nebo nizozemské podobná omezení nestanovilo. Stejným způsobem se vydaly i přípravné práce na naší předválečné rekodifikaci, ovlivnivší pozdější zák. č. 88/1947 Sb. s odůvodněním, že časové omezení trvání tohoto práva zákonem není vhodné a že si sociální život sám lépe dokáže vymezení hranice jeho trvání.

Časové omezení práva stavby vyvolává určité specifické důsledky. Právo stavby může být předmětem zástavy, ale jeho zánikem zanikají spolu s ním i jeho zatížení. Proto musí věřitel, který se zajistí takovou zástavou, počítat s omezeným trváním zástavy a přijmout ji jen k takovému zajištění pohledávky, které zástava hodnotou a trváním odpovídá. Jiný důsledek této časovosti práva stavby musí být upraven výslovně (§ 1036). Právo stavby zřízené na určitou dobu může být eventuálně prodlouženo. K tomu však může dojít jen se svolením těch osob, které jsou na nemovitosti zatížené právem stavby zapsány se svými zatíženími v následujícím pořadí.

Vyloučení rozvazovací podmínky (§ 1037) při právu stavby je samozřejmým důsledkem jeho povahy. Připuštění takové podmínky by znamenalo učinit trvání práva stavby vůbec nejistým, tudíž i jeho nezpůsobilost stát se jistotou (vyjma případ zajištění pohledávek vlastníka pozemku), což by nebylo z mnoha praktických důvodů žádoucí.

Právo stavby může být zřízeno bezúplatně i za úplatu. Úplata může být sjednána jako jednorázová, ale i v opětujičích se dávkách (stavební plat). Stavební plat může být zapsán jako reálné břemeno vážnoucí na právu stavby do katastru (srov. § 1044). Ustanovení § 1038 přirozeně nebrání, aby právo stavby posloužilo vůči stavebnímu platu jako zástava apod. Fixace stavebního platu (stejně jako trvání práva stavby) jsou základními předpoklady, za nichž stavebník stavbu podnikne. Výše stavebního platu musí být proto vyjádřena již ve smlouvě sumou s neměnným nominálem. To však nevylučuje stanovení stavebního platu v částkách různě vysokých pro jednotlivá období. Podstata je ale v tom, že i tyto změny musí být přesně vyjádřeny již ve smlouvě tak, aby později stavební plat nemohl být libovolně měněn.

Je-li právo stavby pojato jako trvající po určitou dobu evidovanou ve veřejných knihách, resp. v katastru nemovitostí, není žádoucí - právě proto, že samo může být zatíženo jinými věcnými právy - aby skončilo dříve, než uplyne doba jeho trvání zapsaná v katastru. To řeší § 1039. Před uplynutím stanovené doby nemůže být stavební právo z katastru vymazáno, ledaže k tomu dají svolení ti, kdo mají na stavebním právu zapsána svá práva. Jinak lze jeho předčasné vymazání provést jen s výhradou těchto práv (§ 1040).

Pododdíl 3

Právní poměry z práva stavby

§ 1041

Co do stavby vyhovující smlouvě má stavebník stejná práva jako vlastník; pokud se jedná o jiné užívání pozemku zatíženého právem stavby, má stejná práva jako poživatel, ledaže je dohodnuto něco jiného.

§ 1042

(1) Smlouva může stavebníku uložit, aby stavbu provedl do určité doby.

(2) Není-li nic jiného sjednáno, má stavebník povinnost udržovat stavbu v dobrém stavu. Smlouva může stavebníku uložit povinnost stavbu pojistit.

(3) Vlastníku pozemku může být vyhrazeno schválení určitého faktického nebo právního jednání stavebníka, avšak ani je-li to vlastníku pozemku vyhrazeno, nemůže odepřít souhlas k právnímu jednání, které není k jeho újmě.

§ 1043

(1) Právo stavby lze převést i zatížit.

(2) Je-li vlastníku pozemku vyhrazen souhlas k zatížení práva stavby, lze do katastru vložit takové zatížení jen se souhlasem vlastníka pozemku.

§ 1044

Právo stavby přechází na dědice nebo podobného právního nástupce.

§ 1045

Není-li nic jiného dohodnuto, přísluší stavebníku předkupní právo na stavební pozemek a vlastníku stavebního pozemku předkupní právo na právo stavby

§ 1046

(1) Není-li nic jiného dohodnuto, dá vlastník stavebního pozemku stavebníkovi při zániku práva stavby uplynutím doby, na kterou bylo zřízeno, za stavbu náhradu.

(2) Náhrada činí polovinu hodnoty stavby v době zániku práva stavby, ledaže se strany dohodnou jinak.

(3) Zástavní a jiná práva vážnoucí na právu stavby postihují náhradu.

§ 1047

Svá práva a povinnosti mohou strany ujednat jinak, jen pokud to zákon připouští. Takové úmluvy působí proti třetím osobám jen tehdy, jsou-li práva jim odpovídající vložena do katastru.

K § 1041 až 1047:

Podle § 1047 mohou mít vůči třetím osobám účinky jen ty úmluvy vlastníka pozemku se stavebníkem, které jsou zapsány do katastru nemovitostí. K tomu může dojít typicky při užívání vlastníkového pozemku, ale vyloučena nejsou ani vlastnická omezení stavebníka v právu stavby. Jinak platí základní pravidla § 1041, že stavebník má k stavbě též práva jako vlastník a k zatíženému pozemku stejná práva, jako uživatel.

Skutečnost, že stavebníkovi může být uloženo provést stavbu do určité doby, má svůj základ a důvod v celém pojetí stavebního práva. Ačkoli výše stavebního platu (odměny za zřízení práva stavby) není zákonem stanovena a je ponechána úmluvě stran, nelze předpokládat, že

bude dosahovat přílišné výše, neboť hlavní přínos zřízení práva stavby je ve zhodnocení pozemku, které jeho vlastníkovi uplynutím sjednané doby nakonec připadne (§ 1042). Ve shodě s tímto účelem osnova počítá s povinností stavebníka udržovat stavbu v dobrém stavu a případně ji pojistit. Vlastník si rovněž může vyhradit, že je třeba jeho souhlas, jak se stavba provede, změní nebo obnoví. Chce-li, může si tak chránit svůj zájem, aby na jeho pozemku byla vystavěna a držena řádná stavba. Vlastník si také může vyhradit souhlas k nájmu, zcizení nebo zatížení práva stavby, neboť i to vše se dotýká jeho práv a oprávněných zájmů. Dominantní zájem vlastníka pozemku je, aby stavba na jeho pozemku nebyla předlužena. Odpirání souhlasu však nemůže vyústit v svévoli. Proto vlastník pozemku nemůže odepřít souhlas k jednáním, která nejsou k jeho újmě.

Způsobilost práva stavby být předmětem převodu, princip jeho přechodu na dědice či jiného univerzálního nástupce, jakož i otevření možnosti sloučení vlastnictví pozemku a práva stavby v rukou jedné osoby, posiluje kladné efekty této právní instituce.

Právo stavebníka na náhradu za stavbu při zániku práva stavby (§ 1046) sleduje vyvážení zájmů vlastníka pozemku na příjmu úplaty za zřízení tohoto práva a zhodnocení jeho vlastnictví poté, co právo stavby zanikne, na straně jedné, a na druhé straně i zájmu stavebníka, aby i pro něho při zániku práva stavby dospěl právní poměr k vyústění i pro něho příznivému a dostalo se mu po zohlednění výnosů ze stavby a její amortizace příslušného vyrovnání. Dispozitivní stanovení výše této náhrady polovinou hodnoty stavby nebrání úmluvě stran, aby sjednaly náhradu vyšší či nižší, anebo aby ji zcela vyloučily. Pokud bylo právo stavby zatíženo zástavou či jinak, pak musí být příslušné pohledávky věřitelů uspokojeny z náhrady.

Oddíl 2 Věcná břemena

Pododdíl 1 Základní ustanovení o služebnostech

§ 1048

(1) Věc může být zatížena služebností, která postihuje vlastníka věci jako věcné právo tak, že musí ve prospěch jiného něco trpět nebo opomíjet.

(2) Služebnost zahrnuje vše, co je nutné k jejímu výkonu.

(3) V pochybnostech rozhoduje o rozsahu nebo obsahu služebnosti místní zvyklost, a není-li, má se za to, že je spíše menší než větší.

§ 1049

Vlastník může zatížit svůj pozemek služebností ve prospěch užívání jiného svého pozemku.

§ 1050

Kdo je oprávněn ze služebnosti, může se domáhat ochrany svého práva obdobně podle § 901 až § 904.

K § 1048 až 1050:

Ustanovení o věcných břemenech respektují klasické rozřídění věcných břemen na služebnosti a reálná břemena. Návrh úpravy služebností zahrnuje ustanovení § 1048 až 1096, reálných břemen pak § 1097 až 1102.

Návrh úpravy služebností je v podstatě recipován z vládního návrhu občanského zákoníku z r. 1937 s nepatrnými doplňky nebo upřesněními.

Při vymezení služebností bylo ve shodě s předválečnou osnovou (a jejím rakouským vzorem) ponecháno široké vymezení, nevázané jen na nemovitou věc. Návrh tak setrvává na odchylce od některých jiných zákoníků, které spojují služebnost jen s nemovitostí (CC čl. 637, C.c. čl. 1027, CCQ čl. 1177, ZGB čl. 730, lichtenštejnský zákon o věcných právech, čl. 198), anebo které vycházejí z jiného pojetí služebností (BGB). Záměrně se tedy setrvává na původní myšlence předválečné osnovy občanského zákoníku, že pojem služebností má být stanoven "co neššíře, aby mohl krýti jich rozmanitý obsah."

Navrhuje se stanovit, že věc může být zatížena ve prospěch jiného služebností jako právem věcným. Slovem "zatížena" se naznačuje preference zřídit služebnost soukromoprávním jednáním. Podstata služebnosti je v tom, že vlastník určité věci má povinnost ve prospěch jiného něco strpět (např. při právu stezky vlastník trpí chůzí dalších osob přes služební pozemek) nebo opomíjet (např. při zákazu zvýšení stavby nemůže vlastník pozemku vykonávat v rozsahu omezení vlastnické právo, jak by mu jinak náleželo). Charakterizujícím znakem služebnosti je fakt, že vlastník služební věci zůstává pasivní (buď trpí výkon práva jinou osobou, anebo opomíjí výkon práva vlastního). Nicméně se stává, že jsou se zřízením služebnosti spojena i určitá vedlejší plnění vlastníka služební věci (např., jde-li o služebnost cesty, povinnost přispět za určitých okolností na údržbu cesty, anebo při osobní služebnosti spočívající v právu užívání, povinnost udržovat služební věc v dobrém stavu apod.). Z těchto důvodů se uvádí v § 1048 odst. 2 doplnění učiněné po vzoru čl. 730 ZGB a čl. 1177 CCQ, že služebnost zahrnuje vše, co je nutné k jejímu výkonu.

Akceptována je recepce čl. 733 ZGB (§ 1049), že vlastník sám může zřídit na svém pozemku služebnost pro jiný svůj pozemek. Konstrukce tzv. vlastnickovy služebnosti má značný praktický význam pro předběžnou úpravu poměrů mezi jednotlivými pozemky, než některé z nich přejdou do cizích rukou. Odpadnou tak obtíže jednání mezi stranami sledující následnou úpravu těchto poměrů poté, co se zcizení již uskutečnilo. Tato úprava se může týkat cest, vodovodů, kanalizace, zákazu zastavění nebo podniků souseda obtěžujících apod.

Pokud se jedná o dělení služebností, setrvává se na tradičním dělení služebnosti na pozemkové a osobní, přičemž pro pozemkové služebnosti se zachovává staré dělení služebností na domovní a polní.

Služebností může být široká škála. Návrh se odklání od abstrakce současného občanského zákoníku (§ 151n a násl.) a ve shodě s klasickým pojetím uvádí demonstračním výčtem typické pozemkové a osobní služebnosti.

U domovních služebností se - formulačně rozdílně od předválečné osnovy, ale obsahově ve shodě s ní - návrh udržuje v obecnější rovině převzetím systematiky E.

Svobody.⁴³⁾ V návrhu je pominuta výslovná úprava služebností, jejichž praktický význam byl vývojem doby minimalizován (např. právo vést kouř cizím komínem, právo na košár, právo spásat žaludy a bukvice) a také služebností spočívajících v právu honby, rybolovu apod., neboť tato posledně uvedená práva upravují speciální právní předpisy. Pominutí kazuistiky v tom směru nevylučuje tyto nebo jiné služebnosti zřídit: ovšem za podmínky, že tomu nebrání zákazy obsažené případně ve zvláštních zákonech.

Pododdíl 2 Nabytí služebnosti

§ 1051

Služebnost se nabyvá smlouvou, závětí, anebo vydržením. V případech zvlášť stanovených je důvodem vzniku služebnosti zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci.

§ 1052

Při vydržení služebnosti odpovídající veřejnému statku je vydržitelem obec, v jejímž obvodu se věc nalézá.

§ 1053

Pozemkovou služebnost pást na cizím pozemku nebo jinak brát lesní užitky, je-li služebným pozemkem les, nelze vydržet. Tyto služebnosti mohou být zřízeny jen jako vykupitelné a podmínky výkupu musí být již při zřízení služebnosti předem určeny.

§ 1054

Alternativa I:

Při zřízení služebnosti k věci zapsané v katastru nebo jiném veřejném seznamu právním jednáním, je k jejímu vzniku zapotřebí zápis do takového seznamu. Je-li důvodem zřízení služebnosti k věci zapsané v katastru nebo jiném veřejném seznamu jiná právní skutečnost, zapíše se služebnost do takového seznamu i v tomto případě.

Alternativa II:

Odstavec 2 vypustit (v návaznosti na volbu řešení u § 962 a 963).

K § 1051 až 1054:

Služebnost je instituce soukromého práva. Proto první věta § A211 uvádí případy zřízení služebnosti soukromoprávními tituly: smlouvou, závětí, vydržením. Nevylučuje se však ani zřízení služebnosti zákonem nebo rozhodnutím soudu či správního úřadu. Samotný návrh ostatně počítá (např. § 890 odst. 2 nebo § 1001 odst. 2) se zřízením služebnosti rozhodnutím soudu.

I služebnost může mít charakter veřejného statku. Pro odstranění pochybností se navrhuje výslovně stanovit to, co bylo před r. 1948 u nás běžně judikováno, totiž že vydržitelem je v takovém případě obec, v jejímž obvodu se zatížená věc nalézá.

U tzv. pozemkových lesních služebností je zachována zásada, že je vydržet nelze a že je lze zřídit jen jako vykupitelné.

Převážná většina služebností zatěžuje nemovitosti. Z toho důvodu je do ustanovení o nabytí služebnosti začleněn i § 1054 o zápisu služebnosti do katastru nemovitostí, případně jiného veřejného seznamu. Se zápisem služebnosti do veřejného seznamu se pojí konstitutivní účinky v případech, kdy je důvodem vzniku služebnosti právní jednání. Služebnost zatěžující věc nezapsanou ve veřejných seznamech vzniká účinností smlouvy o jejím zřízení. To plyne z obecné úpravy smluv a zde není nutné v tom směru něco stanovovat.

Pododdíl 3 Právní poměry ze služebnosti

§ 1055

Oprávněná osoba nese náklad na zachování a opravy věci, která je pro služebnost určena. Užívá-li však věci i ten, kdo je služebností obtížen, je povinen, aby na náklad poměrně přispíval, anebo se užívání zdržet.

§ 1056

(1) Osoba oprávněná ze služebnosti nesmí služebnost rozšiřovat.

(2) Není-li míra pozemkové služebnosti určena, rozhoduje potřeba panujícího pozemku.

§ 1057

Pozemkovou služebnost nelze spojit s jiným panujícím pozemkem a osobní služebnost nelze převést na jinou osobu. K prostoru pod povrchem lze však zřídit věcná práva užívací jako zcizitelná a dědičná.

§ 1058

Služebnost se nemění změnou v rozsahu služebné nebo panující věci, ani změnou hospodaření na panujícím pozemku. Tím nejsou dotčena ustanovení § 1005 až 1008.

§ 1059

K věci lze zřídit i několik služebností, pokud není novější právo na újmu právům starším.

K § 1055 až 1059:

V návaznosti na § 1048 odst. 1 navrhuje stanovit, že povinnosti vlastníka služebné věci spočívají typicky v nekonání. Že jsou i výjimečné případy, kde i vlastník služebné věci je povinen něco konat, již zvlášť uvádět netřeba vzhledem k § 1048 odst. 2 a následným dílčím úpravám.

Pokud k výkonu služebnosti slouží nějaké věci (vodovod, káď pro sběr dešťové vody, lávka nebo most při slu-

⁴³⁾ Svoboda, E., Osnova přednášek o věcných právech k věci cizí, Praha - Bratislava: Všehrd - Právník, 1925, s. 138 an.

žebnosti stezky, cesty nebo průhonu atp.) nese náklady na údržbu a zachování takové věci ten, kdo je ze služebnosti oprávněn. Při spoluužívání téhož se osoba ze služebnosti oprávněná i osoba služebností obtížena podílejí na těchto nákladech poměrně. Nechce-li služebností obtížena osoba přispívat, musí se spoluužívání vzdát. Tím je změkčena obdobná konstrukce rakouského zákoníku (§ 483 AB-GB), kde se vyžaduje, aby se vlastník služebné věci pro takový případ vzdal vlastnického práva, což jde přece jen příliš daleko nad potřebu racionální úpravy tohoto poměru.

Setrvává se na zásadě, že služebnost nelze rozšiřovat. Pro nejasné případy, když není míra pozemkové služebnosti určena, se navrhuje hledět k potřebě panujícího pozemku (§ 1056). Ani faktickými změnami služebné věci či panujícího pozemku, ani změnami vyvolanými lidským přičiněním se služebnost a její rozsah nemění (§ 1058). Pro případ rozdělení věci mezi spoluvlastníky platí speciální úprava (§ 1005 a násl.).

Typické pro služebnosti je, že se pojí s určitým pozemkem nebo s osobou. Nelze je tedy přenést na jiný pozemek nebo spojit s jinou osobou - ani svémocně, ani dohodou. Jen pro užívací právo na prostor pod povrchem se připouští možnost zřídit je jako dědičné nebo zcizitelné.

V § 1059 se setrvává na tradici, že k věci lze zřídit také několik služebností, není-li to na újmu služebnostem starším.

Pododíl 4

Zvláštní ustanovení o obvyklých pozemkových služebnostech

§ 1060

Opora cizí stavby

Kdo je povinen nést tíži cizí stavby nebo snášet zapuštění cizího trámu ve své zdi, přispěje také poměrně na udržování zdi nebo podpěr, není však povinen k podpěře panujícího pozemku.

§ 1061

Služebnost okna

(1) Služebnost okna dává právo na světlo a vzduch; právo na vyhlídku jen při zvláštním povolení. Kdo právo na vyhlídku nemá, může být donucen k takovému opatření okna, aby z něho nebylo možné vyhlížet.

(2) Kdo má služebnost okna, má i povinnost udržovat zřízený otvor.

§ 1062

Služebnost okapu

(1) Kdo má služebnost okapu, má právo svádět dešťovou vodu ze své střechy na cizí nemovitost buď volně nebo ve žlabu; svou střechu smí zvýšit jen, neztíží-li tím služebnost.

(2) Kdo má služebnost okapu, musí svodní žlab, byl-li zřízen, udržovat v dobrém stavu. Také musí, napadne-li mnoho sněhu, sníh včas odklidit.

§ 1063

Právo na svod dešťové vody

(1) Kdo má právo na svod dešťové vody ze sousední střechy na svůj pozemek, hradí sám náklady na zařízení k tomu potřebná.

(2) Je-li k svodu potřebná strouha nebo podobné zařízení, nese náklady na jejich zřízení a údržbu vlastník panujícího pozemku.

§ 1064

Právo na vodu

(1) Kdo má právo na cizí vodu, má k ní také přístup.

(2) Kdo má právo svádět vodu z cizího pozemku na svůj, anebo ze svého pozemku na cizí, je oprávněn na svůj náklad zřídit a udržovat zařízení k tomu potřebná. Rozsah těchto zařízení se řídí potřebou panujícího pozemku.

Služebnost stezky, průhonu a cesty

§ 1065

Služebnost stezky dává právo po ní chodit nebo se po ní dopravovat lidskou silou a právo, aby po stezce k oprávněné osobě jiní přicházeli a odcházeli nebo se lidskou silou dopravovali. Se služebností průhonu zvířat je spojeno i právo jezdit ručními vozidly. Služebnost cesty dává právo jezdit všelijakými vozidly.

§ 1066

Služebnost stezky neobsahuje právo dát se nosit zvířaty a vláčet po služebném pozemku břemena. Ve služebnosti cesty není obsaženo právo průhonu volně puštěných zvířat.

§ 1067

Ten, komu přísluší služebnost cesty, přispívá poměrně k udržování cest, mostů a lávek. Vlastník služebného pozemku přispívá tehdy, když tato zařízení užívá.

§ 1068

Plocha pro výkon těchto služebností musí být přiměřená potřebě a místu. Stanou-li se stezka, průhon nebo cesta působením náhody neschůdnými, lze se domáhat, aby byla vykázána náhradní plocha než budou uvedeny v předešlý stav.

Právo pastvy

§ 1069

Není-li určen druh, počet dobytka nebo rozsah a čas pastvy, když se právo pastvy zřídilo, chrání se pokojná desetiletá držba. Jsou-li pochybnosti, použijí se ustanovení § 1070 až 1073.

§ 1070

(1) Právo pastvy se vztahuje na každý druh dobytka, nikoli však na prasata a drůbež, a je-li služebným pozemkem les, pak se právo pastvy nevztahuje ani na kozy.

(2) Nečistý, nezdravý a cizí dobytek je z pastvy vyloučen.

§ 1071

(1) Mění-li se počet paseného dobytka v posledních deseti letech, je rozhodný průměr za první tři léta pastvy. Není-li ani tento počet zřejmý, stanoví se podle zásad slušnosti přiměřeně k rozsahu a jakosti pastvy; oprávněná osoba však nemůže na služebném pozemku pást více dobytka, než kolik ho může přezimovat s píci dodanou panujícím pozemkem.

(2) Do počtu podle odstavce 1 se nevčítají sající mláďata.

§ 1072

Doba pastvy se řídí místní zvyklostí; řádné hospodaření se však pasením nesmí omezit nebo ztížit.

§ 1073

(1) Právo pastvy nezahrnuje jiné užívání. Nevylučuje zpravidla ani vlastníka služebného pozemku z práva spolupastvy.

(2) Hrozí-li škoda, musí být dobytek hlídán.

Pododdíl 5

Obvyklejší osobní služebnosti

§ 1074

Výkon osobních služebností, není-li nijak ujednáno, se řídí ustanoveními § 1075 až 1091.

Uživací právo

§ 1075

(1) Uživacím právem se poskytuje právo užívat cizí věc k vlastní potřebě.

(2) Uživatel smí z věci brát užitek podle svého postavení a své domácnosti. Potřeba se určuje podle doby, kdy se služebnost zřídila. Pozdější změny v poměrech uživatele nezakládají uživateli právo, aby se užívání rozšířilo.

§ 1076

Vlastníku věci náleží všechny užítky, které může brát bez zkrácení práva uživatele. Vlastník však nese všechny její závady a musí věc udržovat v dobrém stavu. Pokud náklady přesahují užitek, který vlastníku zbývá, musí uživatel buď tyto zvýšené náklady nést, anebo od užívání upustit.

Poživací právo

§ 1077

Poživacím právem se poskytuje právo užívat cizí věc beze všeho omezení.

§ 1078

(1) Poživatel má právo na běžný i mimořádný výnos věci, je však povinen šetřit její podstatu.

(2) Na skrytou věc nalezenou v pozemku určeném k užívání poživatel právo nemá.

§ 1079

Poživatel přejímá všechny závady, které na věci vzlýž v době, kdy byla služebnost zřízena. Nese také náklady, bez nichž by se plodů a užitků nedosáhlo.

§ 1080

Poživatel musí věc udržovat v tom stavu, v jakém ji převzal, a hradit obyčejné udržovací náklady na věc včetně její obnovy a obvyklého pojištění proti škodám. Zmenší-li se přesto řádným užíváním věci její hodnota bez viny poživatele, není za to poživatel odpovědný.

§ 1081

(1) Vlastník může po upozornění poživatele provést na svůj náklad stavební práce, jejichž nutnost vyvolaly náhoda nebo stáří stavby; v takovém případě poživatel zaplatí vlastníku úplatu stanovenou podle míry, jakým se požívání zlepšilo.

(2) Nemůže-li nebo nechce-li vlastník stavební práce provést, je poživatel oprávněn provést je sám a po skončeném požívání se domáhat stejné náhrady jako poctivý držitel.

§ 1082

Poživatel je povinen snášet stavební práce, i když nejsou nutné, nestane-li se tím jeho právu újma, anebo nahradí-li se mu všechna škoda.

§ 1083

Vlastník hradí poživateli náklad, jímž byla věc zlepšena, za stejných podmínek jako by byl povinen hradit jej nezmocněnému jednateli. Co se týká nákladů ze záliby nebo pro okrasu, má poživatel stejná práva a povinnosti jako poctivý držitel.

§ 1084

Má se za to, že věc, když ji poživatel obdržel, byla prostřední jakosti, ve stavu způsobilém k řádnému užívání a že při ní bylo vše, co je k takovému užívání třeba.

§ 1085

Když skončí požívání, náleží plody ještě neoddělené vlastníku. Vlastník je však povinen nahradit, co na ně poživatel vynaložil, podle ustanovení o poctivém držiteli. Na jiné užítky má poživatel právo podle toho, jak dlouho požívání trvalo.

§ 1086

O nájemních a pachtovních právech zřízených poživatelem platí přiměřeně § 1876 až 1879

Společná ustanovení

§ 1087

Zřídí-li se uživací nebo poživací právo k spotřebitelným zastupitelným věcem, může uživatel nebo poživatel s věcmi nakládat podle své libosti. Když skončí jeho právo, vrátí stejné množství věcí téhož druhu.

§ 1088

(1) Uživatel nebo poživatel jistiny uložené na úrok má právo jen na tento úrok. Úrok náleží uživateli nebo poživateli i z jistiny, která následkem nějaké změny nastoupí na místo jistiny dřívější.

(2) Uživatel nebo poživatel a věřitel rozhodují společně, má-li se co s jistinou podniknout. Nedohodnou-li se, rozhodne soud.

(3) Dlužník se dluhu zproští jen splacením jistiny společně věřiteli a tomu, kdo je jejím uživatelem nebo poživatelem. Každý z obou, věřitel i uživatel nebo poživatel, se může domáhat jen toho, aby se pro oba složila jistina do notářské nebo soudní úschovy.

§ 1089

Vlastník se nemůže domáhat na uživateli nebo poživateli, aby zajistil podstatu, ledaže jí hrozí nebezpečí. Nebude-li jistota dána, může se vlastník popřípadě domáhat vydání věci za slušné odbytí.

Služebnost bytu

§ 1090

(1) Služebnost bytu lze zřídit jako užívací nebo poživací právo. Podle toho se použijí předcházející ustanovení o užívacím nebo poživacím právu.

(2) Má se za to, že služebnost bytu byla zřízena jako právo užívací.

§ 1091

Vlastníku náleží právo volně nakládat se všemi částmi domu, na které se služebnost bytu nevztahuje, a nesmí mu být znesnadněn potřebný dohled.

K § 1060 až 1064:

Protože předcházející ustanovení o právních poměrech ze služebností řeší v obecné rovině většinu z penza úprav práv a povinností se služebnostmi spojených, zvláštní ustanovení o jednotlivých pozemkových služebnostech sledují jen úpravu nebo upřesnění potřebných specifik.

Z pozemkových služebností jsou upraveny: opora cizí stavby, služebnost okna, služebnost okapu, právo na svod dešťové vody, právo na vodu, služebnost stezky, služebnost průhonu a služebnost cesty a právo pastvy.

Rovněž osobní služebnosti mohou vykazovat značnou variabilitu. V zásadě se však pravidelně jedná o zřízení užívacího nebo poživacího práva osobě ze služebnosti oprávněné. Oběma těmito právům se návrh postupně zvlášť věnuje.

K ustanovením vztahujícím se odděleně k užívacímu a poživacímu právu jsou doplněna společná ustanovení § 1087 až 1090. Jejich návrh bere v úvahu, že samostatná služebnost užívání či požívání spotřebitelných věcí se prakticky nevyskytuje, může však přicházet v úvahu při užívání nebo požívání větších majetkových celků, k nimž však náležejí také peníze a spotřebitelné věci.

Ustanovení o služebnosti bytu jsou zařazena až na závěr tohoto pododdílu vzhledem k tomu, že tato služebnost

může být reprezentována jak užívacím, tak poživacím právem.

Pododdíl 6

Zánik služebnosti

§ 1092

Ustanovení čtvrté části tohoto zákona o zániku závazků platí také o služebnostech.

§ 1093

(1) Služebnost zaniká trvalou změnou, pro kterou služební věc již nemůže sloužit panujícímu pozemku nebo oprávněné osobě.

(2) Při trvalé změně vyvolávající hrubý nepoměr mezi zatížením služební věci a výhodou panujícího pozemku nebo oprávněné osoby se vlastník služební věci může domáhat omezení nebo zrušení služebnosti za přiměřenou náhradu.

§ 1094

Doba, na kterou byla někomu služebnost zřízena, může být určena tak, že služebnost zanikne, dosáhne-li nějaká jiná osoba určitého věku. Má se za to, že dřívější smrt této osoby nemá na trvání služebnosti vliv.

§ 1095

Spojí-li se vlastnictví panující a služební věci v jedné osobě, trvá služebnost dále.

§ 1096

(1) Osobní služebnost zaniká smrtí oprávněné osoby. Při rozšíření služebnosti i na dědice se má za to, že jimi jsou zákonní dědicové první skupiny.

(2) Osobní služebnost, kterou nabyla právnická osoba, trvá potud, pokud trvá tato osoba.

K § 1092 až 1096:

Pro zánik služebnosti obecně platí ustanovení o zániku závazků. Přece však se jeví jako vhodné doplnit k obecnému předpisu § 1092 ještě některá ustanovení zvláštní.

Předně musí být zohledněn případ trvalé změny okolností oproti stavu, za něhož byla služebnost zřízena.

Při trvalé změně podle § 255 odst. 1 služebnost zanikne, ačkoliv bude i po svém zániku popřípadě ještě zapsána v katastru (případně v jiném veřejném seznamu). Tomuto průlomů při ochraně dobré víry v katastr se pro daný případ nelze vyhnout; katastrální stav v takovém případě nemůže být významný ani při dobré víře nabyvatele panujícího pozemku. Již superrevizní komise při přípravě osnovy občanského zákoníku v 30. letech v této souvislosti zdůraznila, že důvěrou ve veřejné knihy "nelze napojit pramen, který zplna vyschl." Naproti tomu trvalá změna podle § 255 odst. 2, neznemožňující sice výkon práva služebnosti, ale zakládající těžkou nespravedlnost, k zániku služebnosti sama o sobě vést nemůže, odůvodňuje však právo vlastníka služební věci služebnost vykoupit.

V § 1092 až 1096 jde z valné části zejména o předpisy vykládací.

Změna podle § 1093 musí být trvalou změnou zasahující služebnou věc. Nebude tedy např. možné spojit zánik služebnosti okapu se zřícením budovy, jíž se taková služebnost věcně týká, pokud bude budova obnovena.

Konstrukce § 1095 odpovídá pojetí vlastníkovy služebnosti v § 1049: pouhým faktem spojení služebného a panujícího pozemku v rukou jediného vlastníka služebnost nezaniká. Avšak stejně jako vlastník několika pozemků může jeden z nich zatížit ve prospěch pozemku druhého, může toto zatížení také zrušit.

Pododdíl 7 Reálná břemena

§ 1097

Závazek lze zřídit jako reálné břemeno tak, že dlužník je dočasný vlastník určité nemovitosti zapsané v katastru. Pro totéž reálné břemeno lze zatížit i několik nemovitostí.

§ 1098

Časově neomezené reálné břemeno může být zřízeno jen jako vykupitelné a podmínky výkupu musí být předem určeny již při zřízení reálného břemene.

§ 1099

Alternativa I:

Reálné břemeno zřízené soukromým právním jednáním vzniká vkladem do katastru.

Alternativa II:

Ustanovení upravit v návaznosti na volbu řešení u § 962 a 963.

§ 1100

Při reálném břemenu záležejícím v opakovaném plnění může být zadržena dávka nebo její náhrada požadována jak po osobě, za jejíhož vlastnictví dávka dospěla, tak od přítomného vlastníka, avšak jen z nemovitosti reálným břemenem zatížené.

§ 1101

(1) Vlastník zatížené nemovitosti se zdrží všeho, čím se nemovitost zhoršuje k újmě osoby oprávněné z reálného břemene.

(2) Jestliže nemovitost z viny jejího vlastníka nebo pro nedostatek, který vyjde najevo teprve později, nedostačuje reálnému břemenu tou měrou, jak se mělo při jeho zřízení za to, napraví vlastník tento stav složením jistoty nebo jinak, aby osoba oprávněná z reálného břemene neutržela újmu.

§ 1102

(1) Reálné břemeno zaniká výmazem z katastru.

(2) Bylo-li reálné břemeno omezeno časem, vzniká uplynutím času právo na jeho výmaz z katastru.

K § 1097 až 1102:

Reálná břemena jsou charakterizována dočasností a vykupitelností, zejména však tím, že zavazují vlastníka obtíženému nemovitosti k nějakému konání (např. udržovat studnu pro jiného vlastníka, pravidelně dodávat jinému spotřebitelné věci jako potraviny nebo otop, ale i vzdát se náhrady, jež by jinak vlastníku zatížené nemovitosti náležela v přítomnosti nebo budoucnosti apod.). Tím se liší od služebností, pro něž je charakteristická povinnost vlastníka služebné věci k pasivitě (nekonání). Pravidelně je právo z reálného břemene v tom, že ten, kdo je z něho oprávněn, má prvoplánově právo na plnění a, nebude-li plněno, pak mu náleží právo na náhradu, pro niž je možné vést exekuci na zatíženou nemovitost. Hodnota nemovitosti tak zajišťuje plnění povinností z reálného břemene.

Návrh ustanovení o reálných břemenech je převzat z vládní osnovy občanského zákoníku z r. 1937 s drobnými úpravami navrženými původně subkomitétem pro věcná práva z r. 1924. Odtud je převzata druhá věta § 1097 o vespolném reálném břemenu.

Oddíl 3 Zástavní právo

Pododdíl 1 Základní ustanovení

§ 1103

(1) Závazek lze zajistit zástavním právem; nesplní-li dlužník dluh řádně a včas, vznikne věřiteli právo uspokojit se ze zástavy do ujednané výše, a není-li tato ujednána, do výše pohledávky s příslušenstvím.

(2) Ujednání zakazující zřídit zástavní právo má účinky vůči třetím osobám jen, je-li tento zákaz zapsán do veřejného rejstříku.

K § 1103:

Ustanovení vymezuje podstatu zástavního práva. Je-li zástavní právo zřízeno, je věřitel oprávněn uspokojit zajištěnou pohledávku ze zástavy, jestliže ji osobní dlužník v době dospělosti nevyrovná.

V zástavním právu se rozlišují zástavní věřitel, dále osobní dlužník jako dlužník, jehož dluh je zástavou zajištěn, vedle něho zástavce jako osoba, která uzavírá se zástavním věřitelem zástavní smlouvu, a konečně zástavní dlužník jako vlastník zástavy. Zástavce i zástavní dlužník jsou zpravidla táž osoba a velmi často je se zástavcem a zástavním dlužníkem totožný i dlužník osobní. Nemusí tomu tak ale být vždy, a proto i navržená úprava mezi nimi rozlišuje a rozlišuje i mezi právy a povinnostmi podle právního postavení konkrétní osoby.

Není vyloučeno, že se vlastník věci vůči jiné osobě zaváže, že věc v budoucnu nezatíží. Takové ujednání má

zpravidla jen obligační účinky a zavazuje pouze smluvníky, nikoli již osoby třetí. Navrhuje se však umožnit, aby zákaz zastavení bylo lze zapsat do rejstříku zástav nebo do příslušného veřejného seznamu s účinky působícími vůči osobám třetím.

§ 1104

(1) Zástavou může být každá věc, s níž lze obchodovat.

(2) Zástavní právo lze zřídit i k věci, k níž zástavci vznikne vlastnické právo teprve v budoucnu.

K § 1104:

Předmětem zástavního práva (zástavou) může být jakákoli hodnota, která je předmětem právního obchodu. Nebrání se ani tomu, aby zástavce se zástavním věřitel ujednal zřízení zástavního práva k věci, k níž zástavnímu dlužníku vznikne vlastnické právo teprve v budoucnu tak, že zástavní právo vznikne zástavnímu věřiteli až k okamžiku nabytí vlastnického práva zástavního dlužníka.

§ 1105

(1) Zástavním právem lze zajistit pohledávku o určité výši, anebo pohledávku, jejíž výši lze určit kdykoli v době trvání zástavního práva.

(2) Zástavní právo lze zřídit pro pohledávku peněžitou i nepeněžitou, podmíněnou i takovou, jež má vzniknout teprve v budoucnu.

(3) Zástavní právo lze zřídit i pro pohledávky určitého druhu vznikající zástavnímu věřiteli vůči dlužníkovi v určité době, nebo pro různé pohledávky vznikající zástavnímu věřiteli vůči dlužníkovi z téhož právního důvodu.

K § 1105:

Liberálnímu přístupu osnovy k pojetí zástavy konvenuje i liberální přístup k pojetí pohledávky, již lze zástavním právem zajistit. Proti dosavadní úpravě (§ 155 odst. 1 a 4 obč. z.) se neomezuje rozsah zajištění nepeněžitých pohledávek její obvyklou cenou v době vzniku zástavního práva, ani se nevyžaduje při zřízení zástavního práva pro určitý druh pohledávek limitovat jejich celkovou výši, ale ponechává se větší míra smluvní volnosti. Hledisku určitosti právního jednání postačuje požadavek, že výše pohledávky musí být určitá, nebo alespoň určitelná.

Pododdíl 2 Zastavení

§ 1106

(1) Zástavní právo se zřizuje zástavní smlouvou. V zástavní smlouvě strany ujednávají, co je zástavou a pro jakou pohledávku je zástavní právo zřízeno.

(2) Má se za to, že zástavní právo zajišťuje úroky peněžitých pohledávek ve výši zákonné úrokové sazby. Je-li zajištěna pohledávka již úročená, pak se má za to, že jsou zajištěny jen úroky ještě nedospělé.

(3) Zástava může být určena jednotlivě, anebo jiným způsobem tak, aby ji bylo možné určit kdykoli v době trvání zástavního práva.

§ 1107

(1) Není-li movitá věc jako zástava odevzdána zástavnímu věřiteli, anebo osobě třetí, aby ji pro zástavního věřitele opatrovala, vyžaduje se pro zástavní smlouvu písemná forma.

(2) K zastavení nemovitosti nezapsané do katastru se vyžaduje forma veřejné listiny. Táž forma je potřebná při zastavení movité věci, má-li k ní zástavní právo vzniknout zápisem do rejstříku zástav podle zvláštního zákona (dále jen »rejstřík zástav«).

K § 1106 a 1107:

Zřízení zástavního práva se děje zpravidla smlouvou. Písemná forma smlouvy není obecně vyžadována, protože v určitých případech postačí forma ústní, v jiných se naopak vyžaduje forma veřejné listiny.

§ 1108

Došlo-li k ujednání přede dnem splatnosti zajištěné pohledávky, jsou tato ujednání neplatná pokud podle nich

- a) dlužník nesmí zástavu nikdy vyplatit nebo že nesmí věc zapsanou v rejstříku zástav nebo ve zvláštním veřejném seznamu zastavit jinému,
- b) věřitel může brát ze zástavy plody nebo užitky,
- c) zástava propadne věřiteli,
- d) věřitel může zástavu zpeněžit libovolným způsobem nebo si ji za libovolnou nebo předem určenou cenu může ponechat,
- e) se zástavní věřitel nebude domáhat uspokojení ze zástavy, stane-li se zajištěná pohledávka splatnou.

f)

g)

K § 1108:

- h) Jedná se o standardní ustanovení sledující minimální ochranu zástavního dlužníka i zástavního věřitele. Zákazy v tomto ustanovení mají funkci v době, kdy je především zástavní dlužník v pozici slabší strany, nevylučuje se proto, aby k ujednání dříve zakázanému došlo až poté, co se zajištěná pohledávka stala splatnou, kdy strany mohou nově uvážit svoji pozici.

§ 1109

Zástavní právo k nemovitosti zapsané v katastru vzniká zápisem v katastru. To platí i pro vznik zástavního práva k věci zapsané v jiném veřejném seznamu, ledaže zvláštní zákon stanoví jinak.

§ 1110

(1) Zástavní právo k movité věci vznikne odevzdáním zástavnímu věřiteli. Požádá-li o to zástavce, vydá mu věřitel zástavní list, v němž zástavu popíše tak, aby byla od jiných věcí dostatečně odlišná.

(2) Movitá věc, při které není způsob uvedený v první větě odstavce 1 možný, anebo obvyklý, se zastavuje znamením, ze kterého lze poznat, že byla zastavena. Označením věci vznikne zástavní právo. To platí i o movité věci hromadné.

§ 1111

Určí-li tak zástavní smlouva, vznikne zástavní právo k movité věci tím, že zástavce nebo zástavní věřitel odevzdá věc třetí osobě, aby ji pro oba opatrovala.

§ 1112

(1) Určí-li tak zástavní smlouva, vznikne zástavní právo k movité věci, a to i k movité věci hromadné, zápisem do rejstříku zástav.

(2) Zástavní právo k nemovitosti nezapsané do katastru vznikne zápisem do rejstříku zástav.

(3) Zápis do rejstříku zástav provede notář, který sepsal zástavní smlouvu, bez zbytečného odkladu po uzavření zástavní smlouvy.

§ 1113

(1) K listinnému cennému papíru vznikne zástavní právo jeho odevzdáním zástavnímu věřiteli. Určí-li tak zástavní smlouva, vznikne zástavní právo k listinnému cennému papíru tím, že zástavce a zástavní věřitel předají cenný papír a stejnopis zástavní smlouvy třetí osobě, aby pro ně zástavu opatrovala.

(2) Ke vzniku zástavního práva k listinnému cennému papíru na řad je potřebný i zástavní rubopis obsahující doložku "k zastavení" nebo jiná slova stejného významu a označení zástavního věřitele.

§ 1114

(1) Je-li listinný cenný papír již v úschově u osoby oprávněné podle zvláštního zákona k úschově cenného papíru podnikatelským způsobem, vznikne zástavní právo oznámením zástavního věřitele nebo zástavce schovateli doručeným společně se stejnopisem zástavní smlouvy. Od doručení oznámení platí, že je cenný papír uschován pro zástavního věřitele i zástavního dlužníka společně. Tím není dotčen § 1113 odst. 2.

(2) Kdo uschoval listinný cenný papír podnikatelským způsobem, vyznačí jeho zastavení ve své účetní evidenci tak, aby z ní bylo zřejmé, kdo je zástavní věřitel; uloží jej odděleně, ledaže se jedná o hromadnou úschovu.

§ 1115

(1) K zaknihovanému cennému papíru vznikne zástavní právo zápisem zástavního práva v evidenci střediska provedenou na příkaz zástavního věřitele nebo zástavce.

(2) Prováděcí předpis stanoví náležitosti příkazu k zápisu zástavního práva.

§ 1116

(1) Zástavní právo k pohledávce vznikne uzavřením smlouvy, pokud v ní není ujednáno něco jiného.

(2) V ostatním se na zastavení pohledávky použijí přiměřeně ustanovení o postoupení pohledávky.

K § 1109 až 1116:

Ustanovení řeší otázku vzniku zástavního práva u jednotlivých druhů zástav i podle jednotlivých způsobů zastavení. Obecně má platit, že k věcem evidovaným ve veřejném seznamu vznikne zástavní právo zápisem do tohoto seznamu, u movité věci odevzdáním zástavnímu věřiteli nebo způsobem jej nahrazujícím, u listinného cenného papíru na řad zástavním rubopisem, u zaknihovaného cenného papíru registrací a u pohledávky obdobným způsobem, jaký se volí pro úpravu cesse.

Při nemovité věci nezapsané v katastru nemovitostí se k vzniku zástavního práva vyžaduje zápis zástavního práva do rejstříku zástav vedeného Notářskou komorou. Totéž má platit i při zastavení hromadné věci. V tom směru se přejímají dosavadní pravidla, zvlášť se však řeší případ, kdy hromadnou věc spoluvytvářejí složky samostatně evidované ve zvláštních veřejných seznamech. Tehdy se k zastavení věci vyžaduje jak zápis do rejstříku zástav, tak i do příslušného veřejného seznamu, jak tomu bylo i dosud, řeší se však, ke kterému okamžiku vznikne zástavní právo jako k celku.

Navrhuje se obnovit tradiční způsob vzniku zástavního práva znamením. Není důvodu bránit stranám, aby si tento způsob zvolily, uvědomující si některá jeho rizika, bude-li jim jinak vyhovovat.

§ 1117

(1) Je-li zástavou věc, k níž má zástavci vzniknout vlastnické právo teprve v budoucnu, vznikne zástavní právo nabytím vlastnického práva zástavcem.

(2) Vyžaduje-li se ke vzniku zástavního práva zápis do rejstříku zástav, anebo do zvláštního veřejného seznamu, vznikne zástavní právo k věci uvedené v odstavci 1 nabytím vlastnického práva zástavcem, pokud tam zástavní právo bylo zapsáno ještě před vznikem vlastnického práva zástavce. V ostatních případech se vznik zástavního práva zapisuje do rejstříku zástav, anebo do zvláštního veřejného seznamu ke dni nabytí vlastnického práva zástavcem.

K § 1117:

Je-li zástavou věc, k níž zástavci vznikne vlastnické právo teprve po uzavření zástavní smlouvy - ustanovení míří zejména na věci, které budou teprve v budoucnosti vytvořeny, a pro tyto případy má zásadní praktický význam - lze zřídit zástavní právo ve prospěch věřitele i dříve, než zástavce nabude k věci vlastnického práva, avšak za podmínky, že vlastnické právo zástavci následně

vznikne. a s účinky ke dni vzniku vlastnického práva zástavce. Prakticita navrženého řešení se projevuje zejména v ochraně věřitele při prohlášení konkursu na majetek zástavce a v posílení jeho možností zajistit si právo na oddělené uspokojení.

§ 1118

Zástavní právo z rozhodnutí orgánu veřejné moci

Zřizuje-li se zástavní právo rozhodnutím orgánu veřejné moci za podmínek stanovených zvláštním zákonem, vzniká zástavní právo právní mocí rozhodnutí. Je-li jinak ke vzniku zástavního práva potřebný zápis do rejstříku zástav nebo do zvláštního veřejného seznamu, zástavní právo se tam poznamená.

K § 1118:

Zřídít zástavní právo lze i rozhodnutím orgánu veřejné moci. Vzhledem k tomu, že těžiště úpravy zřízení zástavního práva tímto způsobem náleží do okruhu veřejného práva, omezuje se osnova na stanovení doby vzniku zástavního práva (což nevylučuje, aby zvláštní zákon stanovil pro určité případy něco jiného). Navrhuje se rovněž vyžadovat poznamenání takto vzniklého zástavního práva do příslušného seznamu, vyžaduje-li se jinak zápis do seznamu pro vznik zástavního práva. Toto opatření má význam pro ochranu zájmů třetích osob.

§ 1119

Zastavení cizí věci

(1) Zástavce může dát jako zástavu cizí věc jen se souhlasem vlastníka.

(2) Dá-li zástavce jako zástavu cizí movitou věc bez souhlasu vlastníka, vznikne zástavní právo, jen je-li movitá věc odevzdána zástavnímu věřiteli a ten ji přijme v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit.

(3) Má-li někdo k zastavované věci věcné právo neslučitelné se zástavním právem, použijí se odstavce 1 a 2 obdobně.

K § 1119:

Navrhuje se převzetí normativní konstrukce stávajícího v § 161 platného obč. z. Za standardní situace je osoba zástavce a zástavního dlužníka totožná. Není však vyloučeno, že zástavce dá zástavnímu věřiteli do zástavy cizí věc. Nestane-li se tak se souhlasem vlastníka zastavované věci, je zapotřebí vlastníka chránit a z ujednání zástavce se zástavním věřitelem mu nemohou vzniknout žádné povinnosti.

Výjimka v odst. 2 dopadá na situace, kdy je zapotřebí naopak chránit dobrou víru nabyvatele zástavního práva. Poctivému nabyvateli tedy vznikne zástavní právo obdobně, jako tomu, kdo v dobré víře nabývá vlastnické právo od nevlastníka.

§ 1120

Vespolné zástavní právo

Pro tutéž pohledávku lze zastavit vespolek i několik věcí. Zástavní věřitel je oprávněn domáhat se uspokojení z kterékoli ze zastavených věcí.

K § 1120:

Vespolná zástava je starý a praktický institut, běžně upravený standardními evropskými zákoníky.

Pododdíl 3

Rozsah zástavního práva

§ 1121

(1) Zástavní právo se vztahuje na zástavu, na její přírůstek i příslušenství, ledaže zástavní smlouva určí něco jiného. Z plodů a užitků se zástavní právo vztahuje jen na ty, které nejsou odděleny.

(2) Je-li zastavena pohledávka, má zástavní věřitel právo i na zástavní nebo jiné právo, které pohledávku zajišťuje.

§ 1122

Na trvání a rozsah zástavního práva k cennému papíru nemá vliv ani výměna zastaveného cenného papíru emitentem zástavnímu dlužníkovi za jiný cenný papír, ani přeměna podoby cenného papíru. Vzejde-li z výměny nebo přeměny listinný cenný papír na řad, opatří ho zástavním rubopisem emitent před vydáním cenného papíru vlastníkovi.

K § 1121 a 1122:

Rozsah zástavního práva vymezuje, nač se zástavního práva vztahuje. Zástavní právo zasahuje věc, včetně jejích přírůstků a příslušenství, nevylučuje se však možnost rozsah zástavního práva úmluvou stran zúžit. Naproti tomu, pokud se jedná o plody a užitky, navrhuje se stanovit kogentně, že k nim zástavní právo trvá, pokud nejsou od zástavy odděleny. Oddělením se totiž stávají samostatnými věcmi a od zastavené věci se pojmově odlišují.

Zvlášť je řešen rozsah zástavního práva, je-li zástavou pohledávka nebo cenný papír, vždy vzhledem k povaze předmětu zástavy. Při zastavení pohledávky se zástavní právo vztahuje i na práva pohledávku zajišťující. Speciálně musí být rovněž stanoveno, že přeměna nebo výměna zastaveného cenného papíru nemá vliv na trvání zástavního práva, neboť jinak by zástavní právo vzhledem k zániku původního cenného papíru jako předmětu zástavy muselo být považováno za zaniklé.

Pododdíl 4

Práva a povinnosti ze zástavního práva

§ 1123

(1) Zástavní dlužník se zdrží všeho, čím se zástava zhoršuje na úkor zástavního věřitele. Stane-li se činem zástavního dlužníka dostatečná jistota zástavního věřitele nedostatečnou, anebo se nedostatečná jistota sníží, zástavce ji přiměřeně doplní.

(2) Ztratí-li zástava na hodnotě tak, že se dostatečná jistota zástavního věřitele stane nedostatečnou, anebo se nedostatečná jistota sníží, osobní dlužník jistotu přiměřeně doplní nebo dluh přiměřeně splatí.

§ 1124

(1) Je-li zástava pojištěna a nastane-li pojistná událost, plní pojišťovna z pojistné smlouvy zástavnímu věřiteli, prokáže-li zástavní věřitel pojišťovně včas, že na věci vázne jeho zástavní právo, anebo oznámí-li jí to včas zástavce.

(2) Zástavní věřitel má právo zadržet plnění z pojistné smlouvy a uspokojit se z něho, nebude-li jeho zajištěná pohledávka řádně a včas splněna, ledaže je ujednáno jinak. Co převyšuje zajištěnou pohledávku včetně příslušenství a nákladů, na jejichž náhradu má zástavní věřitel právo, vydá zástavní věřitel zástavnímu dlužníkovi.

§ 1125

(1) Zástavní věřitel, jemuž byla zástava odevzdána, je oprávněn ji držet po celou dobu trvání zástavního práva. Je povinen pečovat o ni způsobem odpovídajícím řádnému hospodaření a má proti zástavci právo na náhradu nákladů s tím spojených jako oprávněný držitel.

(2) Užívat zástavu může zástavní věřitel jen se souhlasem zástavce a způsobem pro zástavního dlužníka neškodným. Není-li jiného ujednání, započte se prospěch ze zástavy na náhradu nákladů podle odstavce 1.

§ 1126

Byla-li zastavená věc odevzdána třetí osobě k opatrování, tato osoba nesmí, není-li jinak ujednáno, zástavu užívat nebo umožnit její užití jinému, ani ji odevzdat jiné osobě; učiní-li tak, odpovídá i za náhodu, která by zástavu u ní nebyla postihla.

§ 1127

(1) Při změně skutečnosti zapsané o zástavním právu v rejstříku zástav, anebo ve zvláštním veřejném seznamu osoba, které to ukládá zvláštní zákon, bez zbytečného odkladu navrhne provedení změny zápisu. Není-li takové osoby, má tuto povinnost osoba, již se změna týká, a nelze-li povinnou osobu ani takto určit, navrhne provedení změny zápisu zástavce.

(2) Je-li návrh podle odstavce 1 povinnou podat více osob, považuje se povinnost za splněnou, splní-li ji alespoň jedna z nich.

§ 1128

(1) Při převodu vlastnického práva k zastavené věci nemá zástavní právo vůči nabyvateli účinky

- a) určuje-li zástavní smlouva, že zástavce může zástavu nebo její část převést bez zatížení zástavním právem, anebo
- b) převedl-li zástavce zástavu v rámci běžného obchodního styku při svém podnikání.

(2) Byl-li nabyvatel zastavené věci při převodu nebo přechodu vlastnického práva k věci v dobré víře, že nabyl věc nezatíženou zástavním právem, nemá vůči němu zástavní právo účinky. Je-li zástavní právo zapsáno v rejstříku zástav, má se za to, že nabyvatel v dobré víře nebyl.

(3) Odstavce 1 a 2 se nepoužijí, vzniklo-li zástavní právo k jednotlivé věci zápisem do zvláštního veřejného seznamu.

K § 1123 až 1128:

Práva a povinnosti ze zástavního práva se s ohledem na dosavadní zkušenosti s tuzemskou právní úpravou i na zahraniční zkušenosti navrhuje stanovit tak, aby bylo adekvátním způsobem chráněno právní postavení všech zúčastněných osob. Značný praktický význam pro zástavního věřitele má zejména nově navrhované ustanovení o jeho právech proti pojišťovně, byla-li zástava pojištěna.

Pravidlem je, že se převod či přechod zástavy nijak nedotýká práv zástavního věřitele. Výjimka se připouští pro případy, kdy si zástavní věřitel a zástavce ujednají něco jiného, anebo kdy dojde k převodu jednotlivé věci v rámci běžného obchodního styku při podnikání zástavního dlužníka.

Odstavec 2 chrání dobrou víru nabyvatele zástavy obdobně, jako je tomu při nabytí vlastnického práva od nevlastníka. Dosah tohoto ustanovení je poměrně úzký - nedopadá na případy, kdy je zastavena nemovitá věc, ani na případy, kdy je zástavou movitá věc zapsaná do rejstříku zástav, anebo do veřejného seznamu, kdy je na ceněném papíru vyznačen zástavní rubropis atp. - ale přesto potřebný. Je-li naplněna skutková podstata první věty odstavce 2, nemá to za následek zánik zástavního práva, nýbrž jen to, že vůči tomuto nabyvateli nemá zástavní právo účinky. Znamená to, že vůči případnému dalšímu nabyvateli se účinky zástavního práva mohou obnovit.

Pododdíl 5

Výkon zástavního práva

§ 1129

(1) Jakmile je zajištěná pohledávka splatná a neuspokojena, může se zástavní věřitel uspokojit způsobem, o němž se dohodl se zástavcem v písemné formě, jinak z výtěžku zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě nebo z prodeje zástavy podle zvláštních zákonů. Je-li zástavou registrovaný cenný papír, prodá se jen na veřejném trhu prostřednictvím obchodníka s cennými papíry; na listin-

ném cenném papíru na řad vyznačí převodní a škrtně zástavní rubopis, kdo zpeněžení obstaral.

(2) Zajišťuje-li tutéž pohledávku několik samostatných zástav, může se zástavní věřitel uspokojit z kterékoli z nich, anebo ze všech zástav.

(3) Zástavní věřitel má vůči zástavci právo na náhradu nutných nákladů vynaložených při výkonu zástavního práva.

§ 1130

Je-li proti dlužníku zapotřebí zvláštních úkonů, aby pohledávka dospěla, musí být tyto úkony při rozdílnosti v osobě osobního a zástavního dlužníka namířeny i proti zástavnímu dlužníku, aby se zástavní věřitel mohl ze zástavy uspokojit.

§ 1131

(1) Započetí výkonu zástavního práva oznámí zástavní věřitel zástavci v písemné formě; při rozdílnosti v osobě zástavce a zástavního nebo osobního dlužníka oznámí zástavní věřitel započetí výkonu zástavního práva také zástavnímu a osobnímu dlužníkovi. V oznámení zástavní věřitel uvede, jak se ze zástavy uspokojí.

(2) Je-li zástavní právo zapsáno v rejstříku zástav, zajistí zástavní věřitel zápis započetí výkonu zástavního práva také v tomto rejstříku.

§ 1132

Bylo-li započetí výkonu zástavního práva zástavnímu dlužníku oznámeno, nesmí bez souhlasu zástavního věřitele zástavu zcizit. Porušení zákazu se nedotýká práv nabyvatele, na něhož zástavce převedl vlastnické právo k věci v rámci běžného obchodního styku při svém podnikání, ledaže nabyvatel věděl nebo z okolností musel vědět, že s výkonem zástavního práva bylo započato.

§ 1133

Zástavní věřitel může zpeněžit zástavu nejdříve po uplynutí třiceti dnů od oznámení podle § 1131. Bylo-li započetí výkonu zástavního práva zapsáno do rejstříku zástav, běží lhůta ode dne zápisu do rejstříku zástav, došlo-li k tomuto zápisu až po oznámení.

(3) Bylo-li zástavnímu dlužníkovi započetí výkonu zástavního práva již oznámeno, mohou se zástavní dlužník a zástavní věřitel dohodnout, že zástavní věřitel zpeněží zástavu ještě před uplynutím lhůty podle odstavce 1.

§ 1134

(1) Ujednají-li se v zástavní smlouvě, že zástavce může zástavu prodat jiným způsobem než ve veřejné dražbě, je zástavní věřitel povinen postupovat při prodeji s odbornou péčí tak, aby zástavu prodal za cenu, která odpovídá alespoň obvyklé ceně, za niž se srovnatelný předmět prodává na daném místě a v daném čase.

(2) Ujednají-li se v zástavní smlouvě, jak zástavní věřitel zástavu zpeněží, může věřitel kdykoli během výkonu zástavního práva jeho způsob změnit tak, že zástavu prodá ve veřejné dražbě nebo že ji zpeněží podle zvláštního zákona. Změnu způsobu výkonu zástavního práva

věřitel zástavnímu dlužníkovi včas v písemné formě oznámí.

§ 1135

(1) Zástavní dlužník strpí výkon zástavního práva, vydá zástavnímu věřiteli zástavu i s listinami potřebnými k převzetí, prodeji a užívání a poskytne mu další potřebnou součinnost. Má-li zástavu nebo listiny u sebe třetí osoba, má stejnou povinnost.

(2) Kdo má zástavu u sebe, zdrží se všeho, čím by se hodnota zástavy zmenšila; k běžnému opotřebení se nepřihlíží.

§ 1136

(1) Z výtěžku zpeněžení zástavy se hradí pohledávka včetně příslušenství a nákladů, na jejichž náhradu má zástavní věřitel právo.

(2) Zástavní věřitel podá zástavnímu dlužníkovi bez zbytečného odkladu po zpeněžení zástavy v písemné formě zprávu, ve které uvede údaje o prodeji zástavy a nákladech s ním spojených, jakož i o jiných nákladech, na jejichž úhradu má zástavní věřitel právo, o výtěžku z prodeje a jeho použití.

§ 1137

Osobní dlužník zaplatí, čeho se nedostává, neutrží-li se při zpeněžení zástavy tolik, co činí pohledávka. Zástavnímu dlužníku náleží, oč se utrhá více.

K § 1129 až 1137:

Navrhovaná úprava věnuje zvýšenou pozornost právům zástavního věřitele při zpeněžení zástavy, jakož i ochraně zájmů zástavního dlužníka a případně i dalších osob. Zpeněžuje-li zástavní věřitel zástavu, činí tak vlastním jménem, neboť jej zákon opravňuje naložit s cizí věcí a zástavní dlužník je povinen zpeněžení zástavy strpět. Výkon zástavního práva se děje zásadně zpeněžením zástavy, nevylučuje se však ani dohoda, k níž dojde po splatnosti pohledávky, podle níž si zástavní věřitel zástavu ponechá. Pro způsob zpeněžení zástavy má rozhodující význam zástavní smlouva; mlčí-li smlouva o způsobu zpeněžení zástavy, preferuje se její prodej ve veřejné dražbě.

Pododdíl 5

Výkon zástavního práva při více zástavních věřitelích

§ 1138

Vznikne-li na zástavě více zástavních práv, uspokojí se zajištěné pohledávky postupně v pořadí určeném podle doby vzniku zástavního práva. Má-li být vznik zástavního práva v rejstříku zástav nebo ve zvláštním veřejném seznamu poznamenán, rozhoduje pro pořadí den provedení poznámky.

(3) Vznikne-li na movité věci více zástavních práv, uspokojí se práva zástavních věřitelů zapsaná nebo poznamenaná v rejstříku zástav nebo ve zvláštním veřejném

seznamu podle pořadí zápisu nebo poznámky přednostně před právem vzniklým odevzdáním zástavy zástavnímu věřiteli nebo osobě třetí.

§ 1139

(1) Vznikne-li na zástavě více zástavních práv, mohou se zástavní věřitelé dohodnout o pořadí svých zástavních práv. Dohoda nabývá vůči třetím osobám právní účinky zápisem do rejstříku zástav, anebo do zvláštního veřejného seznamu, vyžaduje-li se ke vzniku zástavního práva jeho zápis do takového seznamu. Provedení zápisu navrhnou společně všichni zástavní věřitelé, kteří dohodu uzavřeli.

(2) Směřuje-li dohoda podle odst. 1 ke zkrácení práv zástavního věřitele, který se jí neúčastnil, nemá vůči němu právní účinky.

§ 1140

(1) Zástavní věřitel oznámí započetí s výkonem zástavního práva také těm zástavním věřitelům, kterým náleží právo na uspokojení v pořadí předcházejícím jeho pořadí. Ustanovení § 1131 platí obdobně.

(2) Zástavní věřitel může zpeněžit zástavu nejdříve po uplynutí třiceti dnů od oznámení všem zástavním věřitelům podle odstavce 1. To neplatí, oznámí-li mu v této lhůtě zástavní věřitel, kterému náleží právo na uspokojení v pořadí předcházejícím jeho pořadí, že sám započíná s výkonem svého zástavního práva.

§ 1141

(1) Vykoná-li zástavní věřitel zástavní právo, které je první v pořadí rozhodném pro uspokojení zástavních práv, (dále jen »přednostní zástavní věřitel«) přechází zástava na nabyvatele nezatížená dalšími zástavními právy.

(2) Převyšuje-li výtěžek z prodeje zástavy pohledávku včetně příslušenství a nákladů, na jejichž náhradu má právo, uloží přednostní zástavní věřitel přebytek do notářské úschovy ve prospěch věřitelů ostatních pohledávek zajištěných zástavním právem a zástavce, nedohodne-li se s nimi jinak.

(3) Z přebytku budou věřitelé ostatních pohledávek zajištěných zástavním právem uspokojeni podle pořadí rozhodujícího pro uspokojení zástavních práv. Co zbude, vydá se zástavnímu dlužníkovi.

§ 1142

(1) Vykoná-li zástavní právo jiný zástavní věřitel než přednostní, přechází na nabyvatele zástava zatížená zástavními právy těch zástavních věřitelů, jejichž právo na uspokojení předchází jeho pořadí. O přechodu zástavy včetně zatížení tento zástavní věřitel nabyvatele zástavy včas poučí.

(2) Zástavní věřitel, který vykonává své zástavní právo, a nabyvatel zástavy zajistí zápis změny v osobě zástavního dlužníka v rejstříku zástav, anebo ve zvláštním veřejném seznamu, vyžaduje-li se takový zápis ke vzniku zástavního práva, jinak nahradí škodu tím způsobenou.

(3) O právech zástavních věřitelů, jejichž právo na uspokojení následuje po pořadí věřitele, který vykonává zástavní právo podle odstavce 1, platí obdobně § 1141.

K § 1138 až 1142:

Navrhuje se zásadním způsobem upravit pořadí rozhodné pro uspokojení více zástavních práv upínajících se k téže zástavě. Vzhledem k tomu, že zákon dává přednost zápisům zástavních práv do rejstříku zástav, případně do veřejného seznamu, preferuje takto zapsaná zástavní práva před zástavními právy vzniklými jiným způsobem (předáním zástavnímu věřiteli, dáním do úschovy, označením znamením). Tak se chrání registrovaná práva zástavních věřitelů před neregistrovanými.

Připouští se ujednání měnící pořadí zástavních práv, avšak jen s účinky vůči těm, jejichž právní postavení se tím nezhorší, anebo kteří se změnou pořadí souhlasí. Změna pořadí nastává registrací.

Započetí s výkonem zástavního práva je zástavní věřitel povinen notifikovat a dát zúčastněným osobám zákonnou lhůtu k případnému uplatnění jejich práv. Navrhovaná úprava řeší rovněž přechod zástavních práv dalších zástavních věřitelů na nabyvatele zástavy prodané při výkonu zástavního práva.

Pododdíl 6 Zánik zástavního práva

§ 1143

Ustanovení čtvrté části tohoto zákona o zániku závazků platí také o zástavním právu.

§ 1144

(1) Zástavní právo zanikne, ale pohledávka trvá:

- a) zanikne-li zástava,
- b) vzdá-li se věřitel zástavního práva jednostranně či dohodou se zástavním dlužníkem nebo zástavcem,
- c) vrátí-li věřitel zástavu zástavci nebo zástavnímu dlužníkovi, nebo
- d) uplyne-li doba, na niž bylo zástavní právo zřízeno.

(2) Zástavní právo dále zaniká zánikem zajištěné pohledávky.

§ 1145

(1) Vzniklo-li zástavní právo zápisem do rejstříku zástav, anebo do zvláštního veřejného seznamu, provede se na žádost zástavního věřitele výmaz zástavního práva ke dni, kdy zaniklo. Žádost podá zástavní věřitel bez zbytečného odkladu.

(2) Zástavní dlužník má právo podat žádost o výmaz zástavního práva; nezanklo-li však uplynutím doby, musí zánik zástavního práva prokázat listinou, kterou vystavil zástavní věřitel.

(3) Bylo-li zástavní právo zřízeno rozhodnutím orgánu veřejné moci, provede se výmaz na základě rozhodnutí o zrušení zástavního práva.

§ 1146

I při vzniku zástavního práva k hromadné věci zápisem do veřejného seznamu zaniká zástavní právo k jednotlivým věcem, vyjdou-li při řádném hospodaření s ní z hromadné věci trvale.

§ 1147

Promlčením zajištěné pohledávky zástavní právo nezaniká.

K § 1143 až 1147:

Standardním způsobem se navrhuje upravit jednotlivé způsoby zániku zástavního práva.

Pododdíl 7

Práva vlastníka při uvolnění zástavy

§ 1148

Bylo-li zástavní právo zapsáno do veřejného seznamu, má vlastník věci právo spojit uvolněné zástavní právo s jinou pohledávkou, která nepřevyšuje původní pohledávku.

§ 1149

(1) Na žádost vlastníka věci může být do veřejného seznamu zapsáno, že zástavní právo je uvolněno, a poznamenáno, že zajištění původní pohledávky pominulo. Vlastník je pak oprávněn spojit do deseti let od provedení poznámky uvolněné zástavní právo s pohledávkou, která nepřevyšuje původní pohledávku.

(2) Před uplynutím doby deseti let může být poznámka vymazána jen společně s výmazem uvolněného zástavního práva.

§ 1150

(1) Uvolněné zástavní právo nebo zástavní právo spojené s jinou pohledávkou má pořadí za zástavním právem zajišťujícím zbývající část původní pohledávky.

(2) Je-li takových uvolnění nebo spojení několik, řídí se pořadí práv podle časové přednosti.

§ 1151

Zaváže-li se vlastník věci při zřízení zástavního práva nebo později, že nespojí zástavní právo zapsané ve výhodnějším pořadí s jinou pohledávkou, a bude-li to ve veřejném seznamu poznamenáno, nelze uvolněné zástavní právo spojit s jinou pohledávkou po dobu, kdy zástavní právo zajišťuje tu pohledávku, v jejíž prospěch byl závazek převzat.

K § 1148 až 1151:

Navrhuje se obnovit tradiční institut uvolněné hypotéky a rozšířit jej kromě nemovitých věcí zapsaných v katastru nemovitostí na všechny věci, které podléhají zápisu do veřejných seznamů. Řešení je osvědčené a praktické, odpadá nutnost zástavní právo pro nově zajišťovanou po-

hledávku znovu zapisovat a navržená úprava navíc umožní rezervovat pořadí zástavního práva (materiálně zaniklého, ale formálně stále zapsaného) pro zajištění nové pohledávky. Zájmy věřitelů, v jejichž prospěch bude zástavní právo zapisováno později, jsou chráněny tím, že mohou přijetí věci jako zástavy odmítnout, nevzdá-li se zástavce vůči nim práva, které pro něho z uvolněné zástavy plyne.

Pododdíl 8

Záměna zástavního práva

§ 1152

(1) Bylo-li zástavní právo zapsáno do veřejného seznamu, může vlastník věci žádat, aby v pořadí zástavního práva váznoucího na věci a k zajištění pohledávky, která nepřevyšuje původní pohledávku, bylo zapsáno zástavní právo pod podmínkou, že do roka po zápisu nového zástavního práva bude povolen výmaz starého zástavního práva.

(2) Příslušný orgán veřejné moci vyznačí splnění této podmínky ve veřejném seznamu i bez návrhu současně s výmazem starého zástavního práva.

§ 1153

(1) O výmaz starého zástavního práva může žádat vlastník věci nebo věřitel pohledávky zajištěné novým zástavním právem.

(2) Neučiní-li tak s úspěchem do roka, zanikne nové zástavní právo uplynutím této doby. Příslušný orgán veřejné moci nové zástavní právo vymaže i bez návrhu spolu se všemi zápisy, které se k němu vztahují.

§ 1154

Vázne-li na starém zástavním právu jiné právo nebo omezení zapsané ve veřejném seznamu, lze nové zástavní právo do tohoto seznamu zapsat pod podmínkou, že závada bude vymazána nebo se souhlasem stran převedena na zástavní právo nové.

§ 1155

Má-li být nové zástavní právo zapsáno namísto několika zástavních práv zapsaných v pořadí přímo za sebou, použijí se ustanovení tohoto pododdílu přiměřeně.

K § 1152 až 1155:

Navrhuje se obnovit tradiční institut záměny (konverze) zástavního práva. Rovněž tato úprava má usnadnit zejména potřeby úvěrového obchodu.

Pododíl 4
Podzástavní právo

§ 1156

(1) Zastavením pohledávky zajištěné zástavním právem vzniká právo podzástavní.

(2) Cenný papír nebo pohledávka nemůže být podzástavou.

§ 1157

(1) Souhlas zástavního dlužníka není k zastavení pohledávky potřebný. Podzástavní právo vůči němu nabývá účinků,

- a) bylo-li mu doručeno oznámení o jeho vzniku, nebo
- b) je-li zástavou věc, k níž vzniká zástavní právo zápisem do rejstříku zástav nebo zvláštního veřejného seznamu, zápisem do tohoto seznamu; tímto zápisem podzástavní právo vzniká.

(2) Oznámení podle odstavce 1 může učinit podzástavce nebo podzástavní věřitel, tento však musí vznik podzástavního práva podzástavnímu dlužníkovi prokázat.

§ 1158

Podzástavce se nezabývá povinností podle § 1125 předáním věci podzástavnímu věřiteli.

§ 1159

Podzástavní věřitel se může domáhat uspokojení z podzástavy místo podzástavce, jakmile je pohledávka zajištěná podzástavním právem splatná a neuspokojena.

§ 1160

Na podzástavní právo se přiměřeně použijí ustanovení o právu zástavním.

K § 1156 až 1160:

K úpravě zástavního práva jsou závěrem přičleněna ustanovení o právu podzástavním. Návrh vychází z právní úpravy současné. Vzhledem k širšímu pojetí věci oproti nynějšímu stavu osnova vylučuje v § 1156 ze způsobilosti být podzástavou pohledávku, tak, aby bylo zachováno současné pojetí institutu. Z těchto důvodů (srov. § 39 stávajícího zákona o cenných papírech) jsou z podzástav vyloučeny i cenné papíry.

Oddíl 4
Zadržovací právo

§ 1161

(1) Kdo má povinnost vydat cizí movitou věc, kterou má u sebe, může ji ze své vůle zadržet k zajištění své splatné pohledávky proti osobě, jíž by jinak měl věc vydat.

(2) Zajistit zadržovacím právem lze i pohledávku nesplatnou, pokud

- a) byl podán návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka,

- b) dlužník pohledávku jinak nezajistí, ač ji podle smlouvy nebo zákona zajistit měl, anebo
- c) dlužník věřiteli prohlásí, že pohledávku nevyrovná.

§ 1162

(1) Zadržet cizí věc nesmí ten, kdo ji má u sebe neprávem, zejména zmocnil-li se jí násilně nebo lstí.

(2) Zadržet cizí věc nesmí ani ten, komu bylo uloženo, aby s ní uložil způsobem neslučitelným s výkonem zadržovacího práva; to neplatí, byl-li podán návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka.

§ 1163

Kdo zadržel cizí věc, musí o zadržení a jeho důvodu vyrozumět dlužníka; je-li smlouva, na jejímž základě má věřitel věc u sebe, uzavřena v písemné formě, musí být i vyrozumění učiněno písemně.

(3) Ustanovení § 1125 platí obdobně.

§ 1164

Věřiteli, který zajistil svou pohledávku zadržovacím právem, náleží z výtěžku zpeněžení zadržené věci přednostní uspokojení před jiným věřitelem, a to i před věřitelem zástavním.

§ 1165

Zadržovací právo zaniká

- a) zánikem zajištěné pohledávky nebo zadržené věci,
- b) vzdá-li se věřitel zadržovacího práva jednostranně či úmluvou s vlastníkem zadržené věci,
- c) vydá-li věřitel věc dlužníkovi, nebo
- d) dána-li věřiteli dostatečná jistota.
- e)
- f)

K § 1161 až 1165:

Ustanovení o zadržovacím (retenčním) právu jsou z převážné části recepční § 175 až 180 stávajícího občanského zákoníku. Provedeny jsou jen drobnější úpravy stylistické (např. pro toho, kdo věc zadržuje, se opouští dosavadní označení "oprávněná osoba" a setrvává se na označení "věřitel"). Jako významnější změny se v osnově oproti dosavadní zákonné úpravě navrhují tyto:

V § 1161 odst. 2 se navrhuje rozšířit právo věřitele uplatnit retenci k zajištění dosud nesplatné pohledávky nejen pro případ podání návrhu na prohlášení konkursu na majetek dlužníka, nýbrž i pro případy, kdy dlužník věřitelovu pohledávku nezajistil, ač měl povinnost tak učinit, a pro případy, kdy dlužník věřiteli prohlásí, že není ochoten jeho pohledávku vyrovnat.

V § 1166 je výtět způsobů zániku zadržovacího práva doplněn o případ, kdy se věřitel vzdá zadržovacího práva jednostranně či úmluvou s vlastníkem zadržované věci. Slova § 180 odst. 2 platného občanského zákoníku "jest-liže dlužník poskytne oprávněné osobě s jejím souhlasem jinou jistotu" jsou nahrazena výrazem "dána-li věřiteli dostatečná jistota", neboť v daném případě musí být jistota dostatečná, nikoli jen jiná, a dlužník není jediný, kdo novou jistotu může věřiteli nabídnout. Požadavek na souhlas věřitele s poskytnutím jistoty je samozřejmý a vy-

plývá z konstrukce zajišťovacích smluv, proto se zde výslovně neuvádí.
g)

Díl 5

Správa cizího majetku

Oddíl 1

Všeobecná ustanovení o správě cizího majetku

Pododdíl 1

Základní ustanovení

§ 1166

(1) Každý, komu je svěřena správa majetku, který mu nepatří, ve prospěch někoho jiného (beneficient), je správcem cizího majetku.

(2) Není-li stanoveno jinak, jedná správce jako zástupce vlastníka.

§ 1167

(1) Správce plní své povinnosti osobně. Na jinou osobu může přenést svou působnost nebo se dát jinak zastoupit jen při jednotlivém právním jednání. Učiní-li tak, je zavázán k pečlivému výběru takové osoby a dát jí dostatečné pokyny.

(2) Dá-li se správce neoprávněně zastoupit jinou osobu nebo pověří-li jinou osobu neoprávněně výkonem své působnosti, je beneficiantovi odpovědný s touto osobou společně a nerozdílně ze všeho, co učinila.

§ 1168

(1) Má se za to, že správci náleží obvyklá odměna podle povahy jeho služeb.

(2) Kdo spravuje cizí majetek bez právního důvodu, nemá právo na odměnu.

§ 1169

Zisk a náklady správce rozdělí mezi beneficianty podle stanov či jiné smlouvy, jinak co nejspravedlivěji se zřetelem k povaze a předmětu správy a k okolnostem jejího vzniku se zřetelem k obecným zvyklostem. Nelze-li stanovit jiný poměr pro rozdělení zisku a nákladů mezi beneficianty, platí, že jsou tyto podíly stejné.

§ 1170

Souhlas beneficianta vyžadovaný tímto zákonem, nahradí svým rozhodnutím soud, nelze-li stanovisko beneficianta včas zjistit či není-li beneficiant známý.

K § 1166 až 1170:

Na doporučení z Legislativní rady vlády byl do osnovy zařazen návrh ustanovení o správě cizího majetku a svěřenských fondch (fiducie, trust) cestou zásadního obsahového převzetí analogických pasáží z CCQ čl. 1260 až 1370). Této úpravě se věnuje pátý díl osnovy (§ 1166 až 1239). Generální úprava správy cizího majetku je hospodářsky, sociálně i právně velmi potřebná a v našem soukromém právu je její nedostatek citelný.

Ustanovení o správě cizího majetku jsou subsidiárně použitelná pro všechny případy, kdy někdo spravuje cizí majetek pro někoho jiného, vyjma případů správy podle druhé části zákoníku, kde je speciálně upravena správa společného jmění manželů a správa majetku nezletilých dětí v rámci práva rodinného. Přirozeně, nejen zvláštní zákon, ale i smlouva mohou od této úpravy stanovit odchylky, a odchylky mohou vyplynout i z povahy věci (§ 1166).

Ze správy cizího majetku vznikají práva a povinnosti dvěma stranám. První z nich je označena jako správce, druhá jako beneficiant. Jiná možná označení beneficiant (beneficiát, obročník) nebyla zvolena, protože působí uměle nebo zastarale. Na každé straně může být i více osob: u beneficiantů je to velmi časté a ani na straně správce není pojmově vyloučena spoluspráva a osnova s ní počítá.

Z povahy správy jako zastoupení svého druhu, založeného zpravidla na principu důvěry, vyplývá zásada, že funkce správce cizího majetku je funkcí osobní. Správce však nemusí osobně vykonávat vše, co k správě náleží, a v řadě případů to ani není možné. Proto mu musí být dovoleno, aby plněním svých jednotlivých dílčích úkolů pověřil i někoho jiného: pak ale odpovídá za výběr takové osoby a za její řádnou instruktáž. Přenesení správy na někoho svou působností neoprávněně, nemůže se vůbec zprostit odpovědnosti za její činy, nýbrž za škody touto osobou beneficiantovi případně způsobené odpovídá solidárně se škůdcem.

Činnost správce je zásadně úplatná. Ujme-li se někdo správy cizího majetku bezdůvodně, pak právo na odměnu (úplatu) za správu nemá. To však nevylučuje ani řešení právního poměru stran s využitím ustanovení o bezdůvodném obohacení, budou-li naplněny příslušné skutkové podstaty, ani dohodu stran, která tyto poměry vyřeší jinak.

Pro případ, že je beneficiantů několik, musí být stanoveno, jak se mezi beneficianty dělí náklady správy a zisk z ní vzešlý. Pravidla v tom směru může stanovit zákon; mlčí-li, pak to je věcí smlouvy. Pokud ani smlouva neobsahuje řešení, musí správce rozdělení zisku a nákladů uvážit podle povahy věci (např. při správě majetku spoluvlastníků, jejichž podíly nejsou stejné, se se jejich podílení na nákladech i zisku stanoví podle velikosti spoluvlastnických podílů). Není-li možné ani to, navrhuje se zavést nevyvratitelnou domněnku o stejnosti podílů.

K určitým činům potřebuje správce souhlas beneficianta. Pro případy, že beneficiant není k zastizení (a ustanovil ani pro ten případ zástupce) nebo kdy se z jiných důvodů nemůže vyjádřit, musí být stanoveno pravidlo, jak tento souhlas nahradit. Z toho důvodu se navrhuje řešit nahrazení beneficiantova chybějícího souhlasu soudním přivolením.

Pododdíl 2

Prostá správa cizího majetku

§ 1171

Kdo vykonává prostou správu cizího majetku, činí vše, co je nutné k jeho zachování.

§ 1172

Správce uplatňuje při prosté správě všechna práva týkající se spravovaného majetku a řádně s ním hospodář. Správce nesmí bez souhlasu beneficianta změnit účel spravovaného majetku.

§ 1173

Spravuje-li správce peníze, musí je vynaložit rozumným způsobem. Co bylo ze spravovaného majetku vynaloženo určitým způsobem dříve, může správce později co do zvoleného způsobu změnit.

§ 1174

(1) Správce může ze spravovaného majetku něco zcizit jen za protiplnění, je-li to v zájmu zachování hodnoty, podstaty a účelu spravovaného majetku nebo je-li to nutné zaplacení dluhů s tímto majetkem spojených. Za stejným účelem může správce spravovaný majetek zastavit nebo jinak použít jako jistotu. K těmto právním jednáním musí správci udělit souhlas; beneficiant.

(2) Souhlas k zcizení majetku správce nepotřebuje, hrozí-li mu rychlá zkáza nebo je-li pravděpodobné, že rychle ztratí na hodnotě.

Pododdíl 3

Plná správa cizího majetku

§ 1175

Komu je svěřena plná správa cizího majetku, dbá o jeho rozmnožení a uplatnění v zájmu beneficianta.

§ 1176

Správce může ze spravovaného majetku něco zcizit za protiplnění, může spravovaný majetek zastavit nebo jinak zatížit, vynaložit jej nebo změnit jeho podstatu či účel a vůbec s ním činit cokoli, co je nutné a užitečné.

K § 1171 až 1176:

Správa cizího majetku se rozlišuje na správu prostou a na správu plnou. Jedná-li se o prostou správu, musí správce dbát o zachování jeho podstaty a účelu a nemůže je bez přivolení beneficianta měnit. Výjimka je povolena jen u správy peněz (§ 1173) a pro případy, kdy hrozí nenadálá ztráta, poškození nebo ztráta hodnoty spravovaného majetku (§ 1174 odst. 2).

Naproti tomu plná správa zakládá správci širší oprávnění, protože při plné správě správce může se spravovaným majetkem učinit vše, co je potřebné k jeho zachování, zhodnocení nebo rozmnožení.

Oddíl 2

Pravidla správy

Pododdíl 1

Povinnosti správce vůči beneficiantovi

§ 1177

Správce cizího majetku vykonává svou působnost a plní povinnosti s péčí řádného hospodáře, tedy jedná čestně, věrně, prozíravě a pečlivě v nejlepším zájmu účelu, jehož má být dosaženo.

§ 1178

(1) Správce musí jednat vůči všem beneficiantům nestranně a brát ohled na jejich práva.

(2) Je-li správce sám beneficiantem, musí brát na své zájmy stejný zřetel jako na zájmy ostatních beneficiantů a vykonávat svou působnost ve společném zájmu.

§ 1179

Správce musí beneficiantovi oznámit bez zbytečného odkladu

- a) každý svůj zájem při podnikání nebo podobné činnosti, který by se mohl ocitnout v rozporu se zájmem beneficianta, a
- b) každé své právo, které by mohl uplatnit vůči beneficiantovi nebo ohledně spravovaného majetku,

ledaže se jedná o zájem nebo právo plynoucí z právního jednání, ze kterého správa vznikla. Tento zájem a právo musí správce rovněž oznámit tomu, o němž zákon stanoví, že dohlíží na správu majetku nebo na zájem beneficianta.

§ 1180

Správce nesmí smísit svůj vlastní majetek s majetkem pod svou správou.

§ 1181

(1) Stát se stranou smlouvy týkající se spravovaného majetku, smluvně nabyt právo na tento majetek nebo právo vůči beneficiantovi může správce nabýt se souhlasem beneficianta.

(2) Jen se souhlasem beneficianta může správce užívat spravovaný majetek nebo informace získané při správě k vlastnímu prospěchu, ledaže možnost takového užití určují stanovy či jiná smlouva nebo stanoví-li tak zákon.

§ 1182

Správce může bezúplatně převést svěřený majetek jen, je-li to přímo v povaze správy, anebo jedná-li se o majetek nepatrné hodnoty, jehož se správce zbavuje v zájmu beneficianta či ve shodě s účelem správy.

§ 1183

Správce nehradí škodu na majetku vyvolanou vyšší mocí, stárnutím nebo jiným přirozeným vývojem a běžným opotřebením při řádném užívání.

§ 1184

Soud může při určení náhrady škody správci rozsah náhrady snížit se zřetelem k okolnostem, za nichž byla správa přijata, anebo pokud správce vykonává správu bezúplatně, případně je-li správce nezletilý nebo je-li jeho svéprávnost omezena.

K § 1177 až 1184:

Při úpravě správy cizího majetku je potřebné řešit jednak poměr správce k beneficiantovi, jednak poměry jich obou k osobám třetím. Prvému okruhu se věnují § 1177 a násl., druhému § 1185 a násl.

Základní a obecnou povinností správce je povinnost jednat při správě cizího majetku s péčí řádného hospodáře, tedy čestně, věrně, prozíravě a pečlivě se zřetelem k účelu, jehož má být správou dosaženo. Není-li beneficiant jen jeden, musí se správce při plnění svých povinností chovat ke všem beneficiantům stejně nestranně; to platí i tehdy, je-li správce sám jedním z několika beneficiantů. Při správě společného majetku musí správce respektovat zájem společný a nesmí preferovat zájem některého z několika beneficiantů.

Z této zásady plyne i pravidlo, že správce nesmí smísit svůj vlastní majetek s majetkem, který spravuje, a dále musí dbát, aby mezi ním a beneficiantem nedošlo při výkonu správy ani jinak ke střetu zájmů. Takové situace musí správce vyloučit, anebo - není-li to možné - beneficiantovi oznámit. Tam, kde je nad správou vykonávána zvláštní kontrola, musí správce oznámit skutečnosti, z nichž konflikt zájmů může vyplynout, oznámit i tomu, komu náleží nad správou dohled.

Pro zcizování něčeho z majetku ve správě platí především obecná pravidla, odlišná podle toho, jedná-li se o správu prostou nebo plnou (§ 1174, 1176). Zvláštní pravidlo se zavádí pro bezplatné zcizení majetku nacházejícího se ve správě, jehož dovolenost se omezuje na případy jen zcela nezbytné (§ 1182). Protože správce jedná ohledně spravovaného majetku jako beneficiantův zástupce (§ 1185), musí být beneficiant zvláště chráněn v situacích, kdy má správce sám něco ze spravovaného majetku získat nebo tento majetek pro sebe použít (§ 1181).

Povinnosti správce se vztahují k výkonu jeho činnosti. Vznikne-li na spravovaném majetku škoda, neodpovídá správce za výsledek automaticky, ale jen tehdy způsobil-li jej porušením svých povinností. V tom směru je rozhodující úprava odpovědnosti za škodu podle části čtvrté. Z těchto důvodů se navrhuje stanovit jenom v § 1183, že správce neodpovídá za poškození majetku vyvolaného vyšší mocí nebo amortizací. V následujícím ustanovení se pak navrhuje založit moderační právo soudu ke snížení náhrady škody, odůvodňují-li to okolnosti případu. Mezi těmito okolnostmi se uvádí i případná nezletilost nebo nesvépřávnost správce, neboť ani to není vyloučeno, ujme-li se taková osoba správy cizího majetku bez právního důvodu (např. na základě neplatné smlouvy).

Pododdíl 2

Povinnosti správce a beneficianta vůči třetím osobám

§ 1185

Správce nevzniká osobní povinnost ze závazku, který sjednal s třetí osobou jménem beneficianta a při výkonu své působnosti.

§ 1186

Překročí-li správce svoji působnost, je ze svého jednání vůči třetí osobě osobně zavázán. To neplatí, spoléhala-li třetí osoba v dobré víře na řádný výkon správcovy působnosti, anebo potvrdil-li beneficiant právní jednání správce, a to i jen mlčky.

§ 1187

Správce překročí svou působnost, vykonává-li ji sám, ač ji měl vykonávat společně s další osobou. Ani v takovém případě se však nejedná o překročení působnosti, byl-li tímto postupem získán pro spravovaný majetek větší prospěch, než co má být z něho vydáno.

§ 1188

Pokud svépřávný předstírá třetí osobě, že jiná osoba je správcem jeho majetku, vznikají ze smlouvy uzavřené v dobré víře s touto jinou osobou stranám stejné povinnosti jako by majetek předstírajícího byl pod správou.

K § 1185 až 1188:

Jedná-li správce při správě cizího majetku, jedná jménem beneficianta, a proto z takového právního jednání není zavázán sám. Může však dojít i k situacím, kdy správce překročí svou působnost, anebo kdy je fakt správy jen předstírán. V těchto případech je potřebné chránit dobrou víru osob, s nimiž bylo takto jednáno.

Správce může překročit rozsah své působnosti, jestliže podstoupí jednání, k nimž podle povahy správy není vůbec oprávněn (např. při prosté správě jedná, jako by mu náležela správa plná). V takovém případě nelze namítnout neplatnost takto učiněného právního jednání správce, jednala-li s ním třetí osoba v dobré víře. Správce však může překročit svou působnost i tak, že bude jednat sám, ač měl podle zákona či stanov jednat společně s dalším správcem. I v těchto případech je chráněna dobrá víra třetích osob podle § 1186. Krom toho je však chráněn i majetek podstaty - ať již ten, s kým bylo jednáno, důvodně spoléhal, že správce může jednat sám, anebo věděl-li, že má být jednáno se spolusprávcem, nelze namítnout neplatnost takového jednání, jímž byl majetek ve správě rozmnožen nebo jinak zvýhodněn (§ 1186). Toto pravidlo ovšem nevylučuje namítnout neplatnost z nějakého jiného zákonného důvodu, pokud je dán.

Je-li fakt správy kvazibeneficiantem jen předstírán, opět se uplatní zásada preference dobré víry osob, spoléhajících na předstíraný vztah. Záměrně se v té souvislosti navrhuje stanovit, že předstírající musí být svépřávný, aby se předešlo případným pochybnostem, které by v té souvislosti mohly jinak vzniknout. Předstírá-li fakt správy ten, kdo vystupuje jako správce cizího majetku, pak pro ten případ není navrženo speciální pravidlo. Ale jak a contrario z § 1185, tak i z obecných ustanovení o zastou-

pení plyne jednoznačný závěr, že takových právních jednání je předstírající zavázán sám.

Pododdíl 3 Inventář, jistota a pojištění

§ 1189

(1) Správce sestaví inventář, dá jistotu za řádný výkon správy nebo pojistí svěřený majetek, určí-li tak stanovy či jiná smlouva nebo stanoví-li tak zákon.

(2) Na návrh beneficenta nebo i jiné osoby, která má na tom právní zájem, může správci uložit povinnost podle odstavce 1 soud při uvážení hodnoty spravovaného majetku, postavení stran a dalších okolností případu. Návrhu nelze vyhovět, odporuje-li to smlouvě o zřízení správy uzavřené mezi správcem a beneficentem.

§ 1190

(1) Je-li správce povinen sestavit inventář, uvede v něm věrný a přesný seznam majetku zahrnutého do správy, včetně seznamu významných dokladů. Inventář obsahuje také soupis pasiv a vyúčtování aktiv a pasiv.

(2) Věci osobní potřeby zahrnuté do inventáře lze popsat jen obecně, ledaže jsou mezi nimi věci hodnoty nikoli nepatrné.

(3) Inventář vyžaduje formu veřejné listiny, anebo zápisu učiněného před dvěma svědky; v takovém případě platí § 46 odst. 3 obdobně.

§ 1191

Má se za to, že majetek popsáný v inventáři je ke dni sestavení inventáře v dobrém stavu, ledaže správce připojí k inventáři doklad osvědčující opak.

§ 1192

Inventář správce doručí tomu, kdo ho správou pověřil, beneficentovi a osobě, o níž to bylo ujednáno nebo zákonem stanoveno. Každý, kdo na tom má právní zájem, má právo namítnout nesprávnost inventáře v jakékoli jeho položce nebo i žádat sestavení nového inventáře.

§ 1193

(1) Správce je oprávněn pojistit spravovaný majetek na náklady beneficenta proti běžným rizikům.

(2) Správce má právo pojistit se za majetkovou odpovědnost ze správy na náklady beneficenta, vykonává-li správu bezúplatně.

K § 1189 až 1193:

Odpovídá povaze věci, že se při zřízení správy (a také při změně v osobě správce) hodí sestavit inventář majetku, jehož se správce ujímá. Toto opatření zákon stranám nevnucuje automaticky (v řadě případů vplynuvších z běžných životních situací by to bylo i nadbytečné), ale podmiňuje vznik povinnosti sestavit inventář zvláštním právním důvodem, jímž může být speciální příkaz zákona, smlouva nebo rozhodnutí soudu. Ustanovení § 1190

až 1192 uvádějí podrobnosti ohledně inventáře. Tato úprava je ze své povahy dispozitivní.

Po vzoru čl. 1331 CCQ je do tohoto pododdílu zařazen také návrh ustanovení o právu správce sjednat na náklady beneficenta pojištění.

Pododdíl 4 Společná správa

§ 1194

Několik správců pověřených společnou správou rozhoduje a jedná většinou hlasů, ledaže smlouva určí nebo zákon stanoví jinak. Má se za to, že každý ze spolusprávců má jeden hlas.

§ 1195

(1) Nemohou-li správci jednat podle § 1194 pro překážku způsobenou právní událostí, pro soustavnou nečinnost či soustavný odpor některého správce, anebo z jiného podobného důvodu, mohou ostatní správci rozhodovat a jednat samostatně v záležitostech potřebných k udržení současného stavu. V jiných záležitostech mohou takto jednat se souhlasem soudu.

(2) Trvá-li stav podle odstavce 1, může soud rozhodnout na návrh osoby, která na tom má právní zájem, že správci mohou rozhodovat a jednat jiným způsobem než stanoví § 1193, že některý ze správců bude mít rozhodující hlas nebo rozhodnout o dalším výkonu správy jiným způsobem přiměřeným okolnostem případu.

§ 1196

Ze společné správy jsou správci zavázáni společně a nerozdílně, ledaže zákon stanoví jinak.

§ 1197

(1) Má se za to, že správce schválil všechna opatření učiněná ostatními spolusprávci, ledaže s některým opatřením projevil nesouhlas sdělený spolusprávčům nebo beneficentovi.

(2) Má se za to, že správci schválil všechna opatření učiněná ostatním spolusprávci za jeho nepřítomnosti, ledaže s některým opatřením projevil nesouhlas sdělený spolusprávčům nebo beneficentovi bez zbytečného odkladu poté, co se o něm dozvěděl; to neplatí, nebyl-li z vážných důvodů s to nesouhlas včas projevit.

K § 1194 až 1197:

Zákonná úprava musí pamatovat i na situace, kdy je ustaveno správců několik. Pro ten případ má obecně platit, že spolusprávci o záležitostech správy rozhodují a v těchto záležitostech jednají na základě stanoviska většiny z nich, přičemž každý z nich má jeden hlas. Nevylučuje se však, aby zákon nebo smlouva stanovily pro určité případy cokoli jiného.

Mají-li správci rozhodovat a jednat na základě většiny nového principu, mohou uplatnění tohoto principu zablokovat skutečností, které rozhodování a jednání kolektivu správců ochromí (§ 1195). Jestliže nastane takový případ,

navrhuje se rozlišit situace, kdy je třeba jednat v zájmu udržení toho, co je, a situace ostatní. Jedná-li se o prvý případ, navrhuje se ostatním správcům svěřit v tom směru samostatnou působnost. V ostatních případech (případech neběžné povahy) nemohou jednat bez pověření soudu. Musí být pamatováno i na případ, kdy se spoluspráva dostane do dlouhodobého stavu ochromení své akceschopnosti: tehdy se navrhuje, aby se soudu umožnilo rozhodnout o dalším výkonu správy způsobem přiměřeným okolnostem případu.

Ze společné správy plyne důsledek solidarity spolusprávčů. Zejména v případech volání spolusprávčů ke společné odpovědnosti mohou nastat pokusy exkullovat se s argumentem, že protiprávní rozhodnutí nebo činy byly učiněny proti vůli některého ze spolusprávčů nebo za jeho nepřítomnosti. Proto se v § 1197 navrhuje stanovit vyvratitelnou domněnkou, že spolusprávce souhlasil se všemi rozhodnutími ostatních, s nimiž neprojevil prokazatelný nesouhlas.

Pododdíl 5

Investice považované za rozumné

§ 1198

Za rozumné se považují investice

- a) k nabytí vlastnického práva nemovitosti,
- b) k nabytí vlastnického práva cenného papíru zajišťujícího bezpečný výnos a
- c) spočívající v poskytnutí úvěru zajištěného zástavním právem k nemovitosti,
  1. je-li dlužníkem nebo ručitelem kraj nebo stát, nebo
  2. nepřesahuje-li dluh 75% hodnoty zástavy po odečtení výše všech pohledávek zajištěných věcnými právy k téže nemovitosti v přednostním nebo stejném pořadí.

§ 1199

(1) O investicích správce rozhoduje se zřetelem k výnosu a předpokládanému zisku a pokud možno si stanoví za cíl rozložit investiční riziko tak, aby dosáhl takového poměru mezi pevným příjmem a pohyblivými výnosy, který odpovídá hospodářským podmínkám.

(2) Správce nesmí pro beneficianta nabýt více než 5% akcií téhož emitenta. Nesmí též nabýt akcií, dluhopisů nebo jiný dlužnický cenný papír osoby, která nesplnila povinnost platit výnos z cenného papíru, ani takové osobě nesmí poskytnout úvěr.

§ 1200

Správce může uložit spravované peníze na účet u peněžního ústavu s možností jejich výběru na požádání nebo do třiceti dnů; jinak jen u banky.

§ 1201

Investici vynaloženou dříve, než se ujal správy, může správce udržovat, byť není považována za rozumnou.

K § 1198 až 1201:

Správa cizího majetku je pravidelně spojena s jeho udržováním a rozmnožováním. Správce je při správě povinen dbát o zlepšení majetku, který spravuje, ale zároveň musí být beneficiant v nezbytné míře ochráněn před rizikovými investicemi svého majetku.

Proto se v § 1198 až 1199 stanoví pravidla rozumného investování. Správce-li správce také peníze, může je buď investovat, anebo uložit na účet. V zájmu bezpečnosti úločky se navrhuje stanovit, že dlouhodobě (na základě smlouvy o vkladovém účtu v podobě tzv. termínového vkladu) lze peníze beneficianta uložit jen u banky.

Pokud správce investuje majetek beneficianta jiným než rozumným způsobem, odpovídá za škodu z toho případně vzniklou objektivně.

Pododdíl 6

Vyúčtování

§ 1202

(1) Správce předloží beneficiantovi vyúčtování správy nejméně jednou za rok. Je-li správců několik, předloží vyúčtování společné, ledaže vzhledem k rozdělení jejich působnosti smlouva určí nebo zákon stanoví něco jiného.

(2) Vyúčtování musí být tak podrobné, aby bylo možné ověřit jeho správnost.

§ 1203

Správce beneficiantovi umožní kdykoli přezkoumat účetní knihy a doklady týkající se správy a poskytne beneficiantovi na vyžádání potřebné informace, jak je správa vedena.

K § 1202 až 1203:

Povahou správy je dáno, že správce musí skládat beneficiantovi počet ze svých jednání. Toto skládání účtů se označuje jako vyúčtování a správce je povinen předložit je beneficiantovi alespoň každoročně (§ 1202) a také při ukončení své funkce nebo při zániku správy (§ 1211). S tím souvisí i oprávnění beneficianta přezkoumat doklady vztahující se ke správě a požadovat po správci relevantní informace.

Je-li správců ustaveno několik, podají podle všeobecného pravidla vyúčtování jako společné. Může však být stanoveno nebo dohodnuto, že každý ze spolusprávčů podá vyúčtování jen za sebe. To je praktické zejména při rozdělení jejich působností na samostatné obory činnosti nebo ve vztahu k autonomním majetkovým souborům.

Oddíl 3

Skončení správy

§ 1204

Činnost správce končí odstoupením, odvoláním, omezením svéprávnosti, prohlášením konkursu na jeho majetek, anebo zamítnutím tohoto prohlášení pro nedostatek majetku.

§ 1205

Správa zaniká uplynutím doby, na kterou byla zřízena, dosažením účelu, nebo zánikem práva beneficenta k spravovanému majetku.

§ 1206

(1) Správce odstoupí doručením rezignačního prohlášení osobě oprávněné ustavit správce nového. Tímto dnem jeho povinnosti končí, ledaže rezignační prohlášení vztahuje odstoupení k pozdějšímu datu. Správce doručí rezignační prohlášení též spolusprávcům, beneficentovi a tomu, kdo vykonává nad správou dohled.

(2) Správce nesmí odstoupit bez vážného důvodu nebo v nevhodnou dobu, ani jinak odstoupením porušit své povinnosti k řádné správě, jinak odpovídá za škodu podle části čtvrté tohoto zákona.

§ 1207

Kdo správce ustavil, může jej odvolat prohlášením učiněným v písemné formě.

§ 1208

Právní jednání toho, kdo jednal jako správce v dobré víře, že správa dosud neskončila, beneficenta zavazuje. Beneficenta zavazuje i právní jednání osoby, která přestala být správcem, pokud druhá strana jednala v dobré víře, že správa trvá.

§ 1209

Při skončení správy učiní správce s účinky zavazujícími beneficenta vše, co je vzhledem k tomu nutné nebo co je nezbytné k zamezení ztráty.

§ 1210

(1) Při smrti nebo zániku správce a při omezení jeho svéprávnosti oznámí zánik správy beneficentovi a dalším osobám uvedeným v § 1206 odst. 1 bez zbytečného odkladu poté, co se o zániku správy dozví, ten, kdo má povinnost záležitosti správce zařídit.

(2) Kdo má povinnost oznámení podle odstavce 1, učiní vše, co je jinak oprávněn a povinen učinit správce při zániku správy.

§ 1211

(1) Správce předloží beneficentovi při ukončení správy vyúčtování. Vyúčtování předloží i správci, který nastupuje na jeho místo.

(2) Ustanovení § 1202 až 1203 se použijí obdobně.

§ 1212

(1) Správce při ukončení správy předá spravovaný majetek beneficentovi nebo nově nastupujícímu správci v místě, kde se tento majetek nalézá, ledaže je dohodnuto něco jiného.

(2) Povinnost předat spravovaný majetek zahrnuje vydání všeho, co správce pro beneficenta v průběhu správy získal, včetně náhrad, k nimž je správce povinen podle předchozích ustanovení.

§ 1213

K majetku, který je povinen vydat, má správce zadržovací právo k zajištění svých pohledávek ze správy. Má-li však správce vydat peníze, započte přednostně svoji pohledávku proti vzájemné pohledávce beneficenta.

K § 1204 až 1213:

Ustanovení o ukončení správy reflektují běžně uznávané způsoby zániku povinnosti: odvolání správce, správcovo odstoupení, dále skutečnosti ovlivňující správcovu duševní nebo majetkovou způsobilost vykonávat správu, a konečně uplynutí sjednané doby nebo naplnění dohodnutého účelu správy, případně zánik beneficentova práva ke spravovanému majetku (posledně uvedená formulace je obecná z toho důvodu, že beneficent nemusí být jen vlastníkem spravovaného majetku, ale i pachtýřem, nájemcem apod.). Ustanovení § 1210 řeší speciální důsledky případu, kdy správce zemřel nebo zanikl, protože i v takovém případě je nezbytné záležitosti správy uzavřít.

Správce může ze své funkce odstoupit, ale nemůže tak učinit bez vážného důvodu nebo v nevhodnou dobu, neboť tím by porušil svoji povinnost jednat v beneficentově zájmu. Pokud správce rezignuje na svoji funkci, má povinnost oznámit fakt rezignace nejen tomu, kdo jej ustavil, ale také dalším zainteresovaným osobám (§ 1206).

V souvislosti s ukončením správcovy činnosti mohou nastat nejasné nebo nepřehledné situace, kdy není zřejmé, zda správce ve své funkci skutečně skončil, anebo kdy určitá osoba ještě jedná jako beneficentův správce, ačkoli její správcovská práva zanikla. Také v těchto případech je třeba chránit toho, kdo jedná v dobré víře (§ 1208). Ustanovení § 1209 navrhuje přijmout konvenční konstrukci, známou i z analogických úprav jiných právních institutů, totiž že správce má povinnost učinit i po skončení správy vše, co je fakticky nutné nebo právně nezbytné za tím účelem, aby beneficent neutrpěl škodu.

Logickým důsledkem ukončení správcovy činnosti je předání spravovaného majetku nově nastupujícímu správci nebo - typicky končí-li správa vůbec - beneficentovi. V této souvislosti je potřebí chránit nejen beneficenta, ale také správce. Pokud tedy beneficent ke dni správcí neplní, co mu plnit měl (na odměně, na náhradě nákladů apod.), může si správce svoji pohledávku započíst na konto povinnosti vydat beneficentovi peněžitý obnos. Není-li to možné, bude správce oprávněn zadržet svěřený majetek k zajištění své pohledávky. Ustanovení o zadržovacím právu (§ 1161 a násl.) se použijí i zde.

Oddíl 4

Svěřenecký fond

Pododdíl 1

Pojem svěřeneckého fondu a jeho vznik

§ 1214

(1) Svěřenecký fond vzniká vyčleněním majetku z vlastnictví svěřitele tak, že ten jej smlouvou nebo závětí

svěří určitému účelu a svěřenecký správce se zaváže tento majetek spravovat.

(2) Vznikem svěřeneckého fondu vzniká oddělené a nezávislé vlastnictví vyčleněného majetku a svěřenecký správce je povinen ujmout se tohoto majetku a jeho správy.

(3) Vlastnická práva k majetku ve svěřeneckém fondu vykonává vlastním jménem na účet fondu svěřenecký správce; svěřenecký fond však není ani vlastnictvím správce, ani vlastnictvím osoby, která svěřenecký fond zřídila, nebo osoby, které má být ze svěřeneckého fondu plněno.

§ 1215

(1) Účel svěřeneckého fondu může být veřejně prospěšný, anebo soukromý.

(2) Svěřenecký fond zřízený k soukromému účelu slouží k prospěchu určité osoby nebo na její památku. Tento fond lze zřídit i za účelem investování pro dosažení zisku k rozdělení mezi zakladatele, zaměstnance, společníky či jiné osoby.

(3) Hlavním účelem veřejně prospěšného svěřeneckého fondu nemůže být dosahování zisku nebo provozování závodu.

§ 1216

(1) Svěřenecký fond musí mít vlastní označení.

(2) Označení svěřeneckého fondu musí vyjadřovat jeho účel a obsahovat slova »svěřenecký fond«.

§ 1217

(1) Svěřenecký fond vzniká, ujme-li se svěřenecký správce povinnost k jeho správě. Je-li svěřeneckých správců několik, vzniká svěřenecký fond přijetím správy již prvním z nich.

(2) Za splnění podmínky podle odstavce 1 vzniká svěřenecký fond zřízený závětí dnem smrti zůstavitele.

§ 1218

(1) Každý svěřenecký fond musí mít statut. Statut svěřeneckého fondu vydává zakladatel. Zřizuje-li se svěřenecký fond závětí, použije se přiměřeně § 276.

(2) Statut obsahuje:

- a) označení svěřeneckého fondu,
- b) označení majetku, který jej tvoří,
- c) vymezení účelu svěřeneckého fondu,
- d) podmínky pro plnění ze svěřeneckého fondu,
- e) případně určení osoby, které má být ze svěřeneckého fondu plněno, nebo způsob, jak taková osoba bude určena a
- f) údaj o době trvání svěřeneckého fondu; není-li uvedena, platí, že fond byl zřízen na dobu neurčitou.

(3) Statut vyžaduje formu veřejné listiny.

K § 1214 až 1218:

Rovněž ustanovení o svěřenském fondu (trustu) jsou převzata z občanského zákoníku Québecu. Na rozdíl od tohoto kodexu nejsou navržená ustanovení předřazena ustanovením o správě cizího majetku, nýbrž jsou zařazena až za ně, protože tento institut na úpravu správy cizího majetku v mnohém navazuje (správa cizího majetku je svou povahou generální, zatímco svěřenský fond je speciální). Navržené řešení se tedy považuje za systematicky vhodnější a lépe odpovídající tuzemským legislativním konvencím.

Podstata svěřenského fondu je v tom, že jeho zakladatel vyčlení ze svého majetku určitou část a svěří ji nějakému účelu. Tím vzniká oddělené vlastnictví, k němuž původní vlastník žádná vlastnická práva již nemá. Tato práva vykonává svěřenský správce, ale ani ten není vlastníkem svěřenského fondu, protože není nadán vlastnickou svobodou (ve smyslu § 879) - naopak, je povinen šetřit a rozmnožovat podstatu svěřenského fondu, dbát o naplňování jeho účelu a respektovat práva obmyšlených. (Správci náleží jen prostá správa vyčleněného majetku.) Z toho důvodu jej zasahují povinnosti správce cizího majetku podle předchozích oddílů. Svou povahou se svěřenské fondy blíží nadacím, liší se od nich však zejména nedostatkem právní osobnosti, dočasným trváním, větší variabilitou účelu a zásadní absencí veřejnoprávního dohledu nad nimi. Svěřenské fondy se také častěji zřizují jen na omezenou dobu, zejména, jedná-li se o fondy zřízené k prospěchu určité osoby. Svěřenský fond může být zřízen jednak bezúplatně rozhodnutím zakladatele věnovat část svého majetku určitému účelu, zřízení svěřenského fondu však může být sjednáno i za úplatu nebo jiné protiplnění (např. od osoby, která se má stát obmyšleným, ale i od osoby jiné). Podle toho se pak odvíjí i právní postavení obmyšleného, jak to reflektují následující ustanovení osnovy.

Osnova rozlišuje svěřenské fondy podle účelového určení na veřejně prospěšné (zřízené k naplňování účelů kulturních, vzdělávacích, vědeckých, náboženských nebo podobných) a soukromé.

Důvodem vzniku svěřenského fondu může být zákon, pravidelně však smlouva nebo ustanovení závětí. Protože svěřenskému fondu musí být ustaven svěřenský správce, vyžaduje § 1214 souhlas osoby označené za svěřenského správce se svým ustavením. I to je tedy právní podmínka vzniku svěřenského fondu (§ 1217).

Svěřenský fond se spravuje statutem obsaženým ve smlouvě, závětí či vydaným samostatně. Podstatné náležitosti statutu se navrhuje vymezit v rozsahu zcela minimálním, protože řadu dalších otázek řeší zákonná dispozice. Svěřenský fond musí být označen, že statutu musí být zřejmé, k jakému účelu je zřízen a jaký majetek tomuto účelu slouží. Označení obmyšlených nebo způsobu, jakým budou vybráni, není nezbytné, protože při absenci takové klauzule ve statutu obmyšleného vybere svěřenský správce. Také trvání svěřenského fondu nemusí být ve statutu uvedeno: pak platí, že fond je zřízen na neurčitou dobu. Zákonné požadavky na minimální obsah statutu nevylučují možnost zakladatele řešit ve statutu i případně další otázky podle vlastní úvahy a podle okolností jednotlivého případu.

Pododdíl 2
Správa svěřeneckého fondu

§ 1219

(1) Svěřeneckým správcem může být každý svépřávný člověk.

(2) Právníká osoba může být svěřeneckým správcem, stanoví-li to zákon.

§ 1220

Za podmínek uvedených v § 1219 může být svěřeneckým správcem i zakladatel svěřeneckého fondu nebo osoba, které má být ze svěřeneckého fondu plněno. V takovém případě však musí mít svěřenecký fond dalšího svěřeneckého správce, kterým je osoba třetí, a správci musí právně jednat společně.

§ 1221

(1) Svěřeneckého správce jmenuje a odvolává zakladatel. Zakladatel může ve statutu určit jiný způsob ustavení nebo odvolání svěřeneckého správce.

(2) Na návrh osoby, která na tom má právní zájem, jmenuje svěřeneckého správce soud, nelze-li jej ustavit podle odstavce 1.

§ 1222

(1) Svěřenecký správce má správu svěřeneckého fondu. Do katastru nebo jiného veřejného seznamu nebo do jiné evidence se svěřenecký správce запиše jako vlastník majetku ve svěřeneckém fondu s poznámkou „svěřenecký správce“.

(2) Svěřenecký správce jedná jako správce cizího majetku vykonávající jeho prostou správu.

K § 1219 až 1222:

Úkolem správce svěřenského fondu je vykonávat jen jeho prostou správu, tedy uchovávat jeho podstatu, rozmnožovat ji a investovat hotovost rozumným způsobem.

Svěřenského správce ustavuje zakladatel, nestanoví-li statut jiná pravidla, případně jej jmenuje soud; táž pravidla platí i pro odvolání správce (§ 1221). Nelze vyloučit, aby se správcem svěřenského fondu stal jeho zakladatel nebo obmyšlený; pro ten případ je však nezbytné předem zabránit vzniku rizik, k nimž taková situace může případně vést. Z toho důvodu se volí konstrukce, že tehdy, je-li svěřenským správcem zakladatel nebo obmyšlený, musí mít svěřenský fond ještě dalšího spolusprávce, který nebude ani zakladatelem, ani obmyšlený, přičemž oba spolusprávci musí za takové situace jednat společně.

Přestože svěřenský fond představuje oddělené vlastnictví se zřetelem k účelu, jemuž má sloužit, musí být přece někdo zapsán nebo evidován jako jeho vlastník (např. v katastru nemovitostí, v obchodním nebo patentovém rejstříku, případně v jiných evidencích). Tím se však - vzhledem k § 1214 - majetek ve svěřenském fondu nestává vlastnictvím svěřenského správce, neboť ten pouze vykonává vlastnická práva - navíc, jak uvedeno výše, jen v rozsahu omezeném účelem správy.

Pododdíl 3
Obmyšlený

§ 1223

Osoba, které má být ze svěřeneckého fondu plněno, je obmyšlený svěřeneckého fondu.

§ 1224

(1) Zakladatel má právo jmenovat obmyšleného a určit mu plnění ze svěřeneckého fondu, ledaže statut svěřeneckého fondu určí něco jiného.

(2) Nejsou-li splněny podmínky odstavce 1, jmenuje obmyšleného a určí mu plnění ze svěřeneckého fondu svěřenecký správce. Jedná-li se o svěřenecký fond zřízený k soukromému účelu, může svěřenecký správce vykonat toto právo, jestliže statut určí okruh osob, ze kterého lze obmyšleného jmenovat.

(3) Obmyšlenému lze přiznat právo na plody a užitky ze svěřeneckého fondu nebo právo na majetek při zániku svěřeneckého fondu, případně na podíly na nich.

§ 1225

(1) Kdo je oprávněn jmenovat obmyšleného nebo určit mu plnění ze svěřeneckého fondu, postupuje podle vlastního spravedlivého uvážení. Může své rozhodnutí změnit nebo zrušit za podmínek určených statutem.

(2) Nikdo není oprávněn jmenovat obmyšleného nebo určit mu plnění ze svěřeneckého fondu ve svém vlastním zájmu.

§ 1226

Právo obmyšleného na plnění ze svěřeneckého fondu vzniká za podmínek určených statutem.

§ 1227

Právo obmyšleného na plnění vznikne nejpozději uplynutím sta let od vzniku svěřeneckého fondu, i když statut určí pozdější dobu, ledaže se jedná o právo na majetek při zániku svěřeneckého fondu.

§ 1228

(1) Za trvání svěřeneckého fondu má obmyšlený právo požadovat ve shodě se statutem příslušné plnění.

(2) Obmyšlený svěřeneckého fondu zřízeného za soukromým účelem se práva podle odstavce 1 může vzdát prohlášením učiněným ve formě veřejné listiny.

§ 1229

Právo obmyšleného, který se jej vzdal, nebo které jinak zaniklo, přechází na ostatní obmyšlené poměrně podle jejich podílů a nelze-li tyto podíly určit, pak stejným dílem.

K § 1223 až 1229:

Obmyšlený svěřenského fondu je ten, komu má být ze svěřenského fondu plněno. Plnění ze svěřenského fondu může být reprezentováno poskytováním plodů, užitků, výnosů ze svěřenského fondu nebo podílu z nich, anebo

vydáním podstaty nebo podílu na podstatě svěřenského fondu při jeho zániku. Protože zakladatelem fondu může být i člověk, navrhuje se v zájmu spravedlivého uspořádání vztahů založených vznikem svěřenského fondu stanovit, že obmyšleným svěřenského fondu zřízeného bezúplatně může být jen osoba, která je způsobilá po zakladateli v den vzniku svěřenského fondu dědit.

CCQ v čl. 1271 umožňuje stanovit obmyšleného svěřenského fondu zřízeného ve prospěch určité osoby (osobního svěřenského fondu) v případě, že fond je zřízen ve prospěch několika osob po sobě následujících, nanejvýš ve dvou po sobě jdoucích stupních. Toto pravidlo nebylo převzato se zřetelem k zásadě autonomie vůle, která má být i v případě zakladatele svěřenského fondu plně respektována.

Vymezení obmyšlených je přednostně právem zakladatele svěřenského fondu. Zakladatel může již ve statutu svěřenského fondu určit, kdo je jeho obmyšleným a co mu bude ze svěřenského fondu plněno. Může však také určit okruh osob, z nichž má být obmyšlený vybrán, anebo i svěřit oprávnění určit obmyšleného někomu jinému. Není-li taková klauzule ve statutu, nepůsobí to obecně jeho neplatnost (ledaže jde o svěřenský fond zřízený za soukromým účelem) a působnost jmenovat obmyšleného a určit, co mu bude ze svěřenského fondu plněno, přechází na správce. Povahou věci je však dáno, že při zřízení svěřenského fondu k soukromému účelu (tedy ve prospěch nějaké osoby, na její památku, případně za účelem investování pro dosažení zisku k rozdělení mezi určité osoby) nemůže být svěřenský správce při stanovování obmyšlených plně autonomní, nýbrž že v takovém případě musí statut alespoň vymezit okruh osob, ze kterého lze obmyšleného jmenovat.

Statut má určit podmínky plnění ze svěřenského fondu a obmyšlenému může právo na plnění vzniknout jen tehdy, jestliže tyto podmínky splní. Jednou z těchto podmínek může být i stanovení doby, kdy právo na plnění obmyšlenému vznikne. Po vzoru čl. 1272 CCQ se navrhuje - s jistou restrikcí - omezit volnost v určení časových podmínek tak, že právo na plnění obmyšlenému musí vzniknout nejpозději sto let od vzniku svěřenského fondu. Tím však není trvání fondu omezeno nanejvýš na sto let, protože právo na majetkové plnění při zániku svěřenského fondu stoletým limitem omezeno být nemůže, nehledě již k tomu, že po vzniku práva na výnos z fondu může docházet k jeho konzumaci i opakovaně, přičemž tato další plnění mohou být poskytována delší dobu. Nebylo převzato pravidlo druhé aliny čl. 1272 CCQ o možnosti právnické osoby být obmyšleným svěřenského fondu nejvýše sto let; opět se zřetelem k vhodnosti respektovat autonomii vůle zakladatele svěřenského fondu.

Obmyšlený má právo na plnění ze svěřenského fondu za podmínek určených statutem. Pokud se jedná o právo na plody a užitky ze svěřenského fondu, není vyloučeno, že některé plody a užitky, z nichž budou mít obmyšlení právo na podíl, nebude možné podle podílu rozdělit; pak se - nebude-li statut mít jiné určení, a nedojde-li ani k jiné dohodě - použije analogicky pravidlo § 977. To znamená, že se v takovém případě, prodají tyto plody a užitky ve veřejné dražbě a výnos se rozdělí podle podílů. V soukromém styku však nelze žádné osobě plnění nutit; obmyšlený se jej tedy může také vzdát. Pak jeho právo pře-

chází poměrně na ostatní obmyšlené. Totéž má platit i v případě, že právo obmyšleného zaniklo z jiného právního důvodu.

Pododdíl 4

Dohled nad správou svěřeneckého fondu

§ 1230

(1) Dohled nad správou svěřeneckého fondu vykonává zakladatel a osoba označená za obmyšleného.

(2) V případech stanovených zákonem dohlíží na správu svěřeneckého fondu jiná osoba nebo skupina osob, anebo orgán veřejné moci.

§ 1231

Je-li svěřenecký fond zřízen ve prospěch obmyšleného, který v den vzniku fondu ještě není, nebo kterého v den vzniku fondu nelze určit, jmenuje zakladatel osobu oprávněnou dohlížet na správu svěřeneckého fondu v zájmu obmyšleného. Není-li to možné, nebo je-li zakladatel nečinný, jmenuje takovou osobu soud na návrh správce nebo toho, kdo na tom má zájem.

§ 1232

(1) Svěřenecký správce bez zbytečného odkladu doručí tomu, kdo má právo dohledu nad správou svěřeneckého fondu podle zákona oznámení, v němž uvede alespoň označení, účel a dobu trvání svěřeneckého fondu a své jméno a adresu. Oznámení není třeba, jsou-li tyto skutečnosti osobě oprávněné k dohledu již známy.

(2) Na žádost toho, kdo má právo dohledu nad správou svěřeneckého fondu, umožní svěřenecký správce kontrolu dokladů o svěřeneckém fondu a předloží mu vyžádané vyúčtování, zprávu nebo jinou informaci.

§ 1233

(1) Zakladatel, obmyšlený nebo i jiná osoba, která na tom má právní zájem, může soudu navrhnout, aby svěřeneckému správci určité jednání uložil nebo zakázal, anebo aby svěřeneckého správce odvolal a jmenoval nového. Tyto osoby se mohou také dovolat neplatnosti právního jednání, kterým svěřenecký správce poškozují svěřenecký fond nebo právo obmyšleného.

(2) Soud pověří na její návrh osobu uvedenou v odstavci 1 zahájením nebo vedením řízení v zájmu svěřeneckého fondu místo svěřeneckého správce a jeho jménem, je-li svěřenecký správce bez dostatečného důvodu nečinný.

K § 1230 až 1233:

Protože svěřenský správce spravuje majetek, který není jeho, jeví se jako vhodné vyřešit také otázku kontroly jeho činnosti. Vzhledem k povaze svěřenského fondu musí jít o kontrolu dvojí. Předně musí právo kontroly náležet zakladateli svěřenského fondu, případně - při smrti nebo zániku zakladatele - jeho právnímu nástupci. Stejně tak ale musí náležet stejné právo také osobě, která je označena za obmyšleného, protože v její prospěch má být

ze svěřenského fondu plněno. Zvláštní ustanovení § 1231 řeší pro tento účel případy, kdy obmysleného nelze určit nebo kdy obmyslený ještě není. V určitých zvláštních případech může zákon stanovit i zvláštní kontrolní působnost jiné osoby nebo veřejného úřadu.

Komu náleží kontrola nad správou svěřenského fondu, musí být informován, že mu vzniklo právo kontroly a vůči komu je má uplatnit. To, stejně jako základní oprávnění kontrolujícího, řeší § 1232. Následující ustanovení rozmnožují právní nástroje k odvrácení rizika malverzace nebo jiných nekvalifikovaných zásahů při správě svěřenského fondu směřujících k poškození svěřenského fondu nebo učiněných k újmě věřitelů.

Pododdíl 5 Změny svěřenského fondu

§ 1234

Kdo zvýší majetek svěřenského fondu smlouvou nebo pořízením pro případ smrti, není jeho zakladatelem. Majetek takto nabytý podléhá správě podle statutu a zákona.

§ 1235

(1) Soud může na návrh osoby, která na tom má právní zájem, rozhodnout, že svěřenský fond zruší, pokud je dosažení účelu svěřenského fondu nemožné nebo obtížně dosažitelné, zejména následkem okolností zakladateli neznámých nebo pro zakladatele nepředvídatelných. Jedná-li se o svěřenský fond zřízený za veřejně prospěšným účelem, může soud rozhodnout, že jeho původní účel nahradí podobným účelem.

(2) Lze-li ve shodě s původním úmyslem zakladatele účelu svěřenského fondu dosáhnout nebo mu lépe prospět změnou statutu fondu, soud statut upraví.

§ 1236

Před vydáním rozhodnutí podle § 1235 si soud vyžádá stanovisko zakladatele nebo jeho právního nástupce, svěřenského správce, obmysleného a toho, komu nad správou svěřenského fondu náleží dohled, pokud nejsou sami navrhovateli.

K § 1234 až 1236:

V těchto ustanoveních se řeší dvě otázky.

Předně musí být pamatováno na to, že do fondu zřízeného za soukromým nebo veřejným účelem, může po jeho vzniku přispět kdokoli další, ať již bez nároku na protiplnění, anebo proto, aby se sám stal obmysleným svěřenského fondu. Pro ten případ je třeba stanovit, že takový přispěvatel se tímto plněním nestává zakladatelem fondu a že nemá jeho práva.

Dále je namístě pamatovat na řešení situací, kdy je dosažení účelu svěřenského fondu nemožné nebo zvlášť obtížně dosažitelné. Pro ten případ se navrhuje umožnit soudu, aby nastalou situaci vyřešil odpovídajícím opatřením, k němuž si však musí vyžádat stanovisko zainteresovaných osob.

Pododdíl 5 Zánik svěřenského fondu

§ 1237

(1) Svěřenský fond zaniká uplynutím doby, na kterou byl zřízen, dosažením svého účelu, nebo rozhodnutím soudu.

(2) Vzdají-li se všichni obmyslení svěřenského fondu zřízeného za soukromým účelem práva na plnění ze svěřenského fondu, zaniká svěřenský fond prohlášením posledního obmysleného.

§ 1238

Při zániku svěřenského fondu vydá svěřenský správce majetek tomu, kdo na něj má právo. Má se za to, že na majetek má právo obmyslený, a není-li, zakladatel svěřenského fondu. Není-li ani zakladatel, ani jeho právní nástupce, připadá majetek do vlastnictví státu.

§ 1239

(1) Při zániku svěřenského fondu zřízeného za veřejně prospěšným účelem z důvodu, že tento účel nelze naplnit, soud rozhodne na návrh svěřenského správce, že majetek bude vydán do jiného svěřenského fondu nebo právnické osobě sledujícím dosažení účelu, který je co možná nejbližší původnímu účelu svěřenského fondu. Před vydáním rozhodnutí si soud vyžádá stanovisko toho, komu nad správou svěřenského fondu náleží dohled.

(2) Rozhodnutí podle odstavce 1 nelze vydat, určuje-li statut svěřenského fondu, jak má být s majetkem při zániku svěřenského fondu naloženo.

K § 1237 až 1239:

Svěřenský fond zanikne, odpadnou-li důvody jeho existence (uplynutím času, na nějž byl zřízen, naplněním jeho účelu, anebo při nezájmu obmyslených o prospěch, jež z něho mají mít), případně rozhodne-li tak soud.

Protože svěřenský správce není vlastníkem svěřenského fondu, musí vydat majetek reprezentující svěřenský fond oprávněným osobám. Kdo je k získání takového majetku oprávněn, má především stanovit statut fondu. Mlčí-li statut, náleží majetek ze svěřenského fondu obmyslenému; není-li obmyslený, pak tento majetek případně zakladateli svěřenského fondu. Neřeší-li další osud majetkové podstaty svěřenského fondu zřízeného za veřejným účelem, může soud na návrh svěřenského správce rozhodnout, že majetek bude spojen s jiným svěřenským fondem nebo vydán právnické osobě, které slouží stejnému nebo zhruba stejnému veřejnému účelu.

Hlava 2 Dědické právo

Díl 1 Právo na pozůstalost

§ 1240

(1) Dědické právo je právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní.

(2) Pozůstalost zahrnuje celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci.

(3) Komu náleží dědické právo, je dědic a co dědic nabude z pozůstalosti je dědictvím.

K § 1240:

Dědické právo upravuje přechod majetkových poměrů zemřelého člověka na jiné osoby. Nová úprava dědického práva obecně vychází z většiny principů právní úpravy dosavadní. Opticky je však na první pohled patrné zřejmé rozmnožení ustanovení o dědickém právu. Právní úprava dědění byla v našem občanském právu v průběhu kodifikací z 50. a 60. let postupně výrazně redukována, neboť v předchozím společenském zřízení nebyly potřeba a zájem věnovat výraznější pozornost péči o přechod větších majetkových podstat. V úpravě práva dědického se tak nejvýrazněji projevil někdejší simplifikační tendence totalitního zákonodárství.

Některé základní zásady dědického práva vyplývají již z návrhu tohoto ustanovení.

Předně se jedná o princip zachování hodnot, tedy zachování hodnot se zřetelem k budoucnosti jako výraz solidarity lidí a sledování cílů sahajících přes více generací. Že se tato zásada uplatňuje pokud jde o nemovitě i movité věci ve všech společnostech, vyjma těch zcela primitivních, je dostatečně známo. Moderní doba se v té souvislosti k uvedenému principu přiklonila důsledněji, zejména co se týká předmětů duševního vlastnictví a jiných předmětů bez hmotné podstaty. Uvedené vyjadřují z různých úhlů všechny odstavce navrženého paragrafu. Posun oproti stávající úpravě je zejména v opuštění široce formulovaného pravidla § 579 stávajícího obč. z. o zániku subjektivních práv a povinností vázaných jen na osobu dlužníka nebo věřitele jeho smrtí. Podle § 1240 odst. 2 spadají do pozůstalosti i subjektivní práva a povinnosti zakládající se pouze na osobních poměrech zůstavitele, pokud byly jako dluh uznány nebo jako pohledávka uplatněny tak, že to vede k určení nebo uspokojení nároku zásahem veřejné moci. Důsledkem toho přejdou do pozůstalosti např. i zůstavitelova práva na bolestné, na satisfakci v penězích apod., byla-li za jeho života uznána nebo úspěšně zažalována.

Druhý základní princip dědického práva spočívá v přechodu majetku na jednotlivce (koncepte individualistického dědického práva). Základ tohoto pojetí vyplývá z konstrukce odst. 3. Princip individualistického pojetí dědického práva zůstal u nás vždy zachován se zřetelem k tomu, že vědomí člověka, že jeho statky případnou osobám zůstaviteli blízkým, podporují jeho starostlivost o

vlastní majetek a péči o rodinu. Dosavadní úprava však přece jen působila proti tomuto principu, zejména tím, že již v r. 1950 byla z okruhu zákonných dědiců vyloučena jejich čtvrtá třída (osnova ji v § 1381 mezi dědice ze zákona vrací).

Oba uvedené principy dědického práva se promítají i do dalších ustanovení návrhu s tím, že k nim v úpravě těchto dalších ustanoveních přistupují i principy ostatní (princip rovnosti, univerzální sukcese, volnosti dědice dědictví přijmout či odmítnout a princip ingerence veřejné moci při nabytí dědictví).

Již v tomto ustanovení se pojmově rozlišuje pozůstalost a dědictví. Pozůstalost je pojata jako jmění zůstavitele k okamžiku zůstavitelovy smrti, resp. jako ta jeho část, která je způsobilá přejít na dědice jako na právního nástupce, zatímco dědictví je to z pozůstalosti, co skutečně připadá jako aktivum osobě, která je dědicem. Má-li zůstavitel dědice jen jediného a nezůstaví-li odkazy, pak se pozůstalost bude s dědictvím kryt. Avšak určí-li zůstavitel v závěti nebo v dědické smlouvě odkazovníky, pak bude dědictvím jen to z pozůstalosti, co nebude kryto odkazy. A případně-li pozůstalost státu cestou odúmrti (§ 1377), pak tu nebude žádné dědictví, protože odúmrtí dědictvím není. Z těchto důvodů je potřebné mezi pozůstalostí a dědictvím pojmově rozlišovat. Návně na to osnova v odst. 3 vymezuje i dědice jako osobu, již náleží dědické právo (právo na pozůstalost, nebo na podíl z ní). To má význam jednak pro odlišování osob dědice a odkazovníka (§ 1242 odst. 2), jednak pro vymezení vztahu dědice k pozůstalosti ve smyslu uvedeném shora.

Ustanovení § 1240 tedy, ač má zčásti definiční charakter, jemuž se osnova jinak při formulacích raději vyhýbá, se jeví jako potřebné vzhledem k tomu, že normativně stanovuje, co do pozůstalosti spadá a co nikoli, a v návaznosti na to pojmově odlišuje pozůstalost a dědictví. Krom toho se hlásí k zásadám uchování hodnot a přechodu majetku děděním na jednotlivce, což jsou dva hlavní principy dědického práva vůbec.

§ 1241

(1) Dědí se na základě dědické smlouvy, ze závěti nebo ze zákona. Tyto důvody mohou působit i vedle sebe.

(2) Za dědice lze povolat i právnickou osobu, která má být teprve ustavena. Tato právnická osoba je způsobilým dědicem, vznikne-li do osmnácti měsíců od smrti zůstavitele.

K § 1241:

Navržené ustanovení je obdobou § 461 dnešního obč. z. vymezujícího dědické tituly. Posun oproti dnešní úpravě je jednak v tom, že se v prvním odstavci mezi dědické tituly nově vrací institut dědické smlouvy, jednak i v řazení výčtu dědických titulů, jejichž posloupnost je volena podle jejich právní síly (srov. § 1417 odst. 1).

Dosavadní úprava uvádí mezi dědickými tituly na prvním místě zákon, což sugeruje nesprávnou představu, že dědění ze zákona má přednost před děděním podle pořízení zůstavitele. Tím, že osnova v řazení výčtu dědických titulů klade před zákon dědickou smlouvu a závěť, se také přihlašuje k dalšímu ze základních principů demokratické

úpravy dědického práva, totiž k zásadě volnosti zůstavitele ve volbě dědice (ovšemže s obvyklým omezením ve prospěch nepominutelných dědiců; § 1383).

Mezi dědické tituly se nově zařazuje institut dědické smlouvy (upravené podrobněji v § 1325 a násl.), kterou z našeho dědického práva vyloučil socialistický občanský zákoník z r. 1950. Naproti tomu se ve výčtu dědických titulů zvláště neuvádí dovětek (dodatek k závěti, kodiciil) upravený v § 1256 odst. 2. Dovětek je chápán jako doplnění, dodatek k závěti (třebaže může existovat i sám o sobě), tedy ve své podstatě jako její součást, nikoli jako zvláštní samostatný titul dědický.

Poslední věta prvního odstavce vyjadřuje pravidlo, že k jedné pozůstalosti mohou vzniknout dědická práva různým osobám z různých titulů (tak nepořídí-li např. zůstavitel závěti o celé pozůstalosti, nastoupí ve zbytku dědici ze zákona; podobně tomu zpravidla bude, když některý ze závětních dědiců nebude dědit pro nezpůsobilost nebo proto, že dědictví odmítne atp.).

Podle druhého odstavce lze za dědice - a podle následujícího paragrafu také za odkazovníka - povolat také právnickou osobu dosud neustavenou. Nepamatuje se tu jen na nadace zřizované závěti podle § 276 obecné části, nýbrž i na kterékoli právnické osoby jiné. Výslovné ustanovení tohoto druhu je účelné, protože jinak by za dědice nebo odkazovníka nemohla být povolána osoba, která v den smrti zůstavitele ještě neexistuje. Podle stávající úpravy právnická osoba nalézající se třebas ještě ve fázi svého založení nepřipadá jako dědic v úvahu. Vzhledem k pravidlu, že je i při posledních pořízeních namísto co nejvíce šetřit přání zůstavitele, se navržena změna jeví jako potřebná.

§ 1242

(1) Odkazem lze z pozůstalosti zůstavit odkazovníku určitou věc, peníze nebo jednu či několik věcí určitého druhu.

(2) Za odkazovníka lze povolat i právnickou osobu, která má být teprve ustavena.

(3) Odkazovník není dědicem.

K § 1242:

Návrh se rovněž vrací k obvyklému odlišení dědictví a odkazu (legátu), jakož i dědice a odkazovníka (legatáře).

Rozdíl mezi obojím plyne z porovnání § 1240 odst. 1 a 3 a § 1242. Dědicem je osoba, které náleží dědictví, tj. buď celá pozůstalost nebo podíl na ní. Naproti tomu odkazovníkem je ten, komu zůstavitel zůstavil jen jednotlivou věc, případně několik věcí určitého druhu. (Peníze se jako možný předmět odkazu v odst. 1 zvláště uvádějí hlavně pro názornost a srozumitelnost zákonného textu, protože i ony jsou věcmi určenými podle druhu.)

Druhý zásadní rozdíl mezi dědictvím a odkazem tkví v tom, že nabytí dědictví potvrzuje dědici soud, zatímco právo odkaz uplatňuje odkazovník vůči dědici bez soudní ingerence přímo.

Dědický nápad

§ 1243

(1) Dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Kdo zemře před zůstavitelem, anebo současně s ním, nedědí.

(2) Platí, že dědictví přijal v den smrti zůstavitele každý dědic, který se jej nezřekl nebo který dědictví neodmítl.

§ 1244

(1) Přečká-li dědic zůstavitele, přechází jeho právo na jeho dědice.

(2) Nelze přenést dědické právo, které má teprve vzniknout.

K § 1243 a 1244:

Ustanovení § 1243 až 1244 upravují právní otázky spojené s dědickým nápadem (napadnutím dědictví dědici).

Celá konstrukce dědického práva u nás stála před r. 1950 na institutu ležící pozůstalosti (*hereditas iacens*), který byl pro úpravu dědického práva klíčový. Podobně jako je tomu dosud v Rakousku, vycházelo i naše starší dědické právo z pojetí, že se po zůstavitelově smrti na pozůstalost hledí až do okamžiku soudního rozhodnutí o dědictví jako na majetek náležející stále zemřelému zůstaviteli. Odtud se odvíjela koncepce, že dědic nabytí vlastnické právo k dědictví až soudním odevzdáním (rozhodnutí soudu o odevzdání dědictví mělo konstitutivní povahu), nikoli již smrtí zůstavitele. Jednalo se o obdobu smluvního nabytí vlastnického práva, při němž se rozlišuje důvod (*titulus*) a způsob (*modus*) nabytí vlastnického práva.

Naproti tomu v r. 1950 se naše právo s pojetím ležící pozůstalosti rozešlo s argumentem, že jedná o umělý institut cizí nazírání lidu. Dlužno uvést, že na tom je mnoho pravdy a že konstrukce rakouského zákoníku je i v kontextu kontinentální Evropy hodně ojedinělá (jí blízké je např. pojetí italské), byť má i své výhody. Ale je tu zejména fakt, že stávající právní pojetí, podle něhož dědic nabývá dědictví již smrtí zůstavitele a soud dědici nabytí dědictví jen deklaratorně potvrzuje, odpovídá řadě konvenčních úprav dědického práva v kontinentální Evropě, v praxi se vžil a jeho uplatňování nepůsobí vážnější obtíže. Nejsou tudíž vážné teoretické ani praktické důvody měnit základ stávající koncepce. Naopak převažují důvody k jejímu zásadnímu zachování.

Návrh sleduje stanovit, že smrtí zůstavitele dědické právo vzniká. To má význam zejména - ale nejen - v tom, že dědic nemůže zeizít dědictví před smrtí zůstavitele (§ 1455 a násl.), ani sám nemůže o tomto majetku dále pořízovat. Jiný důležitý význam této úpravy spočívá v tom, že jen osoba, která je v okamžik smrti zůstavitele způsobilá být dědicem, není z dědictví vyloučena (§ 1245 a násl.). V § 1412 se dále navrhuje stanovit, že dědic smrtí zůstavitele dědictví také nabývá.

Z pojetí, že dědic nabývá dědictví již smrtí zůstavitele, vychází německé (§ 1922 BGB), švýcarské (čl. 560 ZGB), polské (čl. 922 KC), zásadně i ruské právo (čl. 1110 GK) atd. Není tedy na stávající české konstrukci

přechodu vlastnictví děděním nic neobvyklého. Uvedené dědické systémy ovšem respektují princip volnosti dědice, zda dědictví převezme, čili nic. Tak tomu je také v naší současné úpravě, která umožňuje dědici dědictví odmítnout s tím, že dědic, který dědictví odmítl, je nenabývá. Toto řešení je jednoduché, ale vyhovuje jen za podmínky, že je stejně jednoduše řešen také přechod pasiv pozůstalosti na dědice, jak tomu je v naší dnešní úpravě, podle níž dědice zatěžují dluhy zůstavitele jen do výše nabytého dědictví. Tato zásada má být navrhovanou úpravou jako bezvýjimečná opuštěna. Proto je třeba vyhledat jiné řešení. Některé dědické systémy, byť rovněž vycházejí se zásady přechodu dědictví dnem zůstavitelovy smrti, využívají v tom směru institut přijetí dědictví, přičemž dědic, který dědictví svým prohlášením dědictví přijme, je nenabývá dnem prohlášení, nýbrž zpětně. Tak výslovně italský (čl. 459) nebo nizozemský (čl. 1093) občanský zákoník, obdobně právo francouzské (čl. 774 CC) atd. Také naše historické (jakož i soudobé rakouské) právo zná institut dědické přihlášky (§ 800 ABGB), která má ovšem poněkud jinou (silnější) funkci.

Za situace, kdy se zamýšlí upravit možnost dědice převzít dědictví buď s výhradou soupisu nebo bez něho (srov. zejména § 1418 a násl.) - což má kvantitativní význam pro rozsah povinnosti dědice vyrovnat dluhy zůstavitelove - a vyžaduje se v tom směru od něho aktivní vyjádření, je adekvátní řešení v zavedení institutu přijetí dědictví. Podle navrhované úpravy se může dědic za života zůstavitele dědictví zříci a po zůstavitelově smrti je může odmítnout. Neučiní-li nic z toho, nastoupí nevratitelná domněnka přijetí dědictví, přičemž další ustanovení (§ 1413 a násl.) řeší techniku tohoto přijetí a upravují přihlášku dědictví s výhradou soupisu i bez ní. Otázka přijetí dědictví má význam i v dalších souvislostech (např. § 1244).

Na základní úpravu § 1243 navazuje druhá věta § 1243 odst. 1. Jeho normativní věta představuje jednak logickou antitezi k větě první tohoto ustanovení, jednak v rámci toho upřesňuje, že ani tomu, kdo zemřel současně se zůstavitelem, nevzniká právo dědit po zůstaviteli, a tudíž je ani nemůže přenést takové právo na své nástupce. Naopak dědic přežívší zůstavitele, jak vyjadřuje § 1244, má dědické právo zachováno, a to tedy v případě jeho smrti přechází na jeho dědice.

Dědická nezpůsobilost

§ 1245

Z dědického práva je vyloučen, kdo se dopustil proti zůstaviteli, jeho předku, potomku, anebo manželu činu povahy úmyslného trestného činu, jestliže mu jej zůstavitel neprominul.

§ 1246

Z dědického práva je vyloučen, kdo zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho pořízení pro případ smrti zničil, potlačil, zfalšoval nebo podvrhl, jestliže mu zůstavitel tento čin neprominul.

§ 1247

Potomci toho, kdo je vyloučen z dědického práva, nastupují při zákonné dědické posloupnosti na jeho místo, i když přežije zůstavitele.

K § 1245 až 1247:

Dědicem může být jen osoba způsobilá jím být. Ustanovení o dědické nezpůsobilosti (nehodnosti) jsou standardním vybavením zavedených občanských zákoníků. Podstata institutu je v tom, že určitá osoba, byť byla zůstavitelem nebo zákonem za dědice povolána, není hodna být zůstavitelovým dědicem a nezaslouží si podílet se - s ohledem na zásady spravedlnosti a obecnou morálku - na výhodách plynoucích z právního nástupnictví po zůstaviteli. Důvody dědické nezpůsobilosti jsou v tom, že se určitá osoba dopustila tak těžkého poklesku vůči zůstaviteli, některým osobám zvláště mu blízkým, anebo vůči projevu jeho poslední vůle. Ten, kdo v okamžiku smrti zůstavitele není z těchto důvodů způsobilý dědit, je z dědictví vyloučen.

Dědickou nezpůsobilost zakládají činy dvojího druhu.

Předně se jedná o činy, které mají povahu úmyslného trestného činu, spáchaného vůči zůstaviteli, jeho manželu, nebo vůči jeho předku či potomku. Posun vůči stávající právní úpravě je jednak v tom, že se navrhuje nevázat dědickou nezpůsobilost výslovně na spáchání úmyslného trestného činu, nýbrž na spáchání takového činu, který má jeho povahu. V důsledku toho se stanou nezpůsobilými dědit i osoby, které vůči zůstaviteli spáchaly takový čin, ač nejsou trestně odpovědné (pokud je ovšem možné shledat u nich úmyslný delikt). Druhý posun je v rozšíření takto chráněných osob z dětí a rodičů zůstavitele na jeho předky a potomky.

Druhá skupina důvodů dědické nezpůsobilosti se vztahuje k deliktnímu jednání jehož objektem je projev poslední vůle zůstavitele. Stávající formulace v § 469 nynějšího obč. z. setrvávající na obecně vymezeném "zavrženíhodném jednání proti projevu zůstavitelovy poslední vůle" není plně vyhovující, neboť plně nekryje situace, na něž má mířit (nyní platná dikce zákona dopadá jen na projev poslední vůle zůstavitele již učiněný). Z toho důvodu se zvolit přesnější formulaci.

Důvody dědické nezpůsobilosti se zčásti překrývají s důvody vydědění, jež se upravují dále (§ 1387 a násl.). Přesto je navržena úprava z důvodů uvedených shora potřebná. Vydědění totiž předpokládá jednak vědomost zůstavitele o deliktu dědice, jednak jeho aktivní projev vůle; navíc připadá v úvahu jen u nepominutelných dědiců. Naproti tomu vyloučení dědice z dědění pro jeho dědickou nezpůsobilost zasahuje všechny osoby, které jinak jako dědici z posledního pořízení nebo ze zákona přicházejí v úvahu, a toto vyloučení působí ipso iure, bez zřetele na případnou vědomost či nevědomost zůstavitele, jsou-li pro to dány zákonné předpoklady.

Dosavadní pravidlo o zhojení překážek dědění prominutím zůstavitele zůstává zachováno. Jde tu přece o soukromý poměr zůstavitele, který pořizuje o svém majetku, vůči jiné osobě, takže je namístě ponechat zůstaviteli rozhodující stanovisko.

Nezpůsobilost dědit zasahuje jen osobu, již se zákonné důvody týkají. Není spravedlivý důvod trestat za chování

předka jeho potomky. Proto je do osnovy zařazen § 1247 vyjadřující pravidlo, že na místo nehodného dědice nastupují jeho potomci, avšak jen při zákonné posloupnosti dědiců (při dědění ze zákona), neboť projeví-li zůstavitel sám poslední vůli, je namístež popřát mu v tom směru volnost.

§ 1248

Zřeknutí se dědictví

(1) Dědického práva se lze předem zříci smlouvou se zůstavitelem. K platnosti smlouvy se vyžaduje forma veřejné listiny.

(2) Zřeknutí se dědictví působí i proti potomkům, ledaže bylo ujednáno něco jiného.

K § 1248:

Naše nynější právo se přidržuje zásady, že je na vůli dědice, zda dědictví přijme, čili nic, promítá ji však jen do úpravy odmítnutí dědictví, které pojmově přichází v úvahu jen po smrti zůstavitele. Není však důvod vylučovat možnost presumptivního dědice vzdát se práva na dědictví již předem, jak je tomu dnes. Úprava zřeknutí se dědictví (renunciace) náleží ke standardnímu instrumentáriu občanského zákonodárství v řadě zemí. Umožňuje totiž zůstaviteli smluvně se s presumptivním dědicem vypořádat ohledně následných majetkových poměrů.

Z praktického hlediska je navržena úprava účelná zejména v těch případech, kdy se presumptivnímu dědici dostane od zůstavitele nějakého plnění, jež by jinak muselo být v dědickém řízení na jeho povinný díl nebo na dědický podíl započítáváno (§ 1400 a násl.). Zkušenost učí, že v těchto případech dochází k zbytečným rozepřím a konfliktům, jejichž zdroje lze s využitím navrženého institutu předem odklidit.

Zřeknutí dědictví nespočívá v pouhém projevení vůle jedinou osobou - presumptivním dědicem; vyžaduje se, aby se tak stalo právě smlouvou, kterou takový dědic uzavře se zůstavitelem. Pro tuto smlouvu se vyžaduje forma veřejné listiny, tudíž - za stávajícího právního stavu - forma notářského zápisu, případně soudního smíru. Požadavek zpřísněné formy smlouvy odpovídá právní konvenci a má význam především preventivní: jednak na strany působí, aby si silněji uvědomily význam, závažnost a důsledky svého jednání, jednak zmenšuje riziko následných sporů o platnost takové smlouvy.

Odmítnutí dědictví

§ 1249

(1) Po smrti zůstavitele může dědic odmítnout dědictví buď ústně před soudem, anebo prohlášením doručeným soudem. Dědictví nemůže odmítnout dědic, který již dal svým počínáním najevo, že chce dědictví přijmout.

(2) Účinky odmítnutí dědictví nemá prohlášení podmíněné, učiněné s výhradami, ani prohlášení odmítající jen část dědictví.

§ 1250

Dědic může odmítnout dědictví do jednoho měsíce ode dne, kdy jej soud vyrozuměl o právu dědictví odmít-

nout i o následcích odmítnutí. Z důležitých důvodů soud tuto lhůtu prodlouží. Jejím uplynutím právo odmítnout dědictví zaniká.

§ 1251

Zmocněnec může za dědice odmítnout dědictví, jen je-li k tomu podle plné moci výslovně oprávněn.

§ 1252

Prohlášení o odmítnutí dědictví nelze odvolat. Totéž platí, prohlásí-li dědic, že dědictví neodmítá nebo že je přijímá.

K § 1249 až 1250:

Návrh ustanovení o odmítnutí dědictví recipuje s drobnými stylistickými a systematickými úpravami platnou zákonnou úpravu v § 463 a násl. nynějšího občanského zákoníku. Právo dědice odmítnout dědictví je projevem zásady jeho volnosti rozhodnout se, zda dědictví přijme či odmítne. Zavedení pořizovací volnosti zůstavitele a dědice zavázanost ze zůstavitelových dluhů, které na něho přechází cestou sukcese, musí jít ruku v ruce se založením práva dědice dědictví odmítnout. Tato možnost je nezbytná tam, kde dědictví na dědice přechází smrtí zůstavitele ipso iure, jak tomu je také v našem právu.

Dědici je ponechána úplná volnost dědictví odmítnout a zásadně mu v tom nejsou kladeny žádné překážky. Odmítnout dědictví ovšem nemůže ten, kdo dříve prohlásil, že dědictví neodmítá nebo přijímá, či kdo dal jinak najevo, že dědictví odmítnout nechce. Své prohlášení o odmítnutí dědictví adresuje dědic soudu. Zachovává se pravidlo, podle něhož dědic svoji již jednou projevenou vůli nemůže změnit. Ať tedy učiní prohlášení, že dědictví odmítá, nebo že je neodmítá, případně že je přijímá, nemůže je již odvolat a nahradit prohlášením jiným. (Podle ust. § 1443 odst. 1 nemůže dědic povolovaný závětí nebo dědic-kou smlouvou odmítnout dědictví z tohoto důvodu a hlásit se o podíl na pozůstalosti jako dědic ze zákona, neboť tím by poslední vůli zůstavitele mohl i zcela zmařit.)

Díl 2

Pořízení pro případ smrti

Oddíl 1

Všeobecná ustanovení

§ 1253

Pořízení pro případ smrti jsou závět' a dědická smlouva.

§ 1254

Pořízením pro případ smrti nelze zkrátit povinný díl nepominutelného dědice, nedošlo-li k vydědění. Pokud tomu pořízení pro případ smrti odporuje, náleží nepominutelnému dědici povinný díl.

K § 1253 a 1254:

Druhý díl druhé hlavy třetí části upravuje ustavení dědiců samotným zůstavitelem, tedy závět' a dědickou smlouvou. Tyto případy, kdy dědicům zůstavuje pozůsta-

lost zůstavitel sám, jsou systematicky předřazeny úpravě dědění ze zákona (zákoně posloupnosti) protože dědění podle těchto pořízení má přednost před děděním podle zákoně posloupnosti.

V úpravě tohoto dílu předcházejí ustanovení o závěti ustanovením o dědické smlouvě, ač je dědická smlouva proti závěti co do právní síly mocnější. Přihlíží se však jednak k tomu, že závěť je obvyklejší a četnější způsob, jímž se o pozůstalosti pořizuje, jednak i k tomu, že dědická smlouva se jako institut ze závěti vyvinula a je z ní odvozena. (Závěť je obecný institut dědického práva, dědická smlouva je co do své právní povahy i co do možnosti jejího využití institut speciální.)

Návrh ust. § 1254 pamatuje na práva nepominutelných dědiců. Ta jsou sice podrobněji upravena dále (§ 1383 a násl.), ale považuje se za účelné zdůraznit omezení volnosti zůstavitele již zde. Základní význam tohoto ustanovení je v tom, že nezakládá ani částečnou neplatnost té závěti nebo dědické smlouvy, která nedbá práv nepominutelných dědiců (jak dnes stanovuje § 479 platného občanského zákoníku), nýbrž právo tohoto dědice na povinný díl, tedy jeho právo vůči závětním dědicům, aby mu bylo vyplaceno v penězích, oč byl zkrácen.

Oddíl 2 Závěť

Pododíl 1 Obecná ustanovení

§ 1255

(1) Závěť je odvolatelný projev vůle, kterým jediný zůstavitel pro případ své smrti zůstává nejmeně jedné osobě alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz.

(2) Závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co možná nejvíce vyhovět vůli zůstavitele. Slova použitá v závěti se vykládají podle jejich obvyklého významu, ledaže se prokáže, že si zůstavitel navykl spojovat s určitými výrazy zvláštní, sobě vlastní smysl.

§ 1256

(1) Pořídí-li zůstavitel závěť a poukáže-li na obsah jiných listin, má takové pořízení právní účinky jen, jsou-li splněny náležitosti závěti. Jinak lze obsahu takových listin použít jen k vysvětlení zůstavitelovy vůle.

(2) Totéž obdobně platí i o dovětku vyhotoveném jako dodatek k závěti nebo samostatně. Co je dále stanoveno o závěti, platí obdobně i o dovětku.

§ 1257

Zůstavitel dědice ustává sám, a nemůže tedy ustanovení dědice svěřit jinému, ani pořídít společně s jinou osobou.

§ 1258

Zůstavitel musí svou vůli projevit tak určitě, že nestačí, aby jen přisvědčil návrhu, který mu byl učiněn.

K § 1255 až 1258:

Závěť je nejobvyklejší způsob soukromého pořízení zůstavitele o pozůstalosti. Ust. § 1255 vytyčuje její základní pojmové znaky; na toto ustanovení navazují další obecná ustanovení o závěti § 1256, 1257 a 1258. Závěť je právní jednání jedné osoby, jímž tato osoba jako zůstavitel nejmeně jedné osobě zůstává alespoň část svého jmění. Zdůrazňuje se, že závěť je osobním zůstavitelovým jednáním, ten proto nemůže učinit závěť jen tím, že přisvědčí návrhu, který mu předloží někdo jiný, ani nemůže ustavení dědice svěřit jinému. Rovněž společná závěť několika zůstavitelů je vyloučena.

Zdůrazňuje-li se v § 1258 potřeba určitosti, vážnosti, rozvahy a absence donucení při tvorbě závěti, je to do jisté míry duplicita vůči některým obecným ustanovením o právních jednáních, přece jen však má toto ustanovení i zde svoji funkci. Sleduje se tu podtrhnout zvláštní povahu závěti jako právního jednání adresovaného jiným pro případ zůstavitelovy smrti, přičemž dědicové, odkazovníci i soud se budou zpravidla s projevem poslední vůle seznamovat až v době, kdy zůstavitel nebude s to podat k němu další vysvětlení. Zůstavitel by tedy neměl přistupovat k sepisování závěti až na poslední chvíli, ale při plných smyslech, s rozvahou a bez ukvapení, také se zvolením vhodné formy pro závěť a s možností přesvědčit se, zda jeho pořízení vyhovuje ve všem zákonným požadavkům. Toto připomenutí má zvláštní význam za situace, kdy se pro určité mimořádné případy dovoluje učinit závěť s úlevami formalit, je-li zůstavitel ve stavu nouze (§ 1289 a násl.).

Povaha závěti vyžaduje odchylku od obecných pravidel pro výklad právních jednání (srov. zejména § 447 a 448 v obecné části). Závěť nelze vykládat podle toho, jak se jeví dědicům: je třeba interpretovat ji tak, aby se vůli zůstavitele co možná nejvíce vyhovělo. (Některá speciální vykládací pravidla se uvádějí dále v § 1296 a násl. a v § 1347 a násl.) Zůstavitel sám může svoji vůli upřesnit tím, že v posledním pořízení odkáže na některé další listiny. Pokud tyto další listiny nemají náležitosti závěti, lze je použít jen k interpretaci zůstavitelovy vůle, jak ji v závěti projevil. Zůstavitel však může pořizovat i dovětkem (kodícilem), tj. pravidelně dodatkem k závěti již učiněné, avšak za předpokladu, že tento dovětek co do náležitostí (zejména jde i o zachování formy) vyhovuje ustanovením o závěti. Dovětek však může být vyhotoven i samostatně, aniž je pořizena závěť. Teoretický rozdíl mezi závěti a dovětkem je v tom, že dovětkem nejsou samostatně povolávání dědicové. Tyto teoretické otázky však osnova nemíní řešit.

Jak dědicům případně dědictví

§ 1259

Dědici případně celá pozůstalost, je-li ustaven jako dědic jediný. Je-li ustavenému dědici zůstavěn jen podíl, případně zbylá část pozůstalosti zákonným dědicům.

§ 1260

(1) Je-li ustaveno několik dědiců a podíly nejsou vyměřeny, mají právo na pozůstalost rovným dílem.

(2) Je-li ustaveno několik dědiců tak, že jsou všem vyměřeny podíly, ale pozůstalost není vyčerpána, mají právo na zbylou část pozůstalosti zákonní dědicové. Toto

právo zákonní dědicové nemají, pokud zůstavitel povolaným dědicům zřejmě zůstavil celou pozůstalost, byť i při výčtu něco přehlédl.

K § 1259 a 1260:

Návrh ustanovení § 1259 a 1260 upravuje - spolu ustanoveními, jež za nimi následují - hlavní pravidla pro rozdělení pozůstalosti mezi závětní dědice a mimo to promítá konkrétněji pravidlo o možnosti dědění z různých dědických důvodů, které mohou působit i vedle sebe (§ 1241).

Ustaví-li zůstavitel v závěti svým dědicem jedinou osobu bez dalšího, pak výsledek nemůže být jiný, než že tomuto jedinému dědici případně celá pozůstalost. Jestliže však zůstavitel pořídí závěti tak, že sice ustaví jediného dědice, ale zůstává mu jen podíl z pozůstalosti a o její zbývající části nepořídí nic, potom v takovém případě případně závětnímu dědici, jen co mu zůstavitel vyměřil, a zbývající část pozůstalosti připadá těm, kdo po zůstaviteli dědí podle zákonné posloupnosti.

Stejný koncept sleduje i návrh zákonného ustanovení pro případ určení zůstavitele v závěti, že závětních dědiců bude několik. Nevyměří-li jim zůstavitel podíly, pak každému z několika závětních dědiců případně stejný podíl na pozůstalosti tak, aby celá pozůstalost byla ve prospěch závětních dědiců zcela vyčerpána. Zůstavitel však může několika závětním dědicům zůstavit jen část pozůstalosti tím, že každému z nich vyměří takové dědické podíly, že část pozůstalosti dědické právo závětních dědiců pokrývat nebude. V takovém případě případně zbývající část pozůstalosti dědicům ze zákona, neboť se vychází z pojetí, že zůstavitel víc závětním dědicům zanechat nechtěl.

Posledně uvedené pravidlo se neuplatní, je-li ze závěti patrné, že závěť skutkovou podstatu první věty § 1260 odst. 2 naplňuje jen formálně v důsledku pouhého přehlédnutí zůstavitele, byť ze závěti zřejmě vyplývá, že zůstavitel chtěl závětním dědicům přenechat pozůstalost celou (např. odkáže-li pěti závětním dědicům výslovně celou svoji pozůstalost, ale při vyměření podílů se zmýlí tak, že pozůstalost součtem vyměřených podílů vyčerpána nebude; pak se podíly závětních dědiců přiměřeně zvýší).

§ 1261

(1) Vyměří-li zůstavitel některým z dědiců určité podíly, jiným nikoli, mají tito právo na zbylou část pozůstalosti rovným dílem.

(2) Nezbude-li nic, srazí se pro dědice, který byl ustaven bez podílu, poměrně ze všech vyměřených podílů tolik, aby se mu dostalo podílu rovného s dědicem, kterému bylo vyměřeno nejméně. Jsou-li podíly ostatních dědiců stejné, srazí se s ním tolik, aby se dědici, který byl ustaven bez podílu, dostal podíl s nimi stejný.

K § 1261:

Společná ustanovení o převodu vlastnictví v současném občanském zákoníku chybí. Osnova je tudíž ve shodě s většinou konvenčních úprav evropských zákoníků zavádí.

Dědicové mohou být závěti povolání buď s určením dědických podílů (cum partibus), anebo bez takového určení (sine partibus). Tyto způsoby lze kombinovat, a tak je možné, že zůstavitel část dědiců povolá závěti tak, část onak. Pro ten případ se stanoví základní pravidlo, že dědicům povolaným cum partibus případnou podíly, jak je zůstavitel vyměřil, a dědicům, jejichž podíly vyměřeny nebyly, případně zbývající část pozůstalosti rovným dílem.

Uplatnění tohoto samozřejmého pravidla ale nutně selže, povolá-li zůstavitel několik dědiců, avšak těm, jež povolá cum partibus stanoví podíly tak, že jimi celou pozůstalost vyčerpá, a na dědice povolané sine partibus nic nezbude. V takovém případě by - nebýt speciální úpravy - byla platnost celé závěti nutně ohrožena a vůle zůstavitele popřena. Proto se navrhuje stanovit, že se podíly dědiců povolaných s určením dědických podílů přiměřeně zkrátí tak, aby se dostalo i na dědice povolaného bez určení takového podílu.

§ 1262

Ve všech případech, kdy se zůstavitel zřejmě přepočítal, se provede dělení tak, aby byla jeho vůle provedena co nejlépe.

K § 1262:

Jedná se o generální ustanovení vztahující se na všechny předešlé paragrafy. Ustanovení je potřebné, vyjadřuje základní hledisko, že platnost závěti je třeba šetřit. Pouhá dobře seznatelná mýlka zůstavitele nemá vést k závěru o neplatnosti projevu poslední vůle. V závěti zůstavitel vyjadřuje, co chce, aby se stalo s jeho majetkem, až umře. Ve všedních styčích mezi lidmi je vždy východiskem pro posuzování právních jednání projev vůle - a to: jak se jeví jeho adresátům, protože to je předpoklad právní jistoty nezbytné pro poměry zakládání smlouvou nebo podobným způsobem. "Případ posledního pořízení se však vymyká ze všedních styků - je tu cosi důvěrnějšího, hlouběji lidského. Je proto přirozeno, že zde bude snaha, přiblížit se pokud možno nejvíce skutečné vůli zůstavitelově, hledětí spíše k myšlence než k doslovnému znění projevu."⁴⁴⁾ Z toho důvodu je namístě, aby byl v tomto případě zákonodárce veden snahou dát směrnicí k poznání skutečné vůle zůstavitele výkladem textu závěti.

§ 1263

(1) Vyskytnou-li se mezi povolanými dědici osoby, které se při zákonné posloupnosti pokládají vzhledem k ostatním za jednu osobu, budou i při dělení podle závěti pokládány za jednu osobu, není-li vůle zůstavitele zřejmě opačná.

(2) Souhrn osob (například chudí) bude počítán za jednu osobu.

K § 1263:

Povolá-li zůstavitel v závěti více dědiců, z nichž někteří mají tu vlastnost, že se na ně pro účely dědění ze záko-

⁴⁴ Svoboda, E., Dědické právo, Praha: Vesmír, 1921, s. 29.

na hledí jako na jedinou osobu (tak nedědí-li některé z zůstavitelových dětí nebo některý z jeho sourozenců, připadá jeho dědický podíl *ex equo* jeho dětem, popř. dalším potomkům), pak mají totéž postavení i při děděni podle závěti. Toto ustanovení je výkladové a uplatní se jen tehdy, neprojeví-li zůstavitel sám jinou vůli.

Náhradnictví

§ 1264

Zůstavitel může pro případ, že ten, koho povolal za dědice, dědictví nenabude, povolat dědice jiného; podobně může povolat i další náhradníky. Takovým určením se zřizuje náhradnictví. Dědictví napadne tomu, kdo je v řadě nejbližší.

§ 1265

I když zůstavitel zřídí náhradnictví buď jenom pro případ, že by povolána osoba dědit nechtěla, nebo jenom pro případ, že by dědit nemohla, má se za to, že náhradnictví bylo zřízeno pro oba tyto případy.

K § 1264 a 1265:

Při úpravě zákonné posloupnosti dědiců zákon také řeší osudy dědických podílů pro případ, že některý z těchto dědiců nedědí, ustanoveními o nástupcích takového dědice. Při děděni podle závěti jsou rovněž řešeno, kdo získá uvolněný podíl závětního dědice: vyměří-li zůstavitel závětním dědicům jen určité podíly, pak se vychází z toho, že víc jim přiřknout nechtěl, a v uvolněný podíl nastupují dědici podle zákonné posloupnosti. Vyjádří-li zůstavitel vůli, že se jen závětní dědici mají podělit o pozůstalost, pak uvolněný podíl přiroste zbylým závětním dědicům (§ 1259, 1260 a § 1269 a násl.).

Zůstavitel se však nemusí spolehnout na zákonné předpisy o tom, kdo nastupuje do dědických práv toho z ustanovených závětních dědiců, který dědické právo nenabude. Může na tyto případy pamatovat sám a zařídít se podle svého. K tomu účelu slouží institut náhradnictví (substituce). Náhradnictví je buď obecné, anebo svěřenské. Účelem obecného náhradnictví je určit, kdo bude dědit v případě, že se povoláný dědic nedožije zůstavitelovy smrti, či pro případ, že se jí dožije, ale nebude s to dědit pro nezpůsobilost, anebo dědictví odmítne apod. Účelem svěřenského nástupnictví je určit, kdo bude dědit po osobě, kterou zůstavitel k děděni závěti povolal. Osnova zamýšlí upravit jen náhradnictví obecné. Svěřenské náhradnictví (fideikomisární substituce) se zavést nezamýšlí.

Zůstavitel se tedy v posledním pořízení může rozhodnout, kdo nastoupí v právo zůstavěné dědici povolánému v první řadě pro případ, že takto povoláný dědic dědit nebude. Náhradník může být povolán jediný, leč může jich být povoláno i více pro případ, že se ani druhý, třetí atd. z povoláných náhradních dědiců dědicem nestane. V den dědického nápadu případně dědictví tomu, kdo byl jako dědic (institut) povolán, případně tomu z náhradníků (substitutů), kdo je v řadě nejbližší.

Protože je zůstaviteli volno, zda náhradníky vůbec povolá, je mu stejně tak na vůli, zda je povolá pro všechny myslitelné situace, anebo jen pro některé. Tak je v mož-

nostech zůstavitele povolat náhradníky jen pro případy, že se povoláný dědic nedožije zůstavitelovy smrti, nebo naopak jen pro případy, že povoláný dědic ztratí dědickou způsobilost atp. Pro pochybné případy, při nichž tento zužovací úmysl zůstavitele není dobře patrný, slouží výkladací pravidlo § 1265. Má tedy platit, že vymezí-li zůstavitel případ obecného náhradnictví úže, bude náhradnictví vztaženo na užší případ určený v závěti, ledaže z smyslu zůstavitelových slov plyne jiná vůle.

§ 1266

Omezení uložená dědici postihují také náhradníka, ledaže zůstavitel projevil vůli, že se tato omezení vztahují jedině k osobě dědice, anebo plyne-li to z povahy věci.

K § 1266:

Právo náhradníka je totožné s právem osoby, na jejíž místo náhradník vstupuje. Patří mu to, co mu bylo zůstavěno od smrti zůstavitele, neboť ten, kdo byl před ním povolán, jako dědic vůbec nenastoupil. Z té příčiny na náhradníka dopadají i ta opatření (jako např. obtížení odkazem apod.), jimiž zůstavitel původně povoláného dědice (instituta) omezil. To neplatí předně v tom případě, kdy zůstavitel projevil jinou vůli. Nemůže to ale platit ani za situace, kdy z povahy věci mělo jít jen o takovou osobní povinnost dědice původně povoláného, již na substituta nelze přenést.

§ 1267

Jsou-li za náhradníky povoláni samotní spoludědicové, má se za to, že zůstavitel chtěl podělit náhradníky v takovém poměru, v jakém podělil dědice. Povolá-li se však za náhradníka mimo spoludědice ještě někdo jiný, pak, neprojeví-li zůstavitel jinou vůli, případně uvolněný podíl všem rovným dílem.

K § 1267:

Zůstavitele v podstatě nic neomezuje v tom, koho za náhradníky povolá, a zda ustavenému dědici povolá v téže řadě za náhradníka jednu osobu či několik osob. Může tedy nastat i případ, že za substituty některého z ustanovených závětních dědiců povolá společně ostatní závětní dědice. V takovém případě se má za to, že zůstavitel chtěl o uvolněný dědický podíl instituta podělit náhradníky ve stejném poměru, v jakém jim zůstavil pozůstalost. Toto pravidlo se však nemůže uplatnit, byla-li mezi substituty téhož dědice povolána kromě ostatních závětních dědiců ještě osoba třetí. V takovém případě se uvolněný podíl instituta rozdělí mezi náhradníky (povolané v téže řadě) rozdělí rovným dílem.

§ 1268

(1) Náhradnictví zanikne, jakmile povoláný dědic dědictví přijme.

(2) Není-li zřejmá jiná vůle zůstavitele, zanikne náhradnictví, které zůstavitel zřídil svému dítěti v době, kdy nemělo potomky, zanechá-li toto dítě potomky způ-

sobilé dědit. To platí i, zřídí-li zůstavitel náhradnictví jinému svému potomku, v době, kdy ten potomky nemá.

K § 1268:

Obecné náhradnictví zaniká, jakmile se povolaný dědic přihlásí k dědictví (§ 1413 odst. 2).

Druhý odstavce obsahuje výkladové pravidlo. Odpovídá běžnému chápání, že zůstavitel, který povolá závěti za dědice svého syna nebo dceru, vnuka atd., sleduje myšlenku, aby pozůstalost nebo její část posléze přešla do rukou jejich potomků. Povolá-li zůstavitel jako závětního dědice svého potomka (typicky nezletilého) a ustaví-li mu substituta, předpokládá se - pro případ, že zůstavitel neprojeví jinou vůli - že tak chtěl učinit jen pro situaci, že tento potomek po něm sám dědit nebude a že ani nezanechá své potomky způsobilé dědit. Nastane-li opačná situace, spojuje s ní zákonná dispozice zánik náhradnictví s tím, že je na zůstaviteli, aby se případně vyjádřil jinak.

Uvolněný podíl

§ 1269

Podíl dědice, který nedědí, se uvolní a přiroste omeřně k podílům ostatních povolaných dědiců jen tehdy, jsou-li všichni dědicové povoláni k dědictví buď rovným dílem, nebo všeobecným výrazem znamenajícím rovné podělení.

§ 1270

(1) Právo na přírůstek nemá ten, komu byl zůstavitel určitý podíl dědiců.

(2) Jsou-li někteří dědici povoláni s podílem a další bez takového určení, přiroste uvolněný podíl těm, kteří jsou povoláni bez podílu.

§ 1271

S uvolněným dědicovým podílem přecházejí na toho, komu přiroste, omezení s ním spojená, ledaže zůstavitel projevil vůli, že se tato omezení vztahují jediné k osobě ustaveného dědice, anebo plyne-li to z povahy věci.

K § 1269 až 1271:

Návrh ustanovení § 1269 až 1271 řeší přírůstání dědicových podílů závětním dědicům pro případ, že některý z nich dědit nebude. To připadá v úvahu, že zůstavitel povolá závěti několik dědiců za současného vyjádření, že si přeje, aby jim připadla pozůstalost celá.

Naproti tomu za situace, kdy zůstavitel jejich podíly na pozůstalosti vyměří tak, že každému přízná jen určitý konkrétně vymezený podíl, se vychází z pojetí, že takto povolaným dědicům chtěl zůstavitel zanechat jen to, co jim přiznal - a nic víc - a proto je přírůstání podílů vyloučeno. Uvolní-li se za takové situace podíl závětního dědice, nepřiroste ostatním závětním dědicům, nýbrž případně dědicům ze zákona (§ 1259, 1260).

Pokud závěť povolá několik dědiců a z nich některé *cum partibus* a další bez určení podílu (např. tak, že prvému dědici připadne z pozůstalosti pětina a o zbývajících 80% se další tři dědici podělí stejným dílem), pak

uvolněný podíl přiroste jen dědicům ustaveným *sine partibus*.

Také při přírůstku uvolněného dědicového podílu nastává situace obdobná té, kterou ve srovnatelné situaci řeší § 1266. Proto je zde k analogickému případu přístupováno stejně. Právo dědice, jemuž podíl přirostl, je totožné s právem osoby, na jejíž místo vstupuje. Patří mu to, co mu bylo zůstaveno od smrti zůstavitele, neboť ten, kdo byl původně povolán jako dědic, vůbec nenastoupil. Z té příčiny na něho dopadají i opatření, jimiž zůstavitel původně povolaného dědice omezil. To neplatí za situace, kdy mělo jít z vůle zůstavitele nebo povahy věci jen o takovou osobní povinnost dědice původně povolaného, již na další osobu nelze přenést.

Požizovací nezpůsobilost

§ 1272

Kdo není svéprávný, není způsobilý pořizovat, nejedná-li se o některý případ dále uvedený.

K § 1272:

Při úpravě závěti mají podstatný význam ustanovení o osobách nezpůsobilých relevantně projevit poslední vůli.

Zásadně nejsou způsobilé nesvéprávné osoby, ať již pro nedostatek věku, anebo pro stav duševního zdraví. Z toho se však připouští určité výjimky, jež upravují především následující ustanovení.

§ 1273

Kdo dovršil 15 let věku a dosud nenabyl svéprávnosti, může pořizovat i bez souhlasu zákonného zástupce, ale jen formou veřejné listiny.

K § 1273:

Prvá výjimka se vztahuje na osoby, jež dovršily 15 let věku. Tyto osoby mohou pořizovat, dokud se však nestanou svéprávnými, jen ve formě veřejné listiny. Návrh ustanovení § 1273 přejímá podstatu § 476d odst. 2 stávajícího obč. z., avšak s tím posunem, že nevolí výslovný odkaz na poslední pořízení ve formě notářského zápisu, jak je tomu dnes, ale obecný poukaz na veřejnou listinu, jaký osnova volí i v jiných případech. Aktuálně se na věcném obsahu právní úpravy nemění nic a sepisování závětí zůstane i nadále vyhrazeno notářům. Leč právě v případě závětí činěných osobami ve věku od 15 do 18 let osnova nechce bránit ani případnému dalšímu vývoji právní úpravy. V minulosti tato agenda nespádala jen do působnosti notářů, nýbrž i do působnosti soudů. Není důvod, aby občanský zákoník představoval překážku případnému návratu k tomuto modelu a rozšíření možnosti učinit závěť i jinou veřejnou listinou než notářským zápisem. Krom toho i osnova samotná počítá se zvláštními případy pořizování závětí jako veřejné listiny (§ 1289 a násl.).

§ 1274

Kdo byl zbaven svéprávnosti, není způsobilý pořizovat, ledaže se byl uzdravil.

K § 1274:

Pokud se jedná o osoby, jejichž nesvéprávnost není založena nedosažením potřebného věku, nýbrž újmou na duševním zdraví, řeší osnova v § 1274 otázku osob úplně zbavených svéprávnosti. Vyloučení pořizovací způsobilosti u nesvéprávných osob je jen konkretizačním opakováním toho, co i jinak plyne z ustanovení obecné části osnovy. Normativní význam má zejména výhrada "ledaže se byl uzdravil" v § 1274. Člověk, který svéprávnosti již nabyl dosažením věku či sňatkem, je svéprávnosti zbavován soudním výrokem a soudním výrokem je mu svéprávnost také případně vrácena. Není však úmyslem zcela vyloučit pořizovací způsobilost těchto lidí jen proto, že se něco stalo v období vyměřeném právními mocemi úředního výroku: rozhodovat musí věcná stránka, a proto se nevylučuje možnost učinit poslední pořízení v odpovídajícím zdravotním stavu.

Mimoto je ještě případ člověka, u něhož jsou dány zdravotní důvody pro to, aby byl zbaven svéprávnosti, ale rozhodnutí o tom ještě nebylo vydáno, resp. nenabýlo právní moci. O těchto případech sice návrh ustanovení o dědickém právu nenormuje nic, ale jejich řešení vyplývá již z obecné části zákoníku. Zásadně platí, že platnost právních jednání učiněných před rozhodnutím o zbavení či omezení svéprávnosti následným soudním výrokem dotčena není (§ 59), ledaže vůle jednajících osoby vůbec chybí (§ 516).

Rozdíl mezi oběma situacemi je ve vedení důkazu: kdo tvrdí platnost závěti učiněné osobou zbavenou svéprávnosti, prokazuje existenci světlého okamžiku v době vyhotovení závěti a že zůstavitel pořídil s plnou rozvahou; kdo popírá platnost závěti učiněné osobou, která svéprávnosti zbavena nebyla, musí prokázat její indispozici vyvolávající absenci vůle. Snesení takového důkazu je arci velmi obtížné, ale navržené řešení plně odpovídá věcné stránce té které situace, neboť v těchto případech padá důkazní břemeno vždy na toho, kdo prosazuje uplatnění výjimky z pravidla.

§ 1275

(1) Kdo byl ve svéprávnosti omezen, může v rozsahu omezení pořizovat jen formou veřejné listiny.

(2) Kdo byl ve svéprávnosti omezen pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů, anebo na hráčské vášni, může pořizovat v jakékoli předepsané formě nejvýše o polovině pozůstalosti. Druhá polovina případně zákonným dědicům; není-li jich, může zůstavitel poříditi o celé pozůstalosti.

K § 1275:

Pokud se jedná o osoby, jejichž svéprávnost byla omezena, rozlišuje osnova ve shodě se standardními úpravami této problematiky dvě rozličné situace, promítnuté do návrhu úpravy § 1275.

První odstavec obsahuje obecnou úpravu o lidech omezených ve svéprávnosti. Takoví lidé mohou pořizovat jen ve formě veřejné listiny. Návrh příkazuje analogický postup, jaký je předepsán pro osoby částečně nesvéprávné

pro nedostatek věku, protože obě situace jsou srovnatelné.

Druhý odstavec má speciální pravidlo vztahující se k lidem, kteří byli ve svéprávnosti omezeni pro závislost na alkoholu, psychotropních látkách či podobných přípravcích, anebo na hráčské vášni. Takoví lidé se mají způsobilost poříditi o svém majetku v jakékoli formě, ale jejich testovací volnost je omezena co do rozsahu. Poříditi mohou jen o polovině svého majetku. Toto řešení odpovídá tradičnímu modelu, podle kterého v těchto případech musí alespoň polovina pozůstalosti připadnout zákonným dědicům. Účelem této úpravy je zesílená ochrana dědiců, jimž by jinak pozůstalost napadla podle zákonné posloupnosti. Proto, nejsou-li takoví dědicové, odpadá důvod tohoto omezení a není příčiny bránit tomu, kdo pořizuje, aby rozhodl o celé pozůstalosti.

Účinky omylu

§ 1276

(1) Podstatný omyl zůstavitele způsobuje neplatnost ustanovení závěti, kterého se týká.

(2) Omyl je podstatný, týká-li se osoby, které se něco zůstavuje, nebo podílu či věci, které se zůstávají, anebo podstatných vlastností věci. Vlastnosti jsou podstatné, je-li zřejmé, že by zůstavitel v závěti tak neurčil, kdyby se v nich nebyl zmýlil.

§ 1277

Ustanovení je platné, ukáže-li se, že osoba nebo věc byla jen nesprávně popsána.

§ 1278

Ustanovení je platné, ukáže-li se pohnutka, i když byla uvedena v závěti, jako mylná, ledaže se vůle zůstavitele zakládá výhradně jen na této mylné pohnutce.

K § 1276 až 1278:

Závěť je právním jednáním jedné osoby, a proto i na ni dopadají obecná ustanovení o právních jednáních. Přesto je namístě upravit v ustanoveních o dědickém právu některé zvláštní otázky týkající se platnosti tohoto zvláštního jednání a jeho výkladu. Mezi ně spadají i zvláštní ustanovení o následcích zůstavitelova omylu. I v tomto případě není platnost závěti posuzována z hlediska adresáta (dědice, odkazovníka), ale z hlediska jejího pořizovatele. Rozhoduje, že zůstavitel jednal v podstatném omylu, tj. v takovém, že by zůstavitel nepořídil o pozůstalosti (nebo její části) tak, jak učinil, pokud by se nebyl zmýlil. Nerozhoduje, kdo takový omyl vyvolal, ba ani to, vznikl-li podstatný omyl výhradně z příčin na straně samotného zůstavitele.

Následkem podstatného omylu je v neplatnosti toho ustanovení závěti, jehož se týká. Týká-li se takový omyl celé závěti, pak je neplatná celá závěť. Neplatnost je relativní a právo dědice dovolat se jí je časově omezeno podle obecné části.

Pouhá vada projevu - včetně případů přeřeknutí, přepsání, nesprávného pojmenování nebo popsání - není podstatným omylem. Tak např. chybné uvedení osobního

jména nebo příjmení nevyvolá neplatnost příslušného ustanovení závěti, nebude-li přesto pochybnost, kterého člověka zůstavitel obmyslil.

Pododdíl 2 Forma závěti

§ 1279

V každé závěti, která byla pořízena písemně, musí být uveden den, měsíc a rok, kdy byla podepsána, jinak je neplatná.

K § 1279:

Po ustanoveních o pořizovací způsobilosti a následcích omylu při pořizování závěti následuje § 1279 o vnější formě závěti. Předepsaná forma je podmínkou platnosti závěti. O jednotlivých formách závěti se pojednává dále. Základní rozlišení závětí je na závěti pořizované soukromě a veřejně (formou soukromé a veřejné listiny), z něhož také vychází systematika jejich úpravy.

Ustanovení § 1279 je společné pro všechny formy závěti. Přejímá se tu stávající dikce § 476 odst. 2 dnešního obč. z., přestože tradiční úprava chápala náležitost datace podpisu (stejně jako uvedení místa podpisu) jen jako nepodstatnou náležitost posledního pořízení.

Závěť pořízená soukromou listinou

§ 1280

Kdo chce pořizovat písemně beze svědků, napíše závěť vlastní rukou a vlastní rukou opatří závěť datem a podepíše ji.

§ 1281

(1) Závěť, kterou zůstavitel nenapsal vlastní rukou, musí vlastní rukou podepsat a před dvěma svědky současně přítomnými výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli.

(2) Svědek se podepíše na listinu obsahující závěť s doložkou poukazující, že se jedná o svědka. Není třeba, aby svědek obsah závěti znal.

§ 1282

(1) Nevidomý projeví poslední vůli před třemi současně přítomnými svědky v listině, která musí být přečtena svědkem, který závěť nepsal.

(2) Neslyšící, který nemůže číst nebo psát, projeví poslední vůli před třemi současně přítomnými svědky v listině, jejíž obsah musí být tlumočen do znakové řeči svědkem, který závěť nepsal. Všichni svědci musí ovládat znakovou řeč, do které bude obsah listiny tlumočen.

(3) Zůstavitel přítom před svědky potvrdí, že listina obsahuje jeho poslední vůli.

§ 1283

(1) V závěti pořízené osobami uvedenými v § 1282 budiž uvedeno, že zůstavitel nemůže číst nebo psát, kdo

závěť napsal, kdo ji přečetl a jakým způsobem zůstavitel potvrdil, že listina obsahuje jeho pravou vůli. Byl-li obsah listiny přetlumočen do znakové řeči, musí být i toto v listině uvedeno včetně údaje, kdo jej tlumočil.

(2) Listinu podepíše i zůstavitel; nemůže-li psát, použije se § 520 obdobně.

K § 1280 až 1283:

Zachovává se obecná úprava obou forem soukromě pořízené závěti. Navržená ustanovení § 1280 a 1281 zásadně přejímají stávající úpravu § 476a a 476b platného občanského zákoníku. Posun je zejména ve výslovném ustanovení, že svědci alografní závěti nemusí znát obsah závěti; jejich úkol není v kontrole obsahu závěti, nýbrž v potvrzení, že ten, kdo závěť pořídil, je zůstavitelem (srov. § 1286), který prohlašuje, že listina, na niž poukazuje, obsahuje jeho poslední vůli. Stejně tak se bere v úvahu poukaz literatury,⁴⁵⁾ že by bylo ve vlastním zájmu svědků trvat na tom, aby se tyto osoby podepsaly jako svědci právě proto, že je to účelné, nejsou-li s obsahem závěti seznámeni.

Rovněž návrh ust. § 1282 a 1283 zásadně přejímá stávající dikci § 476d odst. 3, 4 a 5 platného občanského zákoníku.

Závěť pořízená veřejnou listinou

§ 1284

(1) Zůstavitel může projevit svoji poslední vůli ve veřejné listině, zejména ve formě notářského zápisu.

(2) Zákon stanoví, kdy je třeba pořídit závěť před svědky nebo za účasti jiných osob, a případně též, že závěť lze pořídit i jinou veřejnou listinou, než je notářský zápis.

§ 1285

Kdo sepisuje veřejnou listinu o závěti pořizované zůstavitelem, který není plně svéprávný, nechť se případným šetřením přesvědčí, zda se projev jeho poslední vůle děje s rozvahou, vážně a bez donucení.

K § 1284 a 1285:

Ust. § 1284 zásadně přejímá § 476d odst. 1 platného obč. z. Veřejná závěť je závěť učiněná ve formě veřejné listiny. Forma notářského zápisu zůstává základní formou veřejné listiny, v níž se závěť pořizuje. Vzhledem k návrhu úpravy § 1289 a násl. však nelze v navrhovaném ustanovení zúžit problematiku jen na notářské zápisy.

V ustanoveních § 1273 a 1275 je pořizovací způsobilost některých lidí, kteří nejsou plně svéprávní, omezena tím způsobem, že mohou platně pořizovat jen ve formě veřejné listiny. Z toho důvodu se navrhuje stanovit v navazujícím § 1283, že ten, kdo s takovým člověkem závěť sepisuje, má se podle možnosti přesvědčit o zůstavitelově náležité vůli. Záměrně se zde mluví o "případném" šetření, neboť ne vždy bude moci být provedeno. Notář nebo jiná osoba sepisující se zůstavitelem závěť ve formě veřejné listiny, nemusí např. vždy zjistit, že zůstavitelova své-

⁴⁵⁾ Mikeš, J. - Muzikář, L., Dědické právo: Praha, Linde, 2003, s. 91.

právnost byla omezena. V těchto případech nebude moci být šetření provedeno, protože skutečnost, zakládající důvod k němu, nemusí pokaždé vyjít najevo.

Svědkové závěti

§ 1286

(1) Svědci se zúčastní pořizování závěti takovým způsobem, aby byli s to potvrdit, že zůstavitel a pořizovatel jsou jedna a táž osoba; § 1281 odst. 2 platí obdobně.

(2) O svědčích platí § 46 odst. 3 obdobně.

§ 1287

(1) Dědic nebo odkazovník není způsobilý svědčit o tom, co se mu zůstavuje. Stejnou měrou není způsobilá být svědkem osoba dědici nebo odkazovníkovi blízká, ani zaměstnanec dědice nebo odkazovníka.

(2) K platnosti ustanovení závěti učiněného ve prospěch některé z osob uvedených v odstavci 1 se vyžaduje, aby je zůstavitel napsal vlastní rukou nebo aby je potvrdili tři svědci.

§ 1288

Ustanovení § 1287 platí obdobně i pro toho, kdo při pořizování závěti působí jako pisatel, předčítatel, tlumočnick nebo úřední osoba.

K § 1286 až 1288:

Náhradou za úpravu ustanovení § 476e a 476f platného občanského zákoníku se navrhuje společná ustanovení o svědčích závěti. Věcně se dosah stávající právní úpravy nezužuje. Doplňuje se však o některé upřesňující konstrukce inspirované zejména zákoníky rakouským a nizozemským.

Předně se v navrhované úpravě vymezují vlastnosti osob způsobilých svědčit. V tom směru se odkazuje na § 46 odst. 3 obecné části, podle něhož svědkem může být jen osoba, která na prohlášení a jeho obsahu nemá zájem a která není nevidomá, neslyšící, němá nebo neznalá jazyka, v němž je prohlášení učiněno. Svědci musí prohlášení podepsat a být s to potvrdit schopnost prohlášujícího jednat, stejně jako i povahu jeho jednání. Hlavním úkolem svědka je potvrdit totožnost osoby zůstavitele jako osoby, která závěť pořídila a prohlášení zůstavitele o závěti jako projevu jeho poslední vůle.

Z odkazu na § 46 odst. 3 obecné části v tom smyslu, že svědkem závěti může být obecně jen ta osoba, která na závěti a jejím obsahu nemá zájem, plyne i vyloučení z okruhu osob způsobilých svědčit těch, kteří by jako dědicové zůstavitele nastoupili podle zákonné posloupnosti.

Upřesnění a rozvedení generálního zákonného výměru dále obsahuje § 1287 odst. 1. Podle něho není způsobilý svědčit zásadně ani dědic nebo odkazovník, ani osoba mu blízká nebo jeho zaměstnanec. Vyjimečně se však v § 1280 odst. 2 navrhuje připustit, aby i tyto osoby případně svědčily, bude-li závěť učiněna před třemi svědky (namísto běžných dvou). Dědic či odkazovník - popř. osoby jim blízké či jejich zaměstnanci - mohou být svědky také v tom případě, jestliže zůstavitel vlastní rukou napíše tu část závěti, v níž dotyčnou osobu za dědice nebo odka-

zovníka povolává (to ovšem není možné, jde-li o veřejnou závěť).

Vyžaduje se nově, aby se svědci podepsali na listinu obsahující závěť s doložkou, která poukazuje na jejich vlastnost jako svědků. K této změně dochází z příčin vysvětlených v důvodové zprávě k § 1281.

K ustanovením o svědčích se připojuje návrh ustanovení § 1288, který věcně přejímá podstatný obsah § 476f platného občanského zákoníku o dalších osobách účastnících se při sepsu závěti, ať již se tak děje soukromě či veřejně (jedná se o pisatele, předčítatele, tlumočníky nebo o úřední osoby). Skupina ustanovení o způsobilosti být svědkem závěti nebo být jinou osobou, která bere účast při vyhotovení posledního pořízení sleduje účel vyloučení rizika nepřipustné manipulace s poslední vůlí.

Úlevy při pořizování závěti

§ 1289

(1) Kdo se nachází v místě, kde je pro nenadálou událost v patrném a bezprostředním ohrožení života, zejména tam, kde je běžný společenský styk ochromen v důsledku přírodní pohromy, nakažlivé nemoci, boje nebo jiné mimořádné události, může zůstavitel závěť poříditi s úlevami.

(2) Závěť jako veřejnou listinu lze poříditi za přítomnosti dvou svědků před starostou obce nebo před osobou, kterou starosta pověří.

(3) Soukromou závěť lze poříditi i ústně před dvěma svědky. Doporučuje se, aby si svědci obsah závěti společně nebo každý zvlášť zůstavitelovu poslední vůli poznamenali, anebo aby ji dali co možná nejdříve zaznamenat jinou osobou. Bude-li po smrti zůstavitele předložena řádně sepsaná listina, podepsaná svědky, bude důvodem dědické posloupnosti jako závěť pořizená písemně. Pokud taková listina není, bude důvodem dědické posloupnosti soudní protokol o souhlasné výpovědi svědků.

§ 1290

(1) Na palubě námořního plavidla nebo na palubě letadla může zůstavitel, má-li pro to vážný důvod, poříditi závěť i před kapitánem nebo před prvním důstojníkem, anebo, nejsou-li, před osobou, která zaujala jejich místo. Závěť, sepsaná nebo potvrzená některou z těchto osob za přítomnosti dvou svědků, se považuje za veřejnou listinu.

(2) Platnost závěti nelze popřít tím, že zůstavitel neměl vážný důvod podle odstavce 1.

§ 1291

(1) V případě války a podobných vojenských operací může voják nebo jiná osoba náležející k armádě poříditi závěť i před důstojníkem za přítomnosti dvou svědků. Závěť sepsaná nebo potvrzená důstojníkem se považuje za veřejnou listinu.

(2) Důstojník se může zúčastnit pořizování závěti, jen nemůže-li se zůstavitel za tím účelem obrátit na notáře; porušení tohoto ustanovení nemá za následek neplatnost závěti.

§ 1292

Při pořizování závěti podle předchozích ustanovení mohou být svědky i osoby, které dosáhly čtrnáctého roku věku, a osoby, které byly ve svéprávnosti jen omezeny.

(3) Současná přítomnost svědků se vyžaduje jen při soukromé závěti pořizené ústně.

§ 1293

Platnosti závěti není na újmu, nepodepíše-li ji zůstavitel nebo svědek proto, že nemůže psát, nebo pro jinou závažnou překážku, je-li příčina této překážky v listině výslovně uvedena.

§ 1294

(1) Uplyne-li šest měsíců od konce roku, kdy byla pořizena podle § 1289 nebo 1290, pozbuje závěť platnosti, pokud nevyhovuje ustanovením § 1279 až 1283, ledaže se jedná o závěť zůstavitele, který od konce této lhůty až do své smrti nebyl způsobilý pořádit.

(2) Totéž platí o závěti pořizené podle § 1291, ale lhůta se počítá od konce válečné doby.

K § 1289 až 1294:

Vážnost závěti jako poslední vůle zůstavitele, ohled na ni jako na zůstavitelovo poslední přání a závažné majetkové důsledky závěti, to vše za pravidelného běhu události předpokládá, že zůstavitel přistoupí k sepsání závěti v klidu, po zralé úvaze a s rozvahou. Nelze však vyloučit mimořádné situace, kdy se události z vnějších příčin vyvinou nečekaným způsobem a kdy člověk, ač má třeba i osud svého majetku po své smrti důkladně promyšlen, nemůže pořádit s obřadnostmi, které zákon vyžaduje pro běžné situace. Proto standardní zákoníky poskytují pro tyto případy úlevy, které zůstaviteli usnadňují poslední vůli projevit. V té souvislosti se mluví o privilegovaných testamentech. Jejich úprava byla z našeho dědického práva vyloučena v r. 1950 občanským zákoníkem č. 141/1950 Sb. s odůvodněním, že se jednak preferuje dědění ze zákona, jednak "že se nový občanský zákoník tvoří pro období mírového budování socialismu," jak uvedla důvodová zpráva k § 542 až 545 cit. zák.

Návrh úpravy privilegovaných závětí se inspiruje jak předválečnou osnovou, tak zvláště občanskými zákoníky rakouským, polským, italským a nizozemským.

Úlevy poskytované při pořizování závěti se vztahují ke třem zvláštním situacím. Tato úprava však nevyklučuje, aby zůstavitel zákonných úlev nevyužil a postupoval při vyhotovení závěti podle obecných ustanovení - a vyhotovil např. holografickou závěť apod.

Předně se jedná o situace, kdy se člověk ocitne na místě, kde je v ohrožení života v důsledku mimořádné události, která ochromuje styk mezi lidmi. V takovém případě se dovoluje pořádit soukromou nebo veřejnou závěť s určitými úlevami, a to veřejnou závěť před starostou obce, případně jinou pověřenou úřední osobou, za přítomnosti dvou svědků, a soukromou závěť ústně před dvěma svědky. Lze poznamenat, že závěť pořizenou ústně přede svědky znalo naše právo do r. 1950 jako standardní způsob pořizení a např. rakouské právo ji zná dodnes (§ 585 ABGB).

Dále se jedná o případy náhlých situací, k nimž může dojít na palubě námořního plavidla nebo na palubě letadla. Tehdy se umožňuje pořádit závěť jako veřejnou listinu před kapitánem nebo prvním důstojníkem za účasti svědků. Pořizovatel musí mít pro takové pořizení vážný důvod; nemá-li ho, pak má kapitán (první důstojník) vyhotovení závěti odmítnout, ale neučiní-li tak, nelze pro takové pochybení popřít platnost závěti.

Konečně se jedná o úlevy pro vojenské osoby poskytované pro případ válečných operací, kdy může závěť s takovou osobou jako veřejnou listinu sepsat důstojník. Tento mimořádný způsob posledního pořizení se umožňuje pro případ, že voják či jiná osoba náležející k armádě nemá možnost obrátit se na notáře. Pokud je taková možnost, má důstojník sepsat závěti odmítnout, ale neučiní-li to, nemůže to vést k popření platnosti závěti.

Nastane-li některá z těchto mimořádných situací, poskytují se rovněž úlevy v požadavcích kladených na svědky. Způsobilost svědčit mají mít i osoby svéprávné jen částečně (starší 14ti let nebo omezené ve svéprávnosti soudem) a pořizuje-li se závěť ve formě veřejné listiny, nemusí být svědci současně přítomni. Jiné zákonné požadavky na svědky a na osoby účastníce se vyhotovení závěti zůstávají nedotčeny.

Další úleva se týká náležitosti podpisu. Mohou nastat situace, že zůstavitel nebo některý svědek nebude s to závěť podepsat z objektivních důvodů. Na to pamatuje návrh § 1293.

Protože závěť pořizená s úlevami připadá v úvahu jen v mimořádných situacích, nepropůjčuje se jí trvalá platnost a omezuje se jen na dobu šesti měsíců od konce překážky, která představovala důvod tohoto mimořádného kroku. Výjimka z tohoto pravidla dopadá jen na případy, kdy zůstavitel nebyl od konce této lhůty až do své smrti závěť pořádit závěť ve standardní formě.

Pododdíl 3 Vedlejší doložky v závěti

§ 1295

Zůstavitel může k závěti připojit podmínku, doložení času nebo příkaz.

K § 1295:

Podle současné úpravy (§ 478 obč. z.) nemají podmínky připojené k závěti právní důsledky. Jedná se o zásadu promítnutou do našeho dědického práva v totalitní době (§ 550 odst. 2 zák. č. 141/1950 Sb.) s argumentem, že "v kapitalistickém řádu (...) dědické právo (...) rozšiřuje dispoziční svobodu soukromého vlastníka i za hranice jeho fyzického života. Vlastník mohl různými podmínkami a příkazy, připojenými k závěti, omezovat své právní nástupce (...) Zcela jinak je tomu ve společnosti nastoupivší cestu k socialismu, kdy nová hospodářská struktura vytváří i nové dědické právo."⁴⁶ Totalitní princip opovržení vůlí zůstavitele standardní občanské zákoníky neakceptují. Osnova se tedy přiklání k obvyklému modelu, při ně-

⁴⁶ Důvodová zpráva k zák. č. 141/1950 Sb., obecná část. Právnícký ústav ministerstva spravedlnosti (red.), Občanský zákoník, 3. vyd., Praha: Orbis, 1956, s. 45.

mž rozhoduje, že to je zůstavitelův majetek, o němž je pořízováno a že to je i jeho respektabilní vůle, kterou projevuje, jak má být s jeho majetkem po jeho smrti naloženo. Předpokládáme-li hospodářský a právní pořádek založený na institutu soukromého vlastnictví a mezigenerační kontinuitu cílů, a tím i motivaci k produktivní činnosti, spornosti a vůbec ke spořádanému životu,⁴⁷⁾ jeví se jako nejvyšší účelné dát zůstaviteli možnost, aby dal pokyny, jak uspořádat majetkové poměry vzešlé z jeho celoživotní činnosti pro dobu po jeho smrti.

Z těchto základních důvodů se navrhuje umožnit, aby zůstavitel mohl závět' opatřit vedlejšími doložkami. Tyto vedlejší doložky jsou dvojího druhu.

Jednak je to možnost ustavit vykonavatele závěti. Jelikož naše dědické právo není vybudováno na delačním (odevzdacím) principu, je úkolem vykonavatele závěti zejména jeho mediační funkce. Literatura už dávno ukázala, že "v dědicích bojujících o svoje zájmy často se uplatní nejtemnější stránky lidské bytosti" a že je "zájmem mimořádné hodnoty mravní, aby smrt člověka nebyla doprovázena úpornými zápasy, nenávisť a zlobou," když "ten, kdo by mohl zasáhnouti - je mrtev."⁴⁸⁾ Zkušenost ukazuje, že racionalistický přístup, podle něhož k urovnání dědických záležitostí jsou povoláni soud a notář jako vykonavatel některých soudních úkolů, plně nevykryvá vše, co má být v této souvislosti zařízeno. Z toho důvodu je účelné poskytnout zůstaviteli právo ustavit jako vykonavatele závěti osobu, k níž má důvěru a na niž se spoléhá, že přispěje k splnění jeho poslední vůle a urovnání dědických věcí. Vykonavatel závěti má zásadně též spravovat pozůstalost až do potvrzení nabytí dědictví dědicům soudem (§ 1419), ledaže je za tím účelem utaven i správce pozůstalosti. Zřizuje-li zůstavitel závěti nadaci, má vykonavatel závěti podle § 276 obecné části zařídit i v tom směru vše potřebné.

Druhá skupina doložek v závěti má zůstaviteli umožnit, aby mohl k závěti připojit jinou podmínku, doložení času nebo příkaz. Tím se osnova odvrací od tradice založené u nás totalitním právem a vychází zejména z vládního návrhu občanského zákoníku z r. 1937 s přihlédnutím ke standardním evropským zákoníkům.

Vykonavatel závěti

§ 1296

Zůstavitel může závěti ustavit jejího vykonavatele a určit, jaké má vykonavatel závěti povinnosti, a případně též, jak bude odměněn.

(3) Zjistí-li soud při projednávání dědictví, že byl vykonavatel v závěti ustaven, vyzoomí ho o tom.

§ 1297

(1) Vykonavatel závěti, přijme-li svou funkci, pečuje o řádné splnění poslední vůle zůstavitele a působí na

odstranění neshod mezi dědici. Může též namítat nezpůsobilost dědice nebo odkazovníka.

(2) Vykonavatel závěti rovněž dohlédne, zda s tělem zůstavitele bylo naloženo podle zůstavitelova přání a zůstavitel jej může pověřit i zařízením svého pohřbu a opatřením pohřebiště.

(3) Vykonavateli závěti náleží všechna práva, která jsou potřebná ke splnění přijatých úkolů.

§ 1298

Při námítce neplatnosti ustavení vykonavatele závěti může vykonavatel závěti vykonávat svou funkci, neučiní-li soud jiné opatření, až do právní moci rozhodnutí, že tento projev zůstavitelovy poslední vůle není platný.

Správce pozůstalosti

§ 1299

(1) Zůstavitel může závěti ustavit správce pozůstalosti nebo některé její části (dále „správce pozůstalosti“) a určit, jaké má povinnosti, a případně též, jak bude odměněn.

(2) Přijme-li správce pozůstalosti svou funkci, vykonává ji s péčí řádného hospodáře.

(3) Pro správce pozůstalosti platí § 1296 odst. 2, § 1297 odst. 3 a § 1288 obdobně.

§ 1300

Byl-li ustaven i vykonavatel závěti, řídí se správce pozůstalosti jeho pokyny; jejich práva a povinnosti se posoudí podle ustanovení o příkazu.

§ 1301

Není-li správce pozůstalosti ustaven, platí, že správou pozůstalosti zůstavitel pověřil vykonavatele závěti.

Podmínky

§ 1302

Směřuje-li podmínka k jednání dědice nebo odkazovníka, které jím může být opakováno, musí být po smrti zůstavitele znovu vykonáno, i když se tak již stalo za života zůstavitele.

§ 1303

Podmínka uložená dědici nebo odkazovníku se nevztahuje na náhradníka, není-li zřejmá jiná vůle zůstavitele.

§ 1304

K nabytí toho, co bylo zůstavěno s odkládací podmínkou, je třeba, aby osoba, již bylo něco takto zůstavěno, přežila zůstavitele a byla způsobilá dědit.

§ 1305

(1) Na nemravnou, nezákonnou nebo nesrozumitelnou podmínku se hledí, jako by k závěti nebyla připojena. Totéž platí o nemožné podmínce rozvazovací.

⁴⁷⁾ Srov. *Tilsch, E.*, Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní, Praha: Sborník věd právních a státních, 1905, s. 10, 13 a 15.

⁴⁸⁾ *Svoboda, E.*, Dědické právo, Praha: Československý kompas, 1946, s. 11.

(2) Ustanovení závěti, kterým se někomu uděluje právo s nemožnou odkládací podmínkou, je neplatné.

§ 1306

Na podmínku, aby dědic nebo odkazovník neuzavíral manželství se hledí, jako by k závěti nebyla připojena. Zůstavitel však může zanechat někomu poživací právo nebo důchod na dobu, než uzavře manželství.

K § 1296 až 1306:

I pro podmínky v závěti platí obecně to, co ustanovují generální ustanovení o právním jednání v obecné části osnovy (§ 453). Z důvodu srozumitelnosti úpravy přesto dochází v § 1305 k dílčímu opakování § 453 odst. 1 v části týkající se nemožných rozvazovacích podmínek. Podle § 1305 má tedy platit, že se hledí jako na nenapsanou nejen na nemožnou rozvazovací podmínku, jako při jiných právních jednáních, ale i na podmínku nezákonnou nebo nesrozumitelnou. Bez tohoto ustanovení by byly klauzule v závěti obsahující nemravnou, nezákonnou nebo nesrozumitelnou podmínku neplatné, a v důsledku toho mohlo být neplatným i povolání dědice nebo odkazovníka na základě takové podmínky, což se nezamýšlí. Podobně se hledí podle § 1306 jako na nenapsanou i na podmínku, že někdo má nabýt dědictví, pokud neuzavře manželství.

Naproti tomu udělení práva s nemožnou odkládací podmínkou má být neplatné, tudíž dědic (odkazovník) takto povolán platně povolán nebude.

Doložení času

§ 1307

Při nejistotě, zda nastane doba, jejímž doložením zůstavitel omezil právo někomu zůstavené, platí takové ustanovení za podmíněné.

§ 1308

Je-li čas určen tak, že rozhodná chvíle nastat musí, přechází zůstavené právo jako jiná nepodmíněná práva na dědice té osoby, již bylo takto zůstaveno.

§ 1309

Je-li jisté, že doba vyměřená v závěti nastat nikdy nemůže, posoudí se toto doložení času jako nemožná podmínka. Bude-li však nepochybné, že se zůstavitel při určení času jenom zmýlil, určí se rozhodná chvíle podle jeho pravděpodobné vůle.

K § 1307 až 1309:

Podstata závětních klauzulí o doložení času je v zůstavitelově určení, že dědic (odkazovník) má právo nabýt jen na určitou dobu, případně že je má nabýt později než dnem zůstavitelovy smrti. Rozdíl mezi doložením času a podmínkou je zejména v tom, že se doložení času váže vždy na událost, která v budoucnu nastat musí. Při nejistotě, nastane-li okamžik, k němuž má být dědic nebo odkazovník povolán (*dies incertus an*) - např. při úspěšném dokončení studia, uzavření sňatku, dosažení zletilosti nebo jiného určitého věku, nehledí se na takové klauzule jako na doložení času, nýbrž na určení podmínky.

Zůstavitel tedy bude moci omezit ustanovení závěti určením času, takže povolán se má stát dědicem (odkazovníkem) nikoli již v den zůstavitelovy smrti (*dies a quo*) nebo se má stát dědicem jen na nějakou dobu (*dies ad quem*).

Je-li čas stanoven tak, že nastat nikdy nemůže, posoudí se příslušná klauzule podle ustanovení § 1305 o nemožných podmínkách. Avšak je-li nepochybné, že se zůstavitel jen zmýlil zřejmě ve výrazu (např. "31. června" namísto "30. června"), je namíste zůstavitelovo nařízení zachovat v platnosti podle jeho předpokládané vůle.

Při jistotě, že určený čas nadejde, mohou nastat dvě situace: buď je také jisté, kdy nadejde (např. při jasném určení určitého kalendářního dne), anebo není jisté, kdy se tak stane (např. den ukončení studia na určité škole). Ale v obou těchto případech nastanou různé právní účinky, než tento čas nadejde, podle toho, zda byla doložena doba počáteční nebo konečná.

Byla-li doložena počáteční doba (*dies a quo*), napadne dědictví nebo odkaz při zůstavitelově smrti těm, kdo byli povoláni k dědictví až do určené doby, nebo - neurčil-li zůstavitel v závěti v tom směru ničeho - jeho zákonným dědicům. Ale jakmile *dies a quo* nadejde, napadne dědictví (odkaz) tomu, kdo byl od počáteční doby povolán za dědice.

Naproti tomu byla-li doložena konečná doba (*dies ad quem*), napadne při zůstavitelově smrti dědictví tomu, kdo byl povolán až do konečné doby. Jakmile konečná doba nadejde, napadne dědictví tomu, kdo byl za dědice povolán od této konečné doby. Neurčí-li zůstavitel, kdo je od konečné doby povolán, napadne dědictví dědicům podle zákonné posloupnosti.

Poměr mezi osobou, která nabyla dědictví nebo odkaz s podmínkou nebo s doložením času, a jejím předchůdcem nebo nástupcem

§ 1310

(1) Dokud právo dědice zůstává odsunuto, protože vymíněná událost nebo určený čas ještě nastaly, nesmí přední dědic, kterému dědictví připadlo, zcizit co získal, ani o tom pořídít, ale naopak učiní vše nutné pro jeho zachování. Právo předního dědice je omezeno jako právo poživatele.

(2) Táž omezení platí obdobně i pro předního odkazovníka.

§ 1311

Ustanovení § 1310 platí obdobně pro poměr mezi tím, komu byly zůstaveny dědictví nebo odkaz s rozvazovací podmínkou, a osobou, které má dědictví nebo odkaz připadnout po splnění podmínky.

K § 1310 a 1311:

Umožní-li se zůstaviteli, aby o pozůstalosti pořídil i tak, že dědictví napadne několika povoláním osobám po sobě, musí být podstata takto zanechané hodnoty zachována až do jejího odevzdání poslednímu v řadě. Proto nesmí osoba povolána jako první v pořadí předmětnou hodnotu

zcizit, ani o ní pořídít závěti či jinak, nýbrž má učinit vše, co je nutné pro její zachování.

Příkaz

§ 1312

(1) Pokud zůstavitel někomu něco zůstaví s připojením příkazu, posuzuje se příkaz jako podmínka rozvazovací, takže se zůstavení práva zmaří, nebude-li příkaz proveden, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli.

(2) Na příkaz bránící věc z pozůstalosti zcizit nebo zatížit ji se hledí, jako by k závěti nebyl připojen.

§ 1313

(1) Příkaz, který nelze přesně splnit, budiž splněn alespoň tak, aby mu bylo přibližně co možná vyhověno. Není-li možné ani to, podrží osoba obtížená příkazem to, co jí bylo zůstavěno, není-li zřejmá zůstavitelova opačná vůle.

(2) Kdo se učiní neschopným splnit příkaz, věda, že jej tím maří, pozbude to, co mu bylo zůstavěno.

§ 1314

V pochybnostech se doložka pokládá za příkaz, nikoli za podmínku.

§ 1315

Přání zůstavitele nemá právní účinky, vysloví-li se jím o účelu, ke kterému někomu něco zanechává, ale neuloží povinnost zanechané věci k tomuto účelu použít.

§ 1316

Příkazy ukládající jednání nemožné nebo nezákonné jsou neplatné; uloží-li zůstavitel někomu takový příkaz s dodatkem, že jeho nesplněním vznikne dědici nebo odkazovníku povinnost něco plnit jinému či jiná újma, pak se k takové doložce nepřihlíží.

§ 1317

Ustanovení, kterým zůstavitel dědici nebo odkazovníku příkáže s pohrůžkou ztráty nějaké výhody, aby závěti neodporoval, nemá právní účinky, jde-li jen o odpor proti pravosti závěti nebo proti výkladu jeho smyslu.

K § 1312 až 1317:

Vedle podmínek a doložení času náleží mezi standardní vedlejší klauzule v závěti také příkazy. Zůstavitel může své poslední pořízení omezit i tím, že dědici nařídí, aby se zanechaným majetkem či s jeho částí určitým způsobem nakládal nebo aby něco vykonal či opominul. Pokud zůstavitel dědici nařídí, aby z dědictví někomu něco vydal, jedná se o odkaz (§ 1337 a násl.); nejde-li o takové nařízení, je to příkaz (modus) ve vlastním technickém smyslu.

Příkaz se zásadně posuzuje stejně jako rozvazovací podmínka. Pokud jej tedy dědic nesplní, ztrácí právo na dědictví, takže dědictví pozbude. Zůstavitel však může sám stanovit účinky, které mají dědice postihnout, pokud příkaz nesplní. Zejména může pro ten případ určit, že dě-

dic poskytne odkaz třetí osobě, pokud příkaz nesplní (poe-nae nomine relictum).

Pododdíl 4

Zrušení závěti

Pořízení nové závěti

§ 1318

Starší závěť se zrušuje závětí novější, ledaže je z novější závěti zřejmé, že starší závěť má být zcela nebo zčásti zachována v platnosti.

§ 1319

Ustanovení starší závěti nebo staršího dovětku se novějším dovětkem neruší, ledaže je z tohoto novějšího dovětku zřejmé, že vůle zůstavitele je jiná.

§ 1320

Neplatnost zrušovací doložky

Prohlášení zůstavitele učiněné v závěti nebo jinak, že neplatná budou všechna jeho příští pořízení pro případ jeho smrti, anebo že budou neplatná taková pořízení, jež nebudou zřízena v určité formě, nemá právní účinky.

Odvolání závěti

§ 1321

Chce-li zůstavitel zrušit závěť a neučinit novou, odvolá ji výslovně, anebo mlčky tak, že zničí listinu.

§ 1322

(1) Odvolat závěť lze prohlášením učiněným v takové formě, jaká se vyžaduje pro pořízení závěti.

(2) Kdo byl ve svéprávnosti omezen pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů, anebo na hráčekké vášni, může platně odvolat závěť, nezkrátí-li tím své dědice nad míru uvedenou v § 1275 odst. 2.

§ 1323

(1) Zůstavitel zruší závěť zničením listiny, na níž byla napsána.

(2) Porušil-li zůstavitel listinu jiným způsobem, anebo neobnovil-li zůstavitel závěť, ač ví, že listina byla zničena či ztracena, ruší se tím závěť, jen plyne-li z okolností nepochybně zůstavitelův zrušovací úmysl.

(3) Zničí-li zůstavitel jen jeden z několika stejnopisů závěti, nelze z toho ještě usuzovat na jeho odvolání.

§ 1324

Odvolá-li zůstavitel novější závěť a starší závěť uchová, nabude starší písemně vyhotovená závěť znovu účinnost.

K § 1318 až 1324:

Návrh ustanovení o zrušení závěti vychází z právní úpravy stávající (§ 480 obč. z.), ale je přesnější, vyhovuje

vědecké kritice, že této otázce není v platná zákonné úpravě věnována náležitá pozornost⁴⁹⁾ a přibližuje se ke standardním úpravám. Závěť lze zrušit buď pořízením nové závěti, anebo odvoláním závěti.

Zachováno je pravidlo, že pořízením novější závěti se starší závěť ipso facto ruší, pokud starší závěť nemůže vedle závěti novější obstát a v té míře, v jaké nemůže obstát. K tomu pravidlu je ve zvláštním ustanovení připojeno nové ustanovení o účincích dovětku (kodicilu). Účelem dovětku je doplnit již existující závěť, proto - zřizovali se např. kodicilem jen odkaz - nemůže to mít vůči již existující závěti zrušovací účinky. Mělo-li by se tak stát, musel by se v tom směru zůstavitel jasně vyjádřit.

Navrhuje se doplnit výslovné ustanovení, že bez právních účinků je prohlášení zůstavitele, že neplatná budou všechna jeho příští pořízení pro případ smrti, případně že jeho eventuelní příští závěti budou neplatné, pokud nebudou pořízena v určité zvláštní formě. Toto pravidlo bylo zatím dovozováno jen literaturou.

Druhý způsob zrušení závěti je její odvolání. Odvolat závěť lze výslovně nebo mlčky: totiž buď výslovným prohlášením učiněným v takové formě, jaká se vyžaduje pro pořízení závěti, anebo zničením listiny, na níž závěť napsána. I toto základní pravidlo se přejímá z platného občanského zákoníku s tím, že se v § 1323 navrhuje stanovit opět podrobnější pravidla pro některé případy vyvolávající pochybnosti.

Nové je ustanovení o zachování (obnovení) platnosti starší závěti, v případě, že zůstavitel novější závěť zničí nebo jinak odvolá. Navržené pravidlo odpovídá evropským standardům a vyhovuje i běžnému lidskému chápání.

Oddíl 3

Dědická smlouva

§ 1325

(1) Zůstavitel může uzavřít dědickou smlouvu, v níž povolává druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo za odkazovníka a druhá strana to přijímá. K platnosti dědické smlouvy se vyžaduje forma veřejné listiny.

(2) Co se v tomto oddílu stanoví o smluvním dědici, platí obdobně i pro smluvního odkazovníka.

§ 1326

(1) Dědickou smlouvu může uzavřít jen zůstavitel zletilý a plně svéprávný.

(2) Dědickou smlouvu mohou strany uzavřít a závazek z dědické smlouvy mohou změnit nebo zrušit jen osobním jednáním; je-li zůstavitel ve svéprávnosti omezen, může tak učinit jen se souhlasem opatrovníka.

§ 1327

(1) Dědickou smlouvou nelze pořídit o celé pozůstalosti. Čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle.

le. Chce-li zůstavitel zanechat smluvnímu dědici i tuto čtvrtinu, může tak učinit závěti.

(2) Kdo byl ve svéprávnosti omezen pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů, anebo na hráčské vášni, může pořídit dědickou smlouvou jen o majetku, o němž je způsobilý pořídit závěti. Z tohoto majetku se počítá čtvrtina vyhrazená pořízením podle jeho zvlášť projevené vůle.

K § 1325 až 1327:

Dědická smlouva je zvláštní institut dědického práva, existující v řadě evropských zemí (Francie, Švýcarsko, Německo, Rakousko). Znalá jej i naše právo, dokud nebyl občanským zákoníkem z r. 1950 ze soukromého práva vymýcen. Osnova sleduje návrat k tomuto institutu. Základní vlastností závěti jako právního jednání jedné osoby je, že zůstavitel, pokud je naživu, může závěť kdykoli změnit, doplnit, odvolat. Naproti tomu dědická smlouva je jednání dvoustranné, kterým jedna strana (zůstavitel) povolává druhou za dědice své pozůstalosti nebo její části a tato druhá strana své ustavení za dědice přijímá. Strany se za dědice též mohou ustavit navzájem. V dědické smlouvě jde sice o povolání určité osoby za dědice, avšak za dědice presumptivního (podobně jako v závěti), neboť ani fakt takové smlouvy nezabavuje tohoto dědice práva dědictví odmítnout nebo žádat soupis pozůstalosti. Jako každá jiná smlouva, tak i tato zakládá právní závazek a právní nárok, a proto nemůže být jednostranně změněna nebo zrušena.

Dědická smlouva je tedy smíšený právní útvar mezi smlouvou a závěti - jedná se ve své podstatě o dvoustranné, závazné ustanovení za dědice - a tudíž na ni dopadají jak ustanovení o smlouvě, tak o závěti. Kdo chce uzavřít dědickou smlouvu, musí mít nejen pořizovací způsobilost, ale i způsobilost smluvně se zavázat. Smíšená povaha dědické smlouvy vyvolává i různé přístupy k jejímu systematickému zařazení. Různé zákoníky ji systematicky řadí různě: tak např. Code civil ji upravil v části nazvané o darování a testamentech, jiné zákoníky upravují mezi smlouvami (např. rakouský), jiné v rámci práva dědického (např. švýcarský). Ale přesto je třeba přihlídnout ke skutečnosti, že dědická smlouva má základní význam pro právo dědické, protože přece jen jde o základ nápadu dědického a mezi dědickými tituly ten nejsilnější (§ 1416).

Závažnost právních účinků dědické smlouvy vedou k návrhu standardního omezení, že dědickou smlouvu mohou strany uzavřít jen osobně, tedy, stejně jako u závěti, nikoli zástupcem. Stejně hledisko a spolu s ním i hledisko ochrany slabší strany vede k - opět obvyklému - nařízení, že způsobilý k uzavření dědické smlouvy je pouze plně svéprávný člověk. Nemůže tedy uzavřít dědickou smlouvu osoba mladší osmnácti let, ani člověk, jehož svéprávnost soud omezil. Tito lidé mohou pořídit závěti za podmínek § 1273 a 1275. Výjimka je připuštěna ohledně lidí, jejichž svéprávnost byla omezena pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů, anebo na hráčské vášni (§ 1327 odst. 2).

⁴⁹⁾ Mikeš, J. - Muzikář, L., Dědické právo, Praha: Linde, 2003, s. 97.

Dědická smlouva je limitována také co do formy a co do věcného záběru. Pokud se jedná o formu, vyžaduje se veřejná listina, tedy, za současného stavu právní úpravy, notářský zápis. Co do věcného záběru jsou možnosti dispozic s pozůstalostí dědickou smlouvou omezeny tak, že ani dědickou smlouvou se zůstavitel zcela nesmí zbavit práva pořídit individuálně. Z toho důvodu mu má být ponechána volná čtvrtina pozůstalosti, aby k ní mohl povolát dědice nebo odkazovníky mimosmluvně. Má-li být tato část pozůstalosti podle výslovného předpisu v § 1327 zůstat volná tak, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle, nesmí být jeho pořizovací volnost omezena právem na povinný díl či jiným omezením.

§ 1328

Byla-li dědická smlouva uzavřena s tím, že se ostatní dědici zřekli svého dědického práva, pozbývá zřeknutí se dědictví účinky, nedědí-li dědic povolaný v dědické smlouvě.

K § 1328:

Zůstavitel může dědickou smlouvou povolát smluvního dědice také za situace, že má zákonné, nebo dokonce i nepomenutelné dědice, a situaci ještě za svého života vyřešit tak, že se zákonnými dědici uzavře smlouvu, kterou se ti dědictví zřeknou. Navrhuje se tedy ve shodě se standardními úpravami stanovit, že zřeknutí se dědictví pozbývá účinky pro případ, že smluvní dědic nedědí.

§ 1329

O podmínkách v dědické smlouvě platí § 453; rozvazovací podmínku však v dědické smlouvě sjednat nelze.

§ 1330

(1) Dědická smlouva nebrání zůstaviteli, aby se svým majetkem nakládal za svého života podle libosti. Strana povolaná za dědice nemůže přenést své právo na jinou osobu.

(2) Pořídí-li však zůstavitel pro případ smrti nebo uzavře-li darovací smlouvu tak, že to s dědickou smlouvou není slučitelné, může se smluvní dědic dovolat neúčinnosti těchto právních jednání.

K § 1329 a 1330:

V tomto ustanovení se bere zřetel na smluvní povahu tohoto právního jednání, proto se při sjednání podmínek v dědické smlouvě neuplatní ustanovení o podmínkách v závěti (§ 1302 a násl.), nýbrž obecná ustanovení o podmínkách v právních úkonech. Tak směřuje-li podmínka k jednání druhé smluvní strany, postačí splnění této podmínky již za zůstavitelova života. Na nezákonné či nesrozumitelné podmínky se nehledí jako na nenapsané (srov. § 1305), nýbrž jsou neplatné s případnými důsledky pro platnost celé smlouvy. Vyloučení rozvazovacích podmínek v dědické smlouvě je standardní řešení.

Dědickou smlouvou se zakládají majetkoprávní důsledky pro případ smrti zůstavující smluvní strany. Právo na dědictví, které z této smlouvy vzniká, předpokládá zů-

stavitelovu smrt a nastoupení dědice v toto právo. Proto se nijak nedotýká majetkových poměrů smluvních stran za jejich života. Dědická smlouva zakládá povolání smluvní strany za dědice - a jen to. Smluvnímu dědici má připadnout to, co po zůstavitelově smrti z jeho majetku zbude.

Proto nelze zůstaviteli bránit, aby se svým majetkem nakládal za svého života zcela libovolně. Z téhož důvodu nelze na budoucí dědictví požadovat zajištění nebo převést či jinak přenést právo na budoucí dědictví ze smluvního dědice na jinou osobu.

V tomto ustanovení se bere zřetel na smluvní povahu tohoto právního jednání, proto se při sjednání podmínek v dědické smlouvě neuplatní ustanovení o podmínkách v závěti (§ 135 a násl.), nýbrž obecná ustanovení o podmínkách v právních úkonech. Tak směřuje-li podmínka k jednání druhé smluvní strany, postačí splnění této podmínky již za zůstavitelova života. Na nezákonné či nesrozumitelné podmínky se nehledí jako na nenapsané (srov. § 1306), nýbrž jsou neplatné s případnými důsledky pro platnost celé smlouvy. Vyloučení rozvazovacích podmínek v dědické smlouvě je standardní řešení.

§ 1331

(1) Dohodnou-li se strany, že zůstavitel převede na smluvního dědice majetek již za svého života, může být tento majetek sepsán ve formě veřejné listiny. V takovém případě, nepřevede-li zůstavitel všechny svůj majetek, anebo získá-li po převodu další majetek, se dědická smlouva vztahuje jen na majetek takto převedený, ledaže bylo ujednáno něco jiného.

(2) Uskutečnilo-li se odevzdání ještě za života, přecházejí práva a povinnosti z dědické smlouvy na dědice smluvního dědice, ledaže bylo ujednáno něco jiného.

§ 1332

(1) Pro zánik závazku z dědické smlouvy platí ustanovení o zániku závazků ze smluv.

(2) Své závazky z dědické smlouvy může zůstavitel zrušit i pořízením závěti. K účinnosti zrušení se vyžaduje souhlas smluvního dědice učiněný ve formě veřejné listiny.

§ 1333

Zemře-li smluvní dědic před zůstavitelem nebo společně s ním, zaniká závazek z dědické smlouvy; poskytl-li však smluvní dědic podle dědické smlouvy zůstaviteli plnění, může se dědic smluvního dědice domáhat, aby mu zůstavitel vydal, oč byl takovým plněním k okamžiku smrti smluvního dědice obohacen.

§ 1334

Dědická smlouva neplatná pro nesplnění podmínek v § 1325 a 1326 nebo proto, že nevyhovuje ustanovením o smlouvách podle části čtvrté tohoto zákona, může mít přesto platnost závěti, má-li jinak všechny náležitosti závěti.

K § 1331 až 1334:

Na rozdíl od závěti nelze smluvní povolání za dědice zrušit jednostranným prohlášením. Kontraktuální charakter závěti se promítá i zde.

Zvláštním ustanovením je pamatováno na případ, kdy bylo dědictví smluvně přenecháno za protiplnění a smluvní dědic vzhledem k okamžiku své smrti nedědí. Zvláštním ustanovením je pamatováno i na to, že neplatnost dědické smlouvy nemusí zcela zmařit úmysl pořizovatele, neboť jeho projev vůle může mít platnost závěti.

Navržené ustanovení jednak opakuje obecnou zásadu § 462, jednak činí výjimku z § 466. Jedno od druhého však funkčně oddělit nelze - pokud by § 1328 pouze vytkl konverzi při nedostatku formy, nevyloučilo by to závěr, že speciální povaha takového ustanovení vylučuje účinky § 462. Z toho důvodu je ustanovení formulováno tak, jak je navrжено. Smlouva, kterou zůstavitel povolá za dědice někoho jiného než svého manžela, stejně jako smlouva o povolání dědice uzavřená v jiné formě než ve formě veřejné listiny atd., nebude platnou smlouvou dědickou. Nezamýšlí se jí však odepřít a priori vlastnost závěti, bude-li takto učiněné právní jednání mít všechny náležitosti závěti.

Zvláštní ustanovení o dědické smlouvě uzavřené mezi manželi

§ 1335

(1) Manželé mohou uzavřít dědickou smlouvu, podle níž jedna strana povolává druhou za dědice nebo za odkazovníka a druhá strana toto povolání přijímá, anebo se takto za dědice nebo za odkazovníky povolávají navzájem.

(2) Takovou smlouvou mohou pro případ vzniku manželství uzavřít i snoubenci, ale smlouva se stane účinnou až vznikem manželství.

§ 1336

(1) Rozvodem manželství se neruší práva a povinnosti z dědické smlouvy, ledaže dědická smlouva určí něco jiného. Po rozvodu manželství se každá strana může domáhat, aby dědickou smlouvu zrušil soud. Soud návrhu nevyhoví, směřuje-li proti tomu, kdo nezapříčinil rozvrat manželství a s rozvodem nesouhlasil.

(2) Prohlášením manželství za neplatné se ruší práva a povinnosti z dědické smlouvy, ledaže takové manželství již dříve zaniklo smrtí jednoho z manželů.

K § 1335 a 1336:

V ustanoveních o dědických smlouvách mezi manželi se navrhuje upravit specifické odchylky od obecné úpravy. Předně se zdůrazňuje typický rys těchto smluv, totiž vzájemné povolání se za dědice. Vzhledem k odlišnému režimu dědických smluv mezi manželi je potřebné speciální ustanovení o dědických smlouvách uzavřených mezi snoubenci.

Ve shodě se standardními úpravami se navrhuje stanovit, že rozvod manželství zásadně nemá mít na trvání práv a povinností z dědické smlouvy vliv; smlouvu však v takovém případě může zrušit soud na ná-

vrh některého z bývalých manželů. Nebrání se však stranám, aby se dohodly na opaku.

Díl 3

Odkaz

Oddíl 1

Všeobecná ustanovení

Zřízení odkazu

§ 1337

(1) K platnosti odkazu se vyžaduje, aby odkaz zůstavil způsobilý zůstavitel osobě, která je způsobilá dědit, a aby se tak stalo platným pořízením pro případ smrti tak, že zůstavitel určité osobě přikáže vydat odkazovníku předmět odkazu.

(2) Kdo není způsobilý pořizovat, může ze svého majetku odkázat jinému jen předměty malé hodnoty.

§ 1338

Darování závislé na podmínce, že obdarovaný darce přežije, se považuje za odkaz, jestliže se darce nevzdal práva dar odvolat.

§ 1339

Zůstavitel může také dědici nebo spoludědicům zanechat přednostní odkaz; vzhledem k tomuto odkazu se budou posuzovat jako odkazovníci.

K § 1337 až 1339:

Skupina ustanovení o odkazech navazuje na ustanovení § 1242, které vytýká odkaz a rozdíl mezi odkazem a dědictvím. Naše právo mezi obojím od r. 1964 nerozlišuje, čímž se výrazně vymyká z konvenčního chápání obou těchto institutů. Zatímco dědictví reprezentuje podíl na pozůstalosti, představuje odkaz určitou věc z pozůstalosti (případně několik věcí druhově určených, včetně peněz). Odkazem zůstavitel odděluje určitou věc od pozůstalostního celku a určuje ji někomu: buď osobě, která není dědicem, nebo některému z dědiců. (Poukáže-li zůstavitel některému dědici z pozůstalosti určitou věc, může jít podle okolností buď o odkaz, anebo o příkaz, že pozůstalost má být rozdělena určitým způsobem. To záleží na výkladu posledního pořízení.) Při odkazu nastává singulární sukcesse odkazovníka na rozdíl od univerzální sukcesse dědické.

Podmínky platnosti odkazu jsou: platné pořízení pro případ smrti (tedy závět', případně dovětek, nebo dědická smlouva) - v rámci toho vystupuje i podmínka pořizovací způsobilosti - dále způsobilý odkazovník a způsobilý odkaz (jímž nemusí být jen hmotná věc, ale i jiná hodnota, např. stipendium. Protože se osnova vrací k úpravě darování pro případ smrti (v části čtvrté), rozlišuje se v § 1338 mezi odkazem a tímto darováním.

Výjimku z pravidla, že odkaz může určit jen osoba způsobilá pořídit o pozůstalosti závěti, obsahuje § 1337 odst. 2. Podle něho - vzorem je čl. 708 CCQ - má být respektováno přání člověka nezpůsobilého právně jednat, aby po jeho smrti připadla z jeho majetku jiné osobě, k níž má

dobrý poměr, věc malé ceny a hodnoty zejména upomínkové. Vodítkem v daném směru bude obecná úprava svéprávnosti, z níž plyne, že člověk nezpůsobilý pořizovat pro nedostatek věku má způsobilost právně jednat v rozsahu přiměřeném jeho rozumové a volní vyspělosti (§ 36 odst. 1) a že u lidí, zbavených svéprávnosti soudně, nelze namítat neplatnost těch jejich právních jednání, jež nevycházejí z kategorie nevýznamných a běžných záležitostí každodenního života (§ 49 odst. 2).

Obtížení odkazem

§ 1340

Odkazy připadají k tíži všem dědicům podle poměru jejich podílů, a to i tehdy, byla-li odkázána věc náležející jednomu ze spoludědiců. To neplatí, pokud zůstavitel zvláště přikáže splnění odkazu jednotlivému spoludědici nebo odkazovníku.

§ 1341

Každému z dědiců musí zůstat z hodnoty dědictví alespoň čtvrtina odkazy nezatížená. Zatíží-li zůstavitel dědice více, má dědic právo na poměrné zkrácení odkazu.

§ 1342

(1) Okolnost, že hodnota dalšího odkazu, jenž byl uložen odkazovníku, přesahuje hodnotu odkazu, který mu byl zůstaven, nezbavuje odkazovníka povinnosti splnit, co mu zůstavitel uložil.

(2) Jestliže odkazovník odkaz nenabude, nabývá tuto povinnost ten, komu odkaz připadne, nebo přenechá odkaz, který mu připadl, odkazovníku, který je na tento odkaz poukázán.

§ 1343

Zůstavitel, který odkazem pamatuje na určitou skupinu osob, jako jsou příbuzní, chudí a podobně, nebo na veřejně prospěšný, dobročinný či podobný účel, může ponechat dědici nebo někomu jinému, aby určil, jak a které z těchto osob nebo účelů mají být poděleny. Nevysloví-li se o tom zůstavitel, má volbu dědic. Nemůže-li dědic volbu vykonat, určí odkazovníky soud.

K § 1340 až 1343:

Rozdíl mezi dědictvím a odkazem je v tom, že právo na odkaz sice vzniká smrtí zůstavitele (a to zpravidla: zůstavitel může zvolit i den pozdější), ale toto právo je právem odkazovníka vůči dědici, případně - jedná-li se o další odkaz - vůči jinému odkazovníku na vydání odkazu. Vlastnické právo k odkázanému předmětu se nabývá stejně jako při převodech, protože v poměru osoby obtížené odkazem a odkazovníka (legatáře) se o nic jiného právně nejedná.

Předmětem odkazu může být věc zůstavitele (věc náležející do pozůstalosti), a tak tomu zpravidla také je, může to být ale i věc jiná. Obecně ale platí, že odkazem lze obtížit jen osobu, která má z pozůstalosti prospěch, tedy buď dědice, nebo odkazovníka. Je-li odkazem obtížen odkazovník, jedná se o další odkaz (pododkaz) a ten, komu tento další odkaz náleží, se označuje jako pododka-

zovník. Tak např. může zůstavitel odkázat z pozůstalosti určité osobě nemovitost s pokynem, aby odkazovník prominul jiné osobě dluh, která ta za odkazovníkem má. Skutečnost, že mezi odkazem přednostním a dalším je takový hodnotový nepoměr, že další odkaz má vyšší hodnotu než přednostní, nezbaví legatáře povinnosti se s pododkazovníkem vypořádat. Těto povinnosti se odkazovník může zbavit jen odmítnutím odkazu.

Je na vůli zůstavitele, koho odkazem obtíží. Neurčí-li v tom směru ničeho, jsou odkazem obtíženi všichni dědici v tom poměru, v jakém jim připadá pozůstalost.

Odkazem lze pamatovat i na skupinu osob. Pak je věcí zůstavitele, jak tuto skupinu podělí či komu toto podělení svěří. Nevysloví-li se, má právo volby dědic; pokud to možné není, rozhodne o rozdělení soud.

Osnova nepřijímá zásadu obecného zákoníku občanského, že zůstavitel může dědictví odkazy zcela vyčerpát, takže by vzhledem k tomu, dědic po nabytí dědictví jen vydal odkazovníkům odkazy a z pozůstalosti mu nic nezůstalo. Vychází se naopak z pojetí, že odpovídá principům spravedlnosti, zůstane-li osobě, která dědictví nabývá, přes její obtížení odkazy alespoň část dědictví nezatížena. (Vzhledem k tomu bude rozhodovat souhrn hodnot všech odkazů, lhostejno, mají-li být vydány přímo z pozůstalosti či z jiných zdrojů. Zvolen byl podíl čtvrtinový, což není nic jiného než stará *quarta Falcidia*. Nevychází se však z pojetí, že odkazy překračující toto omezení jsou neplatné; dědici má náležet právo, požadovat, aby odkazy byly poměrně kráceny tak, aby mu z dědictví zůstala čistá čtvrtina. Bude přitom věcí jeho rozhodnutí, zda toto své právo využije, anebo splní-li poslední vůli, jak byla projevena. Takto jsou chráněni běžní dědicové; ochrana nepominutelných dědiců je silnější a věnuje se jí třetí oddíl této hlavy.

Náhradnictví při odkazech

§ 1344

Zůstavitel může při odkazu nařídit náhradnictví. Pro takový případ platí přiměřeně ustanovení § 1264 až § 1268.

K § 1344:

Jeden ze základních předpokladů nabytí práva na odkaz je, že legatář zůstavitele přežije, že má ke dni vzniku práva na odkaz stejnou způsobilost, jakou musí mít osoba, která je s to být dědicem a že odkaz neodmítne. Zůstavitel může přijmout opatření pro případy, že jim určený odkazovník odkaz nenabude, a ustavit legatáři náhradníka obdobně, jako může zřídit náhradníka i dědici.

Odvolání odkazu

§ 1345

- Má se za to, že odkaz byl odvolán, jestliže zůstavitel
- odkázanou věc zničí, nebo ji zcizí a znovu nenabude,
  - odkázanou věc změní takovým způsobem, že to je již věc jiná, nebo
  - odkázanou pohledávku vymůže a vybere.

§ 1346

Má se za to, že odkaz nebyl odvolán, pokud odkázanou věc nabyla jiná osoba nebo byla-li odkázaná věc změněna či zničena mimo vůli zůstavitele. Totéž platí, jestliže dlužník zůstaviteli vyrovnal odkázanou pohledávku z vlastního popudu.

K § 1345 a 1346:

Odkaz lze odvolat stejným způsobem, jakým se odvolává závěť. Mimo to zvláštní ustanovení § 1345 a 1346 pamatují na případy, kdy nastupuje, popř. nenastupuje, právní domněnka odvolání odkazu. Jedná se o domněnky vyvratitelné, takže platí jen, neprokáže-li se jiná zůstavitelova vůle. Jedná se konkrétně o tyto případy:

Za prvé: Jestliže zůstavitel věc, kterou byl dříve někomu odkázal, zničil nebo ji převedl někomu jinému (a pak ji již nenabyl), nastupuje domněnka odvolání odkazu. Pokud ale k takovému naložení s odkázanou věcí došlo mimo vůli zůstavitele, odkaz trvá a odkazovníku bude vyplacena peněžitá náhrada.

Za druhé: Jestliže zůstavitel odkázanou věc změnit tak, že se stala jinou věcí, protože pozbyla své původní podoby a názvu, hledí se na odkaz jako na odvolaný. Stalo-li se tak ale mimo vůli zůstavitele, náleží legatáři tato změněná věc. Pokud však v posledně uvedeném případě specifikace vedla k tomu důsledku, že změněnou věc nabyla do vlastnictví osoba od zůstavitele odlišná, náleží odkazovníku právo na peněžitou náhradu.

Za třetí: Odkáže-li zůstavitel někomu pohledávku, ale tu následně sám vymůže a vybere, má se za to, že odkaz byl odvolán. Stalo-li se tak jen zčásti, nastupuje domněnka částečného odvolání odkazu. Naproti tomu odkaz trvá v případě, že pohledávka zanikla proto, že dlužník dluh vyrovnal z vlastního popudu, že tedy věřitel jen přijal plnění dlužníkem nabízené.

Oddíl 2

Zvláštní pravidla o jednotlivých druzích odkazů

Pododdíl 1

Při odkazu věci určitého druhu

§ 1347

(1) Při odkazu věci určitého druhu, je-li takových věcí v pozůstalosti více, rozhodne osoba obtížená odkazem, která věc bude odkazovníkovi vydána. Musí však zvolit takovou věc, kterou odkazovník bude moci užívat.

(2) Ponechá-li se odkazovníku, aby si z několika věcí sám vybral, může zvolit i věc nejlepší.

§ 1348

(1) Při odkazu věci určitého druhu, která však v pozůstalosti není, není odkaz platný. Odkáže-li zůstavitel několik věcí určitého druhu a není-li jich v pozůstalosti určené množství, spokojí se odkazovník s těmi, které v pozůstalosti jsou.

(2) Neodkáže-li však zůstavitel věc určitého druhu výslovně ze svého vlastnictví a není-li taková věc v po-

zůstalosti, opatří ji osoba obtížená odkazem odkazovníku v jakosti přiměřené osobním poměrům a potřebě odkazovníka.

§ 1349

(1) Zůstavitel může pověřit i jinou osobu, aby zvolila, kterou z několika věcí má odkazovník dostat. Nevykoná-li tato osoba volbu, určí odkaz soud se zřetelem k osobním poměrům a potřebě odkazovníka.

(2) Soud určí odkaz také tehdy, když odkazovník nevykoná volbu, která mu byla ponechána, ve lhůtě stanovené k žádosti osoby obtížené odkazem.

§ 1350

Odkaz peněz zavazuje osobu obtíženou odkazem k jejich vyplacení, ať již hotové peníze v pozůstalosti jsou, čili nic.

Pododdíl 2

Při odkazu určité věci

§ 1351

Při opakování odkazu určité věci v jednom nebo několika ustanoveních nemá odkazovník právo na odkázanou věc i na její cenu zároveň. Jiné odkazy, byť i obsahují věc téhož druhu nebo stejnou peněžní částku, náležejí odkazovníku, kolikrát jsou opakovány.

§ 1352

K odkazu věci, která v době pořízení závěti náležela odkazovníkovi se nepřihlíží. Nabyl-li ji později, uhradí se mu obecná cena věci; dostal-li ji však bezplatně od samotného zůstavitele, platí, že odkaz byl odvolán.

§ 1353

(1) Nepřihlíží se k odkazu věci cizí nenáležící ani zůstaviteli, ani dědici nebo odkazovníkovi, který ji má poskytnout někomu jinému. Mají-li uvedené osoby na odkázané věci podíl nebo právo, týká se odkaz jen tohoto podílu nebo práva.

(2) Nařídil-li zůstavitel, že cizí věc má být koupena a poskytnuta odkazovníku, avšak její vlastník ji nechce prodat za obecnou cenu, vyplatí se odkazovníku tato cena.

§ 1354

Zástava nebo jiné zatížení odkázané věci postihují příjemce jako závady odkazu.

Pododdíl 3

Při odkazu pohledávky

§ 1355

Při odkazu pohledávky, která zůstaviteli náleží za někým jiným, postoupí osoba obtížená odkazem tuto pohledávku s příslušenstvím a případným zajištěním odkazovníku, vydá mu právní pomůcky, převede na něho zajišťovací prostředky a poskytne mu informace potřebné k uplatnění pohledávky proti dlužníku.

§ 1356

Odkaz všech pohledávek zahrnuje sice všechny pohledávky po zřízení odkazu, nikoli však pohledávky vzniklé z převoditelných cenných papírů a vkladních knížek, ani pohledávky váznoucí na nemovitostech a pohledávky vznikající z práva věcného.

§ 1357

Odkaz pohledávky, kterou má zůstavitel za odkazovníkem, zavazuje obtíženou osobu k tomu, aby vydala odkazovníku kvitanci anebo vrátila dlužní úpis.

§ 1358

Prominutí dluhu se nevztahuje na dluhy vzniklé po zřízení odkazu. Promine-li se odkazem zajištění dluhu, neplyne z toho ještě, že byl prominut také dluh. Prodlouží-li se jen lhůta k placení, neplyne z toho ještě prominutí úroků.

§ 1359

(1) Odkaz dluhu, který má zůstavitel uhradit odkazovníku, má ten právní účinek, že zavazuje osobu obtíženou odkazem uznat dluh, který zůstavitel určitě vyjádří nebo odkazovník prokáže, a uhradit jej nejpozději ve lhůtě pro splnění ostatních odkazů bez zřetele k podmínkám a lhůtám, které obtíženy se zůstavitelem sjednal.

(2) Nařídí-li zůstavitel, aby odkazovníkova pohledávka byla zajištěna, musí mu být poskytnuta dostatečná jistota.

§ 1360

Odkáže-li zůstavitel někomu stejnou částku, jakou mu je sám dlužen, nemá se za to, že chtěl odkazem splnit dluh. Odkazovník obdrží dluh i odkaz.

Pododdíl 4

Při jiných odkazech

Odkaz dětem a příbuzným

§ 1361

Děti se rozumí jen synové a dcery, jestliže zůstavitel pamatoval na děti někoho jiného. Jedná-li se však o vlastní děti zůstavitele, rozumí se tím i potomci, vstupující na jejich místo. Jedná-li se o odkazy vlastním dětem zůstavitele a není-li jich, nabudou postavení odkazovníka jejich děti.

§ 1362

I při odkazech se použije § 1263.

K § 1347 až 1362:

Návrh skupiny ustanovení § 1247 až 1362 má za účel rozřešit jednotlivé případy, které se v pořízeních pro případ smrti objevují. Do osnovy se recipují některá ustanovení z vládního návrhu občanského zákoníku z r. 1937. Jsou to ustanovení, která mají převážně vykládací ráz a snaží se dát zákonný výklad těm ustanovením, v nichž případně zůstavitel svoji poslední vůli neprojevil dosta-

tečně přesným způsobem. Nebýt těchto vykládacích pravidel, mohlo by docházet k nejistotám a vleklým sporům.

Oddíl 3

Nabytí odkazu

§ 1363

(1) Odkazovník nabyvá zpravidla právo na odkaz pro sebe a pro své nástupce smrti zůstavitele.

(2) Odkázanou věc nabyvá odkazovník způsobem, jakým se nabyvá vlastnické nebo jiné majetkové právo.

§ 1364

Po smrti zůstavitele lze právo na odkaz zcizit.

§ 1365

Prohlásí-li odkazovník způsobem, jaký je předepsán pro odmítnutí dědictví, že odkaz nechce, hledí se na něho jako by právo na odkaz vůbec nenabyl.

§ 1366

(1) Odkaz jednotlivých věcí z pozůstalosti a odkaz práv vztahujících se k takovým věcem může být požadován ihned. Totéž platí i pro odkaz menších odměn pro zaměstnance a odkazy veřejně prospěšné, dobročinné a podobné. Jiné odkazy jsou splatné za rok po smrti zůstavitele.

(2) Ustanovení odstavce 1 se použije, není-li zřejmá jiná vůle zůstavitele.

§ 1367

Při odkazu jednotlivé věci náleží odkazovníku ode dne smrti zůstavitele vše, co k věci přibude. Od téhož dne postihují odkazovníka i závady na odkazu, jeho zhoršení či zkáza vzniklé ze skutečností, za které nikdo neodpovídá.

§ 1368

(1) Při odkazu dávek splatných ročně, měsíčně nebo podobně nabude odkazovník právo k částce, která připadá na celou dobu, dožije-li se počátku této lhůty; splátka se však stane splatnou až v určenou dobu splatnosti. První lhůta běží ode dne smrti zůstavitele.

(2) Při odkazu výživného platí obdobně § 790.

K § 1363 až 1368:

Odkazovníku vzniká právo na odkaz dnem smrti zůstavitele. Zůstavitel však může vznik tohoto práva spojit s jiným okamžikem, učiní-li jej závislým na splnění podmínky. Na projevu poslední vůle zůstavitele také záleží, kdy právo na odkaz dospěje. Neprojeví-li zůstavitel jinou vůli, nastoupí zákonná dispozice podle § 1366. Odkazy jednotlivých věcí, práv k jednotlivým věcem, menších odměn, veřejně prospěšné, dobročinné a podobné jsou splatné ihned, jiné odkazy - proto, aby osoby obtížené odkazy nebyly v jeden ráz zatížené přesměšnými povinnostmi - až za rok po smrti zůstavitele. Návrh ustanovení

§ 1367 a 1368 stanoví podrobnosti vztahující se k plnění odkazů ve věcech a opakujících se dávkách.

To co bylo legatáři odkázáno, mu musí vydat osoba odkazem obtížena tak, aby odkazovník nabyl k odkazu odpovídající majetkové právo. Odkazovník však může odkaz také odmítnout, pak se na něho hledí, jako by odkaz vůbec nenabyl a předmět odkazu připadá do pozůstalosti, ačli se zůstavitel pro tento případ nezajistil zřízením náhradnictví k odkazu. Svě právo na odkaz může odkazovník také zcizit.

§ 1369

Právo odkazovníka na zajištění

(1) Odkazovník má vůči dědici právo poskytnutí dostatečné jistoty při odkazech opakovaného plnění, dále při odkazech, jejichž splnění se ještě nelze domáhat se zřetelem k zákonné lhůtě nebo se zřetelem k lhůtě nebo podmínce, již zůstavitel určil. Odkazovník nemá právo na zajištění, je-li zřejmé, že není potřeba.

(2) Jinak má odkazovník vůči dědici stejná práva, jako každý jiný věřitel.

K § 1369:

V případech, kdy odkazovníku nemá být odkaz vydán okamžitě po smrti zůstavitele a splatnost nastává až později, může požadovat po osobě obtížena odkazem, aby jeho právo zajistila. Pokud je ale zřejmé, že zajištění není potřebné a že ani pozdější splnění odkazu při pravidelném běhu událostí nic neohrozí, není potřebné právo na zajištění konstituovat. Ať již odkazovníku právo na složení jistoty vznikne nebo nevznikne, anebo ať již odkazovník toto právo uplatní či neuplatní, nejsou tím zkrácena jeho práva jako kteréhokoli jiného věřitele.

Uvolněný odkaz

§ 1370

(1) Odkaz, který odkazovník přijmout nemůže nebo nechce, napadne náhradníku. Není-li náhradník a je-li celým odkazem pamatováno na několik osob buď bez určení podílů, anebo všeobecným výrazem znamenajícím rovné podělení, přibude uvolněný podíl poměrně ostatním podílníkům.

(2) Je-li odkazovníku zůstaven určitý podíl, nemá právo na přírůstek podle odstavce 1, ledaže je zřejmá vůle zůstavitele zanechat vyjmenovaným odkazovníkům celý odkaz a že určením podílů nechtěl nic jiného než omezit odkazovníky navzájem.

§ 1371

Mimo případy uvedené v § 1370 povinnost splnit odkaz zanikne.

§ 1372

Kdo má podle § 1370 a § 1371 prospěch z uvolnění odkazu nebo z toho, že povinnost splnit odkaz zanikne, toho postihují i břemena s odkazem spojená. To neplatí,

má-li se jednat jen o osobní úkony osoby původně obtížena.

K § 1370 až 1372:

Nenabude-li legatář odkaz, pak se odkaz uvolní. V důsledku toho mohou vzniknout tři různé situace.

Předně na takovou situaci může pamatovat zůstavitel sám a povolát pro ten případ náhradníka. Tehdy případně odkaz náhradníku podle předpisů o náhradnictví.

Dále může dojít i k tomu, že zůstavitel odkáže určitý předmět rovnoměrně (bez určení podílů) několika osobám. Odpadne-li v takovém případě některý z odkazovníků, případně jeho uvolněný podíl ostatním.

Konečně, nenastane-li žádný z obou výše uvedených případů, povinnost splnit odkaz zanikne. Měl-li být předmět odkazu vydán legatáři z pozůstalosti, případně dědicům jako dědictví podle ustanovení o podělení dědiců.

Práva dědice přihlášeného s výhradou soupisu

§ 1373

(1) Je-li čistá pozůstalost odkazy obtížena tak, že je téměř vyčerpána a dědic neuplatní své právo podle § 1341, má dědic právo jen na náhradu nákladů učiněných při splnění odkazů a na přiměřenou odměnu za svoji námahu.

(2) Pokud pozůstalost k úhradě těchto nákladů a odměny nestačí, hradí náklady a odměnu odkazovníci podle hodnoty odkazů. V té příčině má dědic k odkazům zadržovací právo.

§ 1374

(1) Nestačí-li čistá pozůstalost k úhradě všech dluhů a jiných povinných výdajů, odkazy se poměrně sniží.

(2) Nestačí-li čistá pozůstalost k vyřízení všech odkazů, uspokojí se přede všemi ostatními odkaz zaopatření, výchovy a výživy; ostatní odkazy se poměrně sniží.

(3) Dědic má práva stanovená v § 1373 a není povinen vyřizovat odkazy bez dostatečného zajištění.

(4) Obdržel-li však odkazovník již odkaz, provede se srážka podle hodnoty, jakou měl odkaz v době přijetí, a podle užitků, které již z něho získal. Odkazovník se zbaví povinnosti příspěvku tím, že vydá dědici odkaz i s užitky nebo jejich cenu. V ostatním se na odkazovníka hledí jako na poctivého držitele.

§ 1375

Správce dědictví

Nebyl-li ustaven vykonavatel závěti a nechce-li dědic věnovat splnění poslední vůle věnovat svůj čas a námahu, soud na jeho návrh za tím účelem ustaví správce pozůstalosti, nebo uloží splnění poslední vůle správci dědictví již ustavenému.

K § 1373 až 1374:

Nelze vyloučit případy, kdy zůstavitel pozůstalost odkazy takřka vyčerpá, anebo kdy objem odkazů dokonce pozůstalost převyšuje. To může nastat, nevyužije-li dědic

právo na krácení odkazu tak, aby mu zůstala čtvrtina dědictví nedotčena. Tehdy nastanou různé situace podle toho, zda se dědic přihlásil s výhradou soupisu nebo bez takové výhrady.

Přihlásí-li se dědic bez výhrady soupisu, pak je bez právního významu, nakolik odkazy pozůstalost zatíží, protože takový dědic je musí splnit bez omezení - podobně, jako musí bez omezení vyrovnat i zůstavitelovy dluhy.

Hlásí-li se dědic s výhradou soupisu, pak je v takových případech chráněn. Zůstavitel může určit, kdo má být vykonavatelem závěti, a pak vykonavatel závěti splní poslední přání zůstavitele za podmínek v závěti uvedených. Nebyl-li vykonavatel závěti určen, má dědic vyřídit odkazy sám, ale protože sám z pozůstalosti nebude mít zvláštní majetkový prospěch, zaručuje mu zákon odměnu za tuto činnost. K této činnosti však dědice nelze nutit. Proto se mu poskytuje právo žádat soud, aby za tím účelem ustavil správce pozůstalosti, který odkazy vyřídí.

Díl 4 Zákonná posloupnost

§ 1376

(1) Kde nedojde k posloupnosti podle dědické smlouvy nebo podle závěti, nastane zákonná posloupnost k pozůstalosti nebo k její části. Není-li zákonný dědic, nebo nenabude-li dědictví, stávají se dědici odkazovníci podle poměru hodnoty svých odkazů.

(2) Kdo nabyl dědictví proto, že dědit nechtěl nebo nemohl dědic ani náhradník povoláný dědickou smlouvou nebo závětí, splní ostatní nařízení zůstavitele.

§ 1377

Odúmrť

Nedědí-li žádný dědic ani podle zákonné posloupnosti, připadá pozůstalost jako odúmrť státu. Vůči jiným osobám má stát stejné postavení jako dědic, který se k dědictví přihlásil s výhradou soupisu.

K § 1376 a 1377:

Zachovává se dosavadní pravidlo, že v případech, kdy nedědí dědic povoláný pořízením pro případ smrti, nastupují dědici podle zákonné posloupnosti.

Navržená úprava však pomýšlí i na případy, kdy zůstavitel pořídí o své pozůstalosti dědickou smlouvou nebo závětí, ale dědic takto povoláný bude nezpůsobilý dědit nebo dědictví odmítne. I za takové situace nastupují v pozůstalost dědici podle zákonné posloupnosti, ale v tom případě nelze zcela pominout zůstavitelovu poslední vůli, byť jeho nařízení, kdo má být závětním dědicem, naplněno nebude. Z toho důvodu se ukládá dědicům nastoupivším podle zákonné posloupnosti, aby splnili ostatní nařízení zůstavitele, jsou-li v jeho pořízení pro případ smrti uvedena.

Pomýšlí se dále na případ, kdy zůstavitel nemá dědice, jimž svědčí zákonná posloupnost a pořídí o svém majetku závěti, v níž povolá jednak dědice, jednak odkazovníky. I za této situace může dojít k tomu, že závětní dědicové

nebudou moci dědit, anebo že dědictví odmítnou. V takovém případě má dědictví napadnout odkazovníkům v tom poměru, jaký je poměr hodnoty jejich odkazů. Nastane-li tato situace, budou uvedené osoby vystupovat vůči odkázaným předmětům jako odkazovníci, vůči ostatní pozůstalosti jako dědicové.

Nebude-li možné, aby pozůstalost připadla takto určeným dědicům, případně státu jako odúmrť. Stát, kterému pozůstalost takto připadne, není dědicem. Avšak proto, že i na stát v tomto případě přejde povinnost hradit případné dluhy zůstavitele, přiznává se mu totéž postavení, jaké má dědic přihlášený s výhradou soupisu.

§ 1378

První třída dědiců

(1) V první třídě dědí zůstavitelovy děti a jeho manžel, každý z nich stejným dílem.

(2) Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti. Nedědí-li ani tyto děti nebo některé z nich, dědí stejným dílem jejich potomci.

§ 1379

Druhá třída dědiců

(1) Nedědí-li zůstavitelovi potomci, dědí ve druhé třídě manžel zůstavitele, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli na zůstavitele odkázáni výživou.

(2) Dědici druhé skupiny dědí stejným dílem, manžel však vždy nejméně polovinu dědictví.

§ 1380

Třetí třída dědiců

(1) Nedědí-li manžel ani žádný z rodičů, dědí ve třetí třídě stejným dílem prarodiče zůstavitele, zůstavitelovi sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele.

(2) Nedědí-li některý z prarodičů nebo sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti.

§ 1381

Čtvrtá třída dědiců

(1) Nedědí-li žádný z dědiců třetí třídy, dědí ve čtvrté třídě jen prarodiče rodičů zůstavitele. Prarodičům zůstavitelova otce připadá polovina dědictví, prarodičům zůstavitelovy matky druhá polovina. Obě dvojice prarodičů se dělí rovným dílem o polovinu, která na ně připadá.

(2) Nedědí-li jednotlivý člen dvojice, případně uvolněná osmina druhému členu. Nedědí-li dvojice, připadne tato čtvrtina druhé dvojici téže strany. Nedědí-li ani jedna dvojice téže strany, připadá dědictví dvojicím

druhé strany ve stejném poměru, v jakém se dělí o polovinu dědictví, která jim napadá přímo.

§ 1382

Několikeré příbuzenství

Je-li kdo se zůstavitelem příbuzný z více než z jedné strany, má z každé strany dědické právo, které by mu náleželo jako příbuznému z této strany.

K § 1378 až 1382:

Ustanovení o dědických třídách (skupinách) zachovává rozdělení zákonné posloupnosti dědiců do čtyř tříd. Přesto se okruh zákonných dědiců rozšiřuje na úroveň existující v našem dědickém právu před její redukcí v r. 1950.

Prvá a druhá třída dědiců je navržena shodně se stávající úpravou (§ 473 a 474 platného občanského zákoníku). Návrh třetí třídy dědické slučuje do jedné skupiny stávající třetí a čtvrtou třídu (§ 475 a 475a platného občanského zákoníku - podle koncepce vyjádřené již ve věcném záměru - takže v této skupině mají dědit rovným dílem zůstavitelovi sourozenci, prarodiče a tzv. spolužijící osoby.

Nově navržená čtvrtá skupina zahrnuje prarodiče rodičů zůstavitele, tedy zůstavitelovy pradědy a prabáby. Nepůjde o případy vyskytnuvší se s zvláštní četností. Nelze však přehlížet ani stále se prodlužující délku lidského života na straně jedné, ani nijak řídké případy náhlé a někdy i hromadné smrti mladých lidí nebo lidí středního věku (např. v důsledku dopravní havárie, zločinu a podobně). Pak vzniká otázka, zda in eventum přežívající prarodiče rodičů zůstavitele, obvykle v důchodovém věku, s potřebou podpory a péče, ponechat bez nároku na dědictví a pozůstalost přiknout cestou odúmrti státu, anebo zda vzít zřetel na jejich zájmy a pamatovat na spravedlivé uspořádání i takovýchto poměrů.

Díl 5

Povinný díl.

Započtení na povinný díl a na dědický podíl

Oddíl 1

Nepominutelní dědicové

§ 1383

Nepominutelnému dědici náleží z pozůstalosti povinný díl.

§ 1384

(1) Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele, a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci.

(2) Nezletilým potomkům se musí dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jejich zákonného dědického podílu; zletilým potomkům alespoň tolik, kolik činí polovina jejich zákonného dědického podílu.

§ 1385

(1) Povinný díl může být zůstaven v podobě dědického podílu nebo odkazu, ale musí zůstat nepominutelnému dědici zcela nezatížen.

(2) K nařízení zůstavitele, která omezují povinný díl se nepřihlíží. Zůstavi-li se nepominutelnému dědici více než povinný díl, vztahuje se takové nařízení, učinil-li je zůstavitel v pořizení pro případ smrti, jen na část, která přesahuje hodnotu povinného dílu. To neplatí, zemře-li nepominutelný dědic před zůstavitelem, anebo nedědí-li z jiného důvodu.

(3) Zůstavitel může také nepominutelnému dědici uložit, aby se rozhodl pro to, co se mu zůstavuje s omezením, anebo pro povinný díl.

K § 1383 až 1385:

Zachován je institut nepominutelných dědiců, co do rozsahu oprávněných osob odpovídající stávající úpravě (§ 479 platného občanského zákoníku), zahrnující tedy děti zůstavitele, a pro případ, že tyto děti nedědí, jejich potomci. Okruh nepominutelných dědiců je i nadále zachován jako poměrně úzký, tak jak byl nastaven redukcí zákonnou úpravou v r. 1964. Standardním občanskoprávním úpravám odpovídá institucionalizace nepominutelných nároků - kromě dětí zůstavitele a případně i jejich potomků - alespoň ještě ve vztahu k manželovi a rodičům zůstavitele (poukázat lze na úpravu rakouskou, švýcarskou, polskou, německou atd.) Manžel - resp. manželka, které úprava platná u nás před r. 1950 přiznávala výhodnější postavení - nebyl pojat do okruhu osob zvláště chráněných dědickým právem již při změnách právní úpravy v r. 1950, což bylo odůvodněno náležitým hospodářským zabezpečením manžela tehdejší úpravou práva rodinného, zvláště institucionalizací zákonného majetkového společenství. Rodiče a prarodiče zůstavitele, které za nepominutelné dědice uznával ještě občanský zákoník z r. 1950 (za předpokladu, že byli práce neschopní a v nouzi), z okruhu nepominutelných dědiců vyloučil občanský zákoník z r. 1964. Při projednávání věcného záměru nového občanského zákoníku byly návrhy na rozšíření okruhu nepominutelných dědiců na standardní úroveň zamítnuty, a osnova tedy v tomto směru dosavadní stav nemění.

Nepominutelnému dědici se musí dostat i při děděni ze závěti alespoň tolik z pozůstalosti, kolik činí jeho zákonný dědický podíl, jsou-li nezletilí; zletilému pak alespoň polovina zákonného dědického podílu. Pořizuje-li zůstavitel o pozůstalosti závěti, musí práva nepominutelných dědiců respektovat a zanechat jim to, co jim náleží ve formě dědického podílu nebo odkazu. Co bylo takto nepominutelným dědicům zanecháno, nesmí být zatíženo podmínkami, příkazy nebo jinými omezeními. Pořídí-li zůstavitel o pozůstalosti jiným způsobem, pak mohou nastat dvě různé situace.

Může se stát, že zůstavitel povolá závěti nepominutelného dědice, ale zatíží ho omezeními. Pak může nepominutelnému dědici uložit, aby buď převzal, co je mu zůstaveno s omezeními (neboť je věcí vlastního rozhodnutí dědice, zda projevené vůli zůstavitele vyhoví), anebo aby požadoval povinný díl podle § 1391 a násl. Neposkytne-li zůstavitel nepominutelnému dědici právo takové volby, jsou podmínky a příkazy omezující povinný díl bez účinků. (Toto omezení je stanoveno jen na ochranu nepominutelného dědice. Proto se stane účinným v případě, že nepominutelný dědic dědit nebude.)

Může se ale také stát, že zůstavitel v závěti na nepominutelného dědice vůbec pamatovat nebude a jako závětní dědice povolá osoby jiné. Pro ten případ se opouští dosavadní pravidlo § 479 platného občanského zákoníku, podle kterého je závěť v příslušné části neplatná. Uplatněním tohoto pravidla totiž podle platného zákona vede k tomu důsledku, že se založí majetkové společenství mezi dědicem závětním a nepominutelným, což, jak literatura kritizuje, "je již od počátku poznamenáno nestabilitou".⁵⁰⁾ Z toho důvodu se osnova příklání ke konvenčnímu institutu práva na povinný díl (§ 1391 a násl.). Závěť, která pomíjí nepominutelného dědice, není v příslušné části neplatná, a pozůstalost tedy případně závětním dědicům tak, jak zůstavitel určil. Nepominutelnému dědici však náleží v takovém případě právo na vyplacení povinného dílu vůči závětním dědicům, kteří se s ním budou muset vypořádat. Této povinnosti se závětní dědici mohou zprostit odmítnutím dědictví.

§ 1386

Kdo se zřekl dědictví nebo povinného dílu, kdo je nezpůsobilý dědit nebo kdo byl zůstavitelem vyděděn, nemá právo na povinný díl, ale při výpočtu povinných dílů ostatních dědiců se k němu hledí právě tak, jako by z dědického práva nebyl vyloučen.

K § 1386:

Navržené ustanovení sleduje starou zásadu *exheredatus partem facit ad minuendam* (podíl vyděděného způsobí zmenšení povinného dílu). Vzhledem k ní se při výpočtu povinného dílu nepominutelného dědice započítává i podíl vyděděného dědice tak, jako by vyděděn nikdy nebyl. Důvod, proč se osnova k této zásadě hlásí, je především v tom, že při několika nepominutelných dědicích nemůže mít žádný z nich prospěch z toho, že některého z nich zůstavitel vydědí, protože ani po takovém projevu zůstavitelovy vůle jeho povinný díl nevzroste. Opačný přístup by motivoval jednoho z nepominutelných dědiců až příliš k projevování zájmu o vydědění dalšího z nepominutelných dědiců, což nutně vede k narušování soudržnosti rodiny. Takový zájem by dokonce mohl vést i k situaci, kdy se onen dědic sám stane nezpůsobilým dědit vzhledem k § 1246.

Zmíněná zásada *exheredatus partem facit ad minuendam* je rozšířena i na případy zřeknutí se dědictví a dědické nezpůsobilosti. Musí být totiž vzato v úvahu, že v těchto případech by bylo vůči zůstaviteli nespravedlivé, kdyby automaticky vzrůstal povinný díl dalších nepominutelných dědiců, takže masa pozůstalosti, již by jinak měl k volnému naložení, se bez věcného důvodu zmenšuje. Nebýt tohoto rozšíření, nastaly by navíc nesnáze při konkurenci uplatněných důvodů vydědění a důvodů dědické nezpůsobilosti podle § 1245 a 1246. Stejně tak by nebylo vhodné stanovit jiné pravidlo pro důsledky zřeknutí se dědictví a vydědění, protože tím by se oslabil zájem zůstavitele řešit některé situace dohodou a smírem s presumptivním dědicem, a naopak by byl motivován k vydědění osoby ochotné zřici se svého dědického práva dobrovolně, tedy vlastně k opatřením sankčního rázu, vy-

volávajícím přílišná napětí ve vztazích mezi nejbližšími příbuznými.

Oddíl 2 Vydědění

§ 1387

(1) Ze zákonných důvodů lze nepominutelného dědice vydědění z práva na povinný díl vyloučit, anebo jej v tomto právu zkrátit.

(2) Zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit podle § 1245 a 1246.

(3) Zůstavitel může dále vydědit nepominutelného dědice, který

- a) mu v rozporu s dobrými mravy neposkytl potřebnou pomoc v nouzi,
- b) o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by v souladu s dobrými mravy projevovat měl,
- c) byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze, nebo
- d) vede-li trvale nezřízený život.

(4) Přežije-li vyděděný potomek zůstavitele, nedědí ani potomci vyděděného potomka, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli. Nedožije-li se vyděděný potomek smrti zůstavitele, pak jeho potomci dědí vyjma těch, kteří jsou samostatně vyloučeni z práva dědického.

§ 1388

Zůstavitel může vydědit i nepominutelného dědice, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že tu je obava, že pro potomky se nezachová jeho povinný díl, ale jen tak, že tento jeho povinný díl zůstává dětem tohoto nepominutelného dědice, popřípadě, není-li jich, jejich potomkům.

K § 1387 a 1388:

Návrh prvního odstavce § 1387 přejímá návrh Knappův v zájmu odstranění pochybností, zda lze potomka vydědit jen částečně.⁵¹⁾ O "zákonných důvodech" je zde výslovná zmínka vzhledem k zásadě *exheredationes non sunt adiuvandae* (vydědění se nemá podporovat); vyloučeno je doplňovat důvody vydědění extenzivním výkladem nebo analogií.

Návrh úpravy vydědění vychází z úpravy dosavadní (§ 469a platného občanského zákoníku), pokud jde o důvody vydědění a formu prohlášení o vydědění. Prohlášení o vydědění lze učinit stejným způsobem, jakým se pořizuje závěť. Obdobné pravidlo se uplatní i pro zrušení tohoto prohlášení.

Důvody vydědění jsou zachovány v podstatě shodně s právní úpravou dosavadní. Posuny jsou tyto:

Předně se do zákonné úpravy vrací ze staršího práva (§ 770 ABGB) ustanovení, že zůstavitel může dědice vydědit s odkazem na jeho nezpůsobilost být dědicem. Stane-li se tak, bude určitá osoba vyloučena z dědického práva z vůle zůstavitele, nikoli proto, že je podle zákona nezpů-

⁵⁰⁾ Mikeš, J. - Muzikář, L., Dědické právo, Praha: Linde, 2003, s. 50.

⁵¹⁾ Knapp, V. - Pauly, J., Zamyšlení nad novelou občanského zákoníku, Právník, 1983, s. 723.

sobilá dědit. Význam tohoto ustanovení je zejména v tom, že i tu bude respektabilní projev vůle zůstavitele, který mimo jiné vyloučí případné spory, zda snad zůstavitel za svého života takové osobě její poklesek prominul či nikoli (vzhledem k tomu, že k prominutí podle § 1245 nebo § 1246 může dojít i konkludentně). Návrh občanského zákoníku z r. 1937 toto ustanovení vypustil s argumentem, že možnost takového vydědění je "příliš samozřejmá"; dnes tomu ale - po přestávce víc jak padesátileté - již tak není a výslovná úprava se jeví jako vhodná.

Další posun je v zestručnění formulace prvního důvodu [§ 1387 odst. 2 písm. a)], aniž se cokoli mění na jejím obsahu. Opouští se rovněž kazuistická formulace § 469a odst. 1 písm. c) platného občanského zákoníku, která případy odůvodňující vydědění (odsouzení pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku) na jedné straně neúměrně rozšiřuje i na případy činů pro rodinné vazby bezvýznamných a svádí zůstavitele k jejich zneužití pro situace, kdy jeho přání, aby potomek nedědil, je vedeno jiným a pro zákonem bezvýznamným motivem. Po vzoru vládního návrhu z r. 1937 se v návrhu § 1387 odst. 3 písm. c) volí obecnější formulace.

Významnější je zavedení nového důvodu vydědění v § 1388, jímž je takové zadlužení nepominutelného dědice nebo jeho marnotratné počínání vyvolávající obavu, že účel dědění - tedy zachování hodnot do budoucna - v takovém případě naplněn nebude. Na rozdíl od předchozích důvodů vydědění však tento nelze rozšířit na potomky vyděděného. Jedná se o tzv. exhereditatio bona mente facta.

§ 1389

Nevysloví-li zůstavitel důvod vydědění, má nepominutelný dědic právo na povinný díl, ledaže se proti němu prokáže zákonný důvod vydědění.

K § 1389:

Zásadní změna se navrhuje v tom směru, že podmínkou platnosti vydědění není uvedení důvodu vydědění v prohlášení o něm. To je rozdíl proti úpravě zavedené u nás v r. 1982 ustanovením § 469a odst. 3 platného občanského zákoníku. Tato platná úprava vyžaduje uvedení důvodu vydědění, "aby pokud možno nedocházelo ke sporům s potřebou rozsáhlého a nákladného dokazování."

V různých úpravách dědického práva se k této otázce občanské zákoníky stávají dvojím způsobem: některé (např. švýcarský nebo polský) vyžadují, aby důvod vydědění byl v zůstavitelově prohlášení uveden, jiné (např. rakouský nebo ruský) uvedením těchto důvodů platnost prohlášení o vydědění nepodmiňují. Posledně uvedenou cestou se vydal i vládní návrh československého občanského zákoníku z r. 1937. Důvody, proč osnova zásadně přejímá stejnou konstrukci, jsou následující:

Zásadně není důvod k tomu, aby zůstavitel zdůvodňoval své rozhodnutí o vydědění v případech, kdy je ten důvod znám jak jemu, tak i vyděděvanému potomku. Takových případů je drtivá většina. Učiní-li prohlášení o vydědění v závěti, což je pravidlem, seznámí se s tím příliš mnoho lidí, a to třeba i dlouho poté, co důvod vydědění nastal a - např. při odsouzení vyděděného pro závažný

trestný čin - upadl v zapomenutí. Účel vydědění je zbavit nepominutelného dědice práva na povinný díl, nikoli ho denunciovat. Je tedy správné ponechat zůstaviteli na vůli, zda důvod vydědění uvede, čili nic. (Podle navržené úpravy by jej mohl i jen sdělit favorizovanému závětnímu dědici nebo vykonavateli závěti pro případ, že vyděděný bude existenci tohoto důvodu popírat.) Další důvod je v tom, že podle stávající právní úpravy musí důvod vydědění existovat v době vydědovacího prohlášení, takže nelze vydědit podmíněně (nastane-li důvod vydědění v budoucnu) - podle stávající úpravy nemůže zůstavitel vydědit nepominutelného dědice předem, ač již vidí své dítě "od stupně ke stupni klesati, třebaš teprve pozdější chování splní skutkovou podstatu".⁵²⁾ Nelze též přehlédnout, že vzhledem k obecným termínům používaných standardně při formulaci exhereditačních důvodů ("potřebná pomoc", "opravdový zájem", "trvale") mohou vznikat spory o platnost prohlášení o vydědění právě proto, že v okamžiku prohlášení o vydědění skutková podstata naplněna ještě nebyla (např. proto, že potomek sice v té době již vedl nezřízený život, ne však ještě trvale apod.). Poukázat se i na možnost zhojení omylu zůstavitele: vydědí-li potomek, který o něho nejevil dostatečný zájem, pro neposkytnutí pomoci v nouzi, je tím platnost vydědění zpochybněna (např. snesením důkazu, že zůstavitel v nouzi nebyl a pomoc nepotřeboval), ač materiální důvod exhereditace tu byl. Protože lze i do budoucna předpokládat, že se nic nezmění na četnosti závětí vyhotovovaných notářským zápisem nebo s jinou pomocí právníka, lze pro tyto případy lze jen doporučit, aby zůstaviteli byla poskytnuta vhodná rada a pomoc a aby byl zůstavitel veden k tomu, aby v porřízení pro případ smrti podle okolností uvedl příčinu, proč se rozhodl pro vydědění svého potomka, případně aby provedl jiné opatření tak, aby motivy jeho rozhodnutí znal zejména ten, jemuž je prohlášení o vydědění na prospěch.

§ 1390

(1) Prohlášení o vydědění lze učinit nebo je lze změnit či zrušit stejným způsobem, jakým se pořizuje nebo ruší závěť.

(2) Stejným způsobem může zůstavitel prohlásit o některém z dědiců nikoli nepominutelných, jemuž svědčí zákonná poslušnost, že pozůstalost nenabude.

K § 1390:

První odstavec přejímá myšlenku § 469a odst. 3 platného občanského zákoníku; výslovně se v něm však uvádí, že předepsaný způsob platí i pro odvolání a změnu prohlášení o vydědění.

V druhém odstavci se navrhuje úprava tzv. negativní závěti. U dědice nikoli nepominutelného nepřichází vydědění podle § 1387 nebo § 1388 v úvahu. Zůstavitel však může pořídit negativní závěti a v ní uvést jen, že tento dědic, jemuž jinak svědčí zákonná poslušnost, dědit nebude. V takovém případě automaticky nastoupí v

⁵²⁾ Srov. Rouček, F. - Sedláček, J. et al., Komentář k československému občanskému zákoníku a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, díl III., Praha: V. Linhart, 1936, s. 439.

dědictví ostatní dědicové, jimž svědčí zákonná posloupnost.

Oddíl 3

Ochrana nepominutelného dědice

§ 1391

Nepominutelný dědic vyděděný neplatně má právo na povinný díl; byl-li zkrácen na čisté hodnotě povinného dílu, má právo na jeho doplnění.

K § 1391:

Nepominutelný dědic má právo na povinný díl (odpovídající u nezletilých potomků jeho zákonnému podílu, u zletilých polovině tohoto podílu). Tento povinný díl může zůstavitel nepominutelnému dědici zůstavit buď určením dědického podílu nebo odkazu. Podrobnosti a podmínky v tom směru stanoví § 1385. Může ale dojít i k tomu, že zůstavitel nepominutelného dědice zcela nebo z části pomine (preterice). To buď tak, že jej vydědí (platně nebo neplatně), anebo tak, že v pořízení pro případ smrti povolá jiné dědice a na nepominutelného dědice nehledí. Při neplatném vydědění stejně jako při jiném nezákonném opominutí takového dědice je potřebné mu poskytnout ochranu. Tato ochrana spočívá v garancii jeho práva na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu (srov. ust. § 1395), na jejíž vyplacení má nepominutelný dědic, který byl zkrácen nebo opominut, právo vůči dědicům a odkazovníkům (§ 1394).

§ 1392

(1) Právo na povinný díl má i nepominutelný dědic, o němž bylo zůstaviteli známo, že je naživu, a přesto jej v závěti opominul.

(2) Dopustil-li se ten, kdo byl opominut nikoli omylem, něčeho, co je podle § 1387 a § 1388 důvod vydědění, hledí se na toto opominutí jako na vydědění učiněné mlčky a po právu.

§ 1393

Dokáže-li nepominutelný dědic, že jeho opominutí pochází jen z toho, že zůstavitel při pořízení pro případ smrti o něm nevěděl, má takový dědic právo na dědický podíl, jaký mu náleží podle zákona.

K § 1392 a 1393:

Nepominutelný dědic může být opominut (preterován) vědomě (úmyslně), anebo nevědomě (omylem). Osnova navrhuje řešit oba tyto případy s odlišnými důsledky. Shodný přístup zvolil vládní návrh občanského zákoníku z r. 1937.

Pravidlem je, že zůstavitel ví, že má nepominutelného dědice způsobilého dědit. Pokud jej přesto pomine, nedotýká se to zásadně práva nepominutelného dědice na povinný díl. Avšak vzhledem k tomu, že podle ustanovení § 1389 není podmínkou platnosti prohlášení o vydědění výslovné uvedení exheredačního důvodu, není vyloučena situace, že - s ohledem na okolnosti právě uvedené - spo-

čívající v úmyslném zůstavitelově opomenutí nepominutelného dědice a v jeho zřejmém přání, aby tento dědic nedědil, považuje se takový projev vůle zůstavitele za vydědění mlčky učiněné a dědici povolanému pořízením pro případ smrti se ponechává na vůli, zda nepominutelnému dědici ustoupí, či zda, je-li tu důvod vydědění nepominutelného dědice, preterovanému dědici existenci takového důvodu dokáže a z dědění jej vyloučí.

Není však vyloučena ani situace, že zůstavitel má nepominutelného dědice, o jehož existenci neví (např. protože vůbec nevěděl o jeho narození, protože jej pokládal za mrtvého, anebo protože měl za to, že se nejedná o jeho potomka). Pak nelze soudit na vědomé, úmyslné opominutí tohoto dědice, ani na vůli jej v závěti pomínout. Z toho důvodu se mu přiznává právo na povinný díl v zákonném rozsahu. (Předválečná osnova z r. 1937 měla pro takové případy konstrukci, že omylem opominutému dědici náleží dědický podíl, jaký připadl tomu z dalších nepominutelných dědiců, kterému se z pozůstalosti dostalo nejmenší výhody. Shodně rakouský zákoník v § 777. Tuto konstrukci nelze do naší dědické soustavy převzít vzhledem k tomu, že naše právo má i nadále počítat jen s jednou skupinou nepominutelných dědiců. Připustit rozličný přístup k jednotlivým potomkům jen z příčin tkvících na straně zůstavitele by odporovalo principu rovnosti.)

§ 1394

Byl-li nepominutelný dědic zkrácen nebo opominut, přispějí dědici i odkazovníci k vyrovnání jeho práva poměrně.

K § 1394:

Nepominutelný dědic vlastně není dědicem - byl-li v pořízení pro případ smrti zkrácen nebo případně zcela pomínut - ale věřitelem těch, kteří byli zůstavitelem za dědice a odkazovníky povoláni. Ti musí poměrně vyrovnat jeho pohledávku. Poměr se určí podle poměru čistých hodnot podílů nebo odkazů, které sami z pozůstalosti nabýli. Dosavadní zjednodušující konstrukce platného dědického práva, podle níž zákon preterovaného nepominutelného dědice vnutil závětním dědicům za spoluvlastníka, není vyhovující, zejména z toho důvodu, že tím způsobem vzniká spoluvlastnictví spojené nutně od počátku s vnitřními konflikty.

Oddíl 4

Výpočet povinného dílu

§ 1395

Nepominutelný dědic nemá právo na podíl z pozůstalosti, nýbrž jen na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu; to nebrání, aby se nepominutelný dědic dohodl s dědici ze závěti jinak.

§ 1396

(1) Pro stanovení výše povinného dílu se sepíše a odhadne majetek v pozůstalosti. Dluhy zůstavitele a závady, které na majetku vázly již v době smrti zůstavitele, se od hodnoty majetku odečtou.

(2) Nepominutelný dědic má právo být při odhadu a činit při něm připomínky.

§ 1397

Při výpočtení povinného dílu se k pozůstalosti připočte to, co se připočítává na povinný díl podle § 1402 a 1403.

§ 1398

(1) Domáhá-li se nepominutelný dědic práva na povinný díl, připočtou se k pozůstalosti na jeho návrh také dary, které zůstavitel učinil mezi živými, ledaže se jedná o dar poskytnutý z příjmů dárce nebo z výnosů jeho majetku, dar poskytnutý z morálního ohledu či slušnosti, anebo o dar poskytnutý k veřejně prospěšnému účelu.

(2) Nehledí se k daru, který zůstavitel učinil ještě v době, kdy neměl nepominutelného dědice. Nehledí se ani k daru poskytnutému dříve než tři roky před smrtí zůstavitele osobě nenáležící mezi nepominutelné dědice, na kterých je řada, ledaže se jedná o osobu, které na pozůstalosti náleží podíl. Při darech mezi manžely tato lhůta počíná zánikem manželství.

(3) Dar se připočte k pozůstalosti cenou stanovenou podle § 1401.

§ 1399

Povinný díl se stanoví bez zřetele na odkazy a jiné závady vznikající z pořízení pro případ smrti. Až do určení výše povinného dílu se nepominutelný dědic poměrně účastní na zisku a ztrátě pozůstalosti. Kdo má právo na povinný díl, má právo i na poměrné vyúčtování podílu na zisku a ztrátě pozůstalosti od smrti zůstavitele až do určení výše povinného dílu.

K § 1395 až 1399:

Nepominutelný dědic nemá obecně zaručené právo na podíl z pozůstalosti. To přirozeně neplatí, nepořídí-li zůstavitel o pozůstalosti niče, protože pak nastupují dědicové podle pravidel o zákonné posloupnosti. Neplatí to ani za situace, kdy zůstavitel nepominutelného dědice jen vydědí, aniž pořídí závěť či uzavře dědickou smlouvu: je-li exheredace platná, nepominutelný dědic nedědí vůbec; domůže-li se prohlášení její neplatnosti, nastupuje jako dědic podle zákonné posloupnosti.

V opačném případě záleží na zůstaviteli, co v pořízení pro případ své smrti určí. Povolá-li tímto pořízením za dědice nepominutelného dědice v rozsahu jeho zákonného dědického podílu nebo v rozsahu větším, pak nabývá právo na podíl z pozůstalosti (dědický podíl) z vůle zůstavitele. Pokud ale zůstavitel povolá k pozůstalosti jiné dědice, pak nastupují jako závětní dědici takto povolané osoby. Následkem preterice nepominutelného dědice není neplatnost závěti, nýbrž vznik obligačního nároku tohoto dědice vůči závětním dědicům (popř. vůči dědici povolanému dědickou smlouvou) a odkazovníkům spočívajícího v pohledávce na vyplacení povinného dílu. Povolání dědici a odkazovníci se mohou rozhodnout, zda dědictví a odkazy přijmou i s tímto obtížením, anebo zda je odmítnou. Odmítnou-li je, nastupuje zákonná posloupnost dědiců. Odmítnou-li dědictví nebo odkazy jen někteří z po-

volaných dědiců nebo odkazovníků, případně dědicům dědictví podle pravidel § 1259 a násl. Záleží na konkrétních okolnostech, nastoupí-li v důsledku toho také zákonní dědicové - a v rámci toho i dědic nepominutelný - (§ 1260 odst. 2) či nikoli. Přirostou-li uvolněné podíly těm, kteří dědictví neodmítli, padne na ně i povinnost vyplatit nepominutelnému dědici povinný díl podle § 1394. Nastoupí-li vzhledem k § 1260 odst. 2 v dědictví také nepominutelný dědic, záleží, dostane-li se mu dědického podílu, kterého se mu podle zákona (§ 1284 odst. 2) dostat má, či byl-li jeho podíl zkrácen. Byl-li zkrácen, jsou povolaní dědici a odkazovníci zavázáni vyrovnat mu odpovídající doplatek.

Ustanovení § 1396 až 1399 obsahují technická pravidla pro výpočet povinného dílu. Předně musí být zjištěna čistá hodnota pozůstalosti odečtením pasiv. Mezi pasiva se však nepočítají odkazy apod. (§ 1399). K zjištěné čisté hodnotě pozůstalosti se připočte i to, co nepominutelný dědic od zůstavitele již získal a co mu má být ve prospěch jeho povinného dílu započteno podle § 1402 a 1403.

Právní instituce dědictví má základní účel zachování hodnot do budoucna. Za situace, kdy má zůstavitel potomky, je hlavní účel dědění v zachování těchto hodnot pro generace ze zůstavitele vzešlé, případně pro osoby jim na roveň postavené (osvojence). Tomu slouží institut nepominutelných dědiců. Současná úprava na zvláštní ochranu nepominutelného dědice nepamatuje důsledně. Ust. § 484 platného občanského zákoníku bere v úvahu jen kollaci v souvislosti s děděním podle zákonné posloupnosti - a v rámci té které skupiny takto nastupujících dědiců - a při děděním ze závěti zpravidla jen na zůstavitelův příkaz. Tato úprava ignoruje možnost zůstavitele nepominutelného dědice majetkovými dispozicemi za svého života podstatně zkrátit, anebo dokonce i nepřímou vydědit. Ochrana nepominutelného dědice sleduje, aby se mu dostal povinný díl co možná nezkrácený. Navrhované řešení se snaží se (mj. též se zřetelem k zásadě v čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod) o spravedlivější řešení. Při stanovení výše povinného dílu má být přihlédnuto k darům, jimiž zůstavitel před svou smrtí významnou měrou podstatně ztenčil základ svého, resp. - v širším slova smyslu - rodinného majetku (tzv. kmenové jmění), a to bez ohledu na to, komu taková plnění poskytl. Platnost darů tím ovšem nijak zpochybněna není.

Opatření k ochraně nepominutelného dědice se navrhuje v § 1398 v rozsahu omezeném jen na zásadní případy. Předně se má k těmto opatřením přistoupit, jen pokud to nepominutelný dědic navrhne. To má značný význam jak vzhledem k § 1405, tak i s ohledem na to, že potomek bude v řadě případů respektovat jednání předka. V úvahu mají být brány jak dary poskytnuté zůstavitelem těm, kdo mají po zůstaviteli za dané situace reálně dědit (ať jako závětní dědici, ať podle zákonné posloupnosti), tak dary poskytnuté osobám třetím: v tomto druhém případě však jen, stalo-li se tak v poměrně krátké době před zůstavitelovou smrtí. V úvahu se berou jen dary mezi živými - ohledně darování pro případ smrti se uplatní podle § 1400 zvláštní pravidlo. Z připočtení se vylučují dary poskytnuté v době, kdy zůstavitel nepominutelného dědice neměl. Vylučují se dále dary, které neztenčují podstatu pozůstalosti, dary poskytnuté z důvodu morálky, slušnosti a dary sledující veřejně prospěšný účel.

Ze základu zjištěného podle pravidel v § 1396 a násl. se vypočte povinný díl a porovná se případně s hodnotou, kterou nepominutelný dědic z pozůstalosti eventuelně obdrží přímo. Neobdržel-li nic, má mu být vyplaceno, co mu náleží podle § 1395 (srov. i § 1383), dostalo-li se mu něčeho, avšak byl-li ve svém právu na povinný díl zkrácen, náleží mu doplatek. Pořídil-li zůstavitel závětí má nepominutelný dědic právo na vyplacení peněz vůči povoláním dědicům a odkazovníkům (§ 1394), dědí-li se podle zákonné posloupnosti, pak připadá v úvahu jenom zkrácení práva nepominutelného dědice a ten bude mít právo na doplatek vůči ostatním dědicům ze zákona. Buďe na těchto osobách, zda plnění (dědické podíly nebo odkazy) z pozůstalosti příjmovou i s tímto případným zatížením, anebo odmítnou-li je a uvolní tak pozůstalost pro nepominutelného dědice.

Oddíl 5

Započtení na povinný díl a na dědický podíl

§ 1400

Započtení na povinný díl nebo na dědický podíl nezákládá povinnost něco vydat, ledaže se jedná o případ uvedený v § 1735.

§ 1401

Při započtení se počítá hodnota toho, co bylo poskytnuto a co podléhá započtení, podle doby odevzdání. V případech hodných zvláštního zřetele může soud rozhodnout jinak.

K § 1400 až 1401:

Účelem zákonné úpravy je dosáhnout spravedlivého rozdělení majetkového přínosu, který přechází od zůstavitele k dědici. Tomu slouží úprava započtení na povinný díl a započtení na dědický podíl (kollace). Protože se jedná o zvláštní případy kompenzace (a při úpravě započtení na povinný díl dokonce o případ kompenzace obligačního nároku), bylo by teoreticky čisté přiřadit tuto pasáž k obecné úpravě započtení v části čtvrté občanského zákoníku. Důvody, proč se k tomu nepřistupuje, jsou jak historické, tak především praktické, neboť tato úprava navazuje na úpravu předchozí a recipient ji logicky očekává právě zde. Z týchž důvodů osnova soustředila na jedno místo a do jednoho oddílu úpravy dvou v podstatě heterogenních institutů, protože započtení na povinný díl se od započtení na dědický podíl právní povahou podstatně liší. Nicméně i shrnutí obou problematik započítávání na jedno místo má pragmatické příčiny: již vládní návrh občanského zákoníku z r. 1937 poukázal, že "rozložení látky nebylo by jinde systematicky o mnoho správnější", a navíc by "vedlo buď k četným odkazům na jiné paragrafy nebo k rozmnožení paragrafů nutným opakováním téže věci."

Dvě úvodní ustanovení tohoto oddílu stanovují dvě společné zásady. Předně z faktu započtení nevzniká nikomu povinnost něco vydat jiné osobě (jedinou výjimkou je možnost odvolání daru pro zkrácení povinného dílu v případě, že pozůstalost pro vyrovnání povinného dílu nebude stačit.) Druhé ustanovení řeší ocenění toho, co má

být započteno: zásadně má být brána v úvahu hodnota, kterou mělo plnění v době odevzdání. Vyskytnou-li se však okolnosti hodné zvláštního zřetele - např. jestliže půjde o plnění, jehož hodnota se v mezidobí z vnějších příčin významně zvýší nebo poklesne - má být soudci umožněno, aby k těmto okolnostem přihlédl.

Započtení na povinný díl

§ 1402

Na povinný díl se započte vše, co nepominutelný dědic z pozůstalosti skutečně nabyt odkazem nebo jiným zůstavitelovým opatřením. Hledí-li se při výpočtu povinného dílu k darům, započtou se dary, které od zůstavitele nepominutelný dědic dostal a které se k pozůstalosti připočítávají podle § 1398, na to, oč je tím povinný díl zvýšen.

§ 1403

(1) Na povinný díl potomka se započte to, co mu zůstavitel dal za svého života na úlevu v nákladech spojených se založením samostatné domácnosti, se založením manželského či obdobného soužití nebo s nástupem povolání či se zahájením podnikání. Stejně tak se na tento povinný díl započte i to, co zůstavitel použil na úhradu dluhů zletilého potomka.

(2) Potomkovi, který vstupuje na místo svého předka, se započte na povinný díl i to, co takto od zůstavitele dostali jeho rodiče, na jejichž místo vstupuje.

K § 1402 a 1403:

Dožaduje-li se nepominutelný dědic vyplacení povinného dílu, připočtou se mu k tíži plnění uvedená v § 1400 a 1401. (Podle těchto ustanovení se nepostupuje, domáhá-li se nepominutelný dědic dědického podílu jako dědic povolání závětí.) Předně se vpočte vše, co tento dědic nabyt od zůstavitele mortis causa. Za podmínek § 1398 se započtou také dary, které nepominutelný dědic od zůstavitele dostal.

Pravidlem je, že se k tíži povinného dílu započte jen to, co nepominutelný dědic dostal osobně. Za určitých okolností se však započte potomkovi nepominutelného dědice to, co obdrželi jeho rodiče.

Započtení na dědický podíl

§ 1404

(1) Dědické podíly se vypočtou stejným způsobem jako povinný díl.

(2) Při posloupnosti dědiců podle porizení pro případ smrti se provede započtení na dědický podíl osoby zůstaviteli blízké, jen nařídil-li to zůstavitel v porizení, anebo v prohlášení učiněném stejným způsobem, jakým se pořizuje závět.

(3) Při zákonné posloupnosti dědiců se na dědický podíl započtou plnění uvedená v § 1402 a 1403. Zůstavitel může prominout započtení na dědický podíl osoby blízké. K platnosti prominutí je třeba prohlášení učiněného stejným způsobem, jakým se pořizuje závět.

§ 1405

Co dal rodič dítěti a nevytkl výslovně, že to bylo dáno na účet jeho dědického podílu, nezapočte se. To neplatí v případech uvedených v § 1403.

§ 1406

Plněním nebo výhodou podle předchozích ustanovení nelze zkrátit nepominutelnému dědici jeho dědický podíl pod míru povinného dílu.

K § 1404 až 1406:

Hledisko adekvátního prospěchu z pozůstalosti se sleduje i při úpravě započtení na dědický podíl. Ujímají-li se pozůstalosti dědicové podle svých podílů - ať již jim je zůstavitel vyměřil pořizováním pro případ smrti, nebo ať vyplývají z ustanovení o zákonné posloupnosti - má být vzat ohled na bezúplatná plnění, která některý z dědiců od zůstavitele případně dostal.

Zároveň se bere v úvahu hledisko pořizovací volnosti zůstavitele, které je omezeno zaručenými právy nepominutelného dědice, k nimž se přihlíží i zde (§ 1406). Protože zůstavitel může o svém majetku pořídit závěti v podstatě libovolně, a může tedy těm dědicům, jimž nesvědčí práva dědiců nepominutelných, zanechat podíly z pozůstalosti podle své úvahy, nelze mu ani bránit, aby rozhodl i o případném započtení na dědické podíly jinak, než ukazuje zákonná dispozice. Z toho důvodu se započtení u dědiců povolaných pořizováním pro případ smrti má provést jen, nařídí-li to zůstavitel v projevu poslední vůle. Také za situace, kdy zůstavitel o svém majetku pořídit nechce, spolehnuv se na posloupnost dědiců podle zákona, není důvod zůstaviteli bránit, aby případné započtení na dědický podíl zakázal. Ustanovení § 1405 je zvláštní povahy a zohledňuje specifické okolnosti, pokud jde o poměry rodičů k dětem.

Díl 6

Právo některých osob na zaopatření

§ 1407

(1) Kdo by jinak byl nepominutelným dědicem, ale nemá právo na povinný díl, ten má právo na nutnou výživu, pokud se mu takové výživy nedostává a není schopen sám se živit. Takto však nemůže dostat z pozůstalosti více, než kolik by činil jeho povinný díl.

(2) Toto právo nemá ten, na jehož místě dědí jeho potomci, nebo jsou-li potomci na jeho místě povoláni k povinnému dílu.

§ 1408

(1) Pozůstalému manželu, jemuž byl zákonný dědický podíl odepřen nebo zkrácen, náleží až do uzavření nového manželství nutné zaopatření, pokud se mu ho jinak nedostává a není schopen sám se živit. Takto však nemůže dostat z pozůstalosti více, než kolik by činila polovina jeho zákonného dědického podílu. Právo na zaopatření nenáleží manželu, který bez vážných důvodů se zůstavitelem nesdílel společnou domácnost.

(2) Pozůstalému manželu náleží z pozůstalosti slušná výživa šest týdnů po smrti manžela. Je-li vdova těhotná, náleží jí slušná výživa až do konce šestého týdne po slehnutí. Stejně právo má matka dítěte zůstavitele, která za něho nebyla provdána.

(3) Zaopatření podle odstavce 1 lze poskytnout, jen nezkrátká-li se jím právo na nutnou výživu podle § 1407. Bylo-li by právy podle odstavce 2 bylo zkráceno právo na nutnou výživu podle § 1407, zkrátí se všechna tato práva tak, aby se vdově nebo matce zůstavitelova dítěte i nepominutelným dědicům dostalo stejně.

§ 1409

Na pozůstalého manžela přechází vlastnické právo k věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti, a to i když není dědicem.

§ 1410

(1) Pozůstalému rodiči, jemuž byl zákonný dědický podíl odepřen nebo zkrácen, náleží nutné zaopatření, pokud se mu ho jinak nedostává a není schopen sám se živit. Takto však nemůže dostat z pozůstalosti více, než kolik by činila třetina jeho zákonného dědického podílu.

(2) Právo na zaopatření nemá rodič, který se dopustil činu uvedeného v § 1385 odst. 3.

§ 1411

Osobám, které požívaly až do smrti zůstavitele bezplatné zaopatření v jeho domácnosti, přísluší stejné zaopatření ještě tři týdny.

K § 1407 až 1411:

Život se smrtí zůstavitele nezastaví a v některých situacích nelze pokládat převzetím dědictví a odkazů a zapravením případných dluhů zůstavitele majetkové záležitosti za uzavřené. Při úpravě dědění podle zákonné posloupnosti se pamatuje na zabezpečení osob zůstaviteli blízkých v míře, v jaké na to pozůstalost stačí.

Ustanovení o zaopatření některých osob pamatují na případy, kdy zůstavitel pominul výslovně některé osoby, které na něho byly odkázány výživou, ač by vůči nim byl zůstavitel byl za svého života k takové výživě povinen, nebo se zřetelem k hledisku slušnosti. Obě skupiny případů se posuzují odlišně.

Předně se jedná o nejbližší příbuzné zůstavitele, totiž jeho potomky, manžela a rodiče. Společný znak v těchto případech je v tom, že těmto příbuzným vzniká právo na zaopatření, pokud nebyli náležitě zabezpečeni poskytnutím majetkového prospěchu z pozůstalosti, nejsou schopni sami se živit a nedostává se jim nutné výživy jinak. Nenastupuje tedy právo na zaopatření zejména za té situace, kde je po smrti zůstavitele někdo další, kdo má povinnost nutnou výživu hradit a v tom rozsahu, jakou má možnost ji hradit.

Rozdíl v rámci této skupiny je v tom, že potomkům náleží za těchto podmínek právo na zaopatření vždy, ať již nenabyli povinný díl z jakéhokoli důvodu. Naproti tomu u pozůstalého manžela je právo na zaopatření zásadně podmíněno sdílením společné domácnosti. Právo na zaopatření je vyloučeno tehdy, jestliže manžel nedědil

z toho důvodu, že byl nezpůsobilý dědit, zřekl se dědictví, anebo dědictví odmítl. Z těchto důvodů nemá právo na zaopatření náležet ani rodiči zůstavitele. U rodiče dochází ke ztrátě práva na zaopatření i tehdy, dopustil-li se činu, který je u nepominutelných dědiců důvodem vydědění. (Stejná podmínka není u manžela stanovena proto, že uzavření manželství a setrvávání v něm je - na rozdíl od pokrevního příbuzenství - věcí volby člověka.)

Díl 7

Přechod pozůstalosti na dědice

Oddíl 1

Dědická přihláška

§ 1412

Dědic nabývá dědictví smrtí zůstavitele. Nabytí dědictví potvrzuje soud. Soud potvrdí nabytí dědictví tomu, jehož právo bylo prokázáno.

§ 1413

(1) O osobě, s níž soud zahájil řízení o dědictví a která dědictví včas neodmítla, platí, že se k dědictví přihlásila se zachováním možnosti uplatnit výhradu soupisu.

(2) Kdo o sobě tvrdí, že je dědicem, se o dědictví může vůči soudu na jeho výzvu nebo z vlastního podnětu sám přihlásit v přiměřené lhůtě, kterou soud stanoví. Kdo takto podal přihlášku, nemůže ji odvolat.

(3) Podmínky, výhrady a omezení nelze v přihlášce učinit, ledaže je dovoluje zákon. Stejně tak se nelze přihlásit jen k části dědického podílu.

§ 1414

Přihlášku lze podat po smrti zůstavitele, třebaže pozůstalost tomu, kdo se hlásí, ještě nenapadla.

§ 1415

(1) Dědické právo osoby, která nepodá přihlášku ve lhůtě určené soudem, nezaniká, avšak při projednání dědictví se k němu nepřihlíží. To platí i o dědickém právu neznámého dědice, který byl o svém dědickém právu vrozuměn vyhláškou soudu a v určené lhůtě nedal o sobě vědět.

(2) Má-li neznámý nebo nepřítomný dědic opatrovníka, nemůže opatrovník učinit prohlášení, že tento dědic dědictví odmítá, nebo že je neodmítá či přijímá.

K § 1412 až 1415:

Dosavadní bipartici stavěnou v dosud platném dědickém právu na pojmech »neodmítnutí dědictví« a »odmítnutí dědictví« je nahrazena pojmy »přijetí dědictví« a »odmítnutí dědictví«. Protože se zavádí možnost nabytí dědictví s výhradou soupisu pozůstalosti a bez uplatnění takové výhrady, což má význam pro rozsah povinnosti dědiců hradit zůstavitelovy dluhy, využívá se k tomu institut přihlášky o dědictví. Jak pro přijetí dědictví, tak pro přihlášení o dědictví se nevyžaduje nutně aktivní projev vůle dědice. Ve většině případů vyplývá skutečnost přijetí dědictví (§ 1243) i přihlášení se o ně (§ 1413) přímo ze zákonné úpravy. Zákonnou fikcí lze konstruovat samotný

fakt přihlášky, nelze jí však - až na výjimky (§ 1418) - nahradit vyjádření, zda se dědic přihlašuje s výhradou soupisu či nikoli. Tyto otázky řeší § 1418.

Ustanovení § 1415 přejímá pojetí § 468 platného občanského zákoníku.

§ 1416

Sejdou-li se přihlášky, které si odporují, odkáže soud toho z dědiců, jehož důvod je slabší, aby své právo uplatnil žalobou. Nepodá-li tento dědic žalobu ve lhůtě soudem určené, nezaniká sice jeho dědické právo, avšak při projednání dědictví se k němu nepřihlíží.

§ 1417

(1) Proti dědici, který se opírá o dědickou smlouvu nepopřenou co do pravosti, se odkáže k podání žaloby každý dědic ze závěti nebo dědic zákonný. Proti dědici, který se opírá o závěť nepopřenou co do pravosti, se odkáže k podání žaloby každý zákonný dědic.

(2) Uvede-li zůstavitel důvod vydědění, odkáže se k podání žaloby potomek, který tvrdí, že byl vyděděn neprávem. Není-li důvod vydědění uveden, odkáže se k podání žaloby ten, kdo má dědit na jeho místě.

K § 1416 a 1417:

Pravidlem je, že úřad, který vede matriku, oznámí pozůstalostnímu soudu úmrtí, jež nastalo v jeho obvodu, a soud pak zahájí řízení o dědictví s těmi, o nichž lze mít za to, že jsou dědici. Může nastat situace, že si u těchto osob jejich tvrzená práva na dědictví odporují, anebo že o dědictví usiluje také někdo další, kdo se z vlastní iniciativy o dědictví přihlásil (§ 1414, 1415), a že rovněž jeho tvrzené právo odporuje tvrzeným právům ostatních účastníků řízení. V těchto případech je potřebné vyřešit konflikt přihlášek a navržené ustanovení upravuje jednak postup k odstranění tohoto konfliktu, jednak stanoví pořadí dědických titulů (důvodů) podle jejich síly.

§ 1418

Výhrada soupisu

(1) Zůstavitel nemůže dědici odejmout právo na přihlášku s výhradou soupisu. Vzdají-li se tohoto práva strany dědické smlouvy, nepřihlíží se k tomu.

(2) Dědici, o němž platí, že podal přihlášku, a dědici, který podal přihlášku, aniž se vyjádří, zda se k dědictví přihlašuje s výhradou soupisu nebo bez ní, stanoví soud lhůtu k vyjádření. Ustanovení § 1250 platí obdobně.

(3) O svéprávném, známém a přítomném dědici, který není manželem, dítětem, anebo rodičem zůstavitele a ve lhůtě se nevyjádřil, platí, že se přihlásil bez výhrady soupisu. Od ostatních dědiců si soud vyžádá po jejich předvolání výslovné vyjádření, ledaže vůči svéprávnému manželu, dítěti nebo rodiči zůstavitele nastal účinek podle § 1423.

(4) Kdo se k dědictví přihlásí bez výhrady soupisu, nemůže si soupis pozůstalosti dodatečně vyhradit.

K § 1418:

Dědici je volno, přihlásí-li se o dědictví s výhradou soupisu, čili nic. Právo této výhrady je nezadatelné právo dědice. Dědic se jej nemůže vzdát, a ani zůstavitel mu je nemůže odejmout. K ochraně dědice se stanovuje, že se musí výslovně vyjádřit, přihlašuje-li se s výhradou soupisu, anebo bez této výhrady. Uplatní-li však přihlášku bez výhrady soupisu, nemůže následně své rozhodnutí změnit. Toto výslovné vyjádření - pokud nebylo učiněno již dříve - si musí soud vyžádat a poučit dědice o následcích uplatnění či neuplatnění výhrady.

Nevyjádří-li se dědic ve lhůtě - případně prodloužené - kterou mu poskytl soud, nastupuje u dědiců svéprávných, známých a přítomných nevyvratitelná domněnka, že se přihlásil bez výhrady soupisu. Z tohoto obecného pravidla je namísto učinit výjimku stran nejbližších příbuzných zůstavitele, pravidelně oťesených smrtí blízkého člověka, a také u osob pod zvláštní ochranou (srov. § 1427).

Oddíl 2

Správa pozůstalosti a její soupis

Správa pozůstalosti

§ 1419

(1) Do potvrzení nabytí dědictví spravuje pozůstalost správce pozůstalosti, byl-li ustaven, jinak vykonavatel závěti, byl-li ustaven, ledaže se s dědici dohodnou jinak. Taková dohoda nesmí odporovat tomu, co zůstavitel nařídil pro případ své smrti.

(2) Byl-li ustaven vykonavatel závěti i správce pozůstalosti, může správce pozůstalosti uzavřít dohodu podle odstavce 1 jen se souhlasem vykonavatele závěti.

§ 1420

(1) Ustanovení § 1419 odst. 1 se nepoužije, ustavil-li zůstavitel v různých pořízeních pro případ smrti různé vykonavatele závěti. Ustanovení § 1419 odst. 2 se nepoužije, sejdou-li se přihlášky, které si odporují. V takových případech ustaví soud správce pozůstalosti podle zvláštního zákona.

(2) Ustanovení § 1419 se nepoužije, ustavil-li soud správce pozůstalosti podle zvláštního zákona.

(3) Ustanovení § 1419 se nepoužije, ustavil-li soud správce pozůstalosti je-li toho z jiných důvodů třeba.

§ 1421

(1) Osoba, která spravuje pozůstalost, je oprávněna k její prosté správě. Souhlas k opatřením podle § 1172 a § 1174 odst. 1 může této osobě udělit jen soud.

(2) Kdo spravuje pozůstalost, poskytne z ní splátky na zaopatření a výživu osobám oprávněným podle § 1407 až § 1411. Dále doručí odkazovníkům zprávu o odkazech, které jim případly. Splatné odkazy vyrovná, schválí-li to soud.

(3) Ustaví-li soud správce pozůstalosti podle zvláštního zákona, použijí se ustanovení předchozích odstavců, pokud soud tomuto správci nevymezení rozsah práv a povinností jinak.

§ 1422

(1) Dědici, jehož dědické právo je již jasně prokázáno, může soud dovolit i před skončením řízení o dědictví, aby s určitými pozůstalostními předměty volně nakládal, pokud je splnění poslední vůle zůstavitele zabezpečeno nebo souhlasí-li ostatní zúčastnění.

(2) Opatření podle odstavce 1 nelze učinit, jestliže se sešly přihlášky, které si odporují. Jestliže se však výhody dostalo dědici již dříve, nelze mu ji odejmout.

§ 1423

(1) Ujme-li se dědic, aniž je k tomu oprávněn, plně správy pozůstalosti, ruší se tím od počátku účinky výhrady soupisu, pokud ji případně učinil. To rovněž platí, smísí-li dědic částí pozůstalosti s částmi svého majetku, aniž lze rozlišit komu patří, ledaže tomu tak bylo již před smrtí zůstavitele.

(2) Tyž účinek vzhledem k výhradě soupisu nastane i vůči tomu z dědiců, v jehož přímém či nepřímém zastoupení někdo jiný pozůstalost takto spravoval. Spravuje-li takto pozůstalost osoba dědici blízká, má se za to, že jedná také jako jeho zástupce.

(3) Účinek podle odstavce 1 nenastane, rozdělí-li si dědici ještě před potvrzením nabytí dědictví jen písemnosti, podobizny nebo záznamy a jiné věci rodinné nebo upomínkové povahy.

K § 1419 až 1423:

Dědici sice nabývají dědictví již smrtí zůstavitele, přece jen se však až do soudního potvrzení, že dědictví nabyli, na pozůstalost hledí jako na zvláštní majetkovou masu, kterou je třeba zejména v zájmu věřitelů podrobit zvláštnímu režimu. Tomu slouží správa pozůstalosti vykonávaná vykonavatelem závěti, dědici samotnými, anebo správcem dědictví, kterého podle procesních předpisů případně ustaví soud. Kdo spravuje pozůstalost, vykonává její prostou správu (§ 1171 a násl.). Ujmou-li se však dědici - ať přímo, ať zástupcem - pozůstalosti fakticky a bezprostředně tím způsobem, že jednotlivé majetkové kusy z pozůstalosti smísí se svým ostatním vlastnictvím, zpeněžují je a vůbec s nimi nakládají tak, že znemožní věřitelům domoci se zjištění, jaký je rozsah aktiv, která zůstavitel zanechal, nemohou se dovolávat výhod, jež by jinak měli ze soupisu pozůstalosti.

Závěra pozůstalosti

§ 1424

(1) Soud učiní bez odkladu opatření zajišťující pozůstalost (závěru) jestliže

- a) některý z dědiců není svéprávný,
- b) některý z dědiců není přítomen nebo je neznámý,
- c) je obava, že je pozůstalost předlužena,
- d) věřitel navrhl odloučení pozůstalosti nebo
- e) je-li tu jiný důležitý důvod pro zvláštní opatrnost.

(2) Je-li jen některý dědic nesvéprávný, nepřítomný nebo neznámý, lze se spokojit se závěrou takové části pozůstalosti, která stačí k uspokojení jeho práva. Totéž platí, je-li tu osoba, které přísluší právo na povinný díl.

§ 1425

Závěry není třeba, je-li v pozůstalosti nemovitost poskytující dostatečnou jistotu.

K § 1424 a 1425:

Za situace, kdy jsou dědicové známi, přítomni a svéprávní, a kdy není ani důvod k pochybnostem, zda majetek, který zůstavitel zanechal, postačí k pokrytí dluhů, budou plně dostačující ustanovení o správě pozůstalosti. V některých zvláštních případech však bude namístež, rozhodne-li soud o závěře pozůstalosti. Závěra pozůstalosti nahrazuje její soudní úschovu. Jakým způsobem bude závěra provedena, záleží na konkrétních okolnostech případu.

Soupis pozůstalosti

§ 1426

(1) Účelem soupisu pozůstalosti je zjistit a odhadnout pozůstalostní majetek v době smrti zůstavitele. Soupis pozůstalosti vyžaduje formu veřejné listiny, ledaže soud rozhodne podle § 1428.

(2) Dědic i každý, koho se soupis týká, může být jedním o soupisu přítomen a činit dotazy a připomínky.

§ 1427

(1) Soud nařídí soupis pozůstalosti v případě:

- a) přihlášky podané s výhradou soupisu,
- b) potřeby výpočtu povinného dílu,

(2) Soud nařídí soupis pozůstalosti také v případě:

- a) že, mezi dědici je osoba nespěprávná, neznámá či nepřítomná, nebo právnícká osoba veřejně prospěšná či zřízená ve veřejném zájmu (dále jen »osoba pod zvláštní ochranou«),
- b) nejistoty, zda je někdo dědicem nebo kdo je dědicem,
- c) že o to věřitel žádá o to věřitel podle § 1450,
- d) anebo osvědčí-li věřitel, že tu je pro provedení soupisu jiný zvlášť důležitý důvod..

§ 1428

(1) V jednoduchých případech může soud rozhodnout, neodporují-li tomu dědicové, o nahrazení soupisu pozůstalosti společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku.

(2) Odůvodňují-li to okolnosti případu, může soud rozhodnout o nahrazení soupisu pozůstalosti seznamem pozůstalostního majetku vyhotoveném správcem pozůstalosti a potvrzeném všemi dědici. Nebyl-li správce pozůstalosti dosud ustaven, může jej za tím účelem jmenovat soud.

§ 1429

(1) Prokáže-li se, že se prohlášení nebo seznam podle § 1428 a neodpovídá skutečnosti v rozsahu nikoli nepodstatném,

- a) ruší se tím dědicům od počátku účinky výhrady soupisu, pokud ji případně učinili, a

- b) osoba uvedená v § 1427 odst. 2 má právo žádat, aby soud nařídil nový soupis pozůstalosti, prokáže-li na tom právní zájem.

(2) Účinek podle odstavce 1 písm. a) nenastane vůči osobě pod zvláštní ochranou, ledaže se prokáže, že pozůstalostní majetek úmyslně zatajila. Tento účinek nenastane ani vůči dědici, který prokáže, že nezavinil neúplnost prohlášení nebo seznamu.

(3) Způsobil-li správce, že seznam podle § 1428 není úplný, nahradí škodu z toho vzešlou.

§ 1430

Je-li znám věřitel, soud mu oznámí, že byl proveden soupis pozůstalosti a umožní mu se k soupisu vyjádřit.

K § 1426 až 1430:

Vzhledem k možnosti dědiců přihlásit se o dědictví s výhradou soupisu jsou potřebná ustanovení o soupisu pozůstalosti. Soupis pozůstalosti musí být proveden nejen v případě, že dědic výhradu soupisu uplatní, ale také v jiných závažných případech uvedených v § 1427.

Není však za všech okolností nezbytné, aby soupis pozůstalosti prováděl vždy soud. Z toho důvodu se soudu umožňuje, aby v určitých případech rozhodl, že se soudní soupis pozůstalosti nahradí prohlášením dědiců o majetku, který do pozůstalosti spadá, anebo seznamem, který vyhotoví správce pozůstalosti a který dědici potvrdí. Prokáže-li se však následně, že jsou v takovém prohlášení nebo seznamu podstatné nesprávnosti, jdou zásadně k tíži dědiců, jejichž povinností bylo dbát o to, aby seznam byl úplný.

Účelem soupisu je zajistit ochranu a právní jistotu některým dědicům, ale také poskytnout ochranu věřitelům, nezbytnou pro zajištění jejich práv. Protože věřitel zůstavitele není účastníkem řízení o dědictví, musí mu být umožněno, je-li znám, aby se k soupisu pozůstalosti vyjádřil. Není na místě výslovně stanovovat povinnost soudu přihlídnout k případným námitkám věřitele k soupisu pozůstalosti; to je otázka procesní. Tato úprava ostatně není ani nezbytná, neboť řízení o dědictví ovládá vyhledávací (inkviziční) zásada, takže soud přihlíží ke všemu, co v řízení vyjde najevo.

Oddíl 3

Potvrzení dědictví

§ 1431

Soud potvrdí dědictví tomu, kdo se přihlásil k dědictví a má podle průběhu řízení o dědictví nejlepší dědické právo, poté, co je zabezpečeno, že vůle zůstavitele bude náležitě splněna.

§ 1432

(1) Byly-li nařízeny odkazy, soud potvrdí dědictví až poté, co mu bude vykázáno, že

- a) odkazovníkům byly podány zprávy o odkazu,
- b) splatné odkazy nespěprávným osobám, osobám veřejně prospěšným nebo zřízeným ve veřejném zájmu nebo odkazy učiněné za dobročinným a veřejně

- prospěšným účelem byly splněny nebo jejich splnění bylo zajištěno a
- c) splnění odkazů osobám neznámým či nepřítomným bylo zajištěno.

(2) Soud může jistotu prominout, je-li zřejmě zbytečná.

§ 1433

(1) Jedinému dědici soud potvrdí, že dědictví nabyt. Uvede, kdo je dědicem, či pozůstalost nabývá a z jakého důvodu a zda se tak děje s výhradou soupisu čili nic. Potvrzuje-li soud nabytí dědictví několika spoludědicům, uvede jejich podíly.

(2) Byl-li nařízen odkaz, soud odkazovníku potvrdí nabytí odkazu.

(3) Případlo-li dědici nebo odkazovníkovi právo zapisované do katastru nebo jiného veřejného seznamu, vyznačí je soud tak přesně, aby mohlo být do veřejného seznamu zapsáno.

§ 1434

(1) Potvrzení dědictví tomu, kdo není dědicem, nebrání pravému dědici domáhat se vůči němu svých práv.

(2) Ustanovení odstavce 1 se použije i tehdy, připadla-li pozůstalost státu.

K § 1431 až 1434:

Ustanovení o potvrzení nabytí pozůstalosti v zásadě přejímá současné pojetí (§ 481 a násl. platného občanského zákoníku). Vzhledem k možnosti zůstavitele zřídit odkazy, musí obtížený dědic soudu doložit, že odkazovníci byli o odkazech zpraveni, že splatné odkazy byly splněny, anebo v určitých případech zajištěny a že ke vůbec zabezpečeno, aby poslední vůle zůstavitele byla náležitým způsobem splněna.

Oddíl 4 Rozdělení pozůstalosti

§ 1435

Pozůstalost lze rozdělit, není-li to na újmu projevu vůle zůstavitele v pořízení pro případ smrti.

§ 1436

Dědicům je volno, jak si pozůstalost rozdělí, pokud tím nezkrátí práva jiných osob.

§ 1437

(1) Soud pozůstalost rozdělí, je-li mezi dědici osoba pod zvláštní ochranou.

(2) Soud pozůstalost rozdělí též, žádají-li o to všichni dědicové a není-li mezi nimi spor, co do pozůstalosti náleží.

(3) Rozdělení pozůstalosti může spočívat i ve schválení dohody dědiců o vypořádání dědictví, neodpo-

ruje-li taková dohoda zájmům osoby pod zvláštní ochranou.

§ 1438

Soud rozdělí pozůstalost podle nařízení zůstavitele, a tam, kde se ho nedostává, a nedohodnou-li se dědici, rozdělí ji podle § 1439 až 1441.

§ 1439

(1) Rozděluje-li pozůstalost soud, zřídí výkaz, jehož základem je soupis pozůstalosti nebo soupis potvrzený všemi dědici. Bylo-li něco z pozůstalosti prodáno z vůle dědice po právu, zahrne se do pozůstalosti dosažená kupní cena, při jiném zeřízení z vůle dědice pak obecná cena v den vzniku dědického práva. Na podíl každého z dědiců vyjádřený v penězích se přidělí jednotlivé předměty podle ceny uvedené ve výkazu.

(2) Není-li cena některého předmětu zřejmá, stanoví ji soud odhadem, pokud předmět nepřidělí všem dědicům podle jejich podílů.

§ 1440

(1) Podle okolností mohou být také pohledávka nebo dluh přiděleny jednotlivému dědici. Přidělí-li se dluh některému dědici, nedotýká se to práv věřitele.

(2) Při rozdělení pozůstalosti lze vypořádat právo na náhradu z poměrů mezi dědici, provést započtení na dědický podíl a započtení odkazů.

§ 1441

Dědic zkrácený na svém podílu přidělením vadné věci má vůči ostatním dědicům právo na náhradu toho, o čem byl vadou zkrácen.

K § 1435 až 1441:

Soud zásadně nemá zasahovat do rozdělení pozůstalosti mezi dědice. V běžných případech má jen potvrdit, že dědictví nabyli a jaké jsou jejich podíly (srov. § 1433). O rozdělení pozůstalosti se dědici mají zásadně dohodnout mimo jurisdikci pozůstalostního soudu. K rozdělení pozůstalosti má soud přikročit jen tehdy, je-li mezi dědici osoba pod zvláštní ochranou, anebo za situace, kdy o to všichni dědici požádají a není-li mezi nimi spor o rozsah pozůstalosti.

Oddíl 5

Závazky postihující dědice

§ 1442

(1) Závazky zůstavitele přecházejí na dědice, ledaže zákon stanoví pro jednotlivé případy jinak.

(2) Dědic je zavázán k úhradě nákladů pohřbu zůstavitele a opatření jeho pohřebiště, ledaže tyto náklady byly z pozůstalosti uhrazeny podle § 1297 odst. 2.

§ 1443

(1) Dědic se nemůže zprostit povinnosti založené mu pořízením pro případ smrti odmítnutím dědictví z tohoto pořízení s tím, že se přihlásí jako dědic ze zákona.

Může se přihlásit jako dědic z poručení pro případ smrti, anebo dědictví odmítnout.

(2) Nepominutelný dědic však může dědictví odmítnout s výhradou povinného dílu.

K § 1442 a 1443:

Na dědice jednak přecházejí dluhy zůstavitele (vyjma zvláštních případů, kdy takový dluh zaniká již zůstavitelovou smrtí), jednak povinnost vyrovnat náklady pohřbu zůstavitele včetně nákladů na zřízení pohřebiště, nestalo-li se tak z pozůstalosti již dříve.

Byl-li povolán dědic, kterému by jinak svědčila zákonná posloupnost, k dědictví poručením pro případ smrti, nemůže se zprostit povinností, které mu zůstavitel přírodně uložil, tím, že odmítne dědění ze závěti nebo z dědické smlouvy a přihlásí se jako dědic ze zákona. Tím by vůli a přání zůstavitele zcela zmařil. Může tedy jen dědictví přijmout tak, jak zůstavitel chtěl, anebo dědictví odmítnout. Není však vyloučeno, jsou-li pro to věcné důvody, namítnout neplatnost závěti nebo dědické smlouvy, a bude-li tato neplatnost také vyslovena, nastoupit pak jako dědic podle zákonné posloupnosti. Zvláštní postavení má ale nepominutelný dědic, který může dědictví odmítnout a žádat vyplacení povinného dílu.

§ 1444

Práva věřitelů před potvrzením dědictví

Dokud soud nepotvrdí dědici nabytí dědictví, mohou věřitelé vymáhat plnění jen vůči tomu, kdo spravuje pozůstalost, a domáhat se uspokojení jen z majetku náležejícího do pozůstalosti.

Právní účinky bezvýhradné přihlášky

§ 1445

(1) Dědic, který se přihlásil k dědictví bez výhrady soupisu, hradí dluhy zůstavitele v plném rozsahu.

(2) Přihlásilo-li se několik dědiců bez výhrady soupisu, hradí dluhy zůstavitele společně a nerozdílně.

§ 1446

Provedení soupisu pozůstalosti nemá právní účinky pro rozsah povinností k hrazení dluhů u dědice, který se přihlásil bez výhrady.

Právní účinky přihlášky učiněné s výhradou soupisu

§ 1447

Dědic, který se přihlásil s výhradou soupisu, hradí dluhy zůstavitele do výše ceny nabytého dědictví.

§ 1448

Každý z několika dědiců přihlášených s výhradou soupisu hradí dluhy zůstavitele společně a nerozdílně s ostatními dědici, věřitel však může po každém dědici žádat plnění jen do výše odpovídající jeho dědickému podílu.

§ 1449

Postih

Postih mezi spoludědici se řídí podle obecných ustanovení o společných dluzích.

K § 1444 až 1449:

Každý dědic má na vybranou, přihlásí-li se o dědictví s výhradou soupisu pozůstalosti nebo bez této výhrady. Nemá-li důvod předpokládat, že zůstavitel zanechal předlužený majetek a že jej nepřetížil odkazy, bude pro něho vhodnější přihlásit se bez výhrady soupisu, protože odpadnou náklady se sepsáním a oceněním pozůstalostního majetku. Bude však povinen uhradit dluhy zůstavitele v plné výši bez zřetele k prospěchu, který z pozůstalosti získá.

Naproti tomu tam, kde je důvod k zvláštní opatrnosti, se dědic může přihlásit s výhradou soupisu (*cum beneficio inventarii*), a pak bude jeho povinnost k úhradě zůstavitelových dluhů limitována hodnotou, kterou jako dědic z pozůstalosti získal.

Je-li dědiců několik, nelze zhoršit postavení věřitele konstrukcí, že každý z dědiců bude mít vůči věřiteli jen dílčí závazek. Naopak se vychází z principu solidarity dědiců s tím, že ti se mezi sebou vypořádají podle ustanovení o solidárních závazcích stejně jako ti, kdo jsou k úhradě dluhu povinni společně a nerozdílně.

Odloučení pozůstalosti

§ 1450

(1) Věřitel, který osvědčí obavu z předlužení dědice, může předtím, než soud potvrdil nabytí dědictví, navrhnout, aby pozůstalost zůstala odloučena od jmění dědice. Soud návrhu nevyhoví, je-li zřejmé, že k obavě není důvod.

(2) Návrh na odloučení pozůstalosti nebrání, aby soud nabytí dědictví potvrdil.

§ 1451

Z odloučené pozůstalosti se uspokojí věřitel, jenž si odloučení vyžádal. Tento věřitel však ztrácí právo uspokojit se z ostatního dědicova majetku, a to i byl-li se dědic přihlásil bez výhrady soupisu.

K § 1450 a 1451:

Odloučení pozůstalosti (*separatio bonorum*) má za účel znemožnit splynutí pozůstalosti s ostatním majetkem dědice v případech, kdy tu je obava, že dědic bude předlužen, takže ani po nabytí prospěchu z pozůstalosti nebude moci dostát závazkům, které na něho v důsledku dědění přecházejí (např. proto, že i samotný dědic má své další dluhy), může žádat o odloučení pozůstalosti. Jedná se o opatření k ochraně věřitelů, které má svůj důvod tehdy, je-li pozůstalost zřejmě aktivní, ale dědic sám je předlužen. Návrhu na odloučení pozůstalosti lze vyhovět jen v případě, že soud dědicům nabytí dědictví ještě nepotvrdil. Zároveň se zákazem vyhovět návrhu na separaci tehdy, není-li k tomu zřejmě důvod, brání podávání takových žádostí s motivem zřejmě šikanozním.

Odloučení pozůstalosti má za následek rozhodnutí o nařízení její závěry (§ 1424) a soupis a ocenění pozůstalosti (§ 1426, 1427). Věřitel či věřitelé, kteří o odloučení pozůstalosti požádali, budou ze separovaného jmění uspokojeni, ztratí však možnost domáhat se dalšího plnění z ostatního majetku dědice.

Vyhledání dluhů zůstavitele

§ 1452

Dědic, který se přihlásil s výhradou soupisu, nebo ten, kdo pozůstalost spravuje, může před rozhodnutím soudy o potvrzení dědictví navrhnout, aby soud pro vyhledání dluhů zůstavitele věřitele vyzval, aby v přiměřené lhůtě ohlásili a doložili své pohledávky. Dokud nebude skončeno řízení, které se takto zavede, nemá dědic, ani ten, kdo spravuje pozůstalost, povinnost uspokojovat věřitele.

§ 1453

(1) Věřitel, který se ve lhůtě nepřihlásí, nemá právo na uhrazení vůči dědici, je-li pozůstalost vyčerpána uhrazením ohlášených pohledávek.

(2) Ustanovení odstavce 1 se nepoužije

- a) prokáže-li věřitel, že dědic věděl o pohledávce, nebo
- b) zajišťuje-li pohledávku věřitele zástavní nebo jiné věcné právo k věci náležející do pozůstalosti.

§ 1454

Nebylo-li žádáno o výzvu věřitelům, nebo uspokojí-li dědic některého z hlásících se věřitelů bez zřetele na práva ostatních, a nedosáhne-li proto některý věřitel úplného uhrazení pohledávky z pozůstalosti, je dědic věřiteli zavázán přes meze § 1447 až do té výše, jaké by věřitel dosáhl uspokojení při likvidaci pozůstalosti podle zvláštního zákona.

K § 1452 až 1454:

Jakmile se dědic přihlásil s výhradou soupisu, objevuje se pozůstalost jako hodnota, z níž mají být hrazeny ty dluhy zůstavitele, jež přešly na dědice.

Pozůstalost ovšem může být i předlužena. V takovém případě má být provedena soudní likvidace pozůstalosti podle procesních předpisů a uspokojeny přihlášené pohledávky způsobem upraveným ustanoveními civilního práva procesního. To znamená, že z předlužené pozůstalosti mají být při její likvidaci věřitelé uspokojeni v závislosti na poměru dluhů a aktiv, které na dědice ze zůstavitele přešly, jakož i na zařazení pohledávek věřitelů do jednotlivých skupin. Dědic by jednal proti zásadě poměrného uspokojení věřitelů, jestliže by - přes fakt předlužení pozůstalosti - některého z věřitelů o své vůli uspokojil takovým způsobem, že by tím zkrátil práva ostatních věřitelů. Pak se věřitelé takto poškození budou moci vůči dědici domáhat z jeho ostatního majetku takového uspokojení svých pohledávek, jakého by se jim dostalo při likvidaci pozůstalosti, a to i přesto, že pozůstalost byla mezitím vyčerpána. V takovém případě tedy dědic nebude chráněn výhradou beneficium inventáře.

Aby se dědic vyhnul tomuto následku, mařícímu výhody, kterých hleděl dosáhnout výhradou soupisu a soudně provedeným soupisem pozůstalosti, poskytuje se mu právo dosáhnout svolání (konvokace) věřitelů. Na návrh dědice soud věřitele vyzve, aby se v přiměřené lhůtě přihlásili a doložili své pohledávky. Následek svolání je ten, že dědic nabude vědomost o dlužích zatěžující pozůstalost a možnost vyjádřit se k přihlášeným pohledávkám. Mimo to nastane podle § 1453 odst. 1 ten účinek, že vyčerpají-li pozůstalost řádně přihlášené pohledávky, ztrácí nepřihlášení věřitelé nárok na zaplacení z pozůstalostního majetku. Ke ztrátě nároku nedojde jen v případě, kdy je nepřihlášená pohledávka věcně zabezpečena zástavním nebo zadržovacím právem, a stejně tak v případě prokázané vědomosti dědice o nepřihlášené pohledávce.

Stačí-li pozůstalost na uspokojení dluhů, uhradí je dědic z pozůstalosti. Ne-li, provede se likvidace dědictví, ledaže věřitelé přijmou předluženou pozůstalost na úhradu dluhů podle § 175p o.s.ř.

Oddíl 6

Zcizení dědictví

§ 1455

(1) Po smrti zůstavitele lze dědictví zcizit. Nabyvatel vstupuje do práv a povinností náležejících k pozůstalosti.

(2) Nebyl-li při zcizení vzat za základ seznam práv a povinností, použijí se na smlouvu o zcizení dědictví obdobně ustanovení o odvázných smlouvě. Byl-li takový seznam vzat za základ smlouvy, záleží na jejím obsahu, na kolik se při určení práv a povinností stran použijí také § 1457 až § 1458.

(3) K platnosti smlouvy se vyžaduje forma veřejné listiny.

§ 1456

(1) Strany oznámí bez zbytečného odkladu soudu, který vede řízení o dědictví, že dědictví bylo zcizeno.

(2) Přihláška k dědictví učiněná jednou ze stran platí i pro druhou smluvní stranu.

§ 1457

(1) Nabyvatel nemá právo na věc náležející zciziteli nikoli jako dědici, ale z jiného právního důvodu, ani na písemnosti, podobizny a záznamy rodinné povahy.

(2) Nabyvateli naproti tomu náleží vše, co k dědictví přibude tím, že ubude odkazovník nebo spoludědic nebo jakýmkoliv jiným způsobem, měl-li by na to zcizitel právo.

§ 1458

Nabyvateli náleží i vše, co dědic již dědickým právem obdržel. Nabyvatel však dědici nahradí, co dědic vynaložil ze svého k nastoupení dědictví nebo na pozůstalost a, není-li jinak smlouveno, i náklady pohřbu zůstavitele a opatření pohřebiště.

§ 1459

Spravoval-li zcizitel pozůstalost dříve, než byla nabyvateli vydána, odpovídá nabyvateli jako příkazník.

§ 1460

Zcizitel dědictví odpovídá nabyvateli za pravost svého dědického práva, jak je byl udal. Za škodu odpovídá podle čtvrté části tohoto zákona.

§ 1461

Nabyvatel i zcizitel dědictví jsou věřitelům za dluhy zůstavitele zavázáni společně a nerozdílně.

K § 1455 až 1461:

Na závěr ustanovení o dědickém právu je zařazen návrh úpravy zcizení dědictví. Zcizení dědictví se sice děje smlouvou, ale s ohledem na provázanost její právní úpravy s úpravou nabývání dědictví nejsou tato ustanovení zařazena do čtvrté části zákoníku o obligacích, nýbrž v zájmu přehlednosti právě na konec části třetí. (Obdobně upravuje i dohodu o přenechání předluženého dědictví věřitelům procesní právo v rámci úpravy řízení o dědictví.) Zcizit dědictví (tedy i dědický podíl jednotlivého dědice) lze úplatně či bezúplatně jen za podmínky, že zůstavitel je již mrtev. Pro smlouvu se vyžaduje forma veřejné listiny. Ke smlouvě může být připojen seznam práv a povinností vytvářejících převáděný statek. Pak má tento seznam (případně jiná dohoda stran) přednost před dispozitivními ustanoveními § 1456 až 1458. O "seznamu" se v § 1465 odst. 2 mluví z toho důvodu, aby se odlišil od soupisu podle § 1426 a 1427. Je-li dědictví zcizováno bez seznamu, jedná se o smlouvu odvážnou. Důsledkem toho je, že nabyvatel nemůže namítat vady plnění, ani neplatnost smlouvy z toho důvodu, že případně uhradil za převáděný předmět neúměrně více, než činila jeho skutečná hodnota. V každém případě však ten, kdo dědictví zcizil, odpovídá nabyvateli za pravost svého dědického práva, jak mu je byl při uzavření smlouvy potvrdil.

Zcizení dědictví se nesmí dotknout práv věřitelů zůstavitele. Z toho důvodu se v zájmu jejich ochrany navrhuje (po vzoru standardních úprav) zavedení solidarity nabyvatele i zcizitele dědictví.

ČÁST ČTVRTÁ

Relativní majetková práva

Hlava 1

Obecná ustanovení o závazcích

Díl 1

Vznik závazků

Oddíl 1

Základní ustanovení

§ 1462

Ze závazku má věřitel vůči dlužníku právo na určité plnění jako pohledávku a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit.

K § 1462:

Oproti dosavadnímu zákonnému stavu se osnova přidržuje jasného pojmového obsahu slov dlužník, věřitel, právo, povinnost, pohledávka, dluh, závazek, smlouva a nesměšuje je. Úvodní ustanovení čtvrté části naznačují základní obsah těchto pojmů.

Klíčovým pojmem obligačního práva (jako práva majetkového a relativního) je závazek (obligace). Návrh vychází z klasického pojetí, které respektuje i současný § 488 platného občanského zákoníku, podle něhož obligatio est iuris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius solvendae rei, secundum nostrae civitatis iura (závazek je právní pouto, které nás svou nevyhnutelností nutí, abychom v souladu s právem našeho státu poskytlí někomu nějaké plnění).

Co má být plněno, je dluh, kdo plní, je dlužník. Věřitel je ten, komu má být plněno; jeho právo na plnění je pohledávka. Závazek vzniká z různých právních důvodů; z nich jsou typické právní jednání a delikt, proto jsou také uvedeny výslovně, neboť to má význam i pro další systematické uspořádání.

Osnova je důsledná při dodržování této terminologie, a tak nezaměňuje např. závazek s dluhem, smlouvu se závazkem nebo právo s nárokem, jak se dnes i v základních právních předpisech často děje, což relativizuje jejich pojmový obsah i srozumitelnost zákona. Návrh úpravy se inspirovuje projektem Evropského zákoníku o smlouvách (CEC)⁵³ a přihlíží k vývoji dosavadní tuzemské úpravy, jakož i k řadě úprav zahraničních.

§ 1463

Plnění, které je předmětem závazku, musí být schopno hospodářského ocenění a má odpovídat zájmu věřitele i když není majetkový.

K § 1463:

Závazek je pojem práva majetkového. Proto i plnění dlužníka (dluh) musí být majetkové povahy. Naproti tomu na straně věřitele je podstatné, že plnění dluhu sice má odpovídat zájmu věřitele, ale tento zájem nemusí mít výlučně majetkové motivy, protože zájem věřitele na plnění může mít důvody i jiné (např. estetické). Ustanovení je převzato z italského Codice civile (čl. 1174).

§ 1464

Závazky vznikají ze smlouvy, z nedovoleného jednání, nebo skutečnosti, která podle právního řádu je k tomu způsobilá.

§ 1465

Dlužník a věřitel se mají k sobě chovat řádně a poctivě.

K § 1464 a 1465:

Jedná se o standardní ustanovení (srov. i § 489 platného občanského zákoníku). Typickými právními důvody, z nichž vznikají závazky, jsou právní úkony (v rámci toho zejména smlouvy) a delikty. Proto jsou uvedeny výslovně.

⁵³ Gandolphi, G. et al., Code european des Contrats. Avant-projet, Milano: Dott. A. Giuffrè editore, 2002.

Zbývající důvody vzniku závazků jsou rozličné a řadí se pod zbytkový typ (*variae causae*), anebo se přiřazují buď ke smlouvám jako quasikontrakty, anebo k deliktům jako quasidelikty.

Oddíl 2 Smlouva

Pododdíl 1 Obecná ustanovení

§ 1466

(1) Smlouvou projevují strany vůli zřít mezi sebou závazek a řídit se obsahem smlouvy.

(2) Ustanovení o smlouvách se použijí přiměřeně i na projev vůle, kterým se jedna osoba obrací na osoby jiné, ledaže to vylučuje povaha těchto ustanovení nebo zákon.

K § 1466:

Systematické zařazení úpravy smluv o odpovídá významu smluv pro závazkové právo. Obecné (základní) ustanovení o smlouvách vyjadřuje v odst. 1 celkovou charakteristiku smlouvy jako právního jednání alespoň dvou stran, typického právě tím, že vůle stran směřuje k zřízení obligace mezi nimi s tím, že strany obsah smlouvy zavazuje. Nezbytnost shody vůle stran pro vznik smlouvy vyjadřuje následující ustanovení.

Druhý odstavec dopadá na taková právní jednání, jaká jsou učiněna mimo smlouvu (veřejný příslib, slib odškodnění, vydání cenného papíru) i na právní jednání učiněná smluvními stranami (výpověď, odstoupení od smlouvy).

§ 1467

(1) Smlouva je uzavřena, jakmile se strany dohodly na jejím obsahu. V mezích právního řádu je stranám ponecháno na vůli dohodnout se svobodně o smlouvě a určit její obsah.

(2) Smlouvou se lze odchýlit od těch zákonných ustanovení, u nichž to zákon nezakazuje, nedojde-li tím k porušení dobrých mravů, veřejného pořádku nebo práva na ochranu osobnosti.

K § 1467:

Základní účely tohoto ustanovení jsou dva. Předně podmiňuje vznik smlouvy shodou vůle smluvních stran. Dále se tu reflektuje princip autonomie vůle (smluvní svobody) a zároveň se uvádějí i její omezení. Hranici smluvní svobody představuje právní řád, přičemž z odstavce 2 plyne, že smluvní svobodu omezují jednak kogentní ustanovení zákona, jednak limity dobrých mravů, veřejného pořádku a práva na ochranu osobnosti, které nelze překročit ani s odkazem na dispozitivitu zákonné úpravy.

§ 1468

(1) O obsahu smlouvy se strany dohodnou, shodnou-li se alespoň o náležitostech uvedených v základních ustanoveních pro jednotlivé typy smluv a o těch nálež-

tostech, o nichž jedna ze stran dala druhé najevo, že dohoda o nich je předpokladem uzavření smlouvy.

(2) Strany mohou sjednat i takovou smlouvu, která není zvlášť upravena. Mohou též smísit různé zákonné smluvní typy nebo spojit několik právních jednání.

K § 1468:

Navržené ustanovení odpovídá standardním úpravám. Návrh vychází ze stávajících § 50 a 491 platného občanského zákoníku a z § 269 obchodního zákoníku s přihlédnutím k zahraničním právním úpravám. Srovnalá vůle stran vztažená k obsahu smlouvy je sice obecnou podmínkou vzniku smlouvy, výsledkem shody vůle stran však musí být smlouva jako právní jednání s normativním obsahem (stanovující práva a povinnosti stran). Uzavřená smlouva běžně odpovídá nějakému zákonnému smluvnímu typu, o jehož podstatných náležitostech se strany dohodnou. Proto se vyžaduje, aby se smluvníci shodli alespoň o podstatných náležitostech toho kterého zákonného smluvního typu s tím, že kterákoli ze smluvních stran může prohlásit za podstatnou náležitost smlouvy kteroukoli další. V tomto smyslu se zde rozvíjí předchozí ustanovení o autonomii vůle.

Racionalita zákona sleduje modely obvyklých jednání, k nimž v praxi běžně dochází. Tomu odpovídá konstrukce zákonných smluvních typů. Stranám však nelze bránit v úpravě vzájemných práv a povinností tak, jak jim to vyhovuje individuálně. Proto se smluvníkům nebrání uzavřít i smlouvu zákonem výslovně neupravenou (nepojmenovanou), ani smísit různé smluvní typy. Nepřejímá se výslovná formulace požadavku § 51 platného občanského zákoníku, podle něhož nepojmenovaná smlouva nesmí odporovat obsahu nebo účelu zákona, protože neexistence rozporu se zákonem je jako podmínka platnosti jakéhokoli právního jednání vyjádřena již v obecné části.

§ 1469

(1) Každá z několika smluv uzavřených při téže jednání nebo zahrnutých do téže listiny se posuzuje samostatně.

(2) Plyne-li z povahy několika smluv nebo z jejich účelu, známého stranám, že jsou na sobě závislé, je vznik každé z nich podmínkou vzniku ostatních smluv. Zánik závazku z některé z nich bez uspokojení věřitele zrušuje ostatní závislé smlouvy, a to s obdobnými právními účinky.

K § 1469:

Ustanovení o smlouvách vzájemně závislých (podmínečných) je převzato z § 275 odst. 1 až 3 platného obchodního zákoníku s nezbytnými stylistickými úpravami. Vychází se z pravidla, že není-li k tomu zvláštní příčiny, nutno posuzovat jednotlivé smlouvy samostatně, byť vznikly při téže příležitosti, anebo našly své vyjádření na téže listině. To je vnější (optický) prvek, který nemůže být důvodem pro závěr, že takto uzavřené smlouvy nutně sdílejí společný osud. Pro takový závěr musí rozhodovat obsahové hledisko, odvozené z povahy těchto jejich smluv (objektivní hledisko) nebo z jejich účelu, který je stranám znám (subjektivní hledisko).

§ 1470

(1) Každý může svobodně vést jednání o smlouvě a neodpovídá za to, že ji neuzavře, ledaže jednání o smlouvě zahájí nebo v takovém jednání pokračuje, aniž má úmysl smlouvu uzavřít.

(2) Dospějí-li strany při jednání o smlouvě tak daleko, že se jejich dohoda o podstatných náležitostech smlouvy jeví jako pravděpodobná, jedná nepoctivě ta strana, která přes důvodné očekávání druhé strany v uzavření smlouvy, jednání o uzavření smlouvy ukončí, aniž pro to má spravedlivý důvod.

(3) Strana, která jedná nepoctivě, nahradí druhé straně škodu, nanejvýš však v tom rozsahu, který odpovídá ztrátě z neuzavřeného obchodu v obdobných případech.

§ 1471

(1) Při jednání o uzavření smlouvy si smluvní strany vzájemně sdělí všechny skutkové a právní okolnosti o nichž ví nebo vědět musí tak, aby se každá ze stran mohla přesvědčit o možnosti uzavřít platnou smlouvu a aby byl každé ze stran zřejmý její zájem smlouvu uzavřít.

(2) Kdo nesplní tuto povinnost, odpovídá druhé straně, nebude-li smlouva uzavřena. Dojde-li k uzavření smlouvy, vydá nepoctivě jednající strana druhé straně, oč se v důsledku nesplnění povinnosti obohatila. Právo na náhradu škody není dotčeno.

§ 1472

Strana, která při jednání o smlouvě získá o druhé straně důvěrné informace, dbá, aby nebyly prozrazeny, aniž k tomu má zákonný důvod, anebo aby nebyly zneužity. Kdo poruší tuto povinnost a obohatí se tím, vydá dotčené straně, oč se obohatil. Právo na náhradu škody tím není dotčeno.

K § 1470 až 1472:

Dosavadní soukromoprávní úprava citelně postrádá ustanovení o předšmluvní odpovědnosti. Výjimkou je dílčí ustanovení o ochraně důvěrných informací sdělených si smluvníky při kontraktačním jednání v § 271 platného obchodního zákoníku, které osnova také přejímá. Význam předšmluvní odpovědnosti je však širší a její úpravu nelze omezit na jedno kusé ustanovení. Navržená úprava vychází z návrhu CEC (čl. 6 až 8).

Předně se vychází z principu smluvní svobody. Každý může svobodně jednat s druhou osobou o uzavření smlouvy a rozhodnout se, zda s druhou osobou smlouvu uzavře, čili nic. Zároveň musí být chráněna i dobrá víra osoby, se kterou je jednáno.

Z toho důvodu je namísto stanovit následky porušení poctivosti v právním styku v případech, kdy někdo zahájí jednání o smlouvě s jiným jen na oko nebo v takovém jednání pokračuje, aniž má úmysl smlouvu uzavřít, anebo když jednání o smlouvě téměř uzavřené bez příčiny přeruší. Stejně tak je třeba pamatovat i na případy výměny informací směřujících k uzavření smlouvy stvrzujících, že výsledkem kontraktace bude smlouva, a osvědčujících zájem smlouvu uzavřít. Výměna informací, často důvěrné

povahy, však zavazuje stranu, které byly sděleny, k udržení důvěrnosti tak, aby informace nebyly zneužity k tíži toho, kdo je poskytl. Porušení zásad poctivého jednání při jednání o uzavření má vést k povinnosti nahradit škodu z toho vzniklou, případně k vydání bezdůvodného obohacení.

Pododdíl 2

Uzavření smlouvy

Návrh na uzavření smlouvy

§ 1473

Z návrhu na uzavření smlouvy (dále jen »nabídka«) musí být zřejmé, že ten, kdo jej činí, má úmysl uzavřít určitou smlouvu s osobou, vůči níž nabídku činí.

§ 1474

(1) Právní jednání směřující k uzavření smlouvy, je nabídkou, pokud obsahuje podstatné náležitosti smlouvy tak, aby smlouva mohla být uzavřena jeho jednoduchým a nepodmíněným přijetím, a plyne-li z něho vůle navrhovatele být smlouvou vázán, bude-li nabídka přijata.

(2) Co nevyhovuje předchozímu odstavci, není nabídkou, a nemůže být přijato. Obsahuje-li takový projev slib za určitý výkon nebo výsledek, jedná se o veřejný příslib, jinak o pouhou výzvu k podání nabídky. Totéž platí o projevu, který směřuje vůči neurčitému okruhu osob nebo který má povahu reklamy, pokud z něho jasně neplyne něco jiného.

(3) Je-li vystaveno zboží s návrhem ceny, má se za to, že se jedná o nabídku.

§ 1475

Srovnání odkazující na zvláštní nabídku musí uvést jednoznačně datum, k němuž tato nabídka končí, anebo uvede, že nabídka končí vyčerpáním zásob nabízeného zboží nebo služeb. Nezačala-li nabídka ještě působit, uvede navrhovatel také datum, jimž začíná období, v němž se uplatní zvláštní cena nebo jiné zvláštní podmínky.

K § 1473 až 1475:

Úprava uzavírání smlouvy sleduje nejprve stanovení pravidel pro uzavírání smlouvy podle klasického modelu, kdy zájemce o uzavření smlouvy činí druhé straně návrh na uzavření smlouvy (ofertu) a druhá strana (oblát) tento návrh zvažuje a případně s ním projeví souhlas a sdělí ho navrhuující straně (akceptace).

Dosavadní termín "návrh na uzavření smlouvy" je nahrazen jednoslovným termínem "nabídka", jak také odpovídá doslovnému překladu výrazu oferta (offerre = nabízet). O nabídku půjde, bude-li z ní zřejmé, kdo ji činí a o návrh jaké smlouvy se v nabídce jedná. Osnova ustupuje od podmínky platného občanského zákoníku, že nabídka může být učiněna jen vůči určité osobě, protože to v řadě případů vede k situaci, kdy faktický oferent získává právní postavení toho, komu je uzavření smlouvy nabízeno, čímž se právní postavení stran paradoxně obrací. Se zřetelem k tomu se navrhuje připustit, že nabídka může být učiněna i vůči neurčitým osobám. Se zřetelem k tomu

se mj. i zvláštním ustanovením stanoví vyvratitelná domněnka, podle níž je ofertou i vystavení zboží s návrhem ceny.

Určité právní jednání je nabídkou, lze-li prostým přijetím takové nabídky uzavřít smlouvu.

§ 1476

Nabídka učiněná ústně musí být přijata bezodkladně, ledaže něco jiného plyne z jejího obsahu nebo z okolností, za nichž se stala. Totéž platí, byla-li přítomně osobě předložena nabídka učiněná v písemné formě.

§ 1477

Nabídka učiněná v písemné formě vůči nepřítomné osobě musí být přijata ve lhůtě v ní uvedené. Není-li lhůta uvedena, lze nabídku přijmout v době přiměřené povaze navrhované smlouvy a rychlosti prostředků, jež navrhovatel použil pro zaslání nabídky.

K § 1476 a 1477:

Vzhledem k tomu, že navrhovatel nabídkou zásadně vázán pro celou akceptační lhůtu, je namístě stanovit, do kdy musí být nabídka přijata. Obecně platí, že nabídka musí být přijata ve lhůtě, kterou stanoví ten, kdo ji činí. Není-li akceptační lhůta stanovena, má být nabídka učiněná bezprostředně vůči druhé osobě přijata bez odkladu, nabídka učiněná vůči nepřítomné osobě v písemné formě má být přijata v době přiměřené povaze věci.

§ 1478

Nabídka je neodvolatelná, je-li to v ní výslovně vyjádřeno, anebo dohodnou-li se tak strany. Nabídka je rovněž neodvolatelná, plyne-li to z jednání stran o uzavření smlouvy, z jejich předchozího obchodního styku, anebo ze zvyklostí.

K 1478:

Nabídku může navrhovatel učinit jako neodvolatelnou, a pak to musí být projevem výslovně, případně to musí plynout z praxe zavedené mezi stranami nebo ze zvyklostí, anebo - ve všech ostatních případech - jako odvolatelnou. Ani odvolatelnou nabídku však nelze odvolávat libovolně, nýbrž, jak plyne z následujícího ustanovení, podle stanovených pravidel.

§ 1479

Odvolání nabídky na uzavření smlouvy

(1) Navrhovatel může nabídku odvolat, dojde-li odvolání druhé straně dříve, než ta odešle přijetí nabídky.

(2) Nabídka může být odvolána jen jestliže si to navrhovatel v nabídce vyhradí. Nabídka nemůže být odvolána ani tehdy, je-li neodvolatelná.

(3) I neodvolatelná nabídka může být odvolána podle § 455 odst. 2.

K § 1479:

Obecně platí, že nabídku lze odvolat vždy, dojde-li odvolání druhé straně ještě dříve než samotná nabídka. To platí jak pro každou nabídku, jak plyne již z návrhu úpravy právních jednání v obecné části osnova; odst. 3 na tuto

obecnou úpravu poukazuje v zájmu srozumitelnosti, neboť jinak by mohla vzniknout pochybnost, zda ji lze vztáhnout i na neodvolatelnou nabídku.

Jinak je možné nabídku odvolat (není-li ovšem neodvolatelná) dříve, než se oblat rozhodl návrh na uzavření přijmout a odeslal navrhovatel prohlášení, že nabídku přijímá. K takovému odvolání však není možné přistoupit kdykoli, protože výluka platí pro akceptační lhůtu (opět s výjimkou, že si navrhovatel nevymínil nic jiného).

§ 1480

Zemře-li některá ze stran, anebo pozbude-li svéprávnosti, nabídka nezanikne, není-li z nabídky samé, anebo z povahy nebo účelu navrhované smlouvy zřejmý opak.

K § 1480:

Obligace jako výraz majetkového práva nezaniká zpravidla smrtí některé ze stran závazkového vztahu, nýbrž přechází na dědice věřitele či dlužníka. Totéž musí platit i pro právní důsledky i ve vztahu k nabídce již právně relevantním způsobem učiněné. Výjimku tvoří jen případy, kdy se nabídkou sleduje uzavření takové smlouvy, pro niž jsou podstatné vlastnosti jedné či druhé smluvní strany. Podává se z povahy věci, že stejné právní důsledky návrh vztahuje i ke ztrátě svéprávnosti.

Přijetí nabídky na uzavření smlouvy

§ 1481

(1) Osoba, které je nabídka určena, nabídku přijme, projeví-li s ní včas vůči navrhovatelovi souhlas. Mlčení nebo nečinnost samy o sobě přijetím nejsou.

(2) Projev vůle, který obsahuje dodatky, výhrady, omezení nebo jiné změny, je odmítnutím nabídky a považuje se za novou nabídku. Přijetím nabídky je však odpověď, která vymezuje obsah navržené smlouvy jinými slovy.

(3) Odpověď s dodatkem nebo odchylkou, která podstatně nemění podmínky nabídky, je přijetím nabídky, pokud navrhovatel bez zbytečného odkladu takové přijetí neodmítne. Navrhovatel může přijetí nabídky s dodatkem nebo odchylkou předem vyloučit již v nabídce nebo obdobným způsobem.

K § 1481:

První a druhý odstavec přejímají úpravu dosud platnou.

Třetí odstavec vyjadřuje po vzoru návrhu CEC a některých zahraničních úprav myšlenku, že není racionální důvod popírat uzavření smlouvy, popřípadě stíhat smlouvu neplatností v případech, kdy se akceptační prohlášení nepodstatně odchyluje od oferty. Podle stávající úpravy se posuzuje např. situace, kdy oferent prohlásí "nabízím 100 ks za 1000 Kč" a oblat odpovídá "přijímám, ale baleno bude po 10 ks" nebo "přijímám, platba v hotovosti", nikoli za uzavření smlouvy, ale za její neuzavření s tím, že osoba, již byla oferta adresována činí nový návrh. Podle navrhované úpravy naopak i takto dojde k uzavření smlouvy, ledaže to oferent předem vyloučí nebo následně odmítne.

Osnova vychází z pojetí, že smlouva je uzavřena v tom okamžiku, kdy akceptace dojde navrho-

vateli. Toto řešení plyne již z návrhu obecné úpravy právních jednání v obecné části (§ 454), a proto není v této partii návrhu zvlášť zdůrazňováno.

§ 1482

Při nabídce určené více osobám je smlouva uzavřena, přijmou-li všechny tyto osoby nabídku, pokud z obsahu nabídky vyplývá úmysl navrhovatele, aby se stranou smlouvy staly všechny osoby, kterým je nabídka určena, anebo lze-li takový úmysl rozumně předpokládat z okolností, za nichž byla nabídka učiněna. Totéž obdobně platí, je-li zřejmý úmysl navrhovatele, aby se stranou smlouvy stal určitý počet těchto osob.

K § 1482:

Jedná se o standardní úpravu obsaženou v platném občanském zákoníku již dnes (§ 44 odst. 3), která se přejímá s funkčním doplněním převzatým z návrhu CEC.

§ 1483

Přijetí nabídky lze odvolat, dojde-li odvolání navrhovatel nejpozději s přijetím.

K § 1483:

Stejně pravidlo plyne již z obecných ustanovení o právních jednáních (§ 455). Zde se opakuje z toho důvodu, že bylo znovu zdůrazněno již v ustanovení o možnosti odvolat neodvolatelnou nabídku, a tudíž by pominutí výslovného zdůraznění, že stejným způsobem lze odvolat i akceptační prohlášení, mohlo vyvolat pochybnosti, zda taková možnost existuje.

§ 1484

(1) I pozdní přijetí má účinky včasného přijetí, jestliže navrhovatel bez zbytečného odkladu alespoň ústně vyrozumí osobu, které nabídku učinil, že přijetí považuje za včasné anebo se podle smlouvy začne chovat.

(2) Plyne-li z písemnosti, která vyjadřuje přijetí nabídky, že byla odeslána za takových okolností, že by došla navrhovateli včas, kdyby její přeprava byla probíhala obvyklým způsobem, má pozdní přijetí účinky včasného přijetí, ledaže navrhovatel bez odkladu vyrozumí alespoň ústně osobu, které byla nabídka určena, že považuje nabídku za zaniklou, anebo jí v tom smyslu odešle zprávu.

K § 1484:

Jedná se o standardní úpravu, obecně přijímanou od koncepce schválené ve Vídeňské úmluvě o mezinárodní koupi zboží z r. 1980, odrážející se již v platném právním řádu (§ 43c občanského zákoníku).

§ 1485

S přihlédnutím k obsahu nabídky nebo k praxi, kterou strany mezi sebou zavedly, může osoba, které je nabídka určena, vyjádřit souhlas s nabídkou tak, že se podle ní zachová, zejména poskytnutím nebo přijetím plnění. Tehdy je přijetí nabídky účinné v okamžiku, kdy k jednání došlo, došlo-li k němu včas. Totéž platí i v případě, kdy výslovné přijetí nabídky není obvyklé.

K § 1485:

Jedná se o případy tzv. faktické akceptace, při níž se nevyžaduje slovní souhlas s ofertou a k uzavření smlouvy dochází konkludentním přijetím nabídky tak, že se akceptant podle oferty fakticky zachová. Navržené pravidlo vychází ze stávající úpravy (§ 43c odst. 1 občanského zákoníku a § 275 odst. 4 platného obchodního zákoníku). I tato úprava vychází z Vídeňské úmluvy o mezinárodní koupi zboží (čl. 18 odst. 3) a do jisté míry prolamuje dogma teorie přijetí, z něhož jinak koncepce uzavření smlouvy vychází. Návrh však mluví jen o účinnosti přijetí. Jedná-li se o případy uvedené v navrženém ustanovení, bude smlouva uzavřena okamžikem, kdy se akceptující zachoval podle nabídky, nikoli až okamžikem, kdy oferent získal o tomto jednání vědomost.

Osnova přijímá toto řešení (převzaté rovněž návrhem CEC), avšak jen jako výjimečné, a připouští tento postup jen v těch případech, kdy v tom směru projeví oferent svoji vůli již v nabídce, nebo kdy přípustnost podobného řešení vyplývá ze zavedené praxe stran, případně ze zvyklostí.

Uzavření smlouvy

§ 1486

Smlouva je uzavřena okamžikem, kdy přijetí nabídky nabývá účinnosti. Mlčení nebo nečinnost samy o sobě neznamenají přijetí nabídky.

§ 1487

(1) Smlouva je uzavřena v tom okamžiku a na tom místě, kdy a kde navrhovatel nabyl vědomost o přijetí nabídky.

(2) Byl-li nabídka určena více osobám, pak smlouva platí za uzavřenou v tom okamžiku a na tom místě, kdy a kde navrhovatel nabyl vědomost o přijetí nabídky jednou z těchto osob. Měl-li však navrhovatel úmysl, aby se stranou smlouvy stal určitý počet z těch osob, jimž byla nabídka určena, platí smlouva za uzavřenou v tom okamžiku a na tom místě, kdy a kde navrhovatel nabyl vědomost o přijetí nabídky poslední z těchto osob.

(3) Odstavce 1 a 2 platí obdobně, jestliže navrhovatel nenabyl vědomost o přijetí nabídky, ale nabýt ji měl a mohl.

K § 1486 a 1487:

Návrh ustanovení je převzat z návrhu CEC.

Pododdíl 3 Obsah smlouvy

§ 1488

(1) Zákonná ustanovení upravující jednotlivé typy smluv se použijí jen na smlouvy, jejichž obsah zahrnuje podstatné části smlouvy stanovené v základním ustanovení pro každou z těchto smluv.

(2) Strany mohou uzavřít i takovou smlouvu, která není zvlášť jako typ smlouvy upravena, určí-li předmět závazku dostatečně.

K § 1488:

Jedná se o standardní ustanovení, které vyjadřuje v prvním odstavci zásadu, že pro právní kvalifikaci smluv rozhoduje jejich obsah, v druhém odstavci pak pravidlo, které je důsledkem přijaté zásady autonomie vůle, že totiž lze uzavřít i nepojmenovanou smlouvu, zákonem zvlášť neupravenou. Podmínkou ovšem je, že se taková smlouva nesmí ocitnout v rozporu s dobrými mravy nebo se zákonem.

§ 1489

(1) I pro obsah smluv platí ustanovení o právním jednání.

(2) Je-li smlouva úplatná a úplata sjednána jako nepřiměřeně vysoká, má dlužník právo domáhat se jejího snížení na přiměřenou výši. Zaplatil-li však již úplatu, nelze se domáhat snížení.

(3) Je-li smlouva bezúplatná, má se za to, že se dlužník chtěl zavázat spíše méně než více.

K § 1489:

Pro smlouvy, v nichž se někdo zavazuje poskytnout jiné osobě plnění bezúplatně, nelze použít obecné interpretační pravidlo, podle něhož se výraz, připouštějící různý výklad, použije k tíži toho, kdo jej použil jako první, ale naopak, použila-li takový výraz, byť jako první, ta osoba, která se k bezúplatnému plnění zavazuje, nutno jej v pochybnostech vykládat tak, že se tato osoba chtěla zavázat spíše méně než více.

§ 1490

Ujednání, že určitá část obsahu smlouvy bude mezi stranami smluvena dodatečně, se považuje za podmínku účinnosti uzavřené smlouvy, ledaže se strany dohodnou jinak.

§ 1491

(1) Dohoda o určité náležitosti smlouvy může být nahrazena ujednáním, že tuto náležitost určí v dohodnuté době třetí osoba nebo soud. Při takovém určení se přihlídně k účelu, který smlouva zřejmě sleduje, k okolnostem, za nichž byla smlouva uzavírána, jakož i k tomu, aby práva a povinnosti stran byly poctivě uspořádány.

(2) Určení podle odst. 1 se považuje za podmínku účinnosti smlouvy, ledaže se strany dohodnou jinak.

§ 1492

Není-li požádána třetí osoba nebo soud o doplnění obsahu smlouvy v dohodnuté době, a není-li dohodnuta, do jednoho roku od uzavření smlouvy, nejsou strany již vázány projevy své vůle.

K § 1490 až 1492:

Jedná se o standardní úpravu. Vzhledem k obecným ustanovením o právních jednáních (§ 453 odst. 5) půjde v obou případech o podmínky odkládací.

§ 1493

(1) Část obsahu smlouvy lze určit odkazem na obchodní podmínky, které navrhovatel připojí k nabídce, nebo které jsou stranám známy.

(2) Připojení všeobecných obchodních podmínek vypracovaných odbornými nebo zájmovými organizacemi k nabídce se nevyžaduje a znalost těchto podmínek se předpokládá, jedná-li se o uzavírání smlouvy mezi podnikateli.

(3) Odchylná ujednání ve smlouvě mají přednost před zněním obchodních podmínek uvedených v odstavci 1.

§ 1494

Použijí-li strany ve smlouvě některou doložku upravenou v užívaných vykládacích pravidlech, má se za to, že strany zamýšlely dosáhnout touto doložkou právní účinky stanovené vykládacími pravidly, na něž se strany ve smlouvě odvolaly, popřípadě vykládacími pravidly, která se s přihlédnutím k povaze smlouvy obvykle používají. Tím není dotčen § 448 odst. 2, věta druhá.

K § 1493 a 1494:

Stranám nelze bránit, aby ve smlouvě určily, že se jejich práva a povinnosti budou řídit obchodními podmínkami, na něž odkáží. Při stanovení pravidel pro tuto praxi je však třeba odlišit případy vzájemného styku podnikatelů a případy ostatní. Nejedná-li se o právní styk mezi podnikateli, vyžaduje se, aby takové podmínky byly k nabídce přiloženy, ledaže akceptant prohlásí, že tyto podmínky zná. Splnění této podmínky se nevyžaduje při kontraktačním jednání podnikatelů v případech, kdy se odkazuje na všeobecné obchodní podmínky vypracované zájmovými nebo odbornými organizacemi, o nichž se předpokládá, že jsou profesionálům známy.

Obdobná úprava se navrhuje ve vztahu k odkazům na vykládací pravidla používaná v obchodním styku. I tu mají být smluvní doložky chápány tak, jak stanoví respektovaná vykládací pravidla. Pokud ale druhá strana není podnikatelem, musí ten, kdo se vykládacích pravidel dovolává, prokázat, že druhé straně musel být takový význam znám.

§ 1495

Vzdá-li se někdo všeobecně námitek proti platnosti smlouvy, nepřihlíží se k tomu.

K § 1495:

Návrh ustanovení přejímá úpravu rakouskou (§ 937 ABGB). Protože osnova nepřejímá obecné pravidlo § 574 odst. 2 platného občanského zákoníku o neplatnosti dohod, jimiž se někdo vzdává práv, jež mohou teprve vzniknout v budoucnosti (takové pravidlo bylo formulováno podle socialistického konceptu a standardní právní řády ho neobsahují), je třeba pro určité zvláštní okruhy případů volit zákazy speciální. Pokud se jedná o námitku neplatnosti smlouvy, nelze se této námitky vzdát všeobecnou klauzulí. Z toho však a contrario neplyne, že jiným způsobem se lze vzdát jakékoli námitky proti neplatnosti smlouvy. Práva napadnout smlouvu s odkazem

na absolutní neplatnost se nelze vzdát vůbec (vzdání se práva by v takovém případě bylo neplatné pro rozpor se zákonem). Není však vyloučena možnost případná dispozice s námitkou relativní neplatnosti (korektiv dobrých mravů ovšem působí i zde).

Pododdíl 4

Forma smlouvy

§ 1496

(1) Nestanoví-li zákon něco jiného, není k platnosti smlouvy zapotřebí zachovat zvláštní formu.

(2) Smlouvu lze uzavřít i jinak než slovy, jsou-li z právního jednání stran zřejmé podstatné náležitosti smlouvy a dohoda stran o nich. Přitom se přihlídně k předchozímu chování stran, případně k vydaným ceníkům, veřejným nabídkám a jiným dokladům, jakož i ke zvyklostem.

§ 1497

(1) Po uzavření smlouvy mezi stranami v jiné formě než písemné je stranám ponecháno na vůli, zda si obsah smlouvy v písemné formě potvrdí.

(2) Učiní-li tak při podnikání stran jedna strana vůči druhé v přesvědčení, že její potvrzení zachycuje obsah smlouvy věrně, platí smlouva za uzavřenou s obsahem zachyceným v potvrzení, třebaže vykazuje odchylky od obsahu smlouvy skutečně dohodnutého.

(3) Odstavec 2 se použije, mění-li odchylky uvedené v potvrzení původně dohodnutý obsah smlouvy nepodstatným způsobem a jsou takového rázu, že by je rozumný podnikatel ještě schválil, a za podmínky, že druhá strana tyto odchylky neodmítne.

(4) Odstavce 2 a 3 se použijí i v případě, že smlouva byla uzavřena při podnikání jedné ze stran a její obsah potvrdí druhá strana.

§ 1498

(1) Dohodnou-li se strany, že užijí určitou formu, má se za to, že před dovršením té formy nechtějí být vázány. Totéž platí, projeví-li alespoň jedna strana při jednání o uzavření smlouvy vůli, aby smlouva byla uzavřena v písemné formě.

(2) Nebyla-li sice ještě zřízena řádná listina, ale strany přesto již pořídily zápis o hlavních bodech, zakládá už i takový zápis práva a povinnosti, které v něm byly vyjádřeny.

§ 1499

Neobsahuje-li smlouva uzavřená z vůle stran v písemné formě ujednání, že může být změněna nebo zrušena i v jiné formě, může být změněna nebo zrušena pouze písemně; totéž platí o změně nebo zrušení závazku ze smlouvy.

K § 1496 až 1499:

I pro smlouvy platí zásada bezformálnosti. Písemná forma smlouvy se vyžaduje, ujednávají-li si takovou náležitost formy strany, nebo stanoví-li to zákon. I smlouva

uzavřená v písemné formě může být následně změněna či zrušena právním jednáním učiněným ústně či konkludentně, dohodnou-li si to strany. To však platí jen pro případy, kdy byla smlouva uzavřena v písemné formě jen z vůle stran; předepisuje-li písemnou formu smlouvy zákon, uplatní se pravidlo obecné části o právních úkonech (§ 449); totéž platí o změně a zrušení.

Pododdíl 5

Účinky smlouvy

Obecná ustanovení

§ 1500

Smlouva strany zavazuje. Lze ji změnit nebo zrušit jen se souhlasem všech stran, anebo z jiných zákonných důvodů. Vůči jiným osobám smlouva působí jen v případech stanovených v zákoně.

§ 1501

Smlouva nezavazuje strany jen k tomu, co je v ní výslovně vyjádřeno, ale také k tomu, co plyne ze zákona, anebo, neobsahuje-li zákon pro určitý případ žádné ustanovení, z dobrých mravů a zvyklostí.

§ 1502

(1) U smluv, jimiž se převádí právo, je právo převedeno a nabyto projevením vůle stran, nedohodnou-li se strany jinak, pokud zákon takovou dohodu nevylučuje, nebo nestanoví-li zákon jinak.

(2) Ustanovení odstavce 1 se použije také při převodu určitého množství věcí stejného druhu, pokud je lze k tomu účelu vymezit počtem, mírou, váhou nebo jiným obdobným způsobem.

§ 1503

Při převodu věcí určených jen podle druhu přechází vlastnické právo tehdy, dojde-li k jejich zvláštnímu odlišení způsobem, na němž se strany shodly. Jedná-li se o věci, které mají být dopraveny z jednoho místa na jiné, odliší se tyto věci od jiných i předáním dopravci, zasláteli nebo jiné osobě v obdobném postavení.

§ 1504

Zákaz zatížení nebo zcizení působí jen mezi stranami, nebyl-li ujednán jako věcné právo. Zákaz zatížení nebo zcizení je platný jen tehdy, byl-li sjednán na určitou a přiměřenou dobu v takovém zájmu jedné ze stran, který je hodný právní ochrany.

§ 1505

(1) Stanoví-li zákon, že je ke smlouvě třeba rozhodnutí orgánu veřejné moci, je smlouva účinná tímto rozhodnutím.

(2) Nebyl-li podán do tří let od uzavření smlouvy návrh na rozhodnutí podle odstavce 1, platí, že strany od smlouvy odstoupili.

§ 1506

(1) Poskytne-li jedna strana postupně uzavřenými smlouvami různým osobám právo užívat nebo požívat

stejnou věc, náleží takové právo tomu, kdo se jako první ujal jeho držby, a to i když mu právo vzniklo až později.

(2) Není-li nikdo takový, náleží právo tomu, s nímž byla uzavřena smlouva, která nabyla účinnosti jako první.

K § 1500 až 1506:

Návrh ustanovení o účincích smlouvy je formulován s přihlédnutím k návrhu CEC a k dalším úpravám, zejména italské, švýcarské a québecké. Ustanovení charakterizují obligaci ze smlouvy jako relativní závazkový vztah, který zásadně nezasahuje právní poměry osob stojících mimo smluvní strany, a návrh rovněž vyjadřuje zásadu pacta sunt servanda. Zdůrazňuje, že obsah smlouvy netvoří jen to, co je v ní slovy vyjádřeno, ale i zákonná úprava, dobré mravy a zvyklosti.

Smlouva ve prospěch třetí osoby

§ 1507

(1) Má-li podle smlouvy dlužník plnit třetí osobě, může věřitel požadovat, aby jí dlužník splnil.

(2) Podle obsahu, povahy a účelu smlouvy se posoudí, zda a kdy také třetí osoba nabyla přímé právo požadovat splnění. Má se za to, že třetí osoba takové právo nabyla, má-li být plnění hlavně ke prospěchu právě jí.

(3) Námitky ze smlouvy má dlužník také proti třetí osobě.

§ 1508

Odmítne-li třetí osoba právo nabyté ze smlouvy, hledí se k tomu, jako by nebyla práva na plnění nabyta, a, neodporuje-li to obsahu a účelu smlouvy, může věřitel plnění žádat pro sebe.

K § 1507 a 1508:

Navržená úprava smlouvy ve prospěch třetích osob vychází z vládního návrhu československého občanského zákoníku z r. 1937 s přihlédnutím k některým novějším úpravám.

§ 1509

Smlouva o plnění třetí osoby

Kdo druhé straně slíbí plnění třetí osoby, zavazuje se tím, že se u třetí osoby o dohodnuté plnění přimluví. Prohlásí-li však slibující ve smlouvě, že třetí osoba splní, co bylo ujednáno, nahradí škodu, kterou věřitel utrpí, jestliže k plnění nedojde.

K § 1509:

Logický protipól ke smlouvě ve prospěch třetího je smlouva k tíži třetího. Ustanovení je označeno marginální rubrikou "smlouva o plnění třetí osoby", protože dvě smluvní strany vlastním ujednáním nemohou třetí osobu zavazovat, takže zavázán je ten, kdo slibuje, že třetí osoba bude věřiteli plnit. Návrh ustanovení vychází z klasické konstrukce. Rozlišuje slib plnění třetí osoby, který smluvního dlužníka zavazuje k pouhé přimluvě, a závazek smluvního dlužníka, že třetí osoba skutečně splní, co

věřitel s dlužníkem ujednal, který pro případ nesplnění zavazuje smluvního dlužníka k náhradě škody.

Pododdíl 6

Zvláštní způsoby uzavírání smlouvy

§ 1510

Ustanovení o nabídce a o přijetí nabídky se použijí přiměřeně i na případy, kdy strany zvolí pro uzavření smlouvy jiný postup.

K § 1510:

Uzavírání smluv podle základního modelu kontraktace vyjádřené schématem podání oferty oblatovi a její akceptaci je typické, ale nedochází k ní v praxi vždy. Časté jsou případy, kdy strany tvoří smlouvu společně, případně kdy si dohodnou odchylky od zákonné úpravy kontraktčního procesu (např. nabídka, přijetí, potvrzení) apod. Osnova nechce těmto postupům bránit a nechce ani konstruovat vznik smlouvy k jinému okamžiku, než jaký strany zamýšlely. Z toho důvodu se navrhuje stanovit, že dohodnou-li si strany jiný postup pro uzavírání smlouvy, použijí se na takový případ ustanovení o nabídce a jejím přijetí přiměřeně.

Veřejná soutěž o nejhodnější nabídku

§ 1511

Kdo vyhlásí neurčitým osobám soutěž o nejhodnější nabídku, činí tím výzvu k podávání nabídek.

§ 1512

(1) Vyhlášovatel soutěže vymezí alespoň obecným způsobem předmět plnění, zásady ostatního obsahu zamýšlené smlouvy, na němž trvá, určí způsob podávání nabídek a lhůtu, do které lze nabídky podat, jakož i lhůtu pro oznámení vybrané nabídky (podmínky soutěže).

(2) Obsah podmínek soutěže vhodným způsobem uveřejní.

§ 1513

Vyhlášovatel nemůže uveřejněné podmínky soutěže měnit nebo soutěž zrušit, ledaže si to byl v podmínkách soutěže vyhradil a změnu nebo zrušení uveřejní stejným způsobem, kterým podmínky soutěže vyhlásil.

§ 1514

(1) Nabídku lze zahrnout do soutěže, odpovídá-li její obsah uveřejněným podmínkám soutěže. Od nich nabídka může odchýlit jen v rozsahu, který podmínky soutěže připouštějí.

(2) Do soutěže nelze zahrnout nabídku předloženou po lhůtě stanovené v podmínkách soutěže.

(3) Navrhovatel má právo na náhradu nákladů spojených s účastí na soutěži, přiznají-li mu to podmínky soutěže.

§ 1515

(1) Nabídku nelze odvolat po uplynutí lhůty stanovené v podmínkách soutěže pro předkládání nabídek, ledaže podmínky soutěže určí něco jiného.

(2) Nabídku lze měnit nebo doplnit, povolí-li to podmínky soutěže, jen v době, kdy ji lze podle odstavce 1 odvolat, ledaže se jedná jen o opravu chyb vzniklých při vyhotovení nabídky a podmínky soutěže opravu nevyžadují.

§ 1516

(1) Vyhlašovatel vybere nejvhodnější z nabídek a oznámí její přijetí způsobem a ve lhůtě určených podmínkami soutěže.

(2) Není-li v podmínkách soutěže stanoven způsob výběru nabídky, je vyhlašovatel oprávněn vybrat nabídku, která mu nejlépe vyhovuje.

§ 1517

(1) Vyhlašovatel přijme nabídku vybranou podle § 1516. Jestliže přijetí nabídky navrhuje straně oznámí po lhůtě určené v podmínkách soutěže, smlouva nevznikne, oznámí-li vybraný navrhovatel bez zbytečného odkladu vyhlašovatel, že přijetí nabídky odmítá jako opožděné.

(2) Vyhlašovatel může odmítnout všechny předložené nabídky, vyhradil-li si to v podmínkách soutěže.

§ 1518

Vyhlašovatel vyrozumí bez zbytečného odkladu po ukončení soutěže vyrozumět navrhovatele, kteří v soutěži neuspěli, že jejich nabídky odmítl.

Veřejný návrh na uzavření smlouvy

§ 1519

(1) Projev vůle, kterým se navrhovatel obrací na neurčitě osoby za účelem uzavření smlouvy, je veřejný návrh na uzavření smlouvy (dále jen »veřejná nabídka«).

(2) Podnět k uzavření smlouvy, z něhož neplyne úmysl uzavřít určitou smlouvu nebo který nemá náležitosti podle § 1488, se považuje za výzvu k podávání nabídek.

§ 1520

Veřejnou nabídku lze odvolat, uveřejnil-li navrhovatel odvolání před přijetím veřejné nabídky způsobem, kterým byla veřejná nabídka uveřejněna.

§ 1521

(1) Na základě veřejné nabídky je smlouva uzavřena s tím, kdo včas a v souladu s ní navrhovatelé nejdříve oznámí, že veřejnou nabídku přijímá, pokud mu navrhovatel uzavření smlouvy potvrdí. Přijme-li veřejnou nabídku současně několik osob, může navrhovatel zvolit, kterému příjemci uzavření smlouvy potvrdí.

(2) Neurčí-li veřejná nabídka lhůta k přijetí, platí za ni lhůta přiměřená povaze veřejné nabídky.

§ 1522

(1) Uzavření smlouvy navrhovatel potvrdí příjemci bez zbytečného odkladu po přijetí veřejné nabídky. Neurčí-li to, může příjemce požadovat, aby potvrzení o uzavření smlouvy nahradil svým rozhodnutím soud.

(2) Jestliže navrhovatel potvrdí příjemci uzavření smlouvy později, než stanoví odstavec 1, smlouva nevznikne, odmítne-li příjemce uzavření smlouvy oznámením zasláným navrhovateli bez zbytečného odkladu poté, kdy mu došlo potvrzení navrhovatele o uzavření smlouvy.

§ 1523

Určí-li to veřejná nabídka výslovně, je smlouva uzavřena s určitým počtem osob, případně se všemi, kdo veřejnou nabídku přijali ve lhůtě podle § 1521 odst. 2.

K § 1511 až 1523:

S drobnými úpravami se navrhuje převzít s drobnými stylistickými změnami dosavadní úprava obchodního zákoníku o veřejném návrhu na uzavření smlouvy (§ 276 a násl.) a obchodní veřejné soutěži (§ 281 a násl.), které se osvědčily a nevyvolávají výkladové obtíže. Nevýhodou těchto úprav je omezení jejich aplikovatelnosti jen na obchodní závazkové vztahy. Z té příčiny se navrhuje upravit oba instituty na obecné úrovni.

Pododdíl 7

Smlouva o smlouvě budoucí

§ 1524

Základní ustanovení

(1) Smlouvou o uzavření budoucí smlouvy se alespoň jedna strana zavazuje uzavřít v určené době budoucí smlouvu, jejíž předmět je dohodnut alespoň obecným způsobem.

(2) Smlouva vyžaduje písemnou formu.

§ 1525

(1) Zavázané straně vzniká povinnost uzavřít smlouvu bez zbytečného odkladu poté, co ji k tomu vyzve oprávněná strana v souladu se smlouvou o uzavření budoucí smlouvy; k výzvě připojí návrh obsahu smlouvy.

(2) Nesplní-li zavázaná strana povinnost uzavřít smlouvu podle odstavce 1, může oprávněná strana požadovat, aby obsah smlouvy určil soud nebo osoba určená ve smlouvě anebo náhradu škody.

§ 1526

Obsah smlouvy se určí podle účelu, který má uzavření budoucí smlouvy zřejmě sledovat, přihlédne se k okolnostem, za nichž byla smlouva o uzavření budoucí smlouvy sjednána, jakož i k tomu, aby práva a povinnosti stran byly poctivě uspořádány.

§ 1527

(1) Nevyzve-li oprávněná strana zavázanou stranu k uzavření smlouvy v době ujednané ve smlouvě o uza-

vření budoucí smlouvy, povinnost uzavřít budoucí smlouvu zaniká.

(2) Změní-li se okolnosti, z nichž strany při vzniku závazku ze smlouvy o smlouvě budoucí zřejmě vycházely, do té míry, že na zavázané straně nelze rozumně požadovat, aby smlouvu uzavřela, povinnost uzavřít budoucí smlouvu zaniká. Neoznámí-li zavázaná strana oprávněné straně změnu okolností bez zbytečného odkladu, nahradí oprávněné straně škodu z toho vzniklou.

K § 1524 až 1527:

Základní nevýhodou stávající úpravy smlouvy o smlouvě budoucí v platném občanském zákoníku je zákonný požadavek, že v této předběžné (přípravné) smlouvě musí být dohodnuty podstatné náležitosti smlouvy (§ 50a), a tím zákoník vlastně nečiní rozdíl mezi smlouvou předběžnou a definitivní. Z toho důvodu se s drobnými úpravami přejímají normativní konstrukce obchodního zákoníku (§ 289 a násled.) včetně pojetí, že při dobrovolném nesplnění povinnosti uzavřít budoucí smlouvu soud určí obsah smlouvy mezi stranami.

Oddíl 3 Obsah závazků

Pododdíl 1 Obecná ustanovení

§ 1528

Ze závazku je dlužník povinen něco dát, něco konat, něčeho se zdržet nebo něco trpět a věřitel je oprávněn to od něj požadovat.

§ 1529

Závazek nelze změnit bez dohody věřitele a dlužníka, ledaže zákon stanoví jinak.

§ 1530

(1) Platností závazku nebrání, není-li vyjádřen důvod, na jehož základě má dlužník povinnost plnit; věřitel je však povinen prokázat důvod závazku.

(2) Jedná-li se o závazek z cenného papíru, věřitel důvod závazku neprokazuje, ledaže to zákon zvlášť stanoví.

K § 1528 až 1530:

Jedná se o standardní úpravu, objevující se ve všech právních řádech kontinentální Evropy.

Uvozovací ustanovení tohoto oddílu konkretizuje obsah závazku tím, co je dlužník povinen jako dluh plnit (*dare, facere, omittere, pati*). Navazuje tak na § 1462 vymezující obecně pojem pohledávky a dluhu a konkretizuje jeho obsah.

Vzhledem k tomu, že závazky nevznikají jen ze smluv, má své opodstatnění normativní konstrukce zdůrazňující závislost obsahu a existence závazku na shodné vůli věřitele a dlužníka.

Konečně se konvenčním způsobem zdůrazňuje rozdíl mezi závazky kauzálními a abstraktními; závazky z cenných papírů jsou pojety jako závazky zásadně abstraktní,

u nichž se kauza jako hospodářský důvod jejich vzniku neprokazuje.

§ 1531

(1) Na to, co dá jedna strana předem (závdavek), se hledí jako na jistotu, že závazek bude splněn.

(2) Nebude-li závazek splněn z příčiny, za níž jedna ze stran odpovídá, může si druhá strana ponechat závdavek, který obdržela. Pokud ona sama dala závdavek, má právo požadovat, aby jí byl závdavek vrácen spolu s úrokem podle § 1542, anebo požadovat splnění závazku, a není-li to již možné, aby jí byla nahrazena škoda.

K § 1531:

Ustanovení o závdavku v našem soukromém právu chybí. Volí se standardní konstrukce, podle níž se záloha poskytuje jako jistota, že závazek bude splněn.

§ 1532

(1) Plyne-li ze smlouvy povinnost stran poskytnout a přijmout plnění za úplatu, aniž je sjednána její výše, či způsob, jakým bude tato výše určena, platí, že úplata byla sjednána ve výši obvyklé v době a v místě uzavření smlouvy. Nepodaří-li se takto výši úplaty určit, určí ji soud s přihlédnutím k obsahu smlouvy, povaze plnění a zvyklostem.

(2) Byla-li úplata ujednána v rozporu s právními předpisy o cenách, platí za ujednanou úplatu ta, která je podle těchto předpisů nejvýše přípustná.

(3) Je-li ujednána úplata nepřiměřeně vysoká, má dlužník právo domáhat se jejího snížení na přiměřenou výši. Zaplatil-li však již úplatu, nelze se domáhat jejího snížení.

K § 1532:

Normativní konstrukce prvního odstavce nahrazuje různé dílčí úpravy téhož obsahu u jednotlivých smluvních typů a stanoví základní a obecné pravidlo, podle něhož se určí výše

úplaty, opomenou-li ji strany sjednat. Druhý odstavec přejímá pravidlo obsažené již v platné úpravě. Ustanovení odstavce 3 brání sjednávání úplaty v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku.

Neúměrné zkrácení

§ 1533

(1) Zaváží-li se strany k vzájemnému plnění a je-li plnění jedné ze stran v hrubém nepoměru k tomu, co sama poskytla, může zkrácená strana požadovat zrušení smlouvy a navrácení všeho do původního stavu.

(2) Druhá strana však může smlouvu zachovat tím, že zkrácené straně doplní, o č byla zkrácena se zřetelem k hodnotě obvyklé v době a místě uzavření smlouvy.

(3) Toto ustanovení se nepoužije pro případ nabytí na burze nebo obdobném veřejném trhu, v dražbě či způsobem postaveným veřejné dražbě naroveň, ani pro případ sázky nebo hry, nebo při poctivě učiněném narovnání.

§ 1534

(1) Právo podle § 1533 nevzniká, jestliže důvod nepoměru vzájemných plnění vyplývá ze zvláštního vztahu mezi stranami, zejména pokud zkrácená strana měla úmysl plnit zčásti za úplatu a zčásti bezúplatně, anebo jestliže již nelze výši zkrácení zjistit.

(2) Právo podle § 1533 nevzniká ani tehdy, vzdala-li se jej zkrácená strana výslovně a prohlásila-li, že plnění přijímá za mimořádnou cenu ze zvláštní obliby, anebo souhlasila-li s neúměrnou cenou, ač jí skutečná cena plnění byla nebo musela být známa.

§ 1535

Právo podle § 1533 zaniká, není-li uplatněno do jednoho roku od uzavření smlouvy.

K § 1533 až 1535:

Navrhuje se upravit institut neúměrného zkrácení (*laesio enormis*), známého z některých úprav též jako zkrácení přes polovici. Podle výsledků odborných diskusí k této otázce se nenavrhuje stanovit jako relevantní kritérium právě polovinu ceny, neboť to by mohlo vést k některým tvrdostem. Z toho důvodu se přejímá konstrukce známá např. ze švýcarského práva (čl. 21 OR).

§ 1536

Lichva

Neplatná je smlouva, při jejímž uzavírání někdo zneužije tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti druhé strany a dá sobě nebo jinému slíbit či poskytnout plnění, jehož majetková hodnota je k vzájemnému plnění v hrubém nepoměru.

K § 1536:

Zákaz lichve smluv se objevuje v řadě občanských kodexů Evropy (např. Německo, Nizozemí, Rakousko atd.). Navržená úprava bere v úvahu tyto zahraniční vzory, ale zejména vychází z vládního návrhu československého občanského zákoníku z r. 1937 a přihlíží rovněž k pojetí lichvy v § 253 trestního zákona.

§ 1537

Podnikatel, který uzavřel smlouvu při svém podnikání, nemá právo podle § 1533 odst. 1, ani se nemůže dovolat neplatnosti smlouvy podle § 1536.

K § 1537:

Návrh ustanovení respektuje platnou právní úpravu (§ 267 odst. 2 obchodního zákoníku), podle níž nelze napadnout smlouvu uzavřenou v tísně za nápadně nevýhodných podmínek, byla-li taková smlouva uzavřena v podnikatelském styku.

Smlouvy uzavřené adhezním způsobem

§ 1538

(1) Ustanovení o smlouvách uzavíraných adhezním způsobem platí pro každou smlouvu, jejíž základní podmínky byly určeny jednou ze smluvních stran nebo podle jejích pokynů, aniž slabší strana měla skutečnou příležitost obsah těchto základních podmínek ovlivnit.

(2) Použije-li se k uzavření smlouvy se slabší stranou smluvní formulář užívaný v obchodním styku nebo jiný podobný prostředek, má se za to, že smlouva byla uzavřena adhezním způsobem.

§ 1539

Doložka ve smlouvě uzavřené adhezním způsobem, která odkazuje na podmínky uvedené mimo vlastní text smlouvy, je platná, byla-li slabší strana na doložku a její význam upozorněna nebo prokáže-li se, že význam doložky musela znát.

§ 1540

(1) Obsahuje-li smlouva uzavřená adhezním způsobem doložku, kterou lze přečíst jen se zvláštními obtížemi, anebo doložku, která je pro osobu průměrného rozumu nesrozumitelná, je tato doložka platná, nepůsobí-li slabší straně újmu nebo prokáže-li se, že jí byl význam doložky dostatečně vysvětlen.

(2) Obsahuje-li smlouva uzavřená adhezním způsobem doložku, která je pro slabší stranu nerozumně a přespříliš nevýhodná zejména tím, že se smlouva bez zvláštního důvodu závažně odchyľuje od obvyklých podmínek sjednávaných v obdobných případech, je taková doložka neplatná. Vyžaduje-li spravedlivé uspořádání práv a povinností stran, rozhodne soud obdobně podle § 464 odst. 2.

§ 1541

(1) Ustanovení § 1539 a 1540 se obdobně použijí i v případech, kdy podnikatel uzavře smlouvu se spotřebitelem, ledaže zvláštní zákon stanoví jinak.

(2) Ujednání, kterým se spotřebitel vzdává svého práva podle odstavce 1, je neplatné.

K § 1538 až 1541:

Návrh ustanovení o smlouvách uzavíraných adhezním způsobem je inspirován návrhem CEC a doplňuje spolu s ustanoveními o neúměrném zkrácení a o lichvě normativní konstrukce sledující ochranu slabší strany.

Úroky

§ 1542

(1) Mají-li být plněny úroky a není-li sjednána jejich výše, platí dlužník úroky ve výši stanovené právním předpisem. Nejsou-li takto úroky sjednány, platí dlužník obvyklé úroky požadované za úvěry, které poskytují banky v místě bydliště nebo sídla dlužníka v době uzavření smlouvy.

(2) Strany mohou ujednat úroky vyšší než stanová odst. 1, nejvýše však dvojnásobek stanovené sazby. Ujednají-li si vyšší úroky, platí za ujednanou výše nejvýše přípustná.

§ 1543

Má se za to, že se sjednaná výše úroků týká ročního období.

§ 1544

Úroky se platí v téže měně jako jistina.

§ 1545

(1) Není-li doba placení úroků ujednána, platí se úroky s hlavním dluhem (jistinou), a je-li hlavní dluh splatný později než za rok, platí se úroky ročně pozadu.

(2) Věřitel, který otálí s uplatněním práva na zaplacení dluhu tak, že úroky činí tolik, co jistina, pozbývá právo požadovat další úroky. Avšak ode dne, kdy uplatnil právo u soudu, mu další úroky náležejí.

§ 1546

(1) Úroky z úroků lze požadovat, bylo-li to ujednáno. Úroky z úroků lze také požadovat, jedná-li se o pohledávku na náhradu škody nebo jinou pohledávku z protiprávního činu, nebylo-li však nic jiného ujednáno, teprve ode dne, kdy byla pohledávka uplatněna u soudu.

(2) O výši úroků z úroků platí obdobně § 1542.

K § 1542 až 1546:

Obecná úprava úroků v našem právu citelně chybí. Navrhuje se proto stanovit, že strany si mohou výši úroků ujednat s tím, že není-li jiné dohody, týká se výše úroků ročního období. Stranám není volno dohodnout si jakoukoli výši úroků, ale musí respektovat výši nanejvýš přípustnou; pro případ, že tuto výši nestanoví právní předpis, se navrhuje vzít za hranici přípustnosti výši úroků požadovaných bankami z úvěrů v místě bydliště nebo sídla dlužníka. Dále se navrhuje stanovit, v jaké měně a v jaké době mají být úroky placeny.

Navrhuje se stanovit opatření motivující věřitele k tomu, aby nebyl ve vymáhání své pohledávky liknavý a neotálel do té míry, že úroky zatíží dlužníka více, než sama jistina.

Oddíl 4

Společné dluhy a pohledávky

Základní ustanovení

§ 1547

Zaváže-li se několik dlužníků k témuž plnění nebo zaváže-li se dlužník několika věřitelům k témuž plnění, spravují se společný dluh i společná pohledávka podle zásad o spoluvlastnictví.

§ 1548

Každý z několika spoludlužníků dělitelného plnění je dlužen jen svůj díl a každý z několika věřitelů dělitelného

plnění je věřitelem jen svého dílu, ledaže smlouva, zákon nebo rozhodnutí soudu stanoví jinak.

Nedělitelné plnění

§ 1549

Nedělitelné plnění může věřitel požadovat na kterémkoli z několika dlužníků, ledaže z povahy závazku plyne, že dluh může být splněn společnou činností všech dlužníků.

§ 1550

Je-li někdo zavázán několika věřitelům k nedělitelnému plnění, není dlužník povinen plnit některému z věřitelů, ledaže mu ten dá přiměřenou jistotu, anebo dohodnou-li se na tom všichni věřitelé. Zda je spoluvěřitel, který dostal celé plnění, vůči ostatním něčím povinen, závisí na poměru mezi spoluvěřiteli; jinak se má za to, že není povinen ničím.

§ 1551

Dělitelné plnění

(1) Je-li někdo zavázán k témuž dělitelnému plnění několika věřitelům, může každý věřitel žádat jen svůj díl.

(2) Bylo-li ujednáno, že kterýkoli z věřitelů může žádat celé plnění, splní dlužník celý dluh tomu, kdo o splnění požádal první. Splnil-li dlužník celý dluh jednomu ze spoluvěřitelů, nemohou již ostatní po něm nic požadovat.

Dlužníci zavázání společně a nerozdílně

§ 1552

(1) Je-li několik dlužníků zavázáno plnit společně a nerozdílně, jsou povinni plnit jeden za všechny a všichni za jednoho. Věřitel může požadovat celé plnění nebo jeho libovolnou část na všech spoludlužnících, jen na některých, anebo na kterémkoli ze spoludlužníků.

(2) Zvláštní úmluvy věřitele a spoludlužníka nepůsobí vůči ostatním spoludlužníkům.

§ 1553

Je-li k plnění zavázáno společně několik podnikatelů, má se za to, že jsou zavázání společně a nerozdílně.

§ 1554

(1) Jakmile některý ze spoludlužníků uspokojil věřitele zcela, nemůže věřitel na ostatních spoludlužnících již ničeho žádat.

(2) Spoludlužníku, který zaplatil na více, než činí jeho podíl, náleží od ostatních spoludlužníků náhrada; neplyne-li z právního poměru mezi spoludlužníky něco jiného, jsou jejich podíly na dluhu stejné. Pokud nemůže některý z dlužníků svůj podíl splnit, rozvrhne se jeho podíl poměrným dílem na všechny ostatní.

Věřitelé oprávnění společně a nerozdílně

§ 1555

(1) Je-li dlužník zavázán dát stejné plnění několika věřitelům oprávněným vůči němu podle smlouvy, zákona

nebo podle rozhodnutí soudu společně a nerozdílně, může kterýkoli věřitel žádat celé plnění. Dlužník splní v celém rozsahu věřiteli, který o plnění požádal první.

(2) Splnil-li dlužník dluh jednomu z věřitelů, nemohou již ostatní od něj ničeho žádat.

§ 1556

Na poměru mezi spoluvěřiteli závisí, zda a do jaké míry je spoluvěřitel, který obdržel více, než činí podíl, který na něho připadá, ostatním věřitelům něčím zavázán; jinak se má za to, že není povinen ničím.

K § 1547 až 1556:

Navržená ustanovení navazují na dosavadní úpravu. Posilují přehlednost právní úpravy a odpovídají praktickým zkušenostem s jejím uplatňováním.

Díl 2

Změny závazků

Oddíl 1

Změna v osobě věřitele nebo dlužníka

Pododdíl 1

Změna v osobě věřitele

Postoupení pohledávky

§ 1557

(1) Věřitel může celou pohledávku nebo její část postoupit smlouvou jako postupitel i bez souhlasu dlužníka jiné osobě (postupníkovi). Za tím účelem jí vydá právní pomůcky, převede na ní zajišťovací prostředky a poskytne jí informace potřebné k uplatnění pohledávky proti dlužníku.

(2) Smlouva o postoupení pohledávky vyžaduje písemnou formu.

§ 1558

Postoupení pohledávky zahrnuje její příslušenství a práva s ní spojená. Postupitel vydá postupníkovi právní pomůcky, převede na něho zajišťovací prostředky, týkající se postoupené pohledávky, a poskytne mu potřebné informace.

§ 1559

(1) Postoupit lze pohledávku, kterou lze zcizit, ledaže to vylučuje dohoda věřitele a dlužníka.

(2) Zcizit nelze pohledávku, jejíž obsah by se změnou věřitele změnil k tíži dlužníka, ani pohledávku, která je tak spjata s osobou věřitele, že jeho smrtí zaniká.

§ 1560

(1) Dokud postupitel dlužníka v písemné formě nevyrozumí, nebo dokud postupník postoupení pohledávky dlužníku neprokáže, může se dlužník své povinnosti zprostit tím, že splní postupiteli nebo se s ním jinak vyrovná.

(2) Postoupil-li postupitel tutéž pohledávku několika osobám, je vůči dlužníkovi účinné to postoupení, o němž se dlužník dozvěděl nejdříve.

§ 1561

Je-li postoupená pohledávka zajištěna zástavním právem, ručením nebo jiným způsobem, zpraví postupitel o postoupení pohledávky i osobu, která zajištění závazku poskytla, anebo jí postupník postoupení pohledávky prokáže. Dokud se tak nestane, nemá postoupení pohledávky vůči této osobě účinky.

§ 1562

(1) Dlužníku zůstávají i po postoupení zachovány námitky proti pohledávce, které měl v době postoupení. Svě vzájemné pohledávky vůči postupiteli může dlužník namítat i vůči postupníkovi, i když v době postoupení ještě nebyly splatné; musí však své pohledávky postupníkovi oznámit bez zbytečného odkladu poté, co se o postoupení dozvěděl.

(2) Jestliže však dlužník proti poctivému postupníkovi uznal pohledávku jako pravou, je povinen jej uspokojit jako svého věřitele.

§ 1563

(1) Byla-li pohledávka postoupena za úplatu, odpovídá postupitel postupníkovi až do výše přijaté úplaty s úroky za existenci a ručí za dobytost pohledávky, ledaže postupník pohledávku přijal na vlastní nebezpečí, anebo věděl-li, že pohledávka je budoucí, nejistá nebo nedobytná.

(2) Postupitel neručí za dobytost postoupené pohledávky, stala-li se nedobytnou až po postoupení buď náhodou, anebo nedopatřením postupníka. Nedopatření lze postupníkovi přičíst zejména, nevymáhá-li pohledávku, jakmile se stala splatnou, odloží-li splatnost pohledávky nebo opomene-li si opatřit jistotu v době, kdy to bylo možné.

(3) Jinak platí o právním poměru postupitele a postupníka obdobně ustanovení § 1599 až § 1611 s výjimkou § 1609 a 1610 odst. 2.

§ 1564

(1) Na žádost postupníka může postupitel vymáhat postoupenou pohledávku svým jménem na účet postupníka; bylo-li postoupení pohledávky dlužníkovi již oznámeno nebo prokázáno, může postupitel pohledávku vymáhat, pokud prokáže souhlas postupníka a pokud postupník pohledávku sám nevymáhá.

(2) Vymáhá-li postupitel pohledávku, může dlužník namítat proti ní své vzájemné pohledávky, jež má vůči postupiteli, nikoliv však pohledávky, jež má vůči postupníkovi.

§ 1565

Postoupení souboru pohledávek

Postoupit lze i soubor pohledávek, ať již současných nebo budoucích, vznikajících zpravidla z provozu určité-

ho obchodního závodu, je-li takový soubor pohledávek dostatečně určen.

K § 1557 až 1565:

Návrh úpravy postoupení pohledávky vychází z dosavadní úpravy se zohledněním vývoje tohoto institutu v dalších právních řádech a s přihlédnutím k návrhu CEC. Nová úprava sleduje zúžení dosavadních zákazů postoupení pohledávky, upřesňuje podmínky a rozsah ručení postupitele za postoupenou pohledávku a výslovně upravuje možnost tzv. globálních cesí.

Poukázka

§ 1566

(1) Poukázka opravňuje poukazníka vybrat plnění u poukázaného a poukázaný se zmocňuje, aby splnil poukazníkovi na účet poukazatele.

(2) Poukázku lze vystavit i na řad nebo na doručitele.

(3) Přímé právo proti poukázanému nabude poukazník jen tehdy, oznámí-li mu poukázaný, že poukázku přijímá.

§ 1567

Není-li mezi poukazatelem a poukázaným jiný právní důvod, platí o právech a povinnostech jich obou ustanovení o příkazní smlouvě; poukázka však nezanikne smrtí poukazatele nebo poukázaného.

§ 1568

Poukazník bez zbytečného odkladu oznámí poukazateli, nechce-li poukázku použít, anebo odpírá-li poukázaný poukázku přijmout nebo podle ní plnit.

§ 1569

Dokud poukázaný ještě nepřijal poukázku vůči poukazníkovi, může ji poukazatel odvolat. Na právním poměru mezi poukazatelem a poukazníkem závisí, zda odvolání poukázky působí také vůči poukazníkovi.

§ 1570

Poukázaný, který poukázku přijal, může vůči poukazníkovi uplatnit jenom námitky, které se týkají platnosti přijetí, neplatnosti poukázky či jejích vad nebo námitky, které se zakládají na výslovném ustanovení poukázky nebo které je poukázaný oprávněn vznést osobně vůči poukazníkovi.

§ 1571

(1) Dluží-li již poukázaný poukazateli to, co mu má plnit, je vůči němu povinen poukázce vyhovět a jeho dluh zanikne teprve tím, že poukazníkovi splní. Má-li být poukázkou splněn dluh poukazatele u poukazníka, který k tomu přivoli, je poukazník povinen poukázaného vyzvat, aby plnil.

(2) Poukázaný je povinen plnit jen proti vydání kvitované poukázky.

§ 1572

Počala-li ve vztahu mezi poukazatelem a poukazníkem běžet promlčecí doba ohledně závazku, jehož plnění je předmětem poukázky, a to před dobou, kdy poukazníkovi došlo sdělení o přijetí poukázky, běží od této doby promlčecí doba ve vztahu mezi poukázaným a poukazníkem.

§ 1573

Poukázka na řad

(1) Zní-li poukázka na řad, může být převedena rubopisem.

(2) Rubopisem přecházejí všechna práva z poukázky na osobu oprávněnou z rubopisu.

(3) O náležitostech přijetí rubopisu, jakož i o tom, kdo je z rubopisu oprávněn a jak své právo prokazuje, platí předpisy o směnkách. Podle nich se rovněž posoudí, od koho může požadovat poukázku ten, kdo o ni přišel.

§ 1574

Poukázka na doručitele

(1) O poukázce na doručitele platí obdobně ustanovení o cenných papírech na doručitele.

(2) Poukázaný zaplatí dluh každému, kdo mu poukázku na doručitele předloží.

§ 1575

Ustanovení o poukázce na řad a o poukázce na doručitele se obdobně použijí na případ převodu pohledávky potvrzené listinou, kterou dlužník vystavil na řad nebo na doručitele.

K § 1566 až 1575:

Poukázka (assignace) je starý institut občanského práva, který poskytl základ celé řadě dalších soukromoprávních institutů, včetně cenných papírů. V našem občanském právu byl tento institut obnoven zák. č. 509/1991 Sb., ale s nevhodnou a celkem zjednodušující inspirací v úpravě československého občanského zákoníku z r. 1950. Osnova se vrací ke klasickému pojetí tohoto institutu.

Pododdíl 2

Změna v osobě dlužníka

Převzetí dluhu

§ 1576

(1) Kdo se dohodne s dlužníkem, že přejímá jeho dluh, nastoupí jako dlužník na jeho místo, dá-li k tomu věřitel souhlas původnímu dlužníku nebo přejímateli dluhu.

(2) Právní jednání přejímatele dluhu vyžaduje písemnou formu.

§ 1577

(1) Dokud věřitel k převzetí dluhu nepřivoli, má dohoda přejímatele dluhu s dlužníkem ten účinek, že pře-

jímatel dluhu má vůči dlužníkovi povinnost zařídit, aby dlužník nemusel věřiteli plnit. Stejně účinky má dohoda o převzetí dluhu, odmítl-li věřitel k převzetí dluhu přivolit.

(2) V případech uvedených v odstavci 1 věřiteli přímé právo proti přejímateli nevzniká.

(3) Odstavce 1 a 2 se použijí i na dohodu, v níž se vůči dlužníkovi někdo zaváže, že opatří plnění jeho věřiteli.

§ 1578

(1) Obsah závazku se převzetím dluhu nemění. Přejímateli dluhu náleží všechny námitky, které mohl uplatnit původní dlužník. Převzetí dluhu se nedotýká ani vedlejších práv spojených s pohledávkou.

(2) Zajištění dluhu poskytnuté třetí osobou však trvá jen tehdy, souhlasí-li třetí osoba se změnou v osobě dlužníka.

§ 1579

Dohoda, kterou namísto dosavadního dlužníka, jehož dluh se ruší, vstupuje nový dlužník s dluhem ze samostatného právního poměru nebo s povinností plnit jiný předmět, nevyvolává následky převzetí dluhu a posoudí se jako novace.

§ 1580

Přistoupení k dluhu

(1) Kdo bez dohody s dlužníkem ujedná s věřitelem, že splní za dlužníka jeho dluh, stává se dlužníkem vedle původního dlužníka a je spolu s ním zavázán společně a nerozdílně.

(2) Ustanovení § 1578 odst. 2 se použije obdobně.

(3) Právní jednání osoby, která přistupuje k dluhu, vyžaduje písemnou formu.

K 1576 až 1580:

Návrh úpravy převzetí dluhu a přistoupení k dluhu respektuje standardy evropských úprav.

Převzetí majetku

§ 1581

(1) Převezme-li někdo majetek nebo poměrnou část majetku zcizitele, stává se společně a nerozdílně se zcizitelem dlužníkem z dluhů, které k převzatému majetku náleží, a o nichž při převzetí věděl nebo musel vědět. Není však povinen plnit více, než kolik činí hodnota majetku, jehož takto nabyl.

(2) Převezme-li majetek nebo poměrnou část majetku osoba zciziteli blízká, stává se společně a nerozdílně se zcizitelem dlužníkem z dluhů, které k převzatému majetku náleží, bez omezení na hodnotu majetku, jehož takto nabyla. To neplatí, prokáže-li, že o určitém dluhu nevěděla, ani vědět nemusela.

§ 1582

Ustanovení § 1581 se použije obdobně i na převzetí obchodního závodu nebo podobného zařízení, ledaže zvláštní zákon stanoví něco jiného.

K § 1581 a 1582:

Návrh zavádí obecnou úpravu právních důsledků převzetí celého majetku jiné osoby nebo poměrné části takového majetku, třebaže se respektuje, že převzetí závodu a jeho právní důsledky upraví zvláštní zákon, takže úprava občanského zákoníku bude na případ zcizení závodu aplikovatelná subsidiárně a jen velmi omezeně. Osnova však vychází z praktické zkušenosti a poznání, že jsou i četné jiné případy, kdy dlužník buď přímo sleduje převedením svého majetku nebo jeho kvóty na jinou osobu vyhnout se splnění vlastních závazků, anebo kdy k ohrožení zájmu převodcových věřitelů může dojít i mimoděk. Stejně tak se nemusí v dané souvislosti jednat jen o případy prodeje závodu, ale může dojít stejně tak k převodům jiných organizovaných celků nesloužících přímo k podnikání (může se jednat např. o některá zařízení sportovní, zdravotnická, kulturní, nevýdělečné kluby atp.). I v těchto případech je třeba poskytnout věřitelům adekvátní ochranu.

Pododdíl 3

Postoupení smlouvy

§ 1583

(1) Každá ze smluvních stran může, souhlasí-li s tím druhá strana a nebylo-li dosud splněno, postoupit třetí osobě svá práva a povinnosti ze smlouvy nebo z její části, ledaže to povaha smlouvy vylučuje.

(2) Má-li být plnění ze smlouvy trvalé nebo pravidelně se opakující, lze smlouvu postoupit s účinky k tomu, co ještě nebylo splněno.

§ 1584

Při částečném postoupení smlouvy nebo při postoupení smlouvy několika postupníkům nelze zkrátit práva postoupené strany z vedlejších doložek ve smlouvě, jako jsou zejména ujednání o podmínce, záloze, závdavku, smluvní pokutě, odstoupení od smlouvy a odstupném nebo o rozhodčí doložce.

§ 1585

(1) Postoupení smlouvy je vůči postoupené straně účinné okamžikem, kdy k němu přivolí. Přivolila-li předem, je postoupení smlouvy vůči postoupené straně účinné okamžikem, kdy jí postupitel postoupení smlouvy oznámí, nebo kdy jí postupník postoupení smlouvy prokáže.

(2) Obsahuje-li smlouva uzavřená v písemné formě ustanovení, že je uzavřena na řad některé ze smluvních stran, nebo obsahuje-li jiné ustanovení stejného významu, pak tato strana postoupí smlouvu rubopisem listiny. Ustanovení § 1573 odst. 3 se použije obdobně.

§ 1586

Okamžikem účinnosti postoupení smlouvy vůči postoupené straně se postupitel osvobozuje od svých povinností v rozsahu postoupení.

§ 1587

(1) Následkům podle § 1586 může postoupená strana zabránit prohlášením vůči postupiteli, že jeho osvobození odmítá. V tom případě může postoupená strana po postupiteli požadovat, aby plnil, neplní-li postupník převzaté povinnosti.

(2) Prohlášení lze učinit do patnácti dnů ode dne, kdy se postoupená strana dozvěděla nebo kdy musela zjistit, že postupník neplnil. Prodlení s prohlášením je sice nezbavuje účinků podle odstavce 1, postoupená strana však nahradí škodu způsobenou prodlením.

§ 1588

Postoupené straně zůstávají zachovány všechny námitky ze smlouvy i proti postupníkovi. Jiné námitky, které tato strana měla vůči postupiteli, jí zůstanou zachovány, vyhradí-li si to ve smlouvě nebo v přivolení podle § 1585.

K § 1583 až 1588:

Původně se na závazek nahlíželo jako na osobní vztah věřitele a dlužníka, který lze změnit jen jejich ujednáním. Později se připustilo, že věřitel může své právo na plnění převést postoupením pohledávky na třetí osobu, avšak pokud měl ze závazku zároveň povinnosti, zůstal jimi i nadále vůči dlužníkovi zavázán bez zřetele k tomu, že pohledávku z obligace zcizil. Postoupením pohledávky nelze totiž převést celý závazek, nýbrž právě jen pohledávku jako právo na plnění. To je z praktického hlediska nevýhodné v případech, kdy smlouva zavazuje obě strany k vzájemnému plnění. Z toho důvodu některé právní úpravy od 19. století zavedly postoupení celé smlouvy jako nový institut. Známý jsou zejména úpravy francouzská a italská. Italská úprava, ze které vychází více méně doslova i návrh CEC, je inspiračním zdrojem rovněž tohoto návrhu.

Podstata postoupení smlouvy je v tom, že po uzavření smlouvy jedna ze smluvních stran svá práva a povinnosti ze smlouvy smluvně převede na třetí osobu. Vzhledem k tomu, že se takový postup podstatně dotýká právního postavení druhé strany původní smlouvy, vyžaduje se k postupu smlouvy její souhlas udělený buď předem, anebo následně.

Postoupit smlouvu lze jen tehdy, jestliže to její povaha nevyklučuje (zejména půjde o případy závazků k osobnímu plnění některé ze smluvní stran, závisí-li plnění na osobních vlastnostech jedné či druhé strany apod.) a za podmínky, že se postoupením smlouvy nezkrátí práva založená vedlejšími smluvními doložkami. Postoupení smlouvy ostatně vůbec nemůže být na újmu postoupené straně, proto jí zůstávají zachovány veškeré námitky, které jí podle smlouvy náleží. Mimoto si může při udělení souhlasu k postupu vyhradit i zachování jiných námitek, které má vůči postupníkovi i na základě jiných skutečností, než právě jen z postupované smlouvy.

Účinky postupu vůči postoupené straně nastanou až notifikací, podobně jako při postoupení pohledávky. Tím okamžikem se postupitel osvobodí od svých povinností ze smlouvy (ztratí z ní ovšem také práva) a na jeho místo nastoupí třetí osoba jako postupník. Tomu však může postoupená strana zabránit prohlášením, že osvobození postoupitele odmítá. Učiní-li tak, bude moci po postupiteli, aby namísto postupníka splnil povinnosti, které postupník cessí smlouvy převzal, ale nesplnil.

Oddíl 2

Změny v obsahu závazků

Pododdíl 1

Novace a narovnání

§ 1589

Strany se mohou dohodnout o změně svých práv a povinností.

K § 1589:

Náleží k podstatě autonomie vůle a smluvní svobody jako jednoho z jejich projevů, že ve sféře práva soukromého, a zvláště co se týká majetkových oprávnění, mohou osoby smlouvou nejen svá práva a své povinnosti založit, ale mohou je také změnit. Změnit mohou nejen subjektivní práva a povinnosti smlouvou dříve jimi samotnými smluvené, ale i ty, které jim vznikly z jiného právního důvodu (např. z deliktu nebo z quasideliktu). Výrazem této zásady závazkového práva, která je důsledkem principů formulovaných již v obecné části osnovy, je navržené ustanovení. Výjimku, podle níž jsou v určitých případech nezměnitelná subjektivní majetková práva a povinnosti založená přímo zákonem, není třeba zvlášť vyjadřovat, vzhledem k tomu, že se ani při tomto způsobu vzniku závazků nejedná o obecné pravidlo a případy tohoto druhu kryje již ustanovení obecné části o rozlišení norem kogentních a dispozitivních.

§ 1590

Novace

(1) Dohodou o změně právního důvodu závazku nebo o změně předmětu pohledávky se dosavadní závazek ruší a nahrazuje se novým závazkem.

(2) Má se za to, že dosavadní závazek nebyl zrušen, může-li vedle nového závazku obstát.

K § 1590:

Principu smluvní svobody odpovídá možnost stran ujednat změnu obsahu původního závazku a nahradit nebo modifikovat jej oprávněními a povinnostmi nově sjednanými. V tom je podstata novace. Rozlišují se novace privativní a kumulativní. Privativní novace nemění obsah původního závazku, ale zrušuje jej tak, že dosavadní obligaci nahrazuje obligace nová. Naproti tomu kumulativní novace mění původní závazek v dohodnutém rozsahu: právní důvod původního závazku trvá a k němu kumulativně přistupuje další důvod opřený o smlouvu o novaci.

V tom je základní rozdíl: při privativní novaci právní důvod původního závazku zaniká a nelze k němu přihlížet.

V praxi může někdy vzniknout pochybnost, o jakou novaci se za určité konkrétní situace jedná. Pro ten případ se navrhuje stanovit v odstavci 2 shodně s dosavadní úpravou, že nový závazek existuje vedle dosavadního.

Narovnání

§ 1591

(1) Dosavadní závazek lze nahradit novým závazkem i tak, že si strany dohodou upraví práva a povinnosti mezi nimi dosud sporná nebo pochybná.

(2) Vznikl-li narovnááním nepoměr mezi vzájemným plněním stran, nelze narovnáání odporovat.

§ 1592

Omyl v tom, co bylo mezi stranami sporné nebo pochybné, nevádí platnosti narovnáání, ledaže omyl vyvolala některá strana lstí. Narovnáání dohodnuté v dobré víře nepozbývá platnosti ani tehdy, zjistí-li se na základě skutečností vyšších najevo dodatečně, že některá ze stran pohledávku neměla.

§ 1593

Narovnáání, kterým mají být mezi stranami upravena veškerá práva, nelze vztahovat k takovým právům, která byla vyloučena, ani k právům, která strany zřejmě nemohly mít na mysli.

K § 1591 až 1593:

Narovnáání (transactio) upravuje pochybný nebo sporný právní poměr. Takový poměr sice narovnááním zaniká, ale dosavadní závazek nahradí závazem nový, který vyplývá z narovnáání. Narovnáání může vést i ke změně obligace či ovlivnit i jiná než obligační práva a povinnosti.

Hlavním účelem narovnáání je odstranit spornost práv mezi stranami. Má-li dojít ke generálnímu (všeobecnému) narovnáání, které upravuje veškerá práva mezi stranami, chrání se dobrá víra stran a deklaruje neplatnost dohody o takových právech, na něž účastník nemohl pomýšlet. Zajišťovací a preventivní funkce narovnáání se projevuje i v tom, že se chrání dobrá víra účastníka v právo narovnááním nabyté. Narovnáání sjednané v dobré víře nepozbývá platnosti ani v případě, že dodatečně vyjde najevo, že některá ze stran dohodnuté právo v době sjednání narovnáání neměla.

Pododdíl 2

Společná ustanovení

§ 1594

Dohoda o novaci nebo o narovnáání vyžaduje písemnou formu, byl-li i původní závazek zřízen v písemné formě, anebo činí-li se o právu již promlčeném.

§ 1595

(1) Zajištění práv, o nichž strany učinily novaci nebo narovnáání, se vztahuje i na práva z nich vzniklá.

(2) Poskytla-li však zajištění osoba třetí, která k novaci nebo k narovnáání nepřistoupila, je zavázána nejvýše v rozsahu původního závazku a zůstávají jí zachovány všechny námitky, které mohla proti pohledávce uplatnit, kdyby k novaci nebo k narovnáání nebylo došlo.

K § 1594 a 1595:

Určité zásady jsou pro novaci i pro narovnáání společné. Tyto zásady se týkají formy dohody o nich, dosahu novace a narovnáání a závaznosti dohod o novaci a narovnáání pro osoby, které měněné závazky zajistily.

Díl 3

Zánik závazků

Oddíl 1

Splnění

Obecná ustanovení

§ 1596

Splněním dluhu závazek zaniká. Dluh musí být splněn řádně a včas.

§ 1597

Otevření akreditivu, anebo vystavení směnky nebo šeku, jejichž prostřednictvím má být podle smlouvy splněn peněžitý dluh, nemá vliv na trvání závazku. Věřitel však může požadovat plnění dluhu na dlužníku podle smlouvy, jen nemohl-li dosáhnout splnění z akreditivu, směnky nebo šeku.

§ 1598

Proti své vůli nemůže být věřitel nucen, aby přijal něco jiného, než co přísluší k jeho pohledávce, a dlužník nemůže být nucen, aby poskytl něco jiného, než co je dlužen. Totéž platí o místě, čase a způsobu splnění.

K § 1596 až 1598:

Při celkové úpravě splnění vychází osnova z pojetí obvyklého ve standardních právních řádech, které bylo do platné úpravy promítnuto nejdůsledněji v obchodním zákoníku (§ 324 a násl.). Tato úprava je s některými drobnějšími změnami vzata za základ této partie osnovy. Tak je mezi obecná ustanovení o splnění nově zařazen návrh ustanovení, podle něhož žádná strana závazkového vztahu, nemůže být při soluci proti své vůli nucena odchýlit se od stanoveného či sjednaného předmětu, místa, času nebo způsobu plnění.

Řádné plnění

§ 1599

(1) Kdo plní za úplatu jinému, je zavázán plnit bez vad snižujících hodnotu a užitečnost předmětu plnění, s vlastnostmi vymíněnými nebo obvyklými tak, aby předmět plnění bylo možné použít podle smlouvy a, je-li stranám znám, i podle účelu smlouvy.

(2) Dlužníku vzniknou povinnosti z vadného plnění, zejména

- a) přikládá-li předmětu plnění vlastnosti, které nemá, ač byly výslovně či mlčky vymíněny,
- b) neupozorní-li na vady, které předmět plnění má, ač se při takovém předmětu obvykle nevyskytují,
- c) ujistí-li věřitele v rozporu se skutečností, že předmět plnění nemá žádné vady, anebo že se věc hodí k určitému užívání,
- d) zcizí-li cizí věc neoprávněně jako svoji.

(3) Neplatné je jakékoli ujednání nebo prohlášení omezující předem zákonný rozsah odpovědnost prodávajícího za vady věci.

§ 1600

Dlužník je zavázán plnit ve střední jakosti, není-li mezi stranami výslovně sjednána jiná jakost.

§ 1601

Právo z vady předmětu plnění nevzniká, jedná-li se o nápadnou vadu nebo o vadu, kterou lze zjistit z katastru nebo jiného veřejného seznamu, ledaže zcizitel tuto vadu listivě zastřel nebo druhou stranu výslovně ujistil, že věc je bez jakýchkoliv vad.

§ 1602

(1) Kdo se práva z vady předmětu plnění platně vzdá, nemůže je uplatnit.

(2) Kdo na sebe převede věc, o níž ví, že zciziteli nepatří a že nemá právo ji zcizit, nemá právo z této vady.

§ 1603

Přenechá-li se věc jak stojí a leží jako celek (úhrnkem), a nikoli se zřetelem k počtu, míře a váze, nemá zcizitel povinnosti z vad předmětu plnění. To neplatí, nemá-li věc vlastnost, o níž zcizitel prohlásil, že ji má, nebo kterou si nabyvatel výslovně vymínil.

§ 1604

(1) Zcizitel může prohlásit, anebo strany si mohou ujednat, ve kterých případech bude zcizitel zavázán z vad, které se vyskytují do určité doby po splnění (záruční doba). Stanoví-li takové případy právní předpis, nebrání to zciziteli ani dohodě stran, určit odpovědnost zcizitele přísněji, než jak to plyne z právního předpisu.

(2) V případech uvedených v odstavci 1 potvrdí zcizitel druhé straně její práva z vad v písemné formě (záruční list).

§ 1605

Chce-li nabyvatel uplatňovat právo z vady proto, že si třetí osoba osobuje právo na věc, musí to bez zbytečného odkladu oznámit svému předchůdci. Neučiní-li tak, neztratí sice právo z vady, ale jeho předchůdce může proti němu uplatnit všechny námitky, které nebyly uplatněny proti třetí osobě, a může se povinnosti zprostit, prokáže-li, že by vzhledem k těmto námitkám nebyla třetí osoba dosáhla úspěchu.

§ 1606

(1) Nabyvatel může uplatnit právo z vady plnění u soudu jen tehdy, vytkl-li vadu bez zbytečného odkladu poté, kdy měl možnost věc prohlédnout. Nabyvatel může vadu vytknout nejpozději do šesti měsíců, pokud zákon nestanoví jinak. Nevytkne-li v této lhůtě vadu soud k námitce dlužníka právo z vady nepřizná.

(2) Vady, za které se odpovídá podle § 1604, je třeba vytknout nejpozději do konce záruční doby.

§ 1607

(1) Jakmile nabyvatel zjistí vadu převzaté věci, oznámí to zciziteli a věc podle pokynů zcizitele na přiměřenou dobu uschová nebo s ní jinak vhodně naloží tak, aby vada mohla být přezkoumána.

(2) Jedná-li se o věc podléhající rychlé zkáze, může ji nabyvatel po upozornění zcizitele bez prodloužení prodat.

§ 1608

(1) Je-li vada odstranitelná, může se nabyvatel domáhat buď opravy nebo doplnění toho, co chybí, anebo přiměřené slevy z ceny. Nelze-li vadu odstranit a nelze-li pro ni věc užívat ujednaným způsobem nebo řádně, může nabyvatel buď odstoupit od smlouvy, anebo se domáhat přiměřené slevy z ceny.

(2) Působí-li vada jen nepatrné snížení hodnoty předmětu plnění, nepřihlíží se k ní.

§ 1609

Právo z vady plnění je třeba uplatnit u soudu v obecné promlčecí době, která počíná plynout ode dne, kdy nabyvatel měl a mohl vadu u zcizitele vytknout.

§ 1610

(1) Kdo má právo z vady plnění, ten má právo i na náhradu účelně vynaložených nákladů vzniklých mu při uplatnění tohoto práva.

(2) Právo na náhradu je třeba uplatnit u zcizitele do jednoho měsíce po uplynutí doby, ve které je třeba vytknout vadu. O promlčení práva na náhradu platí přiměřeně § 1609.

§ 1611

Uplatnění práva z odpovědnosti za vady nevylučuje právo na náhradu škody, která z vady vznikla.

K § 1599 až 1611:

Je-li plněno vadně, vznikají z toho věřiteli práva a dlužníkovi povinnosti. Navrhuje se upravit jednak následky vadného plnění speciálně u jednotlivých smluvních typů (např. u kupní smlouvy nebo u smlouvy o dílo), jednak generálně - pro případy jinak zvlášť neřešené - v obecných ustanovení o závazkovém právu. V tom směru se vychází z koncepce stávajícího občanského zákoníku v té míře, která odpovídá konvencím evropského kontinentálního práva.

Osnova obecně vychází z pojetí, že osoba, která má podle práva povinnost, odpovídá za řádné splnění této

povinnosti, nikoli za její porušení. Se zřetelem k této koncepci se i v návrhu těchto ustanovení bere zřetel, že dlužník odpovídá za to, že plní bez vad, nikoli za to, že plní vadně. Plní-li dlužník vadně, má povinnosti z vad plnění, a věřitel má tomu odpovídající práva.

Navrhuje se stanovit, ve kterých případech práva z vad předmětu plnění nevzniknou. Předně se navrhuje zachovat pravidlo § 500 odst. 1 platného občanského zákoníku, podle něhož věřiteli právo z vad předmětu plnění nevznikne, je-li vada zjevná, anebo je-li zanesená do katastru nemovitostí či jiného veřejného seznamu. Nově se navrhuje stanovit i to, že se přejímátel nemůže domáhat práv, jež by mu jinak vznikla proto, že mu byla převedena cizí věc někým, kdo neměl právo tak učinit, věděl-li o této vadě i sám přejímátel. Konečně se navrhuje stanovit i to, že právo z vady předmětu plnění nemůže uplatnit ten, kdo se jej vzdal. Vzhledem k tomu, že základní ustanovení o řádném plnění stíhá neplatností úmluvy o snížení práv z vad předmětu plnění pod zákonný rozsah, stane-li se tak předem, přichází vzdání se tohoto práva v úvahu buď jen následně, anebo ve vztahu ke smluvenému rozsahu.

Základ úpravy je koncipován tak, že dlužník má povinnost plnit předmět odpovídající vlastnostmi tomu, o čem dlužník věřitele ujistil, nebo odpovídající takové potřebě věřitele, o níž dlužník má nebo musí mít vědomost. Není-li jiné kritérium (stanovené zákonem nebo smluvené), vychází se z povinnosti dlužníka plnit ve střední jakosti.

Práva z vad předmětu plnění musí být uplatněna včas. Nestane-li se tak, nespojuje s tím osnova zánik práva (osnova se vůbec snaží vyhybat institutu prekluze), ale právo povinné osoby namítnout opožděné vytknutí vady, při jehož uplatnění soud právo nepřizná.

Práva z vad se - shodně s dosavadní úpravou - odvíjí podle toho, jedná-li se o vady odstranitelné či neodstranitelné. Shodně s dosavadní úpravou se navrhuje přiznat i právo na náhradu nákladů účelně vynaložených při uplatnění práva z vad předmětu plnění.

Způsob plnění

§ 1612

Mají-li obě strany plnit navzájem zároveň, může splnění požadovat jen ten, kdo sám dluh již splnil, nebo je ochoten a schopen jej splnit současně s druhou stranou.

§ 1613

(1) Kdo má plnit při vzájemném plnění napřed, může své plnění odepřít až do té doby, kdy mu bude vzájemné plnění poskytnuto nebo zajištěno; to však jen tehdy, je-li plnění druhé strany ohroženo okolnostmi u ní nastávajícími, které mu nebyly a neměly být známy, když smlouvu uzavřel.

(2) V případě uvedeném v odstavci 1 lze také poskytnout dodatečnou přiměřenou lhůtu k splnění nebo k zajištění plnění a po jejím marném uplynutí odstoupit od smlouvy.

§ 1614

Jedna strana nemůže odepřít plnění ani odstoupit od smlouvy proto, že závazek druhé strany z jiného právního důvodu nebyl splněn řádně a včas.

K § 1612 až 1614:

Úprava způsobu plnění vychází z dosavadního pojetí platného obchodního zákoníku, které je stylisticky upraveno a doplněno o některé potřebné či prakticky účelné normativní konstrukce.

§ 1615

(1) Lze-li závazek splnit několika způsoby, má právo volby způsobu plnění dlužník.

(2) Má-li právo volby způsobu splnění věřitel, musí ji vykonat v době dohodnuté ve smlouvě, jinak bez zbytečného odkladu tak, aby dlužník mohl podle jeho volby plnit.

(3) Nevykoná-li volbu včas ten, kdo je k tomu oprávněn podle odstavce 1 nebo 2, nabývá právo zvolit způsob plnění trvale druhá strana.

(4) Od vykonané volby nelze ustoupit.

§ 1616

Ten, kdo měl právo volby, může od smlouvy odstoupit, byla-li volba zmařena vyšší mocí nebo druhou stranou.

§ 1617

(1) Má-li dlužník plnit jedno z více volitelných plnění, není oprávněn splnit část jednoho a část jiného plnění, ani k tomu nemůže být nucen.

(2) Stane-li se jedno z více volitelných plnění nemožným, omezuje se závazek na plnění zbývající. Jestliže však nemožnost tohoto plnění způsobil ten, kdo má právo volby, může druhá strana od smlouvy odstoupit.

K § 1615 až 1617:

Návrh ustanovení o alternativních závazcích odpovídá standardním úpravám, v zásadě promítnutých již do platných úprav v občanském a obchodním zákoníku. Osnova však přejímá čl. 1547 CCQ, podle něhož při možnosti několika volitelných plnění, nelze plnit část jednoho a část jiného plnění (nedohodnou-li se o tom ovšem strany).

§ 1618

Má-li dlužník plnit věc určenou podle druhu, je zavázán poskytnout věřiteli věc, jež se hodí pro účel, pro nějž se věc téhož druhu zpravidla používá na základě obdobných smluv.

K § 1618:

Má-li dlužník plnit věc individuálně určenou, musí splnit přesně to, co bylo ujednáno. Byl-li však předmět plnění dohodnut jen genericky, pak musí plnit předmět s průměrnými vlastnostmi (střední jakost) použitelný k běžnému účelu odpovídajícímu obdobným případům. Fakt, že lze také sjednat něco jiného, není v tomto usta-

novení - stejně jako ani v jiných případech návrhu úpravy obligačního práva - zvlášť zmiňována, protože se jedná o zásadu samozřejmou, odpovídající dispozitivitě právní úpravy, vyjádřené již v obecné části osnovy.

§ 1619

(1) Dluh se plní v celku.

(2) Nabízí-li však dlužník částečné plnění, musí je věřitel přijmout, neodporuje-li to povaze závazku nebo účelu smlouvy, musel-li být tento účel dlužníkovi alespoň zřejmý. Věřiteli tím nevzniknou žádné jiné povinnosti.

§ 1620

Při dohodě o plnění ve splátkách může věřitel požadovat vyrovnání celé pohledávky pro nesplnění některé splátky, jen bylo-li to dohodnuto. Toto právo může věřitel použít nejpozději do splatnosti nejbližší příští splátky.

K § 1619 a 1620:

Plněno může být i po částech. Pojetí, že pravidlem je povinnost věřitele přijmout i částečné plnění (nejsou-li zvláštní důvody to vylučující) odpovídá evropskému standardu. Stejně tak je tradiční úprava, podle níž výhoda splátek musí být sjednána, a stejně tak musí být sjednána i ztráta této výhody.

§ 1621

Má-li dlužník plnit na jistinu, úroky a náklady spojené s uplatněním pohledávky, započte se plnění nejprve na náklady již určené, pak na úroky a nakonec na jistinu, ledaže dlužník projeví při plnění jinou vůli.

§ 1622

(1) Je-li dlužník dlužen z několika závazků k plnění stejného druhu, a neurčí-li dlužník při plnění, na který dluh plní, započte se plnění nejprve na závazek, o jehož splnění věřitel dlužníka již upomenul, jinak na závazek nejméně zajištěný. Při stejné míře zajištění několika závazků se plnění započte nejprve na závazek nejdříve splatný.

(2) Dluží-li dlužník několik peněžitých dluhů, není ustanovením odstavce 1 dotčen § 1620. Na náhradu škody se placení započte až po splnění závazku, jehož porušením povinnost k náhradě škody vznikla, neurčil-li dlužník něco jiného.

K § 1621 a 1622:

Důsledná úprava pravidel o započítávání plnění na příslušenství pohledávky a na jistinu, a stejně tak i úprava o započítávání plnění při dospělosti několika pohledávek, vztahujících se k plnění stejného druhu, na obecné úrovni v našem soukromém právu chybí a řada důležitých otázek se dovozuje výkladem, který není plně ustálen. Proto se navrhuje zavést v tom směru standardně uznaná pravidla.

§ 1623

Osoba, která není plně svéprávná, se závazku zproští, splní-li svůj dospělý dluh. Plnila-li však na dluh nejistý

nebo nedospělý, lze požadovat, aby jí bylo vráceno, co plnila.

K § 1623:

Dosavadní úprava vychází z pojetí, že právní úkon, který učiní osoba k tomu nezpůsobilá, stíhá absolutní neplatnost. Toto opatření se však v některých případech obrací proti zájmům takové osoby, a tak je tomu i v případě splnění dluhu. Proto se navrhuje převzít standardní řešení, podle něhož i plnění uskutečněné nesvéprávnou má právní následky. Bylo-li však plněno na dluh nejistý nebo ještě nedospělý, zakládá to právo dovolat se relativní neplatnosti takového jednání.

§ 1624

Plní-li dlužník pomocí jiné osoby, odpovídá tak, jako by plnil sám.

K § 1624:

Jedná se o klasické pravidlo obligačního práva. Použije-li dlužník k plnění jinou osobu, neodpovídá věřiteli tato třetí osoba, nýbrž dlužník. Je pak jeho věcí, jak se potom vypořádá s tím, koho k plnění použil.

§ 1625

(1) Věřitel musí přijmout plnění, které mu se souhlasem dlužníka nabídne třetí osoba. To neplatí, je-li plnění vázáno na osobní vlastnosti dlužníka.

(2) Kdo plní dluh jiného, aniž za dluh ručí a ani jinak dluh nezajistil, může na věřiteli požadovat před splněním nebo při něm, aby mu postoupil svoji pohledávku.

§ 1626

(1) Souhlasu dlužníka není třeba, pokud třetí osoba plní věřiteli jeho dluh proto, že za dluh ručí nebo závazek jinak zajišťuje.

(2) Splněním dluhu vstupuje tato osoba do práv věřitele a má právo, aby jí dlužník vyrovnal, co za něho plnila. Za tím účelem jí věřitel vydá právní pomůcky, převede na ní zajišťovací prostředky a poskytne jí informace potřebné k uplatnění pohledávky proti dlužníku.

§ 1627

(1) Plní-li třetí osoba za dlužníka jen část dluhu, může požadovat jen vyrovnání toho, co za dlužníka plnila. Původní věřitel má právo požadovat vyrovnání zůstatku své pohledávky přednostně před novým věřitelem, ledaže se novému věřiteli zaručil, že mu bude nahrazeno, co za dlužníka vydal.

(2) Plní-li za dlužníka více osob, má každá právo na poměrné vyrovnání podle podílu, v němž za dlužníka plnila, není-li jiné dohody.

K § 1625 až 1627:

Dosavadní úprava neřeší důsledně otázky spojené s převzetím nebo s přistoupením k dluhu. Zejména je zcela pomínuta ochrana osoby, která plnila namísto dlužníka.

Občanský zákoník i zákoník práce konstruuji (a místy jen pro některé případy) právo postihu dlužníka tím, kdo namísto něho plnil, jako právo nově vzniklé (originární), nevázící se nijak na původní věřitelovu pohledávku. Pouze obchodní zákoník upravil v § 332 odst. 2 subrogaci, leč způsobem, který nebyl, patrně z nepochopení, proveden důsledně. Podstata subrogace je v tom, že osoba, která plnila namísto dlužníka, může převzít pohledávku v tom stavu, v jakém náležela původnímu věřiteli a vymáhat její splnění dlužníkem. Obchodní zákoník v daném směru konstruuje přechod této pohledávky přímo ze zákona, což plně neodpovídá povaze věci, neboť osoba, která splnila dluh za dlužníka, tak mohla učinit i s darovacím úmyslem. Významnější však je, že platná úprava pomíjí potřebu stanovit, že nový věřitel získává od původního věřitele pohledávku v nedotčeném stavu, tedy včetně poskytnutých zajištění.

Tuto obecnou úpravu doplňuje konstrukce inspirovaná čl. 1658 a 1659 CCQ, vztahující se k řešení otázek, kdy namísto dlužníka plnilo několik osob, anebo kdy třetí osoba plnila namísto dlužníka jen z části. Odpovídá zásadám spravedlnosti stanovit, že při částečném plnění třetí osobou, zůstává původnímu věřiteli zachováno právo na uspokojení přednostně před věřitelem novým.

Kvitance

§ 1628

(1) Věřitel vydá dlužníkovi, žádá-li o to, potvrzení, že dluh byl splněn (kvitanci). V kvitanci je třeba vyznačit jméno dlužníka i věřitele, předmět dluhu, rozsah splnění a místo a čas, kde a kdy byl dluh splněn. Je-li kvitance vydána na jistinu, má se za to, že bylo vyrovnáno také příslušenství pohledávky. Není-li jiné dohody, nese náklady kvitance věřitel.

(2) Dlužník může plnění odepřít, nevydá-li mu věřitel zároveň kvitanci.

§ 1629

Při opakovaných plněních z téhož právního důvodu se má za to, že ten, kdo předloží kvitanci na plnění splatné později, splnil také to, co bylo splatno dříve.

§ 1630

Dlužník splní dluh i tehdy, splní-li tomu, kdo mu předloží věřitelovo potvrzení, že je oprávněn plnění přijmout, nebo vydá-li mu kvitanci, kterou věřitel vystavil, ledaže dlužník věděl, že ten, kdo potvrzení předložil, není oprávněn plnění přijmout.

K § 1628 až 1630:

Ustanovení o kvitanci vycházejí z dosavadní úpravy a doplněna jsou tak, aby odpovídala evropskému standardu. Zejména se navrhuje nově stanovit, jaký má mít kvitance obsah (s tím, že podle vyvatitelné domněnky kvitance potvrzující, že byla splněna jistina, potvrzuje zároveň i uspokojení práv na příslušenství) a kdo nese náklady na její pořízení.

§ 1631

Dlužní úpis

(1) Věřitel, který má dlužníkovu prohlášení o uznání dluhu nebo jiný dlužní úpis, jej musí dlužníkovi při splnění vrátit nebo na dlužním úpisu vyznačit, že bylo splněno částečně. Není-li to možné, může dlužník požadovat, aby mu věřitel vydal potvrzení, že dlužní úpis pozbyl platnosti v rozsahu, ve kterém byl dluh splněn. Ustanovení o kvitanci tím nejsou dotčena.

(2) Obdrží-li dlužník dlužní úpis bez kvitance, má se za to, že dluh byl splněn.

(3) Ustanovení § 1627 odst. 2 platí obdobně.

K § 1631:

Dlužník může ještě před dospělostí věřitelovu pohledávku nebo před splněním dluhu svůj dluh vůči věřiteli uznat nebo jinak potvrdit, že mu dluží. V takovém případě musí mít dlužník právo, aby mu věřitel dlužní úpis vrátil nebo jinak potvrdil, že bylo splněno.

§ 1632

Náhradní splnění

(1) Nelze-li dluh splnit proto, že věřitel je neznámý nebo nepřítomný, že věřitel odmítl bezdůvodně plnění přijmout, že dlužník je bez své viny v nejistotě, kdo je věřitelem, nebo z jiných důležitých příčin na straně věřitele, je ten, kdo má splnit, oprávněn složit předmět plnění do soudní úschovy. Účelně vynaložené náklady spojené s náhradním splněním jsou k tíži věřitele.

(2) O složení zpraví soud toho, pro koho se složení stalo, a podle potřeby zařídí jeho zastoupení.

K § 1632:

Z různých důvodů mohou nastat situace, za nichž dlužník nemůže vyrovnat splatnou věřitelovu pohledávku z příčin, které se na straně věřitele vyskytly. Za těchto okolností je namístě umožnit dlužníkovi, aby se dluhu zprostil náhradním splněním. Ustanovení recipuje s nepatrnými úpravami § 568 platného občanského zákoníku.

Místo plnění

§ 1633

K řádnému splnění se vyžaduje, aby byl dluh splněn ve stanoveném místě. Nelze-li místo plnění zjistit ze smlouvy, povahy závazku nebo z účelu plnění, plní se v místě stanoveném zákonem.

§ 1634

Dlužník plní dluh v místě svého bydliště nebo sídla. Vznikl-li závazek z provozu závodu (provozovny) dlužníka, plní dlužník v místě závodu (provozovny).

§ 1635

(1) Peněžité dluh plní dlužník na své náklady a nebezpečí v místě bydliště nebo sídla věřitele, nepeněžité dluh plní dlužník v místě svého bydliště nebo sídla. Vzni-

kl-li závazek z provozu obchodního závodu věřitele, plní dlužník v místě obchodního závodu; totéž platí o provozně.

(2) Změní-li věřitel po uzavření smlouvy sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště, nese zvýšené náklady a zvýšené nebezpečí spojené s placením peněžitého závazku, které tím dlužníku vzniknou.

§ 1636

(1) Peněžitý dluh lze splnit u banky věřitele ve prospěch jeho účtu.

(2) Peněžitý dluh placený prostřednictvím banky nebo provozovatele poštovních služeb je splněn připsáním částky na účet věřitele, případně vyplacením peněz věřiteli v hotovosti.

Čas plnění

§ 1637

(1) Je-li čas plnění přesně smlouven nebo jinak stanoven, je dlužník povinen plnit i bez vyzvání věřitele.

(2) Neujednají-li strany, kdy má dlužník splnit dluh, může věřitel požadovat plnění ihned a dlužník je poté povinen splnit bez zbytečného odkladu.

§ 1638

Je-li podle smlouvy dlužník oprávněn, aby určil čas plnění, a neurčí-li jej v přiměřené době, určí jej na návrh věřitele soud podle okolností případu.

§ 1639

(1) Zda je čas plnění určen v prospěch obou stran, anebo jen jedné z nich, záleží na jejich ujednání.

(2) Nevyplývá-li ze smlouvy nebo ze zákona něco jiného, rozhoduje pro takové určení úmysl stran projevený při uzavření smlouvy, anebo povaha plnění; jinak se má za to, že je čas plnění určen v prospěch obou stran.

§ 1640

(1) Je-li čas plnění v prospěch obou stran, nemůže věřitel požadovat plnění předčasně, ani dlužník předčasně plnit dluh.

(2) Je-li čas plnění v prospěch dlužníka, nemůže věřitel předčasně požadovat plnění, ale dlužník může splnit dluh.

(3) Je-li čas plnění stanoven v prospěch věřitele, může věřitel požadovat plnění předčasně, ale dlužník nesmí dluh plnit.

§ 1641

Plní-li dlužník peněžitý dluh před stanoveným časem, není oprávněn bez souhlasu věřitele odečíst od dlužné částky úroky, odpovídající době, o niž plnil dříve.

K § 1633 až 1641:

Návrh ustanovení o místě a času plnění vychází z úpravy dosud platné, jak se objevuje v občanském a obchodním zákoníku, jakož i v zákoníku práce.

Prodlení dlužníka

§ 1642

Dlužník, který svůj dluh řádně a včas neplní, je v prodlení.

§ 1643

Po dlužníkovi, který je v prodlení, může věřitel vymáhat splnění dluhu, anebo může od smlouvy odstoupit za podmínek ujednaných ve smlouvě nebo stanovených zákonem. Tím není dotčeno právo věřitele na náhradu škody.

§ 1644

(1) Po dlužníkovi, který je v prodlení se splácením peněžitého dluhu, může věřitel, který řádně splnil své smluvní a zákonné povinnosti, požadovat zaplacení úroku z prodlení, ledaže dlužník není za prodlení odpovědný.

(2) Není-li jednou ze stran spotřebitel, je úrok z prodlení vyšší o osm procentních bodů než základní sazba běžného úroku; jinak je úrok z prodlení vyšší o pět procentních bodů.

(3) Aniž je zapotřebí výzvy k placení, je úrok z prodlení splatný do třiceti dnů ode dne, kdy byla dlužníku doručena faktura nebo jiná výzva obdobné povahy, anebo ode dne, kdy byl dluh podle smlouvy splatný, popřípadě od toho z těchto dnů, který nastal později. Má se za to, že později nastal den splatnosti peněžitého dluhu určený ve smlouvě.

§ 1645

Věřitel má právo na náhradu škody vzniklé nesplněním peněžitého dluhu, jen není-li kryta úroky z prodlení.

§ 1646

(1) Věřitel má právo dovolat se neúčinnosti ujednání o úroku z prodlení, které se odchyluje od zákona tak, že s ohledem na všechny okolnosti případu i obchodní zvyklosti nebo obchodní podmínky podstatně zhoršuje jeho postavení. Prohlásí-li soud ujednání za neúčinné, použijí se namísto něho ustanovení zákona, ledaže soud rozhodne o jiném opatření, spravedlivém pro věřitele.

(2) Neúčinnosti podle odstavce 1 se může dovolat i právnická osoba založená k ochraně zájmů malých a středních podnikatelů.

(3) Neúčinnosti se nelze dovolat, bylo-li pro případ dlužníkova prodlení ujednáno takové opatření, které je přiměřené a pro věřitele spravedlivé.

(4) Odstavce 1 až 3 se použijí pouze na právní jednání podnikatelů při jejich podnikatelské činnosti, je-li předmětem plnění dodávka zboží nebo služeb za úplatu. Za podnikatele podle tohoto ustanovení se považuje i stát, státní organizace nebo samosprávný územní celek, sleduje-li smlouva zabezpečení veřejných potřeb.

§ 1647

Dojde-li k dohodě, že dluh již splatný bude plněn ve splátkách a chce-li věřitel, aby dlužník ve splátkách platil i úroky z prodlení, musí to být výslovně dohodnuto.

§ 1648

(1) Při prodlení s plněním, jehož předmětem je věc, nese dlužník po dobu prodlení nebezpečí škody na věci, ať již škoda vznikne z jakékoli příčiny. To neplatí, způsobí-li škodu věřitel nebo vlastník věci, anebo prokáže-li dlužník, že by škoda vznikla i při splnění jeho povinnosti.

(2) Ustanovení odstavce 1 se obdobně použije i na případ, kdy dlužník nakládá s věcí v rozporu s jinými svými povinnostmi ze závazkového poměru.

Prodlení věřitele

§ 1649

(1) Věřitel je v prodlení, jestliže nepřijal řádně nabídnuté plnění nebo neposkytl součinnost potřebnou k splnění dluhů.

(2) Dokud je v prodlení věřitel, není v prodlení dlužník.

§ 1650

Po věřiteli, který je v prodlení, může dlužník vymáhat splnění jeho povinnosti. Tím není dotčeno právo dlužníka na náhradu škody.

§ 1651

Je-li předmětem plnění věc nese věřitel po dobu svého prodlení nebezpečí škody na věci, ať již škoda vznikne z jakékoli příčiny. To neplatí, způsobí-li škodu dlužník.

Společná ustanovení

§ 1652

(1) Zakládá-li prodlení jedné ze smluvních stran podstatné porušení její smluvní povinnosti, může druhá strana od smlouvy odstoupit, oznámí-li to prodlévající straně bez zbytečného odkladu poté, co se o prodlení dozvěděla.

(2) Podstatné je takové porušení smlouvy, o němž strana porušující smlouvu již při uzavření smlouvy věděla nebo musela vědět, že by druhá strana smlouvu neuzavřela, pokud by toto porušení předvíдалa. Jinak se má se za to, že porušení smlouvy podstatné není.

§ 1653

(1) Zakládá-li prodlení jedné ze smluvních stran nepodstatné porušení její smluvní povinnosti, může druhá strana od smlouvy odstoupit poté, co prodlévající strana svoji povinnost nesplní ani v dodatečně přiměřené lhůtě, kterou jí druhá strana poskytla výslovně nebo mlčky.

(2) Oznámí-li věřitel dlužníkovi, že mu určuje dodatečnou lhůtu k plnění a že mu ji již neprodlouží, platí, že marným uplynutím této lhůty od smlouvy odstoupil.

K § 1642 až 1653:

Návrh právní úpravy prodlení vychází z pojetí v dosud platném obchodním zákoníku a co do myšlenkového základu ji přejímá. Posun oproti ní je především v konstrukci návrhu formulujícího obecný důvod, podle něhož i prodlení věřitele opravňuje dlužníka k odstoupení od smlouvy.

§ 1654

Je-li dodatečná lhůta poskytnutá k plnění nepřiměřená a oprávněná strana odstoupí od smlouvy po jejím uplynutí, nebo oprávněná strana odstoupí od smlouvy bez poskytnutí dodatečné lhůty pro plnění, nastávají účinky odstoupení teprve po marném uplynutí přiměřené dodatečné lhůty, jež měla být poskytnuta k plnění povinností.

§ 1655

Fixní smlouva

(1) Byla-li ve smlouvě dohodnuta přesná doba plnění a vyplývá-li z ní nebo z povahy závazku, že věřitel nemůže mít na opožděném plnění zájem, zaniká závazek počátkem prodlení dlužníka, ledaže věřitel dlužníku bez zbytečného odkladu oznámí, že na splnění smlouvy trvá.

(2) Zánikem závazku nastávají tytéž účinky, jako by věřitel od smlouvy odstoupil.

K § 1654 a 1655:

V platném právu upravil fixní smlouvy jak občanský (§ 518), tak obchodní (§ 349 odst. 3) zákoník. Osnova vychází z úpravy platného občanského zákoníku, které respektuje klasické a standardní pojetí fixních smluv, projevující se zejména v tom, že věřiteli po marném projití fixního termínu dává k dispozici krátkou lhůtu, v níž může trvání závazku zachovat.

Oddíl 2

Jiné způsoby zániku závazků

§ 1656

Dohoda

Stranám je na vůli dohodnout se o zániku závazku, aniž bude zřízen závazek nový. Taková dohoda vyžaduje písemnou formu i tehdy, ruší-li se dohodou povinnosti jen jedné strany.

K § 1656:

Odpovídá zásadě autonomie vůle, že se obligačně vázané strany mohou zbavit práv a zprostit povinností ze závazku tím, že si to ujednájí.

Započtení

§ 1657

Mají-li strany likvidní pohledávky směřující k plnění stejného druhu vůči sobě navzájem a některá ze stran, třeba proti vůli druhé strany, učiní projev směřující k započtení, ruší se obě pohledávky, v rozsahu, v jakém se

vzájemně kryjí. Tyto účinky nastávají zpětně k okamžiku, kdy se obě pohledávky staly způsobilými k započtení.

§ 1658

(1) Dluží-li dlužník společně a nerozdílně s jinými, může proti věřiteli započíst pohledávku svého spoludlužníka jen do výše podílu spoludlužníka na společném dluhu.

(2) Dlužník věřitelů oprávněných společně a nerozdílně, může vůči některému ze spoluvěřitelů započíst to, co mu spoluvěřitel dluží, jen do výše jeho podílu na společné pohledávce.

§ 1659

(1) Kdo vede pro druhou stranu běžný nebo vkladový účet, může započíst, co na něm je, jen k na úhradu vzájemné pohledávky vzniklé ze smlouvy o vedení účtu.

(2) Vůči státu lze započíst jen ty soukromé pohledávky, které se týkají téhož platebního místa.

§ 1660

(1) K započtení jsou způsobilé pohledávky, které lze uplatnit před soudem.

(2) Pohledávka nejistá nebo neurčitá k započtení způsobilá není.

§ 1661

(1) Započtení není přípustné proti právu na vrácení věcí odňatých svémocně nebo lstivě, věcí půjčených, daných do úschovy či pronajatých nebo na peněžitou náhradu za ně, ba ani proti pohledávce na náhradu škody způsobené na zdraví, ledaže se jedná vzájemnou pohledávku na náhradu škody téhož druhu; ani proti pohledávce výživného pro nezletilého.

(2) Mezi pohledávkou splatnou a nesplatnou nemá započtení místa. Proti splatné pohledávce lze však nesplatnou pohledávku započíst, ledaže se jedná o pohledávku vůči dlužníku nezpůsobilému platit. Na překážku započtení není ani odsunutí času plnění věřitelem, stalo-li se tak na žádost dlužníka a bezúplatně.

§ 1662

Promlčení pohledávky započtení nebrání, nastalo-li po době, kdy se pohledávky staly způsobilými k započtení.

§ 1663

Byla-li pohledávka postupně převedena na několik osob, může dlužník použít k započtení jen pohledávku, kterou měl v době převodu vůči prvním věřiteli, a pohledávku, kterou má vůči poslednímu věřiteli.

§ 1664

Dohodnou-li se strany, lze započtením vyrovnat jakékoli vzájemné pohledávky, ledaže se jedná o pohledávku výživného pro nezletilé.

K § 1657 až 1664:

Návrh ustanovení o započtení (kompenzaci) vychází z platné právní úpravy v občanském a obchodním zákoníku. Ve shodě ní i ve shodě s klasickým pojetím institutu se rozlišuje kompenzace nutná a kompenzace provedená na základě dohody stran.

V úpravě započtení, k němuž dochází z vůle jedné strany závazkového vztahu, se zachovává dosavadní koncepce občanskoprávní a obchodněprávní úpravy. Doplněno je zvláštní pravidlo o započtení v případě solidárních závazků; vzorem je

čl. 1678 CCQ). Stejně tak je doplněno zvláštní ustanovení o započítávání pohledávek vůči státu s tím, že započíst lze jen ty pohledávky, které se týkají téhož platebního místa. Toto pravidlo se ovšem týká jen soukromoprávních pohledávek, protože na veřejnoprávní placení občanský zákoník není aplikovatelný vůbec.

Navrhuje se převzít pravidlo, že k započtení nejsou způsobilé naturální pohledávky. Výjimka, kterou pro zvláštní případy zná obchodní zákoník ohledně promlčených pohledávek, se recipuje do obecné úpravy. Nově se, v souladu se standardními úpravami, navrhuje výslovně stanovit, že započíst nelze ani pohledávky nejisté nebo neurčité.

§ 1665

Odstupné

(1) Sjedná-li strany, že jedna z nich může závazek zrušit zaplacením odstupného, ruší se závazek zaplacením odstupného obdobně jako při odstoupení od smlouvy.

(2) Právo podle odstavce 1 nemá ten, kdo již přijal plnění druhé strany, nebo kdo sám již plnil; byť i jen zčásti.

K § 1665:

Odstupné je běžný institut sloužící obecně ke zrušení závazků. V platném právu byl upraven pouze v obchodním zákoníku (§ 355), odkud jej osnova s drobnými úpravami přejímá.

Splynutí

§ 1666

Splyne-li jakýmkoli způsobem právo s povinností v jedné osobě, zaniknou právo i povinnost, nestanoví-li zákon jinak.

(3) Splyne-li právo věřitele s povinností toho, kdo závazek zajišťuje, nezaniká tím hlavní dluh.

§ 1667

Splynutím práva věřitele a povinnosti jednoho z dlužníků zavázaných společně a nerozdílně zaniká dluh do výše odpovídající podílu tohoto spoludlužníka. Splynutím povinnosti dlužníka a práva jednoho z věřitelů oprávněných společně a nerozdílně zaniká pohledávka do výše odpovídající podílu tohoto spoluvěřitele.

K § 166 a 1667:

Návrh úpravy splynutí (konfuse) odpovídá § 584 dosavadního občanského zákoníku, přičemž je stávající úprava doplněna o zvláštní ustanovení o důsledcích splynutí v případě solidárních závazků.

Prominutí dluhu

§ 1668

(1) Promine-li věřitel dlužníku dluh prohlášením učiněným písemně, má se za to, že dlužník s prominutím dluhu souhlasí, neprojeví-li bez zbytečného odkladu nesouhlas výslovně nebo plněním dluhu.

(2) Stejně účinky má, i vydá-li věřitel dlužníku kvitanci nebo vrátí-li mu dlužní úpis, aniž dlužník dluh splnil. Vydá-li věřitel kvitanci nebo vrátí-li dlužní úpis na celý dluh jednomu ze spoludlužníků, má se za to, že věřitel prominul dluh všem spoludlužníkům.

§ 1669

(1) Promine-li věřitel dluh jednomu z dlužníků závazných společně a nerozdilně, má prominutí dluhu účinky vůči ostatním spoludlužníkům v rozsahu podílu toho spoludlužníka, který byl ze závazku propuštěn.

(2) Promine-li dlužníku dluh jeden z věřitelů oprávněných společně a nerozdilně, zbavuje to dlužníka dluhu v rozsahu podílu tohoto spoluvěřitele.

§ 1670

Promine-li věřitel povinnost tomu, kdo dluh zajišťuje, nemá prominutí účinky vůči hlavnímu dluhu. Propustí-li však věřitel ze závazku jednoho ze spoluručitelů, zůstávají ostatním spoluručitelům zachovány námitky, které mohl uplatnit spoluručitel, jehož povinnost byla prominuta.

K § 1668 až 1970:

Zatím platná úprava prominutí dluhu v § 574 občanského zákoníku je zjednodušující a bezvýhradným požadavkem písemné formy dohody o prominutí dluhu příliš rigorózní. Z toho důvodu se navrhuje úprava vstřícnější praktické potřebě po vzoru některých úprav zahraničních. Osnova se inspirovuje zejména zákoníkem Québecu (čl. 1687 an.).

§ 1671

Uplynutí doby

Právo i povinnost zaniknou uplynutím doby, na kterou byly omezeny.

K § 1671:

Jedná se o standardní ustanovení, vyskytující se ve všech právních řádech.

Výpověď

§ 1672

(1) Smlouvu, která zavazuje alespoň jednu stranu k nepřetržitě nebo opakovaně činnosti, anebo která smluvní stranu zavazuje takovou činnost strpět, lze vypovědět,

byla-li sjednána na neurčitou dobu, ve lhůtě tří měsíců ke konci kalendářního čtvrtletí.

(2) Odstavec 1 nepoužije, dohodnou-li se strany o jiném způsobu výpovědi, anebo stanoví-li tak zákon. Odstavec 1 se nepoužije ani při závazku jedné strany zdržet se určité činnosti, je-li ze smlouvy nebo z povahy závazku zřejmé, že závazek je časově neomezen.

§ 1673

(1) Byla-li smlouva bez vážného důvodu uzavřena na dobu určitou tak, že zavazuje člověka na dobu jeho života, anebo že zavazuje kohokoli na dobu delší než deset let, lze se po uplynutí deseti let od vzniku závazku domáhat jeho zrušení. Soud závazek zruší i tehdy, jestliže se okolnosti, z nichž strany zřejmě vycházely při vzniku závazku do té míry změnil, že na zavázané straně nelze rozumně požadovat, aby byla smlouvou dále vázána.

(2) Práva podle odstavce 1 se nelze předem vzdát.

K § 1672 a 1673:

Z dosavadní úpravy se přejímá institut výpovědi, doplňuje se však o zvláštní ustanovení, chránící před tzv. šňerovacími úmluvami zavazující smluvní stranu po neúměrně dlouhou dobu.

Odstoupení od smlouvy

§ 1674

Od smlouvy lze odstoupit, ujednají-li si to strany, anebo stanoví-li tak zákon.

§ 1675

Strana může od smlouvy odstoupit bez zbytečného odkladu poté, co z chování druhé strany nepochybně vyplyne, že tato strana smlouvu poruší podstatným způsobem, a nedá-li na výzvu oprávněné strany přiměřenou jistotu.

§ 1676

(1) Jakmile strana oprávněná odstoupit od smlouvy oznámí druhé straně, že od smlouvy odstupuje, anebo že na smlouvě setrvává, nemůže volbu již sama změnit.

(2) Mohla-li strana odstoupit od smlouvy pro podstatné porušení smluvní povinnosti a nevyužila své právo, nebrání jí to odstoupit od smlouvy později s odkazem na totéž jednání druhé strany podle pravidla pro odstoupení od smlouvy pro nepodstatné porušení smluvní povinnosti.

§ 1677

Při sjednání smluvní pokuty za porušení smluvní povinnosti nelze od smlouvy odstoupit pro porušení této povinnosti, lze však odstoupit pro neplacení smluvní pokuty.

§ 1678

(1) Odstoupením od smlouvy se závazek zrušuje od počátku.

(2) Plnil-li dlužník zčásti, může věřitel od smlouvy odstoupit jen ohledně nesplněného zbytku plnění. Nemá-li však částečné plnění pro věřitele význam, může věřitel od smlouvy odstoupit ohledně celého plnění.

(3) Zavazuje-li smlouva dlužníka k nepřetržité či opakované činnosti nebo k postupnému dílčímu plnění, může věřitel od smlouvy odstoupit jen s účinky do budoucna. To neplatí, nemají-li již přijatá dílčí plnění sama o sobě pro věřitele význam.

§ 1679

(1) Prohlášením o odstoupení od smlouvy zanikají v rozsahu jeho účinků práva a povinnosti stran.

(2) Odstoupení od smlouvy se nedotýká práva na zaplacení smluvní pokuty nebo úroku z prodlení, pokud již dospělo, a práva na náhradu škody. Nedotýká se ani dohody stran o způsobu řešení sporů z smlouvy.

§ 1680

Kdo plnil povinnost, která odstoupením od smlouvy zanikla, má právo požadovat plnění zpět. Pokud plnily obě strany, má každá z nich právo požadovat vrácení toho, co sama plnila, jen když současně vrátí, co od druhé strany přijala.

K § 1674 až 1680:

Osnova vychází se návrhu ustanovení o odstoupení od smlouvy inspiruje pojetím obsaženém v platném obchodním zákoníku, bere však zřetel i na standardní zahraniční úpravy. Návrh respektuje autonomii vůle stran, bere však v úvahu i racionální vyznění normativní úpravy, šetřícího jistotu smluvních stran a bránícího neúčelnému zmaření smlouvy bez racionálního podkladu.

Následná nemožnost plnění

§ 1681

(1) Stane-li se závazek po svém vzniku nesplnitelný, zaniká pro nemožnost plnění. Plnění není nemožné, lze-li dluh splnit za ztížených podmínek, s většími náklady, s pomocí jiné osoby nebo až po určené době.

(2) Nemožnost plnění prokazuje dlužník.

§ 1682

Při nemožnosti pouhé části plnění zanikne závazek v celém rozsahu, plyne-li z povahy závazku nebo z účelu smlouvy, který byl stranám při uzavření smlouvy znám, že plnění zbytku nemá pro věřitele význam. Není-li tomu tak, zaniká závazek jen co do této části.

§ 1683

Při nemožnosti jednoho z více volitelných plnění se závazek omezuje na plnění zbývajících. Tím není dotčen § 1616.

§ 1684

Neoznámí-li dlužník věřiteli bez zbytečného odkladu skutečnost, která činí splnění dluhu nemožným, jakmile se o ní dozvěděl nebo dozvědět musel, odpovídá věřiteli

za škodu vzniklou mu tím, že věřitel nebyl o nemožnosti plnění včas vyrozuměn.

K § 1681 až 1684:

Návrh ustanovení o následné nemožnosti plnění přejímá dosavadní platnou úpravu v občanském a obchodním zákoníku.

§ 1685

Smrt dlužníka nebo věřitele

(1) Smrtí dlužníka povinnost nezanikne, ledaže jejím obsahem bylo plnění, které mělo být provedeno osobně dlužníkem.

(2) Smrtí věřitele právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu.

K § 1685:

Jedná se o standardní ustanovení, běžné ve všech právních řádech. Osnova přejímá § 579 platného občanského zákoníku.

Díl 4

Zajištění a utvrzení závazků

Oddíl 1

Obecná ustanovení

§ 1686

(1) Závazek lze zajistit, zaváže-li se třetí osoba věřiteli za dlužníkovu plnění, anebo dá-li někdo věřiteli majetkovou jistotu, že dlužník svůj dluh splní. Utvrdit lze závazek ujednáním smluvní pokuty nebo uznáním dluhu.

(2) Zajistit a utvrdit lze i osobní práva, připouští-li to jejich povaha.

(3) Jak se zajišťuje závazek zástavou, upravuje druhá část tohoto zákona.

Jistota

§ 1687

(1) Kdo je povinen dát jistotu, učiní své povinnosti zadost zřízením zástavního práva.

(2) Není-li někdo s to, aby dal jistotu zřízením zástavního práva, může dát jistotu způsobitelným ručitelem. Kdo má vhodný majetek a může být v tuzemsku žalován, je způsobitelný ručitel.

§ 1688

(1) Nikdo není povinen přijmout věc jako jistotu do částky vyšší, než kolik činí dvě třetiny obvyklé ceny.

(2) Stavební pozemek nebo nemovitost, která slouží podnikatelským účelům, je dostatečná jistota do poloviny obvyklé ceny. Právo stavby je dostatečná jistota do poloviny obvyklé ceny, když úplata smluvená jako stavební plat (§ A194 odst. 2) bude splacena nejpozději pět let před zánikem práva stavby.

(3) Cenný papír zajišťující bezpečný výnos (§ A341 odst. 1) je dostatečnou jistotou do tří čtvrtin obvyklé ceny.

(4) Státní cenné papíry a vklady v České národní bance jsou způsobilou jistotou do celé své výše; u ostatních bank pak do výše pojištění.

K § 1686 až 1688:

Osnova rozlišuje zajištění závazků (zástavou, ručením, bankovní zárukou, zajišťovacím převodem a dohodou o srážkách ze mzdy) a utvrzení závazků (uznáním dluhu a sjednáním smluvní pokuty). Uznání dluhu, ani smluvní pokuta totiž hospodářsky nezajišťují pohledávku věřitele, třebaže mu poskytují jiné výhody. Uznáním dluhu je závazek utvrzen v tom smyslu, že uznání dluhu zakládá právní domněnku existence dluhu. Také smluvní pokuta utvrzuje závazek, a to tím způsobem, že dlužník je hrozbou další povinnosti (povinnosti k sankčnímu plnění) více motivován k splnění prvotní povinnosti.

Navržená ustanovení o jistotě vycházejí z platné úpravy (§ 555 a násl. občanského zákoníku), opouštějí však dosavadní zjednodušování. Za dostatečnou jistotu se především považuje zástava, a to zásadně jen do určité výše hodnoty zastavené věci. Není-li možná takovou jistotu složit, lze uznat za dání dostatečné jistoty obstarání způsobilého ručitele.

Oddíl 2 Zajištění závazků

Ručení

§ 1689

(1) Kdo věřiteli prohlásí, že ho uspokojí, jestliže dlužník věřiteli svůj dluh nesplní, stává se dlužníkovým ručitelem. Odmítne-li věřitel ručitele, nemůže po něm nic žádat.

(2) Ručitelské prohlášení vyžaduje písemnou formu.

§ 1690

(1) Ručení předpokládá platný závazek dlužníka; ručení lze poskytnout i pro dluhy budoucí nebo podmíněné, jakož i za soubor dluhů dostatečně určených.

(2) Platnosti ručení nebrání, je-li závazek dlužníka neplatný pro nedostatek způsobilosti dlužníka zavazovat se k povinnostem, o němž ručitel při převzetí ručitelského závazku věděl nebo vědět musel.

§ 1691

(1) Rozsah ručení nelze rozšiřovat nad to, co ručitel v prohlášení výslovně projeví. Zaručí-li se někdo za dluh již úročený, pak se má za to, že ručí jen za úroky ještě nedospělé.

(2) Je-li ručením zajištěna pouze část dluhu, nesnižuje se rozsah ručení částečným plněním, zůstává-li dluh nesplněn ve výši, v jaké je zajištěn ručením.

§ 1692

Věřitel sdělí ručiteli kdykoli, zbytečného odkladu a na požádání výši své zajištěné pohledávky.

§ 1693

(1) Věřitel má právo požadovat splnění na ručiteli, nesplnil-li dlužník dluh, ač jej k tomu věřitel písemně vyzval. Výzvy není třeba, nemůže-li ji věřitel uskutečnit nebo je-li nepochybné, že dlužník dluh nesplní.

(2) Ručitel může plnění odepřít, pokud věřitel zavínil, že pohledávka nemůže být uspokojena dlužníkem.

§ 1694

(1) Ručitel může vůči věřiteli uplatnit všechny námitky, které má proti věřiteli dlužník.

(2) Uplatní-li ručitel námitky, které mu sdělil dlužník, nahradí dlužník ručiteli náklady, které mu vznikly, byly-li námitky neúspěšné.

§ 1695

Uspokojí-li ručitel věřitele bez vědomí dlužníka, může dlužník uplatnit vůči ručiteli všechny námitky, které byl oprávněn uplatnit vůči věřiteli, kdyby na něm věřitel splnění vymáhal. Dlužník však nemůže vůči ručiteli uplatnit námitky, na které dlužník ručitele neupozornil bez zbytečného odkladu po doručení zprávy, že věřitel uplatnil nároky z ručení.

§ 1696

(1) Právo věřitele vůči ručiteli se nepromlčí před promlčením práva vůči dlužníkovi.

(2) Uznání dluhu dlužníkem je účinné vůči ručiteli, vysloví-li s tím ručitel souhlas v ručitelském prohlášení nebo později.

§ 1697

(1) Ručení zaniká zánikem závazku, který zajišťuje.

(2) Ručení však nezaniká, pokud závazek zanikl pro nemožnost plnění dlužníka, a ručitel jej splnit může, anebo pro zánik právnické osoby, která je dlužníkem.

§ 1698

Zaručí-li se za týž dluh více ručitelů, ručí každý z nich věřiteli za dluh celý. Ručitel má vůči ostatním ručitelům stejná práva jako spoludlužník.

§ 1699

Ustanovení o smluvním ručení platí přiměřeně i pro ručení, které vzniklo ze zákona.

K § 1689 až 1699:

Návrh úpravy ručení je v zásadě převzat z dosud platné úpravy v obchodním zákoníku (§ 303 až 312) s nepatrnými změnami. Zejména se upřesňuje smluvní povaha vzniku ručení v tom smyslu, že odmítne-li věřitele ručitele, nemá pak již právo po něm cokoli žádat.

Bankovní záruka

§ 1700

Bankovní záruka vzniká prohlášením banky v záruční listině, že uspokojí věřitele podle záruční listiny do výše určité peněžité částky, nesplní-li dlužník věřiteli určitý dluh, anebo splní-li se jiné podmínky určené v záruční listině.

§ 1701

Při zajištění nepeněžité pohledávky se má se za to, že je do výše určené záruční listinou zajištěna peněžitá pohledávka, která věřiteli přísluší při porušení zajištěného závazku. Není-li výše zajištění v záruční listině určena, je pohledávka zajištěna do výše hodnoty zajišťovaného nepeněžitého plnění v době vzniku bankovní záruky.

§ 1702

(1) Potvrdí-li bankovní záruku jiná banka, může věřitel uplatnit právo z bankovní záruky vůči každé z těchto bank.

(2) Banka, která potvrdila bankovní záruku a na tomto základě plnila, má právo na náhradu vůči bance, která jí o potvrzení bankovní záruky požádala.

(3) Z oznámení, že jiná banka poskytla bankovní záruku, nevzniká oznamující bance závazek z bankovní záruky, odpovídá však za škodu z nesprávnosti oznámení.

§ 1703

(1) Banka ručí za splnění zajištěného závazku do výše a za podmínek stanovených v záruční listině. Banka může vůči věřiteli uplatnit jen námitky připuštěné záruční listinou.

(2) Na rozsah bankovní záruky nemá účinek částečné plnění, je-li nesplněná část dluhu alespoň stejná jako částka, na kterou zní záruční listina.

§ 1704

(1) Na žádost věřitele splní banka povinnost z bankovní záruky po doručení žádosti. Podmiňuje-li záruční listina plnění banky předložením určitého dokumentu, musí být předložen při výzvě nebo bez zbytečného odkladu po ní.

(2) Předchozí výzva věřitele, aby dlužník splnil dluh, se vyžaduje, stanoví-li to záruční listina.

(3) Platí, že je bankovní záruka poskytnuta na první výzvu a bez námitek, neplyne-li z obsahu záruční listiny něco jiného. Je-li poskytnuta bankovní záruky na první výzvu a bez námitek, nemůže banka uplatnit vůči věřiteli námitky příslušející ze zajištěného závazku dlužníku.

§ 1705

Může-li věřitel uplatnit právo z bankovní záruky jen po nesplnění dluhu dlužníkem, nemůže postoupit práva z bankovní záruky bez postoupení pohledávky zajištěné bankovní zárukou.

§ 1706

Je-li banka povinna podle záruční listiny plnit ve prospěch oprávněného jiné bance, je povinna plnit na účet oprávněného u této banky.

§ 1707

Bankovní záruku lze omezit na určitou dobu. Neuplatní-li věřitel vůči bance své právo v době určené záruční listinou, bankovní záruka zanikne.

§ 1708

(1) Dlužník nahradí bance, co plnila podle záruční listiny v souladu se smlouvou uzavřenou s dlužníkem.

(2) Dlužník nemůže vůči bance uplatnit námitky, které by mohl uplatnit vůči věřiteli, nesjednal-li s ní, že si banka vůči věřiteli uplatnění takových námitek vyhradí.

(3) Věřitel, který dosáhl na základě bankovní záruky plnění, na něž by jinak neměl vůči dlužníkovi pro jeho oprávněné námitky právo, vrátí dlužníku, co takto získal, a nahradí mu škodu tím způsobenou.

§ 1709

Na bankovní záruku se jinak použijí přiměřeně ustanovení o ručení.

K § 1700 až 1709:

V návrhu úpravy bankovní záruky osnova vychází z platné úpravy obchodního zákoníku.

Zajišťovací převod práva

§ 1710

(1) Závazek lze zajistit převodem práva dlužníka ve prospěch věřitele.

(2) Smlouva o zajišťovacím převodu práva vyžaduje písemnou formu.

§ 1711

(1) Právo převedené zajišťovacím převodem je převedeno s rozvazovací podmínkou, že zajištěný závazek bude splněn.

(2) Nesjednají-li strany něco jiného, vykonává věřitel k převedenému právu po dobu zajišťovacího převodu vlastnická práva v rozsahu prosté správy.

§ 1712

(1) Při splnění zajištěného závazku věřitel opět dlužníku umožní výkon práva v rozsahu jeho převodu a vydá mu vše, co z převedeného práva získal, jakož i nahradí to, co při obvyklé péči získat mohl.

(2) Při nesplnění zajištěného závazku se převod práva stává nepodmíněným a dlužník předá věřiteli listiny a právní pomůcky nutné k plnému výkonu převedeného práva.

K § 1710 až 1712:

V úpravě zajišťovacího převodu práva se osnova inspirovuje vládním návrhem občanského zákoníku z r. 1937 po prověření vhodnosti této úpravy konfrontací se zahraničními právními řády.

Dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů

§ 1713

(1) Splnění dluhu lze zajistit dohodou věřitele a dlužníka o srážkách ze mzdy; srážky ze mzdy nesmějí činit více, než polovinu mzdy.

(2) Proti plátcí mzdy nabývá věřitel práva na výplatu srážek okamžikem, kdy byla plátcí dohoda předložena.

(3) Náklady spojené s placením srážek nese plátec mzdy; má-li však plátec mzdy plnit současně podle několika dohod o srážkách ze mzdy, jdou náklady s placením srážek podle druhé a další dohody k tíži dlužníka.

§ 1714

Ustanovení § 1711 se použije i pro jiné příjmy, s nimiž se při výkonu rozhodnutí nakládá jako se mzdou.

K § 1713 a 1714:

Dohoda o srážkách ze mzdy se přejímá z dosavadní úpravy obsažené v občanském zákoníku (§ 551) a v zákoníku práce (§ 246). Zajištění závazku dohodou o srážkách ze mzdy není ve standardních občanských zákonících Evropy zvlášť upraveno; k témuž účelu stačí úprava cesse. Nicméně bylo zváženo, že bude vhodné tento zajišťovací institut ponechat se zřetelem k praktické potřebě a vhodnosti, zvláště proto, že je v českém prostředí standardně využíván k zajištění a placení pohledávek na výživné. Osnova však nemíní plátcí mzdy nadále neúměrně zatěžovat náklady spojenými s poukazováním srážek, a proto se navrhuje, aby tyto náklady nesl jen v omezené míře (podobně jako postoupený dlužník u cesse nese náklady placení pohledávky postupníkovi).

Oddíl 3

Utvrzení závazku

Smluvní pokuta

§ 1715

(1) Sjednají-li strany pro případ porušení smluvní povinnosti smluvní pokutu a dlužník povinnost nesplní, může dlužník požadovat smluvní pokutu bez ohledu na to, zda mu vznikla porušením povinnosti škoda. Smluvní pokuta může být sjednána také v jiném plnění než v penězích.

(2) Ujednání o smluvní pokutě vyžaduje písemnou formu.

§ 1716

Zaplacení smluvní pokuty nezbavuje dlužníka povinnosti splnit závazek smluvní pokutou utvrzený.

§ 1717

Je-li smluvna smluvní pokuta, nemá věřitel právo na náhradu škody vzniklé z porušení povinnosti, ke kterému se smluvní pokuta vztahuje.

§ 1718

Nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu může soud na návrh dlužníka snížit s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti až do výše škody vzniklé do doby rozhodnutí porušením té povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. K náhradě škody vzniklé později je poškozený oprávněn do výše smluvní pokuty podle § 2400 a násl.

§ 1719

Ustanovení o smluvní pokutě se použijí i na pokutu stanovenou pro porušení smluvní povinnosti právním předpisem (penále).

K § 1715 až 1719:

S drobnými upřesňujícími a stylistickými úpravami osnova přejímá úpravu smluvní pokuty v dosud platném občanském (§ 544 a 545) a obchodním zákoníku (§ 300 a násl.).

Předně se vylučuje zánik práva na smluvní pokutu v případě nezaviněného porušení zajištěné povinnosti, upravené dnes v občanském zákoníku v § 545 odst. 3. Jedná se o teoreticky chybné pojetí, které se přičí právní povaze zajištění závazku (navržená úprava však stranám nebrání, aby se v tom směru dohodly). Dále se výslovnou formulací odstraňují pochybnosti, řešené dosud výkladem, zda lze smluvní pokutu sjednat i v jiném plnění než v penězích.

V ostatních ohledech se ponechává stávající právní úprava nedotčena.

Uznání dluhu

§ 1720

Uzná-li někdo svůj dluh co do důvodu i výše prohlášením učiněným v písemné formě, má se za to, že dluh v rozsahu uznání trvá v době, kdy byl uznán.

§ 1721

(1) Placení úroků se považuje za uznání závazku ohledně částky, z níž se úroky platí.

(2) Plní-li dlužník dluh zčásti, má částečné plnění účinky uznání zbytku dluhu, lze-li z okolností usoudit, že tímto plněním dlužník uznal i zbytek dluhu.

K § 1720 a 1721:

Návrh ustanovení o uznání dluhu vychází z dosud platných úprav v zákoníku občanském a obchodním i v zákoníku práce, přičemž z obchodního zákoníku se přejímá úprava konkludentního uznání dluhu placením úroků nebo částečným plněním.

Hlava 2
Závazky z právních jednání

Díl 1
Smlouvy o převedení věci do vlastnictví jiného

Oddíl 1
Darování

Pododdíl 1
Obecná ustanovení

§ 1722

(1) Darovací smlouvou dárce bezplatně přenechává věc nebo se zavazuje obdarovanému věc bezplatně převést do vlastnictví, a obdarovaný dar nebo slib přijímá.

(2) Plnění z pouhé společenské služby není darováním, je-li z chování stran zřejmé, že se nechtějí smluvně vázat.

K § 1722:

Osnova odlišuje darování a ostatní liberality, které jsou bez právních následků. Podstata darování je v tom, že dárce přenechává věc obdarovanému bezplatně do vlastnictví nebo slíbí tak učinit, a obdarovaný dar nebo slib daru přijme. Pojmovým znakem darovací smlouvy jsou takové projevy vůle dárce a obdarovaného, z nichž je smluvníkem zřejmé, že na sebe berou právní závazek, a konsens těchto projevů. Naproti tomu u jiných liberalit není vůle stran smluvně se vázat, proto také na ně nelze vztáhnout ustanovení o darování.

§ 1723

Kdo druhému dar jen slíbí, není zavázán darovat, ale ten, kdo slib obdržel, má právo, aby mu slibující nahradil náklady účelně vynaložené v očekávání daru.

K § 1723:

Nevznikne-li darovací smlouva, není ten, kdo darovací slib učinil, právně zavázán darovat. Přece jen však je i v takovém případě zapotřebí chránit příjemce slibu důvěrujícího projevené vůli slibujícího, a pro případ, že ta slibu nedostojí, přiznat příjemci slibu právo náhradu nákladů v očekávání daru účelně vynaložených.

§ 1724

Při darování nemovité věci vyžaduje smlouva písemnou formu. Při darování movité věci vyžaduje smlouva písemnou formu, nedejde-li k odevzdání věci zároveň s projevem vůle darovat a přijmout dar, anebo jedná-li se o věc zapsanou do veřejného rejstříku.

K § 1724:

Spadá-li obligační a soluční jednání v jedno, netřeba obtěžovat soukromý styk formalitami. Má-li být dar odevzdán až po uzavření smlouvy, vyžaduje se písemná forma smlouvy. Totéž platí, je-li předmět daru zapsán do

veřejného rejstříku (např. ochranná známka, obchodní podíl v s.r.o. nebo zaknihovaný cenný papír). Rovněž pro darování nemovitostí se uplatní předpis zvláštní formy smlouvy.

§ 1725

(1) Dárce může darovat třeba i všechn svůj současný majetek. Smlouva, kterou někdo daruje svůj budoucí majetek, platí jen potud, pokud nepřesahuje polovinu tohoto majetku.

(2) Darování věci, kterou dárce nemá, je platné, jen zaváže-li se dárce ve smlouvě věc nabýt.

K § 1725:

Prvý odstavec se vztahuje k darování majetkových souborů (včetně všeho majetku, který dárce má, nebo získa). Má-li být majetek jako předmět daru určitý, musí být nějak fixován. Proto se rozeznává majetek přítomný a budoucí. Přítomný majetek je rozsahem vymezen k účinnosti smlouvy. Budoucí majetek jsou hodnoty, které dárce získá později; ohledně nich je dispozice omezena nejvýše polovinou budoucího majetku. Druhý odstavec se týká darování jednotlivé věci (či více věcí určených druhem a množstvím), pokud ji dárce nemá. V takovém případě se dárce musí ve smlouvě zavázat, že ji opatří.

§ 1726

Bylo-li někomu něco dáno z uznalosti nebo vzhledem k jeho zásluhám nebo jako zvláštní odměna, je to darování, pokud na to příjemce neměl již dříve právo.

K § 1726:

Úprava se týká renumerativního (odměnného) darování. Význam má pro odlišení plnění při úplatných a bezúplatných smlouvách, resp. při synallagmatických a asynallagmatických závazcích. (Např. plnění za záchranu života poskytnuté nikoli jako odměna za výkon, ale dar, jímž dárce projevuje vděčnost.)

§ 1727

Bylo-li ujednáno, že i dárce bude navzájem obdarován, jedná se o darování jen vzhledem k tomu, o čeho hodnota plnění jedné strany převyšuje hodnotu plnění druhé strany.

K § 1727:

Jedná se o *negotium mixtum cum donatione*. Navržené ustanovení náleží ke standardním úpravám.

§ 1728

Darování podpory

Zaváže-li se dárce obdarovaného pravidelně podporovat, nepřechází právo na podporu ani povinnost k podpoře na dědice dárce a obdarovaného, ledaže je ve smlouvě ujednáno něco jiného.

K § 1728:

Návrh ustanovení je potřebné pro odlišení, kdy smlouva o daru podpory obliguje jen smluvníky a kdy i jejich dědice. Ustanovení nezmiňuje zvláštní pravidlo ohledně jiných případů právního nástupnictví (zejména při přeměnách právnických osob), tehdy se tudíž uplatní obecná pravidla.

§ 1729

Darování pro případ smrti

Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se posuzuje zpravidla jako odkaz. Podle ustanovení o darování se řídí, přijme-li obdarovaný dar a vzdá-li se dárce výslovně práva dar odvolat a vydá o tom obdarovanému listinu. Tím není dotčen § 1724.

K § 1729:

Jedná se o tradiční úpravu, která byla z našeho zákonodárství vypuštěna v r. 1950 ve snaze vyloučit majetkové dispozice člověka pro případ smrti a posílit dědění ze zákona. Osnova vychází ze zásady, že smluvní vázanost *mortis causa* není zásadně přípustná. Výjimky z této zásady představují dědické smlouvy a darování pro případ smrti. Dar vázaný na podmínku, že obdarovaný dárce přežije, má být pravidelně posuzován jako odkaz (pak případ podléhá úpravě pořízení pro případ smrti); o dar půjde jen za podmínek v navrženém ustanovení. Věcný rozdíl je zejména v tom, že odkaz je odvolatelný, zatímco při darování pro případ smrti dar odvolat nelze. Rovněž co do formalit jsou pro oba případy předepsány různé náležitosti.

§ 1730

(1) Kdo daruje vědomě cizí věc a obdarovanému to zatají, nahradí škodu, která z toho vznikne.

(2) Dárce nahradí obdarovanému škodu vzniklou z vady darované věci, na niž obdarovaného neupozornil, ač o vadě věděl.

(3) V případech uvedených v odstavci 1 a 2 může obdarovaný od smlouvy odstoupit a dar vrátit.

K § 1730:

Ustanovení přejímá zásadu § 629 platného občanského zákoníku a rozšiřuje ji o případ, kdy dárce dal obdarovanému vědomě věc cizí. Tehdy může náhrada škody reprezentovat např. náklady sporu o vydání věci. Daruje-li dárce cizí věc nevědomky, posoudí se případ podle ustanovení o omylu a podle obecné úpravy náhrady škody.

Pododdíl 2

Zvláštní ustanovení o platnosti darování

§ 1731

Nesvéprávná osoba je způsobilá darovat a přijmout dar malé hodnoty nebo dar vzhledem k okolnostem obvyklý.

K § 1731:

Návrh je projevem zásady šetřící nesvéprávnou osobu při úkonech spojených s běžnými záležitostmi každodenního života, projevující se v osnově i na jiných místech.

§ 1732

Alternativa I:

Darování osobě, která provozuje zdravotnické nebo sociální zařízení, anebo osobě, která takové zařízení spravuje nebo je v něm zaměstnána, je neplatné, stalo-li se v době, kdy dárce byl v péči takového zařízení nebo přijímal jeho služby.

Alternativa II:

(1) Darování osobě, která provozuje zdravotnické nebo sociální zařízení, anebo osobě, která takové zařízení spravuje nebo je v něm zaměstnána, je neplatné, stalo-li se v době, kdy dárce byl v péči takového zařízení nebo jinak v něm přijímal jeho služby.

(2) Odstavec 1 se nepoužije, je-li obdarovaný osobou dárce blízkou.

K 1732:

Při darovací smlouvě se klade důraz na dobrovolnost darování. Proto se po vzoru některých moderních zákonů berou v úvahu situace, ve kterých je rozhodovací volnost dárce ovlivnitelná závislostí na prostředí apod. (vzorem je čl. 1817 CCQ). Neplatnost je relativní, může se jí dovolat jen dárce.

Pododdíl 3

Odvolání daru

Odvolání daru pro nouzi

§ 1733

(1) Upadne-li dárce po darování do takové nouze, že nemá ani na nutnou výživu vlastní nebo na nutnou výživu těch, k jejichž výživě je podle zákona povinen, může na obdarovaném požadovat, aby mu dar vrátil nebo vydal jeho hodnotu, ale jen v rozsahu, v jakém je obdarovaný ještě obohacen a v jakém se dárce nedostává prostředků k výše uvedené výživě.

(2) Obdarovaný se může zprostit povinnosti podle odstavce 1, poskytne-li dárce, co je k výživě podle odstavce 1 potřeba.

(3) Obdarovaný povinnost podle odstavce nemá, je-li sám v obdobné nouzi jako dárce.

§ 1734

Neuplatnil-li dárce právo podle § 1733 má ten, komu je dárce podle zákona povinen výživou, právo požadovat za podmínek uvedených v § 1733, aby mu obdarovaný doplnil, čeho mu dárce nemůže poskytnout.

Odvolání daru pro zkrácení povinného dílu

§ 1735

(1) Připočtou-li se při výpočtu povinného dílu také dary a pozůstalost k úhradě povinného dílu nestačí, může zkrácený nepominutelný dědic požadovat na obdarovaném vydání daru ke krytí schodku. Obdarovaný se může zprostit této povinnosti zaplacením schodku.

(2) Obdarovaný, který má sám právo na povinný díl, má povinnost podle odstavce 1, jen obdržel-li by darováním více, než kolik činí jeho povinný díl zvětšený o připočtené dary. To neplatí, došlo-li k darování před více než třemi roky před smrtí zůstavitele.

§ 1736

Pro zkrácení povinného dílu lze dar odvolat nejpozději do jednoho roku od smrti zůstavitele.

Odvolání daru pro nevděk

§ 1737

(1) Ublížil-li obdarovaný dárci ze zlého úmyslu tak, že hrubě porušil dobré mravy, může dárci od darovací smlouvy odstoupit a, byl-li předmět daru již odevzdán, požadovat vrácení daru pro nevděk. Odůvodňují-li to okolnosti, lze za nevděk považovat také hrubé porušení dobrých mravů osobě obdarovanému blízké.

(2) Nevděk činí obdarovaného co do jeho osoby nepoctivým držitelem.

(3) Prominul-li dárci nevděk obdarovanému, odstavce 1 a 2 se nepoužijí.

§ 1738

Z důvodů uvedených v § 1737 může vrácení daru požadovat i dárcův dědic, pokud z darovaného předmětu nebo jeho hodnoty něco zbývá.

§ 1739

(1) Pro nevděk lze dar odvolat nejpozději do jednoho roku ode dne, co obdarovaný dárci ublížil; dozvěděl-li se o tom dárci později, pak do roka ode dne, kdy dárci o důvodu odvolání daru získal vědomost.

(2) Dědic dárci může dar odvolat nejpozději do jednoho roku od smrti dárci.

Společná ustanovení

§ 1740

Vázne-li na daru břemeno nebo jiná povinnost zavazující dárci podle darovací smlouvy, ruší se odvoláním daru taková povinnost pro budoucnost.

§ 1741

Povinnost vrátit dar podle předchozích ustanovení obdarovaný nemá, nemá-li již darovaný předmět nebo jeho hodnotu. To neplatí, zbavil-li se jich, aby zmařil vrácení.

K § 1733 až 1741:

Dar je zásadně neodvolatelný. Proto se upravují vyjímečné důvody, kdy lze dar odvolat. Podle standardní úpravy vycházející z tuzemské tradice jsou tyto důvody: nouze, zkrácení povinného dílu a nevděk. Návrh se k této tradici, opuštěné v r. 1950, znovu vrací.

Oddíl 2

Koupě

Pododdíl 1

Obecná ustanovení

§ 1742

(1) Kupní smlouvou se prodávající zavazuje, že kupujícímu odevzdá věc určenou jednotlivě nebo podle druhu (předmět koupě) a umožní mu nabytí vlastnické právo k ní, a kupující se zavazuje, že věc převezme a zaplatí prodávajícímu kupní cenu.

(2) Neplýne-li ze smlouvy nebo zvyklostí něco jiného, jsou prodávající a kupující zavázáni splnit své povinnosti současně.

§ 1743

(1) Kupní cena je ujednána dostatečně určitě, je-li dohodnut alespoň způsob jejího určení.

(2) Pokud ujednaná kupní cena převyšuje cenu stanovenou právním předpisem, je kupující zavázán zaplatit kupní cenu nejvýše přípustnou podle tohoto předpisu.

§ 1744

Náklady spojené s odevzdáním věci v místě plnění nese prodávající. Náklady spojené s převzetím věci nese kupující.

§ 1745

(1) Na kupujícího přechází nebezpečí škody na věci současně s nabytím vlastnického práva. Nabude-li kupující vlastnické právo před odevzdáním věci, má prodávající až do odevzdání věci práva a povinnosti schovatele.

(2) Při uzavření smlouvy s odkládací podmínkou přechází nebezpečí škody na věci na kupujícího nejdříve dnem splnění podmínky.

§ 1746

Tomu, kdo koupí budoucí užítky věci úhrnkem nebo s nadějí na nejisté budoucí užítky, patří všechny užítky řádně vytěžené. Nese však ztrátu, bylo-li jeho očekávání zmařeno.

§ 1747

Prodávající upozorní kupujícího při sjednávání kupní smlouvy na vady věci, o nichž ví.

K § 1742 až 1747:

Úprava neobchodní a obchodní kupní smlouvy byla dosud oddělena a svěřena občanskému i obchodnímu záko-

niku v podobě tzv. komplexních úprav. Jejich dualismus vychází z duality soukromého práva promítnuté jak do kodifikace obecného občanského práva, tak i obchodního práva. Ta má své historické příčiny, ale v různých evropských státech byly tyto zdvojené úpravy postupně odstraňovány (poprvé ve Švýcarsku r. 1881; následovaly Itálie, Nizozemsko, Rusko aj.). Naši dosavadní zákonnou úpravu kupní smlouvy poznamenaly různé vlivy. Úprava občanského zákoníku je stále ovlivněna socialistickými tradicemi a pro rekodifikaci je použitelná jen podmíněně. Úprava v obchodním zákoníku vcelku sleduje standardní pojetí, zabíhá však do mnohomluvnosti a nemírné kazuistiky. Přesto byla po očistění od těchto nedostatků vzata za základ tohoto návrhu (pokud se jedná o případy mobiliární koupě).

Koncepčně se osnova inspiruje švýcarskou úpravou v tom smyslu, že nejprve se formulují obecná ustanovení společná pro všechny případy koupě. Následují ustanovení o koupi movitých věcí, odchylky vztahující se ke koupi nemovitých věcí a ustanovení o vedlejších doložkách v kupní smlouvě. Na závěr oddílu jsou připojena zvláštní ustanovení o prodeji v obchodě, která má význam pro tzv. spotřebitelské právo.

Obecná ustanovení sledují pojmové vymezení kupní smlouvy a řešení otázky určitosti kupní ceny, jakož i stanovení základních povinností stran, přičemž se zvláštní zřetel bere na otázky spojené s plněním a přechodem nebezpečí škody na věci.

Pododdíl 2 Koupě movité věci Základní ustanovení

§ 1748

(1) Jako koupě movité věci se posoudí každá koupě, jejímž předmětem není nemovitá věc, jakož i koupě součástí nemovité věci, má-li kupující podle smlouvy nabýt součást po oddělení jako věc movitou.

(2) Mají-li strany vůli uzavřít kupní smlouvu bez určení kupní ceny, zaplatí kupující cenu, za niž se týž nebo srovnatelný předmět v době uzavření smlouvy a za obdobných smluvních podmínek obvykle prodává.

§ 1749

(1) Smlouva o dodání věci, která má být teprve vyrobena, se posoudí jako kupní smlouva, ledaže se ten, komu má být věc dodána, zavázal předat druhé straně podstatnou část toho, čeho je k vyrobění věci zapotřebí.

(2) Za kupní smlouvu se nepovažuje smlouva, podle níž převážná část plnění dodavatele spočívá ve výkonu činnosti.

K § 1748 a 1749:

Mobiliární koupě je vymezena předmětem, kterým je movitá věc. Nerozhoduje přitom výchozí stav, ale stav, v jakém má kupující věc nabýt. Proto se ustanoveními o koupi movitých věcí spravují i případy, kdy je prodána součást věci nemovité (plody, materiál ze stavby nebo z lomu apod.), kterou má kupující nabýt podle smlouvy

jako věc movitou. Zároveň se stanoví kritéria pro rozlišení kupní smlouvy od smlouvy o dílo, což má praktický význam při koupi věci, která ještě není vyrobena. Tato kritéria jsou formulována jako hledisko materiálu a hledisko práce a vycházejí z dosavadní úpravy (§ 410 obchodního zákoníku). Osnova se zvláště nezmiňuje o případu montáže věci, jak činí § 410 obch. z., neboť i v tomto případě se jedná o hledisko činnosti a případ musí být posouzen podle tohoto kritéria (tj. zda montáž je činnost z hlediska závazku podstatná čili nic).

Povinnosti prodávajícího

§ 1750

Prodávající kupujícímu odevzdá prodanou věc, jakož i doklady, které se k věci vztahují, a umožní kupujícímu nabýt vlastnického práva k věci v souladu se smlouvou.

§ 1751

Prodávající splní povinnost odevzdat věc kupujícímu, umožní-li mu nakládat s věcí v místě plnění a včas mu to oznámí.

§ 1752

(1) Má-li kupující určit dodatečně vlastnosti předmětu koupě a neučiní-li to včas, určí je prodávající sám a oznámí kupujícímu, jaké vlastnosti určil. Přitom přihledne k potřebám kupujícího, které zná.

(2) Kupující má právo sdělit prodávajícímu odchýlné určení vlastností předmětu koupě, než jaké určil prodávající; neučiní-li to bez zbytečného odkladu po oznámení prodávajícího, je vázán tím, co určil prodávající.

§ 1753

Má-li prodávající věc odeslat, odevzdá věc kupujícímu předáním prvním dopravci k přepravě pro kupujícího a umožní kupujícímu uplatnit práva z přepravní smlouvy vůči dopravci.

§ 1754

(1) Při odeslání nastanou účinky odevzdání věci kupujícímu jejím předáním dopravci, označí-li prodávající věc zjevně a dostatečně jako zásilku pro kupujícího.

(2) Neoznačí-li prodávající věc, nastanou účinky odevzdání, oznámí-li prodávající kupujícímu bez zbytečného odkladu, že mu věc odeslal, a určí-li ji dostatečně v oznámení. Bez tohoto oznámení je věc kupujícímu odevzdána, až předá-li mu ji dopravce.

§ 1755

Lhůta, v níž má prodávající plnit, běží ode dne účinnosti smlouvy. Má-li však kupující splnit určitou povinnost ještě před odevzdáním věci, začíná lhůta, v níž má prodávající plnit, běžet ode dne splnění této povinnosti.

§ 1756

Neplýne-li ze zvyklostí či z ustálené předchozí praxe mezi stranami něco jiného, má se za to, že strany určily ve smlouvě dobu plnění výrazem:

- a) »začátkem období« prvních deset dnů tohoto období,
- b) »polovinou měsíce« období od 10. do 20. dne v měsíci,
- c) »polovinou čtvrtletí« druhý měsíc čtvrtletí,
- d) »konec období« posledních deset dnů období,
- e) »ihned« u potravin a surovin období do 2 dnů, u strojírenských výrobků do 10 dnů a ostatních věcí do 5 dnů.

§ 1757

Dodá-li prodávající větší množství věcí, než bylo ujednáno, je kupní smlouva uzavřena i na přebytečné množství, ledaže je kupující bez zbytečného odkladu odmítl.

§ 1758

(1) Prodávající předá kupujícímu doklady potřebné k převzetí a užívání věci. Má-li k předání dojít při zaplacení kupní ceny, předá prodávající doklady v místě placení.

(2) Doklady, které se týkají přepravy a jsou nutné k převzetí věci a volnému nakládání s ní, předá prodávající kupujícímu bez zbytečného odkladu po jejich vydání.

(3) Jiné doklady určené ve smlouvě předá prodávající kupujícímu při odevzdání věci.

K § 1750 až 1758:

Pod označení "Povinnosti prodávajícího" je shrnut návrh těch ustanovení, pro jejichž obsah jsou povinnosti prodávajícího určující a podstatné. Název pododdílu byl po vzoru obchodního zákoníku zachován, třebaže se v některých ustanoveních navrhuje upravit i práva prodávajícího (např. právo určit za stanovených podmínek dodatečně vlastnosti prodávající věci), ba i práva kupujícího (např. právo odmítnout věci dodané v přebytečném množství), protože ze systematického hlediska a v zájmu srozumitelnosti navrhované úpravy nelze tato doplňující pravidla od povinností prodávajícího oddělit.

Předmět koupě

§ 1759

Prodávající odevzdá kupujícímu předmět koupě v určeném množství, jakosti a provedení. Vyžadují-li to okolnosti, musí jej prodávající zabalit nebo jinak opatřit pro přepravu.

(4) Nejsou-li ujednány jakost či provedení předmětu koupě, odevzdá se v jakosti a provedení vhodných pro účel určený ve smlouvě; jinak pro účel obvyklý.

§ 1760

(1) Při určení jakosti nebo provedení podle smlouveného vzorku nebo předlohy musí věc jakostí nebo provedením odpovídat vzorku nebo předloze.

(2) Liší-li se jakost nebo provedení určené ve smlouvě a vzorek nebo předloha, rozhoduje smlouva. Určí-li smlouva a vzorek jakost nebo provedení věci rozdílně, nikoli však rozporně, musí věc odpovídat smlouvě i vzorku nebo předloze.

§ 1761

(1) Neurčuje-li smlouva, jak má být věc zabalena, zabalí prodávající věc podle zvyklostí, není-li jí, pak způsobem potřebným k uchování a ochraně věci.

(2) Pro opatření věci pro přepravu platí odstavec 1 obdobně.

§ 1762

(1) Při prodeji množství určeného smlouvou jen přibližně, určí přesné množství prodávající.

(2) Má se za to, že odchylka nesmí přesáhnout pět procent množství určeného ve smlouvě.

K § 1759 až 1762:

Předmětem mobiliární koupě je věc movitá. Osnova také jinde důsledně používá termín »věc«, v názvu pododdílu a v jeho uvozovacím ustanovení bylo ze stylistických důvodů zvoleno označení »předmět koupě« namísto »věc jako předmět koupě«, a to i se zřetelem k stylizaci návrhu základního ustanovení o kupní smlouvě [srov. »věc určená jednotlivě nebo podle druhu (předmět koupě)«]. Věcně návrh ustanovení vychází ze stávajícího pojetí obchodního zákoníku.

Práva z vad věcí

§ 1763

(1) Věc je vadná, nemá-li vlastnosti stanovené v § 1759. Za vadu se považuje i plnění jiné věci.

(2) Plyne-li z prohlášení prodávajícího nebo z jiného dokladu, že prodávající dodal menší množství věcí, nevztahují se na chybějící věci ustanovení o vadách.

§ 1764

(1) Věc má právní vadu, nenabyl-li kupující k ní vlastnické právo.

(2) Věc má právní vadu i tehdy, omezuje-li vlastnické právo kupujícího právo třetí osoby, aniž kupující převzal povinnost podrobit se takovému omezení.

§ 1765

Omezení vlastnického práva kupujícího právem třetí osoby z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví nezakládá právní vadu předmětu koupě, věděl-li kupující o takovém omezení v době uzavření smlouvy, anebo musel-li o něm vědět.

§ 1766

(1) Vada, kterou má věc v okamžiku přechodu nebezpečí škody na kupujícího, zakládá práva kupujícího z vady věci, byť se vada projeví až později. Povinnosti ze záruky za jakost tím nejsou dotčeny.

(2) Vznikla-li vada později, má kupující práva z vad věci, vznikla-li vada porušením povinnosti prodávajícího.

§ 1767

(1) Při předčasném plnění může prodávající odstranit vady do doby určené pro odevzdání věci vady odstranit. Výkonem svého práva nesmí kupujícímu způsobit nepřiměřené obtíže nebo výdaje. Právo kupujícího na náhradu škody tím není dotčeno.

(2) Odstavec 1 platí obdobně i pro vady dokladů.

§ 1768

Práva z vady věci má kupující i tehdy, způsobilo-li vadu při výrobě použití věci, kterou kupující předal prodávajícímu. To neplatí, prokáže-li prodávající, že kupující na použití věci trval, ač jej na její nevhodnost včas upozornil, anebo že nevhodnost věci nemohl zjistit ani při vynaložení dostatečné péče.

§ 1769

Postupoval-li prodávající podle návrhů, vzorků nebo podkladů, které mu kupující opatřil, nevzniknou kupujícímu práva z vady věci způsobené tímto postupem.

§ 1770

Prodávající není zavázán z vady, která musela být kupujícímu známa při vynaložení obvyklé pozornosti již při uzavření smlouvy. To neplatí, ujistil-li prodávající kupujícího výslovně, že věc je bez vad, anebo zastřel-li prodávající vadu listivě.

§ 1771

Kupující věc podle možnosti prohlédne co nejdříve po přechodu nebezpečí škody na věci a přesvědčí se o jejích vlastnostech a množství.

§ 1772

(1) Odesílá-li prodávající věc, může kupující odložit prohlídku do doby, kdy je věc dopravena do místa určení.

(2) Je-li věc během přepravy směřována do jiného místa určení, anebo kupujícím dále odeslána, aniž měl možnost věc prohlédnout, a prodávající v době uzavření smlouvy věděl nebo musel vědět o možnosti takové změny místa určení nebo takového dalšího odeslání, může kupující prohlídku odložit do doby, kdy je věc dopravena do nového místa určení.

§ 1773

(1) Je-li vadné plnění podstatným porušením smlouvy, má kupující právo:

- a) na odstranění vady dodáním nové věci bez vady nebo dodáním chybějící věci,
- b) na odstranění vady opravou věci,
- c) na přiměřenou slevu z kupní ceny, nebo
- d) odstoupit od smlouvy.

(2) Kupující sdělí prodávajícímu, jaké právo si zvolil, při oznámení vady. Může tak učinit bez zbytečného odkladu po oznámení vady.

(3) Provedenou volbu nemůže kupující změnit bez souhlasu prodávajícího. To neplatí, žádal-li kupující opravu vady, která se ukáže jako neopravitelná. Neodstraní-li prodávající vady zboží v přiměřené lhůtě či oznámí-li kupujícímu, že vady neodstraní, může kupující požadovat místo odstranění vady přiměřenou slevu z kupní ceny, anebo může odstoupit od smlouvy.

(4) Ne zvolí-li kupující své právo včas, má práva podle § 1774.

§ 1774

(1) Je-li vadné plnění nepodstatným porušením smlouvy, má kupující právo na odstranění vady, anebo na přiměřenou slevu z kupní ceny. Žádá-li kupující odstranění vady, může jiná práva z odpovědnosti za vady uplatnit až po marném uplynutí přiměřené lhůty k odstranění vady, nebo poté, co prodávající odstranění vady odmítl.

(2) Dokud kupující neuplatní právo na slevu z kupní ceny nebo neodstoupí od smlouvy, může prodávající dodat, co z věci chybí a odstranit právní vadu. Ostatní vady může odstranit podle své volby opravou nebo dodáním nové věci. Zvolený způsob nesmí způsobit kupujícímu nepřiměřené náklady.

(3) Neodstraní-li prodávající vadu věci včas, může kupující požadovat slevu z kupní ceny, anebo může od smlouvy odstoupit. Provedenou volbu nemůže kupující změnit bez souhlasu prodávajícího.

§ 1775

Při dodání nové věci vrátí kupující prodávajícímu na jeho náklady věc původně dodanou.

§ 1776

Do odstranění vady nemusí kupující platit část kupní ceny přiměřeně odpovídající odhadem jeho právu na přiměřenou slevu.

§ 1777

(1) Kupující, kterému vzniklo právo na přiměřenou slevu z kupní ceny, nemá právo na náhradu zisku ušlého v důsledku vady, na niž se sleva vztahuje.

(2) Čeho lze dosáhnout uplatněním práva z vady věci, to nelze uplatnit z jiného právního důvodu.

§ 1778

(1) Kupující nemůže odstoupit od smlouvy pro vadu věci, neoznámil-li vadu včas.

(2) Kupující nemůže odstoupit od smlouvy, ani nemůže-li věc vrátit z příčin na své straně v tom stavu, v jakém ji obdržel. To neplatí,

- a) došlo-li ke změně stavu v důsledku prohlídky za účelem zjištění vady věci,
- b) použil-li kupující věc ještě před objevením vady, anebo

- c) nezpůsobil-li kupující nemožnost vrácení věci v nezměněném stavu jednáním nebo opomenutím, anebo
- d) prodal-li kupující věc ještě před objevením vady, spotřeboval-li ji, anebo pozměnil-li věc při obvyklém použití; stalo-li se tak jen zčásti, vrátí kupující prodávajícímu, co ještě vrátit může, a dá kupujícímu náhradu do výše, v níž měl z použití věci prospěch.

§ 1779

(1) Soud nepřiznává právo z té vady, kterou kupující neoznámil bez zbytečného odkladu poté, co ji mohl při včasné prohlídce a dostatečné péči zjistit.

(2) Soud nepřiznává právo ze skryté vady, kterou kupující neoznámil bez zbytečného odkladu poté, co ji mohl při dostatečné péči zjistit, nejpozději však do dvou let od odevzdání věci.

(3) K účinkům podle odstavce 1 a 2 se přihlídnou, jen namítne-li prodávající, že kupující neoznámil vadu věci včas.

§ 1780

Ustanovení § 1779 se nepoužije, je-li vada důsledkem skutečnosti, o které prodávající věděl nebo musel vědět v době odevzdání věci.

K § 1763 až 1780:

Na ustanovení o předmětu koupě navazují ustanovení o právních následcích vad plnění. Rovněž návrh těchto ustanovení vychází z dosavadní úpravy obchodního zákoníku. Ta je však oprostěna od některých ustanovení generálního významu, přenesených do obecné části obligatorního práva, a od ustanovení nadbytečných nebo kauzistických. Posun je zejména v tom, že osnova zesiluje právní postavení kupujícího, kterému bylo plněno vadně. Opouští se hledisko vad opravitelných a neopravitelných jako základní kritérium pro určení práv kupujícího z vad věci a nahrazuje se hlediskem intenzity, jakou vadnost plnění porušuje smlouvu. Představuje-li vadné plnění podstatné porušení smlouvy, rozšiřují se práva kupujícího. Zejména se však opouští dosavadní koncepce prekluze práv z vad. Opožděné ohlášení vad (notifikace, reklamáce) nevede k zániku práva kupujícího; soud k němu *ex officio* nebude přihlížet a práva z vad kupujícímu v takovém případě nepřiznává pouze, vznesla-li v tom směru prodávající námitku.

Záruka za jakost

§ 1781

(1) Zárukou za jakost prodávající slibuje, že věc bude po určitou dobu způsobilá, není-li jinak slíbeno, k použití pro obvyklý účel nebo že si zachová obvyklé vlastnosti. Tyto účinky má i vyznačení záruční doby nebo doby použitelnosti věci na obalu.

(2) Záruka může být poskytnuta i na jednotlivou součást věci.

(3) Prohlášení o záruce vyžaduje písemnou formu.

§ 1782

Při určení různých záručních dob ve smlouvě a v záručním prohlášení, platí doba z nich nejdelší.

§ 1783

(1) Záruční doba běží od odevzdání věci kupujícímu; byla-li věc odeslána, běží od dojevu věci do místa určení. Má-li koupenou věc uvést do provozu někdo jiný než prodávající, běží záruční doba až ode dne uvedení věci do provozu, pokud kupující objednal uvedení do provozu nejpozději do tří týdnů od převzetí věci a řádně a včas poskytl k provedení služby potřebnou součinnost.

(2) Záruční doba neběží po dobu, po kterou kupující nemůže užívat věc pro vadu, za niž prodávající odpovídá a kterou kupující oznámil.

§ 1784

Kupující nemá práva ze záruky, způsobila-li vadu po přechodu nebezpečí škody na věci na kupujícího vnější událost. To neplatí, způsobil-li vadu prodávající.

§ 1785

Pro oznámení vady a uplatnění práv z odpovědnosti za vadu, na něž se vztahuje záruka, platí obdobně ustanovení o právech z vad věci.

K § 1781 až 1785:

Pojetí záruky za vadu je pro obecné občanské právo nové. Platný občanský zákoník vychází z někdejšího pojetí služeb, které vzniklo za jiných společenských podmínek v 60. letech a bylo spojeno s institutem zákonné záruky, kterou standardní právní úpravy neznají. Osnova se vrací ke standardnímu řešení (z něhož vychází již nyní platný obchodní zákoník) a odděluje od sebe práva, která kupujícímu vznikají z vad plnění ze zákona a která vznikají kupujícímu ze záruky za jakost. Dohodnou-li se strany na záruce za jakost, anebo zaručí-li se za jakost jednostranným prohlášením prodávající sám, může tím být garantována jakost věci z hlediska časového nebo co do vlastností. Záruka za jakost však nemůže vylučovat zákonnou úpravu práv z vad věci (což je praktické zejména u skrytých vad).

Povinnosti kupujícího

§ 1786

Kupující zaplatí kupní cenu a věc převezme.

§ 1787

(1) Kupující nemusí zaplatit kupní cenu, dokud nemá možnost si věc prohlédnout. To neplatí, byl-li dohodnut takový způsob předání věci, který možnost prohlídky vylučuje.

(2) Při určení ceny podle hmotnosti se má za to, že rozhoduje čistá hmotnost předmětu koupě.

§ 1788

(1) Je-li kupující v prodlení s převzetím věci nebo s placením kupní ceny, uchová prodávající věc, může-li s

ní nakládat, pro kupujícího způsobem přiměřeným okolnostem.

(2) Převzal-li kupující věc, kterou zamýšlí odmítnout, uchová jí způsobem přiměřeným okolnostem.

(3) Kdo uchovává věc pro druhou stranu, může ji zadržet, dokud mu druhá strana neuhradí účelně vynaložené náklady spojené s uchováním věci.

Nebezpečí škody na věci

§ 1789

(1) Nebezpečí škody přechází na kupujícího převzetím věci.

(2) Týž následek má, nepřevezme-li kupující věc, ač mu s ní prodávající umožnil nakládat.

§ 1790

Je-li při uzavření smlouvy věc již přepravována, přechází nebezpečí škody na věci na kupujícího předáním věci prvnímu dopravci. Proávající však nese škodu, k níž došlo před uzavřením smlouvy, a prodávající o ní věděl, anebo o ní vzhledem k okolnostem vědět měl.

§ 1791

(1) Má-li kupující převzít věc od třetí osoby, přechází na něho nebezpečí škody okamžikem, kdy mohl s věcí nakládat, ne však dříve než v době určené jako čas plnění.

(2) Předá-li prodávající dopravci věc pro přepravu ke kupujícímu v místě určeném kupní smlouvou, přechází na kupujícího nebezpečí škody předáním věci dopravci v tomto místě, a nebylo-li místo smluveno, předáním prvnímu dopravci pro přepravu do místa určení.

§ 1792

Nebezpečí škody na věci určené podle druhu nepřejde na kupujícího, který věc nepřevzal, dříve než věc bude pro účel smlouvy dostatečně oddělena a odlišena od jiných věcí téhož druhu.

§ 1793

(1) Škoda na věci, vzniklá po přechodu nebezpečí škody na věci kupujícího, nemá vliv na jeho povinnost zaplatit kupní cenu, ledaže prodávající škodu způsobil porušením své povinnosti.

(2) Odstavec 1 se nepoužije, uplatnil-li kupující právo žádat dodání náhradní věci, nebo odstoupil-li od smlouvy.

K § 1786 až 1793:

Podle obecného pravidla *casum sentit dominus* stíhá nebezpečí náhodné škody na věci jejího vlastníka, a tudíž i na kupující přechází nebezpečí škody na předmětu koupě s nabytím vlastnického práva. Jedná-li se o mobiliární koupě, pak se toto obecné pravidlo uplatnit nemůže. Z toho důvodu se navrhuje stanovit, konvenčně k standardním úpravám, že při koupě movitých věcí přechází nebezpečí škody na věci jejím převzetím, případně nastane-li jiná skutečnost, která převzetí nahrazuje.

Svépomocný prodej

§ 1794

(1) Prodlením strany s převzetím věci vzniká druhé straně právo věc po předchozím upozornění na účet prodlávajícího vhodným způsobem prodat poté, co prodlávajícímu poskytla dodatečnou přiměřenou lhůtu k převzetí.

(2) Totéž platí, prodlává-li strana s placením, kterým je předání věci podmíněno.

§ 1795

Jedná-li se o věc podléhající rychlé zkáze a není-li na upozornění čas, není upozornění nutné.

K § 1794 a 1795:

Je-li některá ze smluvních stran povinna věc převzít (nemusí se jednat jen o kupujícího, nýbrž i o prodávajícího, kterému vzniká povinnost převzít od kupujícího věc s vadou, věci dodané v přebytečném množství atp.) od druhé smluvní strany a neučiní-li to, pak nelze tuto druhou stranu nutit, aby nepřevzatou věc u sebe uchovávala po neúměrně dlouhou dobu. Proto se navrhuje založit jí právo věc svépomocně, a tudíž i vlastním jménem, prodat. Protože se však při svépomocném prodeji jedná o prodej cizí věci, děje se takový prodej na účet toho, kdo se ocitl s převzetím věci v prodlení. Z toho důvodu musí být výtěžek z prodeje vydán prodlávající straně; to však nebrání, aby ten, kdo věc prodal, započel k tíži tohoto výtěžku účelně vynaložené náklady, které mu vznikly úschovou věci a následně i jejím prodejem.

Pododdíl 3

Koupě nemovitě věci

§ 1796

Je-li předmětem koupě a prodeje nemovitá věc, vyžaduje kupní smlouva formu podle § 448. Pro dohodu o výhradě vlastnictví, právu zpětné koupě, zpětného prodeje, zákazu zcizení nebo zatížení, o výhradě předkupního práva nebo lepšího kupce, jakož i pro dohodu o koupě na zkoušku, však postačí i jiná forma, nemá-li být takovou dohodou zřízeno k nemovitě věci věcné právo.

§ 1797

(1) Kupující má právo na přiměřenou slevu z kupní ceny, nemá-li pozemek výměru určenou v kupní smlouvě. Nemá-li však pozemek výměru zapsanou v katastru, má kupující právo na přiměřenou slevu z kupní ceny, jen bylo-li to ujednáno.

(2) Tvoří-li předmět koupě stavba spojená se zemí pevným základem, nepřízná soud kupujícímu právo ze skryté vady, neoznámil-li ji kupující prodávajícímu do pěti let od nabytí vlastnictví, a namítne-li prodávající, že kupující neoznámil vadu věci včas.

§ 1798

Ujednávají-li strany, kdy má kupující nemovitou věc převzít, náleží kupujícímu od dohodnuté doby převzetí

plody a užitky nemovité věci. Ve stejné době přejde nebezpečí škody na věci na kupujícího.

§ 1799

V ostatním se na smlouvu o koupi nemovitostí použijí přiměřeně ustanovení o koupi movitých věcí.

K § 1796 až 1799:

Osnova navrhuje stanovit v nezbytném rozsahu odchylky, které si vyžadují případy koupě nemovité věci. Podstatná je zejména základní úprava následků vadného plnění.

Pododíl 4

Vedlejší ujednání při kupní smlouvě

Výhrada vlastnického práva

§ 1800

(1) Strany si mohou ujednat odchylnou dobu nabytí vlastnického práva. Má-li však vlastnické právo přejít na kupujícího teprve po době, kdy by je byl nabyt převedením držby, musí být výhrada vlastnického práva ujednána v písemné formě.

(2) Je-li ujednána výhrada vlastnického práva a není-li ujednáno, kdy má kupující vlastnického práva nabýt, platí, že se kupující stává vlastníkem teprve úplným zaplacením kupní ceny.

Výhrada zpětné koupě

§ 1801

(1) Při ujednání výhrady zpětné koupě má prodávající právo, aby mu kupující na požádání věc za úplatu převedl zpět. Nebylo-li jinak ujednáno, vrátí kupující prodávajícímu věc v nezhoršeném stavu a prodávající kupujícímu vrátí kupní cenu; tím jsou vyrovnány i užitky z peněz a plody z věci snad vytěžené.

(2) Není-li jinak ujednáno, je výhrada zpětné koupě nezczitelná a nepřechází na dědice.

§ 1802

Vynaložil-li kupující na věc náklad k jejímu zlepšení, anebo mimořádný náklad pro její zachování, náleží mu stejná náhrada jako poctivému držiteli; pokud se ale zmaří vrácení věci nebo zhorší její hodnota z důvodů, za které kupující odpovídá, nahradí prodávajícímu škodu.

§ 1803

Při ujednání výhrady zpětné koupě se strany zároveň dohodnou o délce doby, v níž může prodávající požádat o vrácení věci; pokud se strany nedohodly, platí za dohodnutou dobu tří let ode dne, kdy kupující nabyt k věci vlastnické právo, jedná-li se o věc movitou, a doba deseti let, jedná-li se o věc nemovitou.

§ 1804

Alternativa I:

(1) K věci zapsané do veřejného seznamu lze výhradu zpětné koupě sjednat i jako věcné právo, které

vzniká zápisem do veřejného seznamu. Ujednání vyžaduje písemnou formu.

(2) Po vzniku věcného práva lze věc zatížit se souhlasem toho, pro koho je právo zpětné koupě zapsáno.

Alternativa II:

Odstavec 1 upravit v návaznosti na řešení zvolené u § 962 a 963.

§ 1805

Výhrada zpětného prodeje

Ustanovení o zpětné koupi se obdobně použijí i na ujednání, kterým si kupující vymíní, že věc prodá zpět prodávajícímu.

§ 1806

Předkupní právo

(1) Je-li ujednáno předkupní právo, má prodávající právo, aby mu kupující nabídl věc ke koupi, kdyby ji chtěl prodat. Takové právo lze dohodnout i mimo souvislost s kupní smlouvou.

(2) Předkupní právo lze zvláštním ujednáním rozšířit na jiné způsoby zcizení.

(3) Není-li jinak ujednáno, je právo zpětné koupě nezczitelné a nepřechází na dědice.

§ 1807

(1) Předkupní právo lze sjednat i jako právo věcné; § 1804 platí obdobně.

(2) Takové předkupní právo opravňuje osobu, které svědčí, požadovat vůči nástupci druhé strany, jenž věc nabyt koupí nebo způsobem, jež ujednání postaví koupi na roveň, aby jí věc za příslušnou úplatu převedl. Nabude-li nástupce věc jiným způsobem, přejde na něj povinnost nabídnout oprávněně osobě věc ke koupi za podmínky, kterými byl vázán jeho předchůdce.

§ 1808

Není-li dohodnuta doba, do kdy má být koupě provedena, musí oprávněná osoba movitou věc vykoupit do osmi dnů, nemovitou věc do tří měsíců po nabídce. Uplyne-li tato doba marně, předkupní právo zanikne. Nabídka se vykoná ohlášením všech podmínek; jedná-li se o nemovitost, vyžaduje nabídka písemnou formu.

§ 1809

Kdo je oprávněn koupit věc, musí zaplatit cenu nabídnutou někým jiným, není-li dohodnuto jinak. Nemůže-li věc koupit nebo nemůže-li splnit podmínky nabídnuté vedle ceny a nelze-li je vyrovnat ani odhadní cenou, předkupní právo zanikne.

Koupě na zkoušku

§ 1810

(1) Kdo koupí věc na zkoušku, kupuje s podmínkou, že věc ve zkušební době schválí.

(2) Není-li jinak ujednáno, činí zkušební doba u movitých věcí 14 dní a u nemovitých věcí jeden rok od uzavření smlouvy. Plyne-li však z jednání o uzavření smlouvy, že věc má být prohlédnuta nebo vyzkoušena po odevzdání, běží zkušební doba ode dne odevzdání.

§ 1811

(1) Nepřevzal-li kupující věc, má podmínka povahu podmínky odkládací. Tato podmínka se považuje za zmařenou, jestliže kupující nesdělí prodávajícímu ve zkušební době, že věc schvaluje.

(2) Převzal-li kupující věc, má podmínka povahu podmínky rozvazovací. Platí, že kupující věc schválil, jestliže ji neodmítne ve zkušební době.

(3) Kupující nemá právo věc odmítnout, nemůže-li ji vrátit ve stavu, v jakém ji převzal. K změnám vyvolaným vyzkoušením věci se nepřihlíží.

Výhrada lepšího kupce

§ 1812

(1) Uzavřením kupní smlouvy s výhradou lepšího kupce nabývá prodávající právo dát přednost lepšímu kupci, přihlásí-li se v určené době. Není-li jinak ujednáno, činí tato doba u movitých věcí tři dny a u nemovitých věcí jeden rok od uzavření smlouvy.

(2) Zda je nový kupec lepší, rozhoduje prodávající; může dát zejména přednost novému kupci, třebaže první nabízí vyšší cenu.

§ 1813

V kterých případech má výhrada lepšího kupce povahu podmínky odkládací a v kterých povahu podmínky rozvazovací, se posoudí obdobně jako u koupě na zkoušku.

Cenová doložka

§ 1814

Je-li ujednána cenová doložka, upraví se kupní cena věci dodatečně s přihlédnutím k výrobním nákladům. Neurčí-li se, které náklady jsou rozhodné, mění se kupní cena v poměru k cenovým změnám hlavních surovin potřebných k výrobě věci.

§ 1815

(1) Neurčí-li strany, která doba rozhoduje pro posouzení cenových změn, přihlédne se k cenám v době uzavření smlouvy a v době, kdy měl prodávající věc dodat. Má-li se dodání věci uskutečnit během určité lhůty, rozhoduje doba skutečného včasného plnění, jinak konec této lhůty.

(2) Dodá-li prodávající věc s prodlením a jsou-li ceny rozhodných složek výrobních nákladů nižší než ceny určené podle odstavce 1, přihlíží se k nižším cenám.

§ 1816

Práva a povinnosti stran z cenové doložky zaniknou, neuplatní-li oprávněná strana svá práva u druhé strany bez zbytečného odkladu po dodání věci.

§ 1817

Jiná vedlejší ujednání

Stranám je volno ujednat si i jiné výhrady nebo podmínky připouštějící změnu nebo zánik práv a povinností z kupní smlouvy. Není-li jinak ujednáno, zaniká výhrada nebo podmínka nejpozději do roka od účinnosti kupní smlouvy, neuplatnil-li je v této době ten, kdo je z výhrady nebo podmínky oprávněn.

K § 1800 až 1817:

Vedlejší ujednání při kupní smlouvě mají velký praktický význam, a z toho důvodu věnují standardní zákoníky značnou pozornost jejich úpravě. Platné právo upravuje demonstrativně výhradu vlastnictví (§ 601 občanského zákoníku, § 444 a 445 obchodního zákoníku, předkupní právo a právo zpětné koupě (§ 602 a násl. občanského zákoníku) a koupě na zkoušku a cenovou doložku (§ 471 a násl. obchodního zákoníku). Osnova dosavadní úpravu přejímá a ve shodě se standardními úpravami rozšiřuje tyto doložky o výhradu zpětného prodeje a výhradu lepšího kupce, přičemž ponechává i nadále výčet vedlejších ujednání jako demonstrativní.

Pododdíl 5

Zvláštní ustanovení o prodeji zboží v obchodě

§ 1818

(1) Je-li prodávajícím podnikatel, platí pro prodej při jeho podnikatelské činnosti kromě obecných ustanovení o kupní smlouvě i ustanovení tohoto pododdílu, ledaže je kupujícím také podnikatel a při uzavření smlouvy je z okolností zřejmé, že se koupě týká také jeho podnikatelské činnosti.

(2) Plnění, která se při prodeji věci obvykle neposkytují, je třeba zvláště dohodnout.

§ 1819

Při prodeji věci na objednávku obstará prodávající objednanou věc v dohodnuté době, jinak v době přiměřené okolnostem. Nestane-li se tak, má objednatel právo od smlouvy odstoupit.

§ 1820

(1) Dodá-li prodávající věc na místo určené kupujícím, převezme kupující věc při dodání; v ostatních případech, není-li jiné dohody, převezme kupující věc při prodeji.

(2) Nepřevezme-li kupující věc v době uvedené v odstavci 1, náleží prodávajícímu poplatek za uskladnění. Nedohodnou-li výši poplatku strany, stanoví se výše poplatku podle zvláštního předpisu, popřípadě ve výši obvyklé.

§ 1821

(1) Převzetím koupené věci nabývá kupující k věci vlastnické právo.

(2) Při zásilkovém prodeji nabývá kupující vlastnické právo převzetím věci v místě dodání jím určeném.

(3) Při samoobslužném prodeji nabývá kupující vlastnické právo k věci zaplacením kupní ceny. Do té doby může kupující vrátit věc na původní místo. Vznikne-li na věci škoda před zaplacením kupní ceny, nahradí se podle obecných ustanovení.

Předmět koupě

§ 1822

(1) Prodávající odpovídá kupujícímu, že věc je při převzetí ve shodě s kupní smlouvou, zejména že věc nemá vady.

- (2) Shodou s kupní smlouvou se rozumí, že věc
- a) má ujednané vlastnosti, popřípadě, není-li takového ujednání, vlastnosti, které prodávající nebo výrobce popsal, nebo které kupující očekával na základě reklamy jimi prováděné,
  - b) odpovídá požadavkům právních předpisů,
  - c) je v odpovídající množství, míře nebo hmotnosti a
  - d) odpovídá účelu, který prodávající pro použití věci uvádí nebo pro který se věc obvykle používá.

§ 1823

Připouští-li to povaha věci, má kupující právo, aby byla věc před ním překontrolována nebo aby mu její činnost byla předvedena.

§ 1824

U potravin musí být vyznačena doba nejkratší trvanlivosti, popřípadě, jedná-li se o potraviny podléhající rychlé zkáze doba, po kterou lze věc použít.

§ 1825

Má-li věc vadu, která nebrání užívat věc k určenému účelu, lze ji prodat jen za nižší cenu, než je obvyklá cena bezvadné věci. Prodávající kupujícího upozorní, že věc má vadu a o jakou vadu se jedná, není-li to zřejmé již z povahy prodeje.

Práva z vad věci

§ 1826

(1) Prodávající je zavázán z vady, která se projeví po převzetí věci v době

- a) 24 měsíců, jedná-li se o spotřební zboží,
- b) 8 dnů, jedná-li se o potravinářské zboží,
- c) 3 týdnů, jedná-li se o krmiva,
- d) 6 týdnů, jedná-li se o zvířata.

(2) Je-li na prodávané věci, na jejím obalu nebo v návodu k ní připojeném vyznačena doba, po kterou lze věc použít, použijí se ustanovení o záruce za jakost.

§ 1827

(1) Požádá-li o to kupující, potvrdí mu prodávající v písemné formě rozsah a dobu své odpovědnosti. V potvrzení uvede i své jméno, sídlo, identifikující číslo a i popřípadě další údaje potřebné k zjištění jeho totožnosti.

(2) Je-li to potřebné, vysvětlí prodávající v potvrzení srozumitelným způsobem obsah, rozsah, podmínky a dobu trvání své odpovědnosti i způsob, jakým lze uplatnit práva z ní plynoucí. V potvrzení prodávající zároveň uvede, že práva kupujícího, která se ke koupi věci vážou podle zvláštních právních předpisů, nejsou dotčena. Nesplnění těchto povinností není na újmu platnosti potvrzení.

(3) Nebrání-li tomu povaha věci, lze potvrzení podle odstavce 1 nahradit dokladem o zakoupení věci obsahujícím uvedené údaje.

§ 1828

Ustanovení § 1826 se nepoužije

- a) u věci prodávané za nižší cenu na vadu, pro kterou byla nižší cena sjednána,
- b) u použité věci na vadu odpovídající míře používání nebo opotřebení, kterou věc měla při převzetí kupujícím.

§ 1829

Při prodeji použité věci se prodávající může s kupujícím dohodnout o zkrácení doby uvedené v § 1826 odst. 1 písm. a), ne však více než o polovinu; tuto dobu prodávající uvede v dokladu o prodeji věci.

§ 1830

(1) Není-li věc v souladu s kupní smlouvou, když ji kupující převzal, má kupující práva uvedená v § 1773 odst. 1 až 3. To neplatí, věděl-li kupující před převzetím věci o rozporu s kupní smlouvou, anebo způsobil-li jej sám.

(2) Nevylučuje-li to povaha věci, pak se má za to, že tu rozpor s kupní smlouvou byl již při převzetí věci, projevil-li se v průběhu šesti měsíců od převzetí.

§ 1831

(1) Není-li to vzhledem k povaze vady nepřiměřené, může kupující žádat dodání nové věci bez vad, i když vada nepůsobí podstatné porušení smlouvy; týká-li se vada jen součástí věci, pak výměnu součástí.

(2) Stejně právo má kupující, jedná-li se o odstranitelné vady, ale kupující nemůže pro opětovné vyskytnutí vady po opravě nebo pro větší počet vad věc řádně užívat.

§ 1832

Má-li věc vadu, z níž je prodávající zavázán, a jedná-li se o věc prodávanou za nižší cenu nebo o věc použitou, má kupující místo práva na výměnu věci právo na přiměřenou slevu.

§ 1833

(1) Práva z vady se uplatňují u prodávajícího, u kterého věc byla koupena. Je-li však v potvrzení podle § 1828 uvedena jiná osoba určená k opravě, která je v místě prodávajícího nebo v místě pro kupujícího bližším, uplatní kupující právo na opravu u toho, kdo je určen k provedení opravy. Osoba takto určená k opravě provede opravu

ve lhůtě dohodnuté mezi prodávajícím a kupujícím při koupi věci.

(2) Právo z vady u věci, která se rychle kazí, musí být uplatněno nejdéle v den následující po koupi

§ 1834

Prodávající vydá kupujícímu potvrzení o tom, kdy právo uplatnil, jakož i potvrzení o provedení opravy a o době jejího trvání.

§ 1835

Neplatná jsou ujednání mezi prodávajícím a kupujícím, k nimž došlo před uplatněním práv z vady věci, vedou-li k omezení nebo zániku těchto práv.

K § 1818 až 1835:

Osnova zachovává s určitými stylistickými a systematickými úpravami zvláštní ustanovení o prodeji v obchodě. Vzhledem k věcnému posunu rekonstrukce je výslovně vyjádřeno, že se ustanovení o prodeji v obchodě nepoužijí tehdy, kupuje-li věc v obchodě podnikatel ve zřejmé souvislosti s vlastní podnikatelskou činností. Některá ustanovení obecné povahy (např. vztahující se k návodu, k právním následkům odstranění vad dodáním nové věci nebo k právním následkům neodborného uvedení věci prodávajícím do provozu) jsou přesunuta do obecných ustanovení o právech z vad plnění.

Oddíl 3

Směna

§ 1836

Alternativa I:

Směnnou smlouvou se strany zavazují převést si vzájemně vlastnické nebo jiné právo a vyměnit věc za věc a, není-li jinak ujednáno, i s příslušenstvím v tom stavu, v jakém věci byly v okamžiku uzavření smlouvy.

Alternativa II:

(1) Směnnou smlouvou se každá ze stran zavazuje převést druhé straně vlastnické právo k věci výměnou za závazek druhé strany převést vlastnické právo k jiné věci.

(2) Není-li jinak ujednáno, odevzdají si strany věci i s příslušenstvím v tom stavu, v jakém věci byly v okamžiku uzavření smlouvy.

§ 1837

(1) Při nahodilé zkáze věci nebo při nahodilém zhoršení věci do té míry, že její hodnota klesne pod polovinu, se na smlouvu hledí, jako by nebyla uzavřena.

(2) Jiné nahodilé zhoršení věci nebo její postižení břemeny, jde k tíži zcizitele; k nepatrnému snížení hodnoty se nepřihlíží.

(3) Při směně věci úhrnkem postihuje nahodilá zkáza nebo nahodilé zhoršení jednotlivých věcí příjematele, nebyl-li tím jinak celek znehodnocen pod polovinu ceny.

§ 1838

Při odeslání věci přechází nebezpečí škody na věci na příjematele převzetím věci. Určil-li však či schválil, jak mu věc má být odeslána, přechází na příjematele nebezpečí škody na věci již odesláním.

§ 1839

Plody a užitky ze směněné věci náležejí zciziteli až do doby, kdy má podle smlouvy věc odevzdat; od uplynutí této doby náležejí plody a užitky příjemateli, i když mu věc nebyla ještě odevzdána.

§ 1840

V ostatním se na směnnou smlouvu přiměřeně použijí ustanovení o kupní smlouvě s tím, že se každá ze stran považuje ohledně věci, kterou směnou dává, za stranu prodávající, a ohledně věci, kterou přijímá, za stranu kupující.

K § 1836 až 1840:

Při směnné smlouvě se strany zavazují převést si vzájemně vlastnické právo k určitým věcem (*res pro re data*). Závazek míří k výměně majetkových hodnot, nezavazuje se tudíž jedna strana dodat věc straně druhé a vice versa; strana se zavazuje věc za věc směniti a je zavázána jen k výměně. Stávající úprava postrádá podrobnější ustanovení o směnné smlouvě: jak § 611 platného občanského zákoníku, tak i § 261 odst. 6 obchodního zákoníku jen odkazují na přiměřenou aplikaci ustanovení o kupní smlouvě i na smlouvu směnnou. Jeví se však jako vhodné upravit výslovně některé odchylky od kupní smlouvy podmíněné povahou tohoto smluvního typu. Návrh vychází z vládní osnovy československého občanského zákoníku z r. 1937 s přihlédnutím zejména k platné úpravě rakouské, švýcarské, italské a polské.

Díl 2

Smlouvy o přenechání věci k užití jinému

Oddíl 1

Výprosa

§ 1841

Přenechá-li půjčitel někomu bezplatně věc k užívání, aniž se ujedná doba, po kterou se má věc užívat, ani účel, ke kterému se má věc užívat, vzniká výprosa.

§ 1842

(1) Kdo věc výprosníkovi přenechal, může požadovat její vrácení podle libosti.

(2) Výprosník nemůže věc vrátit v době, kdy by tím způsobil půjčiteli obtíže, ledaže s tím půjčitel souhlasí.

§ 1843

(1) Škodu na věci výprosník půjčiteli nahradí, ledaže prokáže, že věc užíval způsobem přiměřeným její povaze a odpovídajícím poctivému styku.

(2) Dovolil-li výprosník o své újmě, aby věc užíval někdo jiný, nahradí půjčitelu škodu z toho vzniklou, ledaže by ke škodě došlo i jinak.

§ 1844

Nalezne-li se ztracená věc, za niž výprosník již dal náhradu, nenabude tím právo věc si proti vůli půjčitele ponechat, nýbrž věc půjčitelu proti vrácení náhrady vrátí.

K § 1841 až 1844:

Platný občanský zákoník upravuje jen výpůjčku (§ 659 an.). Výprosa (*precarium*) se od výpůjčky liší především tím, že při výprose není dohodnuta doba, po kterou může výprosník bezplatně užívat půjčitelovu věc, takže ji půjčitel může žádat zpět kdykoli podle libosti. Vzhledem k četnému výskytu úmluv tohoto typu v běžném občanském životě se jeví jako vhodné upravit výslovně i prekarciární smlouvu, protože konstrukce nepojmenované smlouvy neunesla jednoznačně právní řešení určitých otázek, zejména pokud se jedná o náhradu škody a o řešení otázky, zda náhrada daná půjčitelu za ztracenou věc zbavuje výprosníka povinností věc, nalezne-li se později, půjčitelu vrátit.

Oddíl 2 Výpůjčka

§ 1845

(1) Smlouvou o výpůjčce se půjčitel zavazuje přenechat vypůjčitelu věc k bezplatnému užívání na dohodnutou dobu nebo k dohodnutému účelu.

(2) Nesjednají-li strany jinak, a nestanoví-li ani zákon něco jiného, použijí se na výpůjčku přiměřeně ustanovení o výprose.

§ 1846

Vypůjčitel nabývá právo věc užívat sjednaným způsobem, a nebyl-li sjednán, způsobem přiměřeným povaze věci. Není-li jinak ujednáno, není vypůjčitel oprávněn věc přenechat jiné osobě bez svolení půjčitele.

§ 1847

(1) Půjčitel přenechá vypůjčitelu věc ve stavu způsobilém k užívání. Způsobí-li škodu vada věci, kterou půjčitel zatajil, nahradí půjčitel škodu vypůjčitelu z toho vzniklou.

(2) Půjčitel poučí vypůjčitele, jak věc užívat, nepadná-li se o pravidla obecně známá, anebo neplyne-li z okolností, že to není zapotřebí. Neučiní-li to, nahradí vypůjčitelu škodu z toho vzniklou.

§ 1848

(1) Věc vypůjčitel vrátí ve sjednanou dobu.

(2) Byl-li sjednán jen účel, k němuž se má věc užívat, zařídí se vypůjčitel tak, aby věc začal užívat bez prodlení a věc po splnění účelu bez zbytečného odkladu vrátil.

§ 1849

Vypůjčitel má právo vrátit věc předčasně; kdyby však z toho vznikly půjčitelu obtíže, nemůže věc vrátit bez jeho souhlasu.

§ 1850

(1) Užije-li vypůjčitel věc v rozporu se smlouvou, má půjčitel právo žádat její okamžité vrácení.

(2) Půjčitel nemá právo žádat předčasné vrácení věci, a to ani potřebuje-li ji nevyhnutelně dříve z důvodu, který při uzavření smlouvy nemohl předvídat, ledaže to bylo ujednáno.

§ 1851

(1) Obvyklé náklady spojené s užíváním věci nese vypůjčitel ze svého.

(2) Při potřebě mimořádných nákladů může vypůjčitel věc předat půjčitelu, aby si ji opatřil sám. Nechce-li nebo nemůže-li vypůjčitel tak učinit a vynaloží-li mimořádné náklady sám, náleží mu náhrada jako nepřikázanému jednateli.

§ 1852

Práva půjčitele a vypůjčitele musí být uplatněna do tří měsíců od vrácení věci, jinak je soud nepřizná, namítne-li druhá strana opožděné uplatnění práva.

K § 1848 až 1852:

Návrh úpravy smlouvy o výpůjčce navazuje na platnou úpravu občanského zákoníku (§ 659 až 662), ale oprostuje ji od některých nemístných zjednodušení.

Oddíl 3 Nájem

Pododdíl 1 Obecně o nájmu Základní ustanovení

§ 1853

(1) Nájemní smlouvou se pronajímatel zavazuje přenechat nájemci věc k dočasnému užívání a nájemce se zavazuje zaplatit za to pronajímateli nájemné.

(2) Smlouva, podle které je s právem věc užívat spojeno právo brát z ní plody a užítky a nabývat k nim vlastnické právo, je smlouvou pachtovní.

K oddílu 3 (Nájem) a k § 1853:

Nájem jako právní institut obligačního práva je koncipován tradičním způsobem, a to jak pokud jde o systém, tak pokud jde o obsah, tedy o konkrétní podobu právní úpravy.

Na obecná ustanovení o nájmu, resp. o nájemní smlouvě, navazuje speciální úprava podle obvyklých potřeb a běžných přístupů. Tak je speciálně upraven nájem obydlí, tj. toho, co slouží bydlení zpravidla nájemce nebo nájemcovy rodiny. Obydlím může být jak byt, tak dům. Dosud vždy činilo potíže mít dům za byt, vypořádat se v domě

s bytem, totiž často právě jediným bytem atd. Výrazem obydlí, bude lze mnohé vyřešit.

Vzhledem k tomu, co je považováno za byt, lze vždy dovést, jak posuzovat ubytovny, svobodárny a podobná zařízení.

Druhou zvláštní skupinu nájmu představuje nájem místností a prostorů, které k bydlení neslouží. Ty jsou pak několikerého druhu. Předně se jedná o garáže, studovny, ateliéry, prádelny, žehlírny, které zásadně slouží užítku člověku, jeho rodině, domácnosti, klubovny, prostory pro rozvíjení činnosti obecně prospěšné a přitom nevýdělečné. Specifika jednotlivých druhů takových místností a prostorů ztěžují jednotnou právní úpravu. Navrhuje se proto, aby se jejich nájem spravoval podle obecných ustanovení o nájemní smlouvě s tím, že bude na stranách, aby si konkrétní podmínky ujednaly ve smlouvě.

Dále jsou tu kanceláře, studia, architektonické, módní atd. ateliéry, garáže jako servisní místa pro zákazníky, místnosti k vedení obchodu, prostory skladovací, výrobní, a jiná další místa sloužící podnikání, resp. vůbec výdělečné. A konečně jsou zde hotely, penziony a jiná ubytovací zařízení.

Je třeba si uvědomit, že to, zda místnost nebo prostor má sloužit činnosti, jejímž cílem je dosahování zisku, či nikoli, je věcí dohody smluvních stran. Jen na nich záleží, zda se dohodnou tak, že v prostoru garáže budou opravována auta, anebo tam bude mít nájemce bytu v domě, v jehož přízemí jsou garáže, umístěný rodinný vůz.

Také činnost tzv. půjčoven, tedy takových podnikatelských zařízení, v nichž lze získat movitou věc do nájmu k vlastnímu prospěchu či užítku, ať podnikatelskému či nepodnikatelskému, je regulována speciálními normami. Zvláštní ustanovení zasluhuje rovněž nájem dopravního prostředku, přesto, že jeho výjimečnost není tak zřetelná jako v případě jiných „speciálních“ nájmu.

Obsah jednotlivých oddílů, stejně jako jednotlivých ustanovení se snaží přiblížit naši právní úpravu západním právním úpravám (jež si ostatně jsou navzájem velmi podobné a liší se snad jen mírou podrobnosti regulace).

Celé právní úpravě nájmu je navrácen tradiční pojmový znak nájmu, totiž dočasnost.

Samostatně pak je upraven pacht, právní institut charakteristický požívacím právem nájemce.

Základní ustanovení je svým způsobem vymezovací, totiž výslovně se pojmenovávají strany a uvádí se klíčové znaky – přenechání věci k užívání (předání do detence), úplatné a dočasné.

Kromě toho je připomenut rozdíl mezi smlouvou nájemní a smlouvou pachtovní, jejíž úprava následuje.

Předmět nájmu

§ 1854

(1) Pronajmout lze věc movitou i nemovitou, pokud se užíváním nespotečbuje. Pronajmout lze i část nemovité věci; co se dále stanoví o věci, použije se i pro nájem její části, ledaže zákon stanoví jinak.

(2) Pronajmout lze i věc, která v budoucnu teprve vznikne, je-li při uzavření nájemní smlouvy možné ji dostatečně přesně určit.

K § 1854:

Za pojmový znak nájemního poměru je možné označit i nespotečbitelnost věci, která je přenechávána.

Možnost pronajmout věc budoucí byla dosud předmětem teoretických a zčásti i praktických pochybností, byť ne všeobecných (srov. koupě věci budoucí, koupě naděje apod.). Výslovná úprava (spolu se stanovením adekvátní podmínky) by měla pochyby odstranit. Ochrana nájemce je dána standardními právními prostředky, totiž až po náhradu škody.

Doba nájmu

§ 1855

Nájemní smlouva může být uzavřena buď na dobu určitou, nebo na dobu neurčitou. Neujedná-li strany dobu trvání nebo den skončení nájmu, platí, že se jedná o nájem na dobu neurčitou.

K § 1855:

Nájem na dobu určitou je vždy dán lhůtou, je ale více možností, jak ji formulovat.

Pronajímatel

§ 1856

Nájemní smlouva i bez zvláštního ujednání pronajímatele zavazuje:

- a) přenechat věc nájemci tak, aby ji mohl užívat,
- b) udržovat věc v takovém stavu, aby mohla sloužit tomu užívání, pro které byla pronajata,
- c) zajistit nájemci nerušené užívání věci po dobu nájmu.

K § 1856:

Obdobně jako ustanovení o nájemci (srov. dále) obsahuje zdejší ustanovení základ vymezení následků nájemní smlouvy, totiž práv a povinností, které stranám ze smlouvy vzniknou. Proto, je-li z ujednání stran patrné, že jde o smlouvu nájemní (jsou-li nepochybně dány pojmové znaky), pak již vlastně není žádného ujednání třeba – základní právní důsledky plynou stranám ze samé smlouvy (bez dalšího).

Následující ustanovení (§ 1857) blíže stanoví den odevzdání věci a zmiňují, co je třeba odevzdat spolu s věcí.

§ 1857

(1) Pronajímatel odevzdá nájemci věc v dohodnutý den, jinak v den následující poté, co jej o to nájemce požádá.

(2) Pronajímatel odevzdá nájemci věc spolu s příslušenstvím, jakož i s listinami, popřípadě i dalšími věcmi, jichž je třeba k řádnému užívání pronajaté věci.

§ 1858

(1) Pronajímatel odevzdá nájemci věc v takovém stavu, aby mohla být užívána k dohodnutému účelu, nebo není-li dohodnut, k účelu vyplývajícímu z okolností nebo k účelu obvyklému.

(2) Není-li věc ve stavu podle odstavce 1, má nájemce právo žádat, aby ji pronajímatel do takového stavu

uvedl dříve, než ji nájemce převezme, a poskytne mu k tomu přiměřenou lhůtu.

(3) Neuvede-li pronajímatel věc do stavu podle odstavce 1 ve lhůtě dané mu k tomu nájemcem nebo není-li dobře možné věc do takového stavu uvést, má nájemce právo odmítnout věc převzít, anebo od smlouvy odstoupit.

K § 1857 a 1858:

Zdejší a následující ustanovení obsahují povinnosti pronajímatele, resp. nájemce, a jejich práva, pokud jde o kvalitu, resp. bezvadnost věci, a to jak při odevzdání a převzetí věci, tak po dobu nájmu.

Nájemce může mít zásadní zájem na tom, aby se smlouva skutečně naplnila, a pak má právní nástroj, jak pronajímatele donutit k aktivitě. Pakliže zájem nemá, nic mu nebrání, aby postupoval i jinak.

K odst. 3: vzhledem k tomu, že smlouva již byla uzavřena, má pronajímatel v případě, že nájemce odmítne věc převzít např. s tím, že „už nemá zájem“, právo na plnění ze smlouvy, tj. povinnost nájemce věc převzít je sankcionována.

§ 1859

(1) Po dobu nájmu provádí pronajímatel údržbu věci a její nezbytné opravy, ledaže se k některému způsobu nebo druhu údržby a k opravě některých vad zavázal nájemce. Běžnou údržbu provádí nájemce, ledaže se i k ní zavázal pronajímatel.

(2) Pronajímatel neodpovídá za vadu, o které v době uzavření nájemní smlouvy strany věděly a která nebrání užívání věci.

K § 1859:

Ustanovení je samozřejmě (stejně jako naprostá většina ostatních ustanovení) dispozitivní, takže to, co se praví např. o opravách a údržbě věci, lze ujednat i právě opačně, než stanoví zákon.

Opravy se nerozlišují na běžné a ostatní (všechny opravy provádí pronajímatel) – případná úprava je věcí ujednání stran. Naproti tomu běžnou údržbou (spočívající v zachování funkčního, resp. řádného stavu věci, jako např. výměna žárovky) je bez odchýlného ujednání stran povinností nájemce.

§ 1860

(1) Neodstraní-li pronajímatel vadu věci, ač mu nájemce včas a řádně vadu věci oznámil, takže nájemce může užívat věc jen s obtížemi, má nájemce právo na přiměřenou slevu z nájemného; může ale také provést opravu sám a žádat náhradu vynaložených nákladů.

(2) Jedná-li se o vadu, která zásadním způsobem ztěžuje nebo zcela znemožňuje užívání věci k dohodnutému účelu, nebo není-li dohodnut, k účelu vyplývajícimu z okolností nebo k účelu obvyklému, má nájemce právo na prominutí nájemného nebo může nájem vypovědět bez výpovědní lhůty.

(3) Práva podle odstavce 1 a 2 musí nájemce uplatnit do šesti měsíců ode dne, kdy vznikla, jinak je soud nepřizná, namítne-li pronajímatel opožděné uplatnění.

(4) Nájemce má právo započít si to, co by podle odstavce 1 a 2 mohl žádat od pronajímatele, až do výše nájemného za jeden měsíc; je-li doba nájmu kratší, až do výše nájemného.

(5) Ustanovení předchozích odstavců se nepoužijí, pokud nájemce pronajímateli neoznámil, že věc má vadu, kterou má pronajímatel odstranit.

K § 1860:

Slova „neodstraní-li pronajímatel vadu věci“ se rozumí: včas a řádně neodstraní vadu, k jejímuž odstranění je povinen. Je-li možné nájemné prominout, je také možná sleva z nájemného – záleží na povaze vady věci (nefunkční čistič koberců a contr. ucpané vodovodní potrubí). Rozumí se, že jak prominutí nájemného, tak sleva z nájemného, se týká doby, kdy nájemce nemůže věc užívat (vůbec nebo bez obtíží).

Slovy „bez výpovědní lhůty“ se rozumí výpověď okamžitá.

§ 1861

Během nájmu pronajímatel nemá právo měnit podobu ani vybavení věci.

K § 1861:

Lze mít za to, že z důvodů veřejného zájmu na základě zákona nebo úředního rozhodnutí může nastat situace, kdy je pronajímatel povinen změnu provést.

§ 1862

(1) Ukáže-li se během nájmu potřeba provést nezbytnou opravu věci, kterou nelze odložit na dobu po skončení nájmu, musí ji nájemce strpět, i když mu provedení opravy způsobí obtíže nebo omezí užívání věci.

(2) Trvá-li ale oprava vzhledem k době nájmu dobu značně dlouhou nebo ztěžuje-li oprava užívání věci nad míru obvyklou, má nájemce právo na slevu z nájemného podle doby opravy a jejího rozsahu.

(3) Jedná-li se o takovou opravu, že v době jejího provádění není možné věc vůbec užívat, má nájemce právo, aby mu pronajímatel dočasně poskytl k užívání jinou věc, nebo může nájem vypovědět bez výpovědní lhůty.

K § 1862:

Omezením užívání věci se rozumí ztížení možnosti věc užívat nebo možnost užívat jen část věci.

„Dobou značně dlouhou“ se rozumí např. v případě půlročního nájmu dva měsíce trvající oprava. S tím by se měla vypořádat judikatura.

§ 1863

(1) Způsobí-li třetí osoba jednáním ve vlastní prospěch újmu nájemci, může se ochrany domáhat sám nájemce.

(2) Tvrdí-li třetí osoba vlastní právo k věci, je pronajímatel povinen chránit nájemce vlastním právním jednáním.

K § 1863:

Ochrany proti újmě ze strany třetí osoby se může domáhat sám nájemce (tím není vyloučeno, aby mu pronajímatel „pomohl“, ale nájemce může jednat suo nomine), ledaže se třetí osoba dovolává silnějšího práva, než má nájemce, nebo práva stejně silného (tady nájemce jednat nemůže, protože jeho právo je slabší, vlastní právo k věci má jen její vlastník - pronajímatel).

§ 1864

(1) Uplatňuje-li třetí osoba vlastnické nebo jiné právo k věci nebo žádá-li vydání nebo vyklizení věci, nájemce to pronajímateli oznámí; požádá-li o to, poskytne mu pronajímatel ochranu.

(2) Neposkytne-li pronajímatel nájemci dostatečnou ochranu, může nájemce nájem vypovědět bez výpovědní lhůty.

(3) Bude-li nájemce rušen v užívání věci nebo jinak dotčen jednáním třetí osoby, má právo na přiměřenou slevu z nájemného, pokud takové jednání třetí osoby pronajímateli včas oznámil.

Nájemce

§ 1865

Nájemce je ze samé nájemní smlouvy bez zvláštního ujednání povinen užívat věc jako řádný hospodář k dohodnutému účelu, nebo není-li dohodnut, k účelu vyplývajícimu z okolností nebo k účelu obvyklému a platit nájemné.

K § 1865:

Jde o ustanovení obdobná § 1856 a násl.: lze-li dovodit, že jde-li o poměr ze smlouvy nájemní, je nájemce bez zvláštního ujednání povinen alespoň užívat věc jako řádný (pečlivý) nájemce – hospodář, a to buď k dohodnutému, anebo z okolností vyplývajícimu nebo obvyklému účelu, a platit nájemné.

Z toho, že je povinen užívat jako řádný hospodář, se dovozuje, že fakticky, skutečně užívat nemusí (zajisté, pokud se strany výslovně nedohodly, že bude fakticky užívat), ledaže by neužíváním byla věc ohrožena nebo znehodnocena.

§ 1866

(1) Nájemce nemá bez souhlasu pronajímatele právo pronajmout věc třetí osobě (podnájem), ani jí poskytnout jiné právo k věci.

(2) Jedná-li nájemce v rozporu s ustanovením odstavce 1, platí, že se dopustil zvlášť závažného porušení svých povinností, a tím způsobil pronajímateli vážnější újmu.

(3) Uživací nebo jiné právo lze třetí osobě zřídit jen na dobu nájmu věci; k jinému ujednání se nepřihlíží.

K § 1866:

Ustanovení odstavce 1 má samozřejmě dispozitivní povahu – dohodnou-li se strany jinak, není nájemce omezen, resp. je oprávněn tak, jak bylo ujednáno.

§ 1867

(1) Nájemné se platí v dohodnuté výši, a není-li dohodnuta, platí se ve výši obvyklé v době uzavření nájemní smlouvy s přihlédnutím k nájemnému za nájem obdobných věcí za obdobných podmínek.

(2) Má-li být nájemné podle ujednání stran plněno jinak než v penězích, je rozhodná majetková hodnota poskytovaného plnění vyjádřená v penězích.

K § 1867:

Situace, kdy se nájemce zaváže, že provede rekonstrukci bytu, a tedy nájemné nebude plněno v penězích.

§ 1868

(1) Je-li pronajatá věc dále pronajata, nájemce nemá právo žádat nájemné vyšší, než činí nájemné, které sám platí.

(2) Přesáhne-li nájemné z podnájmu věci výši nájemného z nájmu věci, má pronajímatel právo žádat rozdíl pro sebe.

K § 1868:

Ustanovení zakazující bezdůvodné obohacování nájemce se v právních úpravách standardně vyskytuje (právní úpravy se ovšem liší v podobě sankce).

§ 1869

Nájemné se platí v dohodnuté době, a není-li dohodnuta, platí se měsíčně pozadu.

K § 1869:

Tím zajisté není vyloučeno, aby zvláštní ustanovení obsahovala zvláštní úpravu.

Obecná ustanovení o splatnosti (obecná část závazkového práva) se nepoužijí. Naopak z textu ustanovení jednoznačně plyne, že se očekává ujednání stran.

Další práva a povinnosti stran

§ 1870

(1) Nájemce umožní pronajímateli přístup k věci nebo do věci v nezbytném rozsahu za účelem prohlídky, jakož i za účelem provedení potřebné opravy nebo údržby věci.

(2) Pronajímatel je ale povinen nájemci v přiměřené době předem návštěvu podle odstavce 1 oznámit, ledaže je nezbytné zabránit škodě na věci nebo hrozí nebezpečí z prodlení.

(3) Vzniknou-li nájemci činností pronajímatele podle odstavce 1 a 2 obtíže, které nejsou jen nepodstatné, má nájemce právo na slevu z nájemného.

K § 1870:

Ustanovení je standardní (to ovšem platí o většině zdejších ustanovení); ustanovení odstavce 3 má zajisté dispozitivní povahu. Rozumí se, že sleva z nájemného bude přiměřená obtížím, které nájemci činností pronajímatele vzniknou.

O škodě, která popřípadě nájemci vznikne, platí obecná ustanovení o náhradě škody.

Nic nebrání, aby v nájemní smlouvě byla ujednána i pravidla o pojištění pronajaté věci.

§ 1871

(1) Nájemce má právo provádět změny věci jen s předchozím souhlasem pronajímatele; byla-li nájemní smlouva uzavřena v písemné formě, vyžaduje i souhlas pronajímatele písemnou formu.

(2) Změny věci provádí nájemce na svůj náklad; dojde-li změnou věci k jejímu zhodnocení, pronajímatel se s nájemcem při skončení nájmu vyrovná podle míry zhodnocení.

(3) Provede-li nájemce změny věci bez souhlasu pronajímatele, uvede při skončení nájmu věc do původního stavu.

(4) Není-li změna věci, kterou provedl nájemce bez souhlasu pronajímatele, ku prospěchu věci, může pronajímatel nájem vypovědět bez výpovědní lhůty.

K § 1871:

Ustanovení je ovšem dispozitivní s výjimkou pravidla o formě souhlasu.

Provedení změn pronajaté věci odvisí i od toho, co je předmětem nájmu. Přestěhování nábytku v hotelovém pokoji má samozřejmě jinou povahu než zazdění dveřního otvoru v bytě.

Otázka prospěšnosti či nespěšnosti změny věci bude rozhodnou v případě, že se nájemce v takovém případě dovolá pomoci soudu.

§ 1872

Nájemce oznámí pronajímateli, že věc má vadu, kterou má odstranit pronajímatel, a to hned poté, kdy ji zjistí nebo kdy ji při pečlivém užívání věci zjistit mohl; jinak nahradí škodu, která prodlením vznikne.

§ 1873

Umožní-li nájemce svým vlastním jednáním, byť z nedbalosti, užívat věc třetí osobě, odpovídá pronajímatel za jednání této osoby stejně, jako kdyby věc užíval sám.

Změna vlastnictví

§ 1874

Smrtí nájemce ani smrtí pronajímatele nájem nezániká.

K § 1874:

Pro některé druhy nájmu, resp. pro nájmy některých věcí, může zákon stanovit jinak, stejně jako dohoda stran.

§ 1875

(1) Změní-li se vlastník věci, přejdou práva a povinnosti z nájmu na nového vlastníka.

(2) Strana nemá právo vypovědět nájem jen proto, že se změnil vlastník věci. Je-li ujednání stran opačné, má pronajímatel právo nájem vypovědět do 6 měsíců poté, co ke změně vlastníka došlo, nájemce do 6 měsíců poté, co se o změně vlastníka dozvěděl.

(3) Výpovědní lhůta je šestměsíční.

(4) Strana, která nájem vypoví, poskytne druhé straně přiměřené odstupné.

K § 1875:

Jedná se o prastarý princip, který byl u nás bohužel v poslední době částečně prolomen. Změnou se rozumí i nucený převod, např. v případě konkursu.

Pro některé druhy nájmu, resp. pro nájmy některých věcí, může zákon stanovit jinak, stejně jako dohoda stran. Také ustanovení odstavce 3 je dispozitivní – to platí o všech výpovědních lhůtách, ledaže jde o chráněný nájem obydlí.

Placení odstupného souvisí s výjimečností ujednání stran, které vyloučí *relocatio tacita*.

Skončení nájmu

§ 1876

(1) Při skončení nájmu odevzdá nájemce pronajímateli věc v takovém stavu, v jakém byla v době, kdy ji od pronajímatele převzal, s přihlédnutím k obvyklému opotřebení při řádném užívání, ledaže věc náhodou zanikla nebo se znehodnotila. Byl-li při odevzdání věci nájemci pořízen zápis obsahující popis věci, přihlédne se při odevzdání věci pronajímateli také k němu.

(2) Při odevzdání věci si nájemce oddělí a vezme vše, co do věci vložil nebo na ni vnesl na vlastní náklady, je-li to možné a nezhorsí-li se tím podstata věci nebo neztíží-li se tím nepřiměřeně její užívání.

(3) Odevzdáním se rozumí i předání vyklizené nemovité věci.

(4) Nájemce odevzdá věc v místě, kde ji převzal.

K § 1876:

Terminologie by se měla ustálit na »Skončení nájmu«, zrušení smlouvy nebo odstoupení od smlouvy jsou termíny poplatné teorii, že smlouva se existencí právního poměru z ní postupně »vyčerpává«. Smlouva je ale jen právní jednání zakládající právní poměr. Skončením nájmu se rozumí zánik povinností a práv ze smlouvy (zákon) vzniklých. Do tohoto souboru samozřejmě nepatří odpovědnostní důsledky porušení povinností.

Kromě stavu věci podle popisu upravuje zdejší ustanovení i tzv. *ius tollendi* (srov. § 2502 – společná pravidla dílu 14 o nepřikázaném jednatelství a upotřebení cizí věci), a

také právní pravidlo, podle kterého se řídí odevzdání věci nemovitě. právní pravidlo, podle kterého se řídí odevzdání věci nemovitě.

§ 1877

ALTERNATIVA I:

(1) Zanikne-li věc během doby nájmu, nájem skončí.

(2) Zanikne-li věc během doby nájmu zčásti, má nájemce právo buď na přiměřenou slevu z nájemného, anebo může nájem vypovědět bez výpovědní lhůty.

(3) Došlo-li k zániku věci nebo částečnému zániku věci náhodně, nemá nájemce právo na náhradu škody.

ALTERNATIVA II:

Odstavec 3 vypustit.

K § 1877:

Nájem, obdobně jako práva věcná, je spojen pojmově s existující věcí, nutně tedy skončí spolu se zánikem věci. Částečný zánik věci má vzápětí vznik práva volby nájemce.

Došlo-li k náhodnému zániku, je právo nájemce na náhradu škody řešeno obdobou s právem vlastníka (přičemž škodu nese ve svých poměrech pronajímatel).

Nejde-li o škodu vniklou náhodou, odpovídá nájemce za škodu na věci podle obecných ustanovení o náhradě škody.

§ 1878

Stane-li se věc nepoužitelnou k dohodnutému účelu, nebo není-li dohodnut, k účelu vyplývajícimu z okolností nebo k účelu obvyklému, má nájemce právo nájem vypovědět bez výpovědní lhůty.

K § 1878:

Nepoužitelnost věci, ať z toho či onoho důvodu, včetně případu, kdy se věc stala zdravotně závadnou, nemá bez dalšího za následek zánik nájmu. Vypovězení nájmu přichází v úvahu jak v případě, že nájem byl sjednán na dobu neurčitou, tak i v případě, že byl sjednán na dobu určitou.

§ 1879

(1) Užívá-li nájemce věc takovým způsobem, že se opotřebovává nad míru přiměřenou okolnostem nebo že hrozí úplné zničení věci, vyzve jej pronajímatel, aby věc užíval řádně, dá mu přiměřenou lhůtu k nápravě, a upozorní jej na možné následky neuposlechnutí výzvy. Výzva vyžaduje písemnou formu a musí být nájemci doručena.

(2) Neuposlechne-li nájemce výzvy podle odstavce 1, má pronajímatel právo nájem vypovědět bez výpovědní lhůty.

(3) Hrozí-li však v případě uvedeném v odstavci 1 naléhavě vážné nebezpečí z prodlení, má pronajímatel

právo nájem vypovědět bez výpovědní lhůty, aniž nájemce vyzval k nápravě.

(4) Pronajímatel má právo postupovat stejně, jak je uvedeno v odstavcích 1 a 2, nezaplatí-li nájemce nájemné za dobu delší než tři měsíce, a je-li dohodnutá doba nájmu kratší, pak za polovinu dohodnuté doby nájmu.

K § 1879:

O doručení výzvy platí obecná pravidla o vzniku adresovaného právního jednání. I zde platí, že vypovězení nájmu přichází v úvahu jak v případě, že nájem byl sjednán na dobu neurčitou, tak i v případě, že byl sjednán na dobu určitou.

§ 1880

(1) Jedná-li se o nájem na dobu určitou, skončí uplynutím této doby, neskončí-li z jiného důvodu dříve.

(2) Ujednání stran o možnosti vypovědět nájem na dobu určitou vyžaduje současné ujednání důvodů, pro něž lze nájem vypovědět; bez takového ujednání není možné nájem vypovědět.

K § 1880:

Ustanovení § 1880 a 1881 upravují skončení nájmu na dobu určitou.

Jiným důvodem může být např. náhodný zánik věci anebo výpověď podle § 1878 a 1879. Výpověď přichází ovšem v úvahu také tehdy, dohodnou-li se o takové možnosti strany v nájemní smlouvě za stanovených podmínek.

§ 1881

(1) Užívá-li nájemce věc i po uplynutí nájemní doby a pronajímatel jej do jednoho měsíce nevyzve, aby mu věc odevzdal, platí, že nájemní smlouva byla znovu uzavřena za podmínek sjednaných původně. Byla-li původně nájemní doba delší než jeden rok, platí, že byla uzavřena na jeden rok; byla-li kratší než jeden rok, platí, že byla uzavřena na tuto dobu.

(2) Ustanovení odstavce 1 se nepoužije přesto, že nájemce věc dál užívá, dala-li strana v přiměřené době předem najevo, že nájem skončí nebo již dříve nájem vypověděla.

K § 1881:

K odst.1: Zdejší ustanovení upravuje tzv. *relocatio tacita*, obnovení nájmu mlčky. Obecná základní doba je jeden rok.

K odst.2: Došlo-li již dříve ke skutečnosti, která je právním důvodem skončení nájmu, tj. požádala-li jedna ze stran o skončení nájmu nebo nájem vypověděla, nemůže se nájemce, který dále věc užívá, dovolat nového uzavření smlouvy ve smyslu odstavce 1.

§ 1882

(1) Jedná-li o nájem na dobu neurčitou, skončí výpovědí jednou ze stran. Jedná-li o věc movitou, je výpovědní lhůta jednoměsíční, jedná-li o věc nemovitou, je tříměsíční.

(2) Výpověď nemusí být odůvodněna; to neplatí, má-li strana právo vypovědět nájem bez výpovědní lhůty.

K § 1882:

Ustanovení § 1882 an. upravují skončení nájmu na dobu neurčitou.

Pravidlem skončení nájmu na dobu neurčitou je výpověď ve výpovědní lhůtě.

§ 1883

Porušuje-li jedna strana zvláště závažným způsobem své povinnosti nebo dobré mravy, a tím působí vážnější újmu druhé straně, má dotčená strana právo vypovědět nájem bez výpovědní lhůty.

K § 1883:

Výpověď nájmu bez výpovědní lhůty, tj. okamžité skončení nájmu z vůle jedné strany je výjimečným opatřením. Nelze vyloučit, že se strany v nájemní smlouvě dohodnou i na důvodech, které k takovému skončení nájmu povedou, nicméně sám zákon uvádí několik skutkových podstat, s nimiž lze výpověď bez výpovědní lhůty spojit.

Lze očekávat, že seznam hrubých zásahů bude časem vypracován judikaturou.

§ 1884

V době tří měsíců před skončením nájmu, je-li stranám den skončení nájmu znám, umožní nájemce věci, která má být znovu pronajata, zájemci o nájem přístup k věci v nezbytném rozsahu za účelem prohlídky v přítomnosti nájemce a pronajímatele; pronajímatel je ale povinen nájemci návštěvu v přiměřené době předem oznámit.

K § 1884:

Stranám je den skončení nájmu znám: jedná-li se o nájem na dobu určitou, jde o den, kdy má uplynout doba nájmu nebo den, kdy má nájem skončit, byl-li vypovězen, anebo jedná-li se o nájem na dobu neurčitou, jde o den, kdy má podle dohody stran nájem skončit, nebo den, kdy má nájem skončit, byl-li vypovězen. Období, kdy je možné nájemce obtěžovat, resp. omezovat ho v užívání věci, se vymezuje třemi měsíci - s možností jiné dohody.

Nezbytným rozsahem se rozumí jak stránka časová, tak i prostorová (osobní vůz bude třeba projet, do ubytovny bude stačit vstoupit).

§ 1885

ALTERNATIVA I:

Pronajímatel má právo zadržet na úhradu pohledávky vůči nájemci movité věci, které nájemce zanechá na věci nebo v ní.

ALTERNATIVA II:

Pronajímatel má právo zadržet na úhradu pohledávky vůči nájemci movité věci, které nájemce má na věci nebo v ní.

K § 1885:

Koncipuje se běžné zákonné zadržovací právo pronajímatele.

V alternativě se navrhuje zákonné zadržovací právo i pro celou dobu trvání nájmu. Mělo by ale prakticky význam jen u nájmu prostor či místností (vč. obydlí).

§ 1886

Ustanovení tohoto oddílu se použijí jen, není-li v ustanoveních o zvláštních druzích nájmu stanoveno jinak.

K § 1886:

Výslovné ustanovení o subsidiární povaze obecných ustanovení se jeví pro lepší srozumitelnost potřebně.

Pododdíl 2

Zvláštní ustanovení o nájmu obydlí

Základní ustanovení

§ 1887

(1) Zavazuje-li nájemní smlouva pronajímatele přenechat nájemci byt nebo dům, sloužící zajištění bytových potřeb (bydlení) nájemce a členů jeho rodinné domácnosti, zpravidla byt nebo dům (obydlí), nemá ujednání stran, podle něhož by práva a povinnosti nájemce byly méně výhodné, než jak vyplývají z tohoto zákona, účinnky.

(2) Jedná-li o nájem obydlí, nemá ujednání stran odchylující se od ustanovení § 1874 a 1875 účinnky.

K § 1887:

Jedná se o základní ochranné stanovení. Z obsahu ustanovení samozřejmě plyne, že nic nebrání, aby byly dohodnuty výhody pro nájemce.

Vzhledem k tomu, že se do soukromého práva uvádí nový pojem, lze mít za to, že je potřebné jej vymezit přímo v zákonném textu. Obydlím se rozumí prostor sloužící bydlení, ať už je složitě strukturován nebo se jedná o konstrukci zcela jednoduchou (jediná místnost, jediný prostor). Může jít o byt i dům. Jak již bylo zmíněno, má výraz „obydlí“ napomoci vyřešit problém bytu v rodinném domku, totiž právě jediného bytu v právě jednom domě.

Je třeba připomenout, že výraz „obydlí“ užívá již trestní zákon (domácí násilí).

Pojem „rodinné domácnosti“ je používán ve druhé části návrhu zákoníku, v rodinném právu (viz tam odůvodnění).

Smrtí nájemce ani smrtí pronajímatele nájem obydlí nezaniká. Změní-li se vlastník obydlí (domu, bytu apod.),

přejdou práva a povinnosti z nájmu vždy na nového vlastníka obydlí. Ani jedna ze stran nemá právo vypovědět nájem jen proto, že se změnil vlastník obydlí.

§ 1888

Jedná-li jen o krátkodobé užívání obydlí, ustanovení 2. oddílu se nepoužijí.

K § 1888:

Rozumí se nájemní smlouvy uzavřené mezi provozovatelem hotelu, penzionu nebo jiného zařízení (kolej) poskytujícího přenocování, a to i vícečetné (vícedenní), a jejich hostem. Zdejší ustanovení se nepoužijí ani pro nájmy na prázdniny nebo rekreaci (tzv. letní byt). Na tyto případy se použijí obecná ustanovení o nájmu s tím, že se předpokládá, že ubytovací podmínky budou převzaty do smlouvy o nájmu jako její součást.

§ 1889

(1) Nájemní smlouva vyžaduje písemnou formu.

(2) Lze-li z okolností nájmu dovodit, že nájemce užívá obydlí po dlouhou dobu v dobré víře a že nájem je po právu, platí, že nájemní smlouva byla uzavřena řádně.

K § 1889:

Formální nedostatek (nezachování písemné formy) nelze ani zde považovat za důvod neexistence právního poměru nájmu, jsou-li jinak splněny jeho zákonné znaky a nelze pochybovat ani o poctivosti pronajímatele, ani o poctivosti a dobré víře nájemce už jen proto, že nájem trvá po dobu tak dlouhou, že kdyby pochybnosti na straně pronajímatele byly bývaly vznikly, měl již dostatek času využít právních nástrojů k nápravě poměrů. Nejedná se o domněnku, ale o právní pravidlo na základě fikce.

Dlouhou dobou by se měla rozumět doba alespoň okolo deseti let.

I v případě nájmu obydlí může nájemné spočívat v jiném plnění než v penězích.

Pododíl 3

Nájem bytu

Zvláštní ustanovení o nájmu bytu

§ 1890

Nájemní smlouvou o nájmu bytu se pronajímatel zavazuje přenechat nájemci k dočasnému užívání byt a nájemce se zavazuje zaplatit za to pronajímateli nájemné.

K § 1890:

Nájem bytu je koncipován způsobem obdobným jako ve státech s ustálenou demokratickou a tržní tradicí. Nájem je chráněn (viz např. § 1887, ale i na mnoha jiných místech). Soudní ochrana se děje v nesporném řízení, a to i v případě, že se jedná o určení výše nájemného; je totiž třeba zajistit, aby tvrzení a dokazování nebylo toliko věcí stran.

Výslovně se připomíná pojmová dočasnost nájemního bydlení.

§ 1891

(1) Bytem se rozumí soubor místností nebo místnost, které jsou součástí domu a jsou pronajaty k účelu bydlení.

(2) Dohodne-li se pronajímatel s nájemcem, že k obývání bude jako byt pronajat jiný než obytný prostor, jsou strany zavázány stejně, jakoby byl pronajat obytný prostor.

K § 1891:

Pro vymezení bytu není podstatné jen to, že jde o soubor místností nebo jedinou místnost, ale i to, že se strany dohodly o tom, že to, co je smlouvou o nájmu bytu pronajato, má sloužit k bydlení.

Označení „byt“ sluší obvykle tzv. samostatnému bytu, tj. takovému, který má vlastní vstup, a ten, kdo jej obývá, jej může obývat, aniž je při tom závislý na místnostech nebo prostorech vně bytu, ledaže bylo dohodnuto jinak nebo z okolností vyplývá něco jiného.

Se zvláštním ohledem na sociální potřeby má být sledována koncepce, podle níž není důležité, o jaké, totiž zda o bytové nebo nebytové prostory (z pohledu administrativních předpisů) se jedná, důležité je jen to, zda jde o místnosti nebo místnost, o které se strany dohodly, že budou nebo bude sloužit bydlení. Nicméně to, zda dotýčný prostor je či není schopný sloužit bydlení, lze posoudit podle objektivních kritérií se zřetelem na obvykle k bydlení pronajímané místnosti. Takového posouzení je samozřejmě schopen soud, a není tedy zapotřebí, aby předcházelo rozhodnutí administrativního orgánu. Tím nemá být řečeno, že z výjimky by se snad mělo stát pravidlo, tedy neznamená to, že by tzv. bytové domy neměly a priori splňovat všechny podmínky stanovené administrativním právem pro ně a pro prostory v nich se nacházející.

Nicméně, takto může být jako byt pronajat sklepní nebo půdní prostor, nebo třeba i obytný vůz, tj. k bydlení určená stavba, postavená na stanovišti (místo vyhrazené pro obytné vozy), která může být složena a rozložena, s výjimkou vozů, které mají vlastní pohon.

Každý prostor pronajatý k bydlení musí ovšem splňovat tzv. podmínky k nastěhování.

Stejně jako byt nezařízený, resp. nevybavený, může být pronajat i byt zařízený (např. nábytkem), resp. vybavený (např. spotřebiči, elektronikou). Strany mohou uzavřít nájemní smlouvu, jejímž předmětem je zařízený popř. vybavený byt, (o zařizovacích předmětech, resp. o vybavení platí, že sdílí osud bytu), anebo nájemní smlouvu s odlišnými předměty (o nájemní smlouvě, jejímž předmětem jsou zařizovací, vybavovací předměty, platí, že je

uzavřena na stejnou dobu jako smlouva o nájmu bytu). Strany mají svobodný prostor ujednat si ve smlouvě obsah takového nájemního poměru podle konkrétní potřeby.

§ 1892

Není-li stranám zřejmé, zda se jedná o nájem na dobu určitou nebo o nájem na dobu neurčitou, má se nájem za ujednaný na dobu určitou, jejíž délka je v místě obvyklá.

ALTERNATIVA:

(výslovně) na dobu pěti let
na dobu tří let
na dobu dvou let

K § 1892:

V nájemní smlouvě týkající se obydli se neuplatní pravidlo obecných ustanovení o nájemní smlouvě, ale naopak zákonná vyvratitelná domněnka, jejíž důsledky zdaleka ne vždycky musejí stranám vyhovovat. Má to vést strany k tomu, aby dobu trvání nájmu výslovně ujednaly. Rozhodující je přitom subjektivní hledisko (srov. „stranám zřejmé“). Pochybnosti nelze vznášet, jestliže z jednání o uzavření smlouvy vůle stran nepochybně vyplývá.

Jinak řečeno: nebude-li ve smlouvě uvedeno o délce nájmu vůbec nic, jde o nájem na dobu určitou, to, že jde o nájem na dobu neurčitou, musí být popřípadě uvedeno výslovně.

Alternativní řešení vyplývá z potřeby navodit určité ustálené poměry do budoucna (tj. dokud „doba obvyklá“ nebude bez obtíží zjištělná). Jistota může být vítanou v situaci, kdy v tomto ohledu schází potřebná soudní praxe.

§ 1893

ALTERNATIVA I:

(1) Odkazuje-li nájemní smlouva na obecné podmínky nájmu vypracované odbornými nebo zájmovými organizacemi, nebo na jiné smluvní podmínky, jež jsou stranám uzavírajícím smlouvu známé nebo k návrhu nájemní smlouvy přiložené, anebo na podmínky určené stanovami družstva, mají odchýlná ujednání přednost před ustanoveními těchto podmínek, jsou-li ve smlouvě uvedena.

(2) Nelze dohodnout takové podmínky nájemní smlouvy, které by pro nájemce byly méně výhodné, než jaké vyplývají z podmínek uvedených v odstavci 1.

ALTERNATIVA II:

Odstavec 2 vypustit.

K § 1893:

Obecné podmínky nájmu a podobné smluvní podmínky, popř. podmínky určené stanovami družstva, je třeba pro případ nájmu bytu vedle tohoto zákona považovat za jeden z významných ochranných nástrojů pro práva nájemců. Proto se stanoví podmínka výslovnosti případného odchýlného ujednání stran.

Odevzdání bytu

§ 1894

(1) Pronajímatel zpřístupní nájemci byt způsobilý k nastěhování v dohodnutý den. Není-li dohodnut den nastěhování, má nájemce právo, aby mu pronajímatel byt zpřístupnil k prvnímu dni měsíce následujícího po tom, v němž smlouva nabyla účinnosti; takový den pak platí za dohodnutý.

(2) Byt je zpřístupněn, obdržel-li nájemce klíče a jinak mu nic nebrání v přístupu do bytu.

K § 1894:

Nájemní smlouvu lze zajisté uzavřít jak s odkládací podmínkou, tak se stanovením doby.

§ 1895

(1) Byt je způsobilý k nastěhování, odpovídá-li ujednáním ve smlouvě.

(2) Schází-li ujednání o způsobilosti bytu, má se byt za způsobilý k nastěhování, je-li uklizený, čistý, ve stavu, který se obvykle považuje za dobrý, a vhodný k obývání.

K § 1895:

Jedná se o jedno z významných ochranných ustanovení, a to především pro faktickou rovinu nájemního poměru. Obvyklost je nutno posuzovat s ohledem na to, o jaký byt se právě jedná.

§ 1896

(1) Nájemce má právo odmítnout se nastěhovat, není-li byt způsobilý k nastěhování.

(2) Nájemce má právo odmítnout se nastěhovat přesto, že je byt způsobilý k nastěhování, ale stav bytu neodpovídá informaci, kterou pronajímatel nájemci o bytu dal, ledaže pronajímatel poskytne nájemci přiměřenou slevu z nájemného.

(3) Neinformoval-li pronajímatel nájemce o skutečnostech, které se bytu týkají, přestože se o nich věděl nebo vědět měl a nájemce se o nich dozvědět měl a mohl, anebo je-li byt v podstatně horším stavu, než jaký nájemce důvodně očekával s ohledem na výši nájemného nebo jiné okolnosti, platí odstavec 2 obdobně.

§ 1897

(1) Vadou bytu, která by mohla způsobit, že byt není způsobilý k nastěhování, není skutečnost, o které pronajímatel nájemce informoval při uzavření smlouvy.

(2) Prohlédl-li si nájemce byt před uzavřením smlouvy, nebo když si jej bez rozumného důvodu neprohlédl, ač jej k tomu pronajímatel vyzval, nemůže nájemce za vadu označovat něco, co měl a mohl při prohlídce zjistit, ledaže pronajímatel jednal hrubě nedbale nebo v rozporu se zásadami slušnosti a poctivosti.

K § 1896 a 1897:

Do standardní ochrany nájemce náleží i přísnější požadavky kladené na pronajímatele.

§ 1898

Stav bytu se posoudí ke dni dohodnutému k nastěhování. Nastěhoval-li se ale nájemce v jiný den, posoudí se stav bytu k tomuto dni, ledaže by to bylo na újmu pronajímatele.

K § 1898:

Výrazem „dohodnutý“ se rozumí dohodnutý ve smlouvě nebo i později.

§ 1899

Není-li byt způsobilý k nastěhování v dohodnutý den, má nájemce právo oznámit pronajímateli, že na splnění smlouvy trvá; neučiní-li tak bez zbytečného odkladu, jeho právo zanikne.

K § 1899:

Pronajímateli by neměla být dána možnost odvolat se při neschopnosti splnit ani dodatečně na nepřiměřené (nerozumné) náklady nebo nepřiměřené obtíže. Naopak nájemce musí své právo uplatnit v přiměřené době.

§ 1900

ALTERNATIVA I:

(1) Nájemce má právo žádat, aby pronajímatel odstranil vadu bytu, která by bránila obvyklému bydlení; pronajímatel vadu odstraní, ledaže by musel vynaložit nepřiměřené náklady nebo způsobit si nepřiměřené obtíže.

(2) Žádá-li nájemce odstranění vady bytu, pronajímatel vadu odstraní, lze-li to provést bez většího nepohodlí pro nájemce a nájemce nemá zvláštní důvod odstranění vady odmítnout.

(3) Pronajímatel vadu odstraní v přiměřené době poté, co mu nájemce vadu oznámil.

(4) Neodstraní-li pronajímatel vadu řádně, může ji odstranit nájemce a žádat náhradu odůvodněných nákladů.

ALTERNATIVA II:

V odstavci 1 nahradit výraz „nepřiměřené“ výrazem „nerozumné“.

K § 1900:

Na rozdíl od předchozího ustanovení, jedná se v tomto případě o vadu bytu, a to o vadu podstatnou.

§ 1901

Neoznámí-li nájemce pronajímateli vadu bytu bez zbytečného odkladu poté, co ji měl a mohl při řádné péči zjistit, právo s tím spojené zanikne; to neplatí, jedná-li pronajímatel hrubě nedbale nebo v rozporu se zásadami slušnosti a poctivosti.

K § 1901:

Ochrana nájemce není bezbřehá, i on má své povinnosti, a neplní-li je, nutně jej stihá sankce.

§ 1902

(1) Dokud se nájemce nemůže pro vadu bytu nastěhovat, není povinen platit nájemné. Je-li vadou dotčena jen část bytu, má nájemce právo na přiměřenou slevu z nájemného; stejně platí, jedná-li o podstatnou vadu v poskytování plnění spojených s užíváním bytu nebo s ním souvisejících.

(2) Nájemce, který se do bytu nastěhoval přesto, že byt má vadu, má právo na přiměřenou slevu z nájemného po dobu trvání vady; to ale neplatí po dobu, kdy nájemce odstranění vady odmítá.

K § 1902:

Vadou se rozumí vada ve smyslu ustanovení § 1900, totiž taková vada, která brání obvyklému bydlení a na kterou nájemce pronajímatele upozornil dříve, než se do bytu nastěhoval.

Přiměřenou slevou se rozumí zásadně rozdíl v nájemní ceně bytu vadného a bezvadného. (Ustanovení § 1904 se tu nepoužije.)

§ 1903

(1) Nájemce má právo nájem vypovědět bez výpovědní lhůty, představuje-li prodlení pronajímatele nebo vada bytu hrubé porušení povinností pronajímatele.

(2) Je-li zřejmé, že dojde k porušení povinností pronajímatele, které odůvodní nájemcovu výpověď, má nájemce právo nájem vypovědět podle odstavce 1 již přede dnem dohodnutým k nastěhování; to neplatí, poskytneli pronajímatel neprodleně nájemci přiměřené zajištění splnění.

(3) Nájemce nemá právo nájem podle odstavce 1 vypovědět, došlo-li k prodlení pronajímatele až poté, co se nájemce nastěhoval, ani pro vadu, která byla včas odstraněna.

K § 1903:

Pokud jde o vypovězení bez výpovědní lhůty, srov. DZ k § 1860.

§ 1904

(1) Pronajímatel nahradí újmu, kterou nájemci způsobil svým prodlením nebo vadou bytu.

(2) Odstavec 1 se nepoužije, prokáže-li pronajímatel, že jeho prodlení nebo vada bytu vznikly v důsledku vyšší moci; to neplatí, přestane-li vyšší moc působit.

(3) Výše náhrady újmy má být přiměřená rozsahu újmy s ohledem na místní poměry, pokud nelze skutečný rozsah újmy bez větších obtíží zjistit.

K § 1904:

Jedná se o zvláštní druh závazkové odpovědnosti za újmu vzniklou prodlením a vadou. (Vadou se rozumí vada ve smyslu ustanovení § 1900, totiž taková vada, která brání obvyklému bydlení a na kterou nájemce pronajímatele upozornil dříve, než se do bytu nastěhoval.)

Vyšší moci se rozumí všechno (překážky, skutečnosti), co pronajímatel nemohl ovlivnit, resp. všechno, o čem v době uzavření smlouvy nemohl rozumně očekávat, že vznikne či nastane, ani se tomu nemohl vyhnout nebo vyloučit vzniklé následky.

Nájemce má právo na náhradu vždycky, jsou-li prodlení pronajímatele, vada bytu nebo újma nájemce důsledkem nedbalosti pronajímatele, nebo neodpovídá-li stav bytu informací pronajímatele v době uzavření smlouvy.

Odpovídá-li za škodu třetí osoba, kterou nájemce objednal, aby plnila zcela nebo zčásti na místo něho, pak se nájemce zproští odpovědnosti jen tehdy, pokud by se i třetí osoba odpovědnosti zprostila. Stejně samozřejmě platí o zproštění pronajímatele, najal-li si ke splnění svých povinností třetí osobu. Tato pravidla nutně platí ve všech obdobných případech činnosti třetí osoby.

Započtení proti měsíčnímu nájemnému je možné; srov. obecná ustanovení o nájemní smlouvě.

§ 1905

(1) Ustanovení o vadě bytu se použijí obdobně, brání-li užívání bytu právo třetí osoby.

(2) Ustanovení o vadě bytu se použijí obdobně také tehdy, brání-li užívání bytu ustanovení zákona nebo rozhodnutí veřejného úřadu vydané na základě zákona.

(3) Ustanovení odstavců 1 a 2 se nepoužije, věděl-li nájemce o vadě bytu při uzavření smlouvy, anebo svým jednáním tento stav vyvolal.

K § 1905:

Právní vady se jako obvykle posoudí stejně jako vady skutkové.

Nájemné a jiné platby

§ 1906

ALTERNATIVA I:

(1) Nájemné si strany ujednají pevnou částkou, zpravidla za měsíc nebo za čtvrtletí.

(2) Neujednávají-li si strany výši nájemného, má pronajímatel právo žádat nájemné v takové výši, jaká je v den uzavření nájemní smlouvy obvyklá v případě nového nájmu obdobného bytu za obdobných smluvních podmínek.

ALTERNATIVA II:

Namísto výrazu „v den uzavření nájemní smlouvy“ uvést v odstavci 2 „v den plnění“ rozumí se den, kdy je nájemné splatné.

K 1906:

Neujednávají-li si strany výši nájemného, nemění to nic na tom, že byla uzavřena nájemní smlouva, je-li možné ze smlouvy nebo z okolností, za nichž byla uzavřena dovodit, že jde o nájemní smlouvu. Nájemní smlouva je totiž pojmově smlouvou úplatnou.

Nájemné a platby související s nájmem bytu lze blíže určit takto:

Nájemné zahrnuje zejména /1/ odměnu za přenechání některých dílčích vlastnických oprávnění (užívání části věci apod.), /2/ úhradu provozu bytu (např. správu), /3/ úhradu prosté reprodukce bytu (částky sub 2 a 3 pokrývají náklady).

Další platby za plnění související s bydlením, resp. bydlením umožňující: vodné a stočné, dodávka tepla a teplé vody, odvoz komunálního odpadu, osvětlení, popř. otop společných prostorů domu, úklid domu a jeho bezprostředního okolí, provoz výtahu, provoz domácích/domovních telefonů, společná anténa TV a R, provoz klimatizace, apod.

Nadstandardní plnění: telekomunikační služby, internet, kabelová televize, satelitní příjem, recepční služby, úklid bytu.

Služby, které si zpravidla objednává (smlouvu uzavírá) a sám hradí nájemce: telekomunikační služby, elektřina, plyn apod.

Nedohodnou-li se strany o výši nájemného, má každá z nich právo žádat, aby nájemné určil soud. Také pro soud je pak rozhodujícím hlediskem nájemné v místě obvyklé. Soud by měl rozhodovat v nesporném řízení (s vyšetřovacím principem), spíš arbitrážního typu.

§ 1907

(1) Strany si ujednají, která plnění spojená s užíváním bytu nebo s ním související (dále jen „služby“) zajistí pronajímatel a jak se náklady na ně určí, popřípadě výši částky, kterou má nájemce pronajímateli za ně platit.

(2) Pronajímatel zajišťuje dodávku teplé a studené vody a její odvádění, dodávku tepla, odvoz komunálního odpadu, kontrolu a čištění komínů, osvětlení, popřípadě otop společných prostorů domu, úklid domu a jeho bezprostředního okolí, provoz výtahu, domácích/domovních telefonů, provoz zařízení pro příjem televizního a rozhlasového signálu a jiných elektrických, popřípadě elektronických zařízení v domě.

(3) Není-li možné zjistit skutečnou spotřebu vody a tepla, rozvrhnou se náklady na vodné a stočné poměrně podle počtu členů domácnosti nájemců a na teplo poměrně podle velikosti bytu; obdobně se poměrně podle počtu členů domácnosti nájemců rozvrhnou náklady na odvoz komunálního odpadu, kontrolu a čištění komínů, osvětlení, popřípadě otop společných prostorů domu, úklid domu a jeho bezprostředního okolí a na provoz výtahu, popří-

padě poměrně podle velikosti bytu náklady na provoz klimatizace.

(4) Pronajímatel umístí měřiče spotřeby tepla a vody, požádají-li o to nájemci dvou třetin bytů v domě; pronajímatel má právo započítat náklady na umístění měřičů během jednoho roku všem nájemcům, ledaže od vynaložení nákladů uplynula k počátku započítávání doba delší než jeden rok.

K § 1907:

Jednotlivé náklady mohou být určeny pevnou částkou, rozvrženy podle počtu nájemců, podle počtu s nájemcem bydlících apod. Všechna ustanovení jsou dispozitivní, takže strany si mohou ujednat všechny aspekty úplně jinak, než jak pro případ potřeby (nedostatku ujednání) stanoví zákon.

K odstavci 3 a 4: stanoví-li zvláštní zákon jinak, ustanovení se nepoužijí – stejně tak, jako v případě, že se strany dohodnou jinak.

§ 1908

(1) Nájemné platí nájemce předem na každý měsíc, nejpozději ale do pátého dne běžného kalendářního měsíce, nebo (předem) na jinou dohodnutou dobu.

(2) Zároveň s nájemným platí nájemce zálohy na náklady na služby, které pronajímatel zajišťuje podle § 1907.

K § 1908:

Ujednávají-li si strany, že nájemné bude nájemce platit před začátkem běžného měsíce nájmu, nelze to považovat za ujednání na újmu nájemce.

Delší opoždění s placením se pokládá za důvod výpovědi nájmu.

§ 1909

Pronajímatel vždy nejpozději k 30. dubnu běžného roku prokazuje nájemci náklady vynaložené na služby předložením vyúčtování za minulý kalendářní rok.

K § 1909:

I zdejší ustanovení je dispozitivní. Pronajímateli je ve většině případů známo, kdy obdrží fakturu od dodavatele, takže je na něm, aby v nájemní smlouvě na pozdější termín pamatoval. Jinak řečeno: není-li v konkrétním případě vzhledem k postupu třetí osoby možné předložit vyúčtování k 30. dubnu, je třeba výslovné dohody o tom, kdy je pronajímatel povinen vyúčtování předložit. Nelze mít ovšem za to, že je v rozporu s dobrými mravy, pokud by pronajímatel navrhol jako rozhodný den 31. prosinec následujícího roku.

§ 1910

(1) Ujednávají-li si strany, že nájemce na zajištění dlužného nájemného, odstranění škod v bytě a domě, které mu lze přičíst, úhradu nákladů souvisejících s vystěhováním (vyklizením) a splnění jiných povinností

vyplývajících z nájmu, popřípadě z porušení takových povinností, složí určitou částku peněz jako jistotu, nesmí její výše přesáhnout šestinásobek měsíčního nájemného a záloh na služby. K ujednání stran o tom, že má být složena na vyšší částka než stanovená, se nepřihlíží.

(2) Peníze se uloží v bance na zvláštní účet s obvyklým úrokem.

(3) Po dobu nájmu nemá žádná ze stran právo s touto jistotou bez souhlasu druhé strany nakládat. Nájemce má ale právo, aby mu banka vyplácela úroky.

(4) Po skončení nájmu vyplatí banka pronajímateli částky, k jejichž zajištění byly peníze na zvláštní účet uloženy, a to až do výše dlužné částky, pokud o vyplacení strany souhlasně požádají; žádost stran vyžaduje písemnou formu. Co zbude, vyplatí banka nájemci.

(5) Na vyplacení jistoty má jinak právo strana, které svědčí ujednání stran v písemné formě, rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu veřejné moci se stejnými účinky.

K § 1910:

Pokud jde o poslední větu prvního odstavce, je do jisté míry redundantní – s ohledem na ustanovení obecné části občanského zákoníku.

Určení bezpečné banky zvláštním právním předpisem lze doporučit jako vhodné nejen pro případ zajištění plateb souvisejících s bydlením (srov. rodinné právo).

Peníze složené jako jistota (kauce) náležejí nájemci.

Protože jde i zde samozřejmě o dispozitivní úpravu, mohou se strany dohodnout i jinak. Totiž například tak, že dispozice s účtem i s prostředky na účtu, a to i po dobu nájmu, náleží jen pronajímateli (jde o jeho účet a on má také právo na úroky). Že tedy pronajímatel čerpá z účtu tak, aby pokryl dlužné nájemné (atd.). Rovněž si mohou ujednat, že pronajímatel může žádat doplnění kauce s tím, že nesplní-li nájemce tuto povinnost, jde o hrubé porušení povinností nájemce.

§ 1911

(1) Nedohodnou-li se strany o dlužném nájemném, nelze nájem vypovědět pro nezaplacení nájemného, uložili-li nájemce dlužné nájemné, popřípadě jeho spornou část na zvláštní účet s obvyklým úrokem v bance určené zvláštním právním předpisem.

(2) Domáhá-li se nájemce plnění ze smlouvy a pronajímatel odmítá plnit s námitkou nezaplacení nájemného, použije se ustanovení odstavce 1 přiměřeně.

(3) Ustanovení § 1910 odstavce 3 až 5 zde platí obdobně.

K § 1911:

Pokud nájemce sporné nájemné nebo jeho část nedeponuje, jak má, pronajímatel může smlouvu vypovědět nebo lze nájemní smlouvu jinak zrušit.

§ 1912

(1) Trval-li nájem alespoň tři roky ode dne, kdy bylo nájemné naposled změněno, má každá ze stran právo žádat, aby nájemné bylo bez výpovědi nájmu určeno v takové výši, jaká je ke dni určení obvyklá v případě nového nájmu obdobného bytu za obdobných smluvních podmínek.

(2) Změna nájemného podle odstavce 1 není možná dříve než šest měsíců poté, co jedna strana o záměru změnu uskutečnit druhou stranu vyrozuměla; vyrozumění vyžaduje písemnou formu.

(3) Nemohou-li se strany dohodnout na výši nájemného, má každá z nich právo žádat, aby výši nájemného určil soud.

K § 1912:

Stejně jako zvýšení je možné i snížení nájemného.

V tomto i následujícím ustanovení se jedná o tzv. čisté nájemné, nikoli o nájemné plus náklady na služby.

§ 1913

Ujednají-li si strany, že se nájemné bude měnit bez výpovědi nájmu vždy jednou za období ne kratší než jeden rok, nesmí zvýšení nájemného za období od předchozího určení nájemného přesáhnout zvýšení indexu maloobchodních cen.

K § 1913:

Jedná se o variantu tzv. indexování nájemného. Má limity kvantitativní i časové.

„Index maloobchodních cen“ je uveden jenom příkladem – volba vhodné vazby je věcí ekonomicko-sociální (míra inflace apod.).

§ 1914

Ustanovení § 1912 se nepoužije a ujednání stran podle ustanovení § 1913 pozbuje dočasně účinky, stanoví-li zvláštní právní předpis pro určité období, určitou oblast nebo určitý typ nájmu, že se nájemné nemění, popřípadě také stanoví nejvyšší úrok z prodlení s placením nájemného.

K § 1914:

Omezení tržní tvorby cen bydlení je možné provést zákonem. Půjde především o případy oblastí sociálně neutěšených, či jinak problematických (oblast záplav, požárů apod.).

Práva a povinnosti stran

§ 1915

Nájemce užívá byt řádně v souladu s nájemní smlouvou.

K § 1915:

Jedná se o další výraz snahy eliminovat administrativní zásahy do soukromoprávní sféry - důraz je položen na smlouvu, ne na stavební povolení.

Umístit sídlo nebo místo „podnikání“ na adrese bytu, resp. v bytě, není vyloučeno, pokud z toho samého neplyne zvýšené zatížení pro byt nebo dům, ať už v podobě množství osob, nebo hluku, prachu, pachu apod. Zejména takové podnikání, které je ve své podstatě výkonem tzv. svobodného povolání nebo má jinak tvůrčí povahu (autoři, vynálezci apod.), nelze považovat v obydlí za vyloučené. Opačně ovšem platí o provozu notářského úřadu, kanceláře soudního exekutora atp.

§ 1916

(1) Pronajímatel udržuje po dobu nájmu v domě náležitý pořádek obvyklý podle místních zvyklostí.

(2) Nájemce dodržuje po dobu nájmu obvyklá domovní pravidla a rozumné pokyny pronajímatele pro zachování obvykle náležitého pořádku.

K § 1916:

Pokyny pronajímatele nejsou ovšem právně vynutitelné, přesto, že jsou in concreto rozumné, ledaže by vlastně opakovaly zákon, upozorňovaly na jeho ustanovení, varovaly před porušováním a podobně.

§ 1917

(1) Pronajímatel udržuje po dobu nájmu byt a dům ve stavu, v jakém má být, aby byl způsobilý k nastěhování.

(2) Nájemce udržuje dveřní zámky, vodovodní kohoutky, sanitární zařízení, elektrické zásuvky a vypínače, bojler a podobná zařízení, jakož i další zařízení a vybavení bytu, které není součástí domu.

(3) Je-li zapotřebí vyměnit nebo přemístit věc, která je ve vlastnictví pronajímatele, učiní tak pronajímatel.

(4) Opravy náhodných škod se za udržování nepovažují.

K § 1917:

Zajišťování stavu bytu v podobě způsobilé k nastěhování zahrnuje rovněž adekvátní čištění bytu, včetně vymalování, a jeho běžnou údržbu.

Ve vlastnictví pronajímatele jsou nejen součástí domu, ale také jeho movité a nemovité příslušenství, a další věci, které náležejí pro najímateli.

§ 1918

(1) Nájemce má právo chovat v bytě zvíře, má-li pro to dobrý důvod a chování zvířete nemá za následek obtíže pro pronajímatele nebo ostatní nájemce nebo obyvatele bytu nebo domu, a to i přes to, že pronajímatel chování zvířat v domě zakázal.

(2) Ujednaly-li si strany opačně, než stanoví odstavec 1, soud může na návrh nájemce toto ujednání zrušit,

nelze-li pro změnu poměrů dodržení ujednání po nájemci spravedlivě žádat.

K § 1918:

Pronajímatel nemůže obecně zakazovat (stanovit povinnost) – to může jen zákon. Pronajímatel ale může navrhnout, aby nájemní smlouva zahrнула ujednání zakazující chování zvířete.

§ 1919

Nájemce je povinen snášet změny, úpravy, popřípadě přestavbu bytu nebo domu (dále jen „změny“), jen nesnižují-li hodnotu bytu pro nájemce a lze-li změny provést bez většího nepohodlí pro něj; jinak lze změny provést jen se souhlasem nájemce.

K § 1919:

Posouzení snížení hodnoty bydlení se podřizuje objektivním kritériím.

§ 1920

(1) Nájemce nemá právo bez souhlasu pronajímatele provést změnu bytu ani domu; souhlas pronajímatele vyžaduje písemnou formu.

(2) Nájemce má právo se souhlasem pronajímatele provést změnu bytu, která je nezbytná vzhledem ke zdravotnímu postižení nájemce nebo člena jeho domácnosti.

(3) Pronajímatel nemůže souhlas podle předchozího odstavce odmítnout bez vážného a spravedlivého důvodu.

(4) Nájemce při skončení nájmu odstraní v bytě změnu, kterou provedl.

K § 1920:

Jedná-li se o změnu, nutnou vzhledem ke zdravotnímu stavu obyvatele bytu, může se nájemce domáhat nahrazení souhlasu pronajímatele rozhodnutím soudu. Důvod musí být nejen vážný, ale i spravedlivý z hlediska ochrany práv pronajímatele.

Odstanění změny v bytě, tj. uvedení bytu do původního stavu, zajisté nebude nutné, dohodnou-li se strany jinak.

§ 1921

(1) Zjistí-li nájemce v bytě poškození nebo vadu, které je třeba bez prodlení odstranit, oznámí to ihned pronajímateli; jinou vadu oznámí pronajímateli v přiměřené době.

(2) Nájemce učiní podle svých možností, co lze rozumně očekávat, aby poškozením nebo vadou, které je třeba bez prodlení odstranit, nevznikla pronajímateli další škoda. Nájemce má právo na náhradu nákladů účelně vynaložených při odstraňování poškození nebo vady, ledaže poškození nebo vada byly způsobeny okolnostmi, za které nájemce odpovídá.

K § 1921:

Nic nebrání tomu, aby v nájemní smlouvě bylo uvedeno, že nájemce nesmí provádět vůbec nic bez souhlasu pronajímatele, ledaže je vážné nebezpečí z prodlení. A že pak musí nájemce přijmout i osobu, kterou na práci objedná pronajímatel. To ale není věc zákonného ustanovení.

Náhrada všeho, co nájemce vynaložil (atd.), se rozumí včetně jeho vlastní pracovní činnosti, ztrátu času apod.

§ 1922

(1) Nájemce umožní pronajímateli přístup do bytu v nezbytném rozsahu za účelem prohlídky, jakož i za účelem provedení potřebné opravy nebo údržby.

(2) Pronajímatel ale nájemci v přiměřené době předem návštěvu podle odstavce 1 oznámí, ledaže se jedná o činnost nezbytnou pro zabránění poškození bytu nebo domu nebo hrozí nebezpečí z prodlení.

(3) Způsobí-li činnost pronajímatele podle odstavce 1 a 2 nájemci obtíže, které nejsou jen nepodstatné, má nájemce právo na slevu z nájemného podle § 1902 odst. 2; to neplatí, byla-li škoda způsobena okolnostmi, za které nájemce odpovídá.

K § 1922:

V odstavci 1 a 2 se opakují obecná ustanovení § 1870, neboť lze mít za to, že výslovná úprava přístupu pronajímatele (jeho vstup do soukromí nájemce) je právě v souvislosti s nájmem bytu víc než potřebná.

Rovněž ustanovení odstavce 3 má v poměru k odstavci třetímu u § 1870 své zvláštnosti.

§ 1923

(1) Nesplní-li pronajímatel povinnosti podle § 1919 až 1922 a poškození nebo vada byly způsobeny okolnostmi, za které nájemce neodpovídá, má nájemce právo

- a) na odstranění vad,
- b) na slevu z nájemného, ledaže se jedná o vadu nepodstatnou,
- c) vypovědět nájem,
- d) na náhradu vynaložených nákladů, anebo
- e) odepřít nájemné.

(2) Neodstraní-li nájemce poškození nebo vadu způsobené okolnostmi, za které odpovídá, odstraní je pronajímatel; vznikla-li při tom pronajímateli škoda, má právo podmínit odstranění poškození nebo vady tím, že nájemce nejprve pronajímatelovu škodu nahradí.

K § 1923:

Ovšem se i tady uplatní ustanovení o právních vadách, resp. odpovědnosti za ně – § 1905.

§ 1924

Nájemce nahradí pronajímateli škodu, kterou mu způsobil tím, že porušil své povinnosti stanovené v § 1919 až 1922 v důsledku svého omylu nebo své nedbalosti.

K § 1924:

Ustanovení o vyšší moci (§1904) se nutně použije i zde.

Společný nájem

§ 1925

(1) Uzavře-li nájemní smlouvu s pronajímatelem více osob, stanou se společnými nájemci bytu; společným nájemcem bytu se stane i osoba, která se souhlasem stran přistoupí ke smlouvě.

(2) Co platí o nájemci, platí obdobně o společných nájemcích, není-li dále stanoveno jinak.

§ 1926

Společní nájemci mají stejná práva a povinnosti. Ustanovení o společenské smlouvě se použijí přiměřeně.

K § 1925 a 1926:

Na právní úpravě se nic nemění, resp. z analogického užití ustanovení o společenské smlouvě vyplývá, že: běžné věci spravuje (obstarává) každý ze společných nájemců, pro ostatní záležitosti je třeba souhlasu všech. Společní nájemci jsou zavázáni a oprávněni společně a nerozdílně. Nemohou-li se v případech hodných zvláštního zřetele společní nájemci spolu dohodnout, může se každý z nich obrátit se na soud. V případech hodných zvláštního zřetele soud na návrh společného nájemce zruší společné nájemní právo společných nájemců a zároveň určí, který ze společných nájemců bude napříště nájemcem.

Bydlení manželů

§ 1927

(1) Nájemcův manžel je společným nájemcem bytu po dobu, po níž se v bytě nalézá rodinná domácnost manželů, bez ohledu na to, zda nájemní smlouva byla uzavřena před uzavřením manželství nebo po něm, i když manžel neuzavřel smlouvu spolu se svým manželem; to neplatí, pokud si manželé nebo snoubenci ujednali jinak.

(2) Společný nájem bytu manžely upravují ustanovení rodinného práva.

K § 1927:

Jde o opakování ustanovení druhé části zákoníku, jen pro lepší srozumitelnost textu. Nic nebrání, aby manželé byli nájemci několika bytů, a to společně, pokud se v bytech nalézá rodinná domácnost manželů, anebo každý zvlášť, pokud např. žijí střídavě se svými rodiči a spolu v rodinné domácnosti.

§ 1928

Přijetí za člena domácnosti

(1) Nájemce má právo přijmout za člena své domácnosti toho, s nímž žije nebo hodlá žít v dlouhodobém

partnerském vztahu manželským životem, příbuzné své a svého manžela, popřípadě svého partnera, v přímé linii vzestupné a sestupné, a v linii vedlejší ve druhém stupni, jakož i nezletilé dítě, které bylo jemu, jeho manželovi nebo partnerovi svěřeno do péče, zejména jako pěstounovi nebo poručníkovi. To neplatí, je-li zřejmé, že přijetím další osoby by byt již nemohl sloužit bydlení.

(2) Nájemce má právo přijmout osoby uvedené v odstavci 1 za člena své domácnosti pouze se souhlasem pronajímatele, ledaže jde o nezletilé dítě nájemce nebo jeho manžela nebo o nezletilé dítě, které bylo nájemci nebo jeho manželovi svěřeno do péče, zejména jako pěstounovi nebo poručníkovi. Pronajímatel má právo souhlas odmítnout jen z vážných objektivních důvodů.

K § 1928:

Jedná se o nový institut. Být členem domácnosti je rozhodné pro vznik mnoha právních následků. Jeho smyslem je řešit problematické situace hned v zárodku, popř. ještě v době, kdy jsou tu obě smluvní strany. Nelze patrně vyhovět podnětům, podle nichž by se výhody společného nájmu manželů mohly týkat vždy jen jediného bytu. Důvod není jen v tom, že leckdy by takový zákaz mohl působit spíš absurdně, pokud by manželé společně vlastnili jiné byty, ale i v reminiscenci na ustanovení - jen „jeden rodinný domek“, resp. jen „jeden byt“.

Je samozřejmé, že i toto ustanovení o členech domácnosti připouští odchýlnou dohodu stran. Nicméně, klade se otázka, zda by pro relativní novost takové dispozitivnosti nebylo vhodné výslovně připomenout možnost jiného ujednání stran.

Pokud jde o slova „přijetím další osoby by byt již nemohl sloužit bydlení“ se rozumí zejména přelidnění bytu v rozporu s doporučenými ČSN pravidly.

Podnájem

§ 1929

(1) Nájemce nemá právo dát byt do podnájmu ani jinak převést své užívací právo na jiného bez předchozího souhlasu pronajímatele; žádost nájemce o souhlas i souhlas pronajímatele vyžadují písemnou formu.

(2) Nájemce má právo dát do podnájmu část bytu, který sám obývá; ustanovení odstavce 1 o žádosti a souhlasu platí obdobně.

K § 1929:

Obě ustanovení připouštějí odchýlné ujednání (klade se otázka, zda v prvním odstavci by nebylo vhodné možnost odchýlného ujednání výslovně připomenout).

Uzavření smlouvy o podnájmu bytu i jeho části a jiné převedení užívacího práva na třetího bez souhlasu pronajímatele představuje protiprávní chování nájemce. Jednání v rozporu se zákonem je vždy zvlášť závažným porušením povinností nájemce a vyvolává sankční důsledky. Podnájemce se nestává členem domácnosti, ani se jím nikdy stát nemůže, má zvláštní povinnosti a práva spojená s podnájmem.

§ 1930

Přesáhne-li nájemné z podnájmu bytu výši nájemného z nájmu bytu, má pronajímatel právo žádat rozdíl pro sebe.

K § 1930:

Ustanovení vyjadřuje snahu potlačit ujednání majetkově zvýhodňující nájemce před pronajímatelem.

§ 1931

Bude-li nájemce dočasně bydlet jinde z důvodu práce, studia, nemoci nebo jiného vážného důvodu, má právo dát byt s předchozím souhlasem pronajímatele do podnájmu na dobu nejvýše dvou let; o žádosti a souhlasu platí ustanovení § 1929 odst. 1 obdobně; pronajímatel má právo souhlas odmítnout jen z vážných důvodů.

K § 1931:

Ustanovení upravuje dosud u nás neznámý institut zástupce nájemce. Je to institut běžně užívaný, výhodný pro obě strany.

§ 1932

Jedná-li o nájem na dobu určitou, má nájemce právo dát byt s předchozím souhlasem pronajímatele do podnájmu nejvýše na zbytek doby nájmu; o žádosti a souhlasu platí ustanovení § 1929 odst. 1 obdobně; pronajímatel má právo souhlas odmítnout jen z vážných důvodů.

K § 1932:

Odlišení nájmu na dobu určitou a neurčitou se jeví jako nanejvýš potřebné. Výslovné ustanovení chrání pak nejen pronajímatele, ale i podnájemce.

§ 1933

Neobdrží-li nájemce souhlas pronajímatele podle § 1928 až 1932 do jednoho měsíce poté, co pronajímateli byla nájemcova žádost doručena, považuje se souhlas pronajímatele za daný.

K § 1933:

Další ustanovení zdůrazňující princip stručně zvaný *vigilantibus iura*.

§ 1934

(1) Vypoví-li pronajímatel nájem, sdělí to nájemce podnájemci s uvedením všech rozhodných skutečností.

(2) Způsobí-li nájemce podnájemci škodu skončením nájmu, nahradí mu ji podle obecných ustanovení o náhradě škody.

K § 1934:

Ustanovení obsahuje zvláštní práva podnájemce v souvislosti se skončením nájmu.

Rozhodnými skutečnostmi se rozumí výpovědní doba, počátek běhu výpovědní doby, právo na námítky apod.

Protože i podnájemce je nájemcem, nelze mu upřít právo postupovat po oznámení o výpovědi obdobně jako nájemce a bez ohledu na postup nájemce.

§ 1935

Podnájem skončí nejpozději s nájmem.

K § 1935:

Podnájemci žádná další zvláštní práva nepřislušejí.

§ 1936

Dočasné přenechání bytu jeho nájemcem jinému

(1) Přenechá-li nájemce byt, který užíval jako nájemní byt, jinému v souvislosti se svým dočasným bydlením jinde na dobu určitou, nejedná-li o dobu delší než pět let, a ve smlouvě je uvedeno, že v tomto nájmu jsou práva nájemce bytu ve srovnání běžnými nájemci omezená, ustanovení o podnájmu části bytu, ani ustanovení o podnájmu bytu v souvislosti s dočasným bydlením jinde, se nepoužijí.

(2) Nájemce bytu a osoba, které nájemce byt přenechal (dále jen „dočasný nájemce“), jsou vůči pronajímateli zavázáni společně a nerozdílně.

(3) Dočasný nájemce nemůže dát byt do podnájmu.

(4) Jedná-li se o nájem na dobu neurčitou, má dočasný nájemce právo, aby pronajímatel nájem vypověděl v zákonné výpovědní lhůtě.

K § 1936:

Zdejší ustanovení představuje pendent k ustanovení § 1931. Má vyhovět potřebám nájemce, i pronajímatele.

Zákaz převodu nájemního práva

§ 1937

Nájemce nemá právo převést své povinnosti a práva z nájemní smlouvy na jiného bez předchozího souhlasu pronajímatele; o žádosti nájemce a souhlasu pronajímatele platí ustanovení § 1929 odst. 1 obdobně.

K § 1937:

Klade se k úvaze, zda dispozitivita zdejšího ustanovení nemá být připomenuta výslovně. Lze totiž připustit, že i pro pronajímatele může být taková změna výhodná.

§ 1938

(1) Je-li ke změně nájemce potřebný souhlas pronajímatele, převádí se nájem ke dni, kdy je nájemci doručeno sdělení souhlasu pronajímatele, neuvede-li nájemce v žádosti o souhlas jiný den převodu nájmu.

(2) Nevyjádří-li se pronajímatel do jednoho měsíce, neuvedl-li nájemce v žádosti jinou lhůtu, převádí se nájem ke dni, kdy lhůta ke sdělení souhlasu uplynula marně.

§ 1939

Není-li ke změně nájemce podle ujednání stran potřebný souhlas pronajímatele, převádí se nájem ke dni, kdy je pronajímateli doručeno sdělení o změně nájemce, neuvede-li nájemce ve sdělení jiný den převodu nájmu.

§ 1940

(1) Nový nájemce odpovídá pouze za dluhy vzniklé po dni, kdy došlo ke změně nájemce.

(2) Je-li ke změně nájemce potřebný souhlas pronajímatele, může pronajímatel podmínit souhlas tím, že nový nájemce převezme dluhy dospělé během posledních šesti měsíců, nebo že se za ně zaručí, lze-li určit jejich rozsah.

Následky smrti nájemce

§ 1941

(1) Zemře-li nájemce, mohou práva a povinnosti z nájmu přejít na členy nájemcovy domácnosti.

(2) Je-li členem nájemcovy domácnosti jiná osoba, než nezletilé dítě nájemce nebo jeho manžela nebo nezletilé dítě, které bylo nájemci nebo jeho manželovi svěřeno do péče, zejména jako pěstounovi nebo poručníkovi, je třeba, aby byla členem nájemcovy domácnosti, společně s ním hospodařila, popřípadě aby byla vůči nájemci nebo nájemce byl vůči ní v závislém postavení alespoň po dobu dvou let.

(3) Je-li členem nájemcovy domácnosti nájemcův příbuzný v řadě přímé, je třeba, aby byl členem nájemcovy domácnosti alespoň po dobu šesti měsíců před nájemcovou smrtí; podmínka doby se nevztahuje na nezletilého potomka nájemce.

§ 1942

(1) Je-li členem nájemcovy domácnosti nájemcův potomek, má přednostní právo, aby na něj přešla práva a povinnosti z nájmu. Je-li takových osob více, přejdou práva a povinnosti z nájmu na všechny společně.

(2) Není-li členem nájemcovy domácnosti jeho potomek a je-li členů nájemcovy domácnosti více, jsou si v právu na přechod práv a povinností z nájmu rovni; odstavec 1 věta druhá platí obdobně.

K § 1942:

Členové domácnosti tvoří takto pro případ přechodu nájmu po smrti nájemce několik skupin. Do nájmu sice mají právo vstoupit všichni, přednost ale mají vždy potomci nájemce (bez ohledu na to, zda jsou zletilí nebo nezletilí). To však neznamená, že členové nájemcovy domácnosti se nemohou dohodnout jinak (např. tak, že práva a povinnosti z nájmu přejdou na nejstaršího potomka (apod.), a svou dohodu oznámit pronajímateli.

Sluší zdůraznit, že nezletilých dětí nájemce jeho manžela, ani dětí nájemci svěřených do péče, se podmínka doby (§ 1941) netýká.

§ 1943

Zemře-li nájemce a není-li tu nikdo, na koho by mohla přejít práva a povinnosti z nájmu podle ustanovení § 1941, přejdou práva a povinnosti z nájmu na nájemcova dědice; je-li takových osob více, přejdou práva a povinnosti z nájmu na všechny společně.

K § 1943:

Dědici nájemce se ovšem mohou spolu dohodnout jinak a svou dohodu oznámit též pronajímateli.

§ 1944

Zemře-li nájemce a není-li tu nikdo, na koho by mohla přejít práva a povinnosti z nájmu podle § 1941 nebo 1943, zanikne nájem bytu v den smrti nájemce; stejně platí, nechce-li žádná z osob, na kterou by mohla práva a povinnosti z nájmu přejít, být nájemcem.

§ 1945

(1) Zemře-li nájemce a nájem bytu zanikne, protože žádná z osob, na kterou by mohla práva a povinnosti z nájmu přejít, nechce být nájemcem, je člen nájemcovy domácnosti, a není-li ho, pak nájemcův dědic, povinen byt vyklidit do tří měsíců od smrti nájemce; je-li takových osob více, váže tato povinnost všechny společně.

(2) Nevyklidí-li byt osoba k tomu povinná podle odstavce 1, má pronajímatel právo přemístit věci, které se v bytě nacházejí, do skladu a od osoby povinné byt vyklidit žádat přiměřenou náhradu za veškeré vynaložené náklady.

(3) Ustanovení § 1961 se použije obdobně.

Následky opuštění bytu nájemcem

§ 1946

Opuští-li nájemce byt s úmyslem žít trvale jinde, nájem tím skončí.

K § 1946:

Dle současné judikatury se běžně očekává žaloba pronajímatele na vyklizení, a dokazuje se úmysl. V tomto směru patrně k výrazné změně nemůže dojít. Ustanovení je ovšem také dispozitivní – strany nájemní smlouvy mohou mít shodný zájem odlišný od zákonného pravidla.

§ 1947

Opuští-li nájemce byt, použijí se ustanovení o smrti nájemce obdobně. To platí i v případě, že společnými nájemci bytu byli manželé.

§ 1948

Jedná-li o nájem na dobu určitou, má pronajímatel právo na nájemné až do konce doby nájmu; jedná-li se o nájem na dobu neurčitou, má pronajímatel právo na nájemné za šest měsíců, ledaže žádnou škodu odstěhováním nájemce neutrpěl.

K § 1948:

Zdejší ustanovení platí pro všechny, kdo byt užívají i kdo ho opustili, a to po celou dobu, dokud neskončí užívání. Platí i pro dědice. Je v jejich zájmu, aby byt vyklidili co nejdříve, nemají-li zájem vstoupit do nájmu nebo nejsou-li takto oprávněni a s pronajímatelem se nedohodnou jinak.

Nájemným za šest měsíců se rozumí nájemné za dobu následující poté, co nájemce byt opustil. Podaří-li se pronajímateli byt pronajmout tak, že mu žádná škoda nevznikne, nedojde také na tuto zvláštní náhradu škody.

Ustanovení samozřejmě připouští odchylné ujednání.

Skončení nájmu

§ 1949

(1) Nájem na dobu určitou skončí uplynutím ujednané doby; alespoň šedesát dnů před skončením doby nájmu pronajímatel upozorní nájemce, že nájem končí nebo mu učiní jiný návrh.

(2) V nájemní smlouvě lze dohodnout, že nájem na dobu určitou lze vypovědět stejně jako nájem na dobu neurčitou, jsou-li zároveň ujednány alespoň výpovědní důvody a výpovědní lhůta.

K § 1949:

Ve zdejších a následujícím ustanovení se upravuje skončení nájmu na dobu určitou.

(Pro odst. 1): Navrhuje se uložit pronajímateli povinnost, byť bez sankce, jednat (aktivně) vůči nájemci před skončením nájmu.

(Pro odst. 2): Dohoda může spočívat i v odkazu na zákon – ale protože je to vlastně pro strany nevýhodné, musejí si být vědomy toho, co činí, a proto se musejí zamyslet nad vším, co eventuálně může nastat.

§ 1950

Pokračuje-li nájemce v užívání bytu po dobu alespoň tří měsíců po dni, kdy měl nájem bytu skončit, a pronajímatel nevyzve v této době písemně nájemce, aby byt opustil, platí, že je nájem znovu sjednán na tutéž dobu, na jakou byl sjednán dříve, nejvýše ale na dobu tří let.

K § 1950:

Sankce za nedostatečnou aktivitu pronajímatele je navrhována až pro „druhou fázi“, tj. pro dobu, kdy už nájem původně sjednaný skončil. Tříměsíční lhůta je při tom dost dlouhá na to, aby pronajímatel jednal. Nepečuje-li o svá práva (*vigilantibus iura*), půjde to k jeho tíži. Obdobně lhůta tří let je dostatečně dlouhá pro případnou ochranu nájemce, již pronajímatel ještě není poškozen nad přiměřenou míru.

§ 1951

Nájem na dobu neurčitou může nájemce vypovědět kdykoli i bez uvedení důvodu.

K § 1951:

V ustanovení zdejších a v ustanoveních, která následují, se upravuje skončení nájmu na dobu určitou.

Vypovězení nájmu nájemcem zcela časově neomezené a nezdůvodněné lze omezit jen adekvátním smluvním ujednáním.

§ 1952

(1) Nájem na dobu neurčitou může pronajímatel vypovědět jen z důvodů a za podmínek stanovených zákonem. Výčet výpovědních důvodů ani jejich podstatu nelze dohodou stran rozšířit, ani jejich podstatu nelze ujednáním stran měnit; jiné ujednání nemá právní účinky.

(2) Pronajímatel má právo vypovědět nájem na dobu neurčitou, jestliže

- a) byt má být užíván pronajímatelem, jeho manželem, který hodlá opustit domácí společenství a navrhnout rozvod manželství, nebo který rozvod manželství již navrhl, nebo rozvedeným manželem, a dále příbuznými pronajímatele nebo jeho manžela v přímé linii a v linii vedlejší v druhém stupni,
- b) byt má být vyklizen, protože je z důvodu veřejného zájmu potřebné s bytem nebo domem, v němž se byt nachází, naložit tak, že byt nebude možné vůbec užívat,
- c) nájemce hrubě porušil svou povinnost nájemce,
- d) jsou tu jiné objektivní důvody pro vypovězení nájmu.

K § 1952:

Okruh osob není ponechán na výkladu soudu, ani na analogii – členové domácnosti pronajímatele, připadající v úvahu, jsou určeni taxativním výčtem.

Slova „hrubě porušil svou povinnost nájemce“ zahrnují jak povinnosti stanovené zákonem, tak smlouvou.

§ 1953

Výpovědní lhůta je tříměsíční a běží od prvního dne kalendářního měsíce následujícího po doručení výpovědi; jiné ujednání nemá právní účinky, je-li v neprospěch nájemce.

K § 1953:

Tříměsíční výpovědní lhůtu lze považovat za dostatečnou (je dána ve standardní podobě).

§ 1954

(1) Výpověď pronajímatele musí obsahovat důvod výpovědi, sdělení o právu nájemce vznést námitky proti výpovědi a o tom, že nevznese-li nájemce námitky včas, zanikne jeho právo žádat přezkoumání oprávněnosti výpovědi, a pronajímateli tak vznikne právo domáhat se vyklizení bytu.

(2) Výpověď, která nesplňuje náležitosti odstavce 1, je neplatná. Odstěhuje-li však nájemce v souladu s takovou výpovědí, považuje se výpověď za platnou a přijatou nájemcem bez námitek.

K § 1954:
Ustanovení upravuje obvyklé náležitosti výpovědi.

§ 1955

(1) Nájemce má právo do uplynutí jednoho měsíce ode dne, kdy mu byla výpověď doručena, vznést proti výpovědi pronajímatele námitky; námitky vyžadují písemnou formu.

(2) Nevznese-li nájemce námitky včas, právo žádat přezkoumání oprávněnosti výpovědi zanikne.

(3) Vznese-li nájemce námitky, zaniknou účinky výpovědi, ledaže pronajímatel v tříměsíční lhůtě od uplynutí lhůty k námitkám navrhne, aby o oprávněnosti výpovědi rozhodl soud.

(4) Soud nemůže prohlásit výpověď za neoprávněnou, postaví-li na jisto, že výpověď byla dána proto, že nájemce zvlášť závažným způsobem porušil svou povinnost.

K § 1955:

Jedná se o základní ustanovení obrazeující doposavad užívaný postup při výpovědi z nájmu. Lze vycházet z predikce, že nesporné řízení k návrhu nájemce lépe vyhovuje vyvážené ochraně obou stran.

Lhůta pro vznesení námitek končí v okamžiku, kdy nájemce odeslal jejich písemné vyhotovení, za předpokladu, že bylo posléze pronajímateli doručeno. Měla-li by totiž lhůta končit v okamžiku doručení pronajímateli, jednoměsíční lhůtu by to neodůvodněně zkracovalo v neprospěch nájemce, a nadto by nájemce byl po delší dobu v nejistotě, zda lhůtu dodržel.

Soud nemůže prohlásit výpověď za neoprávněnou, totiž bez ohledu na všechny rozhodné okolnosti, zjistí-li bez pochybností, že důvodem výpovědi bylo zvlášť závažné porušení nájemcovy povinnosti.

Zaniknou-li účinky výpovědi, má to stejné následky, jakoby by nebyla dána.

§ 1956

(1) Pronajímatel má právo vypovědět nájem bez výpovědní lhůty, porušil-li nájemce zvlášť závažným způsobem svou povinnost, a žádat, aby nájemce opustil byt bez zbytečného odkladu a odevzdal vyklizený pronajímateli.

(2) Ve výpovědi musí pronajímatel uvést, v čem spatřuje zvlášť závažné porušení povinnosti nájemcem.

(3) Nájemce porušuje zvlášť závažným způsobem svou povinnost zejména, neplatí-li po delší dobu nájemné nebo náklady na služby, poškozuje-li byt nebo dům závažným nebo nenapravitelným způsobem, nebo způsobuje-li jinak závažné škody nebo obtíže pronajímateli nebo jiným osobám, které v domě bydlí, převede-li neoprávněně zcela nebo zčásti užívání bytu na jiného nebo užívá-li neoprávněně byt jiným způsobem nebo k jinému účelu, než bylo ujednáno.

(4) Před tím, než pronajímatel vypoví nájem podle odstavce 1, vyzve nájemce, aby napravit své závažné

chování, popřípadě odstranil protiprávní stav, který způsobil.

K § 1956:

Jedná se o výpověď bez výpovědní lhůty (s okamžitými účinky). I zde se pojem „delší doba“ ponechává na výkladu praxe. Lze uvažovat dobu v rozsahu od jednoho do tří měsíců. Vzhledem k tomu, že jde o výpověď jednoznačně sankčního charakteru, lze mít za to, že je nutno předpokládat jistou (nemalou) intenzitu závažného chování nájemce (to se týká nejen doby neplacení nájemného a nákladů na služby, ale také charakteru působených škod).

Z Obecných ustanovení se zde použije též to, které ustanovuje o právu zájemce prohlížet byt.

§ 1957

Nájemce odevzdá byt pronajímateli v den, kdy nájem končí. Byt je odevzdán, obdrží-li pronajímatel klíče a jinak mu nic nebrání v přístupu do bytu a v jeho užívání. Opustí-li nájemce byt takovým způsobem, že nájem lze bez jakýchkoli pochybností považovat za skončený, má se byt za odevzdaný ihned.

§ 1958

(1) Nájemce odevzdá byt ve stavu, v jakém jej převzal, nehlédě na běžné opotřebení při běžném užívání a na vady, které je povinen odstranit pronajímatel.

(2) Nájemce odstraní v bytě změny, které provedl se souhlasem pronajímatele, pokud si strany ujednaly, že při skončení nájmu nájemce uvede byt do původního stavu; to neplatí, pokud by uvedení bytu do původního stavu znamenalo nerozumné snížení hodnoty bytu nebo domu.

(3) Nájemce odstraní v bytě změny, které provedl bez souhlasu pronajímatele, ledaže pronajímatel nájemci sdělí, že odstranění změn nežádá; nájemce přesto nemůže žádat vyrovnání, i kdyby se změnami hodnota bytu zvýšila. Pronajímatel může žádat náhradu ve výši snížení hodnoty bytu, které bylo způsobeno změnami provedenými nájemcem bez souhlasu pronajímatele.

K § 1958:

Rozumí se, že podmínkou odevzdání bytu ve stavu, v jakém jej nájemce převzal, je předchozí odstranění změn podle ust. odst. 2 a 3.

§ 1959

Zařízení a předměty upevněné ve zdech, podlaze a stropu bytu, které nelze odstranit bez nepřiměřeného snížení hodnoty nebo poškození bytu nebo domu, přecházejí upevněním nebo vložením do vlastnictví vlastníka domu. Nájemce má právo žádat, aby se s ním pronajímatel bez zbytečného odkladu vyrovnal; to neplatí o tom, co nájemce provedl bez souhlasu pronajímatele. Vyrovnání je splatné nejpozději ke dni skončení nájmu.

K § 1959:

Strany si mohou ve všech ohledech ujednat jinak, včetně dohody o tom, jakou podobu má nebo mít má odevzdaný byt.

Strany si mohou ujednat splatnost částky vyrovnání za to, co se souhlasem pronajímatele nájemce nevratně vloží (zabuduje) do bytu.

§ 1960

Pronajímatel má právo na náhradu ve výši sjednaného nájemného, neodevzdá-li nájemce byt pronajímateli v den skončení nájmu, a to až do dne, kdy nájemce pronajímateli byt skutečně odevzdá.

K § 1960:

Zdejší ustanovení má napomoci vyloučení pochybnosti o povaze užívání bytu.

§ 1961

ALTERNATIVA I:

Nacházejí-li se v bytě věci, o kterých lze mít za to, že patří nájemci nebo členům jeho domácnosti, postará se o ně pronajímatel ve prospěch nájemce na jeho účet.

ALTERNATIVA II:

(1) O věcech, které se v bytě nacházejí po jeho odevzdání, a o kterých lze mít za to, že patří nájemci nebo členům jeho domácnosti, platí obecná ustanovení.

(2) Pronajímatel vyzve nájemce, aby si věci vyzvedl. Pronajímatel může věci zadržet, dokud nájemce neuhradí náklady spojené se skladováním nebo nedá dostatečnou jistotu.

(3) Jsou-li náklady nebo obtíže spojené se skladováním značné nebo zřejmě nepřiměřené hodnotě skladovaných věcí, anebo pokud je nájemce bez vážného důvodu v prodlení se zaplacením nákladů nebo vyzvednutím věcí, pronajímatel má právo věci prodat na účet nájemce, ledaže je zřejmé, že zisk z prodeje nepokryje ani náklady prodeje, anebo s věcmi naložit tak, jako by byly jeho vlastní.

K § 1961:

Pro případ, že nájemce nevyklidí byt beze zbytku, je vhodné přijmout výslovnou úpravu práv pronajímatele. (Ustanovení se použije obdobně v případě smrti nájemce.)

K odst. 3: Věci se stávají předmětem držby pronajímatele, a lze je tudíž vydržet.

§ 1962

Nájem bytu pro osobu, která má trvale zvláštní bytové potřeby

Jedná-li se o nájem bytu, který podle rozhodnutí státu, kraje nebo obce má užívat osoba se zvláštními bytovými potřebami trvalé povahy a kdy je v nájemní smlouvě uve-

deno, že v tomto nájmu jsou práva nájemce bytu ve srovnání běžnými nájemci omezená, platí, že

- a) přijetí jakékoli jiné osoby za člena domácnosti a podnájem části bytu vyžadují vždy souhlas pronajímatele; pronajímatel ale může souhlas odmítnout, jen je-li odmítnutí odůvodněno okolnostmi spojenými s účelovým určením bytu nebo s osobou, o niž se jedná,
- b) zřízení podnájem v souvislosti s dočasným bydlením nájemce jinde může pronajímatel odmítnout, jen nabídne-li zároveň možnost byt využít po dobu nájemcova bydlení jinde a zajistí nájemci možnost vrátit se do bytu kdykoli skončí jeho bydlení jinde.

K § 1962:

Jedná se zejména o byty pro osoby tělesně či duševně postižené, ale i o jiné byty, jimiž (zpravidla) disponuje jiná osoba než soukromá (tj. dosavadní byty zvláštního určení a byty v domech zvláštního určení).

Lze použít i obecnějšího výrazu „byt se sociálním určením“.

§ 1963

Nájem bytu pro osobu, která má dočasně zvláštní bytové potřeby

(1) Jedná-li se o nájem bytu, který podle rozhodnutí státu, kraje nebo obce má užívat osoba se zvláštními bytovými potřebami nikoli trvalé povahy a kdy je v nájemní smlouvě uvedeno, že v tomto nájmu jsou práva nájemce bytu ve srovnání běžnými nájemci omezená, použije se ustanovení § 1962 obdobně.

(2) Bez ohledu na ustanovení o skončení nájmu si mohou strany ujednat, že nájem skončí bez výpovědi dnem, kdy skončí výchova, studium, zaopatřování, nebo kdy bude nabídnut jiný vhodný byt, anebo za podobných okolností.

K § 1963:

Dočasnou potřebu může představovat jak dočasná zdravotní nezpůsobilost, tak i výchova nebo výuka apod., popř. stav, který se z jiného důvodu považuje za dočasný nebo přechodný.

Nájem služebního bytu

§ 1964

(1) Je-li nájem bytu sjednán v souvislosti s výkonem zaměstnání, práce, činnosti nebo funkce (dále jen „činnost“) a v nájemní smlouvě je uvedeno, že se jedná o byt služební a že v tomto nájmu jsou práva nájemce bytu ve srovnání běžnými nájemci omezená, se jedná o nájem služebního bytu.

(2) Je-li za podobných podmínek a okolností jako v případě bytu, pronajat dům, použijí se ustanovení o nájmu služebního bytu obdobně.

(3) Vláda může nařízením stanovit, které další nájemní poměry se spravují ustanoveními o nájmu služebního bytu.

K § 1964:

Ustanovení o nájmu služebního bytu jsou určena i pro byty, v nichž bydlí domovníci, topiči, atp.; jsou určena pro všechny domy, bez ohledu na jejich konkrétního vlastníka.

Dosavadní právní úprava je obohacena o některé prvky, které se recentně ukázaly být nezbytnými. To platí např. o skončení nájmu v případě ukončení zaměstnaneckého (popř. jiného) poměru z důvodů přičitatelných nájemci.

§ 1965

(1) Ustanovení § 1962 se použije obdobně.

(2) Ustanovení § 1941 se nepoužije; zemře-li nájemce nebo opustí-li byt s úmyslem žít trvale jinde, nájem služebního bytu skončí; osoby, které spolu s nájemcem v bytě bydlely, pronajímatel vyzve, aby byt vyklidily nejpozději do tří měsíců ode dne, kdy výzvu obdrží; nejsou-li v bytě takové osoby, pronajímatel vyzve obdobně nájemcovy dědice.

(3) Nájem služebního bytu skončí nejpozději dnem, kdy skončí výkon činnosti, s níž je nájem služebního bytu ve smyslu ustanovení § 1964 spojen.

§ 1966

(1) Je-li zaměstnanci dána výpověď z pracovního poměru z důvodů na straně zaměstnavatele, platí ustanovení o výpovědi z nájmu bytu obdobně.

(2) Soud může výpověď z nájmu odmítnout, jsou-li pro to výjimečné důvody. Soud výpověď z nájmu neodmítne, potřebuje-li pronajímatel byt pro osobu, která bude vykonávat činnost, s níž je nájem služebního bytu spojen.

K § 1966:

Soud by měl vždy posoudit, zda výpověď z nájmu nebyla použita jako prostředek jednání v obchodní věci (sporu).

§ 1967

Právo vypovědět nájem z důvodu prodlení s plněním povinností vyplývajících z nájmu se nepoužije, jedná-li se o byt, který nájemce obývat musí, protože je to nezbytné pro výkon činnosti, s níž je nájem služebního bytu spojen, ledaže by neplnění povinností nájemcem jinak představovalo důvod pro výpověď nájmu bez výpovědní lhůty.

§ 1968

Nájem služebního bytu skončí bez ohledu na ustanovení o skončení nájmu, ukončí-li nájemce svůj zaměstnanecký poměr svým právním jednáním nebo skončí-li jeho zaměstnanecký poměr z důvodu na jeho straně, anebo je-li přeložen. Stane-li se tak ale ze zdravotního důvodu nebo proto, že nájemce odchází do důchodu, má nájemce právo v bytě bydlet ještě po dobu přiměřenou okolnostem, nejdéle však šest měsíců, ledaže mu pronajímatel zajistí jiný byt. Nájemce má rovněž právo v bytě bydlet

po dobu, po níž zajistí výkon prací, s nimiž je jinak nájem bytu spojen.

Pododdíl 4

Zvláštní ustanovení o nájmu domu

§ 1969

Ustanovení o nájmu bytu, platí i o nájmu domu, ledaže je dále stanoveno jinak.

K § 1969:

Ustanovení o nájmu domu se vztahují na nájemní smlouvy, jejichž účelem je – stejně jako v případě nájmu bytu – zajištění bytových potřeb zpravidla členů rodinné domácnosti nájemce.

V zásadě neexistuje žádný důvod, aby se nájem domu lišil od nájmu domu. V obou případech se jedná o nájem určený potřebou bydlet. Rozdíly jsou tedy dány vlastně jen faktickou povahou předmětu nájmu.

§ 1970

Dům se pronajímá s nezbytným příslušenstvím. Není-li tomu tak, musí to být v nájemní smlouvě ujednáno.

K § 1970:

Zvolená díkce je vedena snahou chránit smluvní strany před opomenutím (ve výčtu věci tvořících příslušenství), které by jednu ze stran mohlo zvýhodnit, druhé být na újmu.

Je-li poskytnuto užívání domu s příslušenstvím, bez ohledu na to, zda předmětem je jen dům – rozumí se dům bytový nebo jiný, tj. dům s místnostmi, které bydlení neslouží, ne však dům jako obydlí pro členy jedné domácnosti.

Dům se zásadně pronajímá bez pozemku, na němž stojí. Není-li tomu tak, musí to být ve smlouvě výslovně uvedeno, a jednalo by se o pacht, protože nájemce, totiž pachtýř, bude mít výnos sám pro sebe. Je proto třeba použít pravidla o pachtu.

Zda je dům pronajímán zařízený, resp. se zařízením, nebo bez něj, není rozhodné. Záleží na konkrétní situaci a ujednání stran.

§ 1971

(1) Pronajímatel provádí na svůj účet opravy domu, které se ukáží nezbytnými v době nájmu s ohledem na stavební stav domu, anebo na vyšší moc.

(2) Čištění odtoků, odpadů a okapů provádí na svůj účet pronajímatel.

(3) Čištění komínů provádí na svůj účet nájemce.

K § 1971:

Ustanovení je věnováno dispozitivní úpravě zvláštních povinností stran. Předpokládá se, že tyto otázky budou vždy upraveny (případně i zcela detailně) v nájemní smlouvě.

Pododdíl 5

Nájem prostoru k sloužicího podnikání

§ 1972

(1) Ustanovení tohoto oddílu se vztahují na nájem prostoru nebo místnosti, je-li účelem nájmu provozování podnikatelské činnosti v tomto prostoru nebo v této místnosti a slouží-li pak prostor nebo místnost alespoň převážně podnikání, bez ohledu na to, zda je účel nájmu v nájemní smlouvě vyjádřen (dále jen „prostor sloužící podnikání“). Není-li dále stanoveno jinak, použijí se pro nájem prostoru sloužícího podnikání obecná ustanovení o nájmu.

(2) Jedná-li se o nájem prostoru nebo místnosti, jehož účelem není ani bydlení ani provozování podnikatelské činnosti ve smyslu odstavce 1, použijí se obecná ustanovení o nájmu.

K § 1972:

Výklad pojmu „místnost“ a „prostor“ kolísá: skladovací halu nelze patrně označit za místnost, v místnostech se naopak provozují kanceláře, studia, závody restauračního typu. Proto jsou v úvodním ustanovení užity vedle sebe nejprve zmíněny oba výrazy, aby se předešlo pochybnostem.

Zásadně se prostorem sloužícím podnikání rozumí vystavěná nebo jinak vybudovaná část nemovité věci, která má podle ujednání stran sloužit výkonu či provozu živnosti zejména maloobchodní, restaurační, hospodské (včetně tzv. rychlého občerstvení, kaváren, čajoven), nebo roznáškové, hotelové, nebo výkonu živnosti řemeslnické, jiné činnosti výrobní nebo skladovací nebo poskytování služeb, bez ohledu na to, zda při tom bude docházet ke styku s veřejností či nikoli. Podnikání samozřejmě slouží i místnosti, kde se provozuje tzv. svobodné povolání, umělecká tvorba, ale také např. lékařská, zubařská, lékárnická, apod. činnost. Nelze vyloučit, že si strany ujednají nájem prodejního místa (tzv. stánku, pultu či pod.).

Prostor nebo místnost nesloužící podnikání (ale ani bydlení) slouží zpravidla nějaké obecně nebo místně, resp. jinak parciálně prospěšné činnosti, především neziskové. K takovým prostorům nebo místnostem patří ovšem i ty, které slouží, obdobně jako obydlí, k zásadně neziskovému užívání nájemcem nebo členy jeho rodiny (garáž, studovna apod.).

§ 1973

Nájemní smlouva vyžaduje písemnou formu.

§ 1974

(1) Prostor sloužící podnikání se pronajímá s nezbytným příslušenstvím. Není-li tomu tak, musí to být v nájemní smlouvě uvedeno.

(2) Pronajímá-li se zároveň obydlí, použijí se ustanovení pododdílu 2 obdobně.

(3) Je-li s nájmem prostoru sloužícího podnikání spojeno poskytování služeb, použijí se ustanovení o poskytování služeb souvisejících s nájmem bytu obdobně.

K § 1974:

Strany si mohou ujednat jinak, ledaže je výslovně stanoveno, že to možné není.

§ 1975

Je-li to ve veřejném zájmu nezbytné, může vláda pro určité období, určitou oblast nebo pro určitý druh prostorů sloužících podnikání stanovit, co lze považovat za obvyklou úroveň nájemného, popřípadě nejvýše přípustné nájemné.

K § 1975:

Jedná se o obdobu ustanovení o nájmu bytu. Lze mít za to, že takové zmocnění pro vládu se může ukázat výjimečně nezbytným, například v situacích zásahu vyšší moci (přírodních katastrof, obecného ohrožení v širší míře apod.). Doba, na niž je omezení stanoveno by měla být jen tak dlouhá, jak je to nezbytně nutné vzhledem ke kvalitě a kvantitě daného problému.

§ 1976

Nedohodnou-li se strany o změně výše nájemného v době trvání nájmu delšího než pět let a nájemné neodpovídá obvyklé úrovni nájemného za nájmy srovnatelných prostorů sloužících podnikání v místě, které byly sjednány v posledních pěti letech, určí výši nájemného soud na návrh jedné ze stran; to neplatí, žádá-li pronajímatel zvýšení nájemného pro zlepšení, která provedl nájemce.

K § 1976:

Vzhledem k ziskovosti činnosti nájemce (jakož i pronajímatele) je nezbytné, aby o v případě nedohody stran rozhodovalo v řízení sporném, a to přes to, že i zde se jedná o obdobu možné situace v nájmu bytu.

§ 1977

(1) Nájemce nemá právo provozovat jinou činnost nebo změnit způsob či podmínky jejího výkonu, než jak to vyplývá z účelu nájmu nebo z jiného ujednání stran, anebo z toho, co bylo možné důvodně očekávat při uzavření smlouvy, pokud by tato změna působila zhoršení poměrů v nemovitosti nebo by nad přiměřenou míru poškozovala pronajímatele nebo ostatní uživatele nemovitosti.

(2) Ustanovení odstavce 1 se nepoužije, pokud se v důsledku změny poměrů na straně nájemce jeho činnost v některém ohledu změnila jen nepodstatně.

K § 1977:

Ustanovení představuje dosud chybějící úpravu, jejíž potřeba byla a je zjevná.

Takto nájemce sice nemá právo bez souhlasu pronajímatele zásadně změnit činnost nebo okolnosti jejího výkonu (např. denní dobu výkonu činnosti), má však možnost dohodnout se s pronajímatelem o takové

změně, která bude provázena třeba změnou výše nájemného. Jinak má pronajímatel - kromě práva na náhradu škody - právo nájem vypovědět (neodpoví-li nájemce adekvátně na jeho výzvu k nápravě).

§ 1978

(1) Nájemce může nemovitost, v níž se nalézá prostor sloužící podnikání, označit se souhlasem pronajímatele v přiměřeném rozsahu štíty, návěstími a podobnými znameními.

(2) Pronajímatel může souhlas podle odstavce 1 odmítnout, jen má-li k tomu spravedlivý důvod; neodpoví-li pronajímatel na žádost o souhlas do jednoho měsíce po doručení žádosti, považuje se souhlas za daný.

(3) Při skončení nájmu odstraní nájemce povinen označení uvedené v odstavci 1 a dotčenou část nemovitosti uvede do původního stavu.

K § 1978:

Osazování různých předmětů do nemovitosti nebo na nemovitost, v níž se prostor sloužící podnikání nachází, je jistě především v zájmu nájemce. Pronajímatel by mu ale zásadně neměl bránit, protože sekundárně jde o i jeho prospěch. Důvodem nesouhlasu by tak popřípadě mohla být jen nepřiměřená škoda, která by mohla volbou nevhodného označení nebo nevhodného způsobu (realizace) označení pronajímateli vzniknout.

Převod nájmu prostoru sloužícího podnikání

§ 1979

(1) Nájemce může se předchozím souhlasem pronajímatele převést nájem v souvislosti s převodem podnikatelské činnosti, již prostor slouží; souhlas pronajímatele i smlouva o převodu nájmu vyžadují písemnou formu.

(2) Ustanovení § 1978 odst. 2 se použije obdobně.

K § 1979:

Zvláštní povaha činnosti realizovaná v prostoru sloužícím podnikání vyžaduje zvláštní úpravu dispozic s takovým prostorem. Předpokládá se s prostory sloužícími podnikání disponují právě podnikatelé.

Skončení nájmu

§ 1980

Nájem na dobu určitou může nájemce vypovědět i před uplynutím sjednané doby,

- a) ztratí-li způsobilost k činnosti, k jejímuž výkonu je prostor sloužící podnikání určen,
- b) přestane-li být najatý prostor z objektivních důvodů způsobilý k výkonu činnosti, k němuž byl určen, a pronajímatel nezajistí nájemci odpovídající náhradní prostor,
- c) porušuje-li pronajímatel hrubě porušuje své povinnosti vůči nájemci.

K § 1980:

Ustanovení o skončení nájmu (toto a následující) vyhovují zvláštní povaze činnosti realizované v prostoru sloužícím podnikání (prvky této zvláštní povahy v jiných nájmech neexistují). V otázkách zde neupravených se uplatní obecná ustanovení.

Ustanovení § 1980 až 1983 dopadají na případy, kdy byl nájem sjednán na dobu určitou.

§ 1981

Jedná-li se o nájem na dobu určitou, má pronajímatel právo nájem vypovědět i před uplynutím sjednané doby,

- d) má-li být nemovitost, v níž se prostor sloužící podnikání nachází, odstraněna, anebo přestavována tak, že to brání dalšímu užívání prostoru, a pronajímatel to při uzavření smlouvy nemusel ani nemohl předvídat,
- e) porušuje-li nájemce hrubě své povinnosti vůči pronajímateli, zejména tím, že přestože jej pronajímatel vyzval k nápravě, chová se nájemce v rozporu s ustanovením § 1977 odst. 1, nebo je po delší dobu v prodlení s placením nájemného nebo služeb spojených s užíváním prostoru sloužícího podnikání.

K § 1981:

Delší dobu necht' posoudí soud (dnes je takovou dobou doba delší než jeden měsíc).

§ 1982

(1) Ve výpovědi musí být uveden její důvod; výpověď, v níž není uveden její důvod, nemá právní účinky.

(2) Výpovědní doba je tříměsíční.

K § 1982:

Tříměsíční doba může být dohodou zkrácena i prodloužena.

§ 1983

Ustanovení § 1949 a 1950 se použijí obdobně; doba, která nájemci stačí pro pokračování nájmu však činí jeden měsíc.

K § 1983:

Poznamenává se, že ustanovení § 1619 (tj.: Požádala-li jedna strana dříve o skončení nájmu nebo dříve nájem vypověděla, nemůže se nájemce, který dále věc užívá, dovolat nového uzavření smlouvy.) platí i zde.

§ 1984

(1) Jedná-li se o nájem na dobu neurčitou, má strana právo jej vypovědět v šestiměsíční výpovědní lhůtě; má-li však strana k výpovědi vážný důvod, je výpovědní lhůta tříměsíční; trvá-li nájem po dobu delší než pět let a vzhledem k okolnostem strana nemohla předpokládat, že druhá strana nájem vypoví, je výpovědní lhůta vždy šestiměsíční.

(2) Ve výpovědi musí být uveden její důvod, jen je-li vážný.

K § 1984:

Vážným důvodem se rozumí důvod výslovně v zákoně uvedený (viz § 1980 a 1981), popř. i jiný důvod, který lze mít za vážný.

Pro použití výjimečné šestiměsíční lhůty sluší předpokládat poctivost vypovídané strany. Měla-li by mít tato strana pochybnosti o řádnosti plnění svých povinností, nemůže žádat výjimku.

Tříměsíční lhůta se jeví být minimální vzhledem k charakteru činnosti v prostoru provozované, je-li takovou výroba. Ve většině ostatních případů se zdá být příliš dlouhou.

§ 1985

(1) Výpověď musí vždy obsahovat sdělení o právu vypovídané strany vznést námitky proti výpovědi a o tom, že nevznese-li je včas, zanikne její právo žádat přezkoumání oprávněnosti výpovědi.

(2) Výpověď, která nesplňuje náležitosti odstavce 1, je neplatná. Vyklidí-li ale nájemce prostor sloužící podnikání v souladu s výpovědí, považuje se výpověď za platnou a přijatou nájemcem bez námitek.

K § 1985:

Výrazem vždy má být naznačeno, že toto ustanovení, stejně jako následující, se použijí na případy výpovědi bez ohledu na to, zda se jedná o nájem na dobu určitou nebo neurčitou.

Ani spory související se skončením nájmu prostoru sloužícího podnikání by neměly být projednávány v nesporném řízení.

§ 1986

(1) Vypovídaná strana má právo do uplynutí jednoho měsíce ode dne, kdy jí byla výpověď doručena, vznést proti výpovědi námitky; námitky vyžadují písemnou formu.

(2) Nevznese-li vypovídaná strana námitky včas, právo žádat přezkoumání oprávněnosti výpovědi zanikne.

(3) Vznese-li vypovídaná strana námitky, zaniknou účinky výpovědi, ledaže strana, která nájem vypověděla, v tříměsíční lhůtě od uplynutí lhůty k námitkám navrhone, aby o oprávněnosti výpovědi rozhodl soud.

(4) Rozhodne-li soud, že výpověď je oprávněná, zanikne nájem uplynutím jednoho měsíce od právní moci rozhodnutí. Ustanovení § 1955 odst. 4 se použije obdobně.

K § 1986:

Rozumí se, že zatímco nájemce žaluje na neoprávněnost výpovědi, domáhá se pronajímatel vyklizení (zde pak platí obecná pravidla).

§ 1987

Náhrada za zákaznickou základnu

Skončí-li nájem výpovědi ze strany pronajímatele, má nájemce právo na náhradu za výhodu pronajímatele, nebo nového nájemce, kterou získali převzetím zákaznické základny vybudované vypovězeným nájemcem. Nájemce toto právo nemá, byl-li z nájmu vypovězen pro hrubé porušení svých povinností.

K § 1897:

I zdejší ustanovení je výrazem specifiky tohoto druhu nájmu.

Pododdíl 6

Podnikatelský pronájem věcí movitých

§ 1988

(1) Nájemní smlouvou se pronajímatel, který je podnikatelem a jehož podnikání spočívá v pronajímání věcí, zavazuje přenechat nájemci na určitou dobu užívání movité věci a nájemce se zavazuje zaplatit za to pronajímateli nájemné.

(2) Není-li dále stanoveno jinak, použijí se pro podnikatelský pronájem movitých věcí obecná ustanovení o nájmu.

K § 1988:

Dočasná, někdy, zejména je-li nájemcem fyzická osoba, krátkodobá, potřeba užívat cizí věc představuje jednu stranu tohoto zvláštního druhu nájmu. Druhou je podnikatelské (tedy mj. za účelem dosažení zisku) poskytování toho, co tuto potřebu může pokrýt. Nejde-li o podnikatelské pronajímání, jde o výpůjčky movitých věcí.

§ 1989

Pronajímatel se při předání věci nájemci přesvědčí o tom, že věc je v dobrém stavu, a seznámí nájemce s pravidly pro zacházení s věcí nebo mu pro to předá pokyny v písemné formě.

K § 1989:

Zejména pravidla či pokyny pro zacházení s věcí je třeba stále více považovat za *conditio sine qua non*, a to s ohledem na složitost pronajímáných předmětů. Nesplnění této povinnosti se dobře může stát důvodem obrácení důkazního břemene, popř. i odpovědnosti za škodu.

§ 1990

(1) Má-li věc vadu, pro kterou ji nelze řádně užívat nebo pro kterou ji lze užívat jen se značnými obtížemi, má nájemce právo, aby mu pronajímatel poskytl jinou věc sloužící témuž účelu.

(2) Po dobu, po níž nájemce nemohl věc řádně užívat vůbec nebo jen se značnými obtížemi, má nájemce právo na prominutí nájemného, anebo na slevu z nájemného nebo snížení nájemného; své právo musí

nájemce uplatnit u pronajímatele do konce sjednané doby nájmu, jinak zanikne.

K § 1990:

Použitými pojmy „snížení“ a „sleva“ má být vyjádřeno odlišení dlouhodobých nájmu a dlouhodobých obtíží od jednorázové záležitosti. Dosavadní právní úprava zná ovšem jen pojem „sleva“.

§ 1991

(1) Nájemce oznámí pronajímateli poškození, ztrátu nebo zničení věci bez zbytečného odkladu; pro odpovědnost nájemce se použijí obecná ustanovení o odpovědnosti za škodu.

(2) Nájemce platí nájemné, dokud neoznámí pronajímateli poškození věci, pro které věc nemůže řádně užívat, anebo ztrátu nebo zničení věci; stejně tak platí nájemné, dokud je v prodlení s vrácením věci.

(3) Nájemce neodpovídá za opotřebení věci způsobené řádným užíváním.

K § 1991:

Zdejší ustanovení nemění nic – s výjimkou vyjádření – na platné právní úpravě.

§ 1992

(1) Nájemce má právo nájem kdykoli vypovědět. Vypovědní doba je desetidenní.

(2) Ustanovení o obnovení nájemní smlouvy po uplynutí doby nájmu za předpokladu, že pronajímatel o vrácení nepožádá, se nepoužije.

K § 1992:

Mezi specifika tohoto nájmu náleží i doba, na niž je nájemní smlouva uzavřena, výpověď přípustná vždy po celou dobu nájmu, jakož i nemožnost využít obvyklé *relocatio tacita*.

Pododdíl 7

Nájem dopravního prostředku

§ 1993

(1) Nájemní smlouvou se pronajímatel zavazuje přenechat nájemci na určitou dobu užívání dopravního prostředku a nájemce se zavazuje zaplatit za to pronajímateli nájemné.

(2) Smlouva vyžaduje písemnou formu.

K § 1993:

Dopravním prostředkem se rozumí jakékoli vozidlo (motorové i bezmotorové, silniční, kolejové, letadlo, vznášedlo atd.), které slouží přepravování nákladu nebo lidí, popřípadě obojího.

§ 1994

(1) Pronajímatel odevzdá nájemci dopravní prostředek spolu s potřebnými doklady v ujednané době, jinak bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy.

(2) Dopravní prostředek musí být způsobilý k provozu a k ujednanému způsobu užívání, jinak k užívání, k němuž dopravní prostředek obvykle slouží.

(3) Není-li dopravní prostředek způsobilý k provozu podle odstavce 2, nájemce má právo odmítnout dopravní prostředek převzít, a zjistí-li nezpůsobilost dodatečně, má právo jej vrátit a žádat odstranění vady nebo odevzdání jiného dopravního prostředku, anebo zrušení smlouvy.

K § 1994:

Zvláštní povaha tohoto druhu nájmu vyžaduje konkretizaci povinností stran, zde pronajímatele.

§ 1995

Nájemce dopravní prostředek pojistí, jen bylo-li to ujednáno.

K § 1995:

Pojištění dopravního prostředku je jinak věcí pronajímatele.

§ 1996

Nájemce zaplatí nájemné po ukončení užívání dopravního prostředku; je-li však nájem sjednán na dobu delší než tři měsíce, platí nájemce nájemné ke konci každého kalendářního měsíce.

K § 1996:

I toto ustanovení je dispozitivní, a otázka placení nájemného bude zajisté zpravidla řešena výslovným ujednáním stran.

§ 1997

(1) Nájemce udržuje dopravní prostředek ve stavu, v jakém jej převzal s přihlédnutím k obvyklému opotřebení.

(2) Pronajímatel nahradí nájemci náklady, které nájemce vynaložil na údržbu; neuplatní-li nájemce toto právo u pronajímatele do tří měsíců od vynaložení nákladů, právo zanikne.

K § 1997:

Zde je výslovně uvedena obecně platná zásada: pronajímatel je povinen odevzdat nájemci věc v řádném stavu a v tomto stavu ji po celou dobu nájmu udržovat.

§ 1998

Nájemce oznámí bez zbytečného odkladu pronajímateli potřebu oprav, které má pronajímatel provést; neučiní-li tak, právo na náhradu nákladů, které na opravu ná-

jemce vynaložil, zanikne, a nájemce může žádat náhradu jen v rozsahu zhodnocení dopravního prostředku.

§ 1999

Způsobil-li nájemce na dopravním prostředku škodu, má pronajímatel právo žádat její náhradu; neuplatní-li pronajímatel toto právo u nájemce do šesti měsíců od vrácení dopravního prostředku, právo zanikne.

Pododdíl 8

Ubytování (přechodný nájem)

§ 2000

Smlouvou o ubytování se ubytovatel zavazuje poskytnout ubytovanému přechodně ubytování na dohodnutou dobu nebo na dobu vyplývající z účelu ubytování v zařízení tomu určeném a objednatel se zavazuje zaplatit ubytovateli za ubytování a za služby spojené s ubytováním ve lhůtě stanovené ubytovacím řádem, popřípadě ve lhůtě obvyklé.

K § 2000:

Zdejšími ustanoveními se spravuje ubytování v hotelích, noclehárnách, ubytovnách a jiných podobných zařízeních.

Navrhovaný text se nijak neodlišuje od zažitého usu.

§ 2001

Ubytovaný má právo užívat prostor vyhrazený mu k ubytování, jakož i společné prostory ubytovacího zařízení, (ubytovací prostor) a využívat služby s ubytováním spojené.

§ 2002

Ubytovatel odevzdá ubytovanému ubytovací prostor ve stavu způsobilém pro řádné užívání a zajistí mu nerušený výkon jeho práv spojených s ubytováním.

§ 2003

Ubytovaný užívá ubytovací prostor a přijímat služby s ubytováním spojené řádně; bez souhlasu ubytovatele nesmí v ubytovacím prostoru provádět podstatné změny.

§ 2004

(1) Ubytovaný může smlouvu vypovědět před uplynutím dohodnuté doby.

(2) Prokáže-li ubytovatel, že nemohl zabránit škodě, která mu vznikla předčasným zrušením ubytování ze strany ubytovaného, může žádat, aby mu ubytovaný škodu nahradil.

§ 2005

Ubytovatel může před uplynutím dohodnuté doby smlouvu vypovědět bez výpovědní lhůty, porušuje-li ubytovaný i přes výstrahu hrubě své povinnosti ze smlouvy, anebo dobré mravy.

K § 2001 až 2005:

Ustanovení o smlouvě o ubytování jsou zásadně převzata z platného občanského zákoníku (§ 754 a násl.).

Oddíl 4

Pacht

§ 2006

(1) Pachtovní smlouvou se propachtovatel zavazuje přenechat pachtýři na určitou dobu požívání věci a pachtýř se zavazuje zaplatit za to propachtovateli pachtovné.

(2) Není-li dále stanoveno jinak, použijí se pro pacht ustanovení o nájmu přiměřeně.

K § 2006:

Na rozdíl od nájmu, v němž má nájemce právo užívat věc anebo ji prostě jen u sebe mít, předpokládá se v případě pachtu, že pachtýř bude vlastním přičiněním, vlastní prací nebo jinou svou aktivitou nejen věc užívat, ale ji obhospodařovat tak, aby měla plody, aby z ní vzházely užitek, a tento užitek si podle pravidel řádného hospodaření bude přivlastňovat. Požíváním věci se rozumí užívání věci spojené s právem brát z věci plody a užítky a nabývat k nim vlastnické právo. (Jde o smlouvu pachtovní, lze-li plody podle pravidel řádného hospodaření nahlížet jako výnos získaný v době pachtu. Předmětem pachtu může být jen věc plodivá.)

Je-li spolu s věcí propachtován inventář (soubor věcí zejména movitých, ale také nemovitých, náležejících podle své povahy k věci (hlavní), propachtované, a s (touto) věcí užívaných s cílem jejího řádného obhospodaření), má se za příslušenství věci a vztahují se na něj pravidla o pachtu věci, není-li stanoveno jinak nebo nedohodnou-li se strany jinak.

V případě pachtů zemědělských (např. pacht zemědělské farmy) má být inventář sepsán a oceněn. U jiných pachtů se složitým či čtým příslušenstvím záleží postup na volbě stran.

Některé pachtování jsou upraveny zvláštními předpisy – zejména honitby a rybolovy (příčímž nejsou za pachtování označeny).

§ 2007

Je-li pachtovní smlouva uzavřena na dobu delší než jeden rok nebo jedná-li o pacht zemědělské farmy či podobného zemědělského nebo lesnického závodu (dále jen „zemědělský pacht“), vyžaduje smlouvapísemnou formu.

§ 2008

Jedná-li se o zemědělský pacht a není-li ujednána doba placení pachtovného, platí se pachtovné půlročně pozadu, vždy 1. dubna a 1. října.

K § 2008:

Rozumí se, že v ostatních případech se použijí obecná ustanovení o placení nájemného.

§ 2009

(1) Jedná-li se o zemědělský pacht, vyhotoví na počátku doby pachtu strany společně popis propachtované věci, uvedou její rozsah a stav, v jakém se při přenechání a převzetí nachází.

(2) Jedná-li se o zemědělský pacht, vyhotoví na počátku doby pachtu strany společně soupis inventáře a jeho ocenění jej; soupis je součástí pachtovní smlouvy.

(3) Při skončení pachtu se použijí odstavce 1 a 2 obdobně.

K § 2009:

Zemědělské pachtování se v lecčems od jiných pachtů odlišuje, mj. právě v tom, že je zapotřebí statek, usedlost, atd. užívat s odpovídajícím neživým, a zpravidla také živým inventářem: povahu části inventáře má i stádo, popř. vůbec zvířata, která se na (v) propachtované věci nacházejí, nebo k ní jinak náležejí (mají povahu příslušenství).

§ 2010

(1) Je-li propachtována věc s inventářem, zachovává pachtýř po dobu pachtu jednotlivé součásti inventáře. Zvířata, která jsou součástí inventáře, obměňuje jako řádný hospodář.

(2) Zničí-li se nebo opotřebí součásti inventáře, takže je nelze dále užívat, nahradí je propachtovatel, ledaže škodu je možné přičíst pachtýři.

K § 2010:

Řádným hospodařením se rozumí vykonávání prací v souladu s běžnými pravidly obhospodařování dotyčné věci, např. vykonávání prací v obvyklém termínu (ročním období), krmění zvířat, obměna zvířat. Řádné hospodaření by mělo zahrnovat i povinnost přiměřeného modernizování ve smyslu přibližování se k aktuálnímu standardu a technickému pokroku.

Věc, k níž náleží inventář, nemusí být vždy propachtována i s inventářem. Strany se mohou dohodnout například tak, že pachtýř inventář koupí (třeba za odhadní cenu) a po skončení pachtu jej propachtovatel koupí (třeba za odhadní cenu) zase nazpět. (V tomto případě se rozdíl v cenách způsobený např. inflací vyrovnává tak, že se oceňuje pro oba případy v cenách ke dni, v kterém propachtovatel kupuje inventář nazpět.)

Propachtovatel nahrazuje inventář, ledaže škodu na něm způsobí pachtýř, protože náhodu nese ve svých poměrech vždy vlastník – propachtovatel. Proto také propachtovatel má věc pojistit, mohou se však dohodnout jinak.

§ 2011

(1) Neodstraní-li propachtovatel vadu věci včas a řádně, a klesne-li proto výnos z propachtované věci pod polovinu běžného výnosu, může pachtýř žádat slevu z pachtovného, anebo může vadu odstranit sám a žádat náhradu vynaložených nákladů.

(2) Jedná-li se o vadu, která zásadním způsobem ztěžuje nebo zcela znemožňuje užívání věci k dohodnutému účelu nebo k účelu vyplývajícímu z okolností nebo k účelu obvyklému, takže z propachtované věci nelze docílit žádný výnos, může pachtýř žádat prominutí placení pachtovného nebo může pacht vypovědět bez výpovědní lhůty.

K § 2011:

Vada propachtované věci má význam z hlediska prospěchu pachtýře, z tohoto hlediska je také řešeno její odstranění. Jinak samozřejmě riziko, že se neurodí, nese pachtýř.

§ 2012

Pachtýř nesmí bez předchozího souhlasu propachtovatele propachtovanou věc dále propachtovat jinému, ani ji přenechat jinému její užívání, nebo změnit hospodářské určení propachtované věci či její dosavadní užívání. Učiní-li tak, může propachtovatel vypovědět pacht bez výpovědní lhůty.

§ 2013

Ujednají-li strany při pachtu majetkového souboru, že pachtýř nemá právo části inventáře převzatého od propachtovatele za odhadní cenu ani zcizit, ani zatížit, zavazuje takové ujednání pachtýře jen tehdy, zavázal-li se propachtovatel převzít inventář při skončení pachtu zpět za odhadní cenu.

K § 2013:

Majetkovým souborem se rozumí zejména zemědělský závod, farma, ale také závod výrobní atp. Zvláštní povaha pachtu v tomto případě vyžaduje i zvláštní ustanovení o majetkových dispozicích. Jejich smyslem je co možná usnadnit pachtýři provoz propachtovaného závodu.

Převzetím za odhadní cenu se rozumí koupě (viz DZ k § 2010).

§ 2014

(1) Pro pohledávky pachtýře vůči propachtovateli vázne na kusech inventáře patřícího k propachtované věci zástavní právo.

(2) Dá-li propachtovatel jistotu, zástavní právo se do výše jistoty neuplatní.

K § 2014:

Zákonnému zástavnímu právu pachtýře odpovídá zadržovací právo propachtovatele podle § 1885 (Obecné části ustanovení o nájemní smlouvě). Mnohem spíše však patrně bude propachtovatel volit možnost žádat složení kauce.

§ 2015

(1) Pacht skončí uplynutím ujednané doby pachtu.

(2) Je-li pacht ujednaný na dobu alespoň tří let, může strana v době ne kratší než šest měsíců před uplynutím

ujednané doby vyzvat druhou stranu, aby sdělila, zda hodlá v pachtu pokračovat, a že v případě, že do tří měsíců od doručení výzvy nevysloví svůj souhlas, pacht skončí v původně ujednané době; nevysloví-li se druhá strana včas, platí, že doba pachtu byla prodloužena o dobu, na kterou byl původně pacht ujednan. Výzva i odpověď na ni vyžadují písemnou formu.

§ 2016

(1) Jedná-li se o pacht na dobu neurčitou, lze pacht vypovědět ke konci pachtovního roku; má-li pacht skončit uplynutím takového roku, musí být výpověď dána do konce první poloviny roku předcházejícího.

(2) Výpovědní lhůta je šestiměsíční; jedná-li se ale o zemědělský pacht, je výpovědní lhůta jednorozční a skončí k 1. říjnu.

(3) Výpověď vyžaduje písemnou formu a uvedení důvodu výpovědi.

K § 2016:

Pachtovní rok je rok začínající dnem účinnosti pachtovní smlouvy; má se za to, že pachtovním rokem je rok kalendářní.

§ 2017

Strany si mohou ujednat zvláštní důvody výpovědi pachtu nebo o některých důvodech výpovědi ujednat, že nejsou přípustné; takové ujednání vyžaduje písemnou formu.

K § 2017:

Lze se domnívat, že výslovná dispozice pro strany v ohledu výpovědi pachtu je na místě. Zejména v případě dlouhodobého zemědělského pachtu by si strany měly ujednat zvláštní pravidla, obdobně jako pro případ, že pachtýř ztratí schopnost řádně obhospodařovat propachtovanou věc, ať už z důvodu třeba invalidity, anebo i smrti. Je rovněž na stranách, aby si ujednaly výslovně na straně jedné důvody výpovědi s výpovědní lhůtou (včetně této lhůty) a na druhé straně důvody výpovědi bez výpovědní lhůty.

§ 2018

(1) Při skončení pachtu vrátí pachtýř propachtovateli inventář alespoň v rozsahu, v jakém jej převzal; stav inventáře nemá být horší, než jaký odpovídá běžnému opotřebení při běžném užívání řádným hospodářem.

(2) Propachtovatel může odmítnout převzít kusy opatřené pachtýřem, které jsou pro řádné hospodaření s věcí nadbytečné nebo příliš cenné; odmítnutím přechází vlastnictví na pachtýře.

K § 2018:

Zda jsou jednotlivé obměněné kusy inventáře přebytné nebo příliš cenné, se posoudí podle objektivních kritérií (nikoli podle posouzení propachtovatele). Je na

propachtovateli, aby prokázal, že jednotlivé kusy jsou přebytné nebo příliš cenné.

§ 2019

Nevrátí-li pachtýř po skončení pachtu propachtovanou věc propachtovateli, má propachtovatel právo na pachtovné jakoby pacht trval; užitky v té době pachtýřem vytěžené se počítají jako užitky za celý rok.

K § 2019:

I toto ustanovení odráží specifikum pachtu: zvláštní ohodnocení výtěžku vyžaduje výslovnou úpravu.

Oddíl 5

Licence

Pododdíl 1

Obecná ustanovení

§ 2020

Základní ustanovení

(1) Licenční smlouvou poskytuje poskytovatel nabyvateli oprávnění k výkonu práva duševního vlastnictví (licenci) v ujednaném omezeném nebo neomezeném rozsahu a nabyvatel se zavazuje, není-li ujednáno jinak, poskytnout poskytovateli odměnu.

(2) Smlouva vyžaduje písemnou formu,

- a) poskytuje-li se licence výhradní,
- b) má-li být licence zapsána do příslušného veřejného rejstříku, nebo
- c) stanoví-li tak zákon.

(3) Licence k předmětu průmyslového vlastnictví zapsanému do veřejného rejstříku, je účinná vůči třetím osobám zápisem do tohoto rejstříku.

(4) Nabyvatel není povinen licenci využít, ledaže trvání práva závisí na jeho výkonu, nebo je-li ujednáno jinak anebo nestanoví-li zákon jinak.

(5) Poskytovatel udržuje po dobu trvání licence právo, vyžaduje-li to jeho povaha.

§ 2021

Výhradní nebo nevýhradní licence

(1) Licence může být poskytnuta jako výhradní, nebo nevýhradní. Není-li jinak ujednáno platí, že se jedná o licenci nevýhradní.

(2) V případě výhradní licence poskytovatel nesmí poskytnout tutéž licenci třetí osobě. Poskytovatel se sám zdrží výkonu práva, ke kterému udělil výhradní licenci nabyvateli, ledaže bylo ujednáno jinak.

(3) V případě nevýhradní licence je poskytovatel nadále oprávněn k výkonu práva, ke kterému licenci udělil, jakož i k poskytnutí licence třetím osobám.

(4) Nevýhradní licence získaná nabyvatelem před následným poskytnutím výhradní licence třetí osobě zůstává zachována.

(5) Smlouva, kterou poskytovatel poskytne třetí osobě licenci v době, kdy trvá táž výhradní licence nabyvatele, je neplatná, ledaže nabyvatel výhradní licence k uzavření takové smlouvy udělí souhlas v písemné formě.

§ 2022

Poskytnutí oprávnění třetí osobě

(1) Je-li tak ujednáno ve smlouvě, může nabyvatel oprávnění tvořící součást licence zcela nebo zčásti poskytnout třetí osobě (podlicence).

(2) Nabyvatel může licenci zcela nebo zčásti postoupit třetí osobě pouze se souhlasem poskytovatele vyhotoveném v písemné formě; o postoupení licence a o osobě postupníka poskytovatele bez zbytečného odkladu informuje.

(3) K převodu licence při prodeji závodu či části závodu, která tvoří jeho samostatnou organizační složku, se souhlas poskytovatele nevyžaduje, není-li ujednáno jinak.

§ 2023

Odměna

(1) Není-li dále stanoveno jinak, musí být ve smlouvě ujednána výše odměny nebo v ní musí být alespoň ujednáno způsob jejího určení.

(2) Není-li ve smlouvě ujednána výše odměny nebo alespoň způsob jejího určení, smlouva je neplatná, s výjimkou případů, kdy

- a) z jednání stran o uzavření smlouvy vyplývá jejich vůle uzavřít smlouvu úplatně i bez určení výše odměny; v takovém případě nabyvatel poskytne poskytovateli odměnu ve výši, která je obvyklá v době uzavření smlouvy za smluvních podmínek obdobných obsahu této smlouvy pro takové právo, nebo
- b) strany ve smlouvě ujednají, že licence se poskytuje bezúplatně.

(3) Je-li výše odměny ujednána v závislosti na výnosech z využití licence, umožní nabyvatel poskytovateli kontrolu příslušné účetní nebo jiné dokumentace ke zjištění skutečné výše odměny. Poskytne-li nabyvatel takto poskytovateli informace označené nabyvatelem jako důvěrné, nesmí je poskytovatel prozradit třetí osobě ani je použít pro své potřeby v rozporu s účelem, ke kterému mu byly poskytnuty.

(4) Nabyvatel je povinen poskytovat poskytovateli pravidelná vyúčtování odměny podle odstavce 3 ve ujednaných časových obdobích; není-li ujednáno jinak, je povinen tak učinit alespoň jednou ročně.

§ 2024

Poskytovatel poskytne nabyvateli bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy veškeré podklady a informace potřebné k výkonu licence.

§ 2025

Nabyvatel je povinen utajovat poskytnuté podklady a informace před třetími osobami, ledaže ze smlouvy nebo z jejich povahy vyplývá, že poskytovatel nemá zájem na jejich utajování. Za třetí osoby se nepovažuje zaměstnanec nebo osoba, jež se účastní na podnikání podnikatele a kterou podnikatel zavázal mlčenlivostí. Po zániku licence nabyvatel poskytnuté podklady vrátí; poskytnuté informace je povinen utajovat do doby, kdy se stanou obecně známými.

§ 2026

Dojde-li k ohrožení nebo porušení nabyvatelovy licence, zpraví o tom nabyvatel poskytovatele bez zbytečného odkladu, jakmile se o tom dozví. Poskytovatel poskytne nabyvateli součinnost k právní ochraně jeho licence. Tím nejsou dotčena ustanovení zvláštního zákona.

§ 2027

Výpověď

Ustanovení § 1672 o výpovědi se nepoužije; smlouvu lze vypovědět, jen pokud je tak ujednáno. Neurčí-li smlouva jinak, nabývá výpověď účinnosti uplynutím jednoho roku od konce kalendářního měsíce, v němž výpověď došla druhé straně.

Pododíl 2

Zvláštní ustanovení pro licenci k předmětům chráněným autorským zákonem

§ 2028

Základní ustanovení

(1) Smlouvou autor poskytuje nabyvateli oprávnění k výkonu práva díla literární, jiné umělecké nebo vědecké (dále jen „dílo“) užití určitým způsobem nebo všemi způsoby užití.

(2) Autor může poskytnout oprávnění k výkonu práva užití dílo jen způsobem, který je v době uzavření smlouvy znám.

(3) Licenci k užití díla je nabyvatel povinen využít, ledaže je ujednáno jinak.

(4) Není-li odměna za poskytnutí licence ujednána v závislosti na výnosech z využití licence a je-li tak nízká, že je ve zřejmém nepoměru k zisku z využití licence a k významu předmětu licence pro dosažení takového zisku, má autor právo na přiměřenou dodatečnou odměnu, není-li ujednáno jinak.

§ 2029

Omezení licence

(1) Licence může být omezena na jednotlivé způsoby užití předmětu ochrany; způsoby užití mohou

být omezeny rozsahem, zejména co do množství, místa nebo času.

(2) Neurčí-li smlouva, ke kterým jednotlivým způsobům užití nebo k jakému rozsahu užití se licence poskytuje, má se za to, že licence byla poskytnuta k takovým způsobům užití a v takovém rozsahu, jak to je nutné k dosažení účelu smlouvy.

(3) Neurčí-li smlouva nebo nevyplývá-li z jejího účelu jinak, platí, že

- a) územní rozsah licence je omezen na území České republiky,
- b) časový rozsah licence je omezen na dobu obvyklou u daného druhu díla a způsobu užití, nikoli však na dobu delší než jeden rok od poskytnutí licence, a má-li být dílo odevzdáno až po poskytnutí licence, tak od takového odevzdání,
- c) množstevní rozsah licence je omezen na množství, které je obvyklé u daného druhu díla a způsobu užití.

§ 2030

(1) Neurčí-li smlouva jinak, licence k rozmnožování zahrnuje oprávnění k pořízení rozmnoženin přímých i nepřímých, trvalých i dočasných, vcelku nebo zčásti, jakýmikoli prostředky a v jakékoli formě, a pokud jde o rozmnoženiny v elektronické formě, jak ve spojení zpřaženě (on-line), tak i nezpřaženě (off-line).

(2) Neurčí-li smlouva jinak, licence k rozmnožování zahrnuje i licenci k rozšiřování takto zhotovených rozmnoženin.

(3) Neurčí-li smlouva nebo nevyplývá-li z jejího účelu jinak, zahrnuje licence k vysílání i oprávnění k zhotovení záznamu vysílatelem jeho vlastními prostředky a pro jedno vlastní vysílání.

§ 2031

Omezení nabyvatele licence

Nabyvatel nesmí upravit či jinak měnit dílo, jeho název nebo označení autora, ledaže bylo ujednáno jinak, nebo jde-li o takovou úpravu či jinou změnu díla nebo jeho názvu, u které lze spravedlivě očekávat, že by k ní autor vzhledem k okolnostem užití svolil; ani v takovém případě nabyvatel nesmí dílo nebo jeho název změnit, pokud si autor svolení vyhradil i pro tyto změny a nabyvateli je taková výhrada známa. To platí obdobně i při spojení díla s jiným dílem, jakož i při zařazení díla do díla souborného.

§ 2032

Rozmnoženina pro autora

Lze-li to na nabyvateli licence k rozmnožování díla spravedlivě požadovat a je-li to obvyklé, poskytne nabyvatel autorovi na své náklady alespoň jednu rozmnoženinu autorova díla z rozmnoženin jím pořízených na základě příslušné licence.

§ 2033

Odstoupení od smlouvy pro nečinnost nabyvatele

(1) Nevyužívá-li nabyvatel výhradní licenci vůbec nebo využívá-li ji nedostatečně a jsou-li tím značně nepříznivě dotčeny oprávněné zájmy autora, může autor od smlouvy odstoupit. To neplatí v případě, že nevyužívání nebo nedostatečné využívání licence je způsobeno okolnostmi převážně spočívajícími na straně autora.

(2) Autor může z důvodů uvedených v odstavci 1 od smlouvy odstoupit teprve poté, kdy nabyvatele vyzve, aby v přiměřené lhůtě licenci dostatečně využil, a nabyvatel oprávnění dostatečně nevyužije ani přes tuto výzvu. Na možnost odstoupení jako následek marného uplynutí přiměřené lhůty musí autor nabyvatele ve výzvě upozornit. Výzvy není třeba, jestliže využití oprávnění nabyvatelem není možné anebo jestliže nabyvatel prohlásí, že licenci nevyužije.

(3) Neurčí-li smlouva jinak, autor nemůže právo na odstoupení od smlouvy podle odstavce 1 uplatnit před uplynutím dvou let od poskytnutí licence, a má-li být dílo odevzdáno až po poskytnutí licence, od takového odevzdání; u příspěvků do periodického tisku s denní periodicitou činí tato lhůta tři měsíce a u ostatního periodického tisku jeden rok. Je-li třeba před odstoupením od smlouvy učinit výzvu podle odstavce 2, nelze před uvedenou lhůtou učinit ani takovou výzvu.

(4) Autor nahradí nabyvateli škodu odstoupením od smlouvy mu vzniklou, jestliže k tomu existují důvody zvláštního zřetele hodné. V úvahu se přitom vezmou zejména důvody, pro něž nabyvatel licenci dostatečně nevyužil.

(5) Nedošlo-li k využití licence vůbec, vrátí autor nabyvateli odměnu, kterou od něj přijal na základě smlouvy, od které odstoupil; došlo-li k využití licence pouze nedostatečně, vrátí odměnu sníženou o část, která s ohledem na poměr uskutečněného a smlouvou nebo zákonem stanoveného rozsahu využití licence připadá na uskutečněné využití.

§ 2034

Byl-li nabyvatel povinen licenci využít a porušil-li tuto povinnost, má se za to, že zůstává autorovo právo na odměnu odstoupením od smlouvy podle § 14 odst. 1 nedotčeno; byla-li výše odměny ujednána v závislosti na výnosech z užití díla, má se za to, že autorovi vzniklo právo na odměnu ve výši, v jaké by mu vzniklo, kdyby nabyvatel v době před odstoupením od smlouvy licenci dostatečně využil.

§ 2035

Odstoupení od smlouvy pro změnu přesvědčení autora

(1) Autor může odstoupit od smlouvy, neodpovídá-li jeho přesvědčení a zveřejněním díla by byly značně nepříznivě dotčeny jeho oprávněné osobní zájmy.

(2) Autor nahradí nabyvateli škodu, která mu odstoupením od smlouvy podle odstavce 1 vznikla.

(3) Projeví-li autor po odstoupení od smlouvy podle odstavce 1 opětovný zájem o užití díla, nabídne licenci přednostně nabyvateli, a to za podmínek srovnatelných s podmínkami původně ujednanými.

§ 2036

Zvláštní ustanovení pro licenční smlouvu nakladatelskou

(1) Licenční smlouva, kterou autor poskytuje nabyvateli licenci k rozmnožování a rozšiřování díla slovesného, hudebně dramatického nebo hudebního, výtvarného, díla fotografického či díla vyjádřeného způsobem podobným fotografii, nejde-li o užití díla v provedení výkonnými umělci, je licenční smlouva nakladatelskou.

(2) Nevyplývá-li ze smlouvy jinak, platí, že licence je poskytnuta výhradně; to neplatí, jde-li o rozmnožování a rozšiřování díla v periodické publikaci.

(3) Neurčí-li smlouva jinak, autor je oprávněn před vydáním díla v přiměřené lhůtě poskytnuté nabyvatelem provést drobné tvůrčí změny díla, nevyvolají-li na straně nabyvatele potřebu vynaložení nepřiměřených nákladů nebo nezmění-li se jimi povaha díla, (autorská korektura).

(4) Neumožní-li nabyvatel autorovi provedení autorské korektury, může autor od smlouvy odstoupit, došlo-li by v důsledku toho k užití díla způsobem snižujícím jeho hodnotu.

(5) Je-li množstevní rozsah licence omezen na určitý počet rozmnoženin a tyto rozmnoženiny byly rozembrány před uplynutím doby, na kterou byla licence udělena, zaniká licence, nedohodnou-li se strany na zvýšení množstevního rozsahu do šesti měsíců ode dne, kdy autor nabyvatele k takové změně smlouvy vyzve.

Podlicenční smlouva

§ 2037

Pro podlicenční smlouvu platí ustanovení § 2020 až § 2036 obdobně.

§ 2038

Použití úpravy pro předměty práv souvisejících s právem autorským a pro zvláštní právo pořizovatele databáze

(1) Ustanovení § 2020 až § 2037 platí obdobně pro umělecké výkony vyjma ustanovení § 2028 odst. 4, § 2032 a § 2036. Kde se hovoří o autorovi, rozumí se tím i výkonný umělec, kde se hovoří o díle, rozumí se tím i umělecký výkon.

(2) Ustanovení § 2020 až § 2037 platí obdobně pro zvukové záznamy, zvukově obrazové záznamy a rozhlasové nebo televizní vysílání vyjma ustanovení § 2028 odst. 4 a § 2032 až § 2036. Kde se hovoří o autorovi, rozumí se tím i výrobce zvukového záznamu, výrobce zvuko-

vě obrazového záznamu nebo rozhlasový či televizní vysílatel, kde se hovoří o díle, rozumí se tím i zvukový záznam, zvukově obrazový záznam nebo rozhlasové či televizní vysílání.

(3) Ustanovení § 2020 až § 2037 platí přiměřeně pro databáze, které jsou předmětem zvláštního práva pořizovatele databáze, vyjma ustanovení § 2038 odst. 4 a § 2032 až § 2036. Kde se hovoří o autorovi, rozumí se tím i pořizovatel databáze, kde se hovoří o díle, rozumí se tím i databáze.

Oddíl 6 Zápůjčka

§ 2039

Přenechá-li zapůjčitel vydlužiteli zastupitelnou věc tak, aby ji užil podle libosti a po čase vrátil věc stejného druhu, vznikne smlouva o zápůjčce.

§ 2040

(1) Má-li se peněžitá zápůjčka vrátit v jiné měně, než v jaké byla dána, splatí vydlužitel zápůjčku tak, aby se to, co se vrací, hodnotou rovnalo tomu, co bylo dáno. Není-li jinak ujednáno, splácí se zápůjčka v měně místa plnění.

(2) Při nepeněžité zápůjčce se vrací věc stejného druhu, jaká byla zápůjčkou dána; nezáleží, zda její cena mezitím stoupla nebo klesla.

§ 2041

(1) Při peněžité zápůjčce lze ujednat úroky. Totéž platí o zápůjčce poskytnuté v cenných papírech.

(2) Při nepeněžité zápůjčce lze ujednat místo úroků plnění přiměřeného většího množství nebo věci lepší jakosti, ale téhož druhu.

§ 2042

(1) Neurčí-li smlouva, kdy má být zápůjčka vrácena, je splatnost závislá na vypovězení smlouvy. Není-li o vypovědi ujednáno nic jiného, je vypovědní doba šest týdnů.

(2) Nejsou-li ujednány úroky, může vydlužitel zápůjčku splatit i bez vypovědi.

§ 2043

Bylo-li ujednáno vrácení zápůjčky ve splátkách, může zapůjčitel od smlouvy odstoupit a požadovat splnění dluhu i s úroky při prodlžení vydlužitele s vrácením více než dvou splátek nebo jedné splátky po dobu delší než tři měsíce.

K § 2039 až § 2043:

Osnova se vrací ke klasickému označení »zápůjčka« (pojem je konstruován a contrario k »výpůjčka«). S tím souvisí i označení smluvních stran jako zapůjčitele a vydlužitele (oproti nevhodnému »věřitel« a »dlužník« v současné úpravě). Základem návrhu jsou převzatá ustanovení § 657 a § 658 platného občanského zákoníku. Doplněna jsou některá ustanovení o případech, na něž součas-

ná úprava nepamatuje. Jedná se o některé podrobnosti týkající se vrácení půjčky a o vypovězení smlouvy.

Oddíl 7 Úvěr

§ 2044

(1) Smlouvou o úvěru se úvěrující zavazuje, že úvěrovanému poskytne na jeho požádání a v jeho prospěch poskytně peníze do určité částky, a úvěrovaný se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky.

(2) Neujednávají-li strany jinak, a nestanoví-li ani zákon něco jiného, použijí se na úvěr přiměřeně ustanovení o zápůjčce.

§ 2045

Není-li ujednáno jinak, vrátí úvěrovaný peníze v měně, v níž mu byly poskytnuty, a v téže měně platí i úroky.

§ 2046

Zvláštní úplatu za sjednání závazku poskytnout úvěr lze sjednat jen, je-li poskytování úvěrů předmětem podnikání úvěrujícího.

§ 2047

(1) Úvěrovaný může uplatnit právo na poskytnutí peněz ve lhůtě určené ve smlouvě. Není-li lhůta ujednána, může právo uplatnit, dokud závazek ze smlouvy nezanikne.

(2) Úvěrovaný může poskytnutí úvěru vypovědět s okamžitou účinností a úvěrující ji může vypovědět nejdříve ke konci měsíce následujícího po měsíci, v němž se výpověď stala účinnou.

§ 2048

(1) Úvěrující poskytne úvěrovanému peníze na jeho žádost v době určené v žádosti; neurčí-li úvěrovaný dobu plnění v žádosti, poskytne je úvěrující bez zbytečného odkladu.

(2) Váže-li smlouva použití úvěru jen na určitý účel, může úvěrující omezit poskytnutí peněz pouze na plnění povinností úvěrovaného vzniklých v souvislosti s tímto účelem.

§ 2049

Ode dne poskytnutí peněz z nich úvěrovaný platí úroky ve ujednané výši, jinak v nejvyšší přípustné výši stanovené zákonem.

§ 2050

(1) Úvěrovaný vrátí úvěrujícímu poskytnuté peníze v dohodnuté době, jinak do měsíce ode dne, kdy byl o jejich vrácení požádán.

(2) Úvěrovaný může vrátit úvěrujícímu peníze před smluvenou dobou. Úroky zaplatí jen za dobu od po-

skytnutí do vrácení peněz, ledaže je ujednáno něco jiného.

§ 2051

Zanikne-li nebo zhorší-li se zajištění, doplní úvěrovaný zajištění na původní rozsah. Neučiní-li tak v přiměřené lhůtě, může úvěrující od smlouvy odstoupit a požadovat vrácení dluhu i s úroky.

§ 2052

Mají-li být peníze použity podle smlouvy pouze na určitý účel a úvěrovaný je použije na jiný účel, může úvěrující od smlouvy odstoupit a požadovat, aby úvěrovaný bez zbytečného odkladu vrátil, co od něho získal i s úroky. Totéž platí i tehdy, je-li použití peněz k smluvenému účelu nemožné.

K § 2044 až 2052:

Návrh ustanovení o smlouvě o úvěru je s drobnými úpravami převzat z platného obchodního zákoníku (§ 497 a násl.). Ze stejných důvodů, z jakých se v úpravě smlouvy o půjčce opouští označení stran jako věřitele a dlužníka se totéž označení i ve vztahu k stranám úvěrové smlouvy (i sama důvodová zpráva k vládnímu návrhu obchodního zákoníku o nich uvádí, že "nejsou zcela přesné"). Z toho důvodu se navrhuje označit strany úvěrové smlouvy zpodstatněnými adjektivy »úvěrovaný« a »úvěrující«. V ostatním se dosavadní úprava až na drobné stylistické zásahy nemění.

Díl 3

Schovací smlouvy

Oddíl 1 Úschova

Pododdíl 1

Obecná ustanovení

§ 2053

(1) Smlouvou o úschově se schovatel zavazuje převzít věc, aby ji pro uschovatele opatroval. Ve smlouvě lze ujednat, že schovatel může věc odevzdat do úschovy dalšímu schovateli.

(2) Smlouvu o úschově lze uzavřít i tak, že odevzdání a převzetí věci bude zajištěno mechanickými prostředky.

§ 2054

(1) Schovatel opatroje převzatou věc, jak bylo ujednáno, jinak tak pečlivě, jak to odpovídá povaze věci a jeho možnostem, aby na věci nevznikla škoda, a po uplynutí doby úschovy věc uschovateli vrátí spolu s tím, co k ní přibýlo.

(2) Požádá-li o to uschovatel, vrátí mu schovatel věc i před uplynutím sjednané doby úschovy. Sám ale nemá právo vrátit věc dříve, ledaže ji nemůže pro nepředvídatelnou okolnost bezpečně nebo bez vlastní škody opatrovat.

§ 2055

Není-li z okolností zřejmé, jak dlouho má být věc v úschově, může uschovatel kdykoli žádat vrácení věci a schovatel může věc kdykoli vrátit.

§ 2056

Schovatel neodpovídá za náhodu. Užije-li však převzatou věc pro sebe, umožní-li užití věci jinému, anebo dá-li ji do úschovy jinému bez svolení uschovatele nebo bez nezbytné potřeby, nahradí uschovateli veškerou i nahodilou škodu, ledaže by tato škoda postihla věc i jinak.

§ 2057

(1) Uschovatel nahradí schovateli nezbytné náklady, které na věc při jejím opatrování vynaložil; náhrada jiných nákladů uschovateli náleží, nebylo-li jinak ujednáno, jako nepřikázanému jednateli.

(2) Úplata za úschovu náleží uschovateli jen, bylo-li to ujednáno nebo plyne-li to ze zvyklostí, z předchozího styku stran nebo z předmětu činnosti závázané strany.

§ 2058

Nebude-li právo schovatele nebo uschovatele uplatněno do tří měsíců od vrácení věci, soud právo nepřizná, namítne-li druhá strana jeho opožděné uplatnění.

K § 2053 až 2058:

Návrh ustanovení smlouvy o úschově vychází z platného občanského zákoníku (§ 747 a násl.) a z vládní osnovy československého občanského zákoníku z r. 1937 s přihlédnutím k standardním evropským úpravám.

Pododdíl 2

Úschova cenného papíru

§ 2059

(1) Má-li být podle smlouvy uschován listinný cenný papír, musí být ujednáno, kdo je oprávněn nakládat s cenným papírem ukládaným do úschovy.

(2) Není-li jinak ujednáno, náleží schovateli odměna ve výši obvyklé v době uzavření smlouvy.

§ 2060

(1) Cenný papír lze uschovat v úschově samostatné, anebo hromadné. Není-li způsob úschovy výslovně ujednáno, platí, že byla ujednána samostatná úschova.

(2) Schovatel vede o uschovaném cenném papíru evidenci obsahující údaj o jménu, o bydlišti nebo sídle a identifikujícím čísle uschovatele, jakož i údaj o druhu cenného papíru a jeho jmenovité hodnotě. Jedná-li se o samostatnou úschovu, obsahuje evidence také údaj o čísle cenného papíru a o místě jeho uložení.

§ 2061

Samostatná úschova

Při samostatné úschově se cenný papír jednoho uschovatele uschová odděleně od cenných papírů ostat-

ních uschovatelů a schovatel vrátí uschovateli tentýž cenný papír, který mu uschovatel svěřil do úschovy.

§ 2062

Hromadná úschova

(1) Hromadně lze uschovat zastupitelné cenné papíry. Při hromadné úschově se cenný papír uschová společně s cennými papíry ostatních uschovatelů. Uschovatel má právo na vrácení stejného cenného papíru, jaký u schovatele uschoval.

(2) Cenné papíry v hromadné úschově náleží všem uschovatelům společně. Každý uschovatel je oprávněn uplatňovat svá práva vůči schovateli samostatně. Ustanovení o spoluvlastnictví se na cenné papíry v hromadné úschově nepoužijí.

(3) Velikost podílu každého z uschovatelů se stanoví poměrem součtu jmenovitých hodnot cenných papírů, které dal do úschovy, k součtu jmenovitých hodnot všech cenných papírů v téže hromadné úschově; nemá-li cenný papír jmenovitou hodnotu, stanoví se velikost podílu podle počtu kusů cenných papírů.

(4) Po prohlášení konkursu na majetek schovatele, vydá správce konkursní podstaty bez zbytečného odkladu uschované cenné papíry uschovatelům podle jejich podílů; není-li možné vydat cenné papíry každému uschovateli, uloží správce konkursní podstaty nevrácené cenné papíry u jiného schovatele za obdobných podmínek s přihlédnutím k zájmu uschovatelů. Náklady účelně vynaložené při těchto opatřeních hradí úpadce a uschovatelé za náhradu ručí podle poměru svých podílů.

§ 2063

Schovatel má k zajištění svých práv proti uschovateli zástavní právo k uschovanému cennému papíru, pokud se u něj nachází.

§ 2064

Uschovatel je oprávněn kdykoli požadovat, aby mu schovatel cenný papír vydal, a dokud závazek k úschově trvá, může cenný papír opět předat schovateli zpět do úschovy.

§ 2065

(1) Je-li ujednána úschova na dobu neurčitou, může každá strana smlouvu vypovědět. Není-li ujednána výpovědní doba, je výpověď schovatele účinná posledním dnem měsíce následujícího po doručení výpovědi. Výpověď uschovatele je účinná doručením.

(2) Vyzvedne-li uschovatel všechny cenné papíry z úschovy, závazek ze smlouvy zaniká, neplyne-li ani z tohoto právního jednání uschovatele něco jiného.

§ 2066

Druhotná úschova

Schovatel může převzatý cenný papír předat i bez souhlasu uschovatele do druhotné úschovy u jiného schovatele; práva a povinnosti uschovatele vůči prvnímu schovateli tím nejsou dotčena.

§ 2067

Imobilizace cenných papírů

(1) Uzavře-li smlouvu o hromadné úschově cenných papírů emitent těchto cenných papírů, je cenný papír vydán dnem předáním listiny schovatelé ve prospěch jejího vlastníka. Jedná-li se o úschovu cenného papíru na řad, anebo cenného papíru na jméno, neuvádí se na cenném papíru při jeho vydání jméno vlastníka.

(2) Vlastník cenného papíru uschovaného podle odstavce 1 má právo požadovat po emitentovi, aby mu cenný papír bez zbytečného odkladu odevzdal. Před odevzdáním cenného papíru vlastníku emitent doplní jméno vlastníka na listinném cenném papíru na jméno, anebo na řad.

(3) Na takto uschované cenné papíry se přiměřeně použijí ustanovení zvláštního zákona o zaknihovaných cenných papírech. Totéž platí, budou-li předmětem hromadné úschovy podle odstavce 1 již vydané listinné cenné papíry.

§ 2068

Úschova zaknihovaných cenných papírů

Byla-li ujednána úschova zaknihovaných cenných papírů, použijí se předcházející ustanovení přiměřeně.

K § 2059 až 2068:

Úschova cenných papírů je spojena s některými zvláštními instituty (hromadná úschova, druhotná úschova, imobilizace) a vyžaduje i v jiných směrech zvláštní úpravu. Za tím účelem se navrhuje převzít s nezbytnými úpravami dosavadní ustanovení § 34, 35 a 38 zákona o cenných papírech.

Oddíl 2

Skladování

§ 2069

(1) Smlouvou o skladování zavazuje se skladovatel převzít věc, aby ji uložil a opatroval, a ukladatel se zavazuje zaplatit mu za to skladné.

(2) Neurčí-li smlouva, zda se věc má opatrovat za úplatu nebo bezplatně, a je-li opatrování věci předmětem podnikání skladovatele, platí, že strany uzavřely smlouvu o skladování.

(3) Na skladování se přiměřeně použijí ustanovení o úschově.

§ 2070

(1) Skladovatel převezme věc při jejím předání ukladatelem a převzetí zboží v písemné formě potvrdí.

(2) Potvrzení může být vydáno jako cenný papír, s nímž je spojeno právo požadovat vydání skladované věci (skladištní list).

§ 2071

(1) Skladištní list lze vydat na doručitele, na řad, anebo na jméno.

(2) Skladištní list obsahuje alespoň

- a) jméno skladovatele a jeho sídlo, popřípadě bydliště,
- b) jméno ukladatele a jeho sídlo, popřípadě bydliště,
- c) označení a množství, váhu nebo objem uskladněného zboží,
- d) formu skladištního listu; byl-li skladištní list vydán na jméno nebo na řad, pak také označení osoby, na jejíž jméno nebo řad byl vydán,
- e) označení místa, kde je zboží uskladněno,
- f) dobu, na niž je zboží uskladněno,
- g) místo a den vydání skladištního listu a podpis skladovatele.

(3) Neobsahuje-li skladištní list jméno osoby, na jejíž řad je vydán, považuje se za vystavený na řad ukladatele.

§ 2072

Kdo je oprávněn požadovat na základě skladištního listu vydání věci, má postavení ukladatele a skladovatelé potvrdí na požádání převzetí skladované věci na skladištním listu; není však povinen platit skladné. Není-li skladné zapláceno, není skladovatel povinen zboží vydat, uplatní-li zadržovací právo na zboží uloženém ve skladu.

§ 2073

Není-li jinak ujednáno, závazek ze smlouvy zaniká, nepředá-li se skladovateli věc k uskladnění v době určené ve smlouvě, a není-li tato doba smluvena, do šesti měsíců po uzavření smlouvy.

§ 2074

Skladovatel věc uloží odděleně od ostatních skladovaných věcí s označením, že se jedná o věci ukladatele. Ukladatel má právo kontrolovat stav skladované věci a brát z ní vzorky.

§ 2075

Skladovatel věc pojistí, bylo-li to ujednáno nebo odpovídá-li to zvyklostem.

§ 2076

Ukladatel platí skladné ode dne převzetí věci ve výši a způsobem dohodnutým ve smlouvě. Není-li výše skladného dohodnuta, platí ukladatel skladné obvyklé v době uzavření smlouvy s přihlédnutím k povaze věci, délce a způsobu skladování.

§ 2077

(1) Trvá-li skladování déle než šest měsíců, platí se skladné pololetně pozadu.

(2) Skladné za neukončené pololetí i skladné za kratší dobu skladování se platí při vyzvednutí skladované věci.

(3) I po zániku závazku ze smlouvy má skladovatel právo na skladné za dobu, po kterou byla věc u něho uložena proto, že ji ukladatel včas nevyzvedl.

§ 2078

Skladné kryje všechny náklady spojené se skladováním kromě nákladů na pojištění. Na náhradu nákladů na pojištění má skladovatel právo, byl-li povinen dát věc pojistit.

§ 2079

(1) Je-li skladištní smlouva uzavřena na dobu neurčitou, může ukladatel požadovat vydání věci kdykoli s tím, že zaplatí skladné za skutečnou dobu skladování. Vyzvednutím věci závazek ze smlouvy zaniká.

(2) Skladovatel může smlouvu vypovědět nejdříve ke konci měsíce následujícího po měsíci, v němž byla výpověď doručena.

§ 2080

I při uzavření smlouvy na dobu určitou může ukladatel věc vyzvednout ještě před uplynutím sjednané doby, musí však předtím zaplatit skladné připadající na celou sjednanou dobu. Před uplynutím sjednané doby může ukladatel požádat znovu o převzetí věci k uskladnění do konce této doby, nahradí-li skladovateli náklady s tím spojené.

§ 2081

(1) Skladovatel nahradí ukladateli škodu vzniklou od převzetí věci do jejího vydání, neprokáže-li, že ji nemohl odvrátit.

(2) Skladovatel nehradí škodu způsobenou ukladatelem nebo vlastníkem věci, anebo vadou nebo přírodní povahou uložené věci. Škodu způsobenou vadou obalu skladovatel nahradí, mohl-li vadu při vynaložení odborné péče poznat a upozornil-li na ni v potvrzení podle § 2070.

(3) Vznikla-li škoda z příčiny uvedené v odstavci 2, vynaloží skladovatel odbornou péči, aby škoda byla co nejmenší.

§ 2082

- (1) Skladovatel může odstoupit od smlouvy,
- a) zatajil-li ukladatel nebezpečnou povahu věci a hrozí-li z ní skladovateli značná škoda,
  - b) dluží-li ukladatel skladné za dobu nejméně tři měsíce,
  - c) hrozí-li vznik podstatné škody na uložené věci, kterou skladovatel nemůže odvrátit.

(2) Skladovatel může po odstoupení od smlouvy stanovit přiměřenou lhůtu k vyzvednutí věci s upozorněním, že jinak věc prodá. Po jejím marném uplynutí může věc vhodným způsobem na účet ukladatele prodat. Od výtěžku z prodeje, který ukladateli vydá bez zbytečného odkladu, si může odečíst skladné a účelně vynaložené náklady spojené s prodejem.

(3) Odstavec 2 platí i v případě, nevyzvedne-li ukladatel věc po skončení doby, po kterou je skladovatel povinen věc skladovat.

§ 2083

Skladovatel má k zajištění svých práv ze smlouvy o skladování zástavní právo ke skladované věci, dokud se u něho nachází; toto právo má přednost před jinými zástavními právy.

K § 2069 až 2083:

Návrh recipuje úpravu skladovací smlouvy z platného obchodního zákoníku (§ 527 a násl.).

Díl 4

Smlouvy příkazního typu

Oddíl 1

Příkaz

Pododdíl 1

Obecná ustanovení

§ 2084

Příkazní smlouvou se příkazník zavazuje obstarat záležitost příkazce.

§ 2085

Kdo obstarává určité záležitosti jako podnikatel, má povinnost, byl-li obstaráním takové záležitosti pověřen, dát pověřujícímu bez zbytečného odkladu výslovně najevo, zda na sebe obstarání záležitosti bere čili nic; jinak mu nahradí způsobenou škodu.

§ 2086

(1) Příkazník jedná při plnění příkazu podle svých schopností a znalostí pečlivě a poctivě a veškerý užitek z obstarané záležitosti přenechává příkazci. Je povinen užít každý prostředek, kterého si povaha věci nutně žádá, jakož i ten prostředek, který odpovídá vůli příkazce.

(2) Obdrží-li příkazník pokyny zřejmě nesprávné, je povinen na ně příkazce upozornit. Splnit tyto příkazy je povinen jen když na nich příkazce trvá.

(3) Od příkazcových pokynů se příkazník může odchýlit, jen je-li to nezbytné v zájmu příkazce a nemůže-li včas obdržet jeho souhlas.

§ 2087

Příkazník provede příkaz osobně. Svěří-li provedení příkazu jinému, odpovídá, jako by příkaz prováděl sám; dovolil-li však příkazce, aby si ustanovil náhradníka, nebo byl-li tento nezbytně nutný, nahradí škodu, kterou způsobil chybnou volbou náhradníka.

§ 2088

Příkazník podá příkazci na vyzvání počet ze svého jednatelství a po provedení příkazu předloží příkazci vyúčtování.

§ 2089

(1) Není-li jinak ujednáno, založí příkazce příkazníkovi na žádost zálohu k úhradě hotových výdajů a nahradí příkazníkovi náklady účelně vynaložené při provádění příkazu, byť se výsledek nedostavil.

(2) Příkazce nahradí příkazníkovi kromě zaviněné škody i tu škodu, která mu vznikla plněním příkazu.

§ 2090

Utrpí-li příkazník při výkonu příkazu škodu náhodou, může požadovat náhradu, jen zavázal-li se provést příkaz bezplatně; nedostane však více, než by mu bylo náleželo jako obvyklá odměna, kdyby byla sjednána.

§ 2091

(1) Příkazce poskytne příkazníkovi odměnu, byla-li ujednána nebo je-li obvyklá, zejména vzhledem k podnikání příkazníka.

(2) Příkazce poskytne odměnu, i když výsledek nenastal, ledaže nezdar jednání byl způsoben tím, že příkazník porušil povinnosti.

§ 2092

(1) Vyžaduje-li obstarání záležitosti, aby příkazník jménem příkazce právně jednal, vystaví příkazce příkazníkovi včas plnou moc.

(2) Není-li plná moc obsažena ve smlouvě, nenahrazuje ji převzetí smluvního závazku příkazníka jednat jménem příkazce, a to ani v případě, že osoba, s kterou příkazník jedná, o tomto závazku ví.

§ 2093

(1) Příkazce může příkaz odvolat podle libosti, nahradí však příkazníkovi náklady, které do té doby měl, a škodu, utrpěl-li ji, jakož i část odměny přiměřenou vynaložené námaze příkazníka.

(2) Plnění podle odstavce 1 příkazce poskytne rovněž, bylo-li splnění příkazu překaženo náhodou.

§ 2094

(1) Příkazník může příkaz vypovědět nejdříve ke konci měsíce následujícího po měsíci, v němž byla výpověď doručena.

(2) Vypoví-li příkazník příkaz před obstaráním záležitosti, kterou byl zvlášť pověřen, nebo s jejímž obstaráním začal podle všeobecného pověření, nahradí škodu z toho vzešlou podle obecných ustanovení.

§ 2095

(1) Závazek z příkazu zrušuje smrt příkazce i smrt příkazníka. Totéž platí, zanikne-li právnická osoba, aniž má právního nástupce.

(2) Nelze-li však započatou záležitost přerušit bez zřejmé újmy dědiců příkazce, má příkazník právo i povinnost dovést záležitost do konce. Totéž platí, vztahuje-li se smlouva i na případ, že by příkazce zemřel.

§ 2096

Při zániku příkazu odvoláním, výpovědí, anebo smrtí, zařídí příkazník vše, co nesnese odkladu, dokud příkazce nebo jeho právní nástupce neprojeví jinou vůli.

§ 2097

Ustanovení o příkazu se použijí přiměřeně i na případy, kdy má někdo smlouvy nebo podle jiných ustanovení zákona povinnost zařídít záležitost na účet jiného.

K § 2084 až 2097:

Osnova odstraňuje dosavadní neúčelnou duplicitu občanskoprávní příkazní smlouvy a obchodní smlouvy mandátní a zavádí jediný smluvní typ odpovídající standardnímu pojetí příkazní smlouvy.

Pododdíl 2

Správa cenného papíru

§ 2098

(1) Smlouvou o správě cenného papíru se správce zavazuje k právním jednáním nutným k výkonu a zachování práv spojených s určitým cenným papírem, a vlastník cenného papíru se zavazuje zaplatit správci odměnu. Není-li výše odměny ujednána, zaplatí vlastník cenného papíru správci odměnu obvyklou v době uzavření smlouvy; má se za to, že úplata zahrnuje i účelně vynaložené náklady správce.

(2) Jedná-li se o správu investičního cenného papíru, může být správcem jen k tomu oprávněný obchodník s cennými papíry nebo osoba provádějící vypořádání obchodů s cennými papíry podle zvláštního zákona.

§ 2099

(1) Správce splní pokyny vlastníka cenného papíru, a jsou-li nesprávné, včas jej na jejich nesprávnost upozorní; učiní však i bez pokynu vlastníka vše, co je k výkonu a zachování práv spojených s cenným papírem nezbytné.

(2) Správce je oprávněn požadovat, aby mu vlastník dal pokyn v písemné formě.

§ 2100

(1) Vyžaduje-li to povaha právního jednání, které má správce učinit, vlastník

- a) předá správci listinný cenný papír, anebo mu vystaví plnou moc, anebo
- b) učiní opatření, aby správce byl oprávněn dávat v potřebném rozsahu příkazy k nakládání se zaknihovaným cenným papírem.

(2) Byl-li správci vydán listinný cenný papír, vrátí jej správce vlastníku bez zbytečného odkladu po ukončení právního jednání, k němuž byl cenný papír potřebný, neplyne-li z povahy právního jednání něco jiného. Po dobu, co má správce cenný papír u sebe, má povinnosti jako schovatel.

§ 2101

Má-li správce vykonávat hlasovací právo spojené s cenným papírem, vystaví vlastník správci plnou moc nebo správce nechá zapsat v evidenci podle zvláštního zákona a případně uloží správci, jak má hlasovat.

§ 2102

Správce právně jedná jménem vlastníka cenného papíru a na jeho účet. Ujednají-li strany, že správce bude právně jednat na účet vlastníka cenného papíru svým jménem, použijí se přiměřeně ustanovení o komisi.

K § 2098 až 2102:

Návrh speciálních ustanovení o správě cenného papíru vychází z platné právní úpravy (§ 36 zákona o cenných papírech). Ačkoliv se jedná o subtyp příkazní smlouvy, navrhuje se ponechat jeho název »správa cenného papíru« vzhledem k tomu, že jej lze považovat za vžitý a věcně nikoli nesprávný.

Oddíl 2 Zprostředkování

§ 2103

(1) Smlouvou o zprostředkování se zprostředkovatel zavazuje, že opatří zájemci příležitost uzavřít s třetí osobou určitou smlouvu, anebo že uzavření smlouvy zprostředkuje.

(2) Má se za to, že se zájemce zavázal zaplatit zprostředkovateli provizi, dá-li se soudit z okolností, za nichž byla smlouva uzavřena, že zprostředkovatel bude požadovat odměnu.

§ 2104

Zprostředkovatel sdělí zájemci bez zbytečného odkladu vše, co má význam pro jeho rozhodování o uzavření zprostředkovávané smlouvy. Zájemce sdělí zprostředkovateli vše, co pro něho má rozhodný význam pro uzavření této smlouvy.

§ 2105

(1) Provize je splatná dnem uzavření zprostředkovávané smlouvy. Byla-li smlouva uzavřena s odkládací podmínkou, je provize splatná až splněním podmínky.

(2) Bylo-li však ujednáno, že zprostředkovatel pro zájemce jen obstará příležitost uzavřít s třetí osobou smlouvu s určitým obsahem, je provize splatná již obstaráním této příležitosti.

§ 2106

Bylo-li ujednáno, že zprostředkovateli vznikne právo na provizi, až třetí osoba splní povinnost ze zprostředkovávané smlouvy, zaplatí zájemce provizi i tehdy, oddálilo-li se, či zmařilo-li se splnění této povinnosti z důvodů, za něž zájemce odpovídá. Má-li být výše provize určena podle rozsahu plnění třetí osoby, započte se do základu i plnění neuskutečněné z důvodů, za něž odpovídá zájemce.

§ 2107

(1) Není-li výše provize ujednána, má zprostředkovatel právo na provizi obvyklou za zprostředkování obdobných smluv v době uzavření smlouvy o zprostředkování.

(2) Právo na úhradu nákladů spojených se zprostředkováním má zprostředkovatel vedle provize, bylo-li to ujednáno. To platí také, nebyla-li provize ujednána.

§ 2108

Zprostředkovatel nemá právo na provizi a na úhradu nákladů, byl-li v rozporu se smlouvou činný také pro druhou stranu zprostředkovávané smlouvy.

§ 2109

Zprostředkovatel pro zájemce uschová doklady nabyté v souvislosti se zprostředkovatelskou činností po dobu, po kterou mohou být významné pro ochranu zájmů zájemce.

§ 2110

(1) Zprostředkovatel neručí za plnění osoby, s níž smlouvu zprostředkoval. Nesmí však navrhnout zájemci uzavření smlouvy s tím, o kom má důvodnou pochybnost, zda splní řádně a včas povinnosti ze zprostředkovávané smlouvy, nebo o kom, vzhledem k okolnostem, takovou pochybnost mít měl.

(2) Zprostředkovatel zájemci na požádání sdělí údaje potřebné k posouzení důvěryhodnosti osoby, s níž mu uzavření smlouvy navrhuje.

§ 2111

Závazek zaniká, není-li zprostředkovávaná smlouva uzavřena v ujednané době. Není-li doba ujednána, může kterákoli strana závazek zrušit oznámením druhé straně.

§ 2112

Právu zprostředkovatele na provizi není na újmu, byla-li smlouva, k níž se vztahovala činnost zprostředkovatele, uzavřena nebo splněna až po zániku závazku ze zprostředkovatelské smlouvy.

K § 2103 až 2112:

Návrh smlouvy o zprostředkování nahrazuje dosavadní smluvní typ, který občanský zákoník upravil jako smlouvu o obstarání věci (jedná se o relikv původní koncepce občanského zákoníku jako kodexu o službách). Úprava se inspiroje platným obchodním zákoníkem (§ 642 a násl.) s přihlédnutím k některým tradičním úpravám.

Oddíl 3

Komise

Pododdíl 1

Obecná ustanovení

§ 2113

Komisionářskou smlouvou se komisionář zavazuje obstarat pro komitenta na jeho účet vlastním jménem určitou záležitost, a komitent se zavazuje zaplatit mu odměnu.

§ 2114

Z právního jednání učiněného komisionářem vůči třetí osobě nevznikají práva ani povinnosti komitentovi, nýbrž komisionáři samotnému.

§ 2115

(1) Komisionář jedná při zařizování záležitosti s potřebnou péčí podle pokynů komitenta.

(2) Od pokynů komitenta se může komisionář odchýlit, je-li to v zájmu komitenta a nemůže-li si vyžádat jeho včasný souhlas; jinak komitent nemusí uznat jednání za provedené na svůj účet, odmítne-li účinky jednání pro sebe bez zbytečného odkladu poté, co se o obsahu jednání dozvěděl.

§ 2116

Obstará-li komisionář záležitost komitenta za výhodnějších podmínek, než jaké mu byl komitent určil, náleží prospěch jen komitentovi.

§ 2117

(1) Prodal-li komisionář věc za nižší cenu, než jakou určil komitent, nahradí mu rozdíl v ceně. To neplatí, prokáže-li, že prodej za určenou cenu nemohl být proveden a že prodejem věci odvrátil škodu komitentovi hrozící.

(2) Koupil-li komisionář věc za vyšší cenu, než jakou určil komitent, může komitent odmítnout koupi, jako by se nebyla stala na jeho účet, pokud se mu komisionář zároveň s podáním zprávy o koupi zaplatit rozdíl v ceně. Neodmítne-li komitent koupi bez zbytečného odkladu po obdržení zprávy o koupi, platí, že ji schválil.

§ 2118

(1) Komisionář chrání komitentovy zájmy, které zná, a zpraví jej o každé okolnosti, která může mít vliv na změnu komitentova příkazu.

(2) Komisionář zpraví komitenta o plnění jeho příkazu. Po obstarání záležitosti provede vyúčtování, postoupí komitentovi práva nabytá v souvislosti s obstaráním záležitosti a vydá mu vše, co při tom získal.

§ 2119

Neuvede-li komisionář ve zprávě o provedení příkazu osobu, s níž na účet komitenta uzavřel smlouvu, může komitent uplatnit svá práva proti samotnému komisionáři jako zavázanému z této smlouvy.

§ 2120

Nemůže-li komisionář povinnost ze smlouvy splnit sám a není-li jinak ujednáno, použije ke splnění smlouvy jinou osobu.

§ 2121

Komisionář ručí za splnění povinností osobou, s níž uzavřel smlouvu na účet komitenta, jen bylo-li to ujednáno v písemné formě, anebo porušil-li komisionář příkaz

komitenta ohledně osoby, s níž měla být smlouva uzavřena.

§ 2122

Věc svěřená komisionáři k prodeji zůstává vlastnictvím komitenta, dokud vlastnické právo nenabude třetí osoba.

§ 2123

(1) Za převzaté věci komisionář odpovídá podle ustanovení o smlouvě o skladování.

(2) Hrozí-li na věci škoda, kterou nelze jinak odvrátit, má komisionář právo věc prodat podle § 1794 a 1795. Stejně právo má komisionář i tehdy, opomene-li komitent s věcí naložit, ač k tomu byl povinen.

(3) Komisionář má k věci, má-li ji ještě u sebe, nebo může-li s ní jinak nakládat, zástavní právo pro všechny pohledávky vzniklé mu v souvislosti s komisionářským obchodem.

§ 2124

(1) Neplní-li třetí osoba povinnost ze smlouvy, kterou s ní komisionář uzavřel, je na komisionáři, aby splnění této povinnosti na účet komitenta vymáhal, anebo, souhlasí-li s tím komitent, postoupí mu komisionář práva tomu odpovídající.

(2) Na pohledávku ze smlouvy, kterou komisionář pro komitenta uzavřel, se v poměru komitenta ke komisionáři nebo jeho věřiteli hledí jako na komitentovu pohledávku.

§ 2125

Komitent může požadovat přímo na třetí osobě plnění, které pro něho komisionář opatřil, není-li komisionář z příčin na své straně s to sám zařídit, aby třetí osoba komitentovi plnila.

§ 2126

Nebyla-li výše odměny sjednána, náleží komisionáři odměna přiměřená vykonané činnosti a dosaženému výsledku.

§ 2127

(1) Spolu s odměnou, nejsou-li v ní již zahrnuty, nahradí komitent komisionáři náklady, které ten při obstarání jeho záležitosti účelně vynaložil, a zprostí komisionáře povinností, které při plnění smlouvy převzal.

(2) Není-li jinak ujednáno, má se za to, že náklady podle odstavce 1 jsou v odměně zahrnuty.

§ 2128

Komitent má právo odvolat příkaz jen do doby, než vznikne závazek komisionáře vůči třetí osobě.

K § 2113 až 2128:

Komisi jako formu nepřímého zastoupení upravuje v současné době jak platný občanský zákoník (pod nevhodným označením "obstarání prodeje věci" v § 737, což je důsledek původního pojetí obč. z. jako kodexu o služ-

bách), tak i obchodní zákoník (v § 577 a násl.). Osnova recipuje s drobnými korekturami úpravu obchodního zákoníku, která odpovídá evropským standardům.

Pododdíl 2

Zvláštní ustanovení o komisionářském obchodu s cennými papíry

§ 2129

Obstarává-li komisionář pro komitenta koupi nebo prodej cenného papíru, vyžaduje smlouva písemnou formu.

§ 2130

Neujedná-li strany jinak, vyžaduje komitentův pokyn k obstarání koupě nebo prodeje cenných papírů písemnou formu. Nemá-li pokyn písemnou formu, vydá komisionář komitentovi na jeho žádost potvrzení o uděleném pokynu.

§ 2131

(1) Udělí-li komitent komisionáři pokyn k obstarání prodeje cenného papíru, může komisionář požadovat, aby

- a) mu komitent cenný papír předal, je-li listinný, anebo
- b) bylo v evidenci investičních nástrojů vedené podle zvláštního předpisu zapsáno pozastavení výkonu práva nakládat s tímto cenným papírem.

(2) Komitent není oprávněn nakládat s cenným papírem po dobu, co jeho pokyn k obstarání prodeje cenného papíru trvá.

§ 2132

Komisionář se může zprostit své povinnosti tím, že komitentovi prodá cenný papír ze svého majetku, anebo že od komitenta cenný papír koupí, jen je-li to ujednáno.

§ 2133

Má-li takovou možnost, pak komisionář prodá i bez souhlasu komitenta cenný papír za vyšší cenu, anebo jej koupí za nižší cenu, než jakou komitent uvedl v pokynu. Je-li komisionářem obchodník s cennými papíry, nelze smlouvou tuto povinnost komisionáře vyloučit.

§ 2134

(1) Neurčil-li komitent cenu, za niž má komisionář cenný papír koupit, koupí jej komisionář nejvýše za nejnižší kurs, za nějž byl cenný papír jako zastupitelný kupován na regulovaném trhu. Není-li cenný papír v tento den předmětem obchodování na veřejném trhu, koupí komisionář cenný papír za nejnižší cenu, za niž by jej bylo lze koupit při vynaložení odborné péče.

(2) Neurčil-li komitent cenu, za niž má komisionář cenný papír prodat, prodá jej komisionář nejméně za nejvyšší kurs, za nějž byl cenný papír jako zastupitelný prodáván na regulovaném trhu. Není-li cenný papír v tento den předmětem obchodování na veřejném trhu, prodá komisionář cenný papír za nejvyšší cenu, za niž by jej bylo lze prodat při vynaložení odborné péče.

§ 2135

(1) Koupil-li komisionář pro komitenta listinný cenný papír a nebylo-li ujednáno, že jej pro komitenta uloží, vydá mu cenný papír bez zbytečného odkladu poté, co mu komitent zaplatí cenu cenného papíru a odměnu za obstarání koupě.

(2) Koupil-li komisionář pro komitenta zaknihovaný cenný papír, podá bez zbytečného odkladu příkaz k zápisu převodu do evidence investičních nástrojů ve prospěch účtu komitenta. Prodal-li takový cenný papír, podá bez zbytečného odkladu příkaz k zápisu převodu do této evidence k tíži účtu komitenta.

(3) Při postupu podle odstavce 1 komisionář prokáže osobě, která evidenci investičních nástrojů vede, že je oprávněn příkaz podat.

K § 2139 až 2135:

Navrhuje se upravit odchylky pro komisi obchod s cennými papíry podle dosavadní právní úpravy v § 28 a násl. zákona o cenných papírech.

Oddíl 4 Zasílatelství

§ 2136

Zasílatelskou smlouvou se zasílatel zavazuje příkazem obstarat mu vlastním jménem a na jeho účet přepravu zásilkou z určitého místa do jiného určitého místa, případně i obstarat nebo provést úkony s přepravou související, a příkazce se zavazuje zaplatit zasílateli odměnu.

§ 2137

(1) Nesjedná-li strany jinak, a nestanoví-li ani zákon něco jiného, použijí se na zasílatelství přiměřeně ustanovení o komisi.

(2) Je-li ujednáno, že zasílatel od příjemce vybere určitou peněžní částku nebo uskuteční jiný inkasní úkon dříve, než mu vydá zásilkou nebo doklad umožňující nakládat se zásilkou, použijí se přiměřeně ustanovení o bankovním dokumentárním inkasu.

§ 2138

Není-li smlouva uzavřena v písemné formě, má zasílatel právo žádat, aby mu příkazce doručil příkaz k obstarání přepravy (zasílatelský příkaz).

§ 2139

(1) Při plnění smlouvy jedná zasílatel s potřebnou péčí a dodržuje pokyny příkazce. Na zjevnou nesprávnost pokynu zasílatel příkazce upozorní.

(2) Neobdrží-li zasílatel od příkazce potřebné pokyny, vyžádá si u příkazce jejich doplnění; při nebezpečí z prodlení však postupuje i bez těchto pokynů tak, aby co nejvíce ochránil zájmy příkazce, jsou-li mu známy.

§ 2140

Zasílatel může užít k obstarání přepravy dalšího zasílatele (mezizasílatele).

§ 2141

Neodporuje-li to smlouvě nebo nezakáže-li to příkazce nejpozději do začátku uskutečňování přepravy, může zasílatel sám provést přepravu, kterou má obstarat.

§ 2142

(1) Při plnění závazku zasílatel sjedná s vynaložením potřebné péče způsob a podmínky přepravy tak, aby co nejlépe odpovídaly zájmům příkazce, které zasílatel zná.

(2) Je-li to ujednáno, zasílatel zásilku pojistí.

§ 2143

Neposkytne-li příkazce zasílateli správné údaje o obsahu zásilky a o všech skutečnostech potřebných k uzavření smlouvy o přepravě, nahradí zasílateli škodu, která mu vznikne porušením této povinnosti.

§ 2144

(1) Zasílatel podá příkazci zprávu o škodě, která zásilce hrozí nebo na ní již vznikla, jakmile se o tom dozví, jinak nahradí příkazci škodu způsobenou tím, že příkazce takto nezpravil.

(2) Hrozí-li podstatná škoda na zásilce bezprostředně a není-li čas vyžádat si pokyny příkazce nebo prodlévá-li příkazce s nimi, má zasílatel právo zásilku prodat podle § 1794 a 1795.

§ 2145

Vznikne-li na převzaté zásilce při obstarávání přepravy škoda, zasílatel ji nahradí, neprokáže-li, že škodu nemohl odvrátit.

§ 2146

Věděl-li příjemce zásilky o pohledávce zasílatele ze zasílatelské smlouvy vůči příkazci, anebo musel-li o ní vědět, stává se přijetím zásilky ručitelem za tuto pohledávku.

§ 2147

Zasílateli přísluší smluvená odměna, a nebyla-li smluvena, odměna přiměřená. Zasílateli kromě toho přísluší náhrada nákladů vynaložených účelně při plnění zasílatelské smlouvy.

§ 2148

(1) K zajištění svých práv vůči příkazci má zasílatel zástavní právo k zásilce, dokud je zásilka u zasílatele nebo u někoho, kdo ji má u sebe jeho jménem, anebo dokud má zasílatel listiny, které jej opravňují, aby se zásilkou nakládal.

(2) Mezizasílatel uplatní na žádost dřívějších zasílatelů všechna práva, která jim přísluší z jejich zástavního práva, a má právo i povinnost jejich práva uspokojit.

Uspokojí-li je, přecházejí na něho spolu se zástavním právem, které je zajišťuje.

K § 2136 až 2148:

Zasílatelství (spedice) je species komisionářské smlouvy. Osnova recipuje platnou úpravu obchodního zákoníku (§ 601 a násl.).

Díl 5

Zájezd

Základní ustanovení

§ 2149

(1) Smlouvou o obstarání zájezdu se pořadatel vůči zákazníkovi zavazuje obstarat pro cestujícího předem připravený soubor služeb cestovního ruchu (zájezd) a zákazník se zavazuje zaplatit ujednanou cenu.

(2) Je-li zákazníkem jiná osoba než cestující, platí o jeho právech a povinnostech totéž, co o právech a povinnostech cestujícího.

§ 2150

Platí, že zájezd je soubor služeb cestovního ruchu, který je uspořádán na dobu delší než dvacet čtyři hodiny nebo zahrnuje přenocování, obsahuje-li alespoň dvě z těchto plnění:

- a) ubytování,
- b) doprava,
- c) jinou službu cestovního ruchu, která není doplňkem dopravy nebo ubytování a tvoří významnou část souboru nabízených služeb.

§ 2151

(1) Za pořadatele se považuje ten, kdo nabízí zájezd veřejnosti nebo skupině osob podnikatelským způsobem.

(2) Kdo prohlásí, že jen zprostředkuje nebo zařídí jednotlivé služby cestovního ruchu, se za pořadatele považuje, vyvolá-li na základě zvláštních okolností u třetích osob představu, že služby cestovního ruchu poskytuje jako zájezd na vlastní odpovědnost.

Potvrzení zájezdu

§ 2152

(1) Pořadatel vydá cestujícímu při uzavření smlouvy, či bezprostředně po jejím uzavření doklad o smlouvě (potvrzení o zájezdu). Potvrzení o zájezdu vyžaduje písemnou formu.

(2) Je-li smlouva vyhotovena v písemné formě, nahradí její stejnopis potvrzení o zájezdu, obsahuje-li všechny náležitosti stanovené pro potvrzení o zájezdu.

(3) Obsahují-li smlouva i potvrzení o zájezdu údaje, které se liší, může se cestující dovolat toho, co je pro něho výhodnější.

§ 2153

Spolu s potvrzením o zájezdu vydá pořadatel cestujícímu doklad o pojištění vystavený pojišťovnou podle zvláštního zákona.

§ 2154

(1) Pořadatel v potvrzení o zájezdu uvede:

- a) označení smluvních stran,
- b) vymezení zájezdu alespoň uvedením času jeho zahájení a ukončení a všech služeb cestovního ruchu zahrnutých do ceny zájezdu, jakož i místa jejich poskytnutí a doby jejich trvání,
- c) údaj o ceně zájezdu včetně údajů o časovém rozvrhu plateb a o výši zálohy,
- d) označení způsobu, jakým má cestující uplatnit své právo z porušení povinnosti pořadatele, a
- e) výši odstupného, které cestující pořadateli uhradí, v případech stanovených v § 2163.

(2) Pořadatel v potvrzení o zájezdu dále uvede, zahrnuje-li zájezd:

- a) další služby, jejichž cena není zahrnuta v ceně zájezdu, údaj o počtu a výši plateb za tyto služby,
- b) ubytování, údaj o poloze, kategorii, stupni vybavenosti a hlavních charakteristických znacích ubytovacího zařízení,
- c) dopravu, údaj o druhu, charakteristice a kategorii dopravního prostředku, jakož i údaj o trase cesty,
- d) stravování, údaj o jeho způsobu a rozsahu.

(3) Předal-li pořadatel cestujícímu katalog, který obsahuje všechny stanovené údaje o vymezení zájezdu podle odstavce 1 písm. b), může pořadatel v potvrzení o zájezdu jen odkázat na číslo nebo jiné označení zájezdu v katalogu.

§ 2155

(1) Podmiňuje-li se uskutečnění zájezdu dosažením určitého počtu cestujících, uvede to pořadatel v potvrzení o zájezdu výslovně a uvede i lhůtu, v níž musí cestujícímu nejpozději sdělit o zrušení zájezdu proto, že určeného počtu cestujících nebylo dosaženo.

(2) Jsou-li důvody pro určení podmínek, které musí účastník zájezdu splňovat, uvede pořadatel v potvrzení o zájezdu, o jaké podmínky se jedná, a je-li toho třeba, uvede i lhůtu, ve které cestující může oznámit, že se zájezdu místo něho zúčastní jiná osoba.

§ 2156

(1) Pořadatel doručí cestujícímu nejpozději sedm dnů před zahájením zájezdu další podrobné a pro cestujícího důležité údaje o všech skutečnostech, které zná, nejsou-li již obsaženy ve smlouvě nebo v potvrzení o zájezdu, anebo v katalogu, který zákazníkovi předal.

(2) V rámci toho pořadatel zejména sdělí

- a) upřesnění údajů stanovené v § 2154 odst. 2,
- b) účastní-li se zájezdu nezletilý bez doprovodu osoby, která o něj pečuje, podrobnosti o možnosti spojit se s nezletilým nebo se zástupcem pořadatele v místě pobytu nezletilého,

- c) údaje o osobě, na niž se lze během zájezdu obrátit v nesnázích s žádostí o pomoc, především jméno, adresu a číslo telefonu místního zástupce cestovní kanceláře a adresu a telefonní číslo zastupitelského úřadu,
- d) údaj o možnosti pojistit se pro případ, že cestujícímu vzniknou náklady v souvislosti s jeho odstoupením od smlouvy, není-li toto pojištění zahrnuto v ceně zájezdu.

(3) Vyžadují-li to okolnosti, předá pořadatel cestujícímu v téže lhůtě letenku, poukaz k ubytování nebo stravování, doklad nutný pro poskytnutí fakultativních výletů nebo jiný doklad, jehož je pro uskutečnění zájezdu třeba.

(4) Je-li smlouva uzavřena v době kratší než sedm dnů před zahájením zájezdu, splní pořadatel povinnosti podle odstavce 1 a 3 již při uzavření smlouvy.

§ 2157

Změna ceny zájezdu

(1) Pořadatel může zvýšit cenu zájezdu z důvodů stanovených v odstavci 2, je-li to ve smlouvě ujednáno společně s přesně stanoveným způsobem výpočtu zvýšení ceny.

(2) Cena zájezdu může pořadatel zvýšit, zvýší-li se do jedenadvacátého dne před zahájením zájezdu

- a) cena za dopravu včetně cen pohonných hmot, nebo
- b) platby spojené s dopravou, jako jsou letištní, přístavní či jiné poplatky zahrnuté v ceně zájezdu, nebo
- c) směnný kurs české koruny použitý pro stanovení ceny zájezdu v průměru o více než 10%.

(3) Odešle-li pořadatel oznámení o zvýšení ceny cestujícímu později než dvacátý první den před zahájením zájezdu, nemá zvýšení ceny právní účinky.

§ 2158

Změna smlouvy

(1) Nutí-li vnější okolnosti pořadatele změnit podmínky zájezdu, navrhne cestujícímu změnu smlouvy. Má-li být v důsledku změny smlouvy změněna i cena zájezdu, uvede pořadatel v návrhu i výši nové ceny.

(2) Nesouhlasí-li cestující se změnou smlouvy, má právo od smlouvy odstoupit; pořadatel může určit pro odstoupení lhůtu, která nesmí být kratší než pět dnů. Neodstoupí-li cestující od smlouvy v určené lhůtě, platí, že se změnou smlouvy souhlasí.

§ 2159

Postoupení smlouvy

(1) Cestující může před zahájením zájezdu postoupit cestovní smlouvu třetí osobě, která splňuje podmínky účasti na zájezdu.

(2) Změna v osobě cestujícího je vůči pořadateli účinná, doručí-li mu postupitel o tom včas oznámení spolu s prohlášením postupníka, že s uzavřenou smlouvou souhlasí a že splní podmínky účasti na zájezdu. Oznáme-

ní je včasné, je-li doručeno alespoň sedm dnů před zahájením zájezdu; kratší lhůtu lze ujednat, je-li smlouva o obstarání zájezdu uzavřena v době kratší než sedm dnů před zahájením zájezdu.

(3) Postupitel a postupník jsou zavázáni společně a nerozdílně k zaplacení ceny zájezdů a k úhradě nákladů, které pořadatel v souvislosti se změnou cestujícího vzniknou.

Odstoupení od smlouvy

§ 2160

(1) Cestující může před zahájením zájezdu od smlouvy vždy odstoupit.

(2) Pořadatel jen tehdy, když byl zájezd zrušen, anebo cestující porušil svou povinnost.

§ 2161

(1) Odstoupil-li cestující od smlouvy podle § 2158 odst. 2, anebo odstoupil-li od ní pořadatel proto, že zájezd byl před zahájením zrušen, má cestující právo na náhradní zájezd v jakosti odpovídající alespoň tomu, co bylo původně dohodnuto, je-li v možnostech pořadatele takový zájezd nabídnout.

(2) Dohodnou-li se strany o poskytnutí náhradního zájezdu, započtou se platby cestujícího poskytnuté podle původní smlouvy na cenu náhradního zájezdu; případný přeplatek pořadatel vrátí cestujícímu bez zbytečného odkladu.

§ 2162

(1) Zruší-li pořadatel zájezd ve lhůtě kratší než dvacet dnů před jeho zahájením, uhradí cestujícímu penále ve výši 10% z ceny zájezdu. Právo zákazníka na náhradu škody tím není dotčeno.

(2) Pořadatel se zproští povinností podle odstavce 1 důkazem, že zájezd byl zrušen v souladu s § 2155 odst. 1 nebo vzhledem k vyšší moci.

§ 2163

(1) Odstoupí-li od smlouvy cestující z jiného důvodu, než je porušení povinností pořadatele, zaplatí pořadatel odstupné podle § 2154 odst. 1 písm. e). Stejně odstupné cestující zaplatí, odstoupí-li od smlouvy pořadatel pro porušení povinností cestujícího.

(2) Odstoupí-li cestující od smlouvy proto, že pořadatel porušil svou povinnost, nemá cestující povinnost platit odstupné. Totéž platí, nebyl-li cestujícímu poskytnut náhradní zájezd.

Vady zájezdu

§ 2164

(1) Nemá-li zájezd vlastnosti, o nichž pořadatel cestujícího ujistil nebo které cestující vzhledem k nabídce a zvyklostem důvodně očekával, může cestující požadovat nápravu. Pořadatel může nápravu odmítnout, vyžádala-li by si neúměrné náklady.

(2) Nejedná-li pořadatel nápravu v přiměřené lhůtě, kterou cestující určil, může ji zjednat cestující sám a požadovat po pořadatelovi náhradu účelně vynaložených nákladů. Určení lhůty k nápravě není třeba, odmítl-li pořadatel nápravu zjednat, anebo vyžaduje-li se okamžité zjednání nápravy vzhledem k zvláštnímu zájmu cestujícího.

§ 2165

(1) Nelze-li pokračování zájezdu zajistit jinak než prostřednictvím služeb cestovního ruchu nižší jakosti než jakou určuje smlouva, vrátí pořadatel cestujícímu rozdíl v ceně.

(2) Zajistí-li pořadatel pokračování zájezdu s vyššími náklady, jdou takové náklady k jeho tíži.

§ 2166

(1) Má-li zájezd vadu, má cestující právo na slevu z ceny přiměřenou rozsahu a trvání vady.

(2) Právo podle odstavce 1 nevznikne, opomenul-li cestující vlastním zavinením vadu bez zbytečného odkladu vytknout. Soud právo podle odstavce 1 cestujícímu nepřizná, namítne-li pořadatel, že cestující právo na slevu z ceny neuplatnil ani do jednoho měsíce od skončení zájezdu u něho ani u osoby, která uzavření smlouvy o obstarání zájezdu zprostředkovala.

§ 2167

Pomoc v nesnázích

Ocitne-li se po zahájení zájezdu cestující v nesnázích, poskytne mu pořadatel urychleně pomoc.

Náhrada škody

§ 2168

Pořadatel odpovídá cestujícímu za splnění povinností ze smlouvy o zájezdu bez zřetele k tomu, zda v rámci zájezdu poskytují jednotlivé služby cestovního ruchu jiné osoby.

§ 2169

(1) Při porušení povinností, za niž odpovídá, nahradí pořadatel cestujícímu vedle škody na majetku také újmu na ztrátě radosti z dovolené, zejména byl-li zájezd zmařen nebo podstatně zkrácen.

(2) Odstoupí-li cestující od smlouvy nebo uplatní-li právo z vady zájezdu, není tím dotčeno jeho právo na náhrady podle odstavce 1 .

§ 2170

(1) Umožňuje-li mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, omezení výše náhrady škody vzniklé porušením povinností ze smlouvy o zájezdu, hradí pořadatel škodu jen do výše tohoto omezení, ujednala-li to ve smlouvě.

(2) Odstavec 1 se nepoužije, byla-li škoda způsobena úmyslně nebo z hrubé nedbalosti.

Zahraníční školní pobyt

§ 2171

Je-li předmětem zájezdu pobyt žáka u hostitelské rodiny v jiném státě spojený s pravidelnou návštěvou školy v trvání alespoň tří měsíců, pak pořadatel za součinnosti žáka zajistí jeho vhodné ubytování v hostitelské rodině, včetně dohledu nad ním a péče o něho podle poměrů v zemi školního pobytu a vytvoří předpoklady pro to, aby žák mohl pravidelně navštěvovat školu.

§ 2172

Odstoupí-li zákazník od smlouvy před zahájením školního pobytu proto, že mu pořadatel nesdělil ani v předstihu dvou týdnů

- a) jméno a adresu hostitele, u něhož bude žák po zájezdu ubytován, a
  - b) jméno a adresu pověřené osoby (koordinátora) v zemi školního pobytu, u níž lze požadovat pomoc, a údaj o možnosti spojit se s ní,
- nebo proto, že žák nebyl na pobyt náležitě připraven, nemá pořadatel právo na odstupné.

§ 2173

(1) Odstoupí-li zákazník od smlouvy v průběhu školního pobytu, náleží pořadateli ujednaná odměna snížená o ušetřené náklady.

(2) Pořadatel učiní opatření nutná k dopravě žáka zpět; zvýšené náklady s tím spojené uhradí zákazník pořadateli.

(3) Pořadatel nemá právo na plnění podle odstavce 1 a 2, odstoupil-li zákazník od smlouvy pro porušení pořadatelovy povinnosti.

§ 2174

Společné ustanovení

Ujednání ve smlouvě, která se odchylují od ustanovení tohoto dílu v neprospěch cestujícího, jsou neplatná.

K § 2149 až 2174:

Návrh ustanovení o smlouvě o obstarání zájezdu respektuje směrnici Rady č. 90/314/EHS z 13. 6. 1990 o souborných službách pro cestování, pobytech a zájezdech.

Stejný smluvní typ upravuje platný občanský zákoník v § 852a a násl. jako cestovní smlouvu. Označení je přejato z německého názvu *Reisevertrag* a není zcela vhodné, protože plněním podle této smlouvy není cesta, nýbrž zájezd jako soubor služeb cestovního ruchu.

Platná úprava evropské směrnici plně neodpovídá. Základní nedostatky platné úpravy jsou zejména v tom, že platný občanský zákoník spojuje (často odkazy na veřejnoprávní úpravu v zákoně č. 159/1999 Sb.) pořadatelství zájezdu s existencí příslušného podnikatelského oprávnění, pojetí zájezdu neodpovídá vymezení směrnice a z práv cestujícího při porušení smlouvy pořadatelem se vylučuje právo na odškodnění za ztrátu potěšení z dovolené. Na druhé straně je platná úprava místy příliš přepjatá, např. požadavkem písemné formy smlouvy (který se paradoxně obrací proti zákazníkovi, neboť nedostatek formy působí

neplatnost smlouvy). Tyto nedostatky se navrhuje odstranit.

Návrh vychází z dosavadní úpravy s přihlédnutím k některým zahraničním úpravám, zejména německé, nizozemské a slovenské.

Díl 6

Smlouvy související s dopravou

Oddíl 1

Přeprava osob a věci

Pododdíl 1

Přeprava osoby

§ 2175

Smlouvou o přepravě osoby se dopravce zavazuje přepravit cestujícího do místa určení a cestující se zavazuje zaplatit jízdné.

§ 2176

Doprovce se při přepravě postará o bezpečnost a pohodlí cestujícího. Podrobnosti upraví přepravní řády.

§ 2177

(1) Má-li cestující zavazadlo, přepravuje je dopravce buď společně s ním a pod jeho dohledem nebo odděleně.

(2) Je-li zavazadlo přepravováno odděleně, dbá dopravce, aby bylo zavazadlo přepravováno do místa určení nejpozději ve stejnou dobu jako cestující.

§ 2178

(1) Jedná-li se o pravidelnou přepravu osob, stanoví přepravní řády, jaká práva má cestující vůči dopravci, nebyla-li přeprava provedena včas.

(2) Při nepravidelné přepravě osob dopravce nahradí škodu vzniklou cestujícímu tím, že přeprava nebyla provedena včas; podmínky a rozsah náhrady stanoví přepravní řády.

(3) Práva podle odstavců 1 a 2 musí cestující uplatnit u dopravce bez zbytečného odkladu. Nebylo-li takové právo uplatněno nejpozději do šesti měsíců, soud je nepřizná, namítne-li dopravce, že právo nebylo uplatněno včas.

§ 2179

(1) Vznikne-li cestujícímu za přepravy škoda na zdraví nebo škoda na zavazadle přepravovaném společně s ním nebo vznikne-li škoda na věci, kterou měl cestující u sebe, nahradí ji dopravce podle ustanovení o náhradě škody způsobené provozem dopravních prostředků.

(2) Škodu způsobenou na zavazadle přepravovaném odděleně od cestujícího dopravce nahradí podle ustanovení náhradě škody při přepravě věci.

Pododdíl 2
Přeprava věci

§ 2180

(1) Smlouvou o přepravě věci se dopravce zavazuje odesílateli, že přepraví věc jako zásilku z místa odeslání do místa určení, a odesílatel se zavazuje zaplatit dopravci přepravné.

(2) Nepožádá-li odesílatel dopravce o převzetí zásilky v ujednané době a není-li ujednána, do šesti měsíců od uzavření smlouvy, práva a povinnosti ze smlouvy zaniknou.

§ 2181

Odesílatel potvrdí dopravci na jeho žádost objednávku přepravy. Dopravce potvrdí odesílateli na jeho žádost převzetí zásilky. Potvrzení vyžadují písemnou formu.

§ 2182

(1) Odesílatel poskytne dopravci správné údaje o obsahu zásilky a jeho povaze.

(2) Je-li k provedení přepravy zapotřebí zvláštní listiny, předá ji odesílatel dopravci nejpozději při předání zásilky k přepravě.

§ 2183

Dopravce provede přepravu do místa určení s odbornou péčí v ujednané době, a nebyla-li ujednána, bez zbytečného odkladu. Má se za to, že tato doba počíná běžet dnem následujícím po převzetí zásilky dopravcem.

§ 2184

Přerušení přepravy

Nevydal-li dopravce ještě zásilku příjemci, může odesílatel nařídit, aby byla přeprava přerušena a se zásilkou bylo naloženo podle jeho příkazu, nahradí však dopravci účelně vynaložené náklady s tím spojené.

§ 2185

(1) Zná-li dopravce příjemce zásilky, zásilku mu doručí. Má-li však podle smlouvy příjemce zásilku v místě určení vyzvednout, oznámí mu dopravce jen ukončení přepravy a zásilku mu na požádání vydá.

(2) Dopravce zásilku příjemci nevydává, bylo-li by to v rozporu s příkazem odesílatele podle § 2184. V tom případě má právo nakládat se zásilkou nadále odesílatel. Určí-li odesílatel dopravci jinou osobu jako příjemce, nabývá tato osoba práva ze smlouvy tímž způsobem jako původní příjemce.

§ 2186

Příjemce zásilky určený smlouvou nabývá práva ze smlouvy, požádá-li o vydání zásilky po jejím dojetí do místa určení, popřípadě po uplynutí doby, kdy zásilka měla do místa určení dojít. Tím okamžikem přecházejí na příjemce i práva na náhradu škody na zásilce.

§ 2187

Přijetím zásilky se příjemce stává ručitelem odesílatele za pohledávky dopravce ze smlouvy týkající se přepravy převzaté zásilky. Ručení se příjemce zproští důkazem, že o těchto pohledávkách příjemce nevěděl, ani vědět nemusel.

§ 2188

Zavazuje-li smlouva dopravce, aby před vydáním zásilky vybral od příjemce peníze či uskutečnil jiný inkasní úkon, použijí se přiměřeně ustanovení o bankovním dokumentárním inkasu.

Přepravné

§ 2189

(1) Přepravné je splatné bez zbytečného odkladu po provedení přepravy do místa určení.

(2) Není-li výše přepravného ujednána, náleží dopravci přepravné obvyklé v době uzavření smlouvy s přihlédnutím k obsahu závazku.

§ 2190

Nemůže-li dopravce dokončit přepravu z důvodů, za něž neodpovídá, náleží mu poměrná část přepravného s přihlédnutím k přepravě již uskutečněné.

Náhrada škody

§ 2191

(1) Dopravce nahradí škodu vzniklou na zásilce v době od převzetí zásilky dopravcem do vydání zásilky příjemci. To neplatí, prokáže-li, že škodu nemohl odvrátit při vynaložení odborné péče.

(2) Povinnosti k náhradě škody se dopravce zproští důkazem, že škodu způsobili

- a) odesílatel, příjemce nebo vlastník zásilky nebo
- b) vada či přirozená povaha zásilky, včetně obvyklého úbytku.

(3) Způsobí-li škodu vadný obal zásilky, dopravce se povinnosti k náhradě škody zproští důkazem, že odesílatele na vadu při převzetí zásilky k přepravě upozornil; byl-li vydán nákladní nebo náložný list, musí v něm být vada obalu poznamenána. Neupozorní-li dopravce na vadný obal, zproští se povinnosti k náhradě škody důkazem, že vadu nemohl při převzetí zásilky poznat.

(4) Ujednání omezující povinnost dopravce podle odstavců 1 až 3, jsou neplatná.

§ 2192

(1) Při ztrátě nebo zničení zásilky dopravce nahradí cenu, kterou zásilka měla v době, kdy ji převzal.

(2) Při poškození nebo znehodnocení zásilky dopravce nahradí rozdíl mezi cenou, kterou zásilka měla v době jejího převzetí dopravcem, a cenou, kterou by v této době měla zásilka poškozená nebo znehodnocená.

§ 2193

(1) Vznikne-li na zásilce škoda, podá dopravce odesílateli o škodě zprávu. Nabyli-li však právo na vydání zásilky již příjemce, podá dopravce zprávu příjemci.

(2) Nepodá-li dopravce zprávu o škodě bez zbytečného odkladu, nahradí odesílateli, nebo příjemci škodu tím způsobenou.

§ 2194

Jinou škodu, než je škoda na zásilce, hradí dopravce jen byla-li způsobena překročením dodací lhůty.

§ 2195

Není-li právo na náhradu škody u dopravce uplatněno do šesti měsíců ode dne převzetí zásilky, anebo nebyla-li zásilka převzata, do šesti měsíců ode dne kdy měla být doručena, soud je nepřiznává, namítne-li dopravce, že bylo uplatněno opožděně.

§ 2196

Svépomocný prodej

Doprovce může zásilku na účet odesílatele prodat při bezprostřední hrozbě podstatné škody na zásilce, není-li čas vyžádat si pokyny odesílatele, anebo prodává-li odesílatel s nimi.

§ 2197

(1) Dopravce má k zajištění svých práv vyplývajících ze smlouvy zástavní právo k zásilce, dokud s ní může nakládat.

(2) Vázne-li na zásilce několik zástavních práv, má zástavní právo dopravce přednost před zástavními právy dříve vzniklými a zástavní právo dopravce má přednost před zástavním právem zasílatele.

Pododdíl 3 Náložný list

§ 2198

(1) Smlouva o přepravě věci může určit, že dopravce vydá při převzetí zásilky k přepravě odesílateli náložný list.

(2) Náložný list je cenný papír, s nímž je spojeno právo požadovat na dopravci vydání zásilky v souladu s obsahem náložného listu. Dopravce vydá zásilku osobě oprávněné podle náložného listu, předloží-li mu jej a potvrdí-li na něm převzetí zásilky.

§ 2199

(1) Dopravce v náložném listu uvede:

- a) jméno a sídlo nebo bydliště dopravce,
- b) jméno a sídlo nebo bydliště odesílatele,
- c) označení přepravované věci,
- d) formu náložného listu,
- e) místo určení,
- f) místo a den vydání náložného listu.

(2) Při vydání náložného listu ve stejnopisech, vyznačí dopravce na každém stejnopisu jejich počet. Vydá-

li se zásilka na jeden stejnopis, pozbývají ostatní stejnopisy platnosti.

§ 2200

Dopravce vydá odesílateli za zničený nebo ztracený náložný list nový náložný list s vyznačením, že se jedná o náhradní náložný list. Odesílatel nahradí dopravci škodu, vznikne-li mu zneužitím původního náložného listu.

§ 2201

Po vydání náložného listu má právo přerušit přepravu jen jeho držitel. Bylo-li vydáno více stejnopisů náložného listu, vyžaduje se předložení všech stejnopisů.

§ 2202

(1) Po vydání náložného listu má právo na vydání zásilky osoba oprávněná k tomu podle náložného listu.

(2) Byl-li náložný list převeden rubopisem, zproštuje se dopravce závazku, vydá-li v dobré víře zásilku tomu, kdo nabyli náložný list podle rubopisu.

§ 2203

(1) Vůči držiteli náložného listu může dopravce uplatnit jen námitky plynoucí z obsahu náložného listu nebo ze svých práv proti držiteli.

(2) Vůči držiteli náložného listu se dopravce může dovolat ujednání obsažených ve smlouvě, kterou uzavřel s odesílatелеm, jsou-li tato ujednání v náložném listu obsažena, anebo odkazuje-li na ně náložný list výslovně.

Pododdíl 4

Společná ustanovení o přepravě osob a věcí

§ 2204

(1) Nestanoví-li podrobnější úpravu přepravy osob a věcí zvláštní zákony, mohou tak učinit prováděcí předpisy, zejména přepravní řády.

(2) V rámci své úpravy mohou přepravní řády převzít ustanovení platná v mezinárodní přepravě pro přepravu vnitrostátní.

§ 2205

Provádí-li přepravu společně několik dopravců jako přepravu sdruženou, stanoví přepravní řády, který z dopravců a za jakých podmínek za sdruženou přepravu odpovídá.

§ 2206

(1) Přepravní řády nesmí omezit povinnost dopravce k náhradě škody na zdraví.

(2) Povinnost dopravců provozujících veřejnou přepravu nahradit jinou škodu mohou přepravní řády omezit jen ve zvlášť odůvodněných případech, kdy potřeba takového omezení pro vnitrostátní přepravu nezbytně vyplývá ze zásad platných pro mezinárodní přepravu.

(3) Případná omezení povinnosti dopravce k náhradě škody v přepravních řádech se nevztahují na škodu způsobenou úmyslně nebo z hrubé nedbalosti.

§ 2207

(1) Je-li osoba oprávněná vyzvednout zavazadlo či zásilku v prodlení s vyzvednutím věci déle než šest měsíců, může dopravce věc na účet této osoby prodat. Jedná-li se o věc větší hodnoty a zná-li dopravce adresu této osoby, vyzovuzmí ji předem o zamýšleném prodeji a poskytne jí dodatečnou přiměřenou lhůtu k vyzvednutí věci.

(2) Přepravní řády mohou v odůvodněných případech stanovit pro vyzvednutí některých zavazadel a zásilek kratší lhůtu k jejich vyzvednutí, zejména jedná-li se o věci nebezpečné povahy nebo o věci, které se rychle kazí.

K § 2175 až 2207:

Návrh ustanovení o smlouvě o přepravě osob přejímá platnou úpravu (§ 760 a násl. občanského zákoníku). Návrh ustanovení o přepravě věci (nákladu) je převzat z obchodního zákoníku (§ 638 a násl.). Oboje se přejímá bez podstatných obsahových změn; pouze do návrhu ustanovení o smlouvě o přepravě věci byla vtělena konstrukce § 770 odst. 2 občanského zákoníku o náhradě jiných škod než je škoda na zásilce.

Návrh ustanovení o smlouvě o přepravě věci je oproti současné úpravě přehledněji systematicky uspořádán a rovněž ustanovení o náložném listu jsou vyčleněna do zvláštního pododdílu. Společná ustanovení o osobní a nákladní přepravě obsahují především dispozice pro přepravní řády. Navrhuje se zachovat pravidlo § 772 platného občanského zákoníku vylučující možnost přepravních řádů omezit povinnost dopravce k náhradě škody na zdraví. Rozdílně od § 629 platného obchodního zákoníku se však navrhuje umožnit, aby přepravní řády modifikovaly podmínky náhrady škody na zásilce ve zvlášť odůvodněných případech, kdy potřeba takového omezení pro vnitrostátní přepravu nezbytně vyplývá ze zásad platných pro mezinárodní přepravu. Navrhuje se však vyloučit možnost takové modifikace u škod způsobených úmyslně nebo z hrubé nedbalosti.

Oddíl 2

Provoz dopravního prostředku

§ 2208

(1) Smlouvou o provozu dopravního prostředku se provozce zavazuje přepravit náklad určený objednatelům a k tomu účelu vykonat alespoň jednu předem určenou cestu, anebo vykonat ve smluvené době větší počet cest, jak to objednatel určí, a objednatel se zavazuje zaplatit provozci odměnu.

(2) Smlouva vyžaduje písemnou formu.

§ 2209

(1) Provozce zajistí způsobilost dopravního prostředku k smluvené cestě, jeho použitelnost pro dohodnutou přepravu a opatří dopravní prostředek způsobilou posádkou a pohonnými hmotami a dalšími potřebnými věcmi.

(2) Není-li dopravní prostředek způsobilý podle odstavce 1, nahradí provozce objednateli škodu z toho

vzniklou, ledaže prokáže, že tuto nezpůsobilost nemohl ani při zachování potřebné péče předvídat.

§ 2210

Právo požadovat smluvený provoz dopravního prostředku může objednatel postoupit jiné osobě.

§ 2211

Přejímá-li provozce k přepravě náklad, použije se pro určení práv a povinností stran přiměřeně ustanovení upravující smlouvu o přepravě, pokud to povaha smlouvy o provozu dopravního prostředku připouští.

K § 2208 až 2211:

Návrh úpravy smlouvy o provozu dopravního prostředku recipuje platnou úpravu (§ 638 a násl. obchodního zákoníku).

Díl 7

Dílo

Oddíl 1

Obecná ustanovení

§ 2212

(1) Smlouvou o dílo se zhotovitel zavazuje provést na svůj náklad a nebezpečí pro objednatele dílo a objednatel se zavazuje dílo převzít a zaplatit cenu.

(2) Cena za dílo je ujednána dostatečně určitě, je-li dohodnut alespoň způsob jejího určení, anebo je-li určena alespoň odhadem. Mají-li strany vůli uzavřít smlouvu bez určení ceny díla, zaplatí objednatel cenu, která se obvykle platí za srovnatelné dílo za obdobných smluvních podmínek.

§ 2213

Dílem se rozumí zhotovení určité věci, nespadá-li pod kupní smlouvu, a dále údržba, oprava nebo úprava věci, anebo jiná činnost. Dílem se rozumí vždy zhotovení, údržba, oprava nebo úprava stavby nebo její části.

§ 2214

(1) Záleží-li provedení díla ve zvláštních osobních schopnostech zhotovitele, zaniká závazek ztrátou jeho způsobilosti, nebo jeho smrtí. To neplatí, může-li dílo úspěšně provést ten, kdo převzal činnost zhotovitele jako jeho nástupce.

(2) Smrt objednatele sama o sobě závazek neruší, ledaže se tím splnění závazku stane nemožným nebo zbytečným.

Provedení díla

§ 2215

Zhotovitel buď provede dílo osobně, anebo je nechá provést pod svým osobním vedením. To neplatí, není-li provedení díla vázáno na osobní vlastnosti zhotovitele nebo není-li to vzhledem k povaze díla zapotřebí.

§ 2216

(1) Zhotovitel provede dílo s potřebnou péčí v ujednaném čase a obstará vše, co je k provedení díla potřeba.

(2) Není-li doba plnění ujednána, provede zhotovitel dílo v době přiměřené jeho povaze.

(3) Má se za to, že je čas plnění ujednan ve prospěch zhotovitele.

§ 2217

Je-li k provedení díla nutná součinnost objednatele, určí mu zhotovitel přiměřenou lhůtu k jejímu poskytnutí. Upozornil-li na to objednatel, může zhotovitel po marném uplynutí lhůty od smlouvy odstoupit.

§ 2218

Zhotovitel postupuje při provádění díla samostatně. Při určení způsobu provedení díla není vázán příkazy objednatele, ledaže opak plyne ze smlouvy nebo zvyklostí.

§ 2219

Objednatel má právo kontrolovat provádění díla. Zjistí-li, že zhotovitel porušuje svou povinnost, může požadovat, aby zhotovitel zajistil nápravu a dílo prováděl řádným způsobem. Neučiní-li tak zhotovitel ani v přiměřené době, může objednatel odstoupit od smlouvy, vedl-li by postup zhotovitele nepochybně k podstatnému porušení smlouvy.

§ 2220

(1) Zhotovitel upozorní objednatele bez zbytečného odkladu na nevhodnou povahu věci, kterou mu objednatel k provedení díla předal, nebo příkazu, který mu objednatel dal. To neplatí, nemohl-li nevhodnost zjistit ani při vynaložení potřebné péče.

(2) Překáží-li nevhodná věc nebo příkaz v řádném provádění díla, zhotovitel je v nezbytném rozsahu přeruší až do výměny věci nebo změny příkazu; trvá-li objednatel na provádění díla s použitím předané věci nebo podle daného příkazu, má zhotovitel právo požadovat, aby tak objednatel učinil v písemné formě.

(3) Lhůta stanovená pro dokončení díla se prodlužuje o dobu přerušením vyvolanou. Zhotovitel má právo na úhradu nákladů spojených s přerušením díla nebo s použitím nevhodných věcí do doby, kdy jejich nevhodnost mohla být zjištěna.

(4) Zachová-li se zhotovitel podle odstavce 1 a 2, nemá objednatel práva z vady díla vzniklé pro nevhodnost věci nebo příkazu.

§ 2221

Trvá-li objednatel na provedení díla podle zřejmě nevhodného příkazu nebo s použitím zřejmě nevhodné věci i po zhotovitelově upozornění, může zhotovitel od smlouvy odstoupit.

Věci k provedení díla

§ 2222

Opatří-li zhotovitel věc zpracovanou při provádění díla, má stran této věci, pokud se stala součástí díla, postavení prodávajícího. Má se za to, že kupní cena věci je zahrnuta v ceně díla.

§ 2223

(1) Má-li objednatel opatřit věc k provedení díla, předá ji zhotoviteli v dohodnuté době, jinak bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy. Má se za to, že se cena díla nesnižuje o cenu této věci.

(2) Neopatří-li objednatel věc včas, a neučiní-li tak ani na výzvu zhotovitele v dodatečně přiměřené době, může věc opatřit zhotovitel na účet objednatele. Cenu věci a náklady účelně vynaložené s jejím opatřením objednatel zhotoviteli zaplatí bez zbytečného odkladu poté, co jej o placení zhotovitel požádá.

§ 2224

(1) Objednatel nese nebezpečí škody na věci, kterou opatřil k provedení díla, dokud trvá jeho vlastnické právo k věci.

(2) Zhotovitel odpovídá za věc převzatou od objednatele jako skladovatel. S provedeným dílem předloží objednateli vyúčtování a vrátí mu vše, co z jeho věci nezpracoval.

Vlastnické právo k předmětu díla

§ 2225

(1) Je-li předmětem díla věc, nabývá k ní zhotovitel vlastnické právo,

- a) byla-li hodnota díla stejná nebo vyšší než hodnota zpracované věci objednatele, anebo
- b) je-li předmětem díla věc určená podle druhu, ledaže zhotovitel zhotovuje věc u objednatele, na jeho pozemku nebo na pozemku, který objednatel opatřil

(2) V ostatních případech nabývá k předmětu díla vlastnické právo objednatel.

§ 2226

Nabyli-li zhotovitel zpracováním vlastnické právo k věci a zmaří-li se dílo z důvodu, za nějž zhotovitel neodpovídá, nemá objednatel právo na náhradu za věc, kterou zhotoviteli předal k zpracování. Právo z bezdůvodného obohacení tím není dotčeno.

§ 2227

Nabyli-li zhotovitel zpracováním vlastnické právo k věci a zmaří-li se dílo z důvodu, za nějž zhotovitel odpovídá, poskytne objednateli peněžitou náhradu za jeho zpracovanou věc, anebo mu vrátí věc téhož druhu.

§ 2228

(1) Nabyli-li objednatel zpracováním vlastnické právo k věci a zmaří-li se dílo z důvodu, za nějž zhotovitel odpovídá, může objednatel požadovat buď vydání věci

vzniklé zpracováním, anebo tuto věc odmítnout a požadovat náhradu svých věcí použitých ke zpracování.

(2) Vydá-li zhotovitel objednateli věc vzniklou zpracováním, není tím dotčeno jeho právo z bezdůvodného obohacení. Odmítne-li objednatel věc vzniklou zpracováním, má vůči zhotoviteli právo na peněžitou náhradu za svoji zpracovanou věc, anebo na vrácení věci téhož druhu.

§ 2229

Nabyli-li vlastnické právo k věci objednatel a zmařili-li se dílo z důvodu, za nějž zhotovitel neodpovídá, může objednatel požadovat jen vydání věci vzniklé zpracováním, nahradí však zhotoviteli cenu jeho věci použité ke zpracování.

Provedení díla

§ 2230

Dílo je provedeno, je-li dokončeno a předáno.

§ 2231

(1) Dílo je dokončeno, je-li předvedena jeho způsobilost sloužit jeho účelu. Objednatel převezme dokončené dílo s výhradami nebo bez výhrad.

(2) Převezme-li objednatel dílo bez výhrad, nepřizná mu soud právo ze zjevné vady díla, namítne-li zhotovitel, že právo nebylo uplatněno včas.

§ 2232

Provádí-li se dílo postupně a lze-li jednotlivé stupně odlišit, může být předáno a převzato i po částech.

§ 2233

(1) Má-li být dokončení díla prokázáno provedením dohodnutých zkoušek, považuje se provedení díla za dokončené úspěšným provedením zkoušek. K účasti na nich zhotovitel objednatele včas přizve; nezúčastní-li se objednatel zkoušky a nevyklučuje-li to povaha věci, nebrání to jejich provedení.

(2) Výsledek zkoušky se zachytí v zápisu; není-li objednatel přítomen, potvrdí zápis místo něho hodnověrná, odborně způsobilá a nestranná osoba, jež se zkoušek zúčastnila.

§ 2234

(1) Je-li předmětem díla věc, řídí se předání věci obdobně ustanoveními o kupní smlouvě.

(2) Převzetím nabývá objednatel vlastnické právo k věci a přechází na něho nebezpečí škody na věci, nestalo-li se tak již dříve, nebo není-li jinak ujednáno.

§ 2235

Svépomocný prodej

(1) Je-li předmětem díla věc, může ji zhotovitel na účet objednatele vhodným způsobem prodat, nepřevzme-li objednatel věc bez zbytečného odkladu poté, co dílo mělo být dokončeno; bylo-li dokončeno později, pak bez zbytečného odkladu po vyrozumění o dokončení díla.

Nebrání-li tomu povaha věci, zhotovitel vyrozumí objednatele o zamýšleném prodeji a stanoví mu náhradní lhůtu k jejímu převzetí, ne však kratší než jeden měsíc.

(2) Nehlásí-li se neznámý nebo nesnadno dosažitelný objednatel o dílo po dobu delší než šest měsíců, nebo brání-li tomu povaha věci, nehlásí-li se objednatel o věc po dobu přiměřenou její povaze, může zhotovitel věc na jeho účet prodat i bez vyrozumění.

Cena za dílo

§ 2236

(1) Cena za dílo je splatná provedením díla.

(2) Je-li dílo přejímáno po částech, je cena díla za každou část splatná při jejím provedení.

§ 2237

Provádí-li se dílo po částech nebo se značnými náklady a nedohodly-li se strany o záloze, může zhotovitel požadovat během provádění díla přiměřenou část odměny s přihlédnutím k vynaloženým nákladům.

§ 2238

(1) Zjistí-li zhotovitel po uzavření smlouvy, že cenu určenou odhadem bude třeba podstatně překročit, oznámí to objednateli bez zbytečného odkladu s odůvodněným určením nové ceny; neučiní-li to bez zbytečného odkladu poté, co potřebu zvýšení ceny zjistil, anebo zjistit mohl a mohl, nemá právo na zaplacení rozdílu v ceně.

(2) Objednatel může od smlouvy odstoupit; poměrnou část původně určené ceny zhotoviteli zaplatí, má-li z částečného plnění zhotovitele prospěch. Neodstoupí-li objednatel od smlouvy bez zbytečného odkladu po doručení oznámení o vyšší ceně, platí, že se zvýšením ceny souhlasí.

§ 2239

Zmaří-li objednatel provedení díla z důvodu, za nějž odpovídá, náleží zhotoviteli cena za dílo snížená o to, co zhotovitel neprovedením díla ušetřil.

§ 2240

Dohodnou-li se strany po uzavření smlouvy na omezení rozsahu díla a nesjednají-li důsledky pro výši ceny, zaplatí objednatel cenu upravenou s přihlédnutím k rozdílu v rozsahu nutné činnosti a v účelných nákladech spojených se změněným prováděním díla.

Vady díla

§ 2241

(1) Dílo má vadu, neodpovídá-li smlouvě.

(2) O právech objednatele z vad díla platí přiměřeně ustanovení o kupní smlouvě. Objednatel však není oprávněn požadovat provedení náhradního díla, jestliže předmět díla vzhledem k jeho povaze nelze vrátit nebo předat zhotoviteli.

§ 2242

(1) Zhotovitel je zavázán z vady, kterou má dílo v době jeho předání; přechází-li však nebezpečí škody na věci na objednatele později, rozhoduje doba tohoto přechodu.

(2) Zhotovitel je zavázán z vady díla vzniklé po době uvedené v odstavci 1, způsobil-li ji porušením své povinnosti.

§ 2243

Soud nepřizná objednateli právo z vad díla, jestliže objednatel neoznámí vady díla bez zbytečného odkladu poté, kdy je zjistí nebo při náležitě pozornosti zjistit měl, nejpozději však do dvou let od předání díla.

§ 2244

(1) Dal-li zhotovitel za jakost díla záruku, použijí se obdobně ustanovení o kupní smlouvě.

(2) Záruční doba týkající se díla počíná běžet předáním díla.

K § 2212 až 2244:

Osnova odstraňuje dualismus úpravy neobchodní a obchodní smlouvy o dílo, jehož zavedením se české právo řadilo mezi evropské kuriozity. Za základ návrhu nové úpravy byla vzata platná úprava obchodního zákoníku s přihlédnutím k některým zahraničním úpravám, protože pojetí smlouvy o dílo v platném občanském zákoníku je poplatné jeho původní koncepci z r. 1964 a vzoru občanského zákoníku z r. 1950. V určitých směrech se přihlíží i k některým ustanovením někdejšího zákoníku mezinárodního obchodu, jehož normativní konstrukce platný obchodní zákoník přejímal, ale které byly často formulovány přesněji a přehledněji než stávající úprava.

V zájmu přehlednosti úpravy je návrh strukturován tak, že nejprve se navrhuje upravit smlouvu o dílo obecně a poté odchylky o ceně díla sjednané podle rozpočtu, o díle prováděném na nemovitostech a o dílech s nehmotným výsledkem.

Dílo je pojato standardně jako činnost (práce), přičemž práce jako plnění smlouvy o dílo se od práce poskytované zaměstnancem na základě pracovní smlouvy liší zejména tím, že podle smlouvy o dílo vykonává zhotovitel činnost samostatně, podle vlastního rozvrhu, s vlastními prostředky a na vlastní riziko, nepodléháje ani soustavnému doзору, ani řízení objednatele.

Zásada je, že zhotovitel provádí dílo osobně nebo je nechává provést pod svým osobním vedením jen tehdy, je-li to zapotřebí vzhledem k jeho osobním vlastnostem nebo k povaze díla. Nejedná-li se o takový případ, může zhotovitel pověřit provedením nebo vedením díla jinou osobu, pak ale, již podle obecné úpravy závazkového práva, odpovídá za řádné plnění jako by dílo provedl sám.

Velmi často je k provedení díla potřebná součinnost zhotovitele v různých formách (dostavit se ke zkoušce šatů šitých na míru, předat věc k provedení opravy, umožnit vstup do domu nebo bytu, zajistit staveniště atp.). Osnova řeší na obecné úrovni různé aspekty těchto situací. Zhotovitel není příkazníkem objednatele, nepodléhá tudíž zásadně jeho pokynům, může to však být v ur-

čitém rozsahu ujednáno. Stejně tak může (a někdy pro určité případy musí) být ujednáno, že objednatel dodá zhotoviteli věc nebo materiál k provedení díla apod. Pro tyto případy je převzato řešení, že zhotovitel jako osoba, která dílo provádí na svoji odpovědnost, musí případné příkazy objednatele stejně jako věci případně objednatel k provedení díla předané s dostatečnou péčí prověřit a upozornit na jejich případné vady. Řešena je i situace, kdy objednatel, ač k tomu smluvně zavázán, věc nedodá.

Právě proto, že je pravidlem, že zhotovitel při provádění díla příkazům objednatele nepodléhá, musí zákon vyhradit objednateli právo kontroly nad prováděním díla. I v tom směru se přejímá dosavadní pojetí občanského a obchodního zákoníku.

Povinnost provést dílo zhotovitel splní jeho dokončením a předáním, své povinnosti objednatel splní zaplacením ceny. Návrh řeší také zvláštní případy, kdy je dílo předáváno po částech, kdy je cena určena jen odhadem, kdy je dílo z různých příčin zmařeno apod.

Pokud jde o vady díla, odkazuje se shodně s dosavadními úpravami na přiměřená použití ustanovení o kupní smlouvě.

Oddíl 2

Určení ceny podle rozpočtu

§ 2245

(1) Je-li cena sjednána pevnou částkou, pak ani změna rozpočtu nemá vliv na její výši. Objednatel ani zhotovitel nemohou žádat změnu ceny proto, že si dílo vyžádalo jiné úsilí nebo náklady, než bylo předpokládáno.

(2) Nastane-li však zcela mimořádná nepředvídatelná okolnost, která dokončení díla podstatně ztěžuje, může soud podle svého uvážení rozhodnout o spravedlivém zvýšení ceny za dílo, anebo o zrušení smlouvy a o tom, jak se strany vypořádají. To neplatí, jedná-li se o okolnost, o níž některá ze stran předem prohlásila, že nastane.

§ 2246

(1) Bylo-li dílo zadáno podle rozpočtu a byla-li závaznost rozpočtu zaručena, nemůže zhotovitel požadovat zvýšení ceny za dílo, ani mají-li rozsah nebo nákladnost práce za následek překročení rozpočtu.

(2) Byla-li zaručena úplnost rozpočtu, nemůže zhotovitel díla požadovat zvýšení ceny za dílo, objeví-li se potřeba dalších prací k dokončení díla.

§ 2247

(1) Bylo-li dílo zadáno podle rozpočtu, jehož závaznost nebyla zaručena, a ukáže-li se, že je nutné jej překročit, oznámí to zhotovitel objednateli; neučiní-li to bez zbytečného odkladu objednateli poté, co nutnost překročení rozpočtu zjistil, anebo při potřebné péči zjistit měl a mohl, nemá právo na náhradu za práce převyšující rozpočet.

(2) Při zvýšení ceny o více než 10%, může objednatel od smlouvy odstoupit bez zbytečného odkladu po

doručení zprávy o nutnosti překročit rozpočet s návrhem vyšší ceny, poskytne-li zhotoviteli přiměřené plnění za vykonanou práci a vzniklé náklady.

(3) Nedohodnou-li se strany o zvýšení ceny, určí je na návrh zhotovitele soud.

K § 2245 až 2247:

Při složitějších dílech bývá pravidelně vypracován rozpočet sloužící ke stanovení a odůvodnění výše ceny. Byli-li rozpočet jen pomůckou pro ujednání ceny ve smlouvě pevnou částkou, platí mezi stranami takto ujednaná cena díla a případné změny rozpočtu změnu pevně dohodnuté ceny neovlivní.

Přece jen však mohou nastat mimořádné okolnosti, odůvodňující zmírnění tvrdosti tohoto pravidla. Z toho důvodu se navrhuje převzít ze švýcarského práva řešení situace, kdy provedení díla ztíží a prodraží mimořádná okolnost blížící se svým charakterem vyšší moci. Nedohodnou-li se strany v takovém případě o zvýšení ceny, navrhuje se, aby o přiměřeném zvýšení ceny rozhodl na návrh zhotovitele soud, případně aby soud měl možnost smlouvu zrušit a rozhodnout o vypořádání stran.

Bylo-li však dílo zadáno podle rozpočtu, přejímá se standardní úprava rozlišení rozpočtu na zaručený a nezaručený. Při rozpočtu zaručeném co do závaznosti a úplnosti nelze cenu zvýšit jinak než dohodou stran. Naproti tomu nezaručený rozpočet umožňuje zhotoviteli jednostranně zvýšit cenu, objeví-li se nutnost vyšších nákladů nebo dalších prací, musí však takovou nutnost bezodkladně oznámit objednateli, jinak právo na zvýšení ceny ztrácí. Má-li se však cena zvýšit o více než o 10%, přiznává se objednateli právo odstoupit od smlouvy.

Oddíl 3

Stavba jako předmět díla

§ 2248

(1) Není-li dále stanoveno jinak, použijí se na smlouvu o zhotovení, opravě nebo úpravě stavby ustanovení prvního oddílu tohoto dílu.

(2) Odstavec 1 obdobně platí i pro smlouvu o úpravě nemovitě věci.

§ 2249

Nebezpečí škody

Zhotovuje-li se objednateli stavba na objednávku, ne-se zhotovitel nebezpečí škody nebo zničení stavby až do jejího předání, ledaže by ke škodě došlo i jinak.

§ 2250

Právo na vyúčtování

Je-li cena díla určena s odkazem na skutečný rozsah práce a její hodnotu nebo na hodnotu použitých věcí a výši dalších nákladů, vyúčtuje zhotovitel na žádost objednatele dosavadní postup prací, jakož i dosud vynaložené náklady.

§ 2251

Kontrola provádění díla

(1) Stanoví-li smlouva, že objednatel zkontroluje předmět díla na určitém stupni jeho provádění, zhotovitel pozve objednatele ke kontrole. Nepozve-li jej včas nebo pozve-li jej ve zřejmě nevhodné době, umožní objednateli dodatečnou kontrolu a hradí náklady s tím spojené.

(2) Nedostaví-li se objednatel ke kontrole, na niž byl řádně pozván nebo jež se měla konat podle dohodnutého časového rozvrhu, může zhotovitel pokračovat v provádění díla. Objednatel má právo na provedení dodatečné kontroly, nahradí však zhotoviteli náklady s tím spojené, zabránila-li mu v účasti na kontrole vyšší moc a požádal-li o dodatečnou kontrolu bez zbytečného odkladu, jinak jde k jeho tíži vše, co dodatečná kontrola vyvolá.

§ 2252

Skryté překážky

(1) Zjistí-li zhotovitel při provádění díla skryté překážky týkající místa, kde má být dílo provedeno, zneumožňující provést dílo dohodnutým způsobem, oznámí to bez zbytečného odkladu objednateli a navrhne mu změnu díla. Do dosažení dohody o změně díla může jeho provádění přerušit.

(2) Nedohodnou-li se strany v přiměřené lhůtě na změně smlouvy, může kterákoli z nich od smlouvy odstoupit. Zhotovitel má právo na cenu za část díla provedenou do doby, než překážku mohl při vynaložení potřebné péče odhalit.

§ 2253

Převzetí stavby

Objednatel nemá právo odmítnout převzetí stavbu, která má ojedinělé drobné vady, které samy o sobě ani ve spojení s jinými nebrání užívání stavby funkčně nebo esteticky, ani je podstatným způsobem neomezují.

Vady stavby

§ 2254

(1) Soud nepřiznává právo ze skryté vady, kterou objednatel neoznámil bez zbytečného odkladu poté, co ji mohl při dostatečné péči zjistit, nejpozději však do pěti let od převzetí stavby.

(2) Prováděcí předpis může v odůvodněných případech stanovit zkrácení doby uvedené v odstavci 1 pro některé části stavby až na dva roky. Není-li objednatel slabší stranou, mohou si strany zkrácení této doby v odůvodněných případech pro některé části stavby také ujednat.

§ 2255

(1) Z vady stavby je vzhledem k tomu, co sám dodal, zavázán se zhotovitelem společně a nerozdílně

a) poddodavatel zhotovitele, ledaže prokáže, že vadu způsobilo jen rozhodnutí zhotovitele nebo toho, kdo nad stavbou vykonával dozor,

- b) kdo dodal stavební dokumentaci, ledaže prokáže, že vadu nezpůsobila chyba ve stavební dokumentaci, a
- c) kdo prováděl dozor nad stavbou, ledaže prokáže, že vadu stavby nezpůsobilo selhání dozoru.

(2) Zhotovitel se zproští povinnosti z vady stavby, prokáže-li, že vadu způsobilá jen chyba ve stavební dokumentaci dodané osobou, kterou si objednatel zvolil, nebo jen selhání dozoru nad stavbou vykonávaného osobou, kterou si objednatel zvolil.

K § 2248 až 2255:

Souborem zvláštních ustanovení se navrhuje upravit některá specifika děl prováděných jako stavební práce. Typické případy jsou zhotovení stavby, její oprava nebo úprava, mohou však přicházet v úvahu i jiné úpravy nemovitě věci.

Předně má zhotovitel nést nebezpečí škody na stavbě až do jejího předání (ledaže by ke škodě došlo i jinak). V tom směru se přejímá § 651 platného občanského zákoníku.

I při stavebních pracích má objednatel právo kontrolovat její provádění již podle obecné úpravy. Navrhuje se však, aby mu bylo přiznáno také právo požadovat předložení průběžného vyúčtování provedených prací a vynaložených nákladů v těch případech, kdy je cena ujednána podle jejich skutečného rozsahu.

Ustanovení o kontrolách díla na určitém stupni jejich provádění a o skrytých překážkách jsou převzata z platného obchodního zákoníku (§ 552 a 553).

Pokud se jedná o práva z vad díla, vymezil platný občanský zákoník dobu, do které mohou být uplatněny, třemi léty (§ 646 odst. 3), obchodní zákoník pěti lety (§ 562 odst. 2). Osnova se přiklání řešení obchodního zákoníku, které více odpovídá mezinárodním standardům. Avšak vzhledem k tomu, že u určitých částí stavby nelze pravidelně garantovat pětiletou životnost, navrhuje se po vzoru § 646 odst. 3 platného občanského zákoníku umožnit, aby v určitých případech pro některé části stavby prováděcí předpis tuto dobu zkrátil. Totéž se navrhuje umožnit i pro úmluvu stran; v tom případě však nelze zhoršit postavení objednatele, je-li slabší stranou.

Oddíl 4

Dílo s nehmotným výsledkem

§ 2256

Spočívá-li dílo v jiném výsledku činnosti, než je zhotovení věci, anebo údržba, oprava nebo úprava věci, postupuje zhotovitel při této činnosti, jak bylo ujednáno a s odbornou péčí tak, aby dosáhl výsledku činnosti určený ve smlouvě.

§ 2257

Není-li předmětem díla hmotná věc, odevzdá zhotovitel výsledek své činnosti objednateli.

§ 2258

Výsledek činnosti, který je předmětem práva průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, může zhotovitel poskytnout i jiným osobám než objednateli, bylo-li tak

ujednáno. Neobsahuje-li smlouva výslovný zákaz tohoto poskytnutí, je k němu zhotovitel oprávněn, není-li to vzhledem k povaze díla v rozporu se zájmy objednatele.

§ 2259

Je-li předmětem díla výsledek činnosti, který je chráněn právem průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, má se za to, že zhotovitel poskytl objednateli k účelu vyplývajícímu ze smlouvy.

§ 2260

Dojde-li podle českého právního řádu nebo podle právního řádu státu, kde má být předmět díla využit, v důsledku použití předmětu díla k ohrožení nebo porušení práva třetí osoby z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, je z toho zhotovitel objednateli zavázán, pokud o tom zhotovitel v době uzavření smlouvy věděl nebo vědět musel. Na právní vady díla se obdobně použijí ustanovení o právních vadách předmětu koupě.

§ 2261

Ustanovení tohoto oddílu se použijí obdobně i pro výsledek činnosti zhotovený podle ustanovení o veřejném příslibu (soutěžní dílo).

K § 2256 až 2261:

Ustanovení tohoto oddílu přejímají s drobnými úpravami platnou právní úpravu obsaženou v § 556 až 559 obchodního zákoníku. Doplněna jsou nově o pravidlo vztahené k soutěžnímu dílu, které, ač velmi potřebné, v našem právním řádu zatím chybí.

Díl 8

Kontrolní činnost

§ 2262

(1) Smlouvou o kontrolní činnosti se vykonavatel zavazuje zjistit nestranně stav určité věci nebo ověřit výsledek určité činnosti a vydat o tom kontrolní osvědčení a objednatel se zavazuje zaplatit mu odměnu.

(2) Ujednání, jímž se vykonavatel ukládá povinnost, jež by mohla ovlivnit nestrannost kontroly nebo správnost kontrolního osvědčení, je neplatné.

§ 2263

(1) Vykonavatel provede kontrolu s odbornou péčí podle stanoveného způsobu kontroly, doby, místa a rozsahu kontroly, se zřetelem i ke stavu, v jakém se předmět kontroly nacházel v době jejího provádění.

(2) Zjištěný stav vykonavatel popíše v kontrolním osvědčení.

§ 2264

(1) Vykonavatel provede kontrolu v rozsahu a způsobem obvyklých při obdobných kontrolách.

(2) Má se za to, že kontrola má být provedena bez zbytečného odkladu v místě, kde se předmět kontroly nachází. Objednatel oznámí vykonavateli včas, kde se má kontrola uskutečnit.

§ 2265

Objednatel poskytne vykonavateli součinnost nutnou k provedení kontroly, zejména mu umožní potřebný přístup k předmětu kontroly.

§ 2266

(1) Není-li odměna ujednána, zaplatí objednatel odměnu ve výši obvyklé se zřetelem k předmětu, rozsahu, způsobu a místu kontroly v době uzavření smlouvy.

(2) Vedle odměny objednatel nahradí vykonavatelé účelně vynaložené náklady vzniklé při provedení kontroly, nevyplyvá-li z jejich povahy, že jsou již zahrnuty v úplatě.

§ 2267

Odměna vykonavatele je splatná provedením kontroly a vydáním kontrolního osvědčení.

§ 2268

Provedení kontroly se nedotýká právních poměrů mezi objednatel a jinými osobami, zejména osobami, jimž je předmět kontroly určen nebo od nichž pochází.

§ 2269

Neprovede-li vykonavatel kontrolu řádně, nemá právo na odměnu a náhradu nákladů.

§ 2270

(1) Vykonavatel nahradí škodu způsobenou porušením povinnosti provést řádně kontrolu, jen nemůže-li objednatel dosáhnout náhrady této škody uplatněním práva vůči tomu, kdo plnil kontrolovaný předmět.

(2) Vykonavatel povinnost k náhradě škody nemá, opomenul-li objednatel vymáhat své právo vůči třetí osobě včas, anebo nemůže-li je vymáhat vzhledem k tomu, co s třetí osobou ujednal.

§ 2271

Nahradí-li vykonavatel objednateli škodu, přechází na něho právo objednatele vůči třetí osobě tak, jako by mu bylo postoupeno.

K § 2262 až 2271:

Návrh ustanovení o smlouvě o kontrolní činnosti osnova přejímá s drobnými stylistickými a systematickými úpravami z platného obchodního zákoníku (§ 591 a násl.).

Díl 9

Bankovní smlouvy

Oddíl 1

Běžný účet

§ 2272

(1) Smlouvou o běžném účtu se banka zavazuje zřídít od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele,

přijímat na zřízený účet vklady a platby a provádět z něho výplaty a platby.

(2) Smlouva vyžaduje písemnou formu. Uzavírá-li se smlouva zmocněncem, vyžaduje se úřední ověření podpisu zmocnitel na plné moci.

§ 2273

Jiná osoba může změnit smlouvu nebo zrušit závazek o založení běžného účtu jen vykáže-li se plnou mocí od majitele účtu, na níž je podpis zmocnitel úředně ověřen. Ověření podpisu se nevyžaduje, je-li plná moc udělena před bankou.

§ 2274

Je-li zřízen účet pro více osob, má každá z nich postavení majitele účtu. Tyto osoby nakládají s účtem společně. Má se za to, že jejich podíly na zůstatku na účtu jsou stejné.

§ 2275

(1) S penězi na účtu může nakládat kromě majitele účtu jeho zmocněnec uvedený v podpisovém vzoru, jež majitel účtu bance předá.

(2) S penězi na účtu i s účtem může nakládat kromě majitele účtu i zmocněnec, který se prokáže zvláštní plnou mocí, na které je podpis zmocnitel úředně ověřen, anebo kterou zmocnitel vystavil před bankou.

(3) Zmocnění podle odstavce 1 a 2 nezaniká smrtí zmocnitel, nevyplyvá-li opak z obsahu plné moci.

§ 2276

(1) Banka přijme ve prospěch majitele účtu a v měně, na kterou účet zní, vklad nebo platbu a připíše peníze na účet nejpozději následující pracovní den poté, co získala právo s nimi nakládat.

(2) Stanoví-li zvláštní zákon jinou lhůtu pro připsání peněz na účet, může se smlouva od ní odchýlit, jen stanoví-li tak tento zvláštní zákon.

§ 2277

(1) Banka provede z peněz na účtu k tíži jeho majitele výplatu nebo platbu podle příkazu majitele účtu nebo jiné osoby k tomu oprávněné.

(2) Ujednají-li strany, že banka provede do určité částky příkaz k výplatě nebo platbě, ač k tomu není na účtu dostatek peněz, použijí se přiměřeně ustanovení o úvěru.

§ 2278

(1) Banka peníze z účtu odepíše v den, který určí příkaz; není-li den takto určen a není-li ani ujednan, učiní tak nejpozději v pracovní den následující po doručení příkazu.

(2) Požádá-li o to majitel účtu, prokáže mu banka provedení výplaty nebo platby.

§ 2279

(1) Není-li ujednána lhůta, v níž má banka majiteli účtu oznámit přijatý vklad nebo platbu a provedenou výplatu nebo platbu, ani forma oznámení, doručí banka oznámení majiteli účtu vždy za uplynulý kalendářní měsíc bez zbytečného odkladu po skončení kalendářního měsíce.

(2) Není-li ujednáno jiný způsob, oznámí banka bez zbytečného odkladu po skončení kalendářního roku výpis z účtu majiteli účtu zůstatek na účtu.

§ 2280

(1) Smlouva může obsahovat výši nebo způsob stanovení výše úplaty a způsob, jakým tuto úplatu majitel účtu bance zaplatí, popřípadě ujednání, že úplata nebude bankou požadována. Výši úplaty lze sjednat i odkazem na ceník banky.

(2) Za vedení účtu a další služby s vedením účtu spojené platí majitel účtu bance odměnu ve výši obvyklé v době provedení služby.

§ 2281

(1) Banka platí ze zůstatku na účtu jeho majiteli úrok ve výši poloviny diskontní sazby stanovené Českou národní bankou ke dni, k němuž se úroky k zůstatku na účtu připisují.

(2) Úroky náležejí majiteli účtu ode dne, k němuž byly peníze ve prospěch jeho účtu vloženy nebo připsány, do dne předcházejícímu dni, k němuž byly peníze z účtu odepsány nebo vyplaceny.

(3) Zůstatek účtu se úročí koncem každého kalendářního měsíce. Banka připiše úroky k zůstatku na účtu nejpozději do pěti pracovních dnů po skončení tohoto měsíce.

§ 2282

Majitel účtu může účet vypovědět, i když smlouva byla uzavřena na dobu určitou. Dnem doručení výpovědi bance zaniká závazek ze smlouvy.

§ 2283

(1) Banka může účet vypovědět s účinností ke konci měsíce následujícího po měsíci, v němž byla výpověď majiteli účtu doručena.

(2) Poruší-li majitel účtu podstatným způsobem povinnost ze smlouvy, může banka účet vypovědět bez výpovědní lhůty; závazek zanikne dnem doručení výpovědi. Banka podá výpověď jako doporučenou zásilku na adresu uvedenou ve smlouvě, neoznámil-li majitel účtu bance jinou adresu. Odmítne-li majitel účtu výpověď převzít, anebo nebylo-li možné ji doručit, nastanou účinky doručení v den, kdy držitel poštovní licence vrátí bance zásilku s výpovědí.

§ 2284

(1) Při zániku závazku banka vypořádá bez zbytečného odkladu pohledávky a dluhy týkající se účtu, ze-

jména provede platby uskutečněné prostřednictvím platebních karet a šeků použitých do dne zániku závazku.

(2) Majitel účtu vrátí bance platební karty a tiskopisy šeků, které mu banka k účtu vydala.

§ 2285

(1) Po vypořádání pohledávek a dluhů týkajících se účtu banka účet zruší. Zůstatek vyplatí majiteli účtu, nepřikázal-li, aby banka zůstatek převedla na jiný účet nebo aby jej vyplatila jiné osobě.

(2) Po zrušení účtu banka oznámí majiteli účtu v písemné formě, ke kterému dni byl účet zrušen.

K § 2272 až 2285:

V návrhu úpravy smlouvy o běžném účtu osnova vychází ze stávající úpravy v obchodním zákoníku (§ 708 a násl.); očišťuje ji však od zřejmých nesprávností a od lastních ustanovení.

Oddíl 2

Vkladový účet

§ 2286

(1) Smlouvou o vkladovém účtu se banka zavazuje zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele a platit z peněz na účet úroky a majitel účtu se zavazuje vložit na účet peníze a přenechat je bance k použití na dobu určitou, anebo na dobu neurčitou s předem stanovenou výpovědní lhůtou.

(2) Smlouva vyžaduje písemnou formu.

(3) Není-li dále stanoveno jinak, použijí se na smlouvu o vkladovém účtu přiměřeně ustanovení o smlouvě o běžném účtu.

§ 2287

Úroky z peněz na účtu náležejí majiteli účtu ode dne, k němuž byly peněžní prostředky ve prospěch jeho účtu připsány, do dne, který předchází dni, k němuž byly peněžní prostředky z účtu majitele odepsány nebo k němuž byly vyplaceny.

§ 2288

Není-li úroková sazba ujednána, platí banka z vkladového účtu úroky ve výši poloviny lombardní sazby stanovené Českou národní bankou ke dni, k němuž se úroky připisují k zůstatku na účtu.

§ 2289

(1) Při uložení peněz na dobu kratší než rok jsou úroky splatné uplynutím doby, po kterou jsou peněžní prostředky na účtu vázány.

(2) Při uložení peněz na dobu delší než rok, jsou úroky splatné uplynutím kalendářního roku.

(3) Nebyla-li smlouva o vkladovém účtu sjednána na dobu určitou, jsou úroky splatné nejpozději koncem každého kalendářního roku, popřípadě dnem účinnosti výpovědi.

§ 2290

(1) Nakládá-li majitel účtu s penězi na účtu před ujednanou dobou, sníží se jeho právo na úroky v přiměřeném rozsahu, není-li ujednáno, že jeho právo na úroky zaniká.

(2) Byla-li smlouva uzavřena na dobu neurčitou, použije se odstavec 1 obdobně, naloží-li majitel účtu s penězi na účtu před uplynutím výpovědní lhůty.

(3) Právo nakládat s penězi podle odstavce 1 a 2 může smlouva omezit nebo vyloučit.

§ 2291

(1) Je-li smlouva uzavřena na dobu určitou, může se majitel účtu s bankou dohodnout, že se doba určená ve smlouvě o vkladovém účtu se opakovaně prodlužuje.

(2) Je-li smlouva o vkladovém účtu uzavřena na dobu neurčitou, lze vypovědět i část vkladu.

§ 2292

Uvolněné peníze banka vyplatí majiteli účtu, nepřikázal-li, aby je banka převedla na jiný účet nebo aby je vyplatila jiné osobě.

K § 2286 až 2292:

V návrhu úpravy smlouvy o vkladovém účtu osnova přejímá s nepatrnými úpravami platnou úpravu obchodního zákoníku (§ 716 a násled.).

Oddíl 3

Zvláštní formy vkladů

§ 2293

(1) Banka a majitel účtu si mohou ujednat zvláštní form vkladu na jméno. Není-li jinak ujednáno, použijí se na zvláštní formy vkladů přiměřeně ustanovení o vkladní knížce a vkladním listu.

(2) Lze ujednat, že výplata vkladu bude vázána na sdělení hesla nebo na splnění jiné podmínky. Nezná-li majitel účtu heslo, musí prokázat, že mu vklad náleží.

Vkladní knížka

§ 2294

(1) Banka potvrdí přijetí vkladu vkladní knížkou upravenou tak, aby z ní byla zřejmá výše vkladu, jeho změny a konečný stav.

(2) Má se za to, že rozhodný je zápis výše vkladu ve vkladní knížce.

§ 2295

Bez předložení vkladní knížky nelze s vkladem nakládat.

§ 2296

(1) S vkladem na vkladní knížce nakládá ten, na jehož jméno, příjmení a identifikující číslo je vkladní knížka vystavena.

(2) Je-li to ujednáno, může s vkladem na cestovní vkladní knížce nakládat každý, kdo předloží cestovní vkladní knížku a průkazní listek.

§ 2297

(1) Při ztrátě nebo zničení vkladní knížky lze s vkladem nakládat, jen prohlásí-li banka na návrh osoby, která na tom má právní zájem, vkladní knížku za umořenou.

(2) Po umoření vydá banka majiteli účtu novou vkladní knížku nebo na požádání vyplatí celý zůstatek.

(3) Prováděcí předpis stanoví postup při umoření vkladní knížky a případy, kdy banka může provést výplatu vkladu nebo vydat novou vkladní knížku i bez umoření původní vkladní knížky, je-li oprávněný znám.

§ 2298

Nenakládá-li majitel účtu s vkladem po dobu dvaceti let ani v této době nepředloží vkladní knížku na doplnění záznamů, ruší se závazek uplynutím této doby; majitel účtu má právo na výplatu zůstatku zrušeného vkladu.

Vkladní listy

§ 2299

(1) Vkladním listem banka potvrzuje pevný jednorázový vklad ve výši vkladním listem uvedené. Vkladní list je cenný papír.

(2) V ostatním se na vkladní list použijí přiměřeně ustanovení o vkladních knížkách.

K § 2293 až 2299:

Jedná se o recepci ustanovení platného občanského zákoníku (§ 778 a násled.).

Oddíl 4

Akreditiv

§ 2300

(1) Smlouvou o otevření akreditivu se banka zavazuje vůči příkazci, poskytnout na žádost a na účet příkazce určité plnění třetí osobě (oprávněnému), splní-li oprávněný do určité doby ujednanou podmínku, a příkazce se zavazuje zaplatit bance odměnu.

(2) Smlouva vyžaduje písemnou formu.

§ 2301

(1) Není-li ujednána jiná doba, banka bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy oznámí akreditivní listinou oprávněnému, že v jeho prospěch otvírá akreditiv a sdělí mu jeho obsah.

(2) Akreditivní listina obsahuje alespoň určení, k jakému plnění se banka zavazuje plnit, dobu platnosti akreditivu a akreditivní podmínky s určením doby, do které je má oprávněný splnit, aby mohl požadovat plnění od banky.

(3) Akreditivní listina může zejména obsahovat povinnost banky zaplatit určitou částku nebo přijmout směnku.

§ 2302

Není-li odměna za otevření akreditivu smluvna, zaplatí příkazce bance odměnu obvyklou v době uzavření smlouvy. Odměna je splatná dnem otevření akreditivu.

§ 2303

Závazek banky vůči oprávněnému vzniká doručením akreditivní listiny. Tento závazek je nezávislý na závazku mezi bankou a příkazcem i mezi příkazce a oprávněným.

§ 2304

Nestanoví-li akreditivní listina, že akreditiv je odvolatelný, může jej banka změnit nebo zrušit jen se souhlasem oprávněného a příkazce.

§ 2305

Stanoví-li akreditivní listina, že akreditiv je odvolatelný, může jej banka ve vztahu k oprávněnému změnit nebo zrušit do doby, než oprávněný splní podmínky stanovené v akreditivní listině.

Potvrzení akreditivu

§ 2306

(1) Je-li neodvolatelný akreditiv potvrzen další bankou, má oprávněný právo na plnění vůči této bance od doby, kdy oprávněnému potvrzení akreditivu oznámila.

(2) Banka, která požádala o potvrzení akreditivu, a banka, která akreditiv potvrdila, jsou zavázány vůči oprávněnému společně a nerozdílně.

§ 2307

Ke změně nebo zrušení akreditivu potvrzeného další bankou se vyžaduje i souhlas potvrzující banky.

§ 2308

Plnila-li oprávněnému banka, která akreditiv potvrdila, v souladu s obsahem akreditivu, má právo na toto plnění vůči bance, která o potvrzení akreditivu požádala.

§ 2309

Bance, která oprávněnému jen oznámí, že pro něho jiná banka otevřela akreditiv, nevzniká závazek z akreditivu, nahradí však škodu, bylo-li oznámení nepravdivé.

Dokumentární akreditiv

§ 2310

Při dokumentárním akreditivu banka splní oprávněnému, jsou-li jí v době kdy závazek z akreditivu trvá řádně předloženy dokumenty určené v akreditivní listině.

§ 2311

(1) Banka s odbornou péčí přezkoumá zda obsah předložených dokumentů a jejich vzájemná souvislost

zjevně odpovídají podmínkám určeným akreditivní listinou.

(2) Banka nahradí příkazci škodu způsobenou ztrátou, zničením nebo poškozením dokumentů převzatých od oprávněného, ledaže škodu nemohla odvrátit ani při vynaložení odborné péče.

§ 2312

Jiné akreditivy

Ustanovení o dokumentárním akreditivu se použije přiměřeně i na jiné akreditiv, podle něhož lze požadovat plnění při splnění jiných podmínek, než je předložení dokumentů.

Oddíl 5

Inkaso

§ 2313

Smlouvou o inkasu se banka zavazuje, že pro příkazce obstará přijetí určité peněžní částky od třetí osoby, anebo že pro něho obstará jiný inkasní úkon, a příkazce se zavazuje zaplatit bance odměnu.

§ 2314

(1) Banka vyzve dlužníka k zaplacení peněz nebo k provedení úkonu vyžadovaného podle smlouvy uzavřené s příkazcem.

(2) Odmítne-li dlužník splnit výzvu, podá o tom banka ihned zprávu příkazci. To platí i tehdy, nesplní-li dlužník výzvu bez zbytečného odkladu.

§ 2315

Při obstarání inkasa banka postupuje s odbornou péčí podle pokynu příkazce, neodpovídá však, neuskuteční-li se inkaso.

§ 2316

(1) Co banka od třetí osoby přijala, vydá bez zbytečného odkladu příkazci.

(2) Přijala-li cenný papír, doklad nebo jiný dokument, nahradí příkazci škodu způsobenou jeho ztrátou, zničením nebo poškozením; to neplatí, nemohla-li škodě ani při vynaložení odborné péče zabránit.

§ 2317

Je-li ujednáno, že banka inkaso obstará prostřednictvím jiné banky určené příkazcem, uskuteční se inkaso touto bankou na účet a nebezpečí příkazce.

§ 2318

Není-li úplata za obstarání inkasa ujednána, zaplatí příkazce bance úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy.

Bankovní dokumentární inkaso

§ 2319

Smlouvou o bankovním dokumentárním inkasu se banka vůči příkazci zavazuje, že třetí osobě vydá doku-

menty opravňující nakládat se zbožím nebo jiné doklady, zaplatí-li třetí osoba při vydání dokumentu určitou peněžní částku nebo provede-li jiný inkasní úkon, a příkazce se zavazuje zaplatit bance odměnu.

§ 2320

Dokumenty určené smlouvou banka převezme a opatruje s odbornou péčí; § 2315 odst. 2 platí obdobně.

§ 2321

V ostatním se na inkaso použijí přiměřeně ustanovení o příkazu.

Díl 10

Uložení a obhospodařování cenného papíru

Oddíl 1

Uložení cenného papíru

§ 2322

(1) Smlouvou o uložení cenného papíru se opatrovatel zavazuje převzít od uložitele listinný cenný papír, aby jej uschoval a spravoval a uložitel se zavazuje zaplatit správci odměnu. Není-li výše odměny ujednána, zaplatí vlastník cenného papíru správci odměnu obvyklou v době uzavření smlouvy; má se za to, že úplata zahrnuje i účelně vynaložené náklady správce.

(2) Jedná-li se o uložení investičního cenného papíru, může být opatrovatelem jen k tomu oprávněný obchodník s cennými papíry nebo osoba provádějící vypořádání obchodů s cennými papíry podle zvláštního zákona.

§ 2323

Opatrovatel podá uložiteli každoročně zprávu o stavu uloženého cenného papíru.

§ 2324

Se souhlasem uložitele může opatrovatel předat cenný papír do druhotné úschovy nebo do druhotné úschovy a správy.

§ 2325

Uložitel může dát opatrovateli pokyn, aby cenný papír jen uložil, anebo jen spravoval; učiní-li tak, odměna opatrovatele se přiměřeně snižuje.

§ 2326

Uložitel je oprávněn kdykoli požadovat, aby mu opatrovatel cenný papír kdykoli vydal, a dokud závazek trvá, může cenný papír opět předat opatrovateli zpět k uložení. Vydal-li opatrovatel uložiteli cenný papír, nemá povinnost jej spravovat po dobu, kdy se u něho cenný papír nenachází.

Oddíl 2

Obhospodařování cenného papíru

§ 2327

(1) Smlouvou o obhospodařování cenného papíru se opatrovatel zavazuje s odbornou péčí obhospodařovat cenný papír zákazníka nebo jeho peníze určené ke koupi cenného papíru a zákazník se zavazuje zaplatit obstarateli odměnu. Není-li výše odměny ujednána, zaplatí vlastník cenného papíru správci odměnu obvyklou v době uzavření smlouvy.

(2) Jedná-li se o obhospodařování investičních instrumentů, může být opatrovatelem jen k tomu oprávněný obchodník s cennými papíry nebo osoba provádějící vypořádání obchodů s cennými papíry podle zvláštního zákona.

§ 2328

(1) Obhospodařovatel obstará i bez pokynu zákazníka koupi, prodej, jakož i prvotní nabytí cenného papíru, a cenný papír uschová i spravuje. Zákazník může dát opatrovateli pokyn, aby obstaral jen koupi cenného papíru nebo jeho prvotní nabytí, anebo aby obstaral jen prodej cenného papíru; učiní-li tak, odměna opatrovatele se přiměřeně snižuje.

(2) Nevylučuje-li to povaha případu, je zákazník oprávněn kdykoli požadovat, aby mu opatrovatel cenný papír kdykoli vydal, a dokud závazek trvá, může cenný papír opět předat opatrovateli zpět. Vydal-li opatrovatel zákazníkovi cenný papír, nemá povinnost jej obhospodařovat po dobu, kdy se u něho cenný papír nenachází.

§ 2329

Je-li smlouva uzavřena na dobu neurčitou, může ji kterákoli ze stran vypovědět. Vypovědní lhůtu nelze ujednat na dobu delší než šest měsíců.

K § 2322 až 2329:

Smlouvy o uložení a o obhospodařování cenných papírů jsou ve své podstatě smlouvy smíšené, kombinující různé smluvní typy. Vzhledem k tomu, že jsou známy z platné právní úpravy, kde jsou jako zvláštní smluvní typy speciálně upraveny (§ 37 a 37a zákona o cenných papírech), navrhuje se tuto úpravu ponechat beze změny a převzít ji do občanského zákoníku.

Díl 11

Zaopatřovací smlouvy

Oddíl 1

Důchod

§ 2330

(1) Smlouvou o důchodu se plátce zavazuje platit příjemci pravidelné peněžní dávky (důchod).

(2) Zaváže-li se plátce k placení důchodu na dobu života nějaké osoby nebo na dobu delší než pět let, vyžaduje smlouva písemnou formu.

§ 2331

(1) Povinnost platit důchod lze ujednat na dobu života příjemce, plátce nebo třetí osoby; nelze-li trvání závazku jinak určit, platí, že byl ujednan na dobu příjemceva života.

(2) Zaváže-li se plátce k placení důchodu na dobu svého života nebo na dobu života třetí osoby, má se za to, že právo na důchod přechází na příjemcovy dědice.

§ 2332

Není-li ujednána doba splatnosti důchodu, jsou dávky splatné měsíčně napřed. Zemře-li osoba, na dobu jejíhož života byl důchod ujednan, zaplatí plátce dávku, která za života oné osoby již dospěla. Bylo-li však ujednáno, že důchod je splatný pozadu, zaplatí plátce dávku připadající na dobu, po kterou ona osoba byla ještě naživu.

§ 2333

Právo na důchod nelze postoupit jinému; pohledávku splatné dávky však postoupit lze.

§ 2334

Zřídil-li plátce důchod bezúplatně, může zároveň vyhradit, že příjemcovi věřitelé nemohou příjemci dávky postihnout ani exekučně, ani v konkursu. Taková výhrada je účinná vůči třetím osobám i vůči orgánům veřejné moci, avšak jen do výše, kterou příjemce vzhledem ke svým poměrům nutně potřebuje pro své zaopatření.

§ 2335

(1) Byl-li důchod poskytnut za úplatu, nelze pro neplacení dávek odstoupit od smlouvy a požadovat vrácení úplaty. To neplatí, bylo-li placení důchodu zajištěno a jistota zanikne nebo se zhorší, aniž ji plátce v přiměřené lhůtě doplní na původní rozsah.

(2) Odůvodňují-li to okolnosti, nařídí soud na návrh příjemce prodej části plátcova majetku a použití výtežku k placení důchodu po přiměřenou dobu do budoucna.

K § 2330 až 2335:

Smlouvou o důchodu se plátce zavazuje vyplácet příjemci opakované dávky za účelem jeho zaopatření (zpravidla na neurčitou dobu nebo na dobu života nějaké osoby). K této povinnosti se plátce může zavázat jak vůči příjemci, tak vůči osobě třetí. V tomto druhém případě se na smlouvu o důchodu zároveň použijí i ustanovení o smlouvě ve prospěch třetí osoby.

Důchod lze ujednat jako rentu nebo jako alimentaci. Renta je stanovena dávkami o pevné nominální hodnotě, alimentální dávky se mění podle kupní síly peněz. Smlouvu o důchodu lze uzavřít i v podobě tak řečené *tontiny* (tzv. Tontinho smlouvy), jejíž podstatou je závazek vyplácet důchod několika příjemcům s tím, že odpadne-li některý z nich jeho důchod přiroste ostatním. Pro tyto případy není zvláštní úprava potřebná, protože se vystačí s obecnými zásadami závazkového práva.

Smlouvu o důchodu lze uzavřít jako úplatnou i jako bezúplatnou. Písemná forma je pro smlouvu vyžadována

jen v případech, kdy má být důchod vyplácen po delší dobu.

Ustanovení o splatnosti jednotlivých dávek, zejména ve vztahu k povinnosti zaplatit dávku splatnou předem, třebaže osoba, již dávka náleží, následně zemřela, má svůj vzor v celé řadě evropských zákoníků (srov. např. čl. 1980 CC, § 760 BGB, čl. 518 OR atp.).

Po vzoru švýcarského OR a po vzoru CCQ se navrhuje, aby důchodové dávky poskytované bezúplatně nemohly být, určí-li tak plátce ve smlouvě, zabavovány příjemcovými věřiteli. To se odůvodňuje tak, že při bezplatném zřízení zaopatřovacího důchodu z majetku příjemce dávek nic neušlo, takže věřitelé příjemce touto výhradou poškození být nemohou. Jeví se však jako vhodné omezit dosah takové výhrady na to, co příjemce nutně potřebuje pro své zaopatření.

Pravidlo, že právo na důchod je nepostupitelné, nejedná-li se jen o jednotlivé dávky, odpovídá standardním úpravám a zakotveno je již v platném občanském zákoníku (§ 844).

Po vzoru některých zahraničních úprav se navrhuje převzít konstrukci, podle níž příjemce nemůže od smlouvy o důchodu odstoupit pro porušení povinností plátcem. Přípuštění této možnosti by vedlo k obrácení úpravy proti jejímu vlastnímu účelu. Už subkomise pro revizi občanského zákoníku (pod referencí prof. E. Weisse) ve 20. letech minulého stol. poukázala mj. na skutečnost, že se smlouva o důchodu, zvláště je-li sjednána na doživotí a za úplatu, blíží smlouvám odvážným, neboť oprávněný k důchodu doufá, že důchod bude brát co nejdéle, zatímco povinný k placení dávek naopak doufá, že bude plnit co nejméně, takže "poskytnutí práva odstupního by tudíž vedlo ku spekulaci na úkor druhé strany." Příjemce důchodu má však mít právo požadovat placení dospělých dávek důchodu. Mimo to se navrhuje po vzoru CCQ, aby měl příjemce právo domoci se v odůvodněných případech i majetkového zabezpečení placení dávek do budoucna.

Oddíl 2 Výměnek

§ 2336

(1) Smlouvou o výměnku si vlastník nemovité věci vyměňuje v souvislosti s jejím převodem pro sebe nebo pro třetí osobu požitky, úkony nebo práva sloužící k zaopatření na dobu života nebo na neurčitou dobu a nabyvatel nemovité věci se zavazuje zaopatření poskytnout. Není-li jinak stanoveno nebo ujednáno, rozhoduje pro obsah práv výměnkáře místní zvyklost.

(2) Podle obsahu právního jednání, kterým byl výměnek zřízen, se na smlouvu o výměnku použijí také ustanovení o právech, ze kterých se výměnek skládá, zejména o služebnosti bytu nebo o důchodu.

§ 2337

(1) Není-li jinak ujednáno, učiní nabyvatel nemovité věci vše, čeho je z jeho strany zapotřebí, aby výměnek mohl být zapsán do katastru nemovitostí. Nezřekne-li se výměnkář zápisu, lze do katastru zapsat vlastnické právo nabyvatele jen současně se zápisem výměnku.

(2) Vlastník nemovité věci může pro sebe zapsat budoucí výměnek do katastru ještě před převedením nemovitosti.

§ 2338

(1) I když to nebylo výslovně ujednáno, přispěje osoba zavázaná k výměnku výměnkáři také pomocnými úkony, jichž je mu nezbytně potřeba v nemoci, při úrazu nebo v podobné nouzi.

(2) Povinnosti podle odstavce 1 se osoba zavázaná k výměnku zhostí, dosáhne-li umístění výměnkáře v léčebném nebo podobném zařízení. Náklady pobytu v zařízení nese výměnkář ze svého, nezavazuje-li k jejich úhradě osobu zavázanou k výměnku zvláštní právní důvod.

§ 2339

Vyhradil-li si výměnkář právo na dávky buď naturální, anebo peněžité, může se, zvolil-li jedny, rozhodnout pak pro druhé; své rozhodnutí může měnit, musí je však oznámit osobě zavázané z výměnku alespoň týden před dospělostí dávky.

§ 2340

(1) Změní-li se poměry tak, že nelze spravedlivě požadovat, aby osoba zavázaná k výměnku setrvala při naturálním plnění, může soud na její návrh rozhodnout o nahrazení naturálního výměnku zcela nebo zčásti peněžitým důchodem. Soud může též vyšetřit zaopatřovací jistinu a uložit osobě zavázané z výměnku, aby ji ve prospěch výměnkáře složila provozovateli vhodného zaopatřovacího zařízení.

(2) Dohodu o přeměně výměnku na peněžitý důchod i rozhodnutí podle odstavce 1 může soud změnit, změní-li se podstatně poměry.

(3) Rozhodnutím podle odstavce 1 a 2 nelze přijmout takové opatření, jímž by bylo zaopatření výměnkáře ohroženo.

§ 2341

Při zkáze stavby, v níž bylo výměnkáři vyhrazeno obydlí, opatří osoba zavázaná z výměnku výměnkáři na vlastní náklad vhodné náhradní bydlení.

§ 2342

Není-li jinak ujednáno, nezkracuje se výměnek vyhrazený manželům smrtí jednoho z nich.

§ 2343

(1) Výměnek nelze postoupit; postoupit lze jen právo na dávky, které již dospěly, avšak ne na ty, jejichž rozsah je určen podle osobních potřeb výměnkáře.

(2) Právo na výměnek nepřechází na výměnkářovy dědice.

§ 2344

Od smlouvy o převodu nemovitosti uzavřené v souvislosti se zřízením výměnku nelze odstoupit pro neplnění povinností osobou zavázanou z výměnku.

K § 2336 až 2344:

Smlouva o výměnku náleží k typickým občanskoprávním smluvním typům. Upravoval ji ještě zák. č. 141/1950 Sb. (§ 181 a násl.), posléze byla z občanského zákoníku při socializaci občanského práva v r. 1964 vypuštěna. Některé právní soustavy řadí výměnek mezi práva věcná (mezi věcná, resp. reálná břemena), podle jiných se výměnek řadí mezi práva obligační. Příkladem může být na jedné straně pojetí našeho občanského zákoníku z r. 1950, na druhé straně úprava švýcarská nebo polská. Návrh sleduje pojetí, k němuž se přiklonil vládní návrh občanského zákoníku z r. 1937 a k němuž tihla relevantní literatura již dříve.⁵⁴ Ve shodě s tímto návrhem se i tato osnova přiklání ke koncepci, že jednak nelze tvrdit, že se jedná o výměnek jen tehdy, je-li věcným břemenem, jednak že není důvod omezovat možnost zřízení jen na případ odstoupení zemědělské nemovitosti (jak činil zákoník z r. 1950 nebo polské právo).

Vzhledem k povaze výměnku je právo na výměnek jako celek nezczizitelné a neděditelné. Výměnkář může postoupit jen své právo na dospělou dávku, pokud z její povahy plyne, že může být předmětem právního obchodu.

Výměnek obvykle zahrnuje různá dílčí plnění (bydlení, naturální a reálná dávky, případně různé služby), proto mají být podle potřeby na výměnek aplikována i ustanovení o právech, z nichž se výměnek skládá.

Osnova pamatuje rovněž na zvláštní případy, kdy změna okolností (nemoc či úraz, zkáza domu, kde výměnkář bydlí, anebo jiná změna poměrů) nutně vyvolává potřebu změnit v zájmu výměnkáře nebo v zájmu osoby k výměnku zavázané práva nebo povinnosti založené smlouvou o výměnku.

Z podobných důvodů jako u smlouvy o důchodu se i v úpravě výměnku navrhuje stanovit, že od smlouvy o převodu nemovitosti nelze odstoupit pro neplnění povinností osobou zavázanou z výměnku.

Díl 12 Společnost

Oddíl 1

Základní ustanovení o společnosti

§ 2345

(1) Zaváže-li se smlouvou několik osob sdružit jako společníci činnosti nebo věci za společným účelem, vzniká společnost.

(2) Bylo-li ujednáno sdružení majetku, vyžaduje se k platnosti smlouvy soupis vkladů společníků jimi podepsaný. Platí, že sdruženo bylo, jen co uvádí soupis.

§ 2346

(1) Vkládá-li společník do společnosti věc, použijí se přiměřeně ustanovení o kupní smlouvě; vkládá-li však jen právo věc užívat, použijí se přiměřeně ustanovení o

⁵⁴ Krčmář, J., Právo občanské. III. Právo obligační, 3. vydání, Praha: Všehrd, 1936, s. 384; Sedláček, J., Obligační právo II. Speciální ustanovení o jednotlivých typech smluvních, Právník: Brno, 1926, s. 182.

smlouvě o nájmu, a vkládá-li právo věc požívat, ustanovení o pachtu.

(2) Zavazuje-li se společník k činnosti pro společnost, použijí se přiměřeně ustanovení o smlouvě o dílo.

§ 2347

(1) Vloží-li společník veškeré své jmění, platí, že se jedná o jmění přítomné k účinnosti smlouvy.

(2) Ujednání, že vklad společníka zahrnuje i jeho budoucí majetek, se nevztahuje na majetek nabytý děděním, ledaže to bylo výslovně ujednáno.

§ 2348

(1) Peníze a spotřebitelné věci, jakož i věci určené podle druhu vložené do společnosti, se stávají spoluvlastnictvím společníků, kteří vklady přispěli; jiné věci se stávají jejich spoluvlastnictvím jen, byly-li oceněny penězi. Spoluvlastnické podíly společníků se určí poměrem hodnot majetku, který každý společník do společnosti vložil.

(2) K jinému předmětu vkladu nabývají společníci právo bezplatného požívání.

§ 2349

Kdo se zavázal přispět společnému účelu jen činností nebo vědomostmi, má právo na podíl na zisku, nemá však práva podle § 2348.

K § 2345 až 2349:

Ustanoveními o společnosti se navrhuje nahradit dosavadní úpravu sdružení v § 829 a násl. platného občanského zákoníku. Úprava sdružení má svůj základ v našem zákonodárství 50. let. To nahradilo dosavadní úpravu společnosti úpravou sdružení se záměrem zabránit, "aby této sdružovací formy nebylo zneužíváno k tvoření rýze kapitálových podnikatelských útvarů" (jak uvádí důvodová zpráva k § 489 občanského zákoníku z r. 1950). Z téže koncepce - paradoxně ještě zesílené - vychází i dnes platná právní úprava, ač takové pojetí nemůže v současných společenských a hospodářských podmínkách obstát. Osnova se tudíž vrací ke standardům kontinentálního práva s návrhem obecné úpravy společnosti, jak je v evropském zákonodárství zcela běžné (srov. např. *Gesellschaft* v § 705 a násl. BGB nebo *société* v čl. 1832 CC; obdobně *società* v čl. 2247 italského občanského zákoníku, *societdad* v čl. 1665 a násl. občanského zákoníku španělského, *maatschap* v čl. VIIA: 1655 a násl. nizozemského občanského zákoníku, *spólka* v čl. 860 a násl. polského občanského zákoníku atd.).

Podstata společnosti je ve smluvním závazku alespoň dvou osob sdružit za společným účelem činnosti nebo věci, anebo obojí. Podle toho se rozlišují společnosti pracovní, kapitálové a smíšené. Terminologicky to vyjádřit v normativním textu není potřebné. Společný účel není předepsán, může být tedy v mezích právního řádu jakýkoli, hospodářský (výdělečný) i nevýdělečný.

Ani nadále nemá být pro společenskou smlouvu vyžadována obligatorní písemná forma. Pokud se ale společníci zavazují k vkladům (přínosům), vyžaduje se provedení soupisu hodnot, které se jednotliví společníci zavázali do společnosti vložit. Soupis podepsaný všemi spo-

lečníky zakládá nevyvratitelnou právní domněnku předmětu a rozsahu vkladové povinnosti společníků. Peněžní vyjádření souhrnu vkladů bývá někdy označováno jako kmenové nebo základní jmění. Tohoto nebo obdobného výrazu lze využít jednak při rozlišení společného majetku společníků sdružených do společnosti a zvláštního (individuálního, nesdruženého) majetku jednotlivých společníků, jednak při rozlišení majetku, s jehož pomocí byla společnost založena, a majetku nabytého za trvání společnosti. Osnova se vyhýbá podobnému pojmovému označení a mezi uvedenými kategoriemi rozlišuje jen věcně. Tím je zejména odůvodněno, že (není-li jinak ujednáno) spoluvlastníky předmětu vkladů se stávají jen ti společníci, kteří se sami k vkladům zavázali, nikoli společníci, kteří se zavázali přispět jen k práci.

Podle toho, sdružuje-li společnost vše, co její společníci mají, anebo jen část majetku společníků, se rozlišují společnosti obecné (univerzální) a zvláštní (partikulární). Ani to není potřebné v normativním textu terminologicky odlišovat. Podstatné však je, že při vytvoření univerzální společnosti nastupuje při mlčení smlouvy nevyvratitelná právní domněnka, že společníci sdružují, co mají k účinnosti smlouvy; měl-li by být sdružen i majetek nabytý jednotlivými společníky i v budoucnosti, muselo by to být výslovně dohodnuto.

Oddíl 2

Práva a povinnosti společníků navzájem

§ 2350

Není-li stanoveno jinak, platí o vzájemných právech a povinnostech společníků obdobně ustanovení o spoluvlastnictví.

§ 2351

(1) Kdo se zavázal přispět společnosti jen činností, není povinen k jinému příspěvku. Kdo se zavázal přispět jen majetkem, není povinen přičinit se o dosažení společného účelu jiným způsobem.

(2) Společníka nelze nutit, aby přispěl více, než se zavázal. Změní-li se však poměry tak, že společného účelu nelze bez zvýšení příspěvku dosáhnout, může ten, kdo není ochoten svůj příspěvek zvýšit, vystoupit ze společnosti, anebo z ní být vyloučen.

§ 2352

Ujedná-li se jen, co má být do společnosti celkem vloženo, přispěje každý ze společníků rovným dílem.

§ 2353

O dosažení společného účelu se všichni společníci přičiňují zpravidla stejnou měrou. Zařizoval-li společník společnou záležitost v dobré víře, má právo na náhradu účelně vynaložených nákladů nebo utrpěných ztrát.

§ 2354

Společník vykonává činnost pro společnost osobně a není oprávněn členství ve společnosti zříditi jiné osobě, ani jí své členství postoupit.

§ 2355

Činy pro společnost škodlivé jsou společníku zakázány.

§ 2356

(1) Společník nesmí bez svolení ostatních společníků podniknout jednání k vlastnímu či cizímu prospěchu, které má vzhledem ke společnému účelu konkurenční povahu.

(2) Jedná-li společník proti zákazu v odstavci 1, musí strpět, aby ostatní společníci účinky jednání, které podnikl na vlastní účet, převzali na účet společný, neuplatní-li namísto toho právo na náhradu škody.

(3) Práva podle odstavce 2 zanikají, nebyla-li uplatněna do tří měsíců ode dne, kdy se společnost o jednání dozvěděla, nejpozději však rok ode dne, kdy k ujednání došlo.

§ 2357

(1) Neurčí-li smlouva poměr, jakým se společníci podílejí na majetku nabytém za trvání společnosti, na zisku a na ztrátě společnosti, jsou jejich podíly stejné. Určí-li smlouva poměr, jakým se společník podílí buď jen na majetku, anebo jen na zisku nebo na ztrátě, platí stejný poměr i pro ostatní případy.

(2) Ujednání vylučující právo společníka na podíl na zisku nemá právní účinky. Ujednání vylučující povinnost společníka podílet se na ztrátě má právní účinky jen mezi společníky.

§ 2358

(1) Není-li jinak ujednáno, přijímají se rozhodnutí o záležitostech společnosti většinou hlasů; každý společník má jeden hlas. Ujednání nebo rozhodnutí společníků brání některému společníkovi účastnit se rozhodování nemá právní účinky.

(2) Rozhodnutí, jímž se mění společenská smlouva, musí být přijato jednomyslně.

K § 2350 až 2358:

V úpravě postavení společníků se obecně odkazuje na obdobné použití ustanovení o spoluvlastnictví, proto se navrhuje upravit jen odchylky s tím, že je na vůli společníků, zda si v rozsahu zákonných dispozic upraví práva a povinnosti jinak.

Upraveny musí být zvláštnosti podmíněné tím, že společnost se vytváří přínosy společníků. Z toho důvodu se navrhuje stanovit, že společníka nelze zásadně nutit, aby přispěl k dosažení společného účelu víc, než se zavázal. Výjimka z toho dopadá na situaci, kdy změna poměrů vyvolá investici nutnou k dosažení společného účelu. Ani tehdy sice společníka nelze donutit, aby poskytl příspěvek, jeho neochota poskytnout jej však může vést k ukončení jeho členství.

Společnost je pojata jako osobní svazek společníků opřený *de animo societatis*. Odtud se odvíjí standardní požadavek osobní činnosti společníka pro společnost a vyloučení možnosti postupu nebo jiného způsobu zřízení členství ve společnosti jiné osobě. *Animus societatis* je

podmíněn loyaltitou společníků vůči sobě navzájem vzhledem k ujednanému společnému účelu. Tím je podmíněn zákaz jednat způsobem pro společnost škodlivým adresovaný každému společníkovi. Jednání pro společnost škodlivé je zejména jednání konkurenční povahy a jednání zbavující společnost majetku nebo tento majetek poškozující.

Ve společnosti se rozlišuje majetek, který byl do ní vložen a majetek až za trvání společnosti. Vlastnické právo k majetku vloženému do společnosti řeší předchozí oddíl. Pokud se jedná o majetek nabytý za existence společnosti a stejně tak i o zisk a ztrátu ze společné činnosti, je na společenské smlouvě, aby určila, jaké budou podíly společníků. Nebude-li nic ujednáno, uplatní se zásada stejnosti podílů. V té souvislosti se vylučuje *societas leonina* odnímající některému společníku právo podílet se na zisku. Ujednání o vyloučení povinnosti některého společníka hradit ztrátu zakázáno není, nelze se jej však dovolat vůči třetím osobám.

Pro rozhodování o záležitostech společnosti se navrhuje stanovit, nejedná-li se o změny společenské smlouvy, zásadu většinového rozhodování a zásadu stejné váhy hlasů společníků. Vzhledem k dispozitivitě ustanovení může i tu společenská smlouva určit něco jiného, nebude-li to odporovat obecným právním zásadám.

Oddíl 3

Správa společnosti

§ 2359

(1) Společníci si mohou rozdělit působnost při spravování společných záležitostí způsobem, jaký uznají za vhodný. Neučiní-li to, je každý společník vzhledem k těmto záležitostem příkazníkem ostatních společníků.

(2) Žádný společník nesmí o své vůli podstatně měnit stav nebo účel společného majetku bez zřetele k výhodnosti takové změny.

§ 2360

(1) Správou společných věcí mohou společníci pověřit někoho ze svého středu, anebo i třetí osobu.

(2) Byl-li správce jmenován ve společenské smlouvě, lze jej odvolat jen z vážného důvodu, jinak lze jeho pověření zrušit obdobně jako u příkazu.

§ 2361

Společník, který není oprávněn k správě, nesmí nakládat se společným majetkem. Učiní-li tak vůči třetí osobě, která je v dobré víře, nelze se proti ní dovolat neplatnosti právního jednání.

§ 2362

Je-li pověřeno více správců, aniž je blíže upravena jejich působnost, jedná každý z nich v záležitostech společnosti samostatně.

§ 2363

Správce vede řádně účty a vůbec přehled o majetkových poměrech společnosti; společníkům podává pravidelně

delně vyúčtování majetku společnosti včetně příjmů a výdajů, jakož i zisku, anebo ztráty, nejméně jednou za kalendářní rok, nejpozději do dvou měsíců po jeho ukončení.

§ 2364

(1) Společník, i když nevykonává správu, má právo přesvědčit se o hospodářském stavu společnosti, přezkoumat účetní a obchodní knihy i jiné záznamy, jakož i být informován o společných záležitostech.

(2) Při uplatňování práva podle odstavce 1 nesmí společník rušit provoz společnosti víc, než je nutné, ani bránit ostatním společníkům při uplatňování téhož práva.

(3) Ustanovení smlouvy odporující odstavcům 1 nebo 2 nemají právní účinky.

K § 2359 až 2364:

Společníkům je volno, jak si zařídí správu společných záležitostí. Jejím výkonem mohou pověřit jednoho společníka, anebo jich mohou pověřit několik; správu společnosti však mohou svěřit i osobě třetí. Stane-li se tak, potom společníci ze správy vyloučení nemohou nakládat se společným majetkem. Vnitřní poměry společnosti však nemohou vést k újmě třetích osob, jsou-li v dobré víře.

Společník, byť byl ze správy vyloučen, má však přesto právo vědět a ověřit si, jak jsou záležitosti společnosti vedeny. Osnova konkretizuje po vzoru většiny zahraničních úprav dosavadní kusou směrnici v § 837 platného občanského zákoníku a zamýšlí stanovit výslovně, že společník nemůže své právo na informace uplatňovat ani nevhodným způsobem, ani tak, aby v uplatnění téhož práva bránil jinému společníkovi.

Nebude-li o správě společnosti ve společenské smlouvě nic ujednáno, nastoupí pravidlo, že společné záležitosti spravují všichni společníci, přičemž každý z nich vystupuje jako příkazník všech ostatních. Není však oprávněným žádného ze společníků samostatně rozhodovat o podstatné změně společného majetku, protože tyto případy podléhají společnému rozhodnutí všech společníků.

Oddíl 4

Práva a povinnosti společníků k třetím osobám

§ 2365

Ze závazků vzešlých ze společné činnosti jsou společníci zavázáni vůči třetím osobám společně a nerozdílně.

§ 2366

(1) Při jednání s třetí osobou, jedná-li se o společnou záležitost, se každý společník považuje za příkazníka všech společníků. Opačná ujednání nelze namítnout vůči třetí osobě, která jedná v dobré víře.

(2) Jednal-li společník ve společné záležitosti s třetí osobou vlastním jménem, mohou ostatní společníci uplatňovat práva z toho vzniklá, třetí osoba je však zavázána jen vůči tomu, kdo s ní právně jednal. To neplatí, bylo-li třetí osobě známo, že společník jedná na účet společnosti.

§ 2367

(1) Předstírá-li někdo, že je společníkem, ač jím není, jsou skuteční společníci z jeho jednání vůči třetí osobě zavázáni společně a nerozdílně s ním, jestliže

- a) dal k omylu třetí osoby některý ze společníků podnět, anebo,
- b) společníci mohli při vynaložení potřebné péče takový omyl předvídat, ale žádný z nich neučinil opatření, aby se uvedení třetí osoby v omyl zabránilo.

(2) Odstavec 1 se nepoužije, nebyla-li třetí osoba v dobré víře.

K § 2365 až 2367:

Vůči třetím osobám nelze namítat vnitřní uspořádání společnosti a existenci vzájemných práv a povinností mezi společníky, protože společenská smlouva nezavazuje osoby třetí. To odůvodňuje zásadu, že společníci jsou vůči třetím osobám zavázáni společně a nerozdílně ze všeho, co ze společné činnosti vzejde.

Návrh zvláštního ustanovení o následcích předstíraného společnictví se inspirováno analogickou úpravou čl. 2222 CCQ.

Oddíl 5

Zánik členství

§ 2368

Společník může ze společnosti vystoupit, a to i bylo-li trvání společnosti dohodnuto na dobu určitou; ne však v nevhodné době nebo k újmě ostatních společníků. Z vážných důvodů však může vystoupit kdykoli, a to i když byla dohodnuta výpovědní lhůta.

§ 2369

(1) Porušuje-li společník povinnosti ze smlouvy podstatným způsobem, může být ze společnosti vyloučen. Vyloučen může být rovněž, bylo-li o jeho majetku zahájeno vyrovnací nebo konkursní řízení, anebo pozbyl-li právem důvěry, protože byl odsouzen za trestný čin.

(2) Zbavení společníka svéprávnosti je důvodem pro vyloučení společníka jen tehdy, je-li tento jeho stav na újmu společnosti.

§ 2370

(1) Společník jehož členství zaniklo, má právo, aby mu bylo vyúčtováno a vydáno vše, co mu ke dni zániku členství náleží. Podíl na majetku nabytém za trvání společnosti se mu vyplatí v penězích.

(2) Společník při zániku členství vyúčtuje a vyrovná ostatním společníkům vše, k čemu byl vůči společnosti zavázán.

§ 2371

Dědic společníka se nestává společníkem, má však práva stanovená v § 2370.

§ 2372

(1) Bylo-li dohodnuto, že práva a povinnosti ze společenské smlouvy přecházejí na dědice, vstoupí dědic do společnosti namísto zůstavitele. Takovým ujednáním nelze vázat dědice dědiců.

(2) Není-li dědic s to vykonávat pro společnost činnost, k níž se zůstavitel zavázal, smí se mu srazit přiměřená část podílu.

K § 2368 až 2372:

Společnost je standardně koncipována jako osobní svazek několika osob založený na vzájemné důvěře a na vůli každého ze společníků v tomto svazku setrvat (*animus societatis*). Ztratí-li se tato vůle, nelze společníka nutit, aby jím byl i nadále. Z toho důvodu se zachovává dosavadní konstrukce, podle níž může společník ze společnosti vystoupit libovolně. Nesmí tak ale učinit v nevhodné době nebo bylo-li by to jinak ostatním společníkům na újmu (např. zemřel-li společník, na němž hlavně spočívala starost o dosažení společného účelu). V tom směru se přejímá dosavadní konstrukce § 838 odst. 1 platného občanského zákoníku.

Při vyloučení společníka rozhoduje o jeho právním postavení někdo jiný. Nelze tudíž setrvat na vágní formulaci § 838 odst. 2 platného občanského zákoníku, který mluví obecně o "vážných důvodech". Osnova navrhuje tyto důvody konkretizovat.

Členství ve společnosti má zásadně osobní povahu. Lze však ujednat přechod členství na dědice.

Zanikne-li členství společníka, musí být vzájemně vypořádána jeho majetková práva.

Oddíl 6

Zánik společnosti

§ 2373

Společnost zaniká, dohodnou-li se o tom společníci, splní-li se podmínky dohodnuté ve společenské smlouvě, uplyne-li doba, na kterou byla společnost ujednána, dosáhne-li se účelu, k němuž byla společnost zřízena, anebo stane-li se dosažení tohoto účelu nemožným.

§ 2374

Zemře-li společník, aniž je dohodnuto, že práva a povinnosti ze společenské smlouvy přecházejí na dědice, zaniká společnost, měla-li dva společníky. Má-li společnost více společníků, má se za to, že ostatní společníci chtějí zůstat ve společnosti i nadále.

§ 2375

(1) Zanikne-li společnost, podá správce vyúčtování podle § 2363 nejpozději do dvou měsíců.

(2) Společníkům se vydá, co je jejich vlastnictvím a společný majetek se rozdělí podle ustanovení o vypořádání spoluvlastnictví.

K § 2373 až 2375:

Ustanovení o zániku společnosti a o vypořádání majetku jsou standardní povahy.

Díl 13

Smlouvy odvážné

§ 2376

Základní ustanovení

Závisí-li podle ujednání stran prospěch, anebo neprospěch alespoň jedné ze smluvních stran na nejisté události, jedná se o smlouvu odvážnou.

§ 2377

(1) Odvážné smlouvy jsou pojistná smlouva, sázka, hra a los. Pro závazky z odvážných smluv se nepoužije ustanovení o neúměrném zkrácení.

(2) Pojistnou smlouvu upravuje zvláštní zákon.

K § 2376 a 2377:

Návrh základního ustanovení o odvážných smlouvách vymezuje podstatnou náležitost odvážných smluv jako ujednání prospěchu, anebo neprospěchu jednoho či více - a to i všech - smluvníků v závislosti na nejisté události. Úplatnost nebo bezúplatnost se v navrženém ustanovení neuvádí, neboť odvážná smlouva může být ujednána tím i oním způsobem. Formulace ustanovení přihlíží především k úpravě rakouské (§ 1267 a 1268 ABGB) a nizozemské (7A:1811 BW). Mezi odvážné smlouvy se zařazuje i smlouva pojistná; na její úpravu ve zvláštním zákoně je tu však jen odkázáno.

Sázka

§ 2378

(1) Sázkou se alespoň jedna strana zavazuje vůči druhé plnit výhru, ukáže-li se nesprávným její tvrzení o skutečnosti stranám neznámé nebo ukáže-li se tvrzení druhé strany o této události správným.

(2) Má-li strana, jejíž tvrzení se ukáže správným, jistotu o výsledku a zatají-li to druhé straně, je sázka neplatná.

§ 2379

Nebyla-li výhra dána, nemůže ji vyhrávající strana vymáhat.

§ 2380

(1) Byla-li výhra dána, nemůže ji prohrávající strana vymáhat zpět.

(2) Byla-li prohrávající stranou osoba s nedostatečnými duševními anebo rozumovými schopnostmi, odstavec 1 se nepoužije.

§ 2381

Byla-li dána výhra vzhledem k okolnostem případu a postavení i možnostem stran zjevně přemrštěná, může ji soud na návrh prohrávající strany přiměřeně snížit.

§ 2382

Vymáhat nelze ani pohledávku ze zápůjčky, anebo úvěru poskytnutých vědomě k sázce. To neplatí, dala-li zápůjčku nebo úvěr osoba s nedostatečnými duševními anebo rozumovými schopnostmi.

§ 2383

Pohledávky uvedené v § 2379 nelze použít k započtení s jinou pohledávkou. Tyto pohledávky nemohou být ani zajištěny.

§ 2384

Ustanovení § 2379 až 2383 se nepoužijí, jedná-li se o pohledávku ze sázky provozované státem nebo sázky podléhající úřednímu povolení.

§ 2385

Ustanovení o sázce se nepoužijí, byla-li v souvislosti s podnikáním stran ujednána smlouva o dodávce movité věci tak, že věc nemá být dodána, ale má být zaplacen jen rozdíl mezi smlouvenou cenou a mezi tržní nebo burzovní cenou v době dodání. To platí i tehdy, nebylo-li dodání věci smlouvou přímo vyloučeno, ale z poměrů, které musí být stranám známy, je zřejmé, že se stranám jedná jen o získání takového rozdílu.

§ 2386

Ustanovení o sázce se nepoužijí, byla-li smlouva uzavřena na burze.

Hra

§ 2387

O hře platí ustanovení o sázce obdobně.

§ 2388

Jedná-li se o hru vyžadující pouze zručnost nebo tělesná cvičení obou stran, použije se ustanovení § 2381.

§ 2389

Los

O losu platí ustanovení o sázce obdobně. Tato ustanovení se však nepoužijí, má-li být losem rozhodnut spor, rozdělena společná věc, anebo rozhodnuto hlasováním.

K § 2378 až 2389:

Dosavadní kusou úpravu sázky, hry a losu se navrhuje nahradit úpravou podrobnější, odpovídající klasickému pojetí i některým moderním trendům v soudobém zákonodárství.

Sázka je smlouva, kterou se alespoň jedna ze stran zavazuje plnit cenu nebo výhru v závislosti na pravdivosti tvrzení o skutečnosti stranám neznámé. Při hře plnění jedné strany závisí na výsledku činnosti stran, přičemž mezi činností a plněním není vztah ekvivalence. Jedná-li se o los, pak strana, která los vydala, slibuje držiteli losu plnění, bude-li los tažen.

Navrhuje se podrobněji upravit sázku a v úpravě hry a losu na úpravu sázky více méně jen odkázat s úpravou případných odchylek.

Podle tradičního pojetí jsou vymahatelné pohledávky vzniklé ze sázek, her a loterií provozovaných státem nebo úředně povolenými podniky, zatímco v ostatních případech se jedná o pohledávky naturální.

Toto základní schéma osnova navrhuje zachovat, avšak přece jen se zároveň navrhuje je po vzoru některých nových kodexů (italského, nizozemského, québeckého aj.) poněkud zjemnit.

Podstata naturální pohledávky je v tom, že ji nelze vymáhat. Je-li však naturální dluh splněn dobrovolně, nelze plnění vymáhat zpět. V té souvislosti se obecně navrhuje, aby soud mohl moderovat výhru dobrovolně zaplacenou, byla-li sjednána v přemrštěné výši, a aby tedy mohl i zavázat vyhrávající stranu k částečnému vrácení toho, co vírou získala. Mimoto se navrhuje vůbec vyloučit nemožnost požadovat vrácení výhry, je-li druhá strana omezena v rozumových schopnostech.

Na hru a los mají být použita ustanovení o sázce obdobně. U tohoto obdobného použití má však být vyloučena aplikace ustanovení o naturálních pohledávkách pro ty hry, u nichž se vyžadují pouze zručnost nebo tělesná cvičení obou stran (obdobnou úpravu mají např. zákoníky španělský, italský, nizozemský a CCQ).

Rovněž se navrhuje vyloučit aplikaci ustanovení o sázkách pro diferenční a burzovní obchody.

Díl 14

Závazky z právního jednání jedné osoby

Oddíl 1

Veřejný příslib

Pododdíl 1

Příslib odměny

§ 2390

Příslib odměny za nějaký výkon učiněný vůči osobě blíže neurčené zavazuje příslibujícího, byl-li příslib veřejně vyhlášen.

§ 2391

(1) Nezřekl-li se příslibující práva veřejný příslib odvolat, lze veřejný příslib odvolat před provedením výkonu v téže formě, v jaké byl veřejný příslib učiněn; není-li to možné, pak ve formě stejně účinné.

(2) Odvolání nepůsobí vůči tomu, kdo výkon se zřetelem k veřejnému příslibu provedl, jestliže v té době o odvolání nevěděl ani nemusel vědět.

§ 2392

(1) Splní-li podmínky veřejného příslibu několik osob, náleží odměna tomu, kdo výkon provedl nejdříve, ledaže z veřejného příslibu plyne jiná vůle příslibujícího.

(2) Splní-li podmínky veřejného příslibu několik osob současně, rozdělí příslibující mezi ně odměnu rovným dílem, ledaže z veřejného příslibu plyne jiná vůle příslibujícího.

(3) Odstavec 2 nebrání dohodě odměněných o jiném rozdělení odměny, a není-li takové dohody, právu každého z odměněných požadovat vůči ostatním takové části odměny, která odpovídá poměru, v jakém se na dosaženém výsledku podílel.

Pododdíl 2 Vypsání ceny

§ 2393

(1) Přislíbujícím se odměna vypsáním ceny za výkon co možná nejlepší, je veřejný příslib platný, uvede-li se v něm také doba, po kterou se lze o cenu ucházet.

(2) Není-li dále stanoveno jinak, platí o vypsání ceny ustanovení o příslibu odměny.

§ 2394

(1) Vypsání ceny lze odvolat jen ze závažných důvodů.

(2) Odvolal-li přislíbující vypsání ceny, odškodní přiměřeně toho, kdo před odvoláním podmínky veřejného příslibu alespoň zčásti splnil. Upozornění na toto právo uvede přislíbující v odvolání, neučinil-li tak již při vypsání ceny.

§ 2395

Neuvedl-li přislíbující při vypsání ceny, kdo posoudí splnění podmínek veřejného příslibu a podle jakých měřítek a kdo a v jaké lhůtě provede ocenění, posoudí a ocení splnění podmínek přislíbující sám.

K § 2390 až 2395:

Návrh úpravy veřejného příslibu vychází z tradičního pojetí veřejného příslibu absolutního (vypsání odměny) a relativního (vypsání ceny).

V prvním případě se jedná o vypsání odměny za výkon absolutně dosažitelný (nález ztracené věci, odhalení pachatele trestného činu). Vzhledem k tomu může o právu na odměnu, neshodnou-li se přislíbující a ten, kdo výkon provedl, rozhodnout soud, neboť vyřešení zadání veřejného příslibu je jedno.

Naproti tomu se při relativním veřejném příslibu jedná o případ, kdy se řešení naskýtá neurčitý počet (např. projekt určité budovy nebo návrh její výzdoby apod.) a při vyhodnocení výkonů se jedná o nalezení řešení co možná nejlepšího, takového, které přislíbujícímu co nejlépe vyhovuje. Proto výběr nejlepšího řešení náleží přislíbujícímu, ačli ovšem nestanovil podmínky, podle nichž má být vyhodnocení provedeno. Vyhodnocení přislíbujícího, bylo-li provedeno podle stanovených podmínek, nemůže soud co do výsledku přezkoumávat. Podmínkou platnosti relativního veřejného příslibu je určení doby, po kterou se lze o cenu ucházet. To je nezbytné, protože jinak by přislíbující mohl vyhodnocení došlých řešení odkládat s poukazem, že v budoucnu může dojít návrh řešení ještě lepšího.

Platný občanský zákoník upravuje relativní veřejný příslib v § 847 až 849 jako veřejnou soutěž. Takto zvolená úprava má své kořeny v někdejší občanském záko-

niku z r. 1950, který v rámci veřejného příslibu (§ 506 až 508) upravil v ust. § 508 odst. 2 také veřejnou soutěž s odůvodněním v důvodové zprávě, že se tak "děje k podpoře pracovní soutěživosti, která je důležitým činitelem v socialistickém podnikání". Pod vlivem této teze a v jejím duchu upravil občanský zákoník z r. 1964 jen veřejnou soutěž, již mohly vyhlášovat pouze socialistické organizace. Platná občanskoprávní úprava odděluje veřejnou soutěž a veřejný příslib od účinnosti novely č. 509/1991 Sb., která oba instituty recipovala do občanského zákoníku ze zrušeného zákoníku mezinárodního obchodu, aniž odstranila některé deformace. Proto se osnova vrací k tradičnímu řešení a navrhuje upravit obě formy veřejného příslibu tak, že vypsání odměny představuje úpravu obecnou a pro účely vypsání ceny se stanovují nezbytné odchylky. (Označení "veřejná soutěž" nemůže být zachováno, neboť veřejná soutěž představuje jiný institut.) Zvláštní úprava zadávání veřejných zakázek není návrhem této úpravy dotčena.

Oddíl 2 Slib odškodnění

§ 2396

(1) Slibem odškodnění se slibující zavazuje nahradit příjemci slibu škodu, vznikne-li mu z jeho určitého jednání, o něž ho slibující žádá a k němuž příjemce slibu není povinen.

(2) Slib odškodnění vyžaduje písemnou formu.

§ 2397

(1) Závazek slibujícího vzniká doručením prohlášení slibujícího příjemci slibu.

(2) Příjemce slibu uskuteční jednání, o něž ho slibující žádá, jen zavázal-li se k němu.

§ 2398

Slibující nahradí náklady a veškerou škodu, které příjemci slibu vzniknou v souvislosti s jednáním, o něž jej slibující požádal.

§ 2399

Příjemce slibu učiní včas na účet slibujícího taková opatření, aby rozsah škody byl co nejmenší.

K § 2396 až 2399:

Návrh ustanovení o slibu odškodnění je převzat z platného obchodního zákoníku (§ 725 až 728).

Hlava 3
Závazky z deliktů

Díl 1
Náhrada škody

Oddíl 1
Základní ustanovení

§ 2400

Škodu, kterou někdo nezpůsobil svou vinou, nahradí jen v případech zvlášť stanovených zákonem.

§ 2401

(1) Kdo je zákonem zavázán k náhradě škody, je povinen nahradit jen majetkovou škodu; nemajetkovou újmu uhradí, stanoví-li tak zvlášť zákon.

(2) Podle ustanovení o podmínkách vzniku povinnosti nahradit škodu se ve zvláštních případech obdobně posoudí i vznik povinnosti nahradit také jinou újmu.

§ 2402

(1) Nikdo nesmí oznámením vyloučit nebo omezit svoji povinnost nahradit škodu jiným osobám. Takové oznámení však může být varováním před nebezpečím.

(2) Neplatná jsou ujednání předem omezující nebo vylučující náhradu újmy způsobenou člověku na jeho přirozených právech nebo náhradu škodu způsobenou úmyslně nebo z hrubé nedbalosti.

(3) Vůči slabší straně nelze vůbec předem platně omezit nebo vyloučit povinnost nahradit škodu.

§ 2403

(1) V případech uvedených v § 2402 se práva na náhradu škody, nelze předem vzdát.

(2) Kdo pro sebe přijal nebezpečí oběti, byť to lze považovat vzhledem k okolnostem považovat za neprozřetelné, nevzdal se tím ještě práva na náhradu proti tomu, kdo škodu způsobil.

K § 2400 až 2403:

Návrh úpravy náhrady škody vychází z pojetí, že zřetelně se hradí majetková újma (škoda), zatímco nemajetková újma se hradí jen v případech zvlášť dále stanovených. Obecné předpoklady vzniku povinnosti hradit škodu však mají platit i pro vznik povinnosti odčinit nemajetkovou újmu.

Protože osnova nepřejímá obecné pravidlo socialistického práva, že neplatné jsou všechny dohody, kterými se někdo vzdává práva, které má vzniknout teprve v budoucnosti, vylučuje se speciálně možnost platně se zprostit povinnosti hradit škodu individuálním prohlášením samotného škůdce. Pokud se jedná o škodu způsobenou úmyslně, z hrubé nedbalosti, anebo o poškození přirozených práv člověka, vylučuje se možnost poškozeného vzdát se platně práva na náhradu takových škod předem, ať již jeho prohlášením samostatně učiněným, nebo úmluvou s potenciálním škůdcem. Návrhem zvláštního opatření (převzatého z čl. 1474 odst. 2) je obecně chráně-

na slabší strana. Rovněž návrh ustanovení, podle něhož vzetí na sebe rizika oběti nelze považovat za vzdání se práva na náhradu škody, se inspirovuje občanským zákoníkem Québecu (čl. 1477 odst. 2).

Předcházení škodě

§ 2404

Každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí. Nechová-li se tak, ač to vyžadují okolnosti, zvyklosti nebo právní předpis, jde škodlivý následek, který z toho vznikl, k jeho tíži a je povinen škodu nahradit.

§ 2405

Kdo porušil právní povinnost nebo kdo mohl a měl vědět, že ji poruší, oznámí to bez zbytečného odkladu osobě, které z toho může vzniknout škoda, a upozorní ji na možné důsledky. Nesplní-li oznamovací povinnost, nahradí škodu, které tím bylo možné zabránit.

§ 2406

(1) Komu škoda hrozí, zakročí k jejímu odvrácení způsobem přiměřeným okolnostem. Neučiní-li to, nese ze svého, čemu mohl zabránit.

(2) Jedná-li se o vážné ohrožení, může ohrožený požadovat, aby soud uložil vhodné a přiměřené opatření k odvrácení hrozící škody.

K § 2404 až 2406:

Návrh obecných ustanovení o předcházení škodám vychází z klasické zásady *neminem laedere*. Jedná se o obecnou prevenční povinnost kodifikovanou již dnes v občanském zákoníku (§ 415). Doplněno je ustanovení o škůdce notifikacní povinnosti, která má poškozenému umožnit, aby sám mohl učinit opatření minimalizujícímu dopad škodné události do jeho majetkové sféry. Z platné občanskoprávní úpravy je převzato ust. § 417 občanského zákoníku, dle kterého je i ten, komu škoda hrozí, povinen zakročit k jejímu odvrácení přiměřeným způsobem, a nikoli trpně přihlížet, jak vzniká a zvětšuje se. Zároveň se zdůrazňuje pojetí subjektivní odpovědnosti jako základní konstrukce s tím, že škodu, kterou nezavinil, je škůdce povinen hradit jen ve zvlášť upravených případech.

§ 2407

Náhoda

Škodu způsobenou náhodou nahradí ten, kdo dal ze své viny k náhodě podnět, zejména tím, že poruší příkaz nebo poškodí zařízení, které má nahodilě škodě zabránit.

K § 2407:

Ustanovení o povinnosti nahradit škodu způsobenou náhodou v platné úpravě chybělo a právní praxe musela dosud vycházet z obecné zásady *casum sentit dominus*, která vyvolává některé aplikační potíže. Proto se navrhuje výslovná úprava této právní otázky s tím, že základem je pojetí formulované ve vládním návrhu občanského záko-

niku z r. 1937, které respektuje klasické konstrukce obsažené ve standardních evropských kodexech.

§ 2408

Nutná obrana

Kdo brání sebe nebo jiného proti neoprávněnému útoku, který hrozí nebo již nastal a trvá, neodpovídá útočníkovi za škodu, učinil-li tak způsobem, který není zjevně nepřiměřený. Překročí-li tyto meze, rozdělí se újma mezi útočníka a obránce přiměřeně.

§ 2409

Krajní nouze

(1) Kdo odvrací od sebe nebo od jiného nebezpečí škody, která přímo hrozí osobě nebo majetku, ač takové nebezpečí nevyvolal, neodpovídá za škodu z toho vzniklou. To neplatí, bylo-li možné nebezpečí odvrátit jiným způsobem nebo způsobil-li se tím následek nepoměrně závažnější, než který hrozil, ledaže by ke škodě došlo i jinak.

(2) Odstavec 1 se nepoužije, byl-li někdo povinen hrozící nebezpečí snášet, anebo lze-li na něm slušně žádat, aby se jeho odvracení zdržel.

§ 2410

Při posouzení, zda někdo jednal v nutné obraně, anebo v krajní nouzi se přihlídně i k omluvitelnému vzrušení mysli toho, kdo odvracel útok nebo jiné nebezpečí.

§ 2411

Kdo odvracel hrozící škodu, má právo na náhradu účelně vynaložených nákladů a na náhradu škody, kterou přitom utrpěl, i proti tomu, v jehož zájmu jednal, nanejvýš však v rozsahu přiměřeném tomu, co odvrátil.

K § 2408 až 2411:

Vyloučení odpovědnosti při škodách způsobených při nutné obraně nebo v krajní nouzi náleží ke standardním občanskoprávním úpravám. Osnova přitom opouští některá zjednodušení, typická pro platné pojetí v § 417 a 418 dnešního občanského zákoníku.

Oddíl 2

Povinnost nahradit škodu

Pododdíl 1

Obecná ustanovení

§ 2412

Každý je povinen nahradit škodu, kterou způsobil zaviněným porušením právní povinnosti jinému.

§ 2413

Osoba způsobilá škodu i tehdy, způsobil-li ji při její činnosti ten, koho ke své činnosti použila jako zmocněnce, zaměstnance nebo podobného pomocníka. Kdo, jsa použit k činnosti jiného, způsobil škodu třetí osobě, neodpo-

vidá poškozenému, nýbrž je podle tohoto nebo zvláštního zákona povinen k náhradě škůdci.

§ 2414

Škodu nahradí i ten, kdo ji způsobil úmyslným jednáním proti dobrým mravům; vykonával-li však své právo, je povinen k náhradě jen tehdy, sleduje-li jeho jednání jako hlavní účel poškodit jiného.

§ 2415

(1) Má se za to, že ten, kdo způsobil škodu, zavinil její vznik vlastní nedbalostí.

(2) Nedbale jedná, kdo nejedná tak pečlivě a s takovými vědomostmi a dovednostmi, jaké lze od osoby průměrných vlastností v soukromém styku obvykle očekávat. Dá-li však najevo zvláštní znalost či dovednost, anebo se zaváže k činnosti, k níž je zapotřebí zvláštní znalosti, dovednosti nebo pečlivosti, dopouští se nedbalosti, nevykazuje-li je.

§ 2416

(1) Kdo způsobil škodu porušením povinnosti ze smlouvy, může se zprostit povinnosti k náhradě škody, prokáže-li, že mu ve splnění povinnosti dočasně nebo trvale zabránila vyšší moc jako mimořádná, nepředvídatelná a neodvratitelná překážka bránící smluvní straně splnit povinnost ze smlouvy, vzniklá nezávisle na její vůli.

(2) Smluvní strana se nemůže dovolat překážky vzniklé z jejích osobních poměrů, překážky nastalé až v době, kdy již byla se splněním v prodlení, ani překážky, kterou byla podle smlouvy povinna překonat opatřením příslušného povolení nebo jinak.

K § 2412 až 2416:

Návrh obecné úpravy povinnosti hradit škodu vychází ze subjektivního pojetí. Podle této koncepce je povinen k náhradě škody ten, kdo škodu způsobil zaviněným porušením vlastní právní povinnosti, přičemž, prokáže-li poškozený ostatní podmínky vzniku povinnosti škůdce nahradit škodu, škůdcovo zavinění se předpokládá (zákonný předpoklad zavinění se vztahuje jen k nedbalostní formě). Zvláštním ustanovením se pamatuje na případy, kdy škoda vznikne z činu škůdcova pomocníka.

Osnova rozlišuje zavinění vzniku škody v případech odpovědnosti smluvní a mimosmluvní.

Pro případ mimosmluvní odpovědnosti se vyvratitelná domněnka nedbalosti konstruuje tak, že nedbale jedná, kdo nejedná tak pečlivě a s takovými vědomostmi a dovednostmi, jaké lze od osoby průměrných vlastností v soukromém styku obvykle očekávat. Dá-li však určitá osoba najevo zvláštní znalost či dovednost, anebo se zaváže k činnosti, k níž je zapotřebí zvláštní znalosti, dovednosti nebo pečlivosti, dopouští se nedbalosti, nevykazuje-li tyto vlastnosti.

Naproti tomu pro případy škod způsobených porušením smluvní povinnosti se vyžaduje, aby škůdce prokázal, že mu splnění povinnosti, k níž se smluvně zavázal, zabránila mimořádná překážka, kterou při vynaložení řádné péče nemohl ani předvídat, ani odvrátit a která nemá původ v jeho osobních poměrech. V těchto případech

je tedy nedbalost spojena i se situací, kdy škůdce porušil povinnost, protože mu v jejím splnění zabránila překážka, kterou alespoň měl a mohl předvídat a odstranit.

Zachována je konstrukce povinnosti nahradit škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům, jak je obsažena v platném občanském zákoníku (§ 424); tato úprava se však nechápe jako zvláštní případ, jak je tomu dosud, ale jako případ obecný, protože i kategorie dobrých mravů je obecnou kategorií soukromého práva, z níž soukromé právo jako celek vychází.

Škoda způsobená několika osobami

§ 2417

(1) Způsobí-li škodu více škůdců, nahradí ji společně a nerozdílně.

(2) Soud může rozhodnout, jsou-li pro to důvody zvláštního zřetele hodné, že ti, kteří škodu způsobili, škodu nahradí podle své účasti na vzniku škody. To neplatí v případech náhrady škody podle § 2424 až 2448.

§ 2418

Kdo je povinen k náhradě škody společně a nerozdílně s jinými, vypořádá se s nimi podle účasti na způsobení vzniklé škody.

§ 2419

Kdo je povinen k náhradě škody způsobené jinou osobou, má proti ní postih.

§ 2420

Zavinění poškozeného

Byla-li škoda způsobena také zaviněním poškozeného, nese škodu poměrně; byla-li škoda způsobena výlučně jeho zaviněním, nese ji sám.

K § 2417 až 2420:

Návrh ustanovení o právních důsledcích situací, kdy škodu způsobí více škůdců, anebo kdy se na vzniku škody podílí poškozený, vychází z dosavadní úpravy a z evropských standardů.

Pododdíl 2

Zvláštní ustanovení

Škoda způsobená tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání

§ 2421

(1) Způsobí-li škodu osoba nesvéprávná, anebo osoba stížená duševní poruchou, nahradí škodu ten, kdo nad takovou osobou měl vykonávat dohled. Je-li k náhradě škody povinen i sám škůdce, platí § 2417.

(2) Kdo měl vykonávat dohled, zproští se povinnosti k náhradě škody, prokáže-li, že škoda nevznikla z činu, který lze jinak považovat za protiprávní, nebo že náležitý dohled nezanedbal.

§ 2422

(1) Osoba nesvéprávná, anebo osoba stížená duševní poruchou, nahradí škodu, byl-li s to předvídat následky svého jednání.

(2) Poškozenému náleží náhrada škody i tehdy, nebránil-li se škůdci ze šetrnosti k němu, anebo je-li to spravedlivé se zřetelem k majetkovým poměrům škůdce a poškozeného.

§ 2423

Kdo se uvede vlastní vinou do takového stavu, že není s to ovládnout své jednání nebo posoudit jeho následky, je nahradí škodu v tomto stavu způsobenou. Společně a nerozdílně s ním nahradí škodu ti, kteří jej vlastní vinou do tohoto stavu přivedli.

K § 2421 až 2423:

Osnova vychází při návrhu úpravy náhrady škody způsobené těmi, kdo nedokáží posoudit následky svého jednání z pojetí v dosud platném občanském zákoníku (§ 422 a 423), oprostí ji však od některých nemístných zjednodušení. Tak se zejména navrhuje zvlášť stanovit, že poškozenému náleží náhrada škody i tehdy, nezakročil-li proti škůdci ze šetrnosti nebo ohleduplnosti (neboť škůdcem v těchto případech je nezletilý nebo člověk duševně nemocný nebo jednající v duševní poruše). Stejně tak se navrhuje zvlášť stanovit, že v těchto zvláštních situacích lze škůdce, který není s to posoudit následky svého jednání, zavázat k náhradě škody zavázat, odpovídá-li to principům spravedlnosti.

V případech, kdy osnova neuvádí zvláštní liberační důvody (např. 2431 nebo 2434) uplatní se možnost zprostit se povinnosti k náhradě podle obecných ustanovení.

§ 2424

Odpovědnost za osobu s nebezpečnými vlastnostmi

(1) Kdo se ujme osoby nebezpečných vlastností a bez její nutné potřeby jí poskytne útek nebo jí svěří určitou činnost v domácnosti, provozovně či na jiném podobném místě, nahradí společně a nerozdílně s ní škodu způsobenou v takovém místě nebo při této činnosti někomu jinému nebezpečnou povahou takové osoby, ledaže o nebezpečných vlastnostech této osoby nevěděl, ani nemohl a neměl vědět.

(2) Odstavcem 1 nejsou dotčeny pracovněprávní předpisy, ani § 2425 a 2426.

K § 2424:

Jedná se klasickou culpa in eligendo, jejíž dosah je vzhledem k obecnému pojetí odpovědnosti za zaměstnance, zástupce či pomocníka i ke zvláštní úpravě povinnosti hradit škodu vzniklé z provozní činnosti či jiných zvláštních příčin, omezen na případy zbyvajících, na jejichž praktické řešení platná právní úprava nepamatuje.

Škoda z provozní činnosti

§ 2425

(1) Kdo provozuje obchodní závod nebo jiné zařízení, nahradí škodu, která z takového provozu vznikla, ať již byla způsobena vlastní provozní činností, věcí použitou při této činnosti nebo vlivem provozu na okolí.

(2) Povinnosti nahradit škodu se provozovatel zproští, pokud prokáže, že škodu způsobila vyšší moc, anebo že ji způsobil vlastním jednáním poškozený či jiná osoba, za niž provozovatel neodpovídá.

§ 2426

Ustanovení § 2425 se použije i na případ oprávněného provádění nebo zajištění prací, jimiž je jinému způsobena škoda na nemovitosti, anebo jimiž se držba nemovitosti znemožní nebo podstatně ztíží.

K § 2425 a 2426:

Ustanovení o povinnosti hradit škodu způsobenou provozní činností se přebírá z platného občanského zákoníku (§ 420a). Doplnuje se, po vzoru vládního návrhu občanského zákoníku z r. 1937 zvláštní ustanovení o odpovědnosti za škodu způsobenou na nemovitosti. Zároveň se vypouští zvláštní úprava odpovědnosti za škodu vyvolanou povahou provozu zvláště nebezpečného (§ 432 platného občanského zákoníku), neboť tato úprava byla již v r. 1991 překryta úpravou odpovědnosti za škodu z provozní činnosti a ztratila své opodstatnění.

Škoda z provozu dopravních prostředků

§ 2427

ALTERNATIVA I:

Kdo provozuje dopravu, nahradí škodu vyvolanou zvláštní povahou tohoto provozu. Stejnou povinnost má rovněž provozovatel motorového vozidla, motorového plavidla, jakož i provozovatel letadla.

ALTERNATIVA II:

(1) Kdo provozuje dopravu, nahradí škodu vyvolanou zvláštní povahou tohoto provozu. Stejnou povinnost má rovněž provozovatel vozidla, plavidla, jakož i provozovatel letadla.

(2) Povinnosti nahradit škodu se nemůže provozovatel zprostit, byla-li škoda způsobena okolnostmi, které mají původ v provozu. Jinak se zproští, prokáže-li, že škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat.

§ 2428

Je-li dopravní prostředek v opravě, považuje se za jeho provozovatele osoba, která dopravní prostředek převzala k opravě.

§ 2429

Místo provozovatele nahradí škodu ten, kdo použije dopravního prostředku bez vědomí nebo proti vůli provozovatele. Provozovatel nahradí škodu společně a neroz-

dílně s ním, pokud mu takové užití dopravního prostředku z nedbalosti umožnil.

§ 2430

Nelze-li provozovatele určit, platí, že jím je vlastník dopravního prostředku.

§ 2431

Provozovatel nahradí škodu způsobenou na zdraví i na věci; škodu způsobenou odcizením nebo ztrátou věci, však nahradí jen, pozbyl-li poškozený při poškození možnosti věc opatrovat.

§ 2432

Střetnou-li se provozu dvou nebo více provozovatelů a jedná-li se o vypořádání mezi těmito provozovateli, vypořádají se provozovatelé podle své účasti na způsobení vzniklé škody.

K § 2427 až 2432:

Pokud se jedná o škodu způsobenou provozem dopravních prostředků, přejímá osnova současnou právní úpravu (§ 433 až 437 platného občanského zákoníku).

Škoda způsobená zvířetem

§ 2433

(1) Způsobí-li škodu zvíře, nahradí ji jeho vlastník, i když nebylo pod jeho dohledem. Osoba, která zvíře chová nebo jinak používá, je během této doby odpovědná společně a nerozdílně s vlastníkem zvířete.

(2) Společně a nerozdílně s osobami uvedenými v odstavci 1 hradí škodu i ten, kdo zvíře vědomě podráždil nebo poštvál.

§ 2434

(1) Kdo zastihne na pozemku cizí zvíře, může, působí-li mu zvíře škodu, zadržet tolik kusů, kolik stačí ke krytí vzniklé škody. Neuplatní-li však právo na náhradu škody do osmi dnů, je povinen zvíře vrátit; vrátí je také tehdy, dá-li mu jeho vlastník přiměřenou jistotu.

(2) Kdo zadržel cizí zvíře, pečuje o ně jako schovatel.

K § 2433 a 2434:

Dosud platná úprava neobsahuje zvláštní ustanovení o škodě způsobené zvířetem. Zamýšlí se proto nově na tyto situace pamatovat speciální úpravou, odpovídající standardům kontinentálního práva. Návrh řeší obecné otázky; respektuje se, že určité zvláštní případy (např. náhradu škody způsobené vybranými zvláště chráněnými živočichy) upravují speciální zákony, do jejichž působnosti se nezasahuje.

Škoda způsobená věcí

§ 2435

(1) Škodu způsobenou věcí nahradí ten, kdo nad ní měl mít dohled; nelze-li takovou osobu jinak určit, platí, že jí je jeho vlastník.

(2) Škodu způsobenou pádem nebo vyhozením věci z místnosti nebo podobného místa nahradí společně a nerozdílně s osobou uvedenou v odstavci 1 ten, kdo takové místo užívá, a nelze-li jej určit, vlastník nemovitosti.

(3) Povinnosti podle předchozích odstavců se zproští ten, kdo prokáže, že nezanedbal náležitý dohled.

§ 2436

(1) Každý nahradí škodu způsobenou okolností, která má původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito. Této povinnosti se nemůže zprostit.

(2) Kdo poskytuje zdravotnické, sociální, veterinární a jiné biologické služby, nahradí škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze služby. Této povinnosti se nemůže zprostit.

§ 2437

(1) Při zřícení budovy nebo odloučení její části v důsledku vady budovy nebo nedostatečného udržování budovy nahradí její vlastník škodu z toho vzniklou.

(2) Společně a nerozdílně s ním hradí škodu předěšlý vlastník, má-li škoda příčinu v nedostatku vzniklém za trvání jeho vlastnického práva, na nějž nástupce neupozornil, a došlo-li ke škodě do roka od zániku jeho vlastnictví.

K § 2435 až 2437:

Dosavadní právní úprava pamatovala zvláštním ustanovením jen na případy škody způsobené okolností, která má původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo použito při plnění závazku nebo při poskytování zdravotnických, sociálních, veterinárních a jiných biologických služeb (§ 421a platného občanského zákoníku). K tomuto přejímanému ustanovení se přiřazuje obecná úprava o škodě způsobené věcí, která dosud chyběla, jakož i speciální ustanovení o náhradě škody způsobené zřícením budovy či odloučením její části. Navržené doplnění odpovídá standardům, z nichž vycházejí civilní kodexy kontinentální Evropy.

Škoda způsobená vadou výrobku

§ 2438

(1) Škodu způsobenou vadou movité věci určené k uvedení na trh jako výrobek za účelem prodeje, nájmu nebo jiného použití nahradí ten, kdo výrobek nebo jeho součást vyrobil, vytěžil, vypěstoval nebo jinak získal, a společně a nerozdílně s ním i ten, kdo výrobek nebo jeho část označil svým jménem, ochranou známkou nebo jiným způsobem.

(2) Společně a nerozdílně s osobami uvedenými v odstavci 1 hradí škodu i ten, kdo výrobek dovezl za účelem jeho uvedení na trh v rámci svého podnikání.

(3) Škoda způsobená vadou výrobků se hradí do výše 15.000,-Kč

§ 2439

(1) Nelze-li výrobce určit podle § 2438, nahradí škodu i každý dodavatel, pokud poškozenému při uplatnění práva na náhradu škody do jednoho měsíce nesdělí, kdo je výrobcem nebo kdo mu výrobek dodal.

(2) Jedná-li se o dovezený výrobek, pak nahradí škodu každý dodavatel, i když je výrobce znám, pokud poškozenému ve lhůtě nesdělí, kdo je dovozcem.

§ 2440

(1) Výrobek je ve smyslu § 2439 vadný, není-li tak bezpečný, jak to od něho lze oprávněně očekávat se zřetelem ke všem okolnostem, zejména ke způsobu, jakým je výrobek na trh uveden nebo nabízen, k předpokládanému účelu, jemuž má výrobek sloužit, jakož i s přihlédnutím k době, kdy byl výrobek uveden na trh.

(2) Výrobek nelze považovat za vadný, byl-li později uveden na trh dokonalejší výrobek.

§ 2441

Povinnost k náhradě škody nevzniká, způsobila-li vada poškození vadného výrobku nebo poškození věci určené a užívané převážně k podnikatelským účelům.

§ 2442

(1) Povinnosti k náhradě škody se osoba uvedená v § 2438 nebo § 2439 nemůže dohodou zprostit. Zproští se jí však, prokáže-li, že škodu zavinil poškozený nebo ten, za jehož čin poškozený odpovídá.

(2) Povinnost k náhradě škody se tato osoba rovněž zproští, prokáže-li, že

- a) výrobek na trh neuvedla,
- b) lze důvodně předpokládat s přihlédnutím ke všem okolnostem, že vada neexistovala v době, kdy byl výrobek na trh uveden, nebo že nastala později,
- c) výrobek nevyrobila pro prodej nebo jiný způsob použití pro podnikatelské účely, ani že výrobek nevyrobila nebo nešířila v rámci své podnikatelské činnosti,
- d) vada výrobku je důsledkem plnění těch ustanovení právních předpisů, která jsou pro výrobce závazná, nebo
- e) že stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek na trh, neumožnil zjistit jeho vadu.

(3) Kdo vyrobil součást výrobku, zproští se povinnosti k náhradě škody, prokáže-li, že vadu způsobila konstrukce výrobku, do něhož byla součástí zapracována, nebo že ji způsobil návod k výrobku.

K § 2438 až 2442:

Osnova přejímá již platnou právní úpravu obsaženou v zákoně č. 59/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, v platném znění.

§ 2443

Škoda na převzaté věci

Každý, kdo od jiného převzal věc, jež má být předmětem jeho závazku, odpovídá za ni a nahradí její poškození, ztrátu nebo zničení, ledaže by ke škodě došlo i jinak.

Škoda na vnesené nebo odložené věci

§ 2444

(1) Kdo poskytuje ubytovací služby, nahradí škodu na věcech, které byly ubytovanými nebo pro ně vneseny do prostor vyhrazených k ubytování nebo k uložení věcí, anebo byly za tím účelem provozovateli odevzdány.

(2) Je-li s provozováním nějaké činnosti zpravidla spojeno odkládání věcí, odpovídá ten, kdo ji provozuje, za škodu na věcech odložených na místě k tomu určenému nebo na místě, kam se takové věci obvykle odkládají.

(3) Povinnosti k náhradě se zproští jen ten, kdo prokáže, že by ke škodě došlo i jinak.

§ 2445

(1) Škoda na penězích, klenotech a jiných cennostech se takto hradí jen do výše stanovené prováděcím předpisem. Byla-li však škoda na těchto věcech způsobena těmi, kteří v provozu pracují, hradí se bez omezení.

(2) Bez omezení se hradí škoda i tehdy, byly-li věci převzaty do úschovy.

§ 2446

Stejně jako provozovatel ubytovacích služeb hradí škodu i provozovatel garáží a jiných závodů podobného druhu, pokud se jedná o dopravní prostředky v nich umístěné a jejich příslušenství.

§ 2447

Právo na náhradu škody musí být uplatněno u provozovatele bez zbytečného odkladu. Právo zanikne, nebylo-li uplatněno nejpozději patnáctého dne po dni, kdy se poškozený o škodě dozvěděl.

§ 2448

Škoda způsobená na věci odložené v dopravním prostředku hromadné dopravy se nahradí jen podle ustanovení o náhradě škody způsobené provozem dopravního prostředku.

K § 2443 až 2448:

Návrh ustanovení o povinnosti hradit škodu na věcech svěřených, vnesených a odložených odpovídá z valné části platné právní úpravě (§ 433 až 437 občanského zákoníku). Do čela těchto zvláštních ustanovení je doplněna standardní obecná úprava, podle níž každý, kdo od jiného převzal věc, jež má být předmětem jeho závazku, odpovídá za její poškození, ledaže by ke škodě došlo i jinak.

§ 2449

Škoda způsobená informací nebo radou

Kdo se hlásí jako příslušník určitého stavu nebo povolání k odbornému výkonu nebo jinak vystupuje jako odborník, nahradí škodu, způsobí-li ji nesprávnou informací nebo škodlivou radou danou za odměnu v záležitosti svého vědění nebo dovednosti. Jinak se odpovídá jen za škodu, kterou někdo informací nebo radou způsobí vědomě.

K § 2449:

Jedná se o standardní úpravu, která je civilnímu právu vlastní už od dob římského práva.

Oddíl 3

Způsob a rozsah náhrady škody

Základní ustanovení

§ 2450

(3) Škoda se nahrazuje uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích.

(4) Nemajetková újma se odčiní přiměřeným zado-stučiněním; nelze-li ji spravedlivě jinak odčinit, poskytnete se náhrada v penězích.

§ 2451

(1) Hradí se skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk).

(2) Jako skutečná škoda se nahradí i újma, která poškozenému vznikla tím, že musela vynaložit náklady v důsledku porušení právní povinnosti jiného.

(3) Namísto skutečně ušlého zisku může poškozený požadovat náhradu zisku dosahovaného zpravidla v poctivém obchodním styku za obdobných podmínek.

§ 2452

Způsobil-li škůdce škodu úmyslným trestným činem, z něhož měl majetkový prospěch, může poškozený požadovat, aby se mohl uspokojit z věcí, které škůdce z majetkového prospěchu nabyt, a to i nepodléhají-li jinak výkonu rozhodnutí. Do uspokojení práva na náhradu škody nesmí škůdce nakládat s takovými věcmi uvedenými v rozhodnutí.

Náhrada při újmě na přirozených právech člověka

§ 2453

(1) Kdo odpovídá za újmu na důstojnosti člověka, zejména na jeho životě, svobodě, cti, těle, zdraví, na jménu nebo jiných jeho osobních právech chráněných v části první tohoto zákona, nahradí majetkovou i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil.

(2) Jako nemajetkovou újmu nahradí i způsobené duševní útrapy.

§ 2454

(1) Při škodě na zdraví zaplatí škůdce poškozenému bolestné přiměřené vytrpěným bolestem a nahradí mu ztížení jeho společenského uplatnění přiměřené tím vzniklé překážce lepší budoucnosti poškozeného.

(2) Při škodě na zdraví se hradí též účelně vynaložené náklady spojené s léčením. Náklady léčení se nahradí tomu, kdo je vynaložil; požádá-li o to, složí mu škůdce na tyto náklady přiměřenou zálohu.

§ 2455

(1) Při usmrcení člověka hradí škůdce pozůstalým jednorázově

- a) manželu, dítěti, rodiči a každé další blízké osobě žijící s poškozeným ve společné domácnosti v době vzniku události, která byla příčinou škody na zdraví s následkem jeho smrti, po 240 000 Kč,
- b) rodiči při ztrátě počatého dítěte 85 000 Kč,
- c) sourozenci 175 000 Kč.

(2) Soud náhradu podle odstavce 1 na návrh zvýší, jsou-li pro to důvody hodné zvláštního zřetele.

§ 2456

(1) Při usmrcení se hradí též náklady spojené s pohřbem v rozsahu, v jakém nebyly uhrazeny pohřbeným podle zvláštního zákona.

(2) Náklady pohřbu se hradí tomu, kdo je vynaložil.

§ 2457

(1) Ztráta na výdělku, k níž došlo při škodě na zdraví, se hradí peněžitým důchodem; přitom se vychází z průměrného výdělku poškozeného, kterého před poškozením dosahoval.

(2) Obdobně se náhrada vyměří, pozbyl-li poškozený jiný příjem.

§ 2458

Náhrada za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti poškozeného činí rozdíl mezi jeho průměrným výdělkem před poškozením a nemocenským.

§ 2459

Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě se stanoví jako peněžitý důchod. Náhrada se stanoví vzhledem k výdělku, jakého poškozený dosahoval před poškozením a výdělku dosaženém po poškození s přičtením případného invalidního důchodu nebo částečného invalidního důchodu s přihlédnutím k § 302 odst. 3.

§ 2460

Náhrada za ztrátu na důchodu náleží poškozenému ve výši rozdílu mezi důchodem, na který poškozenému vzniklo právo, a důchodem, na který by mu bylo vzniklo právo, jestliže by do průměrného měsíčního výdělku, z něhož byl vyměřen důchod, byla zahrnuta náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti,

kterou poškozený pobíral v době rozhodné pro vyměření důchodu.

§ 2461

Byl-li poškozený podle zákona povinen konat bezplatně práce pro jiného v jeho domácnosti či závodu, nahradí škůdce této jiné osobě peněžitým důchodem, oč přišla.

§ 2462

(1) Při usmrcení hradí škůdce peněžitým důchodem náklady na výživu pozůstalým, kterým zemřelý v době zranění výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat. Náhrada náleží pozůstalým, nejsou-li tyto náklady hrazeny dávkami důchodového zabezpečení poskytnutými z téhož důvodu.

(2) Z důvodu slušnosti lze přiznat příspěvek na výživné i jiné osobě, pokud jí usmrcený poskytoval takové plnění, ač k tomu nebyl podle zákona povinen.

§ 2463

(1) Při výpočtu náhrady se vychází z průměrného výdělku zemřelého; náhrada nákladů na výživu podle § 2460 však nesmí úhrnem převýšit to, co by zemřelému náleželo jako náhrada za ztrátu na výdělku, případně na důchodu.

(2) Při vyměření náhrady podle § 2460 odst. 1 se přihlédne také k tomu, jak dlouho by usmrcený pravděpodobně žil, nebýt zranění. Při vyměření náhrady podle § 2460 odst. 2 se přihlédne k tomu, jak dlouho by usmrcený plnění pravděpodobně poskytoval.

§ 2464

Utrpěl-li poškozený újmu na svobodě, použijí se § 2459 až 2461 obdobně.

§ 2465

Je-li pro to důležitý důvod a žádá-li o to poškozený, přizná soud poškozenému namísto peněžitého důchodu podle § 2454 až § 2462 odbytné.

§ 2466

Náhrada při újmě na osobních právech právnické osoby

Újmu způsobenou právnické osobě na jejím názvu, dobré pověsti nebo na jejích jiných osobních právech chráněných v části první tohoto zákona, odčiní škůdce nahrazením škody a poskytnutím přiměřeného zadostiučinění.

§ 2467

Náhrada při poškození věci

Při určení výše škody na věci se vychází z její obvyklé ceny v době poškození. Poškodí-li však škůdce cizí věc úmyslně nebo z hrubé nedbalosti, uloží se mu náhrada se zřetelem k zvláštním poměrům poškozeného; jednal-li škůdce ze svévole nebo škodolibosti, nahradí poškozenému cenu zvláštní obliby.

§ 2468

Náhrada nemajetkové újmy

Odůvodňují-li to zvláštní okolnosti, za nichž škůdce způsobil škodu protiprávním činem, zejména porušil-li z hrubé nedbalosti důležitou právní povinnost, anebo způsobil-li škodu úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvláště zavrženíhodné, nahradí škůdce nemajetkovou újmu každému, kdo způsobenou škodu důvodně pocítuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit.

Snížení náhrady

§ 2469

(1) Z důvodů zvláštního zřetele hodných soud náhradu škody přiměřeně sníží. Vezme přitom zřetel zejména k tomu, jak ke škodě došlo, k osobním a majetkovým poměrům člověka, který škodu způsobil a odpovídá za ni, jakož i k poměrům poškozeného. Náhradu nelze snížit, byla-li škoda způsobena úmyslně.

(2) Odstavec 1 se nepoužije způsobil-li škodu ten, kdo se hlásil k odbornému výkonu jako příslušník určitého stavu nebo povolání, porušením odborné péče.

§ 2470

Nelze-li výši náhrady škody přesně určit, určí ji podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu soud.

K § 2450 až 2470:

Pokud se jedná o způsob náhrady škody, opouští osnova zásadu platného práva, kritizovanou pro znevýhodnění poškozeného již v minulosti, podle níž má relutární restituce přednost před restitucí naturální. Naopak má být formulován princip, že se škoda nahrazuje především uvedením do předešlého stavu, a že relutární restituce přichází v úvahu jen, žádá-li o to poškozený, anebo není-li uvedení do původního stavu dobře možné. Je-li tedy naturální restituce možná, má nadále záležet jen na vůli poškozeného, jaký způsob nahrazení škody bude požadovat a soud nebude moci zkoumat, zda je zvolený způsob náhrady podle jeho názoru "účelný" nebo "obvyklý", protože tato hlediska jsou vlastní právním pojetím totalitních států. Pokud by však poškozený volil určitý způsob restituce jen za účelem šikány škůdce, nedostalo by se mu právní ochrany; v tom směru stačí kautely obsažené v obecné části navrhovaného zákoníku.

Podobně i u nemajetkových újem má přicházet peněžitá náhrada jen tehdy, nelze-li tuto újmu jinak odčinit.

Co do rozsahu nahrazované škody, vychází osnova z principu, že zásadně se hradí jen škoda na majetku. Škoda na majetku má být hrazena v rozsahu vymezeném skutečnou škodou a ušlým ziskem.

Nemajetková újma má však být odčiněna v některých zvláštních případech, a to buď tehdy, není-li náhrada majetkové újmy vůbec možná, anebo tehdy, odporovalo-li by přiznání poškozenému náhrady jen majetkové újmy obecně uznávaným zásadám spravedlnosti.

V prvé řadě se náhrada nemajetkové újmy přiznává při protiprávních zásazích do osobních práv člověka nebo do obdobných (restriktivněji vymezených) práv právnické

osoby. V tom směru se zásadně přejímá koncept dosavadní zákonné úpravy.

Navrhuje se však také stanovit, že nemajetkovou újmu má hradit i ten, kdo způsobil škodu úmyslně z touhy ničit či ublížit nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky, anebo způsobil-li škodu porušením důležité povinnosti z hrubé nedbalosti, pokud náhradu nemajetkové újmy odůvodňují zvláštní okolnosti. Do této skupiny patří i návrh ustanovení zavazujícího škůdce k náhradě ceny zvláštní obliby při poškození věci ze svévole nebo škodolibosti.

Jako dosud má být i do budoucna upraveno moderační právo soudu, které má přicházet v úvahu, je-li škůdcem osoba fyzická a nezpůsobil-li škodu úmyslně. Soudcovská úvaha o případném přiměřeném snížení náhrady škody však musí vzít zřetel, zda tu jsou okolnosti odůvodňující toto co do své povahy mimořádné řešení (má rozhodovat, jak ke škodě došlo a jaké jsou osobní a majetkové poměry škůdce i poškozeného). Možnost snížit náhradu škody má však být vyloučena, způsobil-li ji porušením odborné péče ten, kdo se hlásil k odbornému výkonu jako příslušník určitého stavu nebo povolání.

Díl 2

Zneužití a omezení soutěže

Oddíl 1

Obecná ustanovení

§ 2471

Kdo se účastní hospodářské soutěže (soutěžitel) nesmí při soutěžní činnosti, ani při sdružování k výkonu soutěžní činnosti, vlastní účast v hospodářské soutěži nekalou soutěží zneužívat, ani účast jiných v hospodářské soutěži omezovat.

§ 2472

Ustanovení této hlavy se nevztahují na jednání v rozsahu, v jakém má účinky v zahraničí, pokud z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána a které byly vyhlášeny ve Sbírce mezinárodních smluv, nevyplývá něco jiného.

§ 2473

Českým osobám jsou, pokud se jedná o ochranu proti nekalé soutěži, postaveny na roveň zahraniční osoby, které se v České republice účastní hospodářské soutěže. Jinak mohou zahraniční osoby požadovat ochranu podle mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána a které byly vyhlášeny ve Sbírce mezinárodních smluv, a není-li jich, na základě vzájemnosti.

§ 2474

Konkurenční doložka

(1) Ujednání zakazující jinému vyvíjet soutěžní činnost je platné, určí-li území, okruh činnosti nebo okruh osob, kterých se zákaz týká. Takové ujednání vyžaduje písemnou formu.

(2) Konkurenční doložku lze sjednat nejdéle na dobu pěti let. Je-li konkurenční doložka sjednána na neu-

rčitou dobu, anebo je-li sjednána na dobu delší než pět let, platí, že byla sjednána na pět let.

(3) Omezuje-li konkurenční doložka zavázanou stranu více, než kolik vyžaduje potřebná míra ochrany toho, v jehož prospěch je sjednána, může soud konkurenční doložku omezit, zrušit, anebo prohlásit za neplatnou.

(4) Ustanoveními předchozích odstavců nejsou dotčeny právní předpisy uvedené v § 2471 odst. 2.

K § 2471 až 2474:

Návrh ustanovení o hospodářské soutěži je do osnovy zahrnut především proto, že hospodářská soutěž není omezena jen na podnikatele, nýbrž i na jiné soutěžitele a její úprava zasahuje i soukromá práva a povinnosti dalších osob (např. tzv. osob pomocných). Další podstatný důvod této systematické změny je v tom, že i za situace, kdy je právo hospodářské soutěže upraveno zvláštním zákonem (zák. č. 143/2001 Sb.), neobsahuje tato úprava soukromoprávní ustanovení, která je tudíž potřebné zařadit do občanského zákoníku.

Obecná ustanovení o hospodářské soutěži jsou dnes obsažena systematicky zcela nevhodně v obchodním zákoníku (§ 41 až 43). V rámci rekodifikačních prací se přesunují do občanského zákoníku s tím, že doplněna jsou ustanoveními o konkurenčních doložkách po vzoru - co do obsahového řešení i systematického zařazení - italského zákoníku (čl. 2596 C.c.). Stávající obecná úprava konkurenčních doložek v § 672a obchodního zákoníku je nevhodná zejména proto, že vychází z evropské směrnice vydané pro obchodní zastoupení, která pojímá konkurenční doložky příliš restriktivně s cílem chránit slabší stranu. Jedná se tudíž o zvláštní pojetí, které má zvláštní význam pro úpravu konkrétního smluvního typu.

Oddíl 2

Nekalá soutěž

§ 2475

Základní ustanovení

(1) Kdo se dostane v hospodářském styku do rozporu s dobrými mravy soutěže jednáním způsobitým přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům, dopustí se nekalé soutěže. Nekalá soutěž se zakazuje.

(2) Nekalou soutěží podle odstavce 1 je zejména:

- a) klamavá reklama,
- b) klamavé označování zboží a služeb,
- c) vyvolání nebezpečí záměny,
- d) parazitování na pověsti závodu, výrobku či služeb jiného soutěžitele,
- e) podplácení,
- f) zlehčování,
- g) srovnávací reklama, pokud není dovolena jako přípustná,
- h) porušení obchodního tajemství,
- i) ohrožení zdraví spotřebitelů a životního prostředí.

§ 2476

Klamavá reklama

(1) Klamavá reklama je veřejné šíření údajů o vlastním nebo cizím závodu, jeho výrobcích či výkonech, které je způsobilé vyvolat klamnou představu a zjednat tím vlastnímu nebo cizímu závodu v hospodářské soutěži prospěch na úkor jiných soutěžitelů či spotřebitelů.

(2) Veřejně je učiněn údaj slovem, vyobrazením nebo jinak, stal-li se sdělením pro větší okruh osob.

§ 2477

Klamavé označení zboží a služeb

(1) Klamavé označení zboží nebo služby je takové označení, které je způsobilé vyvolat v hospodářském styku mylnou domněnku, že jím označené zboží nebo služby pocházejí z určité oblasti či místa nebo od určitého výrobce, anebo že vykazují zvláštní charakteristické znaky nebo zvláštní jakost. Nerozhodné je, zda označení bylo uvedeno bezprostředně na zboží, na obalech, obchodních písemnostech nebo jinde. Rovněž je nerozhodné, zda ke klamavému označení došlo přímo nebo nepřímo a jakým prostředkem se tak stalo.

(2) Klamavost působí i údaj všeobecně vžitý v hospodářském styku k označení druhu nebo jakosti, je-li k němu připojen dodatek způsobilý klamat, zejména s použitím výrazu »pravý«, »skutečný« nebo »původní«.

(3) Ustanoveními předchozích odstavců nejsou dotčeny zvláštní právní předpisy o ochraně průmyslového a jiného duševního vlastnictví.

§ 2478

Společné ustanovení o klamavé reklamě a klamavém označení zboží nebo služby

(1) Způsobilost oklamat může mít i údaj sám o sobě správný, může-li uvést v omyl vzhledem k okolnostem a souvislostem, za nichž byl učiněn.

(2) Při posouzení klamavosti se přihlédne rovněž k dodatkům, zejména k použití výrazů jako »druh«, »typ«, »způsob«, jakož i k výpuskům, zkratkám a celkově vnější úpravě.

§ 2479

Srovnávací reklama

(1) Srovnávací reklama přímo nebo nepřímo označuje jiného soutěžitele nebo jeho zboží či službu.

(2) Srovnávací reklama je přípustná, pokud se srovnání týče,

- a) není-li klamavá,
- b) srovnává-li jen zboží a službu uspokojující stejnou potřebu nebo určené ke stejnému účelu,
- c) srovnává-li objektivně jednu nebo více typických, podstatných a ověřitelných vlastností zboží nebo služeb,

- d) srovnává-li zboží se zapsaným označením původu nebo zeměpisným označením pouze se zbožím stejného označení,
- e) nezlehčuje-li nepravdivým údajem soutěžitele, jeho zboží nebo službu; netěží-li nekalým způsobem z dobré pověsti soutěžitele a odlišuje-li je současně tak dostatečně, aby nemohlo dojít k záměně,
- f) nenabízí-li zboží nebo službu jako napodobení či reprodukci zboží nebo služby označovaných ochrannou známkou soutěžitele nebo jeho názvem.

§ 2480

Vyvolání nebezpečí záměny

(1) Kdo užije jména osoby nebo zvláštního označení závodu užívaného již po právu jiným soutěžitelem, vyvolá tím nebezpečí záměny.

(2) Nebezpečí záměny vyvolá i ten, kdo užije zvláštního označení závodu nebo zvláštního označení či úpravy výrobků, výkonů anebo obchodních materiálů závodu, které v zákaznických kruzích platí pro určitý závod za příznačné.

(3) Stejně tak vyvolá nebezpečí záměny, kdo napodobí cizí výrobek, jeho obal nebo výkon, ledaže se jedná o napodobení v prvcích, které jsou již z povahy výrobku funkčně, technicky nebo esteticky předurčeny, a napodobitel učinil veškerá opatření, která lze na něm požadovat, aby nebezpečí záměny vyloučil nebo alespoň podstatně omezil, pokud jsou tato jednání způsobila vyvolat nebezpečí záměny nebo klamnou představu o spojení se soutěžitelem, jeho závodem, firmou, zvláštním označením nebo s výrobky anebo výkony jiného soutěžitele.

§ 2481

Parazitování na pověsti

Parazitováním je využívání pověsti závodu, výrobku nebo služeb jiného soutěžitele s cílem získat pro výsledky vlastního nebo cizího podnikání prospěch, jehož by soutěžitel jinak nedosáhl.

§ 2482

Podplácení

Podplácením ve smyslu tohoto zákona je jednání, jímž:

- a) soutěžitel osobě, která je členem statutárního nebo jiného orgánu jiného soutěžitele nebo je v pracovním či jiném obdobném poměru k jinému soutěžiteli, přímo nebo nepřímo nabídne, slíbí či poskytne jakýkoliv prospěch za tím účelem, aby jejím nekalým postupem docílil na úkor jiných soutěžitelů pro sebe nebo jiného soutěžitele přednost nebo jinou neoprávněnou výhodu v soutěži, anebo
- b) osoba uvedená v písm. a) přímo či nepřímo žádá, dá si slíbit nebo přijme za stejným účelem jakýkoliv prospěch.

§ 2483

Zlehčování

(1) Zlehčováním je jednání, jímž soutěžitel uvede nebo rozšiřuje o poměrech, výrobcích nebo výkonech jiného soutěžitele nepravdivé údaje způsobilé tomuto soutěžiteli přivodit újmu.

(2) Zlehčováním je i uvedení a rozšiřování pravdivých údajů o poměrech, výrobcích či výkonech jiného soutěžitele, pokud jsou způsobilé tomuto soutěžiteli přivodit újmu. Nekalou soutěží však není, byl-li soutěžitel k takovému jednání okolnostmi donucen (oprávněná obrana).

§ 2484

Porušení obchodního tajemství

Porušením obchodního tajemství je jednání, jímž jednající jiné osobě neoprávněně sdělí, zpřístupní, pro sebe nebo pro jiného využije obchodní tajemství, které může být využito v soutěži a o němž se dověděl:

- a) tím, že mu tajemství bylo svěřeno nebo jinak se stalo přístupným (např. z technických předloh, návodů, výkresů, modelů, vzorů) na základě jeho pracovního vztahu k soutěžiteli nebo na základě jiného vztahu k němu, popřípadě v rámci výkonu funkce, k níž byl soudem nebo jiným orgánem povolán,
- b) vlastním nebo cizím jednáním přičícím se zákonu.

§ 2485

Ohrožení zdraví nebo životního prostředí

Ohrožení zdraví nebo životního prostředí je jednání, jímž soutěžitel zkrsluje podmínky hospodářské soutěže tím, že provozuje výrobu, uvádí na trh výrobky nebo provádí výkony ohrožující zájem na ochraně zdraví nebo životního prostředí chráněný zákonem, aby tak získal pro sebe nebo pro jiného prospěch na úkor jiného soutěžitele nebo spotřebitelů.

K § 2475 až 2485:

Ustanovení o jednotlivých skutkových podstatách jsou převzata z obchodního zákoníku, vyjma ustanovení o srovnávací reklamě, které je přeformulováno tak, aby odpovídalo příslušné evropské směrnici.

Ochrana proti nekalé soutěži

§ 2486

Osoba, jejíž právo bylo nekalou soutěží ohroženo nebo porušeno, může proti rušiteli požadovat, aby se nekalé soutěže zdržel nebo aby odstranil závadný stav. Dále může požadovat přiměřené zadostiučinění, které může být poskytnuto i v penězích, náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení.

§ 2487

(1) Právo, aby se rušitel nekalé soutěže zdržel nebo aby odstranil závadný stav, může v případech uvedených v § 2476, 2477, § 2480 a § 2485 uplatnit též práv-

nická osoba oprávněná hájit zájmy soutěžitelů nebo spotřebitelů.

(2) Domáhá-li se spotřebitel práva, aby se rušitel zdržel nekalé soutěže nebo aby odstranil závadný stav v případech uvedených v § 2476 až § 2480 a § 2485, může soud rozhodnout, že je na rušiteli, aby prokázal, že se nekalé soutěže nedopustil. Totéž platí i pro povinnost k náhradě škody, pokud se jedná o otázku, zda škoda byla způsobena jednáním nekalé soutěže, a pro právo na přiměřené zadostiučinění a na vydání bezdůvodného obohacení; výši způsobené škody, závažnost a rozsah jiné újmy, povahu a rozsah bezdůvodného obohacení však musí prokázat vždy žalobce, i když jím je spotřebitel.

§ 2488

Ochrana proti omezování soutěže

Osoba, jejíž právo bylo porušeno nebo ohroženo nedovoleným omezením soutěže, má práva stanovená v § 2486.

K § 2486 až 2488:

Ustanovení o katalogu sankčních postihů nekalé soutěže a nedovoleného omezení soutěže jsou s drobnými úpravami převzata z obchodního zákoníku (§ 53 a 54).

Hlava 5

Závazky z kvazideliktů

Díl 1

Bezdůvodné obohacení

§ 2489

Kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení vydat.

§ 2490

(1) Bezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu nebo z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nekalých zdrojů.

(2) Bezdůvodně se obohatí i ten, za něž bylo plněno, co po právu měl plnit sám.

§ 2491

(1) Dlužník, který splnil dluh nežalovatelný, promlčený nebo takový, který je neplatný pro nedostatek formy, nemá právo požadovat vrácení toho, co plnil. Takové právo nemá ani ten, kdo plnil s vědomím, že k tomu není povinen.

(2) Odstavec 1 se nepoužije, nebyl-li dlužník plně svéprávný.

§ 2492

(1) Dá-li někdo vědomě něco k účelu nemožnému nebo nedovolenému, nemá právo požadovat, aby mu to bylo vráceno.

(2) Dá-li však někdo, aby zabránil nedovolenému činu, něco tomu, kdo se chtěl činu dopustit, může požadovat vrácení.

§ 2493

(1) Předmět bezdůvodného obohacení se musí vydat tomu, na jehož úkor byl získán. Nelze-li toho, na jehož úkor byl získán, zjistit, má právo na vydání stát.

(2) Není-li dobře možné předmět bezdůvodného obohacení vydat, zejména proto, že obohacení záleželo ve výkonech, anebo v plodech či užitcích, které byly spotřebovány nebo zůstaly nevybrány, poskytne se peněžitá náhrada.

§ 2494

(1) Kdo plnil poctivému příjemci bezdůvodně, má právo požadovat, vydání toho, co ten od něho nabyl. Spotřeboval-li poctivý příjemce předmět obohacení nebo zcizil-li ho bezúplatně, rovná se jeho obohacení tomu, co ušetřil na vlastním majetku. Zcizil-li předmět obohacení za úplatu, rovná se obohacení tomu, co utřžil. Zkáza nebo zhoršení předmětu obohacení jdou k tíži toho, kdo plnil.

(2) Nepoctivý příjemce vydá nejen plody a užitky, kterých obohacením nabyl, nýbrž také nahradí užitek, který by zkrácená osoba byla získala.

(3) Ustanovení § 862 se použije obdobně.

§ 2495

Kdo předmět bezdůvodného obohacení vydává, má právo na náhradu nutných nákladů, které na věc vynaložil. Ustanovení § 964 až 867 se použijí obdobně.

§ 2496

Má-li povinnost vydat předmět bezdůvodného obohacení nepoctivý příjemce, může soud rozhodnout, že právo lze uspokojit i z věci, kterou nepoctivý příjemce z bezdůvodného obohacení nabyl, a to i tehdy, nepodléhá-li jinak výkonu rozhodnutí. Dokud není právo na vydání předmětu bezdůvodného obohacení uspokojeno, nesmí dlužník nakládat s takovou věcí uvedenou v rozhodnutí.

K § 2489 až 2496:

Návrh ustanovení o povinnosti vydat bezdůvodné obohacení v zásadě vychází ze současné úpravy v občanském zákoníku (§ 451 až § 459) s tím, že jsou podrobněji upravena práva a povinnosti stran (někdy odkazem na analogické použití ustanovení o držbě), zejména k ochraně osoby, již má být bezdůvodné obohacení vydáno.

Díl 2

Nepřikázané jednatelství a upotřebení cizí věci k prospěchu jiného

Oddíl 1

Nepřikázané jednatelství

§ 2497

Základní ustanovení

Vmísí-li se někdo do záležitosti jiné osoby, ač k tomu není oprávněn, odpovídá za následky.

§ 2498

Odvracení škody

Obstará-li někdo, ač k tomu nebyl povolán, cizí záležitost, aby odvrátil hrozící škodu, pak mu ten, jehož záležitost byla obstarána, nahradí účelně vynaložené náklady, třebaže se výsledek bez zavinění nepřikázaného jednatele nedostavil.

Jednání k užítku jiné osoby

§ 2499

(1) Ujme-li se někdo záležitosti ve prospěch jiné osoby bez jejího svolení, nahradí mu tato osoba účelně vynaložené náklady, zařídil-li záležitost k jejímu převážnému užítku.

(2) Zda byla záležitost provedena k užítku jiného, se neposoudí podle obecných hledisek, ale se zřetelem k jeho pochopitelným zájmům a záměrům.

§ 2500

Není-li užitek převážný, nemá nepřikázaný jednatel právo na náhradu nákladů. Osoba, jejíž záležitost na sebe vzal, může po nepřikázaném jednatelem požadovat, aby vše uvedl do předešlého stavu, a není-li to dobře možné, aby nahradil škodu.

Společná ustanovení

§ 2501

Kdo se ujal cizí záležitosti bez příkazu, dovede ji až do konce a podá o ní vyúčtování a převede vše, co při tom získal, osobě, jejíž záležitost obstaral.

§ 2502

Nemá-li nepřikázaný jednatel právo na náhradu nákladů, může si vzít, co pořídil na vlastní náklady, je-li to možné a nezhorší-li se tím podstata věci nebo neztíží-li se nepřiměřeně její užívání.

K § 2497 až 2502:

Návrh ustanovení o nepřikázaném jednatelství (jednatelství bez příkazu) sleduje standardní evropské úpravy odpovídající klasickému pojetí institutu. V principu se sleduje platná úprava v § 742 a násl. stávajícího občanského zákoníku s některými doplňky a úpravami. Základní zásada je, že se nikdo zpravidla nesmí vmísit do cizích záležitostí, nemá-li k tomu svolení druhé osoby (případně nemá-li k tomu zákonné zmocnění nebo pověření soudu

či jiného orgánu veřejné moci). Učiní-li to, odpovídá za všechny následky (tedy i za náhodu).

Zvláštní případy jsou: vmísení se do záležitosti jiného za účelem odvrácení škody, anebo za účelem opatření prospěchu této osobě. V obou případech má nepřikázaný jednatel právo na náhradu nákladů. Leč přec jen se mezi oběma případy rozlišuje, protože jednání k užítku jiného se zásadně nemá dít proti jeho vůli. Šetří se tudíž zvláštnost tohoto případu: otázka, zda došlo k užítku, se neposoudí podle objektivních kritérií (např. podle hlediska, bylo-li jednáno s péčí řádného hospodáře), ale z pohledu zájmů a potřeb osoby, v jejíž záležitosti bylo takto jednáno. Proto má tato osoba mít právo požadovat za stanovených podmínek navrácení všeho v předešlý stav, popřípadě na náhradu škody.

Ujme-li se někdo cizí záležitosti neoprávněně, je povinen dovést ji dokonce a podat pánovi věci počet (vyúčtování) o tom, co učinil a s jakými náklady. Nenáleží-li nepřikázanému jednatelemi náhrada nákladů, má *ius tollendi*, tj. může si vzít, co na vlastní náklad opatřil. Osnova se nespokojuje se zjednodušujícím výměrem platného § 745 občanského zákoníku ("pokud je to možné") a navrhuje podmínit výkon tohoto práva tak, že podstata věci nesmí být zhoršena a že nesmí být ani nadměrně ztíženo její užívání. Jedná se o standardní konstrukci, kterou respektoval ještě občanský zákoník z r. 1950.

Oddíl 2

Upotřebení cizí věci k prospěchu jiného

§ 2503

Základní ustanovení

Upotřebí-li někdo cizí věc k prospěchu jiného, aniž má úmysl obstarat cizí záležitost, a není-li dobře možné domoci se vydání této věci, může vlastník věci po něm požadovat náhradu hodnoty, kterou věc měla v době upotřebení, a to i tehdy, nebylo-li prospěchu dosaženo.

§ 2504

Kdo učiní za druhou osobu náklad, který tato osoba byla povinna učinit sama, má právo požadovat náhradu.

§ 2505

Obětuje-li se něčí věc v nouzi, aby se odvrátila větší škoda, dá každý, kdo z toho měl užitek, poškozenému poměrnou náhradu.

K § 2503 až 2505:

Navrhuje se výslovně upravit případy tzv. nepravého jednatelství, kdy někdo užije cizí věc, aniž má v úmyslu do cizí záležitosti zasáhnout. K takovým situacím může dojít z různých příčin (např. někdo použije cizí věc, domnívá se důvodně, že se jedná o věc vlastní), a to i nezaviněných. Jedná se o případy označované jako *versio in rem*. Jedná se o klasické právní konstrukce, které dopadají na situace, na něž nejsou aplikovatelná ustanovení o hradě škody, ani o bezdůvodném obohacení. Ještě vládní návrh občanského zákoníku z r. 1937 trval na jejich zachování s odůvodněním, že jinak by v kodexu vznikla mezera. Vpuštěny byly až při simplifikaci civilního zákonodárství v r. 1950.

